











Novum Testamentum

NOVVM TESTAMENTVM GRAECE

& Latinè, iuxta ueterum, cùm Græcorum, tum Latinorum, emendatissima exemplaria, accuratissima cura & diligentia D. Erasmi Roterod. iam denuo & collatum, & postrema manu castigatum.

T. L. p. 39

Collegii Posnaniensis Soc: JESU

II. 383. b.

Accesserunt in fine operis Lectionum varietates ex diuersis exemplarib. (quibus vsi fuimus in hac editione) vetustiss. collectæ.



IV 7a.

PARISIIS,

Excudebat Carola Guillard, sub sole aureo, uia ad Diuum Iacobum.

Inscriptus Collegio Soc. JESV. Posn.

1543

II. 383. b.

G.



xv Sculevis

NOVVM TESTAMENTVM GRAECE

& Latinè, iuxta ueterum, cùm Græcorum, tum Latinorum, emendatissima exemplaria, accuratissima cura & diligentia D. Erasmi Roterod. iam denuo & collatum, & postrema manu castigatum.

Accesserunt in fine operis Lectionum varietates ex diuersis exemplarib. (quibus vsi fuimus in hac editione) vetustiss. collectæ.

PARISIIS,

Excudebat Carola Guillard, sub sole aureo, uia ad Diuum Iacobum.

1 5 4 3

Collegii Posnaniensis Soc: JESU

II. 383. b.

IV 7a.

Inscriptus Collegio Soc. JESV. Posn.

II. 383. b.

DILECTO FILIO
Erasmo Roterod. Sacræ Theologiæ professori.

LEO, P^A P^S X

DIlecte fili salutem, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamentum Nouum iampridem editæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant, quàm quòd non vulgari, sed noua & insigni quadam eruditione præstabant, omniúmque doctorum calculo plurimum laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratásque fuisse, certiores facti non mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa editione, quæ absolutissima videbatur, coniecturam facientes, qualis hæc futura, quantúmve boni, sacræ Theologiæ studiosis, ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura. Macte igitur istius animi tui esto, ac publicæ vtilitati studens, operi tam sancto, vt in lucem exeat, sedulò inuigila, dignã quidem tot laborũ mercedẽ ab ipso Deo relaturus, à nobis verò meritam commendationem, & cunctis Christi fidelibus perpetuam laudem consequuturus. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Sub annulo piscatoris. Die X. Septemb. M. D. XVIII. Pontificatus nostri Anno Sexto.

S.D. 1371 I
1240410 (N)
N. 5278475
BIBLIOT. UNIWERSYT. W POZNANIU
1934-1375

LEONI DECIMO PONTIFICI MAXIMO MODIS OMNIBVS

summo, [illegible]
Theologorum infimus.
S. D.



NTER TOT EGREgia decora Leo decime pontifex Maxime, quibus vndique clarus & suspiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamentis, non minus eruditorum hominum monumentis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corporis animique dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, non alia res te verius aut magnificentius illustrauit, quàm quòd ad istum honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere parem morum attuleris, innocentiam: neque enim vitam modo ab omni dedecore longe lateque semotam, verum etiam famam, nulla vnquam sinistri rumoris labe aspersam ad pontificiam sublimitatem pertulisti. Id quod quum vbique difficillimum est, tum præcipue Romæ, cuius vrbis tanta est libertas, ne dicam petulantia, vt illic à conuitiis parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à vitiis. Quibus rebus factum est, vt Leoni non paulo plus veræ laudis pepererit, quod summum pontificium promeruisset, quàm quòd accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, quum tot præclaris factis, tot eximiis virtutibus susceptum honorem vicissim cohonestes, nihil tamen est quod te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, quàm quòd summo studio pariqué sapiétia illud potissimũ agis ac moliris, vt indies in melius proueheatur christiana pietas, hactenus temporum maximeque bellorum vitio, nonnihil labefacta collapsaque, vt est cæterarum item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq;

 obnitamur,

obnitamur, paulatim in deterius relabi, velutiq́ue degenerare. At res egregias aliquoties vt difficilius, ita & pulchrius est restituisse, quàm condidisse. Proinde quando tu nobis velut alterum præstas Esdram, & sedatis quod in te fuit, bellorum procellis, sarciendę religionis prouinciam strenue capessis, par est nimirum, vt omnes vbique gentium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimā ac saluberrimam conantem, pro sua quisque facultate adiuuent. Iam video passim excellentes ingenio viros ceu magnos & opulentos Reges, Solomoni nostro in templi structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli, seu potius homunculi, qualescunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferamus, mittere studemus: vile quidē munusculū, quod ad nostrā attinet operā, sed vnde (nisi me fallit animus) Christi templo, si non multum splendoris, certe non parū vtilitatis sit accessurum, præsertim si eius calculo comprobetur, de cuius vnius nutu ac renutu summa rerum humanarum pendet vniuersa. Etenim quum illud haberem perspectissimum, præcipuam spem planéque sacram, vt aiunt ancoram, restituendæ sarciendæque Christianæ religionis in hoc esse sitam, si quotquot vbique terrarum Christianam philosophiam profitentur, in primis autoris sui decreta, ex euangelicis apostolicisque literis imbibant, in quibus sermo ille cœlestis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis viuit, adhuc spirat, adhuc agit & loquitur, sic vt mea quidem sententia nusquàm aliàs efficacius aut præsentius: ad hæc, quum viderem salutarem illam doctrinam longe purius ac viuidius ex ipsis petiri venis, ex ipsis hauriri fontibus, quàm ex lacunis aut riuulis nouum (vt vocant) testamentum, vniuersum ad Græce originis fidem recognouimus, idque non temere neque leui opera, sed adhibitis in consilium compluribus vtriusq; linguæ codicibus, nec iis sane quibuslibet, sed vetustissimis simul & emendatissimis. Et quoniam nouimus in rebus sacris, religiosē quoque versandum esse, nec hac contenti diligentia, per omnia veterum theologorum scripta circumuolantes, ex horum citationibus aut expositionibus subodorati sumus, quid quisque legisset aut mutasset. Adiecimus Annotationes nostras, quæ primum lectorem doceant quid qua ratione fuerit immutatum: deinde si quid alioqui perplexum, ambiguum aut obscurum, id explicent atque enodent. Postremo quæ obsistāt, quo minus procliue sit in poste-

rum

rum deprauare, quod nos vix credendis vigiliis restituissemus. Quanquam, vt ingenue dicam, quicquid hoc est operis videri poterat humilius quàm vt ei dicandum esset, quo nihil maius habet hic orbis: nisi conueniret, vt quicquid ad religionem instauandam pertinet, haud alij consecretur, quàm summo religionis principi, & eidem assertori. Neque metus est, ne munus hoc nostrum qualecunque, sis aspernaturus, qui non loco tantũ referas illũ, qui donaria nõ preciis sed animis solitus est æstimare, qui duo minutula pauperculæ viduæ, splendidis & opimis diuitum donariis prætulit. Iam an non quotidie videmus inter auro gemmisque radiantia regum donaria pratensibus flosculis, aut hortẽsibus herbulis cõcinnatas corollas suspendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plebecula? Alioqui quicquid illud est, seu magnum, seu pusillum, seu ludicrum, seu serium, quod huius ingenioli fundus produxerit: id omne, vt nullus dedicem, suopte iure sibi potest vindicare, summus ille apud suos, virtutũ ac literarum omnium Mœcenas & Antistes Gulielmus Varanus archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ nõ tituli tantũ honore primas, ac tuæ sanctitatis legatus, vt vocãr, natus: cui meipsum quoq; quantus quantus sum debeo, non modo vniuersum studij mei prouentum. Siquidem is (vt ne dicam interim, cuiusmodi tum publice tum priuatim in me fuerit) id præstat suæ Britanniæ, quod Leo præstat orbi terrarum: quódque Medicea domus iam olim est Italiæ, vel hoc nomine terrarum omnium felicissimæ, hoc is suis est Anglis, ceu salutare quoddam sydus, ab ipsis fatis in hoc datus, vt eo præside, quicquid est bonarum rerum repullulet ac suboleſcat. Nam perinde quasi vno in homine plures sint heroes, & in vnico pectore non simplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiscopum gerit ecclesiæ, legatum sedi Romanæ, consiliarium regiæ, cancellarium iustitiæ, Mœcenatem studiis, cuius opera potissimum factum est, vt insula iam olim viris, armis, opibusque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingeniis omni literarum genere perpolitis, adeò floreat, vt cum quauis cæterarum regionum possit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris nostri manaret vtilitas, visum est, tui nominis apud omnes sacrosancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præsertim cum huc vocet ipsa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, vt illius auspiciis hæc Christiana philoso-

phia deriuaretur ad omneis mortales, qui Christianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficisceretur doctrina cœlestis ad vniuersos homines, per quē Christus nos voluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo quid tandem vetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam felicius & auspicatius exeat in manus hominum, si duobus totius orbis summatibus viris communiter fuerit cōsecratus? Quandoquidem aris templisq; videmus hoc plus accedere maiestatis ac venerationis, quod pluribus simul diuis sint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum videatur, modo publicæ conducat vtilitati. Et ea est Leonis modestia facilitasque, vt hac parte non minus sit maximus, quàm ea qua maximos omnes lōgo superat interuallo. Et ea est archiepiscopi in omni decorum genere præstantia, vt Leonem omnibus numeris summū, non alius magis deceat collega. Postremo si fas est apud tantum principem nonnihil Thrasonis è comedia referre, quantumuis in speciem humilis videatur hic meus labor, tamen confido futurum, vt attentus lector aliquanto plus deprehendat in secessu, quam prima statim fronte præ se ferat opus. Sed ne celsitudinem tuam iugi solicitudine terrarum orbi consulentem, longiori sermone remorans, in publica peccem commoda: quod reliquum est cum plebeio lectore transigam: sed prius illud apprecatus, vt cuius prouidentia Leo decimus contigit subleuādis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum esse velit & felicissimum. Basileæ, anno restitutę salutis millesimo quingentesimo decimo sexto, calendis Februariis.

DES. ERASMI ROTER. Apologia.

IAm vt paucis occuram Apologia, reclamaturis, Paulus Apostolus, referēte Luca fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis cōsuetudinem, res omnes in quibus vertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæque essent. Atque vtinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, cuiplanè diuersum quiddam vsu venit atque Paulo. Nam ne opus quidē est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negotium de quo controuersia est, non intelligunt: nec prorsus aliam ob causam calumniantur, nisi quod non intelligunt. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraicas literas vel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in vestigādis diuinæ scripturę mysteriis, qui feliciter ac diligēter in vetustis illis, ac non minus veris quàm vetustis theologis versati sunt, nihil addubito quin magnam initurus sim gratiam, etiā si quod conatus sum, parum assequutus fuero. Proinde mire fiet, vt quibus hac opera nostra nō magnopere est opus, quiq; soli dānare quædam possent, quod ob bonarum peritiam literarum valeant iudicare, ij non solum comprobent suo suffragio nostram industriam, verūetiam gratiam haud vulgarem habeant. Contrà qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiam, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, ij non solū non amplectētur opus ipsorū paratū vsui, verum etiam obstrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorum alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse videtur, alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudentius quàm dānare librum quem ne legeris quidē: tum eiusmodi, vtsi maxime legas, tamē absque linguarum peritia pronunciare de eo nō possis? Quid autē ingratius, q̄ pro tam immēsis sudoribus vigiliisq;, quas tantum iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniā, idq; potissimū ab iis, ad quos potissimū operis vtilitas sit reditura? Quū vbiq; fœda est ingratitudo, tum in nullos æq; par est gratos esse, atq; in eos qui dispendio

rei pecuniariæ, iactura voluptatum, nõnullo etiam valetudinis ac vitæ suæ detrimẽto, in hoc totis viribus incumbunt, vt ingenij sui monumẽtis orbi cõsulant. Verũ haud scio, an vsquã ingratius reperias mortalium ingenium, nec aliâs esse verius arbitror, quod nõ minus eleganter quàm grauiter dictum est à Seneca: Tutius esse, quosdã offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, ait ille, atq; id quod cõfertur in ingratos. At magis perit officiũ, mea quidẽ sententia, quod in eos collocatur, qui nõ intelligunt officium: & minus gratię redit ab iis qui nõ cognoscunt meritũ, quàm qui nõ agnoscunt. Nã ij tametsi dissimulãt, tamẽ apud se sunt obnoxij, nõnunq; pudore coguntur agnoscere. Deniq; spes est fore, vt aliquãdo resipiscãt. Illi quod est beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in ius vocant benemerentem. Theologorum in primis est, non solum gratitudinem præstare, verum etiam candorem & mansuetudinem. Et theologis potissimum hic meus desudauit labor, atque his theologis, quibus aut nõ vacauit, aut nõ contigit, eas discere literas, sine quibus diuina scriptura nõ potest ad plenum intelligi, aut officiose tractari. Horum adiuuandis studiis nostrum impendimus studium, vt quod illis sua fortuna negauit, id nostra suppeditaret industria. Et tamen si qui reclamaturi sunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aspernantur iurecõsulti, recipiunt philosophi, si quid ad illorum professionem instaurandã conducit. Absit vt soli Theologi pertinaciter reclamemus, & ipsi nostris inuideamus bonis. Sanè permolestum est, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Molestius ab iis de quibus benemereri studeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus tuo iure poteras exigere debitã gratiam, his actoribus iniuriæ causam dicere. Seneca, summum liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficẽtiæ proximum, si quis non tantum gratuito prosit, verum etiam sciẽs perdat beneficium. At mihi videor hoc quoque superaturus, si de his quoque pergam benemereri, qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt subuenire: ita nos hoc quoque velut auctario beneficium nostrum cumulabimus, vt beneficium quod accipiunt, intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, vt quibus per ætatem aut occupationes vacat, Græcas deguſtent literas, & item Hebræas, si liceat. In ipsis arcanæ scripturæ fontibus diligenter philoso-

phentur:

phentur: veteres Theologos, quos & eruditio commẽdat & vitæ ſanctimonia, diligenter euoluant. Deinde noſtra, ſi volent, conferant & expendant, atque ita demum probent, ſi quid recte monuimus: emendent amice, ſi quid vt homines aberranimus à verò, & minus aſſequuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſequuti. Quod ſi impetro, cauſam vici, pro accuſatorib⁹ habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro, ſaltem illud mihi vel precario donent, vt credant, me ſimplici pioque iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſſit, error eſt, non ſcelus: & corrigi mereor, inceſſi non mereor. Nihil enim magis agnoſco, quàm me nihil ſcire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia: ego pro mea tenuitate nihil profitens, præſto tamen quod licet, paratiſſimus ad palinodiam, ſicubi more hominum lapſus ſim, ipſe quoq; mihi cenſor futurus, ſimul atque deprehendero. Cæterũ diuus Hieronymus nõ fert reprehenſorem, qui damnare poſſit, docere nõ poſſit. Quorum illud tyrannicum eſt, hoc amicum & eruditũ. Iam illud quemadmodum extra cõtrouerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris perſuaſum eſſe reor, hanc Noui teſtaméti editionem Hieronymi non eſſe, quemadmodum ab ipſo fuit emendatum. Tametſi nos, nec hanc qualiſcunque eſt, aut cuiuſcunq; eſt, neque conuellimus vllo modo, neque calumniamur. Tantum reſtituimus quæ temporum ac librariorũ vitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his quæ vel ambigue vel parum attẽte reddidit interpres: nam non recte, mihi religio eſt dicere, etiãſi id non veritus eſt aliquot locis Hieronymus: idq; fecimus, neque leui, quod dici ſolet, brachio, neq; temere, ſed primũ ex canonum cõſilio, ad Græcæ originis fidẽ, examinatis exẽplaribus Latinis, neq; tamen fidẽtes paucis, aut quibuslibet. Laurẽtius Valla ſeptem bonæ fidei codices ſe ſequutũ fuiſſe teſtatur. Nos in prima recognitione, quatuor Græcis adiuti ſumus: in ſecũda, quinque: in tertia, præter alia acceſſit editio Aſulana: in quarta, præſto fuit & Hiſpanienſis. Deinde cõſultis tum peruetuſtis tum emẽdatis aliquot Latinæ linguæ voluminibus: nec hoc cõtenti, diſcuſſis & exploratis ꝓbatiſſimis autoribus, nõ oſcitanter obſeruauimus quid citarint, quid legerint, quid emendarint, quid interpretẽtur. Atque hiſce rebus omnibus qua licuit vigilantia, certe ſumma fide collatis ac penſitatis, quod optimũ iudicauimus ſequuti ſumus: & hac lege in mediũ cõtulimus, vt nihilo ſecius ſuo quiſque iudicio frueretur. Iã verò ſi qui verentur,

verentur, ne sacrarũ literarum authoritas vocetur in dubium, si quid vsquã variauerit: hi sciant oportet, iã annos plus mille neque Latinorũ neq; Græcorum exemplaria per omnia consensisse. Id quod ne fieri quidẽ possit, nimirum in tanta librariorũ non solum turba, verũ etiam insciti, oscitãtia, temeritate. Vt ne commemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parũ attentis. Comperio quędã erasa aut inducta à factionibus, quarũ tumultu quondã sursum ac deorsum miscebãtur omnia præsertim Orientis ecclesiæ, dum quisque pro suarũ partium patrocinio scripturã variat. Id certe factum nõ obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Leuius deprauãdi genus est, quoties lector aliunde quod congruebat adscribit: grauius, quum quod scholiastes annotarat in spatio, lector transfert in cõtextũ. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iam seculis aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi nõ modo diuersa cõperies, sed & pugnãtia, quũ in summa Christianæ fidei cõsentiant. Quid accidit Græcis orthodoxis, qui sic sequuti sunt translationem Septuaginta, vt subinde meminerint, Symmachi Theodotionis & Aquilæ? Quid facias, postea quàm nec ipsa horum tẽporum editio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidẽ fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus quæ declarant varietatẽ lectionis: & si id parũ est, ex cõmentariis Bedæ, Rabani, Thomæ, ex cõmentariis Lyrani, ex cõmentariis Hugonis Carrẽsis idem intelliget. Origenes iam tum querebatur inexplicabilem in euãgelicis libris varietatem. Et publicitus aliud legit Græcia, aliud Occidẽtis ecclesia. Et circa ætatem Hieronymi, quædam ecclesiæ sequebantur interpretationẽ Septuaginta, quædam nouã amplectebãtur ex Hebręorũ fontibus traditã. Atq; etiã post hanc ætatẽ, aliud legebant Gallicanæ ecclesiæ, aliud Romana. Deniq; si excutias vetustos codices manu descriptos, quibus in publico cultu tum vtebãtur, duos vix reperies inter se consentiẽtes. Certe constat Augustinum codicibus vsum, qui nõ vacabant mendis. Et tamen tot iam seculis constitit sua scripturis autoritas. Si codicũ varietas in totum abrogat fidem scripturis, & apud Hebręos & apud Græcos & apud Latinos variant. Quęso quid periculi consequutũ est, ꝙ sanctus Hieronymus vetus & nouum Testamentum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam veritatem instaurauit? Reclamatum

matum est tum à nõnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit: nec ob aliud, opinor, reclamatũ, nisi ꝙ nescirent eas literas. At num hinc vel tantulum incommodi natum est Christianę religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se nõ mediocriter adiutũ fuisse, dũ quod hic parũ apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod vel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorũ maiestati, quod ea Iuuencus heroicis versibus incluserit? Quod Arator idẽ ausus sit in Actis apostolorũ? Nos locos aliquot innouauimus, nõ tam vt elegantius redderemus, q̃ vt dilucidius ac fidelius. Quid aũt erat periculi, si paraphrasi totã orationẽ nouassemus? Id quod propemodum fecit Hieronymus in veteri testamẽto. Quibus hæc placet editio, quã ego nec damno nec muto, his sua manet editio. Siquidem ea nostra castigatione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in tẽplis, citetur in cõcionibus. Nullus obstat. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostrã domi legerit, suã rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam vetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim vetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorũ ęstimare numero, ac nõ potius ipsarum rerũ iudicio. Optarim & ipse, in sacris literis nihil esse deprauatũ, nihil dissidere. Atque id vt optare est in procliui, ita nec fuit vnquã, nec opinor futurum est vnquam. Qui prędicant inuiolabilem diuinarum scripturarũ autoritatem, his vtroq; fauemus pollice. Qui has sciens deprauat, cõtumeliam facit spiritui sancto. Fatemur. Verũ hæc maiestas in ipsis est fontibus. Non errauit Esaias, neq; quisquam mutare nititur, quod ille scripsit. Non lapsus est Matthæus, nemo corrigit quod ille tradidit. Cum interpretibus, cũ scribis, cũ deprauatoribus nobis res est. Quòd si tota labascit autoritas, ob aliquot loca corrupta, oportuit spiritũ sanctum non minus assidere bibliographis, quàm prophetis & euãgelistis. Nusquam nõ adest spiritus sanctus, sed ita vim exerit suã, vt nobis portionem laboris relinquat. Autoritas illa inuiolabilis intra prophetas & apostolos aut euãgelistas stetit. Imò hæc est summa scripturarũ laus, quod in tot linguas toties transfusæ, toties ab hæreticis vel mutilatæ vel deprauatæ, tot modis incuria scribarum contaminatæ, tamen æternæ veritatis vigorem obtinent. Sic omnibus malorum procellis sollicitata, constat ecclesia. Is verò subseruit spiritui sancto, qui quod per homines deprauatũ est, pro viribus pristinæ restituit integritati.

Nunquam

Nunquam defuturi sunt qui deprauent, proinde nunquam cessandum est à studio castigandi. Aliud est igitur sacra scriptura, aliud quod incommode verterunt interpretes, aut scribæ corruperunt. Rursus aliud est mutare publicam lectionem, aliud priuata publicã vel emendare vel illustrare. Atqui hæc mire cõfundunt quidam qui sibi videntur admodum dialectici. Neque refello quod aiunt quidam, in literis & apicibus latere mysteria, si modo illi agnoscant hyperbolem. Alioqui non oportebat scriptu ram haurire, nisi ex fontibus. Nam qui vertit in alienam linguam, à literis & apicibus longe lateque cogitur discedere. De no minibus Dei, præsertim de nomine tetragrammato mira iactant Iudæi, de nomine Iesu nonnulla Christiani, verum hæc mysteria pereunt in trãslatione. Quin illud ipsum nomen Iesu longe aliis elementis scribitur apud Hebræos, aliis apud euangelistas ac Paulum. Si tam seria res latet inpunctis & apicibus, cur apostoli qui norant Hebraice, nomen illud sacrosanctum non iisdem elementis nobis tradiderunt, quibus scribitur apud Hebræos, quum toties in scriptis suis inculcẽt? Hoc argumẽto quum vrgerẽ quẽdam, respõdit, nomen Iesu in omnibus noui testamẽti libris deprauate scribi, legique. Quod si verum esset, in tam insigni errore tot iã seculis caligasset ecclesia catholica. Imo probabilius est sic Græcos ac Latinos vulgo sonuisse nomen illud, & apostolos vsur passe receptã vocem, non sollicitos de elemẽtis & apicibus. Quin iidem euangelistę & apostoli non fuere tam superstitiosi, in citãdis scripturarum testimoniis, interdum sequentes editionem septuaginta, nonnunquam ex Hebræorum fontibus adducentes, alias suo arbitrio reddentes sententiam, nec cum his, nec cum illis per omnia congruentes. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indoctè quàm impudenter solent vociferari, facinus esse non ferendum, vt quisquam corrigat euangelia, castiget canticũ, Magnificat, mutet precationem dominicam? O vocem vix auriga dignam, nedum theologo. Ne mihi succenseat ordo theologicus, quod theologum nomino: illis indignetur potius, qui cum essent primi nominis theologi, hæc seditiosissime vociferabantur, & adhuc vociferantur in ordinariis professionibus, sacrisque cõcionibus. Sed ad rem. Fas est nebuloni cuiuis euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatũ est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato: idque tot Græcis ac Latinis volumi

nibus,

nibus,tot clarissimis autoribus in consilium adscitis?Mihi plurimis argumentis vehementer probabile est, vniuersum testamentum nouum Græce scriptum fuisse,non Latine. Certe si quis excipiat euangeliũ iuxta Matthæum, & vnam ad Hebræos epistolam,de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab apostolis & euangelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat euangelia:non in eum qui iuxta pontificũ decreta ex Græcorum fontibus,ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod vel à scribis erat vitiatum, vel ab interprete parum apte redditũ in Latinis codicibus, quum Græce scripserint apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? quum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat qui nec ipse,quum in re non ita dissimili laborasset,calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret,aut non fuisset nobis hoc laboris capiendum,aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime ,quum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitę lectionis gustum ac saliuã reiicias ac damnes, quasi necesse sit malum esse quicquid diuersum est,simul & me fraudãs mea laude,& te operis vtilitate: sed primũ nostra conferto cum Græcis:quod quo promptius esset,illa è regione adiecimus. Expende num fidelius,num apertius,num significãtius expresserim, quam vetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant,si minus verbum verbo respondeat: id quod vt maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, vsquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus vtilitate, sed velut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet alicubi à literis ac syllabis recedere,vt certe licet,si me comperies sententias maiori fide reddidisse quam ille reddiderit, ne dãna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit,ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi vel autoritate testium vel rationibus adductis, satisfacient. Fit interim vt diuersa sit lectio,fit vt iisdem ex verbis complures sensus accipi possint. Nos primum vnicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Ceterum in Annotamentis varias referimus, aut indicantes quid nobis optimum videatur, aut lectoris relinquentes arbitrio, quid sequi malit. Sunt in quibus nostra vulgata magis probatur editio, aut Ambrosiana lectio,quàm Græci codices. Et tamen consentientibus

omnibus

omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, nè non resonderent, quum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in scholiis discutimus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, veluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmorum adiicitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in cõmentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, quum quod frequenter cõperio factum, ex aliis locis adscribit lector, quod in simili sentẽtia deerat alibi. Attamen id quoque curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatáque sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamẽtis, non mediocriter adiuuandus sit lector vigilans & attentus. Inerunt permulta quę ceu minutula friuolaq; contemnenda videbuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras literas, is ipse comperiet, in his minutulis non minimum esse vtilitatis. Ad hæc, facile mihi veniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nonnunquam & pudendo errore lapsos esse, nimirum ipsum Hilarium, Augustinum, Ambrosium, & inter recentiores doctissimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros cõmemorem. A quibus in hoc versanti negotio, nonnunquam dissentire fuit necesse. Quod quidẽ vt semper ingenue feci, ita nusquam contumeliose, ne in istos quidem procatior, quorum impudens temeritas, & insolens insciti a parum merebatur hanc ciuilitatẽ. In quos etiam si liberius inuectus fuissem, tamen apud eruditos omneis excusaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicitur, bene dictum est, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignũ esset, quàm quid isti mererentur. Erat animus, istorũ ineptias omnino dissimulare, nisi libri talium rabularum passim manibus omnium tererentur, & oraculorum instar legerentur ac citarentur. Nec rursus id à me factum est affectate, sed obiter locis aliquot, quo posthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiusmodi scriptores vtcunque positum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amussi in suos conuerterẽt commẽtarios: aut certe quibus autores isti magni sunt, intelligerent, ob harũ rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores insigniter ac plus q̃ pueriliter hallucinatos esse. Alioqui si quicquid in horum voluminibus vel rideri vel improbari poterat,

terat, persequi voluissem, tum vere mihi inter manus nata fuisset, ἰλιὰς κακοῦ, vt est in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda vna suffecerat ilias. Ceteros autem quos præter eruditionis commendationem ornat & vitæ sanctimonia, tantum abest vt incessam petulãtius, vt sepenumero captatis etiam prętextibus, aut eleuem errorem, aut excusem, aut tegam. Nec mihi succensere debent, si quid lapsus est Augustinus aut Thomas. Quum res ipsa clarior est, quàm vt dissimulari possit, imputent inscitiæ linguarum, aut si malint, imputent illorum seculis. E re studiosorũ erat, illa non omnino dissimulare. Non quod me putem oculatiorem summis illis viris, sed quod alicubi fortasse fuerim attẽtior, & fortasse linguarũ opibus instructior, certe q̃ Aquinas, qui latine tantum nouit, nec id admodũ exacte, quippe qui contendit luxuriã proprie pertinere ad libidinẽ. Quos omnes, vt semper veri fuere studiosissimi, magis propitios esse mihi cõfido, vel hoc nomine, quod illorum libros aliquãto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypostigma? At tantula res hæreticũ gignit sensum, quẽadmodum docet Aurelius Augustinus libro de doctrina christiana tertio, exẽpli causa citans illud Ioannis: In principio erat verbum apud deũ, & deus erat. Et interposita diastola, sequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionẽ hæreticam appellat, videlicet eorũ, qui negabant verbum dei, deum esse. Item illud quod est apud Paulum in epistola ad Romanos: Quis accusabit aduersus electos dei? Ab hoc loco quę sequuntur, nisi per interrogationẽ legantur, sensum non hęreticũ modo, sed & prorsus blasphemũ efficiunt. Quasi respõdeas ad superiora: Deus qui iustificat. Deinde quis est qui condemnet? Ad id rursum respondeas: Christus Iesus, qui mortuus est. Idem offensus amphibolia Paulini sermonis, quum ait: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus: mauult ita reddi: Quod stultum est dei, sapientius est quàm homines. quod alioqui videri potuerit incertum, dandíne casu dictũ esset, hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his ferme consimilia multis verbis illic annotauit vir tantus, quę nihil negotij sit animaduertere, etiamsi nullus moneat. Quid si is legisset tot portẽta mendarũ à nobis prodita sublataq́; ? tot crassissimas discussas tenebras? tot sensus præpostere non solum ambigue redditos suæ restitutos integritati? an non hunc laborẽ nostrum vtrisq; manibus complexus fuisset? Quædam autem tanta breuitate sunt annotata, vt ni nostram annotatiunculam ad locum

cum ipsum conferas, non sis animaduersurus quid voluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem, id data opera factum est quo consuleremus lectori vel parum memori, vel inquirendi laborem fugitanti. Et sane nonnihil vereor, ne quemadmodum multos est offensura nouitas, ita è diuerso existant, quibus hoc ipsum displiceat, quicquam esse quod cõueniat cum veteri interprete. Aliis nihil probatur, quod sit diuersum, aliis ineruditum videtur, quod non tota ratione pugnet ac dissideat. Rursus alios offendit sermo paulo purior ac latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicãt, nisi quod prodigiosis scateat solœcismis. Alii contra fastidiunt, quicquid non refert ciceronianũ illum nitorem. Nos in hoc opere vt non affectauimus eloquentiam, ita mundiciem, si qua in promptu fuit, non respuimus. Non offenditur deus solœcismis, at idem non delectatur. Odit superbam eloquentiam, fateor: at multo magis supercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus istorum balbutiem, ferant ipsi vicissim nostram qualemcunque dicendi mediocritatem. Verum vt aliquando finiam, quemadmodũ ingenue fateor esse permulta, quæ doctius tractari potuissent: vt non inficias eo, locis aliquot me dormitasse lassum: ita res ipsa, ni fallor, indicabit, me post Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debẽt bonæ literæ, post Iacobum Fabrum, virtutis omnis & literarum antistitem: nec sine causa versatum in hoc negotio, nec sine fructu. Bene valeto Lector amice: & si quid adhuc desideras, à prefatione quam Annotationibus præfixi petito.

BLENCHVS CAP.

Euangelij secundum Matthæū.

1

Genealogia Christi.

2

De Magis & pueris interfectis.

3

Primus Ioannes prędicauit regnum cœlorum.

4

De tentatione Christi.
De vocatione Petri, Andreæ, & filiorum Zebedæi.

5

De beatitudinibus.
Cum proximo non cōtēdēdū.
Non mœchandum.
Vxorem non repudiandam.
Non iurandum.
Iniuriam patienter tolerandā.
Diligendos esse inimicos.

6

De eleemosyna, oratione, ieiunio.
De contēnēda terrenorū cura.

7

Quomodo nullum condemnare liceat.
Petendum esse.
Cauēdos esse pseudoprophetas

8

De leproso. De Centurione.
De socru Petri.
De dæmoniacis curatis.
De adolescente sequi iusso.
De sedata tempestate maris.
De dęmoniis in porcos iectis.

9

De paralytico.
De Matthæo.
De Christo cum publicanis sumente cibum.
De filia archisynagogi.
De muliere sanguinis profluuio laborante.
De duobus cæcis.
De muto dæmoniaco.

10

Instruit duodecim apostolos, dans illis potestatē curandi.

11

De discipulis à Ioanne missis.

12

De discipulis sabbato vellentibus spicas.
De sanata manu arida.
De dæmoniaco cæco & muto.
De requirentibus signum.
De matre & fratribus.

13

Parabolæ seminantis, & regni cœlorum.

14

De Ioanne & Herode.
De .v. panibus & duob⁹ piscib⁹.
De ambulante Iesu super mare.

15

De transgressione præcepti dei propter constitutiones humanas.
De Cananæa.
De turbis sanatis.
De septem panibus.

16

De fermento pharisæorum.
De interrogatione apud Cęsaream.
De hortatiōe Petri, ne Iesū, &c.

17
De transformatione Christi.
De lunatico.
De exigentibus didrachma.
18
De quærentibus quis maior.
De offendiculo abiiciendo.
De centum ouibus parabola.
De correptione proximi.
De potestate ligandi soluendique.
De eo qui debebat decem milia talenta.
19
De interrogantibus, an liceret diuortium facere.
De diuite interrogante Iesum.
20
De mercede cõductis operariis
De filiis Zebedæi.
De duobus cæcis.
21
De asina & pullo.
De cæcis & claudis.
De ficu quæ exaruit.
De principibus sacerdotum interrogantibus dominum.
De duobus filiis parabola.
De vinea.
22
De vocatis ad nuptias.
De censu Cæsaris.
De Sadducæis.
De legis doctore Christum interrogante.
De quæstione domini.
23
Deploratio scribarum & pharisæorum.
24
De cõsummatione, die & hora.
25
De decem virginibus.
De his qui talenta acceperunt.
De aduentu Christi.
26
De ea quæ vnxit dominum.
De paschate.
De typo mystico.
De proditione Iudæ, Caiapha.
Negatio Petri.
27
De præside Pilato.
De pœnitentia Iudæ.
De tormentis & pœnis Iesu, & morte eius.
De petitione corporis domini, & sepulchri custodibus.
28
De Christi resurrectione.
De sepulchri custodibus, testibus resurrectionis.
Quomodo se præbuit Iesus videndum mulierib. & apostolis in Galilæa.

Finis.

CAPITA EVANGElij secundum Marcum.
De Ioanne Baptista Christum baptizante in Iordane.
De vocatione Petri, Andreæ, & filiorum Zebedæi.
De dæmoniaco.
De socru Petri.
De curatis à variis morbis.
De leproso.
2
De paralytico.

De publi-

De publicano filio Alphæi.
De Iesu cõuescẽte publicanis.
De discipulis vellentibus præ fame spicas sabbato.

3

De habente manum aridam.
De apostolorum electione, data illis varia potestate.
De matre & fratribus.

4

De semine parabola.
De increpatione aquarum.

5

De legione dæmoniorum.
De filia archisynagogi.
De muliere sanguinis profluuio laborante.

6

Quomodo Christus misit apostolos curatũ varios morbos.
De Herode & Ioanne.
De v. panibus & duobus piscibus.
De ambulatione in mari.

7

De discipulis illotis manibus prandentibus.
De trãsgressione præcepti dei.
De Syrophœnissa.
De sabbato.

8

De septem panibus.
De quærentibus signum.
De fermento pharisæorum.
De cæco.
De interrogatione in Cæsarea.
De dehortatione Petri.

9

De transformatione domini.
De lunatico.
De disputatiõe quis esset maior
De offendiculo tollendo.

10

De diuortio.
De diuite interrogante Iesum.
De filiis Zebedæi.
De Bartimæo.

11

De pullo.
De ficu quæ exaruit.
De eiectis è tẽplo nũmulariis.
De fidutia erga deum.
De obliuione iniuriarum.
De prĩcipibꝰ & senioribꝰ sacerdotum qui dominum interrogabant.

12

De vinea.
De censu dando Cæsari.
De Sadducæis.
De scriba.
De interrogatione domini.
Cauendos esse hypocritas.
De vidua paupercula.

13

De consummatione.
De die & hora.

14

De ea quæ dominum vnxit vnguento.
De paschate.
Christi captiuitas.
Negatio Petri.
De his quæ domino Iesu apud summũ sacerdotẽ irrogata sũt.

15

De his quæ sub Pilato præside passus est.

De morte.
De petitione corporis domini.
De sepultura.

16

De Christi resurrectione.
Quibus post mortem apparuit viuus.
Quomodo discipulis commisit Euangelij prædicationem.

Finis.

CAPITA EVANGELIJ SECVNDVM LVCAM.

1

De parentibus Ioannis Baptistæ, eiusq; natiuitate.
Salutatur Maria ab angelo.
Visitatur Elizabet à Maria.

2

De censu totius orbis.
De partu Mariæ.
De pastoribus.
De Symeone.
De Anna prophetissa.
Iesus inuentus est in medio doctorum.

3

Ioannes prædicat baptismum pœnitentiæ.
De his qui Ioannem interrogabant.
De Herode & Ioanne.
De baptismo Christi.
De genealogia Christi.

4

De ieiunio & tentatione Christi.
Iesus ductus in montē, subtraxit se Iudæorum conspectui.
De dæmoniaco.
De socru Petri.
De curatis à variis morbis & dæmoniis.

5

De captura piscium.
De leproso.
De paralytico.
De Leui publicano.
De Iesu prandente cum publicanis.
Cur discipuli Ioannis ieiunāt, Christi verò non.

6

Discipuli spicas vellunt sabbato præ fame.
De habente manum aridam.
De apostolorum electione.
De beatitudinibus.
Diligendos esse inimicos.
Cum proximo non contendēdum.
Quod proximum condemnare non liceat.

7

De seruo Centurionis.
De filio viduæ.
De discipulis à Ioanne missis.

8

De ea quæ vnxit dominū vnguento.
De eo qui sementem faciebat parabola.
De matre & fratribus.
De increpatione aquarum.
De legione.
De filia archisynagogi.
De muliere sanguinis profluuio laborante.

9
De duodecim apostolis, & potestate illis data.
Audiuit Herodes de Iesu.
De quinque panibus & duobus piscibus.
De interrogatione domini.
De transformatione Christi.
De lunatico.
De disputatione quis esset maior.
De eo qui prohibitus fuit ab apostolis eiicere dæmonia.
Prohibet ne petant vindictam ob id quòd non recepti sint hospitio.
10
De signatis septuaginta.
De quæstione legisperiti.
De eo qui inciderat in latrones
De Martha & sorore eius Maria Magdalena.
11
De oratione.
De habête dæmonium mutum.
De muliere quæ de turba vocẽ extulit.
De his qui petebant signum.
De pharisæo qui dominum inuitauerat.
De deploratione scribarum.
12
De fermento pharisæorum.
De eo qui volebat diuidi hæreditatem.
De eo cuius ager ferax fuit.
De terrenorum cura despicienda.
Fugiendam auaritiam.
De seruo vigili.
Cum proximo non contendendum.
13
De Galilæis, & iis qui in Siloe.
De ficu quæ fructum non protulit.
De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis.
De grano sinapis & fermento parabola.
De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur.
De iis qui dicebant Iesu de insidiis Herodis.
14
De hydropico.
Non amandos primos accubitus.
Pauperes ad prandium vocandos potius quàm amicos.
De inuitatis ad cœnam.
De ædificatiõe turris parabola.
15
De centum ouibus parabola.
De filio peregre profecto in regionem longinquam.
16
De dispensatore iniquo.
Ne apicem quidem à lege periturum.
Diuortium non esse licitum.
De diuite & Lazaro.
17
De offendiculo.
Fratri remittendum delictum.
De fidutia erga deum.
De decem leprosis.

Iesus interrogatus quando regnum dei veniat.

18

Semper orandum.
De iudice iniquo.
De pharisæo & publicano.
Puerorum est regnum dei.
De diuite qui interrogabat Iesum.
De cæco.

19

De Zachęo.
De decem seruis qui minas acceperant.
De pullo asinę.
Deflet Iesus Hierosolymam.
Eiicit Iesus vẽdẽtes & emẽtes.

20

De seniorib. quærentib⁹ Iesum qua potestate hęc faceret.
De vinea.
De his qui Christo insidiabantur occasione census.
De Sadducæis negantibus resurrectionem.
De interrogatione domini aduersus pharisæos.

21

De vidua quę minuta obtulerat
De consummatione.
Prædicit Iesus interitum Hierosolymę.
De signis.

22

De paschate.
De contendentibus quis maior.
Captiuitas Christi.
Ducitur Iesus ad principem sacerdotum.

23

Ducitur ad præsidem Pilatum.
Contemptus Herodis.
De mulieribus dominum plangentibus.
Crucifigitur Christus.
Sepultura Christi.

24

Mulieres visitant sepulchrum.
De Petro currẽte ad sepulchrũ.
De peregrinis in Emaus.
Iesus in medio discipulorum.
Ascendit Iesus in cœlum.

Finis.

CAPITA EVANGELij secundum Ioannem.

1

Testimonium Ioannis Baptistæ de Christo.
Interrogatur Ioannes num ipse sit Christus.
De Andrea, Simone Petro, Philippo, & Nathanaele vocatis.

2

De nuptiis in Cana.
De eiectis è templo.
De eo quod dixit: Destruite tẽplum hoc.

3

De Nicodemo & Iesu.
Iesus & Ioannes baptizant.
Quęstio de purificatione.

4

De muliere Samaritana.
De filio reguli.

5

De eo qui trigintaocto annos tenebatur morbo.
Iudęi quęrũt interficere Christum.

6

De quinque panibus & duobus piscibus.
Secessit Iesus à turbis, ne deligeretur in regem.
De ambulatione in mari. cuSequitur turba Iesum nauilis.
De turba quærente signum.
De pane cœlesti.
Discipulorum multi desciuerũt à Christo.
Sententia Petri de Christo.

7

Iesus clã ascendit ad diẽ festũ.
Mirantur Iudæi Christum scire literas quas non didicerat.
Dissensio turbę de Iesu.
Contẽdunt principes cum ministris & Nicodemo.

8

De muliere adultera.
De interrogãtibus Iesum quem se esse diceret.
Interrogãt Iesum de patre eius.
Promittitur à Iesu libertas sesequentibus.
De his qui dicebant Iesum habere dęmonium.
Tentant Iudęi in Christum iacere lapides, eo quòd se præfert Abrahæ.

9

De cæco à natiuitate, & inter hunc & pharisæos disceptatio.

10

De pastore bono & mercenario.
Iesus interrogatur in porticu deambulans.

11

De Lazaro resuscitato.
Consilium pontificum & pharisæorum de Iesu apprehendendo.

12

Maria vngit pedes Iesu.
De asella.
De Græcis interrogãtibus Philippum.
Auditur à turba vox è cœlo.

13

Lauat Iesus pedes discipulorũ.
Exit Iudas proditurus Christũ.
Inculcat Iesus vt inuicẽ se diligant.
Quærit Petrus Christum quò vadat.

14

Thomas quæritur se nescire quò vadat Iesus.
Iudas Thaddęus interrogat Iesum
Promittit discipulis consolatorem Christus.

15

De vite vera, agricola & palmitibus.
Præcipit deus mutuã dilectionem.

16

Prædicit Christ⁹ discipulis quę

ventura sunt ipsis.
Paracletus arguet mundum.
De eo quod dixit: Pusillum & videbitis me.
Patrem daturum esse quicquid petitũ fuerit per nomẽ Iesu.
17
Oratio Iesu ad patrem pro illis quos sibi delegit.
18
Proditur Iesus.
Sternũtur in terram Iudæi verbo Christi.
Amputat auriculam Petrus.
Ducitur Iesus ad Annam, ad Caiapham, inde ad Pilatũ.
19
Dãnatur morte crucis dominꝰ.
De stantibus iuxta crucem.
Sepelitur corpus domini.
20
Resurrectio domini.
Mariæ Magdalenæ primũ, deinde apostolis congregatis post resurrectionem præbet se videndũ Christus.
21
Petro & aliis piscantibus apparet Iesus ad mare Tiberiadis.
Dicitur Petro: Pasce oues meas

EINIS.

Βίος τῦ ἁγίου ἐυαγγελιστῦ Ματθαίυ
κατὰ σωφρόνιον

Ματθαῖος ὁ καὶ Λδυὶς, ἀπόστολος, ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος δι' ἃ τὸν ἐκ πβρίπομῆς πισδύσαντας ἐυαγγέλιον τ χρισῦ γράμμασιν, ἡβραϊκοῖς σωνέταξεν, ἀγνοσμένυ τὸ μετὰ ταῦτα ἡς ἑλλωικὸν τ μεταφράσαντος. Τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ὅσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας τ παρὰ παμφίλυ μάρτυρος πβριαπουδάσως κατασκυαθήσης. Ἐμοὶ ϑ παρὰ τ ναζωραίων τὸν ἐν βεροίᾳ τ συρίας τούτῳ κεχρημένῳ, ἀδεια παρεχέθη τ τούτυ μεταγραφῆς, δι' οὗ ὅσιν ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ ἐυαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπυ οἰκείυ, ἄτε ἐκ προσώπυ τῦ κυρίυ ἡμῶν ἰησῦ χρισῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηϑ τ παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολυθεῖν τῇ ἀυθεντία τῆν ἑβδομήκοντα ἑρμηνυσάντων τὴν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο ὅσιν ἐκεῖνα. Ἐζ αἰγύπ͞τυ ἐκάλεσα τὸν ὑόν μυ. καὶ, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

Quo minore negotio disquisitionis, quid quisque Euangelista cum alio cõmune habeat, inspecto loco protinus cõstet, tabula illa Eusebiana omissa, in marginibus ea quæ cõueniãt, adscribũtur. Verũ ne quid sit quod moretur, aut interfistere cogat, M. Matthæum, R. Marcum, L. Lucam, I. Ioannem significabit.

EVANGELION SECVNDVM MATTHAEVM.

Κεφάλαιον ά.

CAPVT I.

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ, ἐκ τῆς Θαμάρ. Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ. Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών. Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοόζ, ἐκ τῆς Ῥαχάβ. Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὼβήδ, ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί. Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα. Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶνα, ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου. Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ. Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά. Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά. Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ. Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ. Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν. Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ. Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ. Μανασσῆς

Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahã. Abrahã genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autẽ genuit Phares & Zaram è Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom aũt genuit Aram. Aram autẽ genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmõ. Salmon autem genuit Booz è Rachab. Booz autem genuit Obed è Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Solomonem, ex ea quæ fuerat vxor Vriæ. Solomon autẽ genuit Roboã. Roboam autem genuit Abia. Abia aũtem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autẽ genuit Hoziam. Hozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam. Ezecias autem genuit Manas- Lucæ.3

se. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in exi-
4.Re.25 lio Babylonico. Porrò post exilium Babylonicum, Iechonias
1.Esdr.2 genuit Salathiel. Salathiel aũt genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achin. Achin autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthã autẽ genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph, maritum Mariæ, ex qua genitus fuit Iesus ille qui dicitur Christus. Vniuersæ itaq; generationes ab Abrahã vsque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vsq; ad demigrationẽ Babylonicã, generationes quatuordecim: & à demigratiõe Babylonica vsq; ad Christũ, generatiões quatuordecim. Iesu verò Christi na-
Lucæ.1 tiuitas sic habet. Cũ enim mater eius Maria desponsa esset Ioseph, priusquã cõgressi fuisset deprehẽsa est grauida è spũ sancto. Porrò Ioseph maritus eius, quoniã erat iustus, & nolebat illã infamare, voluit clanculum ab ea diuertere. Hæc autẽ cũ is in animo versaret, ecce angelus domini in somnis visus est illi dicẽs: Ioseph fili Dauid, ne metuas

ναοσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμὼν· ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακίμ. ἐλιακὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς ὁ λεγόμενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ, μὴ φο-

βηθῇς

βηθλεὲμ παραλαβεῖν μαριὰμ τὴν γυναῖκα σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.

ne metuas adiungere tibi Mariam vxorẽ tuam. Nam quòd in illa conceptũ est, à spũ sancto profectũ est. Pariet autẽ filium, & vocabis nomẽ eius Iesum. Is enim saluum faciet populum suũ à peccatis suis. Porrò totũ hoc factũ est, vt perficeretur id quod dictũ fuerat à domino per prophetã ita loquẽtẽ, Ecce virgo erit prægnans, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel: quod si quis interpretetur, sonat Nobiscum deus. Excitatus autem Ioseph à somno, fecit vt iniunxerat sibi angelus domini: & adiunxit sibi vxorem suam, & nõ cognouit eam, donec peperisset filiũ suum primogenitum, & appellauit nomen eius Iesum. Esa. 7 Lucæ. 2

Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα, λέγοντες. ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς, ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ

Cum autẽ natus esset Iesus in Bethleem ciuitate Iudææ, temporibus Herodis regis, ecce magi ab Oriente accesserunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est ille qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim illius stellam in Oriente, & accessimus vt adoremus eum. Auditis autem his Herodes rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum vrbs cum illo: & cõuocatis omnibus põtificibus & scribis populi, percontatus est eos, vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Cap. 11 Lucæ. 2 Nũe. 24 Iohel. 7 Mich. 5

Iuda, nequaquã minima es inter principes Iuda: ex te enim mihi proditurus est dux, qui gubernaturus est populum meum Israel. Tum Herodes clàm accersitis Magis, accuratè perquisiuit ab illis, quo tempore stella apparuisset. Et iussis ire in Bethleem, dixit: Profecti illuc, accuratè inquirite de puero: vbi vero inueneritis, renũciate mihi, vt & ego veniam & adorem illũ. At illi audito rege, profecti sunt. Et ecce stella quam viderant in Oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locum in quo erat puer. Cum autem vidissent stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. Et ingressi domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & prostrati adorauerunt illum: & apertis thesauris suis, obtulerunt illi munera, aurum, & thus, & myrrham: & oraculo admoniti in somnis, ne reuerterétur ad Herodem per aliam viam reuersi sunt in regionem suã. Digressis autẽ illis, ecce angelus Domini apparet ĩ somnis Ioseph, dicens: Surge & assume puerũ ac matrẽ illius, & fuge in Aegyptum, & esto illic donec dixero tibi: Futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Ille vero excitatus, assumpsit puerum & matrem eius noctu, & secessit in Aegy-

γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα. ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. τότε Ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος· καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ, εἶπεν· πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν. καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι. μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυ-

ἕως ἂν εἰσέλθω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν. ἐν γὰρ τῇ ἀναβάσει μου, καὶ τὴν Μωάβ παραδώσω εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ ἀναστήσω τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ γῇ Μωάβ, καὶ τοὺς ἐν Ἀροὴρ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἀροὴρ, καὶ τοὺς ἐν Ναβαὼθ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ναβαὼθ, καὶ τοὺς ἐν Βεθλεεμὼν τοὺς κατοικοῦντας ἐν Βεθλεεμών· καὶ ἔσονται ἐκεῖ ἐν ἀριθμῷ ἡμερῶν ἐνιαυτοὶ τρεῖς. καὶ ἐγὼ κατοικήσω μετὰ τοῦ Μωάβ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ ἐκλείψουσιν οἱ κατοικοῦντες

Ca.111. Marci.1 Lucæ.3

In dieb⁹ illis accedit Ioānes Baptista,prędicās in deserto Iudææ,dicensq;,Pœnitentiā agite vitę prioris,in propinquo est enim regnū cœlorum. Nā hic est ille de quo dixit Esaias propheta qui ait, Vox clamātis in deserto, Parate viā domini, rectas facite semitas eius. Ipse verò Ioannes habebat indumentū suum è pilis camelorū, & zonā pelliceam circū lumbos suos. Porrò cibus illius erāt locustæ & mel syluestre. Tunc egrediā est ad illū Hierosolyma & tota Iudæa,totaq; regiovndiq; finitima Iordani, & baptizabātur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Quum vidisset autem multos ex pharisæis & sad ducęis venientes ad baptismū suum,dixit illis, Progenies viperarum quis vobis submonstrauit vt fugeretis à ventura ira? Facite igitur fructus qui deceant pœnitentiam, & ne sitis hac mente vt dicatis intra vosipsos, patrem habemus Abraham. dico enim vobis quod possit deus facere vt ex lapidibus his filij surgāt Abrahamo. Iam verò & securis ad radicem arborū posita est. Omnis igitur arbor quæ nō facit fructum bonum, exciditur, & in ignē mittitur. Ego quidem baptizo vos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me venturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus

Esa.40 Marci.1 Lucæ.3 Ioan.1

Lucæ.3

7 3 Mar.I.u.

1 3 1 R.I. Io.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνετο Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ. ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι, εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ

νὸς τὰ κάτω δήματα βασάσαι. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. ὃ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Τότε ὁ ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὸν ἔρημον κάτω τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι κάτω τοῦ διαβόλου. καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν. καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

neus vt calciamenta portem. Ipse vos baptizabit spiritu sancto & igni: cuius ventilabrum in manu ipsius, & repurgabit aream suam & congregabit triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad Ioannem vt baptizaretur ab illo. At Ioannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus est vt abs te baptizer, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum, Omitte nunc, Sic enim decet nos, vt compleamus omnem iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus ascendit protinus ab aqua: & ecce aperti sunt illi cœli, & vidit spiritum dei descendétem tanquam columbam, & venientem super ipsum. & ecce vox de cœlis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est.

Tunc Iesus subductus fuit in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esuriit. Et quum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube vt lapides hi panes fiant. At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane victurus est homo, sed omni verbo quod egreditur per os dei.

Luc.æ.3

Marc.1

Marc.1
Lucæ.3
Ioan.1

Mat.17
Mar.1.9
Luc.3.9

Ca.IIII
Marci.1
Lucæ.4.

Deut.8

Tunc assumit illum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, dicitq; illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. nam scriptū
Psal. 90 est, Angelis suis mādaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quando impinguas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Iesus,
Deut. 6 Rursum scriptum est, Nō tentabis dominū deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in montem excelsum valde, & cō monstrat ei omnia regna mundi, & gloriam illorum, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana: scriptū
Deut. 6 est enim, Dominū deum tuum adorabis, & illum solum coles.
Marci. 1 1 4 2 R. L. 1 Tunc omittit illum diabolus, & ecce angeli accedebant ac ministrabāt ei. Quum audisset autem Iesus quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima,
Esaiæ. 9 in finibus Zabulon & Neptalim, vt impleretur quod dictū fuerat per Esaiam prophetam dicentem, Terra Zabulon & Neptalim iuxta viam maris, vltra Iordanem, Galilæa gentium, populus qui sedebat in tenebris & vmbra mortis vidit lucem magnam, & qui sedebant in regione & vmbra mortis, lux orta est eis. Et ex eo tempore

τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ· ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γάρ· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλίμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. ἀπὸ τότε ἤρξατο

ὁ Ἰησοῦς

ὁ ἰησοῦς κηρύσσων καὶ λέγων. μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς· καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον, καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου.

ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον

tempore cœpit Iesus prædicare & dicere, Resipiscite, instat enim regnum cœlorum. Marci.1

Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (nam erant piscatores) & dicit illis, Sequamini me, & faciam vos piscatores hominum. At illi relictis ilico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, vidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre suo sarcientes retia sua, & vocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, sequuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum ac prædicans euangelium regni, & sanans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes malè affectos, variis morbis ac torminibus constrictos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ à Galilæa, ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis. Marc.2 Luc.6

Cum vidisset autem turbas ascendit in montẽ, & cum consedisset, Cap.v.

sedisset, accesserunt ad illum discipuli eius: & postquã aperuisset os suũ, docebat illos dicens. Beati pauperes spũ, quoniam illorũ est regnũ cœlorũ. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipiẽt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatẽ accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Beati pacifici, quoniam ij filij dei vocabuntur. Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiã, quoniam illorum est regnũ cœlorum. Beati estis quũ probra iecerint in vos, & insectati fuerint, & dixerint omne malum verbum aduersus vos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis. Sic enĩ persecuti fuerunt prophetas, qui fuerant ante vos. Vos estis sal terræ, quod si sal insatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet vltra, nisi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest oppidum abscondi supra mõtem situm: neque accendunt lucernam, & ponunt illam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus qui sũt in domo. Sic luceat lux

Lucæ. 6

Marci. 9
Lucæ. 14

Marci. 4
Lu. 8. 11

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς

φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

lux vestra coram hominibus vt videant vestra bona opera, glorificentq; patrem vestrũ qui est in cœlis. Ne existimetis quòd venerim ad destruẽdã legẽ aut prophetas, imò nõ veni vt destruam, sed vt cõpleam. Amen quippe dico vobis, donec prætereat cœlũ & terra, iota vnum aut vnus apex non præterierit ex lege, quoad omnia facta fuerint. Quisquis igitur soluerit vnum ex mandatis hisce minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur ĩ regno cœlorum. Quisquis autẽ fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorũ. Dico enĩ vobis, nisi abũdauerit vestra iustitia plus quàm scribarum, & phariseorũ, nõ possitis ingredi in regnum cœlorũ. Audistis q; dictum sit veteribus, Nõ occides: quisquis autem occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico vobis, quod quisquis irascitur fratri suo temerè, obnoxius erit iudicio. Quicũque vero dixerit fratri suo rhaca, obnoxius erit concilio. Quisquis autem dixerit fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Itaque si obtuleris munus tuũ ad arã, & illic recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum veniens offer munus tuum.

Lucæ.16

Exo.20
Deut.5
Leuit.29

Habeto

ἴσθι

Luc. 12 Habeto beneuolentiã cũ aduer
sario tuo cito, dum es in via cũ
illo, ne quando te tradat aduer
sarius iudici, & iudex te tradat
miniſtro, & in carcerem coniiciaris. Amen dico tibi, nõ exi-
bis illinc, donec perſolueris ex-
Exo. 20 tremum quadrantẽ. Audiſtis, q̃ dictũ fuerit antiquis, Non cõ-
mittes adulterium. At ego dico
vobis quod quicunq; aſpexerit
vxorem alterius ad cõcupiſcẽ-
dam eam, iam adulterium cum
Mat. 18 ea cõmiſit in corde ſuo. Quod
Marci. 9 ſi oculus tuus dexter obſtaculo
tibi fuerit, erue illum, & abiice
abs te. Expedit enĩ tibi, vt per-
eat vnũ membrorum tuorũ, ac
non totũ corpus tuum cõiiciatur in gehennã. Et ſi dextra tua
manus obſtiterit tibi, amputa
eam & proiice abs te. Expedit
enim tibi, vt pereat vnũ mem-
brorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus
Deut. 24 tuũ coniiciatur in gehennã. Di
Mat. 19 ctũ eſt autẽ: quicũq; repudiaue
Marc. 10 rit vxorẽ ſuã, det illi libellũ di-
19 10. 16 uortij. At ego dico vobis quod
M. R. L. quiſquis repudiauerit vxorẽ ſu-
am, niſi cauſa ſtupri, efficit vt il
la ſit adultera: & quicunq; repu
diatã duxerit, adulterium com-
mittit. Rurſum audiſtis quod
Leui. 19 dictũ fuerit antiquis, Non peie
rabis, ſed perſolues domino ea
quæ iuraueris. At ego dico vo-
bis, ne iuretis omnino, neq; per
cœlũ, quia thronus dei eſt, neq;
per terram, quia ſubſellium eſt
pedum

ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου τα-
χύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐ-
τοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντί-
δικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε
παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυ-
λακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν
ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.
ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαί-
οις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆ,
ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρ
δίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ
δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε
αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμ-
φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν
τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδα-
λίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν, καὶ
βάλε ἀπό σου. συμφέρει γάρ
σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν με-
λῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά
σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρρέθη δέ,
ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.
ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀ-
πολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, πα
ρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ
αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν
ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοι-
χᾶται. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι
ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιο-
ρκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυ-
ρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν
τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ.
μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν πο-

τ ποδῶν αὐτ· μήτε εἰς ἱερουσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔσω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει σου τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλ-

λοι,

pedū illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neq; per caput tuū iurabis, ꝓpterea ꝙ nō potes vnū pilum albū aut nigrū facere. Sed erit sermo vester, est est, nō nō. Porrò quod vltra hęc adiungitur, ex malo ꝓficiscitur. Audistis ꝙ dictū fuerit, Oculū pro oculo, & dentē pro dēte. At ego dico vobis, Ne resistatis malo: sed quisquis impegerit alapā in dexteram tuā maxillā, obuerte illi & alterā: & ei qui te velit in ius trahere, ac tunicam tuā tollere, ꝓmitte illi & palliū: & qui te adegerit ad miliariū vnū, abito cū illo duo. Petenti abs te dato, & cupientē mutuū accipere, ne auerseris. Audistis ꝙ dictum sit, Diliges proximū tuū, & odio habebis inimicū tuum. At ego dico vobis, Diligite inimicos vestros, bene precemini deuouentibus vos: benefacite iis qui vos odio prosequuntur: orate ꝓ iis qui lædunt & insectantur vos, vt sitis filij patris vestri qui est in cœlis: quia solē suū exoriri finit super malos ac bonos, & pluuiā mittit super iustos & iniustos. Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quod præmium habetis? Nonne & publicani idem faciunt? Et si cōplexi fueritis fratres vestros tantum, quid eximium facitis? Nonne & publicani sic faciunt? Eritis igitur vos perfecti,

Exo. 21
Deut. 19
Lucæ. 6
Leui. 19
Lucæ. 6

quē-

quemadmodū pater vester, qui est in cœlis, perfectus est.

Cap. VI Mat. 23

Attendite ne eleemosynam vestram præstetis coram hominibus, quo spectemini ab illis. Alioqui præmium non habetis apud patrem vestrum, qui est in cœlis. Itaque quum præstas eleemosynam, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in conciliabulis, & in vicis, vt glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, habent mercedem suam. Cæterum tu quum præstabis eleemosynam, nesciat sinistra tua quod facit dextera tua, vt sit tua eleemosyna in occulto: & pater tuus qui videt in occulto, ipse reddet tibi in propatulo. Et quum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ. Nam illi solent in conciliabulis, & in angulis platearum, stantes orare, quo conspicui sint hominibus. Amen dico vobis, quod habent mercedem suam. Tu vero quum oras, introito in conclaue tuum, & occluso ostio tuo, ora patrem tuum qui est in occulto: & pater tuus qui videt in occulto, persoluet tibi in propatulo. Verùm orantes, ne fitis multiloqui, sicut ethnici. Putant enim fore, vt ob multiloquium suum exaudiantur. Ne igitur efficiamini similes istorū. Nouit enī pater vester, quibus

λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν.

προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅτ' οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅτ' ἂν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅτ' ἂν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν

χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν, τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαι σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. μὴ θησαυρίζητε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. θησαυρίζητε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς,

bus rebus opus sit vobis, prius quàm petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate vos: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, quèadmodum in cœlo, sic etiam in terra: panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: & ne inducas nos in tentationem: sed libera nos à malo. Quia tuum est regnum & potentia & gloria in secula seculorum. Amen. Proinde si remiseritis hominibus errata sua, remittet & vobis pater vester cœlestis. quod si non remiseritis hominibus errata sua, nec pater vester remittet errata vestra. Porrò cum ieiunaueritis, ne sitis veluti hypocritæ tetrici. Obscurant enim facies suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos ieiunare. Amen dico vobis, habent mercedem suam. Tu verò quum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne conspicuum sit hominibus te ieiunare, sed patri tuo, qui est in occulto, & pater tuus qui videt in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne reponatis vobis thesauros in terra, vbi erugo & tinea corrumpit, & vbi fures perfodiunt ac furantur. sed recondite vobis thesauros in cœlo, vbi neq; erugo, neque

Luc. 11

Mat. 18
Mar. 11

Luc. 12

neque tinea corrumpit, & vbi fures nō perfodiunt neq; furātur. Nā vbi fuerit thesaurus ve-
Luc.11 ster, illic erit & cor vestrū. Lucerna corporis est oculꝰ. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, quod si oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ? Nemo po-
Luc.16 test duobꝰ dominis seruire: aut enim hunc habebit odio, & alterum diliget: aut huic adhærebit, & alterū negliget. nō potestis deo seruire & māmonæ.
Luc.12 Propterea dico vobis, ne sitis solliciti vitæ vestræ, quid esuri sitis aut bibituri, neq; corpori vestro quibus indumentis vsuri. Nōne anima pluris est quàm cibus, & corpus pluris quàm indumentū? Vertite oculos ad volatilia cœli, quia nō serunt neque metunt, neq; cōuehunt in horrea, & pater vester cœlestis alit illa. Nōne vos lōge præcellitis illa? Quis autē ex vobis sollicite cogitando potest addere ad staturā suam cubitū vnū? Ac de indumento quid solliciti estis? cognoscite lilia agri quomodo crescāt, nō laborāt neq; nent. Attamē dico vobis, ne Solomonē quidē in vniuersa gloria sua sic amictū fuisse vt vnū ex his. Quod si gramen agri, qꝰ hodie cū sit, cras in clibanum mittitur,

σης, οὐτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει. ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλό-

βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, ὁ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

Μὴ κρίνητε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος, τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑπόκριτα, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί· μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.

ἢ τίς

mittitur, deus sic vestit, an non multo magis vobis id faciet ô parũ fidẽtes? Ne sitis igitur solliciti, dicẽtes: quid edemus aut quid bibemus, aut quibus operiamur? nam omnia ista gentes exquirunt. nouit enim pater vester cœlestis, quòd op⁹ habeatis his omnibus. quin potius quẽrite primùm regnũ dei & iustitiã eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Ne sitis igitur solliciti in crastinum: nam crastinus dies curam habebit suiipsius. Sufficit sua diei afflictio.

Nolitè condẽnare, ne condẽnemini: quo enim iudicio iudicatis, eo iudicabitur de vobis, & qua mẽsura metimini, ea metientur vobis alij. Quur autem vides festucam quę est in oculo fratris tui, trabem autẽ quæ est in oculo tuo nõ animaduertis? aut quomodo dicis fratri tuo, sine eximã festucam ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eiice prius trabẽ ex oculo tuo, & tum perspicies vt eximas festucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod sanctum est canibus: ne proieceritis margaritas vestras ante porcos, ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. Petite & dabitur vobis, quẽrite & ĩuenietis, pulsate & aperietur vobis. Quisquis enim petit, accipit: & quicunque quẽrit, inuenit: & pulsanti aperietur. An

Ca. VII.
Marc. 4
Lucæ. 6
Ibidem.
Luc. 10
Ioan. 16

Lucæ.11 rietur. An quisquam est vestrũ homo, qui si filius eius petierit panem, lapidem daturus sit illi? aut si piscem petierit, num serpentem porriget illi? Si vos igitur quum sitis mali, nostis dona bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui est in cœlis dabit bona, si postu-
Lucæ.6 letis ab ipso? Omnia igitur quę cunque volueritis vt faciãt vobis homines, sic & vos facite il-
Luc.13 lis. Hæc enim est lex & prophetæ. Introite per arctã portam: quoniam lata est porta & spaciosa via, quæ abducit in exitium, multique sunt qui ingrediuntur per illam, quoniam angusta est porta & stricta via quæ abducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt illam. Cauete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniũt ad vos in vestitu ouiũ, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus ipso-
Luc.6 rum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. putris autẽ arbor, fructus malos facit. nõ potest arbor bona fructos malos facere. neque ar
Matt.3 Luc.3 bor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum exciditur, & in ignem coniicitur. Igitur ex
Luc.6 fructibus ipsorum agnoscetis eos. Non quisquis dicit mihi, Domine, domine, introibit in regnũ

ἢ τίς ἔστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ· ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς, ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν

ἡς τῶν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων. κύριε,

regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est. Multi dicent mihi in illo die, Domine, domine nónne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas virtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos, adsimilabo illum viro prudenti, qui ædificauit domum suam super petram, & descendit imber, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nõ est prostrata: fundata enĩ fuerat super petram. Et omnis qui audit à me sermones hos, & non facit eos, adsimilabitur viro fatuo, qui ædificauit domum suam super arenam, & descendit imber, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & deiecta est, & fuit ruina illius magna. Et factum est vt quũ finisset Iesus sermones hos, obstupuerint turbæ super doctrina illius: docebat enim eos velut habens authoritatem, & nõ sicuti scribæ.

Cum descendisset autem de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ, & ecce leprosus accedens adorauit eum dicens,

Lucæ.13

Psal.6
Lucæ.6

Ca. VIII

Mat.1
Lucæ.5

Domine si velis, potes me mundare. Protensaque manu tetigit illum Iesus dicens, Volo, mundus esto, ac protinus mundata fuit illius lepra. & dicit illi Iesus, Vide ne cui dixeris, sed abi, ostende teipsum sacerdoti, & offer munus quod
Leui.14 iussit offerri Moses in testimonium ipsis. Porrò cùm ingres-
Luc.7 sus fuisset Iesus Capernaum,
Ioan.4 adiit eum Centurio, obsecrans eum & dicens, Domine, famulus meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter discrutiatur. Et dicit illi Iesus, Ego quũ venero, medebor illi. Et respondens Centurio dixit, Domine, non sum idoneus vt tectum meum subeas, imò tantum dic verbum, & sanabitur famulus meus. nam & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alteri, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se,
Luc.13 Amen dico vobis, ne in Israel quidem tantum fidei reperi. Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & occidente venturi sunt, & accumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum, filij vero regni eiicientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & stridor dentium. Et dixit Iesus Centu-

κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων. κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη. κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ

τῷ ἑκατοντάρχῳ. ὕπαγε, ὡς ἐπίσευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην, καὶ πυρέσσουσαν καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος. αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν, καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεύς, εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν, καὶ προσελ-

Centurioni: Abi, & quemadmodum credis ita fiat tibi: & sanatus est famulus eius in hora illa. Et quum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum illius in lecto decumbentem & febricitantem, tetigitque manum illius, & reliquit illam febris, & surrexit ac ministrauit illis. Cum autem appetisset vespera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit spiritus verbo, omnesque male habentes sanauit, vt impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, quum ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit. Quum vidisset autem Iesus turbas multas circum sese, iussit vt abirent in vlteriorem ripam. Et quum adisset vnus scriba, dixit ei, Præceptor sequar te quocunque abieris. Et dicit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, at filius hominis non habet vbi caput reclinet. Alius de numero discipulorum suorum, dixit ei, Domine, permitte mihi prius vt abeam, & sepeliam patrem meum. At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Et quum esset ingressus nauim, sequuti sunt eũ discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo vt nauis operiretur à fluctibus, ipse verò dormiebat. Et

Mar.1 Lucæ.4

Esa.53

Lucæ.9

Mar.4 Luc.8

accedentes discipuli excitauerunt illũ, dicentes, Domine serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus increpauit ventos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines verò admirabantur dicentes, Qualis est hic, quia venti quoque & mare obediunt illi? Et cum venisset ad vlteriorẽ ripam, in regionẽ Gergesenorum, occurrerũt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sæui supra modum, adeo vt nemo posset trãsire per viam illam, & ecce vociferabãtur dicentes. Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascens. Dæmones verò rogabant eum dicẽtes, Si eiicis nos, permitte nobis vt demigremus in gregem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi verò egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum perpræceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt: & digressi in ciuitatem renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Iesu: & cum vidissent illũ, rogabant, vt decederet è finibus ipsorum.

Mar. 5
Luc. 8

προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες. ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, εἰς χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, λέγοντες. τί ὑμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ, βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες. εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον. καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

Et

Καὶ

Καὶ ἐμβὰς διε-
πέρασεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν
πόλιν. καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ
παραλυτικὸν, ἐπὶ κλίνης βεβλη-
μένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ·
θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδού τινες τῶν
γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς,
οὗτος βλασφημεῖ. καὶ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς
τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· ἵνα τί
ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐ-
κοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι
αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ
περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξου-
σίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς
γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· τότε λέ-
γει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς, ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς
τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλ-
θεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες
δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξα-
σαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.
καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν,
εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ
τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγό-
μενον. καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολού-
θει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν
αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακει-
μένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολ-
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλ-
θόντες, συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ,
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ
ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, διὰ τί
μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
λῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;
ὁ δὲ

Et ingressus nauem, traiecit ac venit in suam ciuitatem, & ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decũbentẽ. Cumque vidisset Iesus fidem illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat. Et cum vidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, Quare vos cogitatis mala in cordibus vestris? Vtrum enim est facilius dicere, remittuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis quòd potestatem habeat filius hominis in terra remittendi peccata. Tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum, & abi in domum tuam. Et ille surrexit, abiitq; domũ suam. Turbæ vero quæ viderãt, admiratæ sunt, & glorificauerunt Deum, qui dedisset potestatẽ talem hominibus. Et præteriẽs Iesus illinc, vidit hominem desidentem ad telonium, Matthẽũ nomine: dicitq; ei, Sequere me. Atque is surgens secutus est eum. Et factum est, vt Iesus accumberet in illius ædibus, & ecce multi publicani & peccatores qui venerant, simul accubuerunt cum Iesu, & discipulis illius. Cumq; id vidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, Cur cum publicanis & peccatoribus sumit cibum præceptor vester?

Cap. IX. 2 5 M. L.

Marci. 2. Lucę. 5.

2 5 Mar. Lu.

Mat.12 At Iesus vbi audiuit, dixit illis, Non opus habent hi qui validi sunt medico, sed qui male habẽt. Quin potius ite, & discite quid sit illud, Misericordiã volo, & non sacrificiũ. Nõ enim veni ad vocandũ iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Tunc adeunt eũ discipuli Ioãnis, dicentes, Quam ob causam nos & pharisæi ieiunamus plerũque, discipuli verò tui nõ ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possũt filij sponsi lugere, quãdiu cum illis est sponsus? Veniẽt autem dies quum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nullus immittit assumentum panni rudis in veste veteri: aufert enim supplementum illius à vestimento, & peior ruptura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & vtraque simul seruãtur. Hæc quum illis loqueretur, ecce primas quidam venit, & adorauit eum dicens, Filia mea modò defuncta est, sed veni & impone manum tuam super illam ac viuet. Et surgens Iesus sequutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis, pfluuio laborauerat duo decim annos, accedens à tergo tetigit fimbriam vestimẽti illius. Dixerat enim intra sese, Si tantũ

Oſee.5

Marc.5

Luc.8

ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, λέγοντες, διὰ τί ἡμεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον

μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. σωθήσομαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. καὶ παρήγοντι ἐκεῖθεν τῷ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες, καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ. ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων. ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν, δαιμονιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον. ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων

tantum tetigero vestimentum illius, ero salua. At Iesus conuersus, vt vidit illam dixit, Cõfide filia: fides tua saluam te fecit. Et salua facta fuit mulier à tempore illo. Et quum venisset Iesus in ædes primatis, vidisseteque tibicines & turbam tumultuantem, dicit illis, Secedite, non enim mortua est adolescentula, sed dormit. Et deridebant illum. Cùm autem fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adolescentula. Et emanauit rumor hic in totam terram illam. Et cum discederet illinc Iesus, secuti sunt illum duo cæci, clamantes ac dicentes, Miserere nostri filij Dauid. At cùm venisset in ædes, adierunt illũ cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens, Iuxta fidem vestram fiat vobis, & aperti sunt illorum oculi. Et interminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi quum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum, & eiecto dæmonio, locutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israël. At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum

Marci.5

Mar.7 Lucæ.11

eiicit

6 13 Mar. Lu. eiicit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omnes ac vicos, docés in synagogis illorum, & prædicans Euangelium regni, & sanans omnem morbum, & omnem languorem in populo.

Mar. 6. Quum vidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illos, quod essent destituti, ac dispersi velut oues, non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis copiosa, cæterùm operarij pauci. Rogate igitur dominum messis, vt extrudat operarios in messem suam.

Luce. 10

Cap. x. Mar. 3. 6. Luc æ. 9. Marci. 3. Et accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatē aduersus spiritus immundos, vt eiicerent eos, & sanarēt quemuis morbum, & quēuis languorem. Porrò duodecim apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui vocatur Petrus, & Andreas frater eius: Iacobus filius Zebedæi, & Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iacobus filius Alphæi, & Lebbæus cognomento Thaddæus: Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim emisit Iesus, quibus præceperat, dicens, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorū ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus

μονίων ἐκβάλλειν· πᾶσαν μόνιαν καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύειν. καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι, καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα. πρῶτος Σίμων, ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος. Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης. Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἁλφαίου, καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος. Σίμων ὁ Καναναίτης, καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου

οἶκου Ἰσραὴλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. ἄξιος γὰρ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας, ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

ὅτ'

domus Israël. Profecti autem prædicate, dicentes, Appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mundate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite: gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurũ neque argentum neq; æs in cru menis vestris, neq; peram ad iter, neque binas tunicas, neque calciamẽta, neq; virgam. Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quamcunque ciuitatem aut vicum fueritis ingressi, exquirite quis in ea sit dignus, atque illic manete donec exeatis. Cum autem intrabitis domũ, salutate illam: & si quidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super illam: sin minus fuerit digna, pax vestra ad vos reuertatur. Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite pulueremi pedũ vestrorũ. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorrhorũ in die iudicij, q̃ ciuitati illi. Ecce ego emitto vos velut oues in medio luporum, estote igitur prudentes veluti serpentes, & simplices sicut colũbæ. Cauete autem ab illis hominibus, tradent enim vos in concilia, & in cõciliabulis suis flagris cædent vos: quin & ad principes ac reges ducemini propter me, in testimonium ipsis ac gentibus.

Marc.6 Luc.9.10

Ibidem

Ibidem

Ibidem Mat.11

Marci.13 Luc.21 Ioan.15. 16

At cùm

Marc. 12 &.13 Luc.21 At cum tradiderint vos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis illi loquẽtes, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autẽ frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos: & eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meum.

Mich. 7 Mat. 24 Verùm qui sustinuerit vsque ad finem, hic saluus fiet. Cum autem persequuti vos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nõ perambulaueritis omnes ciuitates Israeliticas, quin iam venerit filius hominis. Nõ est discipulus

Lucæ. 6 Io. 13. 15 supra præceptorem, neque seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo vt sit sicut præceptor ipsius: & vt seruus sit sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias vocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos.

Marc. 4 Luc. 8. 12 Nihil enim est tectum, quod non sit retegendum: & nihil occultum, quin futurum sit vt sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicate in tectis.

Luc. 12 Et ne metuatis vobis ab his qui occidunt corpus, animã aũt nõ possũt occidere: sed metuite magis illũ, qui põt & animã & corpus pdere in gehẽnã.

Nonne

ὅτ' ἂν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς, ἢ τί λαλήσητε. δοθήσετ' γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τί λαλήσητε. οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὅτ' ἂν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

οὐχὶ

οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβηθῆτε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστί μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστί μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστί μου ἄξιος. ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα

Nónne duo passerculi minuto asse veneunt? & vnus ex illis non cadet in terram sine patre vestro? Vestri verò etiam pili capitis omnes numerati sunt. Ne igitur metuatis, vos pluris estis, quàm multi passerculi.

Omnis igitur qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego illũ corã patre meo qui est in cœlis. Porrò quisquis negauerit me coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini quod venerim ad mittendum pacem in terram: non veni vt mitterem pacem, sed gladium: nam veni vt dissidere faciam hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & sponsam aduersus socrum suam: & inimici hominis erũt ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amauerit filium aut filiam supra me, non est me dignus: & qui non accipit crucem suam, ac sequitur me, nõ est me dignus. Qui inuenerit animam suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eã. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetę accipiet: & qui recipit iustũ in nomine

Mar.8
Luc.12
Ibidem.
Mich.7
Luc.14
Mat.16
Lucæ.9 &.17
Luc.10
Ioan.13 &.14
Marc.9

nomine iusti, mercedem iusti
Mar.9. accipiet. Et quicunq; ad biben
dum dederit vni ex pusillis his
poculũ aquę frigidæ tantũ noïe
discipuli, Amen dico vobis, nõ
perditurus est mercedem suã.

Cap. xi Et factum est cum finem fe-
cisset Iesus mandãdi duodecim
discipulis suis, progressus est il-
linc vt doceret & prædicaret in
Luc.7. ciuitatibus illorum. Ioannes au
tem cum audisset in carcere fa-
cta Christi, missis duobus disci
pulis suis, dixit illi, Tu es ille
qui venturus est, an alterũ expe
ctamus? Et respondens Iesus di
xit illis, Ite & renunciate Ioan
ni ea quæ auditis & videtis: cæ
ci visum recipiũt, & claudi am
bulant, leprosi mundantur, &
surdi audiunt, mortui excitan-
tur, & pauperes lætum accipiũt
euangelij nuncium: & beatus
est quisquis non fuerit offen-
sus per me. Euntibus autem il-
lis, cœpit Iesus dicere turbis de
Ioanne, Quid existis in deser-
tum vt videretis? num arundi-
nem quæ agitatur à vento? Age
quid existis vt videretis? nũ ho
minẽ mollibus vestib. amictũ?
Ecce qui mollia gestãt, in do-
mibus regũ sunt. At quid exi-
stis videre? nũ prophetã? Certè
dico vobis, & excellẽtiorẽ pro-
pheta. Hic est enim de quo scri
Mar.1. ptum est, Ecce ego mitto nun-
Luc.7. cium meũ ante faciẽ tuam, qui
Mala.3. præparaturus est viã tuam ante te,

ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου
λήψεται. καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τ
μικρῶν τούτων ποτήριον ψυ-
χροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέ-
σει τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰη
σοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μα
θηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ
διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς
πόλεσιν αὐτῶν. ὁ δὲ ἰωάννης ἀκού
σας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα
τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τ μαθη-
τῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρ
χόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶ-
μεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν
αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγεί-
λατε ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέ-
πετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ
χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ κα-
θαριζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐ-
αγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
τούτων δὲ πορευομένων ἤρξατο
ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ
ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρη-
μον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ
ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξ
ήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλα
κοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ
οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς
οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ
τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ
λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προ
φήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγρα
πται· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγ
γελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
προσθέν μου

προσθέν σου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγείγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. πάντες γὰρ οἱ προφῆται, καὶ ὁ νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ἠυλίσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαὶ σοὶ χοραζεὶν, οὐαὶ σοὶ βηθσαϊδὰν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερ-

te te, Amen dico vobis, nõ exortus fuit inter eos qui nascuntur è mulieribus maior Ioanne Baptista. At tamẽ is qui minor est in regno cœlorum, maior illo est. Porrò à diebus Ioannis Baptistæ vsq; ad hunc diẽ, regnũ cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nã oẽs prophetæ, & ipsa lex, vsq; ad Ioannem prophetauerunt. Et si vultis recipere, ipse est Helias ille, qui venturus erat. Qui habet aures ad audiendũ audiat. Sed cui adsimilabo generationẽ hanc? Similis est pueris qui sedent in foris, & acclamãt sodalib⁹ suis, ac dicunt, Tibia cecinimus vobis, & non saltastis, lugubria cecinimus vobis, & nõ plãxistis. Venit enĩ Ioãnes nec edẽs nec bibẽs, & aiũt, Dæmoniũ habet. Venit filius hoĩs edẽs ac bibẽs, & dicũt, En hoĩem comedonẽ & vini potorẽ, publicanis amicum ac peccatoribus. Et iustificata est sapiẽtia à filiis suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatib⁹, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quod scelerũ eas nõ pœnituisset: Vę tibi Chorazin, vę tibi Bethsaidã, quoniã si in vrbe Tyri aut Sidonis factæ fuissẽt virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in sacco & cinere scelerũ suorũ pœnitentiã egissent. Attamẽ dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij, quàm vobis. Et tu

Luc. 16.

Luc. 7.

Luc. 10.

Caper-

Capernaum, quæ es vsque ad cœlum exaltata, vsque ad inferos detraheris, quoniam si in Sodomis editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt in te, mansissent vsque ad hodiernum diem. Veruntamen dico vobis, quod Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater do-

Luc.10

mine cœli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater sic fuit bona

Ibidem.

voluntas apud te. Omnia mihi

Ioan.8

tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quisquã nouit, nisi filius, & cuicunque voluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quod mitis sim, &

Hiere.6

humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue est.

Ca.xii. Marc.2 Luc.6

In illo tempore ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli vero illius esuriebant, & cœperunt vellere spicas, & comedere. At pharisæi cum vidissent dixerunt illi, Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato. Ille verò dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse &

1.Re.21

καπδρναούμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐμπροσθέν σου, πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ. οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ'

οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶν ὧδε. εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστι, Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεῦσαι; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξελθόντες, συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν

ij qui erãt cum illo? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositiõis ederit, quos ipsi non licebat edere, neque iis qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis in lege, quòd sabbatis sacerdotes in templo sabbatũ prophanant, & crimine vacant. Dico autem vobis, quod templo maior est hoc in loco. Quod si sciretis quid sit, misericordiam volo & non sacrificium, nequaquã cõdemnassetis insontes. Nam dominus est & sabbati filius homi nis. At progressus illinc, venit in synagogam illorum, & ecce homo erat manum habens aridam, & interrogabant illum dicentes, Licét ne sabbatis curare? vt accusarent eum. At ille dixit eis, Quis erit ex vobis homo qui habebit ouem vnam, & si ea inciderit sabbatis in foueã, nónne apprehendet eam & eriget? Quanto igitur præstantior est homo oue? Licet igitur sabbatis beneficio afficere. Tunc dicit homini, Extende manum tuam. Et is extendit, ac restitu ta est sanitati sicut altera. Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent. At Iesus vbi nouisset, secessit illinc, sequutæque sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos omnes, & interminatus est illis, ne se facerent manifestum, vt com-

Osee 6. Mat. 9.

Mar. 3. Luc. 6.

Mar. 3. Ioan. 10.

pleretur quod dictum erat per
Esa.42. Esaiam prophetam, qui ait, Ecce filius meus quem elegi, dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea: ponã spiritum meũ super illũ, & iudiciũ gentibus annunciabit: non contendet, neq; clamabit, neq; audiet quisquam in plateis vocẽ eius: arundinem comminutam non confringet, & linũ fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriã iudicium: & in
Luc.11 nomine illius gẽtes sperabunt. Tunc adductus est ad eum qui dæmonio agitabatur cæcus ac mutus, & sanauit illum, ita vt cæcus ac mutus, & loqueretur & cerneret. Et obstupuerũt omnes turbæ, dicebantq; , Nũ hic est ille filius Dauid? At pharisæi quum audissent, dicebant,
Mar. 3. 9 Luc.11. Hic nõ eiicit dæmonia, nisi prẽ fidio Beelzebul, principis dæmoniorũ. Iesus autem cum sciret cogitationes illorum, dixit illis, Omne regnũ diuisum aduersus sese desolatur, & omnis ciuitas aut domus diuisa aduersus seipsam, nõ stabit: Et si satanas satanã eiicit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igitur stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eiicio dæmonia, filij vestri cuius præsidio eiiciunt? Propterea ipsi iudicabunt de vobis. Quod si spiritu dei ego eiicio dæmonia, ergo peruenit ad vos regnum dei.

ρὸν αὐτῦ ποιήσωσιν. ὅπως πλη-
ρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προ-
φήτου, λέγοντος. ἰδοὺ παῖς μου ὃν
ἡρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν
εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ
πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρί-
σιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ
ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκού-
σει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν
φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντε-
τριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον
τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβά-
λῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ τῷ
ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.
τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμο-
νιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ
ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν
τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ
βλέπειν. καὶ ἐξίσαντο πάντες οἱ
ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι οὗτός ἐστιν
ὁ υἱὸς Δαβίδ; οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀ-
κούσαντες, εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκ-
βάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ
Βεελζεβοὺλ, ἄρχοντι τῶν δαιμο-
νίων. εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυ-
μήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶ-
σα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυ-
τῆς, ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις,
ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς,
οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς
τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυ-
τὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσε-
ται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν
Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμό-
νια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλ-
λουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσον-
ται κριταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι
θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ.

τ θεῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τ ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσετ τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσετ τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τ υἱοῦ τ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσετ αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκετ. γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ θησαυροῦ πονηροῦ ἐκβάλλει πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τ λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τ λόγων σου καταδικασθήσῃ. τότε ἀπεκρίθησάν τινες τ γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες. διδάσκαλε,

dei. Alioqui quomodo poteſt aliquis intrare domum potentis, & vaſa illius diripere, niſi prius vinxerit potentem, & tũc domum illius diripiet? Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit. Propterea dico vobis, Omne peccatum & conuitium remittetur hominibus, at conuitium in ſpiritum non remittetur hominibus. Et quicunque dixerit verbum aduerſus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduerſus ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neque in preſenti ſeculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem vitioſam, & fructum illius vitioſum. Nam è fructu arbor agnoſcitur. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, quum ſitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono theſauro cordis expromit bona: & malus homo ex malo theſauro depromit mala. Sed dico vobis, quod de quocunque verbo ocioſo, quod loquuti fuerint homines, reddituri ſunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iuſtificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc interrogauerunt eum quidam è ſcribis ac phariſæis, dicentes, Præceptor,

Marci 3.

Marc.3. Luc.12.

Matth.3.

Luc.6.

Matt.16. Mar.8. Luc.11.

Deut.13. & 32. volumus ex te signum videre. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quemadmodum enim fuit Ionas in ventre

Ionæ 2 & 3. ceti tribus diebus ac tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus &

Ibid. tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationem Ionæ. Et ecce plus quá Ionas est in hoc loco.

3.Reg.10. 2.par.9. Regina Austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod venerit à finibus terræ ad audiendam sapientiam Solomonis. Et ecce plus quàm Solomon est in

Luc.11. hoc loco. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, perábulat per arĕtia loca, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam vnde exiui, & quum venerit, reperit eam vacantem, & scopis purgatam, atque ornatã. Tunc abit, & adiungit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic: & fiunt postrema hominis illius peiora primis: sic erit & generationi huic peruersæ.

Mar.3. Luc.8. Cum autem adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærentes

ei lo-

σκαλε, θέλομεν ἀπό σου σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ὧδε Ἰωνᾶ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν πράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος ὧδε. ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζοντα, καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες

αὐτῷ

αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε δέ τις αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

ei loqui. Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes tibi loqui. At ille reſpondens dixit ei qui ſibi renunciauerat, Quę eſt mater mea? aut qui ſunt fratres mei? Et protenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quiſquis enim fecerit voluntatem patris mei qui eſt in cœlis, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω, καὶ προσ-

In die verò illo egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare, & congregatæ ſunt ad illum turbę multæ, adeò vt ipſe nauim ingreſſus ſederet, & vniuerſa turba in littore ſtabat, ac dicebat illis multa per ſimilitudines, dicens, Ecce exiit qui ſeminabat ad ſeminandũ, & cũ ſeminaret, alia quidã ceciderũt iuxta viã, & venerunt volucres ac deuorauerunt ea: alia verò ceciderũt in loca ſaxoſa, vbi non habebant multum terræ, & protinus exorta ſunt, ꝓpterea ꝙ nõ haberent profunditatẽ terrę. Cũ aũt exortus eſſet ſol, exuſta ſunt, & quia non habebant radicem, exarue runt: alia rurſus ceciderunt in ſpinas, & inſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea: alia verò ceciderũt in terrã bonã, & dederunt fructũ: aliud quidem centuplũ, aliud verò ſexagecuplũ, aliud verò trigecuplum. Qui habet aures ad audiendum, au-

Ca. XIII
Marc. 4.
Luc. 8.
Ibid.

diat. Et adeuntes discipuli dixerũt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respõdens
Ibidem. dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorũ, illis aũt non est datum. Quisquis enim habet, dabitur illi, & reddetur abundãtior. quisquis autẽ non habet, etiã illud quod habet tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis: quia vidẽtes non vident, & audiẽtes non audiunt nec intelligunt. Et completur in illis prophetia Esaiæ,
Esaiæ. 6 quæ dicit, Auribus audietis,
Mar. 4 & non intelligetis, & videntes
Lucæ. 8. videbitis, & non cernetis: Incrassatum est enim cor populi
Rom. 11. huius, & auribus grauiter audie
Acto. 28 runt, & oculos suos occluserũt,
Ioan. 12. ne quãdo videãt oculis, & auribus audiant, & corde intelligãt & cõuertentur & sanem illos.
Luc. 10 Vestri verò beati sũt oculi, quia vident: & aures vestræ, quia audiunt. Amen enim dico vobis, ꝙ multi prophetæ & iusti desiderauerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite paraboMar. 4. lam seminantis, Quum quiuis
Luc. 8. audit sermonem regni, & non intelligit, venit ille malus & rapit id, quod seminatum est in corde illius: hic est, qui iuxta viam seminatus fuit. At qui in petricosa semen iactum excepe rat, hic est qui verbum audit, ac

proti-

προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπαν
αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λα
λεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτοῖς. ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι
τὰ μυστήρια τ βασιλείας τ οὐ
ρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ὅς
τις γὰρ ἔχῃ, δοθήσετ αὐτῷ, καὶ πε
ρισσευθήσετ. ὅς τις δ οὐκ ἔχῃ, κ
ὃ ἔχει ἀρθήσετ ἀπ αὐτοῦ. διὰ τ
τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λα
λῶ. ὅτι βλέποντες ὐ βλέπουσι,
καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ
συνιοῦσι. καὶ ἀναπληροῦται
ἐπ αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου,
ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε,
καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ
καρδία τ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ
βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλ
μοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε
ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς
ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνι
ῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσω
μαι αὐτούς. ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ
ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, κ τὰ
ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆ
καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ
βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον. καὶ ἀκοῦ
σαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβο
λὴν τ σπείροντος. παντὸς ἀκού
οντος τ λόγον τ βασιλείας, κ
μὴ συνιέντος, ἔρχετ ὁ πονηρὸς,
καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτ, οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ
τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πε
τρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν
λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ
χαρᾶς

χαρᾶς λαμβάνων αὐτὸν, οὐκ ἔχει ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ συνιὼν, ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου. εἶπον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε

protinus cum gaudio accipit il lud: verū nō habet radicē in semetipso, sed tēporarius est. Porrò cū inciderit afflictio aut pse cutio propter sermonē, cōtinuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est qui verbum audit, & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonē, & īfrugifer redditur. Cæterū qui in terrā bonā excepit semē, hic est q sermonē audit & intelligit, qui deniq; fructū quoq; reddit ac facit, alius quidē centuplū, alius verò sexa gecuplū, alius verò trigecuplū. Aliā parabolā proposuit eis dicens, Adsimilatum est regnum cœlorū homini seminăti bonū semen in agro suo: sed dormien tibus hominibus, venit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticū, abiitq;. Cùm autem germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt illi, Domine, nónne bonū semen seminaras in tuo agro? vnde igitur habet zizania? Ille verò dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē dixerūt illi, Vis igitur abeamus & colligamus ea? At ille dixit, Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum: sinite pariter crescere vtraque vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus. Col- Mar. 4

ligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum verò cõgregate in horreum meum: A-
Mar.4 Luc.13 liam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo, seminauit in agro suo, quod minimum est omnium seminum. Cæterùm vbi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeò vt veniant volucres cœli, & nidulen-
Ibidem tur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, do-
Mar.4 nec fermentaretur totum. Hæc omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis: vt compleretur quod dictum fue-
Psal.77 rat per prophetam, qui ait, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitu-
Marc.4 tione mundi. Tunc dimissis turbis, venit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semen, est filius hominis, ager autem est mundus. Porrò bonum semen, ij sunt filij regni: zizania verò sunt filij illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis

λέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν, ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά, εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος.

ὁ δὲ

ὁ δὲ θερισμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ, ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέιν, ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι

messis verò consummatio seculi est: messores autem, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis, ibi erit ploratus, stridorque dentium. Tunc iusti fulgebunt vt sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscondidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunq; habet, vendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti pulchras margaritas: qui cum inuenisset vnam pretiosam margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum verriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod quum impletum fuisset, subduxerunt in littus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in vasa, quæ verò mala, foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione seculi, venient angeli, Apoc. 14 Mat. 22 25

angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: illic erit ploratus, & stridor dentium. Dicit illis Iesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi, Etiam Domine. At ille dixit illis, Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamiliâs, qui depromit è thesauro suo noua, & vetera.

Mat. 4 Et factum est, vt quum finisset Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et quum veniisset in patriam suam, docuit in synagoga illorum, ita

Ioan. 6 vt stuperent, ac dicerent: Vnde huic sapientia hæc, & virtutes? Nonne hic est ille fabri filius? Nonne mater eius vocatur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas, & sorores illius nónne omnes apud nos sunt? Vnde igitur huic hæc omnia. Et offendebantur super eo. Ie-

Marci. 6 Lucæ. 4 Ioan. 4 sus autem dixit illis, Non est propheta expers honoris, nisi in patria sua, & in domo sua. Et non edidit illic virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Caput xiiii. In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu,

Marci. 6 Lucæ. 9 & dixit famulis suis, Hic est Ioannes baptista, is surrexit à mortuis, & ideo virtutes a-

Mar. 6 gunt in illo, Nam Herodes ceperat

ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας, καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσίν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

τῷ· ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννου, ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρῴδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι, φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον

ceperat Ioanné, & vinxerat, ac posuerat in carcere propter. Herodiadem, vxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam. Et quum vellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebãt. Cùm autem celebraretur natalis Herodis, saltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus est, se daturum illi quicquid peteret. At illa prius instructa à matre sua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis baptistæ. Et indoluit rex, attamen propter iusiurandum & eos qui simul accumbebant, iussit ei dari: & missis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum est caput eius in patina, datumq; est puellæ, atq; illa obtulit matri suæ. Et accesserunt discipuli eius, & sustulerunt corpus, ac sepelierunt illud: abieruntq; & renunciauerunt Iesu. Id cum audisset Iesus, secessit illinc in naui ad desertum locum seorsim. Et quum audissent turbæ, sequutæ sunt illum itinere pedestri relictis vrbibus. Et egressus Iesus, vidit multam turbam: & tactus est affectu misericordiæ erga illos, sanauitque ex illis qui male valebant. Porrò quum appetisset vespe-

Lucæ. 3

Marc. 6
Luc. 9
Ioan. 6

ra,

ra, adierunt eũ discipuli ipsius
Ioan. 6 dicentes, Desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas vt abeant in vicos, & emãt sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est illis necesse vt abeant, date illis vos quod edant.
Ibidem. At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces. Ille verò dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisque quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit. Et cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere viri fermè quinquies mille, præter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos vt cõscenderent nauim, & præcederent se in ripã vlteriorẽ, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis ascendit in mõtem solus ad orandum. Quum autem aduenisset vespera, solus erat illic. Cæterùm nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab vndis, nam ventus erat aduersus. Quarta autẽ
L. 5. & 6 noctis vigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare: & vbi vidissent eũ discipuli super mare ambulantem turbati sunt dicentes,

θον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀναπεσεῖν ἐπὶ τοῦ χόρτου, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν. καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους. οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων. ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν λέ-

σαν λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστι. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη. καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων. κύριε, σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέθ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

Τότε προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν

dicentes, Spectrum est: ac præ metu exclamauerũt: sed statim locutus est illis Iesus, dicẽs, Bono animo este, ego sum, ne terreamini. Respondens autem illi Petrus dixit, Domine, si tu es iubeto me ad te venire super aquas. At ille dixit, Veni. Et cum descẽdisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, vt iret ad Iesum. Cæterùm cùm videret ventum validũ territus est: & quum cœpisset demergi, clamauit, dicens, Domine serua me. Continuò autem Iesus extenta manu apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prędite, cur hæsitabas. Et cum essent ingressi nauim, conquieuit ventus. Porrò qui erant in naui, accesserunt & adorauerunt eum dicẽtes, Vere dei filius es. Et cum traiecissent, venerunt in terram Gennesareth. Et cum agnouissent illum viri loci illius, emiserunt nuntios in totã vndiq; finitimam regionem illam, & obtulerũt illi omnes male habentes, & obsecrabant eũ, vt tantũ tangerent fimbriã vestimenti ipsius: & quotquot tetigissent, salui facti sunt. Mar. 6

Tunc accedunt ad Iesum, qui ab Hierosolymis venerãt, scribæ & Pharisæi, dicentes, Quare discipuli tui transgrediuntur traditionẽ seniorum? Nõ enim abluunt manus suas, cum edunt panẽ. At ille respõdens, dixit Ca. xv. Mar. 7

dixit eis, Quare & vos transgredimini præceptum dei propter traditionem vestram? Nã deus
Exo.20 præcepit dicens, Honora patrẽ
Deut.5 & matrem. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri aut matri, quicquid doni à me profecturum erat, id in tuum vertitur cõmodum, & non honorabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum feciſtis præceptũ dei propter traditionem vestram. Hypocritæ, rectè de vobis prædi-
Esa.29 xit Esaias dicens, Appropinquat mihi populus hic ore suo & labiis me honorat, cæterum cor eorum procul abest à me, sed frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Et aduocatis ad se turbis dixit eis, Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Tunc accedentes discipuli eius dixerunt illi, Nosti pharisæos audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens ait, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradica-
Lucæ.6 bitur. Omitte illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò si cæcus cæco dux fuerit, ambo in
Mar.7 foueam cadent. Respondens autem Petrus dixit ei, Dissere nobis parabolã istã. Iesus autem

εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας λέγ. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς τοῖς στόμασιν αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθείς, εἶπεν. πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατὴρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς, ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν.

ἔφαγεν. ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε. οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν αὐτῷ, λέγουσα. ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβίδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες. ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, ἔφη. οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ, λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, ἔφη. οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. ὦ γύναι, μεγάλη

autem dixit, Adhuc & vos insipientes estis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum eiicitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddũt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, cõuitia. Hæc sunt quæ impurum reddunt hominem. Cæterùm illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quę à finibus illis venerat, clamabat ad illum dicẽs, Miserere mei domine fili Dauid, filia mea miserè à dæmonio agitatur. Ille verò non respondit ei quicquam. Et accedentes discipuli eius rogabant illum dicentes, Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens dixit, Non sum missus nisi ád oues perditas domus Israeliticæ. Illa verò venit & adorauit eum dicens, Domine, succurre mihi. At ille respondens dixit. Non est honestum, sumere panem filiorum, & obiicere catellis. Hæc autem respondit, Certè domine: etenim catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respõdens Iesus dixit illi, O mulier, magna

Marc. 7

Ibidem.

magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Et sanata fuit filia eius ex eo tempore. Et progressus illinc Iesus, venit iuxta mare Galilææ, & conscenso monte sedebat illic. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ducentes secum claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, & abiecerunt eos ad pedes Iesu: & sanauit eos, adeò vt turbæ miratæ sint, cum viderent mutos loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare, cæcos videre, & glorificabant
Marc.8 deum Israel. Iesus autem vocatis ad se discipulis suis dixit, Miseret me turbæ, propterea quod iam triduum perseuerant apud me, & non habent quod edant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicũt ei discipuli eius, Vnde nobis in solitudine panes tam multi, vt saturemus turbam tantam? Et dicit illis Iesus, Quot panes habetis? At illi dicunt, Septem, & paucos piscículos. Et iussit turbas discumbere in terra. Et sumpsit septem panes ac pisces: & postquam gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis: discipuli verò turbæ: comederuntque omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod supererat fragmentorum septem sportulas plenas. At ij qui comederant, erant quater mille

μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας. καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλούς. καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας. καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσιν. καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον. ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρα-

τετρακισχίλιοι ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὀψίας γινομένης λέγετε, εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν. καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον

mille viri, præter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, conscendit nauim, venitque in fines Magdala.

Et aggressi pharisæi vnà cum sadducæis tentantes rogabant eum, vt signum è cœlo ostenderet sibi. At ille respõdens dixit eis, Quum cœperit esse vespera, dicitis: serenitas erit, nam rubet cœlum: & mane, hodie tempestas, rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem cœli scitis diiudicare, signa verò téporum non potestis? Natio prua & adultera signum requirit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. & relictis illis abiit. Et cùm venissent discipuli eius in vlteriorem ripam, per obliuionem non sumpserant panes. Iesus autem dixit illis, Videte & cauete à fermento pharisæorum ac sadducæorum. At illi reputabant intra sese dicentes, Panes non sumpsimus. Quod vbi cognouit Iesus, dixit illis, quid cogitatis intra vos ipsos, ô parum fidentes, quod panes non sumpseritis? Nondum intelligitis neq; memoria tenetis, quinque illos panes, cum homines essent quinquies mille, & quot cophinos sustuleritis? neq; septem illos panes quũ homines essent quater mille, & quot sportas acceperitis? qui fit vt non intelligatis me non de pane

Ca. xvi. Marc. 8 Ioan. 6 Lucæ. 11 Ioan. 2 Mar. 8 Ibidem. Lucæ. 12 Mar. 8

dixisse vobis illud, vt caueretis à fermẽto pharisæorũ & saddu ceorũ? Tunc intellexerũt quod nõ iussisset cauere à fermento panis, sed à doctrina pharisæorum & sadducæorũ. Cum venisset autem Iesus in partes Cesareæ ei⁹, quę cognominatur Philippi, interrogauit discipulos suos dicens, Quẽ me dicunt homines, esse filiũ illum hominis? Marc.8 Luc.9 Illi verò dicebãt. Alij quidem Ioanné baptistã: alij verò Heliam, alij verò Hieremiam, aut vnũ de numero prophetarũ. dicit illis, At vos quẽ me dicitis esse? Mar.8 Luc.9 Respondens aũt Simon Petrus dixit, Tu es Christus ille filius dei viuentis. Et respondẽs Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Mat.18 At ego vicissim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam, & portæ inferorum non valebunt aduersus illam. Et dabo tibi claues regni cœlorum. Et quicquid alligaueris in terra, erit alligatum in cœlis: & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis. Tunc edixit discipulis suis, ne cui dicerent, quòd ipse esset Iesus Christus. Mar.8 Ex eo tempore cœpit Iesus indicare discipulis suis, quòd oporteret ipsum abire Hierosolymam, ac multa pati à senio-

εἶπον ὑμῖν, προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων· τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον· οἱ μὲν ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἰερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος, εἶπεν· σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρα, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ

ἀπὸ τ πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. καὶ προσλαβόμενος αὐτ ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων. ἱλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δ στραφεὶς, εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τ ἀνθρώπων. τότε ὁ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτ. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τ σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τ κόσμου ὅλου κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τ ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτ. καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐσί τινες τ ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τ υἱὸν τ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος

senioribus, & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et quũ abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare, dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille cõuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi, quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me. Qui enim voluerit animam suam seruare, perdet eam. Rursus, Qui perdiderit animam suam mea caussa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucratus fuerit, animæ verò suæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam suam? futurum est enim, vt filius hominis veniat in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique iuxta facta ipsius. Amen dico vobis, sunt quidam hic stantes, qui nõ gustabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in regno suo.

Mar.8 Lu.9.17 Marc.9 Lucæ.9 Rom.2

Et post dies sex assumit Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem fratrem eius, & subducit illos in montem excelsum seorsum, transformatusque est coram illis: & splenduit facies

C.XVII Mar.9.

eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt candida, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses, & Helias cum illo colloquentes. Respondens autem Petrus dixit Iesu, Domine, bonum est nos hic esse, si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Mosi vnum, & Heliæ vnum. Adhuc eo loquēte, ecce nubes lucida obūbrauit illos. Et ecce vox è nube, quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitū est, ipsum audite. Et cum hæc audissent discipuli, prociderūt in faciē suam, & territi sunt vehementer. Et accedens Iesus tetigit illos, dixitque, Surgite, & ne timeatis. Vbiverò sustulissēt oculos suos neminem videbant, nisi Iesum solum. Et cùm descenderent de mōte, præcepit illis Iesus, dicēs, Ne cui dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli sui, dicentes, Cur igitur scribæ dicunt ꝙ Heliam oporteat venire prius? Iesus autē respondens, dixit illis, Helias quidē veniet prius, & restituet omnia. Cæterùm dico vobis, Heliam iam veniſſe, & non agnouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Ioanne baptista dixisset

Mar. 9

Mar. 3

ὁ ἥλιος. τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν τῷ Ἰησοῦ. κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῆ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν. ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων. μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. λέγοντες. τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν

εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων. κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται, καὶ κακῶς πάσχει. πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ. μετάβηθι ἐνταῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδά-

dixisset ipsis. Et cum venissent ad turbam, accessit ad eum homo quidam, flectens genua illi, dicens, Domine, miserere filij mei, quoniam lunaticus est & male patitur: nam sæpe cadit in ignem & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respondens autem Iesus, dixit, O natio incredula & distorta, quousque tandem ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & sanatus est puer à tempore illo. Tunc accedentes discipuli ad Iesum seorsum, dixerunt, Quare nos nō potuimus eiicere illud? Iesus autem dixit illis, Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habeatis fidem sicut granum sinapis, dicetis mōti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, neque quicquam impossibile erit vobis. Sed hoc genus non egreditur nisi per deprecationem & ieiunium. Cum autem versarētur in Galilæa, dixit illis Iesus, Futurum est vt filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. Et mœrore affecti sunt vehemēter. Cum autē venissent in oppidum Capernaum, accesserunt qui didrachma solēt accipere ad Petrum, dixerūtque,

Mar.9 Lucæ.9 Ibidem. Lucæ.17 Marc.9 Matt.10. 16.&. 20 Mar.8.9

Præceptor vester non soluit di
drachma? Dicit, Etiam. Et cùm
ingressus fuisset in domum, præ
uenit illum Iesus dicens, Quid
tibi videtur Simon? Reges ter-
ræ à quibus accipiunt tributa
aut censum? à filiis suis, an ab
alienis? Dicit illi Petrus, Ab
alienis. Ait illi Iesus, Ergo li-
beri sunt filij. Verùm ne simus
illis offendiculo, profectus ad
mare mitte hamum, & eum pi-
scem qui prodierit primus, tol-
le: & aperto ore illius inuenies
staterem: acceptum eum da il-
lis pro me & te.

Caput xviii. Marc.9 &.10 Lu.9.22 In illo tempore accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis maximus est in regno cœ lorum? Et accersitum ad se pue rum Iesus, statuit in medio il-lorum, & dixit, Amen dico vo-

Mat.10 Luc.8 bis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non in-grediemini in regnum cœlorũ. Quisquis igitur demiserit se-

Mat.9 Luc.9 Ioan.13 Mar.9 metipsum, sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorũ. Et qui receperit vnum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offende-

Lucæ.17 rit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt sus-pendatur mola asinaria in col lum eius, ac demergatur in pro fundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est e-nim vt veniant offendicula, ve runtamen vę homini per quem offen-

ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ὁ τελῶν τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τὰ τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον. καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γάρ ἐστι τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ

τὸ σκάνδαλον σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας, ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς, διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐάν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ

offendiculum venit. Quòd si manus tua, vel pes tuus, obstaculo est tibi, abscinde eum, & proiice abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut mutilum, potius quàm duas manus, vel duos pedes habentē, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum & proiice abs te. Bonum est tibi, vt luscus intres in vitā, potius quàm vt duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quod angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enī filius hominis seruare quod perierat. Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex eis, nónne relictis nonagintanouē in montibus, vadit & quærit eā quæ errauerat? & si contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis, gaudet super ea magis, q̄ super nonagintanouem, quæ non errauerunt. Sic non est voluntas corā patre vestro qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, vade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin verò te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorum aut triū testium cōsistat omne verbum.

Mar. 9.

Mat. 5.

Marci. 9.

Luc. 19.

Luc. 15

Eccli. 19

Luc. 17.

2.Cor.13 Deut. 17 Ioan. 20 Mat.6. Marc.11. Luc. 17.

Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcũq; alligaueritis super terram, erunt ligata in cœlo: & quęcunq; solueritis super terrã, erunt soluta in cœlo. Rursum dico vobis, quòd si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quãcunq; petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? num vsque septies? Dicit illi Iesus, Non dico tibi vsq; septies, sed vsq; septuagies septies. Ideo adsimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit conferre rationem cum seruis suis. Et cũ cœpisset conferre, oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talentorũ. Cæterùm cum is non esset soluendo, iussit eũ dominus venundari & vxorem eius, & liberos & omnia quæ habebat, ac fieri solutionem. Procidens autem seruus ille adorabat eum, dicens, Domine, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus verò seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis,

ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτοῦ, ἔστω σοὶ ὥσπερ τὸ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπεν· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων· μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος

ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων, ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

suis, qui sibi debebat centum denarios: & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens, Solue quod debes. Et procidens conseruus eius rogabat eum dicens, Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abiit, & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò quum vidissent conserui eius quæ fiebant, indoluerunt valde, & venerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi, Serue scelestе, totum debitum illud remisi tibi, quum obsecrasses me: nónne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet totũ quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris delicta illorum. Mat. 6. Marc. 11

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ

Et factum est quum consummasset Iesus sermones hos, demigrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & sequutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licétne homini diuortium facere cum vxore sua Ca. XIX Mar. 10.

quali-

Gen.1.2. qualibet ex causa? Qui respondens ait eis. An non legistis, quod is qui fecit ab initio masculum & fœminam fecit eos?
Ephes.5. Et dixit, Propterea deseret homo patrem & matrem &
1.Cor.6. adglutinabitur vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt
Deut.24 illi, Cur ergo Moses iussit da-
Mat.5. re libellum repudij, ac dimittere eam? Ait illis, Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis repudiare vxores vestras, cæterum ab initio nō fuit
Ibidem. sic. Dico autem vobis, quod
Marc. 10 quicunque repudiauerit vxo-
Lucæ.16 rem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius, Si ad istum modum habet causa hominis cum vxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis, Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorū.
Mar. 10. Qui potest capere capiat. Tūc
Lu.18. oblati sunt ei pueri, vt manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabāt eos. Ie-

κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν. ἕνεκεν τούτου, καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς. ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς

σῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος. πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες. τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέ-

sus verò ait eis, Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me venire, talium enim est regnum cœlorum. Et quum imposuisset eis manus, abiit illinc. Et ecce vnus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Cur me vocas bonum? Nullus est bonus, nisi vnus, nempe Deus. Quod si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit, Non facies homicidium. Nō cōmittes adulterium. Non facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, vt teipsum. Dicit illi adolescens, Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abiit tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli, expauerunt valde, dicentes, Quis ergo potest saluus fieri?

Exod. 20 Mar. 19.

Lucæ. 12

Marc. 10 Luc. 18.

Intui-

Intuitus autem illos Iesus dixit
Luc.18 illis, Apud homines hoc impossibile est, apud deū autē omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis?
Luc.24 Iesus autem dixit illis, Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hois in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes
Luc.18 duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitæ æternæ sortietur hæreditatem. Multi autem primi erunt
Marc. 10 Luce.13 nouissimi & nouissimi primi.
Cap.xx. Nam simile est regnum cœlorū homini patrifamiliâs, qui exiit primo statim diluculo ad conducendos operarios in vineam suam. Cōuentione autem facta cum operariis in singulos dies denario, misit eos in vineam suam. Et egressus circiter horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit, Ite & vos in vineam, & quodcunq; iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Rursum autem exiit circiter sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa vndecimam verò exiit, & inuenit alios stantes

ἐμβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι. τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήμψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας

ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς. τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται. καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι, ὡς καί σοι. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς

stantes ociosos, ac dicit illis, Cur hic statis totũ diem ociosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Abite & vos in vineam, & quicquid fuerit iustum accipietis. Cum aũt vespera facta esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis vsq; ad primos. Et cũ venissent qui circa vndecimã horam venerãt acceperunt singuli denariũ. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus esset accepturi, & acceperunt ipsi quoq; singuli denarium. Et cum accepissent, murmurabant aduersus patremfamiliâs dicentes, Hi nouissimi vnam horam fuerunt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus põdus diei, & æstũ. At ille respondens vni eorum, dixit, Amice non facio tibi iniuriam, nónne denario pactus es mecũ? tolle quod tuũ est, & abi. volo autẽ huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi quod volo facere in rebus meis? An oculus tuus malus est, quod ego bonus sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Et ascendens Iesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos solos in via, & ait illis, Ecce conscendimus Hierosolyma, & filius hominis tradetur principibus

Mar. 10
Lucę. 13
Mat. 22
Marc. 10
Luc. 18
Matt. 16. 17
Mar. 8. 1

principibus sacerdotũ ac scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandũ, & crucifigendum, & tertia die resurget. Mar.10 Tunc accessit ad eũ mater filiorum Zebedęi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus dixit, Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexterã meã & sinistram meam, nõ est meum dare, sed iis continget, quibus paratũ est à patre meo. Et quum audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad Marc.10 se, & ait, Scitis quod principes Luc.22 gentium dominẽtur illis, & qui magni sunt, potestatem Marc.6. exerceant in eas. Non ita erit inter vos, sed quicunque voluerit 10 inter vos magnus fieri, si vester minister: & qui voluerit inter vos primꝰ esse, sit vester ser Lu.9.22 uus. Sicut filius hominis nõ venit vt sibi ministraretur, sed vt ipse ministraret: vtq; daret ani Marc.10

mam

τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ, εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μού, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

τῆς λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἰερειχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε, υἱὲ Δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ Δαβίδ. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν

mam suam redemptionem pro multis. Et egredientibus illis ab Hiericho, sequuta est eũ turba multa. Et ecce duo cæci sedentes iuxta viam, cum audissent quòd Iesus transiret, clamauerunt dicẽtes, Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autem increpabat eos, vt tacerent. at illi magis clamabant dicentes, Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & vocauit eos, & ait, Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt illi, Domine, vt aperiãtur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum, & confestim visum receperunt oculi illorum, & secuti sunt eum.

Ibidem
Lucæ.18
Mat.9

Et quum appropinquassent Hierosolymis, & venissẽt Bethphage ad montẽ oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis, Ite in castellum quod cõtra vos est, & statim inuenietis asinã alligatam, & pullũ cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet, & confestim emittet eos. Hoc autẽ totum factum est, vt adimpleretur, quod dictum est per prophetam dicentem, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autẽ discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum,

Ca. xxi
Mar.11
Luc.19
Ioan.12
Zach.9
Esa.62

& pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum
Mat.11 super illa collocarunt. Plúrima autem turba strauerunt ve-
Lucæ.19 stimenta sua in via. Alij verò
Ioan.12 cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Porrò turbæ quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant dicentes, Hos anna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, commota est vniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Turbæ autem dicebant, Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Ie-
Marci.11 sus in templum dei, & eiiciebat
Luc.19 omnes vendentes & ementes
Ioan.2 in templo, mensasque numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit, & dixit eis, scriptū est, Domus mea
Esa.56 domus deprecationis vocabi-
Hiere.7 tur: at vos feciſtis illam spe-
Luc. 19 luncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in
Luc.10 templo, & sanauit eos. Cum vi dissent principes sacerdotum & scribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hos anna filio Dauid: indignati sunt, & dixerunt ei, Audis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunquam legistis,
Psal.8 Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis

καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας. καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς. καὶ λέγει αὐτοῖς· γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ, καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν

ταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. πρωΐας δὲ ἐπανάγων ἐς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν. καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες. ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητε μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα

τὸν

lictis illis, exiit è ciuitate in Bethaniam, & diuersatus est illic.
Mane autem reuertens in ciuitatem esuriit. Et quū vidisset ficiarborem vnam in via, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum. & ait illi, Ne posthac ex te fructus nascatur in æternum. Et arefacta est continuo ficus. Et eo viso discipuli mirati sunt, dicentes, Quomodo continuo exaruit ficus?
Respondens autem Iesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum hoc quod accidit ficui facietis, verùm etiam si monti huic dixeritis, Tollere, & proiice te in mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et quum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istam autoritatem? Respondens autem Iesus, dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam, quod si dixeritis mihi, & ego vobis dicam qua autoritate hęc faciam. Baptismus Ioannis vnde erat? è cœlo an ex hominibus. At illi cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis. Quare ergo non credidistis illi? Sin autem dixerimus ex hominibus, timemus

Marc.11

Marci.11 Lucæ.17

Marc.11 Io.14.16

Marc.11 Luc.20

c turbā.

Mat.14 turbam. Omnes enim habent Ioannem vt prophetam. Et respondentes Iesu, dixerunt, Nescimus. Ait illis & ipse, Nec ego dico vobis qua autoritate hæc faciam. Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, & accedens ad priorem dixit, Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille autem respondens ait, Nolo, postea vero pœnitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait, Ego domine, & non abiit. Vter è duobus fecit quòd voluit pater? Et dicunt ei, Prior. Dicit illis Iesus, Amen dico vobis quod Publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. Venit enim ad vos Ioannes, per viam iustitiæ & non credidistis ei: Publicani autè & meretrices crediderunt ei. Vos autem quum vidissetis non fuistis commoti pœnitentia postea, vt crederetis ei. Aliam parabolam audite: Homo quidam e-
Marc. 12 Lucæ. 20 rat paterfamiliâs, qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, ac peregrè profectus est. Quum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus ipsius. Et agricolæ apprehensis ser-

τ ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τ ἰω-
άννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκρι-
θέντες τῷ ἰησοῦ, εἶπον. οὐκ οἴδαμεν.
ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτὸς. οὐδὲ ἐγὼ λέ-
γω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ποιῶ. τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ, ἄνθρωπος
εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
πρώτῳ, εἶπεν. τέκνον, ὕπαγε σή-
μερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί
μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. οὐ θέλω.
ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλ-
θεν. καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ, εἶ-
πεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶ-
πεν. ἐγὼ κύριε. καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. τίς
ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τ
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος.
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρ-
ναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βα
σιλείαν τ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς
ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ. οἱ δὲ τελῶ-
ναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐ-
τῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελή-
θητε ὕστερον τ πιστεῦσαι αὐτῷ.
ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄν
θρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅς
τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ
φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤ-
ρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμη
σεν πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτ γε
ωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ ἤγ
γισεν ὁ καιρὸς τ καρπῶν, ἀπέ-
στειλε τοὺς δούλους αὐτ πρὸς τοὺς
γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐ
τ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δού
λους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ
ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.
πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δού-

λους

λους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ καταλάβωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. ὅτ' οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ. κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται. ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

uis eius, aliũ ceciderunt alium occiderunt, aliũ vero lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissime autẽ misit ad eos filium suum dicens, Ruerebuntur filium meũ. Agricolæ autem viso filio, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite occidamus eum, & occupemus hæreditatem eius. Et apprehensum eum, eiecerunt ex vinea, & occiderunt. Quũ ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi, Malè quum sint, malè perdet illos, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructũ temporibus suis. Dicit illis Iesus. Nũquam legistis in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est hoc, & est mirabile in oculis nostris? Ideo dico vobis, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit conteret eum, Et quum audissent principes sacerdotum ac phari sæi parabolas eius, cognouerũt quod de se diceret. Et quærentes illi manus iniicere, timuerũt turbas, quoniam tanquam prophetam eum habebant. Et respondens Iesus iterum dixit eis per parabolas, & ait.

Psal. 117

Lu. 19. 20 22

Ioã. 7. 8

Caput xxii.

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & emisit seruos suos, vt vocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Rursus emisit alios seruos dicens. Dicite inuitatis, ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt alius in villam suam, alius vero ad negociationem suam. Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem quum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quodcunque inueneritis vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingressus autem Rex vt videret discumbentes, vbi vidit illic hominem non vestitum veste nuptiali, ait illi. Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dicit rex ministris, Ligatis pedibus & manibus

Lucæ.14

Apoc.19

Matt.8

Mat.25

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καλέσαι κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα. δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργίσθη. καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδούς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας,

χεῖρας, ἐμβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν οὖν παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας, ἐτελεύτησεν. καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν

manibus eius mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Tunc abeuntes pharisæi consilium ceperunt, vt illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Magister, scimus quod verax sis, & viam Dei in veritate doceas, neque cures quenquam: non enim respicis personam hominũ. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malitia eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At ille obtulerunt ei denarium, Et ait illis, Cuius est imago hæc & inscriptio? Dicunt ei Cæsaris, Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum sad ducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus vxore ducta defunctus est: ac non habens semen, reliquit vxorem

Mat.20 Marci.12 Lucæ.20 Mar.12 Rom.13 Mar.12 Lucæ.20 Act.23 Deut.25

ſuam fratri ſuo: ſimiliter ſecundus & tertius vſq; ad ſeptimum. Nouiſſime autē omnium defuncta eſt & mulier. In reſurrectione ergo cuius è ſeptē illis erit vxor. Omnes enim habuerunt eam. Reſpondens autē Ieſus ait illis, Erratis, neſcientes ſcripturas neque virtutem Dei. In reſurrectione enim neq; matrimoniū contrahunt neq; elocantur, ſed ſunt ſicut angeli dei in cœlo. De reſurrectione vero mortuorū non legiſtis quod vo
Exod.3 bis dictum eſt à deo, qui ait. Ego ſum deus Abraam, & deus Iſaac, & deus Iacob? Deus non eſt deus mortuorū ſed viuentiū.
Et quum audiſſent turbæ ſtu-
Marc.12 puerunt de doctrina eius. Phariſæi autem quum audiſſent, quod obturaſſet os ſadducæis conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor quiſpiā, tentans eū & dicens, Magiſter, quod eſt mandatum magnū in lege? Ait illi Ieſus, Diliges dominū deum tuū
Deut.6 ex toto corde tuo, & in tota anima tua, in tota mente tua. hoc eſt primū & magnum mādatū. Secundū autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum perinde atq; teipſum. In his duo
Leui.19 Rom.13 Mar.12 bus mandatis tota lex & pro-
Luc.20 phetæ pendent. Congregatis autem phariſæis interrogauit eos Ieſus dicens, Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt?

Dicunt

τῷ γυναῖκα αὐτῆ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆ. ὁμοίως ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος. ἐγὼ εἰμὶ ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται. συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ.

τοῦ

τοῦ Δαβὶδ. λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. εἰ οὖν Δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἀποκριθῆναι λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποιοῦσι. δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσι τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββεί. ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῖν

Dicunt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum, dicens, Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos subsellium pedum tuorum. Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere quicquam, neq; ausus fuit quisquam ex eo die eum amplius interrogare. Psal. 109

Tunc Iesus loquutus est ad turbas & ad discipulos suos dicens, In cathedra Mosi sedent scribæ & pharisæi: omnia ergo quæcunque iusserint vos seruare, seruate & facite: secundum verò opera eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia, difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterùm digito suo nolunt ea mouere. Omnia verò opera sua faciunt in hoc, vt spectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria sua, & magnificant fimbrias palliorum suorum. Amantque primos accubitus in cœnis, & primo sedere loco in conciliis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester, nempe Christus: omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vo- Caput XXIII. Lucæ.11 Mar.12 Luc.20

bis in terra: vnus est enim pater vester, qui in cœlis est.
Iac.3 Nec vocemini magistri, vnus enim vester est magister, nempe Christus. Qui maximus est
Lucæ.11 vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ autem vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec aduenientes sinitis intrare. Væ vobis scribæ
Luc.20 & pharisęi, hypocritę, quia cōeditis domos viduarum: idque prætextu prolixæ precationis, propter hoc graui' puniemini. Væ vobis scribę & pharisæi hypocritæ, quia circumitis mare & aridam, vt faciatis vnū proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennę duplo magis quàm vos estis. Væ vobis duces cæci, quia dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est, qui autem iurauerit per aurū templi, reus' est. Stulti & cæci, vtrū enim maius est, aurum, an templū, quod sanctificat aurum? Et quicūque iurauerit per altare, nihil est: quicunq; autem iurauerit per donum quod est super illud, reus est. Stulti ac cæci, vtrū enī maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurauerit per altare, iurat per ipsum, & per omnia quæ super illud

ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κληθῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅτ' ἂν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστι. ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί. τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς, ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν; καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί. τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ.

καὶ ὁ

καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε, εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε μαρ-

illud sunt. Et qui iurauerit per templum, iurat per illud & per eum qui habitat in ipso. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum dei, & per eum qui sedet super illum. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia decimatis menthã & anethum & cyminũ, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, Iudicium & misericordiam ac fidẽ: hæc oportuit facere, & illa nõ omittere: duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutiẽtes. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia purgatis exteriorem poculi patinęq; partem: cæterùm intus plena sunt rapina & intemperantia. Pharisæe cæce, purga prius quod est intra poculum & patinam, vt & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, omniq; spurcitia. Sic & vos, foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarũ, & ornatis monumẽta iustorum, & dicitis, Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorũ in sanguine prophetarũ. Itaque testi- Luc. 11

1. Thes. 2

testimonio estis vobismetipsis, quod filij sitis eorũ qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete mensurã patrũ vestrorum. Serpẽtes, progenies viperarum, quomodo effugietis iudiciũ gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes, & scribas, & illorũ aliquot occidetis, crucifigetisque, & illorum nonnullos flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinẽ Zacharię filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istã. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quẽadmodũ gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, haudquaquã me videbitis posthac, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini.

Et egressus Iesus discedebat à templo, & accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis, Nónne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem,

Heb.11
2.Pa.24

Lucæ.13
4.Esd.1

Caput XXIIII.
Mar.13
Luc.21

Luc.19

μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νεοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ

μὴ καταλυθήσεται. καθημένου δὲ αὐτοῦ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες. ἐγώ εἰμι ὁ χριστός. καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων. ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος. καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ

lapidem, qui non destruetur. Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? Et respondens Iesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat: Multi enim venient in nomine meo, dicētes, Ego sum Christus, multosque seducēt. Audituri autē estis bella, & rumores bellorum, videte ne turbemini. Oportet enim omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent vos in adflictionem, & occident vos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradēt, seque odio habebunt inuicē, & multi pseudoprophetæ surgēt, ac seducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. Cū ergo videritis abominationem

Luc. 19
Ephe. 5
2. Cor. 3
Colos. 2
Matt. 10.
Lucæ. 21
Io. 15
Mat. 10
Acto. 2
Marc. 13
Dan. 9

deso-

desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat: Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat vt tollat quicquam de domo sua: & qui in agro, non reuertatur vt tollat vestes suas. Væ autem prægnantibus, & lactantibus in illis diebus. Orate autem, vt non fiat fuga vestra hyeme, neque sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi, ad hoc vsque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic CHRISTVS, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri possit etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire. Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet vsque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunque enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post afflictionem dierum illorum sol obscurabitur, &

Mar.13. Luc.21. Ibid. Mar.13. Luc.17. Luc.17. Mar.13. Luc.21. Iohel.2.

τ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα, καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε. ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,

τιωθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῆς νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν, ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅτ' ἂν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφυῇ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅτ' ἂν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γάρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ,

tur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute & gloria multa. Et mittet angelos suos cum tubæ voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite similitudinem: quum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, scitis quod prope sit æstas. Ita & vos, quum videritis hæc omnia, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico vobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia ista fiant. cœlum & terra præteribunt, verba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præcesserunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam: &

Dan.2.
Marc.13.
Luc.21.
Mar.13.
Luc.17.
Gen.6.7

non

non cognouerunt, donec veniſſet diluuium, & ſuſtuliſſet vniuerſos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, vnus aſſumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, vna aſſumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit. Illut autem ſcitote, ſi ſciſſet paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet, vigilaſſet vtique, & non ſiuiſſet perfodi domum ſuam. Ideo & vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, ea filius hominis venturus eſt. Quiſnam eſt fidelis ſeruus & prudens, quem præfecit dominus familitio ſuo, vt det illis cibum in tempore? Beatus ſeruus ille, quem quum venerit dominus eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico vobis, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. Quod ſi dixerit ſeruus ille malus in corde ſuo, cunctatur dominus meus venire, cœperitque percutere conſeruos, imò edere & bibere cum ebriis, veniet dominus ſerui illius, in die quo non expectat, & hora qua ignorat, & diſſecabit eum partémque eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & ſtridor dentium.

Marci 13

Ibidem.

Luc. 12.

Luc. 12.

1. Cor. 5. Apoc. 16

Tunc

κλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,

καὶ δι-

καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραὶ, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· δότε ὑμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυτοῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν

Tunc simile fiet regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus suis, non sumpserant oleum secum. Prudentes verò sumpserant oleum in vasis suis vnà cum lampadibus. Tardante verò sponso, dormitauerunt omnes, ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus venit exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autem prudentibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. At responderunt prudentes dicentes, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis: sed ite potius ad eos qui vendunt, & emite vobisipsis. Porrò dum irent emptum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, clausaque est ianua. Postea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens ait, Amen dico vobis, non noui vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam in qua filius hominis veniet. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, vocat

Ca. xxv

Matt. 24
Luc. 12.
Matt. 13.
Luc. 19.

vocauit seruos suos, & tradidit
Luc.19. illis bona sua, & huic quidem dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum: vnicuique secundum propriam facultatem, & profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & negociatus est per ea, & confecit altera quinque talenta. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multum verò
Luc.16. temporis venit dominus seruorum illorum, & ponit rationem cũ eis. Et accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce altera quinque talẽta lucratus sum per ea. Ait illi dominus eius, Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam: intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum per ea. Ait illi dominus eius, Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, noueram te quod homo durus

δὲ τῷ ὥραν, ᾧ οὐκ οἶδεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβών, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων. κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπεν. κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβών, εἶπεν. κύριε, ἔγνων

fis,

γνωμ σε, ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας. καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ. ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα. ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις. καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ἆρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἔρίφια ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατε, metens vbi non seminasti, & inde congregans vbi nō sparsisti: ac territus abij, absconditque talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei: Serue male & piger, sciebas quod metam vbi non seminaui, & congregem illinc vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam mensariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura. Tollite itaque ab eo talentū, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Mat.13. Mar.4. Qui verò non habet, etiam id quod habet, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores: illic erit fletus & stridor dentium. Cum autem venerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedē gloriæ suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à finistris. Tunc dicet rex his, qui à dextris sibi erunt, Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi edere. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus Mat.13. Mar.4. Lu.8. 19. Mat.22. Marc.13. Luc.21. Esa.58 Ezec.18.

Eccli. 7. & operuistis me. Infirmus, & visitastis me. In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus: aut sitientem, & dedimus tibi potū? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens rex dicet illis, Amen dico vobis, quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Mat. 7. Luc. 13 Psal. 6. Esuriui enim, & non dedistis mihi cibum. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus, & in carcere eram, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientē, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quatenus non fecistis vni de minimis his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti vero in vitam æternam. Ioan. 9.

ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς, ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδ' ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Et fa-

Καὶ

Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰη
σοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους,
εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἴδατε
ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα
γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα
δίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. τότε
συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ
λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,
τοῦ λεγομένου καϊάφα, καὶ συνεβου
λεύσαντο, ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατήσω
σι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον
δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος
γένηται ἐν τῷ λαῷ. τοῦ δὲ ἰησοῦ γε
νομένου ἐν βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ σί
μωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ
γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχου
σα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.
ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠγα
νάκτησαν, λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀ
πώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο
τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ
δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς· τί κόπους παρέχε
τε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν
εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ
δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. βαλοῦσα γὰρ
αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώμα
τός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με
ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
το ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσε
ται, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυ
νον αὐτῆς. τότε πορευθεὶς εἷς τῶν
δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ
ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς,
εἶπεν· τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀ
γὼ ὑμῖν

Et factum est quum consum Caput
masset IESVS sermones hos XXVI.
omnes, dixit discipulis suis: Sci Mar. 14.
tis quod post biduum pascha Luc. 22.
fit, & filius hominis traditur vt Ioan. 11.
crucifigatur. Tunc congregati
sunt principes sacerdotum & Luc. 22.
scribæ & seniores populi in a- Ioan. 11.
trium principis sacerdotũ, qui
dicebatur Caiapha, & consiliũ
inierunt, vt Iesum dolo cape-
rent, & occiderent. Dicebãt au
tem: Non in die festo, ne tumul Mar. 14.
tus fiat in populo. Cum autem Ibid.
Iesus esset in Bethania in domo Ioan. 12.
Simonis leprosi, accessit ad eũ Lu. 7.
mulier habens alabastrum vn-
guenti precioſi, & effudit super
caput ipsius recumbentis. Vi- Mar. 14.
dentes autem discipuli indigna Ioan. 12.
ti sunt, dicentes, Ad quid perdi
tio hæc? Potuit enim istud vn-
guentum venundari magno, &
dari pauperibus. Eo autem co-
gnito, Iesus ait illis, Quid mo-
lesti estis mulieri? opus enim bo
num operata est erga me. Nam
semper pauperes habetis vobis-
cum, me verò non semper habe
tis. Quod enim hæc vnguentũ
hoc misit super corpus meum,
ad sepeliendum me fecit. Amẽ Marc. 14
dico vobis, vbicũq; prædicatũ
fuerit hoc euangelium in toto
mundo, hoc quoq; quod hæc fe
cit, narrabitur in memoriã ip-
sius. Tunc abiit vnus de duode Ibidem.
cim, qui dicebatur Iudas Iscari Luc. 22.
otes ad principes sacerdotũ, &

ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore quærebat opportunitatem vt eum traderet. Cæterum primo die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes ei, Vbi vis paremus tibi ad edendum pascha? At ille dixit, Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerũt discipuli sicut constituit illis IESVS, & parauerunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim: & edentibus illis dixit, Amen dico vobis, quòd vnus vestrum me proditurus est. Et mœsti redditi vehementer, cœperunt singuli dicere ei, Num ego sum domine? At ipse respondens ait, Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem filius hominis proditur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit, Num ego sum rabbi? Ait illi, Tu dixisti. Vescentibus autem eis, accepit IESVS panem, & quum egisset gratias, fregit, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite, hoc

Mar. 14. Ioan. 13.

Ibid.

Mar. 14 Lucæ. 22

Ibidem. Ioan. 16

γὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσω σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ ἔφη· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει· ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἀποκριθεὶς δὲ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, εἶπεν· μήτι ἐγώ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν· λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐ-

καὶ δυχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τοῦ ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς. καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου

hoc est corpus meum. Et accepto poculo, gratiis actis, dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes: hic enim est sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, Non bibam post hac ex hoc fructu vitis vsque in diem illum, quum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et quum hymnum ce ciniſſent, exierunt in montem oliuarum. Tunc dicit illis Iesus, Omnes vos offendiculum patiemini mea causa in nocte hac. Scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galileam. Respondens autem Petrus, ait illi, Et si omnes offendiculum passi fuerint tua causa, ego tamen nunquam offendiculum patiar. Ait illi IESVS, Amen dico tibi, quod in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Iesus cum illis in villã, quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis, Sedete hic, donec vadam & orem illic, & assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit affici dolore & mœstitudine. Tũc ait illis IESVS, Mœsta est

Marc. 14
Lucæ. 22
1. Cor. 11
Mar. 14.
Ioan. 18.
Marc. 14
Lucæ. 21
Zach. 3.
Mar. 14.
Luc. 22.
Ioan. 13.
Mar. 14.
Luc. 22.
Ibidem.
Mar. 14.
Ioan. 12.

anima mea vsque ad mortem. Manete hic, & vigilate mecum.
Mar.14 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans ac dicens, Pater mi, si possibile est,
Lucæ.22 transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro, Adeo non potuistis vna hora vigilare mecum?
Ioan.6. Vigilate & orate, vt ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera vice abiit, & orauit dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat voluntas tua. Et venit, & reperit eos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis,
Ibidem. Dormite iam, & requiescite: Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit
Ioan.14. qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de numero
Marc.14 duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi. Is
Luc.22. verò qui prodebat eum, dedit illis signum, dicens, Quemcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

χὴ μὲ ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσήυξατο, λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσήυξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.

ὁ δὲ

ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί. καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει· τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ εἰσελθὼν ἔνδον, ἐκάθητο

eum. Et confestim accedens ad Iesum dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Iesus, Amice, ad quid ades? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Et ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus, Conuerte gladium tuum in locū suum. Omnes enim qui acceperint gladio, gladio peribunt. An putas quod non possum nunc rogare patrem meum & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quod sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis, Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me cepistis? Hoc autem totum factum est vt complerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi comprehensum Iesum duxerunt ad Caïapham principem sacerdotum, vbi scribæ & seniores conuenerant. Petrus autē sequebatur eum procul vsq; ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò,

Marc.14 Lucæ.22 Ioan.18 Gene.9 Apoc.13 Marc.14 Lucæ.22 Ibidem Ioan.18 Mar.14 Mar.14 Lucæ.22 Ioan.18 Ibidem.

sedebat cũ ministris, vt videret
Mar.14 finẽ. Principes autẽ sacerdotum
& seniores, & totum concilium
quærebant falsum testimonium
contra Iesum, vt morti eum tra
derent, & non inueniebant: etiã
Ibidem quum multi falsi testes accessis
sent, nõ inuenirẽt. Nouissime
Ibidem autẽ venerunt duo falsi testes,
& dixerunt: Hic dixit, Possum
Ioan.2 destruere templum Dei, & in
triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotum, ait
illi, Nihil respondes? Cur isti
aduersum te testimoniũ dicunt?
Marc.14 Iesus autem tacebat. Et respon
Luc.22 dens princeps sacerdotum, ait
illi, Adiuro te per Deum viuentem, vt dicas nobis an tu
sis Christus filius Dei. Dicit
Ibidem illi Iesus, Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & ve-
Marc.14 nientem in nubibus cœli. Tunc
princeps sacerdotũ discidit ve-
Luc.22 stimenta sua, dicens, Proloquutus est blasphemiã, quid insuper egemus testib⁹? Ecce nũc
audistis blasphemiã eius, quid
vobis videtur? At illi respondentes dixerunt, Reus est mortis.
Marc.14 Tunc expuerũt in faciem eius,
Luc.22 & colaphis eum ceciderunt: a-
Ioan.18 lij autem palmas in faciẽ eius
dederunt dicentes, Vaticinare
nobis Christe, quis est qui te
Ibidem percussit? Petrus vero sedebat
foris in atrio, & accessit ad eum

vna

ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν
ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέ-
δριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρ-
τυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως
αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ
εὗρον. καὶ πολλῶν ψευδομαρ-
τύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον.
ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο
ψευδομάρτυρες, εἶπον. οὗτος
ἔφη, δύναμαι καταλῦσαι τὸν
ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡ-
μερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ
ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ.
οὐδὲν ἀποκρίνη; τί οὗτοί σου
καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς
ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχι-
ερεὺς, εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε
κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡ-
μῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. σὺ
εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽
ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ
που καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυ-
νάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρ
χιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε.
τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύ-
ρων; ἰδοὺ νῦν ἠκούσατε τὴν βλασ
φημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ
δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. ἔνοχος
θανάτου ἐστί. τότε ἐνέπτυσαν εἰς
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκο-
λάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥάπι-
σαν, λέγοντες. προφήτευσον
ἡμῖν χριστὲ τίς ἐστιν ὁ παίσας
σε; ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν
τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ

μία

μία παιδίσκη, λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον, μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ. ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον. τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν

vnà ancillula, dicens, Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus dicens, Nescio quid dicas. Quum autē exisset in vestibulum, vidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi. Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iureiurādo, Non noui hominem, Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro, Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestum facit. Tunc cœpit execrari & iurare, quod non nosset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, qui dixerat ei, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare.

Mar.14

Ibidem. Luc.22 Ioan.18

Marc.14 Luc.22

Mane autē facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotū, & seniores populi aduersus Iesum, vt eū morti traderēt. Et vinctū eum adduxerunt & tradiderūt Pontio Pilato præsidi. Tunc vidēs Iudas qui eū prodiderat quod dānatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argēteos principibus sacerdotū & senioribus dicens, Peccaui, prodēs sanguinē innoxiū. At illi dixerūt, Quid ad nos? tu vide ris. Et proiectis argenteis in tēplo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in

Caput. XXVII. Mar.15

Mar.15 Luc.23 Ioan.18 Act.1

re in corbonam, quia precium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum: quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis, vsque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatum emerunt à filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus. Iesus autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses, Dicens, Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus, Tu dicis. Et quum accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non audis quàm multa aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præses vehementer. In festo autem consueuerat præses turbę dimittere vnum vinctum quem voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus. Vtrum vultis dimittam vobis, Barabbam an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim quod propter inuidiam tradidissent eũ. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens,

Zach.11
Hiere,22
Mar.15
Marc.15
Luc. 23
Ioan 18
Mar.15
Lucæ.13
Mar.15.
Ioan.18
Matt.15

ἐς τὸν κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, ἐς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη ἐρρηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ ἐς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ μοι κύριος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος. οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. κατὰ δὲ ἑορτὴν ἐώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα δέσμιον, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον Βαραββᾶν, συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾔδει γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα.

λέγουσα. μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ. πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον. Βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν, τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες. σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες. σταυρωθήτω. ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐνδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες.

dicens, Nihil tibi cum iusto illo, multa enim passa sum hodie in somnis propter eũ. Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt turbis, vt peterent Barabbam, Iesum vero perderent, Respondens autẽ præses ait illis, Vtrum vultis vobis è duobus dimittam? At illi dixerunt Barabbam. Dixit illis Pilatus, Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur Christus? dicunt ei omnes, Crucifigatur. Præses autem ait, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes, Crucifigatur. Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua abluit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine huius iusti, vos videritis. Et respondens vniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit, vt crucifigeretur. Tunc milites præsidis susципientes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Et quum exuissent eum, circundederunt ei chlamydẽ coccinam, & coronam de spinis contextam imposuerunt super caput eius, & harundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes,

Marci.15 Ibidem. Lucæ.23 Ioan.18 Act.3 Marc.15 Luc.23 Mar.15 Lucæ.23 Ioan.19 Mar.15 Ioan.19 Marc.15

Mar.15 dicentes, Aue rex Iudæorum. Et quum expuissent in eum, acceperunt harũdinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis suis, & abduxerunt eum vt crucifigerent. Ex-

Ibidem. Luc.23 euntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc adegerunt, vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est caluariæ locus.

Ibidem. Ioan.19 Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum, & quum

Mar.15 Luc.23 gustasset noluit bibere. Post-

Mar.15 Ioan.19 quam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: vt impleretur quod dictum est per

Psal.21 prophetam. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestimentum meum miserunt sortem. & sedentes seruabant eum

Mar.15 Luc.23 Ioan.19 ibi. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus rex Iudæorum.

Ibidem. Marc.15 Luc.13 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, vnus à dextris & alter à sinistris. Prætereuntis autem conuitia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicentes, Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas, serua temetipsum: si filius dei es, descende de cru-

Ibidem. ce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis &

λέγοντες. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τ̃ ἰουδαίων, καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτ̃. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτ̃, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. εὑρίσκοντες δὲ ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα, τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος, ἔδωκαν αὐτ̃ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτ̃, βάλλοντες κλῆρον. ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τ̃ κεφαλῆς αὐτ̃ τὴν αἰτίαν αὐτ̃ γεγραμμένην, ὅτι οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τ̃ ἰουδαίων. τότε σταυροῦνται σὺν αὐτ̃ δύο λῃσταὶ, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτ̃, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτ̃, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τ̃ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων

τέρων καὶ πρεσβυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμὶ υἱός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ, οἱ συνσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἠλεὶ, ἠλεὶ, λαμὰ σαβαχθανί. τοῦτ' ἔστιν, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον. ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον. ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας, σώσων αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν. καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες

bis & senioribus dicebãt, Alios seruauit, seipsum nõ potest seruare: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nũc si vult eum. Dixit enim, Filius dei sum. Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cũ eo, exprobrabant ei. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque ad horam nonam. Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna dicens, Heli heli lama sabachthani. Hoc est, Deus meus, deus meus, quur deseruisti me? Quidam autem illic stantium, quum audissent dicebant, Heliam vocat iste. Et cõtinuo currens vnus ex eis, quum acceptam spongiam implesset aceto, imposuit harundini, dabatque ei vt biberet. Cæteri vero dicebant, Sine, videamus an veniat Helias liberaturus eum. Iesus autem quũ iterum clamasset voce magna, emisit spiritũ. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque ad imũ, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt, & egressi è monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio verò & qui cum eo erant, custodientes Iesum,

Ibidem. Luc.23 Marc. 15 Marc.14 Mar.15 Luc.23 Ioan.19 Mar.15 Ibidem. Luc.23 Mar.19 Lucæ.23

sum, viso terremotu, & his quæ facta fuerant, timuerũt valde,
Lucæ. 23 dicentes, Verè filius dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ sequutæ fuerant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Iose mater,
Mar. 15 & mater filiorum Zebe-
Lucæ. 23 dæi. Quum autem vespera fa-
Ioan. 19 cta esset, venit homo dives ab Arimathæa nomine Ioseph, qui & ipse discipulus fuerat Iesu, hic accessit ad Pilatum, ac postulauit corpus Iesu. Tunc
Ibidem. Pilatus iussit reddi corpus. Et quum accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud sindone mũda, posuitque illud in monumẽto suo nouo, quod excíderat in petra, & aduoluto saxo ingenti ad ostium monumenti, abiit.
Mar. 15 Erat autem ibi maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. Postero autem die quæ sequitur parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum & pharisæi ad Pilatum dicentes, Domine, recordati sumus quod impostor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgo. iube ergo muniri sepulchrum vsque in diem tertium, ne quando veniant discipuli eius, & furentur eum, dicantque plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus,

ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον, λέγοντες. κύριε ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη αὐτοῖς ὁ Πι-

ὁ πιλᾶτος, ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν ταῖς γυναιξί. μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἐπήντησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε.

Pilatus, Habetis custodiam, ite, munite sicut scitis. Illi aũt abeũtes munierũt sepulchrũ, obsignato lapide, adhibitis custodibus.

Vespera autem sabbatorum, quæ lucescit in vnam sabbatorum, venit Maria Magdalene, & altera Maria, vt viderent sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de cœlo, & accedens deuoluit lapidem ab ostio: sedebatque super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum sicut nix. Præ timore autem eius concussi sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Respondens autẽ angelus dixit mulierib⁹, Nolite timere vos: scio enim quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis: non est hic, surrexit enim, sicut dixit, Venite, videte locum vbi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius, quod surrexit à mortuis, & ecce præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis, ecce dixi vobis. Et digressæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, currebant vt renunciarent discipulis eius. Quum autem issent ad renunciandum discipulis eius, & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus,

Caput XXVIII
Mar. 16
Lucę 24
Ioan. 20
Mar. 16
Ibidem.
Lucę. 24

lis Iesus, Nolite timere: ite renunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt. Quæ quum abiissent, ecce quidam è custodibus venerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ acciderant: & congregati cum senioribus, consilio habito, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicētes: Dicite quod discipuli eius nocte venerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub præside, nos persuadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatus est hic sermo apud Iudæos vsque in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierūt in Galilæam, in montem vbi constituerat illis Iesus. Et cùm vidissent illū, adorauerūt eum, quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus, loquutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizātes eos in nomie patris, & filij, & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunq; præcepi vobis. Et ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.

Mar. 16

FINIS.

ωθ. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. εἴπατε, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ. οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Τέλος.

Βίος τοῦ Μάρκου ἐκ τῆς τοῦ δωροθέου μάρτυρος καὶ Τυρίων Επισκόπου Συνόψεως.

Αρκος ὁ εὐαγγελιστὴς, καὶ πρῶτος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ἀλεξανδρεῦσι καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ αὐτῆς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου, ἀπὸ αἰγύπτου καὶ μέχρι πενταπόλεως, ὑπὲρ δὲ τῆς βασιλείας τραϊανοῦ, ἐν ἀλεξανδρείᾳ κάλων λαβὼν, κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ συρεὶς ἀπὸ τῶν καλουμένων βουκόλου τόπων, ἕως τῶν καλουμένων ἀγγέλων ἐκεῖ ἐκάη πυρὶ, ὑπὸ τῶν εἰδωλομανῶν, μηνφαρμουθίλεως, ⊂ ἐκεῖ ἐτάφη ἐν τοῖς βουκόλου.

VITA SANCTI MARCI per D. Hieronymum.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod quum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua autoritate edidit, sicut Clemẽs in sexto Hypotyposeon libro scribit. Et Papias Hierapolitanus episcopus meminit huius Marci, & Petrus in Epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaque Euãgelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus Alexandriæ Christum annunciãs, constituit ecclesiam tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ, librum super eorum conuersatione scripsit: & quomodo Lucas narrat, Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ succedente sibi Aniano.

EVANGELION SECVNDVM MARCVM.

CAPVT I.

Κεφαλαιον ά.

Malac.3 Mar.11 Luc.7 Esa.40 Mat.3 Lucæ.3 Ioan.1 Mat.3 Mat.3 Luc.3 Ioan.11 Mat.3 Luc.3 Mat.3 Luc.3 Ioan.1

INitium Euangelij Iesu Christi, filij dei, sicut scriptum est in prophetis. Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto. Parate viam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos suos, vescebaturque locustis, ac melle syluestri: & prædicabat, dicens, Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus, vt procumbens soluam corrigiam calceamentorum. Ego quidem baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit vos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, venit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim cum ascenderet ex aqua, vidit dissindi cœlos, & spiritum quasi colum-

ΑΡχὴ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. καὶ ἐκήρυσσε, λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν ἰωάννου ἐν τῷ ἰορδάνῃ. καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα

μα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα. καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων,

columbam descendentem super illum. Et vox facta est de cœlis, Tu es ille filius meus dilectus: in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta: & tentabatur à satana, eratque cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens, Impletum est tempus, instatque regnum dei, resipiscite, & credite euangelio. Cum ambularet autē iuxta mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare: erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus, Sequamini me, & faciam vt efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, sequuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, vidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimque vocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis, sequuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam autoritate

Luc.3
Mat.4 Luc.4
Ibidem.
Mat.3.4 Acto.3
Mat.4 Luc.5
Marc.4
Mat.4 Ioan.2
Mat.7 Luc.24

Lucæ. 4 præditus, & non sicut scribę. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit, dicēs, Ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicens, Obmutesce, & exi ab homine. Et quum discerpsisset eum spiritus immūdus, exclamassetque voce magna, exiit ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita vt conquirerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam vndique regionem Galilææ finitimam.

Matt. 8. Lucæ. 4 Et protinus è synagoga egressi, venerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi verò quum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmoniis agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad ostium, & sanauit multos qui ęgrotabāt variis morbis, & dæmonia multa eiiciebat, & nō sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent.

Ibidem.

Mar. 3

Et

ἔχων, ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε, λέγων. Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων. Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτούς, λέγοντες. Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος, κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη ἐπὶ τῇ θύρᾳ. καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε. καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

καὶ

καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν, ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. καὶ εὗρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα, μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς. ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ

Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique orabat. Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & quum inuenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt. Et ait illis, Eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem, in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa, & dæmonia eiiciebat. Et venit ad eum leprosus, deprecans eum, eique ad genua accidens, ac dicens illi, Si vis, potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et quum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitque ei, Vide ne cui quicquam dicas, sed abi, teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita vt iam non posset Iesus manifestè introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum vndique.

Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est, quod in domo esset, & protinus cõgregati sunt multi, adeò vt iam nõ caperẽt eos,

Luc.5

Mat.8 Luc.5

Ibidem.

Leuit.14 Luc.5

Cap.11 Mat.9 Luc.5 Ioan.5

nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonem. Et veniunt ad eum paralyticum ferentes, qui à quatuor portabatur: & quum non
Lucæ.5 possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædium, in quibus erat, perfossoque tecto, funib⁹ demittunt grabbatum, in quo paralyticus decũbebat. Quum autem vidisset Ie-
Mat.9 sus fidem illorum, ait paralytico: Fili, remittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis, Quid
Lucæ.5 hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Et protinus vbi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarẽt intra sese, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Vtrum est facilius dicere paralytico, Remittuntur tibi peccata: an dicere,
Ioan.5 Surge, & tolle grabbatum tuum, & ambula? Vt autem sciatis, quod fili⁹ hominis habet potestatem in terra remittendi peccata: ait paralytico: Tibi dico, Surge, ac tolle grabbatum tuum, & abi in domum tuam. Et statim surrexit: sublatoque grabbato egressus est in conspectu omnium, adeò vt stupescerẽt omnes, & glorificarẽt deum, dicentes, Nunquam sic vidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisque turba venic-

μησὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν. καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τ̃ λόγον. καὶ ἔρχον⁊ πρὸς αὐτ̃, παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ δι᾽ α τ̃ ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τ̃ κράββατον, ἐφ᾽ ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτ̃ λέγει τῷ παραλυτικῷ. τέκνον ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τ̃ γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτ̃. τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, ἢ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζον⁊ ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφίενταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τ̃ γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθύς, καὶ ἆρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων, ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχε⁊

ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν Λευεὶ τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐγένετο κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ,

veniebat ad eũ, ac docebat eos. Et quum præteriret IESVS, vidit Leui, Alphæi filium, sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me. Isque surgens sequutus est eum. Et factum est, quum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discũbebant cum IESV & discipulis eius: erant enim multi qui sequuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi quũ vidissent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius, Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito IESVS ait illis: Non opus habent qui valent, medico, sed qui male habent. Non veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac pharisæorum ieiunabant, veniuntque & dicunt illi, Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis IESVS, Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quamdiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autem dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentum panni rudis assuit vesti-

Mar.9. Luc.5.

Mat.9. Luc.5.19

Mat.9. Luc.5.

Ibidem. 1.Tim.1.

Mat.9. Lucæ.5.

mento veteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à veteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit vinum mustum in vtres veteres alioqui disrumpit vinum mustum vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt, sed vinum mustum in vtres nouos mitti debet. Et accidit, vt transiret sabbatis per
Matt.12. Luc.6. segetes, & cœperunt discipuli eius inter viam vellere spicas, & pharisæi dicebant ei, Ecce, quur faciunt sabbatis quod nõ
1. Re. 21 licet? Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domum dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis comederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus: & dederit etiam iis qui secum erant? Et dicebat illis, Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter
Matt.12. Luc.6. sabbatum. Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

Cap. 111 Et introiuit iterum in synagogam, & erat ibi homo arefactam habens manum, & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, vt accusarent illum. Et ait homini habenti manum arefactam, Surge in
Matt.12. medium. Et dicit illis, Vtrum
Luc.6. licet sabbatis benefacere, an malefa-

παλαιῶ, ἡ δὲ μὴ, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτῆ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μὴ, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας. καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστιν; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς· ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακο-

κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱερο σολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥς τε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτὸς, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν

malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et quum circumspexisset eos cum iracundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius sana vt altera. Egressi verò pharisæi, statim vnà cum Herodianis consilium inibant aduersus eũ, vt illũ perderent. IESVS autem cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa sequuta est eum, & ab Iudæa, & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonem, hominum multitudo magna: qui quum audissent quæ faciebat, venerunt ad eum. Et iussit discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne ipsum premerent. Multos enim sanauerat, ita vt irruerent in eum, quo illum tangerent, quotquot affligebantur. Et spiritus immundi quum illum vidissent, procidebant ei, & clamabant, dicentes, Tu es filius Dei. Et vehementer interminabatur eis, ne se manifestum facerent. Et ascendit in montem, ac vocat ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum. Et fecit duodecim vt essent secum, & vt emitteret eos ad prædicandum, vtq; haberent potestatem

Mat. 12. Ioan. 10.

Mat. 4. Luc. 4. Ioan. 6.

Luc. 4.

Mar. 20. Luc. 9.

ſtatem ſanandi morbos, eiicien
Mar. 10. diique dæmonia. Et impoſuit
Luc. 6. Simoni nomen Petrus, & Iacob
Acto. 1. bum filium Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem Iacobi, & impo-
ſuit eis nomina Boanerges,
quod eſt filij tonitrui, & An-
dream, & Philippum, & Bar-
tholomæum, & Matthæum, &
Thomam, & Iacobum Alphæi
filium, & Thaddæum, & Simo
nem Cananæum, & Iudam I-
ſcariotē, qui & prodidit illum.
Et veniunt in domum, & con-
uenit iterum turba, ſic vt non li
ceret illis vel panes edere: &
quum audiſſent qui ad illū atti-
nebant, exierunt vt manus inii-
cerent in eum. Dicebant enim,
In furorem verſus eſt. Et ſcribæ
Mar. 12. qui ab Hieroſolymis deſcende
Luc. 11. rant, dicebant, Beelzebul ha-
bet, & per principē dæmonio-
rum eiicit dæmonia. Et ad ſe vo
Ibidem. catis eis, in parabolis dicebat il
lis, Quomodo poteſt ſatanas ſa
tanam eiicere? Et ſi regnum ad
uerſus ſeſe diuiſum fuerit, non
poteſt ſtare regnum illud. Et
ſi domus contra ſemetipſam di
uiſa fuerit, non poteſt ſtare do
mꝰ illa: & ſi ſatanas iſurrexerit
aduerſus ſemetipſum ac diuiſus
eſt, non poteſt ſtare, ſed finem
habet. Non poteſt quiſquam va
ſa fortis, ingreſſus in domum il
lius, diripere, niſi prius fortem
alligarit, & tunc domum eius
diripiet. Amen dico vobis,

Omnia

ραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν
τὰ δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ σί-
μωνι ὄνομα πέτρον, καὶ ἰάκωβον
τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀ-
δελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα, βοανηργές, ὅ
ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς, καὶ ἀνδρέαν, καὶ
φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, καὶ
ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον
τὸν τοῦ ἁλφαίου, καὶ θαδδαῖον,
καὶ σίμωνα τὸν καναναῖτην, καὶ ἰού-
δαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέ-
δωκεν αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶ-
κον. καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος,
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ
παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι
αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη.
καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱερο-
σολύμων καταβάντες, ἔλεγον,
ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσά-
μενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς
ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται σα-
τανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ
ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερι-
σθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασι-
λεία ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυ
τὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆ-
ναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σα-
τανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ με
μέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι,
ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται δ'
οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελ-
θὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρ-
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν
δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

ὅτι πάν-

ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. καὶ ἔρχονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἔξω ἑστήκοτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους, λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφὴ μού, καὶ μήτηρ ἐστί.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἰδοὺ. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως

Omnia remittentur filiis hominum peccata, & conuitia, quibuscunque conuitiati fuerint. At qui conuitium dixerit in spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed obnoxius est æterno iudicio. Dicebant enim, Spiritum immundum habet. Et veniunt mater eius & fratres, & foris stantes, miserunt ad eum qui euocarent eum, & sedebat turba circa eũ, dicuntque ei, Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te. Et respondit eis dicens, Quæ est mater mea & fratres mei? Et quum circumspexisset in circuitu circum se discipulos sedentes, ait, Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est. Mat.12. Luc.12. Mat.12. Luc.8.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & congregata est ad eum turba multa, ita vt nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua, Audite, ecce exibat seminator ad seminandum: & accidit inter seminandum, aliud quidẽ cecidit secus viam, veneruntq; volucres cœli & comederunt illud. Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terram multam, & statim exortum est, Ca.IIII. Luc.5. Mar.13. Luc.8.

quod

quod non haberet altitudinem terræ: sole autem exorto, æstu affectum est, & eo quod non haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum emergentem atque crescentem: & afferebat vnum triginta, & vnum sexaginta, & vnum centum. Ac dicebat illis, Qui habet aures ad audiēdum audiat. Quum autem cœpisset esse solus, interrogauerūt eum hi qui circum illum erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis, Vobis datum est nosse mysterium regni dei: illis autē qui foris sunt per parabolas omnia fiunt: vt videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: ne quando conuertantur & remittantur eis peccata. Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonem seminat. Isti vero sunt, quorū alij iuxta viam dicuntur, vbi seminatur sermo, & cū audierint, cōfestim venit satanas, & aufert sermonē qui seminatus est in cordibus eorū. Et alij sunt similiter, qui in petrosa semen excipiūt, qui cū audierint sermonē, statim cū gaudio accipiunt illū, & non habent radicē in se,

Matt.13 Luc.8 Ioan.12 Act.28 Esa.6

Matt.13 Luc.8

θέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούσωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἵτινες ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν

ζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί ἐσιν. εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ ἕτεροί ἐσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί ἐσιν, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι, συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί ἐσιν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς τῆς καλῆς σπαρέντες, οἵτινες ἀκούσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. μήτι ὁ λύχνος καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; οὐ γάρ ἐσί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐσὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ πρῶτον χόρτον, εἶτα

in se, sed temporarij sunt, deinde coorta affliction aut persecutione propter sermonẽ, confestim offenduntur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiunt, hi sunt qui sermonem audiunt, & solicitudines seculi huius ac deceptio diuitiarum cæterarumque rerum cupiditates introëuntes, suffocãt sermonem, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen exceperunt, qui audiunt sermonem & suscipiunt, & fructificant, ita vt aliud granũ adferat triginta, aliud sexaginta, aliud centum. Et dicebat illis, Matt. 5
Nũ lucerua incenditur, vt subter modiũ ponatur, aut subter lectum? Nonne vt super candelabrum ponatur? Non est enim Matt. 10
quicq̃ occultũ, quod nõ manifestetur, neq; fuit secretum, sed vt in propatulũ veniat. Si quis habet aures ad audiendum audiat. Et dicebat illis, Videte quid Matt. 7
audiatis, Qua mensura metimini, eadem vobis fiet admensio, & adiicietur vobis qui auditis. Qui enim habet, dabitur Matt. 13.
illi: & qui non habet, etiã quod habet, auferetur ab eo. & dicebat, Sic est regnum dei, quem admodũ si homo iaciat semẽtẽ in terram, ac dormiat, atq; exurgat nocte ac die, segesq̃ germinet, ac surgat in altum dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde

deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica, quum aũt productus fuerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniã adeſt meſſis. Et dicebat, Cui adſimilabimus regnum dei? aut qua collatione conferemus illud? Eſt ſicut granum ſinapis, quod quum ſeminatum fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus, quæ ſunt in terra: & quum ſeminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub vmbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis ſermonem, prout poterant audire. Sine parabola vero non loquebatur eis, ſeorſim autem diſcipulis ſuis exponebat omnia. Et ait illis in die illo quum facta eſſet veſpera, Tranſeamus in vlteriorem ripam. Et dimiſſa turba aſſumunt eum ita vt erat in naui, ſed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella venti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita vt illa iã impleretur. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntque illi, Præceptor non eſt tibi curæ quod perimus? Et excitatus increpauit ventum, dixitq; mari? Tace, obmutesce. Et conquieuit ventus, factaq; eſt tranquillitas magna, & ait illis,

Mat.13
Luc.13
Matt.13
Luc.8

Quid

ἔτα σάχω, ἔτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ σάχυϊ. ὅταν δ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποσέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν τ θεῦ, ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν; ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅτ' ἂν σπαρῇ ἐπ τ γῆς, μικρότερος πάντων τ σπερμάτων ὄν τ ἐπ τ γῆς· καὶ ὅτ' ἂν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνετ παντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτ τὰ πετεινὰ τ οὐρανῦ κατασκηνοῦν. καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τ λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δ τοῖς μαθηταῖς αὐτ ἐπέλυε πάντα. καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τ ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτ. καὶ γίνετ λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι. καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ· σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί δει-

τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Quid timidi estis adeò? qui sit vt non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quisnam hic est, quia & ventus & mare obediunt ei? Matt. 8 Lucæ. 8

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἔσχεν δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπεν. Τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες.

Et venerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immundo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis quisquam poterat eum ligare, propterea quod quum sæpe compedibus & catenis vinctus fuisset, discerptæ essent ab illo catenæ, & compedes essent comminutæ, neque quisquam valuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans & concidens seipsum lapidibus. Cum vidisset autem Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eum, & clamans voce magna dixit, Quid mihi tecum est Iesu fili dei altissimi? adiuro te per deū, ne me torqueas. Dicebat enim illi, Exi spiritus immūde ab homine. Et interrogabat eū, Quod tibi nomen est? Et respondit dicens ei, Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Et deprecabatur eum multū, ne se emitteret extra regionē. Erat autē ibi iuxta montes grex porcorū magnus pascens, & deprecabantur eum omnes dæmones dicentes, Cap. v. Lucæ. 8 Ibidem

Mitte nos in porcos vt in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi, ingressi sunt in porcos. & ferebatur grex ppræceps in mare. Erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari.

Luc. 8 Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerunt in ciuitatem & in agros. Et egressi sunt ad videndū quid esset quod acciderat: & veniunt ad Iesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentē ac vestitum, & sanæ mentis, qui habuerat legionem, & timuerunt. Et narrauerunt illis qui viderant, qualiter accidisset ei qui dęmonium habuerat, & de porcis. Et rogare cœperunt eum, vt discederet de finibus ipsorum. Et quū ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat a dæmonio correptus, vt esset cū illo: Iesus autē

Ibidem. non permisit eum, sed ait illi, Abi in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misert⁹ sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Ie

Matt. 9 sus, & omnes mirabantur. Et quum traiecisset Iesus naui rursus in vlteriorē ripam, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et ecce venit quidam principum synagogæ, nomine Iairus, & quum vidisset eum procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multum dicens,

Filiola

πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι. καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον, καθήμενον, καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε, καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. καὶ πάντες ἐθαύμαζον. καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάϊρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν

πίπτει

πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ, καὶ ζήσει. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς· καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ἀπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γάρ, ἐὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγε· τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ ἔπεσεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ

Filiola mea in extremis est, oro vt venias & imponas illi manus vt salua sit, & viuet. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eũ. Et mulier quædam, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fueratque multa perpessa à compluribus medicis & insumpserat omnia sua, neque quicquàm adiumenti senserat, sed magis in deterius venerat, quum audisset de Iesu venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum eius. Dicebat enim, Si vel vestimenta eius tetigero, salua ero. Et cõfestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore quòd sanata esset ab eo flagello: & statim Iesus in semetipso cognoscẽs virtutem ex sese prodisse, conuersus in turba aiebat. Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei discipuli ipsius, Vides turbam vndique prementem te, & dicis, Quis me tetigit? Et circunspiciebat, vt videret eam, quæ hoc fecerat. Mulier vero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit, & accidit ei, dixitque ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei, Fi- Lucæ. 7
lia, fides tua te seruauit, vade cum pace, & esto sana à flagello tuo, Adhuc eo loquente veniunt à principe synagogæ, qui dicerent, Filia tua mortua est, quid vltra vexas magistrũ?

Iesus autem protinus audito sermone qui dicebatur, ait principi synagogæ, Ne metuas, tantummodo crede. Et non permisit vt quisquam se sequeretur, præter Petrum & Iacobum & Matt. 9 Ioannem fratrem Iacobi. Et Lucæ. 8 venit in domum principis synagogæ, vidétq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & Ibidem. ingressus ait illis, Quid tumultuamini & ploratis? puella non est mortua, sed dormit: Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ & eos qui cum ipso erant, & ingreditur eò vbi puella erat iacens, & apprehensa manu puellæ, ait illi, Talitha cumi quod est, si quis interpretetur, Puella, tibi dico surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehementer, ne quisquã id sciret: & iussit vt daretur illi quod ederet.

Cap. VI. Et egressus est illinc, venítq; Matt. 13 in patriam suam, & sequuntur Luc. 4 eum discipuli sui. Quúmq; adesset sabbatum cœpit in synagoga docere, multíque audientes obstupuerunt, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia quæ data est illi? & virtutes tales per manus eius efficiuntur? Nónne hic est faber ille, filius Mariæ frater Matt. 13 Lucæ. 4 Ioan. 6 Iacobi

ὁδὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου. καὶ θεωρεῖ θόρυβον, καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς· τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ· ταλιθὰ, κοῦμι· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο. καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς ἰακ-

Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ ἐν οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο. καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον. καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ

Iacobi & Ioſe & Iudæ & Simonis? Nónne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Ieſus, Non eſt propheta contemptus, niſi in patria ſua, & inter cognatos, & in familia ſua. Et non poterat ibi virtutem vllam edere, niſi quod paucos infirmos impoſitis manibus ſanauit, ac mirabatur propter incredulitatem eorũ, & obambulabat per vicos vndiq; circuniacentes, docens. Et accerſit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis poteſtatem aduerſus ſpiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerent in viam, niſi virgam tantum: non peram, non panem, nõ in zona æs, ſed calciarentur ſandaliis, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis, Vbicunque introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunque non receperint vos, neq; audierint vos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui eſt ſub pedibus veſtris in teſtimonium illis. Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut Gomorrhis in die iudicij, quàm ciuitati illi. Et egreſſi prædicabant, vt reſipiſcerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant. Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dice-

Ioan.6 Ioan.4 Matt.9 Lucæ.13 Matt.10 Luc.9.10 Matt.10 Luc.10 Matt.10 Luc.9 Mat.11 Lucæ.10 Matt.10 Lucæ.9 Mat.14 Luc.9

batq;, Ioannes ille qui baptizabat, resurrexit à mortuis, & propterea virtutes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est, alij vero dicebant, Propheta est, vel tanquam vnus ex prophetis. Quum audisset autem Herodes ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes ille est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes missis satellitibus, manus iniecerat in Ioannem, & vinxerat eum in carcere propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam vxorem. Dicebat enim Ioannes Herodi, Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, volebatq; occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et quum dies opportunus accidisset quum Herodes in natalitiis suis cœnam faceret primatibus ac tribunis & primoribus Galilææ, cúmque introisset filia ipsius Herodiadis ac saltassset, placuissétque Herodi, ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Et iurauit illi, Quicquid à me petieris, dabo tibi vsq; ad dimidiũ regni mei. at illa egressa dixit matri suæ,

Matt.14 Lucæ.3

Matt.14

Quid

τοῦ. καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν. ἀκούσας δὲ Ἡρῴδης, εἶπεν, ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν. καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἠπόρει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρῳδιάδος καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλεις, καὶ δώσω σοι. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. τί αἰ-

τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν, τὴν κε-
φαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσ
ελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς
πρὸς τὸν βασιλέα ἠτήσατο, λέγου
σα. θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς ἐν
πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος γενόμε-
νος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους,
καὶ τοὺς συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλη
σεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ εὐθέως,
ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκου-
λάτωρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελ-
θὼν, ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ
φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ ἐν πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐ-
τὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον
ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ
ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλ-
θον, καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ
ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ, καὶ συν
άγοντες οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν
ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάν
τα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδί
δαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. δεῦτε
ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρη-
μον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀ-
λίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ
οἱ ὑπάγοντες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ φα
γεῖν ἠυκαίρουν. καὶ ἀπῆλθεν εἰς
ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ'
ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγον-
τας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν
πολλοὶ, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν
πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ
προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον
πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ
ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγ
χνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς
πρόβα-

Quid petam? Illa vero dixit, Caput Ioannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem petiuit, dicens, Volo vt protinus des mihi in lãce caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus rex propter iusiurandum, eósque qui simul accumbebant, noluit eam reiicere. Et confestim rex misso spiculatore, iussit inferri caput eius. At ille abiit, ac decollauit eum in carcere: & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius venerunt, & sustulerunt cadauer eius, posuerúntque illud in monumento.
Et congregantur Apostoli ad Lucæ.9
Iesum, ac renunciauerunt ei
omnia, & quæ egissent, quæ- Mat.14
que docuissent. Et ait illis, Lucæ.9
Venite vos soli seorsim in de- Ioan.6
sertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui venirent, & abirent multi: ac ne cibum quidem capere vacabat. Et abiit in desertum locum nauigio seorsim. Et viderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerunt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, conuenerúntque ad illum. Et egressus
vidit turbam multam Iesus, Matt.9
& affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant velut

Matt.14 Luc.9. Ioan.6

oues nõ habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. Et quum iam multum diei præteriisset, accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & iam multum temporis effluxit, dimitte illos vt abeant in circumiacentes villas ac vicos, emántque sibi panes, nam quod edant non habent. At ille respondens ait illis, Date illis vos quod edant. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denariis panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite & videte. Et quum cognouissent, dicunt, Quinque, & duos pisces. Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes, distributis conuiuiis in viridi gramine. Et discubuerunt diuisi in viridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinque panes, ac duos pisces, sublatis in cœlũ oculis benedixit, ac fregit panes, dedítq; discipulis suis vt apponerent illis, & duos pisces diuisit oĩbus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorũ duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autem qui comederant circiter

Mat.14

quinque millia virorum. Et statim coëgit discipulos suos conscendere nauim, vt præcederent transmisso mari Bethsaidã dum ipse dimitteret turbam.

Et quum

προβατα μὴ ἐχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν. ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων δηναρίου ἄρτους, καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι· πέντε, καὶ δύο ἰχθῦας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ, ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθῦας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθῦας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν κλάσματα δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδά, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον.

καὶ

καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆ θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν. ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆ θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆ θαλάσσης, ἐδόξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ προσωρμίσθησαν. καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται. καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσῴζοντο.

καὶ

Et quum dimisisset eos, abiit in montem ad orandum. Et quum vespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra, viditq; eos laborãtes ĩ remigando: erat enim ventus cõtrarius eis. Ac circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare, & volebat præterire eos. At illi vt viderũt eum ambulantem super mare, putauerũt spectrum esse, & exclamauerunt. Omnes enim videbant eum, & cõturbati sunt: & statim locutus est cum eis, dixitq; eis, Cõfidite, ego sum, ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & cõquieuit vẽtus, & vehementer supra modũ intra sese stupebant, & admirabantur. Non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. Et quum traiecissent, venerũt in terram Genezareth, & applicuerunt in portum. Quumque egressi essent de naui, continuo agnouerunt eum, ac percurrentes totam vndique regionem illam, cœperunt in grabbatis eos qui male habebant circũferre, quũ audissent eũ illic esse. Et quocunque introisset in vicos, aut in ciuitates, aut in villas, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Mat. 14
Luc. 5. 6
Ioan. 6
Mat. 14
Ibidem.

Ca. VII. Et conueniunt ad eum pha-
Mat. 15 risæi, & quidam de scribis, qui
venerãt Hierosolymis, & cum
vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est illotis, edere panes, incusabant: nam pharisæi & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes institutiones maiorum, & à foro venientes, nisi loti fuerint, non comedunt. Et alia multa sunt quę susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.

Ibidem. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ, Quare discipuli tui non ambulant iuxta ritum traditum à maioribus, sed illotis manibus edunt panem? At ille respondens, dixit eis, Bene vaticinatus est Hesaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est, Populus hic labiis
Esa. 29 me honorat, cor autem eorum longe est à me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omisso præcepto dei, tenetis cõstitutionem hominum, ablutiones vrceorum & poculorum, aliaq; his similia facitis multa. Et dicebat illis, Bene reiicitis præceptum dei, vt constitutionẽ vestram seruetis. Mo-
Exo. 20 ses enim dixit, Honora patrem
Deut. 5 tuum & matrem tuam, & qui
Leui. 10 male dixerit patri vel matri, morte

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν. ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται. ὅτι οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. καί ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ

θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ἣ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν παραβολήν. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δέ, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν

morte moriatur. Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri vel matri corban: quod est, donum quodcunque ex me, in tuum cedet commodum, & præterea nō finitis eum quicquam facere patri suo, aut matri suæ, & irritum facitis verbum dei per constitutionem vestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. Et quum aduocasset ad se totam turbam, dicebat illis, Audite me omnes & intelligite, Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum inquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ inquinant hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et quum introisset in domū semotus à turba, interrogabant eum discipuli eius de similitudine. Et ait illis, Adeò & vos intelligētia caretis? Nondum intelligitis quod omne foris introiens in hominem, nō potest eum inquinare, quia non intrat in eius cor, sed in ventrem, & in secessum exit, repurgans omnes escas? Dicebat autem quod ab homine exit, illud inquinat hominem. Ab interioribus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, stupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, cōuitia, superbia, stultitia: omnia hęc mala ab interni- Mar. 15

ternis procedunt, & inquinant hominem. Et inde surgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingressus domum, neminem voluit scire,
Mat.15 nec potuit latere. Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filiola habebat spiritum immundum, venit, & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca, Syrophœnissa genere, & rogabat eum, vt dæmonium eiiceret de filia sua. Iesus autem dixit illi, Sine prius saturari filios. Non est enim honestum sumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa respondit & dicit illi, Etiam domine: nam catelli quoque comedunt sub mensa de micis filiorum. Et ait illi, Propter istum sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua. Et quum abiisset domum suam, reperit dæmoni-
Ibidem. um exisse, & filiam iacentem super lectum. Et rursum egressus de finibus Tyri ac Sidonis, venit ad mare Galilææ per medios fines Decapolis, & adducunt ei surdum, impeditæque linguæ, & deprecantur eum, vt imponat illi manum, & quum apprehendisset eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, & sputo emisso tetigit linguam eius, ac suspiciens in cœlum ingemuit, & ait illi, Ephphata, quod

ἔσωθεν ἐκπορδύεσθαι, καὶ κοινοῦντα ἄνθρωπον. κἀκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς συροφοινίσσα τῷ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ. ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξελελυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά.

ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι. καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες. καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάμπολλ' ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσί τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῦ, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινες γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγελε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτῦ, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι,

quod est, aperire. Et statim apertæ sunt eius aures, & solutum est vinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant, & supra modum stupebant, dicentes, Bene omnia fecit, & surdos facit audire & mutos loqui. Mat.9 Gene.1 Eccli.39

In diebus illis, quum turba admodum multa esset, nec haberent quod manducarent, accersitis ad se Iesus discipulis suis, ait illis, Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habent quod edant: & si dimisero eos ieiunos in domũ suã, deficient in via. Quidam enim ex eis è longinquo venerunt. Et respõderunt ei discipuli sui. Vnde istos quis poterit hic satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos, Quot panes habetis? Illi verò dixerũt, Septẽ. Et præcepit turbę discũbere super terram. Et acceptis septẽ panibus, quum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis, vt apponerent. Et apposuerũt turbę. Et habebant pisciculos paucos: & quum benedixisset, iussit apponi & hos. Comederunt autem, & saturati sunt: ac sustulerunt quæ superfuerant, fragmentorum septem sportas. Erant autẽ qui comederãt fermè quater mille, Ca. VIII Mat.15 Tob.13 Esa.60

mille, & dimisit illos. Et mox ingressus in nauim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. Et egressi sunt phari
Mat.16. sæi, cœperũtque disputare cum
Ioan.2.6 illo, quærentes ab eo signum è cœlo, tentantes eum. Et quum
Mat.12. ingemuisset spiritu suo, dicit,
Luc.11. Cur generatio hæc signũ quæ-
16. rit? Amen dico vobis, si dabitur generationi huic signum. Et relictis illis, ingressus rursus nauim, abiit, traiecto lacu. Et obliti fuerãt sumere panes, nec præter vnum panem habebant
Mat.16. secum in naui. Ac præcepit il-
Lucæ. 12 lis, dicens, Videte, cauete à fermento pharisæorum, & à fermento Herodis. Et disputabant
Mat. 16. inter sese dicentes, Panes non habemus. Et eo cognito Iesus dicit illis, Quid disputatis quòd panes non habetis? nondum animaduertitis nec itelligitis? ad
Psal. 113. huc obcæcatum habetis cor vestrum? oculos habentes non cernitis, & aures habentes non au-
Mat. 14. ditis, & non meministis? Cum
Lucæ. 9. quinque panes fregissem in ho minum quinque millia, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim. Cum autem septem in quatuor millia, quot sportas ex reliquiis
Mar.6. fragmentorum tuliſtis? Illi vè-
Ioan. 6. rò dixerunt, Septem. Et dixit illis, Qui fit vt non intelligatis? Et venit Bethsaidam & adducunt illi cæcum, & obsecrant eum,

χίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων· ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς οὐ νοεῖτε; καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ πα

καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας, ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς τὰ δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπι-

eum, vt illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit illum extra vicum, & quum expuisset in oculos illius, imposuissetque illi manus, interrogauit eum, si quid videret, & recepto visu dicebat, Video homines, quoniam velut arbores cerno ambulantes. Deinde rursum imposuit manus super oculos illius, & fecit vt visum reciperet, & restitutus est, ac denuo videbat dilucide omnes: & dimisit illum in domum suam, dicens: Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuiquam in vico. Et egressus est IESVS & discipuli illius in vicos Cæsareæ, quæ cognominatur Philippi: & in via interrogauit discipulos suos, dicens illis, Quem me dicunt homines esse? Illi verò responderunt: Ioannem baptistam, & alij Heliam, alij rursus vnum de numero prophetarum. Et ipse dicit illis, At vos quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus, dicit illi, Tu es ille CHRISTVS. Et interminatus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœpit docere eos, quod oporteret filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, summisque sacerdotibus ac scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. Et aperte sermonē loquebatur. Et apprehēdit illū Petrus, cœpítq; increpare eū.

Mat.16. Luc.9.

Matt.16. Ioan. 6.

Mat.16. 17.20. Luc.9. Marc.8

Mat.16.

At il

At ille conuersus, & intuitus discipulos suos, increpauit Petrũ, dicẽs: Abi post me satana, quoniam nõ sapis quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum. Et cum ad se vocasset turbam vnà cum discipulis suis, dixit illis: Quicunque vult sequi me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me. Nam quisquis voluerit animam suam seruare, perdet eam. Quisquis autẽ perdiderit animam suam causa mea & euangelij, hic seruabit eam. Quid enim profuerit homini, si lucratus fuerit mũdum totum, & animæ suæ iacturam fecerit? aut quid daturus est homo, quo repensẽt animam suam? Quemcunque enim puduerit mei ac meorum sermonum in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filium hominis vbi venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. Et dicebat illis, Amen dico vobis, sunt quidam inter eos qui hic stant, qui non gustabunt mortem, donec viderint regnum dei venisse cum virtute.

Mat. 16. Lu. 9. 14. Luc. 9. Ioan. 12. Luc. 9.

Cap. 1x. Mat. 17. Luc. 9.

Ac post dies sex assumit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, & subducit eos in montem excelsum seorsim solos, & transformatus fuit coram illis, & vestimenta illius facta sunt splendida, candida valde veluti nix, quàm candida facere non

δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς

γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσῆ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ· ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῆ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅτ' ἂν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκατιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἐλήλυθε. καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς,

non poteſt fullo ſuper terrã, & conſpectus eſt illis Helias cum Moſe, colloquebãturq; cum Ieſu. Et reſpondens Petrus, dicit Ieſu: Rabbi, bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus tabernacula tria, tibi vnum, & Moſi vnum, & Heliæ vnũ. Non enim nouerat quid loqueretur: erant enim expauefacti. Et facta eſt nubes, quæ obumbrauit illos. Et venit vox è nube dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et repente cum circũſpexiſſent, non amplius viderũt quenquam, ſed ſolum Ieſum eſſe ſecum. Porrò cum deſcenderent de monte, præcepit illis, ne cui dicerent ea quæ viderant, niſi cum filius hominis à mortuis reſurrexiſſet. Ac verbum hoc tenuerunt apud ſeſe, inter ſe diſputantes, quid eſſet hoc quod dixerat, E mortuis reſurgere, & interrogabant illum, dicentes, Quid eſt quod ſcribæ dicunt, Heliam oportere venire prius? Ille verò reſpondens dixit illis: Helias quidem vbi venerit prius, reſtituit omnia: & quemadmodum ſcriptum eſt de filio hominis, vt multa patiatur, & contemnatur. Verum dico vobis, Heliam veniſſe. Et fecerunt illi quæcunque voluerunt, ſicut ſcriptum erat de illo. Et quum veniſſet ad diſcipulos ſuos, vidit turbam multam circum illos, & ſcribas di-

Mat. 3. 17
Marc. 1.
Luc. 3. 9.
Lucæ. 9
Mat. 17.
Mat. 16. 17. 29.
Mar. 8.
Lucæ. 18
Mat. 17.

bas disputantes cũ eis. Et protinus vniuersa turba quum vidisset eum, obstupuit: & accurrentes salutauerunt eum. Et interrogauit scribas, Quid disputatis inter vos? Et respondens vnus è turba dixit, Præceptor, adduxi filium meum ad te, habẽtem spiritũ mutum, & quandocunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridet dentibus suis, & arescit, & dixi discipulis tuis, vt eiicerent, & nõ potuerunt. At ille respondens ei, dicit, O natio incredula, quo usque apud vos ero? quousq; patiar vos? adducite illum ad me, & adduxerunt illum ad eum. At viso illo, cõtinuo spiritus discerpabat eum: & prolapsus in terra voluebatur spumans. Et interrogauit patrẽ illius, Quantum temporis est, quòd hoc accidit ei? At ille dixit, A puero. Et frequenter illum & in ignẽ abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age, si quid potes, subueni nobis, misertus nostri. Iesus autem dixit ei, Illud si potes credere. omnia possibilia credẽti. Et confestim exclamans pater pueri cum lachrymis, dixit, Credo domine: succurre incredulitati meæ. Cum vidisset autem Iesus, quòd turba simul accurreret, increpauit spiritum immundum, dicens illi, Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne posthac ingredia-

Mat. 17. Luc. 9.

Ibid.

αὐτὸς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας
αὐτοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰ-
δὼν αὐτὸν, ἐξεθαμβήθη. καὶ προστρέ-
χοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συ-
ζητεῖτε πρὸς αὐτούς; καὶ ἀποκριθεὶς
εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. διδάσκαλε,
ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε ἔχον-
τα πνεῦμα ἄλαλον, καὶ ὅπου ἐὰν αὐ-
τὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀ-
φρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ,
καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθη-
ταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ
οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ,
λέγει. ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε
πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀ-
νέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐ-
τόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ
πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ
πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀ-
φρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέ-
ρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς
τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν, παι-
διόθεν. καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ
εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα
ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνῃ
σαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνι-
σθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ. τὸ, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι.
πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ
εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παι-
δίου μετὰ δακρύων, ἔλεγε. πι-
στεύω κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.
ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει
ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι
τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ. τὸ
πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν,
ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ,
καὶ μη-

καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτόν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥς τε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; οἱ δὲ ἐσιώπων. πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται,

ingrediaris in illū. Et quū clamasset spiritus, multūq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanquā mortuus, adeò vt multi dicerent, Mortuus est. At Iesus correpta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et quum esset ingressus domum, discipuli illius interrogabant eum seorsim, Cur nos non quiuimus eiicere illum? Et dixit illis, Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationē & ieiunium. Et illinc digressi, iter fecerunt per Galilæam, nec volebat vt quisquam sciret. Docebat enim discipulos suos, & dicebat illis, Filius hominis traditur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et venit Capernaum, & cum venisset in domum, interrogauit illos, quid in itinere inter vos disputabatis? At illi siluerunt. Nam inter se disputauerant inter viam, quis esset maior. Et cum consedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis vult primus esse, is erit omnium postremus & omniū minister. Atq; arreptum puerum statuit in medio illorum: & quum cepisset illum in vlnas suas, dixit illis: Quisquis vnum ex talibus pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicunque me recipit, non me recipit, sed

Matt. 17
Ibidem.
Mat. 16. 17. 20. Mar. 8. 10 Luc. 17. 18.
Matt. 18. & 20. Lu. 9. 22. Mar. 10.
Matt. 18. Luc. 9. 10 Ioan. 13.

Luc.9. eum qui misit me. Respõdit autem ei Ioannes dicens: Præceptor vidimus quendã nomine tuo eicere dæmonia, nec sequitur nos, & prohibuimus illum, propterea q̃ non sequitur nos.

1.Cor.12 At Iesus ait, Ne prohibeatis illum. Nullus enim est, qui si fecerit virtutem per nomẽ meũ, possit cito malè loqui de me. Qui

Mat.10. enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibẽdũ dederit vobis calicẽ aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico vobis, nequaquã perditurus est mercedem suam.

Mat.18. Et quisquis offenderit vnum

Luc.17 ex pusillis, qui cõfidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicem eius, & abiiceretur in ma-

Mat.5.& 18. re. Et si tibi fuerit obstaculo manus tua, amputa illam. Bonum est tibi, mutilum ad vitam ingredi, potius q̃ duas manus habentem abire in gehennam,

Esa.66. in ignem inextinguibilem, Vbi

Ezec.20 vermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illum. Bonum est vt ingrediaris ad vitam claudus, potius q̃ duos pedes habẽs mittaris in gehennam in ignẽ inextinguibilem, vbi vermis illorũ nõ moritur, & ignis non extinguitur. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illum. Bonum est tibi, vt luscus introeas in regnum dei,

χεται, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν σοί ἐστι, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν ἐστί σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστι, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν

βασιλείαν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. καλὸν τὸ ἅλας. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον· Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν

dei, potius quàm vt duos oculos habens mittaris in gehennã ignis, vbi vermis illorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Nam omnis homo igne salietur, & omnis victima sale salietur. Bona res est sal, cæterum si sal insulsus fuerit, per quid ipsum condietis? Habete in vobis ipsis salem, & pacem habete inter vos inuicem. Mat.5. Luc.14.

Et cum inde surrexisset, venit in fines Iudææ per regionem quæ est vltra Iordanem, & conueniunt rursum turbæ ad illum, & sicut consueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illum, Licétne viro vxorem repudiare? tentantes illum. At ille respondens, dixit illis: Quid vobis præcepit Moses? At illi dixerunt, Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respõdens IESVS, dixit illis, Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud, Cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & fient duo caro vna. Itaque non iam sunt duo: sed vna caro. Quod igitur Deus copulauit, homo ne separet. Et in domo rursum discipuli illius eadem de re interrogauerunt illum, & dicit illis, Quicunq; repudia Cap. x. Mat. 19 Deut.24 Mat.3.& 19. Gen. 1. Ephes.5. 1.Cor.6. Mat.5.& 19. Luc.16.

pudiauerit vxorẽ ſuam & duxe
rit aliã, adulteriũ cõmittit ad-
uerſus illam. Et ſi mulier repu-
diauerit virum ſuũ, & nupſerit
alteri, adulterium committit. Et
Mat. 19 attulerunt ad illũ pueros vt tan
Luc. 18. geret illos, diſcipuli verò incre
pabant eos qui adducebãt. Cum
vidiſſet autem Ieſus, indignatus
Ibid. eſt, & dixit illis, Sinite pueros
venire ad me, ne ꝓhibete illos,
talium enim eſt regnum Dei.
Amen dico vobis, quicunq; nõ
acceperit regnum dei tanquam
puer, haudquaq̃ ingredietur in
illud. Et cum cepiſſet illos in vl
nas, impoſitis manibus ſuper il-
Ibidem. los, benedixit eis. Et cum exiret
in viam, accurrit quidam, ac ge
nua flexit illi, & interrogabat
eum, Præceptor bone, quid fa-
ciam, vt vitam æternam poſſi-
deam? Ieſus autẽ dixit illi, Cur
me dicis bonum? Nemo bonus,
niſi vnus, nempe deus. Præcepta
Exod. 20 noſti? Ne committas adulteri-
um, Ne occidas. Ne fureris. Ne
falſum teſtimonium dicas. Ne
fraudes. Honora patrem tuum
& matrem. At ille reſpondens,
dixit illi, Præceptor, hæc omnia
Mat. 19. ſeruaui ab adoleſcentia mea. Ie
Luc. 18. ſus autem intuitus illum, dilexit
eum, & dixit illi, Vnum tibi de-
eſt. Abi, quæcunque habes vende,
& da pauperibus, & habebis
theſaurum in cœlo, & veni ſe-
quere me, ſublata in humeros
Ibidem. cruce. At ille moleſtia affectus
propter

σαν αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἂν
ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ
γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐ-
τήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄν
δρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοι-
χᾶται. καὶ προσέφερον αὐτῷ παι-
δία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθη-
ταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρου-
σιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτη-
σεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ
παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ
κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιού-
των ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παι-
δίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ
ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς
τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγησεν
αὐτά. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς
ὁδὸν, προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυ-
πετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐ-
τόν. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιή
σω, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονο-
μήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί
με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς
εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶ-
δας; μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς,
μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρή-
σῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πα
τέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀ-
ποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκα
λε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην
ἐκ νεότητός μου. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέ
ψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε,
ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐ
ρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄ-
ρας τὸν σταυρόν. ὁ δὲ συνγνάσας

ἐπὶ τῷ

ὧδε τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει. παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ θεῷ. πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφούς, καὶ ἀδελφάς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ

propter sermonem, discedebat mœrens: habebat enim possessiones multas. Et quum circũspexisset IESVS, dicit discipulis suis, Quàm difficulter hi qui pecunias habẽt, in regnũ dei intrabunt. Discipuli verò obstupuerunt super verbis illius. At IESVS rursum respondens, dicit illis, Filij, quàm dif ficile est eos qui fiduciam habent in pecuniis, regnum Dei ingredi. Facilius est camelum per foramẽ acus ingredi, quàm diuitem in regnum Dei ingredi. Illi verò suprà modum admirati sunt, dicentes intra sese, Et quis potest esse saluus? Intuitus autem IESVS illos, dicit, Apud homines impossibile, sed non apud Deum: nam omnia possibilia sunt apud deum. Et cœpit Petrus dicere illi, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Respõdens autem IESVS dixit, Amen dico vobis, Nullus est qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut liberos, aut agros mea causa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persequutionibus, ac in seculo venturo vitam æternam. Multi autem primi, erunt nouissimi: & postremi, primi. Erant au-

Ibid.

Mat. 19. Luc. 18.

Matt. 19. Luc. 13. Mat. 16. 17. & 20.

tem

Mar.8.9. tem in via ascendentes Hierosolymam, & præcedebat illos IESVS, erantque pauefacti, & sequentes timebant. Et
Lu.17.18 assumptis IESVS rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euentura essent. Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus, & illudent illi, & flagellabunt eum, & insputent in illum, & occident eum, & ter-
Mat. 20. tia die resurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioānes filij Zebedæi, dicentes, Præceptor volumus, vt quicquid petierimus, facias nobis. Ille verò dixit eis, Quid me vultis facere vobis? Illi verò dixerunt ei, Da nobis, vt vnus tibi à dextris, & alter tibi à finistris sedeamus in gloria tua. IESVS autem dixit illis, Nescitis quid petatis. Potestis bibere poculum, quod ego bibo, & baptismate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei. Possumus. IESVS autem dixit illis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini. Cæterum sedere mihi à dextris ac finistris, non est meum dare, sed his continget
Mat. 20. quibus paratum est. Et cum audissent decem, cœperunt indignari

τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ Ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου παραδοθήσετ̃ τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσετ̃. καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τί θέλετε ποιῆσαι ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν

κλεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς Ἰεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἰεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς Δαβὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν. υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει. ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

gnari de Iacobo & Ioāne. Ieſus aũt cũ vocaſſet eos ad ſe, dicit illis, Scitis quod qui videntur imperare gentibus, dominiũ exercent aduerſus illas. Et qui magnates ſunt inter eas, poteſtatẽ exercẽt in illas. Verũ nõ ſic erit inter vos: ſed quicunq; voluerit ex vobis fieri magnus inter vos, erit miniſter veſter. Et quicũq; voluerit ex vobis eſſe primus, erit oĩm ſeruus. Nã & filius hoĩs non venit vt ſibi miniſtraretur, ſed vt ipſe miniſtraret, ac daret animã ſuam redemptionẽ pro multis. Et veniunt Hiericho, quũq; egrederetur ab vrbe Hiericho, ac diſcipuli illius, & turba copioſa, filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat iuxta viam mendicãs. Et quũ audiſſet quod Ieſus Nazarenus eſſet, cœpit clamare, & dicere, Fili Dauid Ieſu, miſerere mei. Et increpabant illum multi, vt taceret. At ille multo magis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei. Et ſtetit Ieſus ac iuſſit illum vocari, & vocant cæcũ, dicentes illi, Bono animo eſto, ſurge, vocat te. Ille vero abiecto pallio ſuo, ſurrexit, & venit ad Ieſum. Et reſpondens dicit illi Ieſus, Quid vis faciam tibi? Cæcus autẽ dixit ei, Rabboni, vt viſum recipiam. Ieſus autẽ dixit illi, Abi, fides tua ſaluum te reddidit, ac protinus recepit viſum, & ſequebatur Ieſum in via.

Lucæ.22 Matt.20 Ibidem. Ioã.10.15 Matt.20 Luc.18 Mat.20

Καὶ

Cap. xi.
Matt.21
Luc.19

Et cũ appropinquant Hierosolymis ad Betphage & Bethaniã iuxta montẽ oliuarum, emittit duos è discipulis suis,& dicit illis, Abite in vicum qui contra vos est, & statim ingredientes in illũ, inuenietis pullũ alligatũ, supra quẽ nullus hominum sedit: soluite eum,& adducite. Et si quis vobis dixerit, Cur facitis hoc? Dicite, quod dominus eo opus habet, & con

Ibidem.

tinuo illum mittet huc. Abierunt autem, & inuenerũt pullũ alligatũ iuxta ianuam foris in biuio,& soluunt illum. Et nonnulli eorũ qui illic stabant,dicebant illis, Quid facitis soluentes pullum? At illi dixerunt eis, quemadmodum præceperat Iesus,& sinebant illos. Et adduxerunt pullum ad Iesum, & iniecerunt illi vestimenta sua, se-

Lucæ.19

dítq; super illũ. Multi vero vestimenta sua sternebant in viã. Alij vero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in viã. Et qui præcedebant, quíq; sequebãtur clamabãt dicentes,

Ioan.12

Hos anna, Benedictus qui venit in noïe domini. Benedictũ, quodvenit regnũ in nomine domini patris nostri Dauid, Hos anna in altissimis. Et ingressus est Hierosolymam dominus,& in templum. Et quum circumspexisset omnia, iamq; tempus esset vespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. ἀπῆλθον δὲ, καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς, καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσόλυμα ὁ κύριος, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. Τῇ ἐπ-

τῇ ἐπ' αὔριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασε. Καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα ἦλθεν, εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῇ οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν. ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, αἴρθητι

postero die quũ exissent Bethania, esuriit: quumq; vidisset arborem fici procul, habentem folia, veniebat si videlicet inuenturus esset aliquid in illa: & cũ venisset ad illam, nihil inuenit, nisi folia. Nõ enim erat tempus ficorum. Et respondẽs Iesus dixit ficui, Ne posthac ex te in æternũ quisq; fructum edat. Et audiebant discipuli illius veniuntq; Hierosolymã. Et ingressus Iesus in templum cœpit eiicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas argentariorum, & sellas vendentium columbas subuertit, & non permisit, vt quisquã deportaret vas per templum: & docebat, dicens illis: Nonne scriptum est. Domus mea domus precationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principésque sacerdotum & quærebant quomodo illũ essent perdituri. Timebant enim eum quod tota turba admirabatur doctrinã illius. Et quum vespera iam esset egressus est Iesus è ciuitate: & mane prætereuntes, viderunt ficum exaruisse, radicitus & recordatus Petrus, dicit illi, Rabbi ecce ficus illa quam execratus es, exaruit. Et respondens Iesus dicit illis: confidite deo. Amen dico vobis quòd quicunque dixerit monti huic:

Matt.21 Luc.13 Mat.21 Luc.19 Ioan.2 Esa.56 Hiere.7 Matt.21 Lucę.19. 20.22 Ioan.7.8 Mat.21 Mat.17 & 21 Lucæ.17

huic: Tollaris ac mittaris in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit fore quę dixerit, erit illi quicquid dixerit. Propterea dico vobis: Quæcunq; orantes petitis, credite quod accipitis, & erunt vobis. Et quum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in cœlis est, remittat vobis delicta vestra. Et veniunt rursum Hierosolymam, & quum ambularet in templo, veniunt ad illum principes sacerdotum & scribæ & seniores, & dicunt illi, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit autoritatem istam, vt ista facias? Iesus autem respondens, dixit illis, Quæram à vobis & ipse quiddam, & respondete mihi, & dicam vobis qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis vtrum è cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Et cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus, è cœlo: dicet, Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominibus: timebant populum. Omnes enim habebant Ioannem, quod vere propheta fuisset. Et respondentes dicunt Iesu, Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis, Nec ego dicam vobis, qua autoritate hæc faciam.

Mat.21. Io.14.16 Mat.6. 18 Luc.17

Matt.21 Lucæ.20

Et cœpit

αὐθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱερουσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες, λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο

καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον.

ἔγνωσαν

Et cœpit illis per parabolas loqui. Vineam plátauit homo, & circundederat sepem, & foderat lacum, & edificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit ad agricolas quum opportunum esset seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. At illi arreptum illum ceciderunt, ac remiserunt vacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis, comminuerunt illi caput, & remiserunt contumeliis affectũ. Et rursum alium misit, & illum occiderunt, multosq; alios, hos quidẽ cædentes, illos vero occidẽtes. Itaq; quum vnum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens, Reuerebuntur filium meum. Illi vero agricolæ dicebant inter sese, Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptũ illum occiderunt, & eiecerunt è vinea. Quid igitur facturus est dominus vineæ? Veniet, & perdet agricolas, & dabit vineam aliis. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij, qui ædificabant, hic factus est caput anguli: à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum cõprehendere, & metuebant turbam, scie-

Ca. XII.
Matt. 21
Lucæ. 20
Esa. 5

Psal. 117
Act. 4

Matt. 12
Lucæ. 20

bant

Mat.22 Leui.20

sciebãt enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è Pharisæis & Herodianis, vt eum captarent sermone. Illi verò quum venissent, dicunt ei: Præceptor, scimus quod verax es, & nõ curas quenquam: non enim respicis personam hominum, sed cũ veritate viam dei doces. Licet censum Cæsari dare, an non? Demus, an non demus? Ille verò sciens illorum simulationem, dixit illis, Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam. Illi verò attulerunt. Et dicit eis, Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi verò dixerunt ei: Cæsaris. Et respondens Iesus dixit illis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt de eo. Et veniunt Sadducæi ad illum, qui dicunt nõ esse resurrectionem interrogaueruntque eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat vxorem, & liberos non relinquat, vt accipiat frater eius vxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Septem fratres fuerunt, ac primus accepit vxorem, isque moriens non reliquit semen, & secundus accepit illam, ac mortuus est, & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter, & acceperũt eam septem,

Matt. 22 Luc.20 Rom.13 Ibidem. Acto. 23 Deut.25

ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτὸς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν, ἀπῆλθον, καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῆς ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες, λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν, καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν

ἀυτῶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅτ' ἂν ἀναστῶσι, τίνος ἀυτῶν ἔσαι γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον ἀυτὸν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν ἀυτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δυνάμιν τοῦ θεοῦ; ὅτ' ἂν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βιβλίῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν ἀυτῷ ὁ θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, ἰδὼς ὅτι καλῶς ἀυτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν ἀυτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη ἀυτῷ. ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστί. καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. καὶ εἶπεν ἀυτῷ ὁ γραμματεύς. καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας

septẽ, nec reliquerunt semẽ. Postrema verò omniũ mortua est & vxor. In resurrectione igitur cum resurrexerint, cuius illorũ erit vxor? nam septé habuerunt eam vxorẽ. Et respõdens Iesus, dixit eis, An non propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq; virtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexint, neque cõtrahunt matrimonium, neque nuptum dantur, sed sunt velut angeli qui in cœlis sunt. Cæterum de mortuis, ꝙ resuscitãtur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo loquutus sit illi deus, dicẽs: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus viuentium. Vos igitur multum erratis. Et quum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, videretq; quòd bene respõdisset eis, interrogauit illũ, Quod est primum omniũ præceptorũ? Iesus autẽ respondit illi: Primũ omnium præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus vnus est: & diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis. Hoc est primũ præceptũ. Et secundũ simile hoc est: Diliges proximum tuum vt teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bene præceptor cum veritate

Exo. 3
Acto. 7
Mat. 22
Deut. 6
Lucæ. 10
Leuit. 19
Mat. 22

tate dixisti, quod vnus sit deus, & non sit alius præter illum: quodque diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligẽtia, & ex tota anima, & ex totis viribus: ac diligere proximum vt seipsum, plus sit quàm vniuersa holocautomata & victimæ. At Iesus quum videret, quod cordatè respondisset,
Mat.22 Lucæ.20 dixit illi: Haud longè abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docens
Ibidem. in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filium Dauid? nam ipse Dauid dixit
Psal.109 afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, Donec posuero inimicos tuos scabellum pedũ tuorum. Ipse ergo Dauid vocat eum dominum, & vnde filius eius est? Et pleraque turba audiebat illum libenter, & dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant stolati
Mat.23 Lu.11.20 obambulare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos viduarũ, & sub prætextu longas faciũt preces.
Luc.21 isti accipient grauiorẽ damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa.

Et

ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαβίδ; αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχεσθαι, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά.

καὶ

καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ, πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλη πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται

Et venit quædam vidua pauper, misitque minuta duo, quod est quadrans. Vocatisque ad se discipulis suis, dicit illis, Amẽ dico vobis, quod vidua hęc pauper plus misit, quàm omnes qui miserunt in gazophylacium. Nam omnes ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hęc è penuria sua omnia quæcunque habebat misit, totam substantiam suam.

Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, vide quales lapides, & quales substructiones. Et Iesus respondens ait illi, Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruatur. Et cũ sederet in monte oliuarum è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas: Dic nobis quando hæc erunt? & quod signũ est quando hæc omnia sint consummanda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere, Videte, ne quis vos fallat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus, multosque decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim fieri, at nondum finis. Insurget enim gens aduersus gentem, & regnũ aduersus regnum. Et erunt terræmotus in singulis locis, & erunt

C. XIII. Mat. 24 Lu. 19. 21

Ibidem.

Mat. 24 Luc. 21 1. Cor. 3 Ephe. 5

erunt fames ac turbatiões. Initia dolorum hęc: ſed cauete vos
Mat.10 vobis: Tradent enim vos in cõcilia & ĩ ſynagogas: cędemini,
Lu.12.21 Io.15.16 & ſub præſidibus ac regibus ducemini propter me in teſtimonium illis. Et apud omnes gẽtes
Mat.24 oportet prius prædicari euangelium. Cum autem duxerint vos
Marc.10 Luc.11 tradentes, ne præcogitetis quid dicturi ſitis, neque meditemini, ſed quicquid datũ fuerit vobis in illa hora, hoc loquamini. Nõ enim eſtis vos qui loquimini, ſed ſpiritus ſanctus. Traditurus eſt autẽ frater fratrẽ in mortẽ, & pater filium: & inſurgent filij aduerſus parentes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab omnibus propter nomẽ meum. Sed qui perſeuerauerit vſque ad finem, hic ſaluus erit.
Mat.24 Luc.21 Dan.9 Porrò cum videritis abominationem deſolationis, de qua dictum eſt à Daniele propheta, ſtantem vbi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiãt ad mõtes.
Mat.24 Luc.21 Qui verò fuerit in tecto, ne deſcendat in domum, nec ingrediatur vt quicquam tollat è domo ſua. Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quę reliquit à tergo, ad tollendum pallium ſuum. Væ autem prægnãtibus
Ibidem. & lactantibus in illis diebus.
Mat.24 Sed orate ne fiat fuga veſtra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis non fuit à primor-

ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχὴ ὠδίνων ταῦτα. βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς, παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. ὅτ' ἂν ὄ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε, τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον. καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε

γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάντα. ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ

primordio rerum conditarum, quas condidit deus vsque ad hoc tempus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haudquaquam salua fuisset vniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum si quis vobis dixerit, Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa, ac prodigia ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos. Vos autem cauete. Ecce prædixi vobis omnia. Cæterum in illis diebus, post afflictionem illam, sol obtenebrabitur, & luna non dabit splēdorem suum, & stellæ cœli decident, & virtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cū potestate multa & gloria. Et tunc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ vsque ad summum cœli. A ficu verò discite similitudinem, Quum ramus eius iam tener fuerit, produxeritque folia, scitis quod prope sit æstas. Sic & vos quum hæc videritis fieri, scitote quod propè sit in foribus. Amen dico vobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hęc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, sed verba mea non præteribūt.

Mat.24 Ibidem. Lucę 17 Mat.24 Ibidem. Ibidem. Ibidem. Lucæ.21 Ioel.2 Ibidem. Ibidem. Mat.24

Cæterum de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidem qui in cœlo sunt, nec
Mat.24 Lu.12.21 ipse filius, sed solus pater. Cauete, vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit.
Luc.19 Sicut homo qui peregrè agit, relicta domo sua, deditque seruis suis potestatem, ac suum cuique opus, & ianitori mandauit, vt vigilaret. Vigilate igitur,
Mat.24 &.25.& Luc.21 nescitis enim quando dominus domus venturus sit, sero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo, ne si venerit repente, offendat vos dormientes. Cæterum quæ dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

C.xiiii Erat autem pascha, & azymorum dies futuri post biduũ.
Mat.26 Lucæ.22 Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum
Ioan.11 per dolum comprehensum occiderent: dicebant autem, Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in
Mat.26 Luc.7 Ioan.11 domo Simonis leprosi accumbente eò venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi pistícæ pretiosæ, & comminuto alabastro effudit illi in caput.
Mat.26 Ioan.12 Erant autem quidam qui indignarentur apud sese, ac dicerent, Ad quid perditio hæc vnguenti? Nam poterat hoc vendi pluris quàm trecentis denariis, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduersus illam. At Iesus dixit: Sinite illam, cur illi molesti

οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο, ἵνα γρηγορῇ· γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ, ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ, μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς. καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε αὐτὴν, τί αὐτῇ κόπους πα-

πῶς παρέχετε; καλὸν ἔργον ἠργάσατο ἐς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅτ' ἂν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δ' οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕτη, ἐτοίησε. προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. καὶ εἷς τῶν δώδεκα, ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

li molesti estis? bonũ opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunq; volueritis, potestis illis benefacere, me verò nõ semper habetis. Quod potuit, hæc fecit. Præuenit, vt vngeret meum corpus ad sepulturam. Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fuerit euãgelium hoc in totum mundum, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam ipsius. Et Iudas Iscariotes vnus è duodecim, abiit ad summos sacerdotes, vt proderet eum illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo opportune illum traderet. Ac primo die azymorum, quum pascha immolarẽt, dicunt illi discipuli sui, Vbi vis vt abeamus, & paremus, vt edas pascha? Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis, Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo hydriam fictilem aquæ plenam baiulans, sequimini illum, & quocunque ingressus fuerit dicite patri familiãs: Magister dicit, Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis edam? Et ille vobis ostendet triclinium magnum, stratum, paratum, illic parate nobis. Et exierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem, & repererunt quemadmodũ dixerat illis, parauerunt; pascha.

Matt. 26
Luc. 22

Ibidem.

Et quum vespera iam esset, venit cum duodecim. Et quum acumberent, ederentq́;, dixit Iesus: Amen dico vobis, vnus ex vobis proditurus est me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac dicere illi singulatim, Num ego? Et alius, Num ego? ille verò respondens dixit illis, Vnus è duodecim qui intingit mecum in catinum. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Sed væ homini illi, per quem filius hominis proditur: bonum erat illi si natus non fuisset homo ille. Et edentibus illis, sumpto Iesus pane, quum benedixisset, fregit & dedit illis, ac dixit, Sumite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, quum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes: & dixit illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur. Amen dico vobis, posthac non bibam de fructu vitis, vsque ad diem illum, quum illud bibero nouum in regno dei. Et quum hymnum dixissent, exierunt in mõtem oliuarum. Et dicit illis Iesus, Omnes offendiculum patiemini propter me in nocte hac, quia scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oues. Sed posteaquã resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Petrus autem dicit illi,

26,22.23
M.L.Io.
Mat.26
Luc.22
Mat.26
Ibidem.
1.Cor.11
Mat.26
Mat.26
Ioan.18
Zach.13

Etiam

καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρχεται μὲν τὴν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν, καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ' εἷς, μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτ' ἂν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ☾ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται. πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. ὁ δὲ πέτρος ἔφη αὐτῷ.

καὶ

καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον, ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον, οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανεί. καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν. ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. καὶ ὑπάρχει, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ. Σίμωνι, καθεύδεις; οὐκ ἰσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἔλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρ-

Etiam si omnes offendiculum passi fuerint, at non ego. Et dicit illi Iesus, Amen dico tibi, quòd hodie in nocte hac, priusquã bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille vehementius dicebat, Imò si me oportuerit commori tibi non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et veniunt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis, Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrum & Iacobum & Ioannem secum, cœpitque expauescere & angi. Et dicit illis, Dolore afficitur anima mea vsque ad mortem: manete hic & vigilate. Et progressus paululum, prostratus est in terram & orauit, vt si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat. Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc: veruntamen nõ quid ego velim, sed quid tu. Et venit, & offendit eos dormientes, dicitque Petro: Simon dormis? non potuisti vnam horam vigilare? Vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat: & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes: erant enim oculi eorum grauati: neque sciebant quid illi respõderent. Et

Mat.26 Luc.22 Ioan.13 Mat.26 Ibidem. Ibidem. Mat.26 Ioã.12 Mat.26 Luc.22 Mat.26 Ioan.6 Ibidem. Mat.26

rent. Et venit tertio, dicitq; illis,
Dormite posthac & requiesci-
Mat.26 te: sufficit, venit hora, ecce tra-
ditur filius hominis in manus
peccatorum. Surgite, eamus, ec-
ce qui ꝓdit me, appropinquat.
26.22.18 Et cõtinuo adhuc eo loquente,
M.L.Io. accedit Iudas, qui erat vnus è
duodecim, & cũ illo turba mul-
ta, cũ gladiis & fustibus à sum-
mis sacerdotibus & scribis &
Mat.26 senioribus. Dederat autẽ is qui
prodebat eum, commune signũ
illis, dicens: Quemcunq; oscu-
latus fuero, is est, comprehen-
dite illum, & abducite caute. Et
quum venisset, protinus acce-
dit ad illum, dicitq; ei Rabbi,
rabbi. Ac deosculatus est eum.
Ibidem. Illi verò iniecerunt in illũ ma-
Luc.22 nus suas, & comprehenderunt
Ioan.18 eum. Vnus autẽ quispiam astã-
tium educto gladio percussit
seruũ summi sacerdotis, & am-
putauit eius auriculam. Et re-
spondens Iesus dixit illis, Tan-
quam ad latronem existis cum
Ibidem. gladiis ac fustibus ad compre-
hendendum me: quotidie eram
apud vos in templo docens, &
Mat.26 non cõprehendistis me, sed ista
fiunt vt impleantur scripturæ.
Et relicto illo omnes fugerunt.
Et vnus quispiam adolescen-
tulus sequebatur illum cir-
cumamictus sindone super nu-
dum, & comprehenderunt illũ
adolescentuli. Ille verò relicta
sindone, nudus effugit ab illis.
Et ab-

καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέ-
γει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν,
καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει. ἦλθεν
ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν.
ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
παραγίνεται ἰούδας, εἷς ὢν τῶν
δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος
πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύ-
λων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ
τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυ-
τέρων. δεδώκει δὲ ὁ παραδι-
δοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέ-
γων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι,
κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε
ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσ-
ελθὼν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ. ῥαβ-
βεὶ, ῥαββεί. καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐ-
τὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκρά-
τησαν αὐτόν. εἷς δέ τις παρε-
στηκότων σπασάμενος τὴν μά-
χαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ
ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ
ὠτίον. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξ-
ήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
συλλαβεῖν με. καθημέραν ἤμην
πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων
καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ἀλλ' ἵνα
πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέν-
τες αὐτὸν, πάντες ἔφυγον. καὶ εἷς
τις νεανίσκος ἠκολούθει αὐτῷ, πε-
ριβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ,
καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσ-
κοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σιν-
δόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.
καὶ

καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὴν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμματεῖς. καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ὑρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἐγώ εἰμι. καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. τί ἔτι χρείαν

Et abduxerunt Iesum ad summum sacerdotē. Et conueniunt cum illo omnes summi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Petrus eminus sequebatur illum, donec venisset in atrium summi sacerdotis, & erat sedēs vnà cum ministris, & calefiebat ad lumen. Summi verò sacerdotes & totum concilium quærebant aduersus Iesum testimonium, vt morti traderent eum, nec inueniebāt. Nam multi falsum testimonium dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia. Et quidā assurgebant & falsum testimonium ferebant aduersus illū, dicentes. Nos audiuimus eū dicentem: Ego diruam templū hoc, quod est manibus factū, & tribus diebus aliud sine manibus factum, extruam. Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorū. Et surgens summus sacerdos in medium, interrogabat Iesum, dicens, Nō respondes quicquam? Quid isti aduersum te dicunt testimonia? At ille tacebat, neque quicquam respōdebat. Rursum summus sacerdos interrogauit & dicit illi: Tu es ille Christus, filius benedicti? Iesus autem dixit: Ego sum, & videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli. Summus autem sacerdos dilaceratis vestibus suis dixit, Quid præte-

Mat. 26. Luc. 22. Ioan. 18. Ibidem. Matt. 26 Ibid. Mat. 26. Luc. 22. Matt. 26 Luc. 22. Ioan. 6. Ibidem.

rea opus habemus testibus? Au
distis blasphemiam. Quid vo-
bis videtur? Illi verò omnes cõ
demnauerunt eum esse reum
Ibid. mortis. Et cœperunt quidam
Ioan. 18. consputre in eum, & obuelare
faciem illius, & colaphis eum
cædere, & dicere illi. Diuina.
Ac ministri alapas illi impin-
Ibidem. gebant. Et quum esset Petrus
in atrio inferius, venit vna an
cillarum summi sacerdotis,
quumque vidisset Petrum cal-
facientem se intuita illum, di-
cit, Et tu cum Nazareno IESV fuisti? At ille negauit, di-
Mat. 26. cens: Non noui, neque scio
quid dicas. Et exiuit foras in
vestibulum, & gallus cecinit.
Et ancilla quum vidisset eum,
rursum cœpit dicere his qui
Mat. 26. astabant: Hic ex illis est. At
Lucæ. 22 ille rursum negabat. Ac pau-
Ioan. 18. lò post iterum, qui astabant, di-
cebant Petro: Verè ex illis es:
nam & Galilæus es & loque-
la tua conuenit. At ille cœpit
execrari ac deierare, Non no-
ui hominem istum de quo di-
Ibidem. citis. Et iterum gallus cecinit.
Recordatusque est Petrus ver-
bi quod dixerat illi IESVS,
Prius quàm gallus cecinerit
bis, abnegabis me ter, cœpitque
flere.

Cap. xv Et confestim diluculo con-
Mat. 27. cilio inito summi sacerdotes
Mat. 17. cum senioribus & scribis ac
Luc. 23. toto concessu vinctum Iesum,
Ioan. 18. abdu-

χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τ βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνετ; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτ εἶναι ἔνοχον θανάτου. καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτ, καὶ κολαφίζειν αὐτ, καὶ λέγειν αὐτῷ· προφήτευσον. καὶ οἱ ὑπηρέ ῥαπίσμασιν αὐτ ἔβαλλον. καὶ ὄντος τ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχετ μία τ παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως. καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει· καὶ σὺ μετὰ τ ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων· οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέγεις· καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν· ὅτι οὗτος ἐξ αὐτ ἐστίν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ· ἀληθῶς ἐξ αὐτ εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστι, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς, καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τ πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήνεγκαν

ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ· σὺ λέγεις. καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλᾶτον. κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. ὃ δὲ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον ἐποιήσαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐγίνωσκε γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ Πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας

abduxerunt, tradideruntq; Pilato. Et interrogauit eũ Pilatus, Tu es ille rex Iudæorum? At ille respondens dixit illi, Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes de multis. Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicens: Non respondes quicq̃? Ecce quàm multa aduersus te testantur? Iesus autẽ deinde nihil respõdit, adeò vt admiraretur Pilatus. Cęterum in festo dimittebat illis vnum vinctum quęcunq; postulassent. Erat autem qui dicebatur Barabbas qui cum seditionis autoribus fuerat vinctus qui per seditionem cædem patrauerãt. Et cũ acclamasset turba, cœpit flagitare vt faceret quemadmodũ semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Iudæorum? Sciebat enim, q̃ propter inuidiam tradidissent illũ summi sacerdotes. Sũmi verò sacerdotes cõcitauerũt turbã, vt potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis, Quid igitur vultis faciã ei, quem dicitis regem Iudæorum? At illi rursum clamauerũt, Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis, Quid enim mali fecit. At illi vehementius clamauerunt, Crucifige eum. Pilatus verò volens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit IESVM flagellatum, vt crucifige-

Mat. 27. Ioan. 18.

Mat. 27. Lucæ. 23 Ioan. 18.

Matt. 27

Mat. 27. Ioan. 18.

Mat. 27.

Ibidem.

Mat. 27. Luc. 23.

Ibidem.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W POZNANIU

Mat. 27. crucifigeretur. Milites autem
Ioan. 19. abduxerunt eum intro in atrium quod est prætorium, & conuocant totam cohortem, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam spinis coronam, & cœperunt salutare illum: Aue rex Iudæorum. Et verberabant illius caput arundine, & inspuebant in illum, & positis genibus adorabant illum. Et quum illusissent ei exuerunt eum purpura, & induerunt illum vestibus propriis & educunt eum,
Mat. 27. vt crucifigerent eum. Et coe-
Luc. 23. gerunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenensem, qui veniebat ex agro, patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret cru-
Mat. 27. cem eius. Et ducunt eum in
Ioan. 19. Golgotha locũ, quod est, si interpreteris, caluariæ locus, & dederunt illi bibere myrrhatũ vinum, sed ille non sumpsit. Quumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta eius, mittentes sortem super illa, quis
Mat. 27. quid tolleret. Erat autem hora
Lucæ. 23 tertia, & crucifixerunt eum. Et
Ioan. 19. erat inscriptio causæ illius inscripta: Rex Iudeorum. Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptu-
Esa. 53. ra, quę dicit: Et cum iniquis de-
Mat. 27. putatus est. Et qui prætereban-
Luc. 22. conuiciabãtur illi, mouentes capita sua ac dicentes, Væ qui demoliris

λώσας, ἵνα σαυρωθῇ. οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, χαῖρε βασιλεῦ τῶν ἰουδαίων. καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν κάλαμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν αὐτόν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον, ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διαμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ ὁ καταλύων

ταλύσων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν δ' οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἐλωΐ, ἐλωΐ, λαμασαβαχθανί. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες. καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον. ἴδε Ἠλίαν φωνεῖ. θράσωμεν ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ μαρία μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ σαλώμη. αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν

demoliris templum, & in tribus diebus extruis. serua teipsum, & descende de cruce. Similiter & summi sacerdotes, illudẽtes inter sese cum scribis, dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare non potest. Christus il le rex Israel descendat nunc de cruce, vt videam⁹ & credamus. Et qui crucifixi fuerant cum illo, probra iaciebant in eũ. Cum verò facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totam terram, vsque ad horam nonã. Et hora nona clamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabachthani: quod est, si quis interpretetur, Deus meus, Deus meus, cur me deseruisti? Et quidam astãtiũ cũ audissent, dicebant: Ecce Heliã vocat. Accurrit autem quidam, & impleta spongia aceto, imposítaq; arundini, porrexit illi potũdicés: Sinite, videamus an venturus sit Helias ad deponẽdũ eum. Iesus autem emissa voce magna expirauit. Et velũ templi sciissum est in duas partes, à summo vsq; ad imũ. Cũ vidisset autẽ Centurio qui astabat ex aduerso illi, quod sic emisso clamore expirasset, dixit: Verè homo hic filius erat dei. Erant autem & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui, & Iose mater, & Salome, quæ etiã cum esset in Galilæa, sequutæ fuerant

Mat. 27. Luc. 23.

Ibid.

Mat. 27.

Mat. 27. Luc. 23.

Ioan. 19.

Mat. 27. Luc. 23.

Ibidem.

Ibidem.

rant illum, & miniſtrauerant ei, aliæq; complures quæ ſimul aſcenderant cum eo Hieroſolymam. Et cum iam veniſſet ve
Matt.27 Lucæ.22 Ioan.19 ſpera, quoniam erat paraſceue, quæ præcedit ſabbatum, venit Ioſeph ortus ex ciuitate Arimathæa, honeſtus ſenator, qui & ipſe erat expectans regnum dei, & ſumpta audacia, ingreſſus eſt ad Pilatum, & petiit ab eo corpus Ieſu. Pilatus autem admiratus eſt, ſi iam mortuus eſſet, & accerſito ad ſe centurione, interrogauit illum, an iam dudũ mortuus fuiſſet. Et re cognita ex centurione, donauit corpus
Ibidem ipſi Ioſeph: & is mercatus ſindonẽ, depoſitum eum inuoluit ſindoni, impoſuítq; in monumento, quod erat exciſum è petra, & aduoluit lapidem ad oſtium monumenti. At Maria Magdalene & Maria Ioſe ſpectabant vbi poneretur.

Ca. xvi Matt.28 Luc.24 Ioan.20 Et cum præteriſſet ſabbatum, Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venirent & vngerent eum. Et ſummo diluculo diei primi ſabbatorum veniunt ad monumentum exorto ſole, dicebantque inter ſeſe, Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et cum reſpexiſſent, vidẽt lapidem eſſe reuolutum: nam erat magnus valde. Et ingreſſæ in monumentum, vide runt adoleſcentem ſedentem à dextris,

διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἁριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καθελὼν αὐτὸν, ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰωσῆ, ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς

τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον. ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ, ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου. εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον. ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν πορευομένοις ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται. ὁ δὲ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται.

dextris, amictum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis: Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus, surrexit, non est hic: ecce locus vbi posuerunt illum. Sed abite, dicite discipulis eius, & Petro, quòd ille præcedit vos in Galilæam: illic eum videbitis, sicut dixit vobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & stupor, neque cuiquam quicquàm dicebant, timebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane, primo die sabbati, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia. Illa profecta renunciauit iis qui cum illo fuerant, lugentibus ac flentibus. Et illi quum audissent quòd viueret, ac visus esset ab illa, non crediderunt. Post hæc autem duobus ex ipsis ambulantibus apparuit in alia forma euntibus rus. Et illi abierunt ac renunciauerunt reliquis: nec his illi crediderunt. Postea discumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duriciem, quod is qui ipsum vidissent resuscitatum, non credidissent. Et dicebat eis, Ite in mundũ vniuersum, & prædicate euangeliũ omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit eõdem nabitur.

Matt.28 Luc.24 Ibidem. Luc.24 Matt.28

nabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si quid letale biberint, non nocebit eis, super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaq; Luc.24 Act.1 dominus quidem postquàm locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris Dei. Illi vero egressi, prædicauerunt vbique, domino cooperante, & sermonem confirmante per signa subsequentia.

θήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει, ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι. κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ἘΚ ΤΗΣ ΤΟΥ ΔΩ-ροθέου μαρτυρος καὶ τυρίων ἐπι-σκόπου συνόψεως.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ εὐαγγελιστὴς ἀντιοχεὺς μὲν τὸ γένος ἦν, ἰατρὸς δὲ τὴν τέχνην. συνεγράψατο δὲ τὸ μὲν εὐαγγέλιον, κατ' ἐπιτροπὴν πέτρου τοῦ ἀποστόλου, τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων κατ' ἐπιτροπὴν παύλου τοῦ ἀποστόλου. συναπεδήμησε γὰρ τοῖς ἀποστόλοις, καὶ μάλιστα τῷ παύλῳ, οὗ καὶ μνημονεύσας ὁ παῦλος, ἔγραψεν ἐν ἐπιστολῇ, ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς ἐν κυρίῳ. ἀπέθανε δὲ ἐν ἐφέσῳ καὶ ἐτάφη ἐκεῖ, μετετέθη δὲ ὕστερον ἐν κωνσταντίνου πόλεως μετὰ καὶ ἀνδρέα καὶ τιμοθέου τοῦ ἀποστόλων, κατὰ τοὺς καιροὺς κωνσταντίου βασιλέως, υἱοῦ κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου.

VITA SANCTI LVCAE, PER D. HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochēsis, ut eius scripta indicāt, Græci sermonis nō ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit Euāgeliū: de quo idē Paulus, Misimus, inquit, cū illo fratrē, cuius laus est in Euangelio, per omnes ecclesias. Et ad Colossenses, Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheū, Lucas est mecū solus. Aliud quoq; edidit uolumen egregium, quod titulo (Praxeis apostolōn) prænotatur, cuius historia usq; ad bienniū Romæ cōmorantis Pauli peruenit, id est, usq; ad 4. Neronis annū. Ex quo intelligimus in eadē urbe librū esse compositū. Igitur Periodus Pauli & Teclæ, & totā baptizati Leonis fabulā inter apocryphas scripturas cōputamus. Quale enim est, ut indiuiduus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solū ignorauerit? Sed & Tertullianus uicinus eorū temporū, refert presbyterū quendā in Asia Spudastin apostoli Pauli, conuictū apud Ioannē, quod autor esset libri, & cōfessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse. Quidā suspicantur, quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit, iuxta Euangeliū meum, de Lucæ significare uolumine: & Lucā non solū ab apostolo Paulo didicisse Euangeliū, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat, dicēs, Sicut tradiderūt nobis qui à principio ipsi uiderūt, & ministri fuerūt sermonis. Igitur Euangeliū sicut audierat scripsit, Acta uerò apostolorū sicut uiderat cōposuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorē non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantii anno ossa eius cum reliquiis Audreæ apostoli translata sunt de Achaia.

EVAGELION

EVANGELION SECVNDVM LVCAM.

CAPVT I. Κεφάλαιον ά.

QVoniam cõplures aggressi sunt contexere narrationem earũ quę inter nos certissimæ fidei sunt, rerũ sicuti tradiderunt, nobis hi, qui ab initio suis oculis viderant, ac pars aliqua fuerant eorum quæ narrabãt, visum est mihi, vt cunctis ab initio exacta diligentia perueſtigatis, deinceps tibi scribere optime Theophile, quo agnoscas eorum de quibus edoctus fueras, certitudinem.

Caput. 1. 1. Paral. 24

Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autem iusti ambo coram deo, versantes in omnibus præceptis & iustificationibus domini irreprehensibiles: nec erat illis proles, eo quòd esset Elizabet sterilis, & ambo proiectæ iam essent ætatis. Factum est autem, quum is sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ coram Deo, secundum consuetudinem functionis sacerdotalis, sors illi obuenit, vt odores incenderet: ingressus in templum domini, & omnis multitudo

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδωσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ στεῖρα. καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι. εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ

τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου. καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου. καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς

multitudo populi precabatur foris tempore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dominus stans à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo viso, ac timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, vxorque tua Elizabet pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem. Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & vinum siceramque non bibet. Et spiritu sancto replebitur iam inde ab vtero matris suæ, multosque filiorum Israël conuertet ad dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum cum spiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & inobedientes ad prudentiam iustorum, vt paret domino plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum. Quo argumento istud cognoscam? ego enim sum senex, & vxor mea prouectæ ætatis est. Ac respondens angelus dixit ei, Ego sum Gabriel, qui adstiti in cõspectu dei, missusq; sum vt loquar ad te, & hæc tibi læta nunciem. Et ecce futurum est, vt sis tacitus, nec fari possis ad eum vsque diem quo hæc fiant, eo quòd non cre- Gene. 18 Iudic. 13

didisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Et erat populus expectãs Zachariam: & mirabantur quod moraretur in templo. Egressus aũt non poterat loqui illis. Et cognouerũt quod visionem vidisset in templo. Et ipse innuebat illis, permansitque mutus. Et accidit, vt impleti sunt dies officij eius, abiit in domum suam. Post hos autẽ dies concepit Elizabet vxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Sic mihi fecit dominus in diebus, quibus me respexit, vt auferret probrum meum inter homines. In mense autem sexto
Matt.1 missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatẽ Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginẽ desponsam viro, cui nomẽ erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomẽ virginis Maria. Et ingressus an
Iudic.13 gelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa vero cũ vidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud Deum.
Esa.7 Ecce concipies in vtero, & pa-
Matt.1 ries filiũ, & vocabis nomẽ eius Iesum. Hic erit magnus, & fi-
Mich.4 lius altissimi vocabitur. Et da-
Danie.7 bit illi dominus deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitq; super domum Iacob in æternum,

&

τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρὲθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν· χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος, καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ

καὶ τ βασιλείας αὐτ οὐκ ἔσαι τέλος. εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσαι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀπο κριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ, πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσετ ἐπὶ σε, καὶ δυνάμις ὑψίσ ἐπισκιάσ σοι. διὸ καὶ τ γενώμενον ἅγιον, κληθήσετ υὸς θεῦ. καὶ ἰδ ἐλιζάβετ ἡ συγγενίς σ, καὶ αὐτὴ συν ειληφῦα υὸν ἐν γήρει αὐτ. καὶ ὗτος μὴν ἕκτος ἐσὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεῶ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ μαριάμ. ἰδ ἡ δ ἐλη κυρίυ γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σ. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτ ὁ ἄγγελος. ἀναςᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλιζάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλιζάβετ τὸν ἀσπασμὸν τ μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτ. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλιζάβετ. καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τ κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τ κυρίου μ πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μ, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου, καὶ μακαρία ἡ πιςεύσασα, ὅτι ἔσαι τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίυ.

καὶ

& regni eius non erit finis. Dixit aũt Maria ad angelũ. Quomodo erit istud, quandoquidẽ virum nõ cognosco? Et respondens angelus dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ dicebatur sterilis, quia non erit impossibile apud deum omne verbum. Dixit autẽ Maria, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum: Ac discessit ab illa angelus. Exurgens autem Maria in diebus his, abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac salutauit Elizabet. Et factum est vt audiuit salutationem Mariæ Elizabet, saliit infans in vtero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq́ue voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit præ gaudio infans in vtero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino.

Esaiæ. 6

Et ait Maria: Magnificat anima mea dominum. Et exultauit ſpiritus meꝰ in deo ſeruatore meo. Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipſum. Pręſtitit robur per brachium ſuum, diſperſit ſuperbos cogitatione cordis ipſorum. Detraxit potentes de ſedibus, & euexit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſraël puerum ſuum, vt memor eſſet miſericordiæ. Sicut Gene.22
locutus eſt ad patres noſtros, nimirum Abrahamo & ſemini eius in æuum. Manſit autem Maria cum illa circiter menſibus tribus, & reuerſa eſt in domum ſuam. Elizabetæ verò impletum eſt tempus pariendi & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius, quod magnifice dominus miſericordia ſua vſus eſſet erga illam & gratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo, venerunt ad circuncidendum puerum, & vocabant eum nomine patris ſui, Zachariam. Et reſpondens mater eius dixit, Nequaquam: ſed vocabitur Ioannes. Et dixerunt ad illam:

καὶ εἶπε μαρία. μεγαλυνει ἡ ψυ-
χή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλια-
σε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ
τῷ σωτῆρί μου. ὅτι ἐπέβλεψεν
ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆ δού-
λης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ
νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ
γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγα-
λεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ
ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν, τοῖς
φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε
κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσ-
κόρπισεν ὑπερηφάνους δια-
νοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν
δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψω-
σε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέ-
πλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦν-
τας ἐξαπέστειλε κενούς. ἀντε-
λάβετο ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,
μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλά-
λησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. ἔμεινε δὲ μα
ριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς,
καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τῆ. τῇ δὲ ἐλιζάβετ ἐπλήσθη ὁ
χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, καὶ ἐγέν
νησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ πε-
ρίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆ, ὅτι
ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ μετ' αὐτῆ, καὶ συνέχαιρον
αὐτῇ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡ-
μέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀ-
νόματι τοῦ πατρὸς αὐτῆ, ζαχα-
ρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐ
τοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται
ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν,
ὅτι

Nemo

ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων. ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, καὶ δοῦναι ἡμῖν. ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ,

Nemo est in cognatione tua, qui vocetur isto nomine. Innuebant autem patri eius, quid vellet vocari eum. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens: Ioannes est nomẽ eius. Et admirati sunt vniuersi. Apertum est autem os eius illico, & lingua eius & loquebatur laudãs deum. Et peruasit timor omnes vicinos eorum, & per omnem montanam regionẽ ludææ diuulgabantur omnia verba hæc, & posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quidnam puer hic erit? Et manus domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, prophetauitq; dicens: Laudandus dominus deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut loquutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerũt prophetarum suorum. Fore vt seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos. Vt vteretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. Præstaretque iusiurandum quòd iurauit ad Abraham patrem nostrũ, ac daret nobis. Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiremus ipsi. Cũ sanctitate & iustitia corã ipso cunctis diebus vitæ nostræ. Et tu puer propheta altissimi vocaberis, Gene. 22

vocaberis, præibis enim ante faciem domini, ad parandũ vias eius. Ad dandam scientiam salutis populo ipsius per remissionem peccatorum eius. Per viscera misericordiæ dei nostri, quibus visitauit nos oriens ex alto. Vt illucescere his qui in tenebris & vmbra mortis sedebant, ad dirigendos pedes nostros in
1.Reg.2 viam pacis. Puer autem crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis donec veniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

Cap.11. Factum est autem in diebus illis, exiit decretum à Cæsare Augusto, vt censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes vt profiterentur in suam quisque ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsa sibi vxore, quæ erat
Matt.1 prægnans. Accidit autem
Ioan.1 quum essent ibi, completi sunt dies pariendi. Et peperit filium suum primogenitum, ac fasciis eum inuoluit, reclinauitque eum in præsepi, quod non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes,

&

κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν. διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπισκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὐξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν τοῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐκ πόλεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβὶδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες,

καὶ

καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς
νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν.
καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη
αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμ
ψεν αὐτούς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον
μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγε-
λος. μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγ-
γελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγά-
λην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ,
ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δα
βίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον.
εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανω-
μένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ
ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέ
λῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰ-
νούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων.
δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ
γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ
ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν
εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄν
θρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς
ἀλλήλους. διέλθωμεν δὴ ἕως βηθ-
λεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ
γεγονὸς, ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.
καὶ ἦλθον ἀσπάσαντες, καὶ ἀνεῦ-
ρον τήν τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσὴφ,
καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτ-
νῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν πε-
ρὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέν-
τος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.
καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύ-
μασαν περὶ τῶν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς.
ἡ δὲ μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ
ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ
ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦν-
τες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤ-
κουσαν

& excubantes excubias nocte
super gregem suum. Et ecce
angelus domini astitit illis, &
claritas domini circũfulsit il-
los, & timuerũt timore magno.
Et dixit illis angelus, Ne timea
tis. Ecce enim annuncio vobis
gaudium magnũ, quod futurũ
est toti populo, quia natus est
vobis hodie seruator, qui est
Christus dominus in ciuitate
Dauid. Et hoc vobis signum,
Inuenietis infantem fasciis in-
uolutum, positum in præsepi. Et
subito facta est cũ angelo mul-
titudo militiæ cœlestis, laudan-
tium deum & dicentium: Glo-
ria in altissimis deo, ac in terra
pax, in hominibus bona volun-
tas. Et factum est vt discesserũt
ab eis angeli in cœlum, & ho-
mines pastores loquebãtur in-
ter sese. Trãseamus iam Beth-
leem vsque, & videamus hoc
quod audiuimus accidisse quòd
dominus aperuit nobis. Et ve-
nerunt festinãtes, & inuenerũt
Mariam & Ioseph, & infantem
positum in præsepi. Quũ vidis-
sent autem, diuulgauerũt de ver
bo quod dictum erat ipsis de
puero hoc. Et omnes qui audie
rũt mirati sunt de his quę dicta
erant à pastoribus ad ipsos. Por
rò Maria conseruabat omnia
verba hæc, conferens in cor-
de suo. Et reuersi sunt pastores,
glorificantes ac laudantes deũ
super omnibus quæ audierant

& viderant, ita vt dictum fuerat ipsis. Et postquam consummati sunt dies octo vt circumciderẽtur puer, vocatum est nomẽ eius Iesus, quod vocatum erat ab angelo prius quàm in vtero cõciperetur. Et postea quàm com
Leui. 12 pleti fuissent dies purgationis eorum secundum legem Mosi, adduxerunt eum Hierosolymam, vt sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege domi-
Exo.13 &.34 Nũe.8 ni: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur, & vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarũ. Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomẽ Simeon, & homo iste iustus ac pius, expectans consolationẽ Israel, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à spiritu sancto non visurum se mortem nisi prius videret Christum domini. Et venit per spiritum in templum. Et quum inducerent puerum Iesum parentes, vt facerent secundum consuetudinem legis, pro eo, ipse quoque accepit eum in vlnas suas, & laudauit deum, ac dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quòd parasti ante faciẽ omniũ populorũ. Lumen ad reuelationẽ gentiũ, & glo-

κεσαν, κὴ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. κὴ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, ⸫ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἸΗΣΟΥΣ, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. κὴ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τ καθαρισμοῦ αὐτῆς κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν ἰς ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. κὴ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. κὴ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα συμεών. κὴ ὁ ἄνθρωπος ὅτος δίκαιος ⸫ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσραὴλ, κὴ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τ πνεύματος τ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τ χριστὸν κυρίου. κὴ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι ἰς τὸ ἱερόν. κὴ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἸΗΣΟΥΝ, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, κὴ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, κὴ εὐλόγησε τὸν θεὸν, κὴ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τ λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, κὴ

καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. καὶ ἦν Ἰωσὴφ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών, καὶ εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν Ἄννα προφήτις θυγάτηρ Φανουὴλ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ. αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, καὶ αὐτὴ χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ. καὶ αὐτὴ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ

& gloriam plebis tuæ Israel. Et erat pater & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius. Ecce positus est hic Zac.14 in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicitur. Quin & tuam ipsius animam penetrabit gladius, vt retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser, hæc processerat in multam ætatem, & vixerat cum viro annis septem à virginitate sua, & hæc vidua annorum fermè octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, ieiuniis ac deprecationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, eadem hora superueniens, vicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabãt redemptionem Hierosolymis. Et vt perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth. Puer autem succrescebat, corroborabaturque spiritu & implebatur sapientia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parentes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et quum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam

secundũ

secundum consuetudinem diei festi consummatisque diebus quum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis,& nō cognouerunt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu venerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et quum nō inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eū. Et accidit post triduum, inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius: & viso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse?

Mat.7 Mar.1

Luc.18

Et illi non intellexerunt sermonem quem loquutus est ipsis. Et descendit cum eis venitque Nazareth, eratque subditus illis. Mater autem eius cōseruabat omnia verba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum atque homines.

1.Reg.2

Ca.III. Anno autem decimoquinto imperij Tiberij Cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha verò Galilææ Herode,

κατὰ τὸ ἔθος τ ἑορτ, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ὑπο-
στρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰη-
σοῦς ὁ παῖς ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ
ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτ. νομίσαν-
τες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶ-
ναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνε-
ζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέ-
σιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς. καὶ μὴ
εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς
Ἰερουσαλὴμ ζητοῦντες αὐτ. καὶ
ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον
ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ
ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα
αὐτούς. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ
ἀκούοντες αὐτ ἐπὶ τῇ συνέσει
καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτ. καὶ
ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν,
καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ
εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν
οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου, κἀγὼ
ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ
εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅτι ἐζη-
τεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς
τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ
αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλά-
λησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ'
αὐτῶν. καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέθ, καὶ
ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ
μήτηρ αὐτῦ διετήρει πάντα τὰ
ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τῆς. καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ
καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ τῷ
θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τ
ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡ-
γεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τ Ἰου-
δαίας, καὶ τετραρχοῦντος τ Γαλι-
λαίας

λαίας ἡρῴδε, φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς
ἰτυραίας καὶ τραχωνίτιδος χώ-
ρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τε-
τραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέως ἄν-
να καὶ καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ
ἐπὶ ἰωάννην τὸν τοῦ ζαχαρίου
υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς
πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορ-
δάνου, κηρύσσων βάπτισμα με-
τανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡ-
σαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος. φω-
νὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμά-
σατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα
φάραγξ πληρωθήσεται. καὶ πᾶν ὄ-
ρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ
ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ
αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας. καὶ
ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριο-
ν τοῦ θεοῦ. ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκ-
πορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆ-
ναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδ
νῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιή-
σατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν
ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν
ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύ-
ναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τού-
των ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ.
ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν
τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν κα-
λὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλ
λεται. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ
ὄχλοι, λέγοντες. τί οὖν ποιήσο-
μεν; ἀποκριθεὶς δὲ, λέγει αὐτοῖς.
ὁ ἔχων

Herode, Philippo autem fra-
tre eius tetrarcha Iturææ, & Tra
chonitidis regionis, & Lysa-
nia Abilenes tetrarcha sub pon
tificibus Anna & Caiapha, fa-
ctum est verbum domini su-
per Ioannem Zachariæ fi-
lium in deserto. Et venit in om
nem regionẽ finitimam Iorda-
ni, prædicans baptismum pœ-
nitentiæ in remissionem pecca
torum, sicut scriptum est in li-
bro sermonum Esaię prophetę,
dicentis: Vox clamantis in de-
serto, parate viam domini, re-
ctas facite semitas eius. Omnis
vallis implebitur, & omnis
mons & colis reddetur humi-
lis. Et fient quæ obliqua sunt,
directa: & asperæ vertentur in
vias planas & videbit omnis
caro salutare dei. Dicebat ergo
ad turbas, quæ exibant, vt ba-
ptizarentur ab ipso: Progenies
viperarum, quis submonstrauit
vobis, vt fugeretis à vẽtura ira?
Facite ergo fructus dignos pœ-
nitentiæ: & ne cœperitis dicere
intra vosipsos, patrem habemus
Abrahamum. Dico enim vobis,
potens est deus de lapidib⁹ istis
suscitare filios Abrahamo. Iam
vero & securis ad radicem ar-
borum posita est. Omnis ergo
arbor non faciens fructum bo-
num exciditur & in ignẽ cõii-
citur. Et interrogabant eũ tur-
bæ, dicentes: Quid ergo facie-
mus? Respõdens aũt dicit illis,

Mar.3
Ioan.3
Esa.40
Mat.3
Mar.1
Ioan.1
Mat.3
Mat.3.7

Qui ha-

Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani, vt baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quàm quod constitutũ est vobis, exigatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendiis vestris. Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioãne, num ip
Mat. 3. se esset ille Christus? Respon-
Mar. 1. dit Ioannes, dicens vniuersis:
Ioan. 1. Ego quidem aqua baptizo vos: sed veniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamentorum: ipse vos bap-
Mat. 3. tizabit spiritu sancto & igni, cuius ventilabrum in manu ip sius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Mul-
Mat. 14. ta quidẽ & alia exhortãs euãge-
Mar. 6. lizabat populo. Herodes aũt tetrarcha cũ corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris sui, deq; omnib. malis quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc sup oĩa
Mat. 3. & inclusit Ioannẽ in carcerem.
Ioan. 1. Factum est aũt cũ baptizaretur
Mar. 1. 9 omnis populus, vt & Iesu baptizato, & orante apertũ sit cœlũ,

ac de-

ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσωμεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης ἅπασι λέγων. ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν, εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. ὁ δὲ ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ ἡρῴδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτι-

βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει, ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. καὶ αὐτὸς ἦν ὁ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσὴφ τοῦ ἡλεὶ τοῦ μαθὰτ, τοῦ λευὶ, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἰαννὰ, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ ματταθίου, τοῦ ἀμὼς, τοῦ ναοὺμ, τοῦ ἐσλὶ, τοῦ ναγγὲ, τοῦ μααθ, τοῦ ματταθίου, τοῦ σεμεὶ, τοῦ ἰωσὴχ, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωαννᾶ, τοῦ ῥησὰ, τοῦ ζοροβάβελ, τοῦ σαλαθιὴλ, τοῦ νηρὶ, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἀδδὶ, τοῦ κωσὰμ, τοῦ ἐλμαδὰμ, τοῦ ἦρ, τοῦ ἰησοῦ, τοῦ ἐλιέζερ, τοῦ ἰωρὶμ, τοῦ ματθὰ, τοῦ λευὶ, τοῦ συμεὼν, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ ἰωνὰμ, τοῦ ἠλιακὶμ, τοῦ μελεᾶ, τοῦ μεννὰ, τοῦ μαθαθὰ, τοῦ νάθαμ, τοῦ δαβὶδ, τοῦ ἰεσσαὶ, τοῦ ὠβὴδ, τοῦ βοὸζ, τοῦ σαλμὼν, τοῦ ναασσὼν, τοῦ ἀμιναδὰβ, τοῦ ἀρὰμ, τοῦ ἑσρὼμ, τοῦ φαρὲς, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαρὲχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φαλὲκ, τοῦ ἑβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σὴμ, τοῦ νῶε, τοῦ λαμὲχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ ἰα

ac descẽdit spiritus sanctus corporali specie quasi columba in ipsum, & vox de cœlo facta est, quę diceret: Tu es filius ille meus dilectꝰ, in te cõplacitũ est mihi. Et ipse Iesus incipiebat esse fermè annorũ triginta, vt putabatur filius Ioseph, qui fuit filiꝰ Heli, qui fuit Mathat, quit fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iannæ, qui fuit Ioseph, qui fuit Matathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Esli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Iosech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rhesa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Helmadã, qui fuit Her, qui fuit Ieso, qui fuit Heliezer, qui fuit Iorã, qui fuit Mattha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Ionã, q fuit Heliachĩ, qui fuit Meleã, qui fuit Menã, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathã, qui fuit Dauid, qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, q fuit Abrahæ, qui fuit Tharrę, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, q fuit Heber, q fuit Sale, qui fuit Cainam,

Mat. 3. 7.
Mar. 1. 9
Luc. 9.
Mat. 1.

nan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malelehel, qui fuit Cainã, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Ca. IIII. Mat. 4. Mar. 1. Iesus autẽ plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane, & actus est per spiritum in desertum, ac diebus quadraginta ten
Mat. 4. tabatur à diabolo, nihilque comedit in diebus illis, & consummatis illis, deinde esuriit. Dixit autem illi diabolus, Si filius es Dei, dic lapidi huic, vt panis fiat. Et respondit ad illum Iesus, dicens: Scriptum est, Non
Deut. 8. pane solo viuet homo, sed omni verbo dei. Et subduxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cuicunque volo, do illam. Tu ergo si adoraueris prouolutus coram me, erũt tua
Deut. 6. omnia. Et respondens Iesus dixit illi, Abi post me satana: scriptum est enim, Adorabis dominum deum tuum, & illum solũ coles. Et duxit illum Hierosolymam, statuitque eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte teipsum hinc
Psal. 90. deorsum: Scriptum est enim, quod angelis suis mandauit de te, vt

τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὑστέρον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σοῦ πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται

σα περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε, καὶ ὅτι χερσὶν ἀροῦσί σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅτι εἴρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ναζαρεθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον ὃν ἦν γεγραμμένον. πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς. ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαυ-

te, vt seruent te, & in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens IESVS, ait illi: Dictum est, Non tentabis dominum deum tuum. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. Et reuersus est IESVS virtute spiritus in Galilæam, & fama exiit per vniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus. Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit vt legeret, & traditus est illi liber Esaiæ prophetæ, & vt explicuit librum, inuenit locum vbi scriptum erat: Spiritus domini super me, propterea quod vnxit me, ad euangelizandū pauperibus misit me, vt sanem contritos corde, vt prædicem captiuis remissionem, & cæcis visum, vt emittam confractos per remissionem, vt prædicem annum domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabāt, & mirabantur super' gratia sermonum, qui procedebant ex

Deut. 6.

Mat. 4.
Mar. 1.

Mat. 13.
Mar. 6.

Esa. 61.

ore

Mat.13. Mar.6. Ioan. 6. ore ipsius, dicebantque, Nónne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hãc similitudinem, Medice cura teipsum. Quæcunque audiumus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait autem, Amen dico vobis, Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel, sub Helisæo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et insurrexerunt, eieceruntque illum è ciuitate, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Et descendit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant super doctrina eius, quia cum potestate coniunctus erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmonis immundi: & exclamauit vo-

Mat.13. Mar.6. Ioan.4. 3.Re.17. 4.Re.5. Mar.1. Ioan.2. Mat.6. Luc.2. Mar.1. Mar.1.

καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεφθα τῆς Σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα· καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι· καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου

νίσ ἀκαθάρτ. καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸ τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ, καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. διϊόντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν. ὅτι ἤδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ. καὶ κατεῖ-

uit voce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiſcum eſt IESV Nazarene? Veniſti ad perdendum nos? Scio te qui ſis, ſanctus ille dei. Et increpauit illum IESVS, dicens. Obmutesce & exi ab eo. Et cum proieciſſet illum dæmoniũ in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et factus eſt pauor ſuper omnes, & colloquebantur inter ſeſe, dicentes: Quis ſermo hic eſt? quia cum autoritate ac poteſtate imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnẽ locum vndique finitimæ regionis. Quum ſurrexiſſet autem IESVS de ſynagoga, introiuit in domum Simonis: ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerunt illũ pro ea. Et adſtans ſupra illam, increpauit febrem, & febris dimiſit illam, ſtatimque ſurgens miniſtrabat illis. Cum autem ſol occideret, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant illos ad eum, at ille ſingulis manus imponens ſanabat eos. Exibant autem & dæmonia à mutis, clamantia ac dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius dei. Et increpans, non ſinebat ea loqui, quod ſciebant ipſum eſſe CHRISTVM. Facto autem die, egreſſus ibat in deſertum locum, & turbæ quærebant eum, & venerunt vſque

Mat. 8. Mar. 1.

Marc. 1.

Marc. 3

Mar. 1.

m ad ip-

ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnũ Dei: nam in hoc missus sum. & prædicabat in synagogis Galilææ.

Cap. v. Mar. 4. Factum est autem cum turba immineret ei, vt audiret verbum Dei, & ipse stabat iuxta stagnum Genesareth, & vidit duas naues stantes ad stagnum: piscatores autem descenderant ex illis, & abluebant retia. Ingressus autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum, vt à terra abduceret pusillum, & sedens docebat de naui turbas. Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, tamen tuo iussu laxabo rete. Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis qui erant in altera naui, vt venirent & adiuuarent ipsos. Et venerunt atque impleuerunt ambas naues, ita vt mergerẽtur. Quod quum videret Simon Petrus, accidit ad genua IESV, dicens: Discede à me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circundederat eum, & omnes

καὶ εἶχον αὐτὸ τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καθίσας δὲ ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα. ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων, εἶπεν αὐτῷ. ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ, λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ

ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τ ἰχθύων ἣ συνέλα
βον· ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάν
νην υἱὸς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινω
νοὶ τῷ Σίμωνι. καὶ εἶπε πρὸς τὸν
Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβοῦ, ἀπὸ
τ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ
καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκο-
λούθησαν αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν
τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τ πόλε
ων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέ-
πρας, καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν
ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτ, λέ-
γων. κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί
με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν
χεῖρα, ἥψατο αὐτ, εἰπών. θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτ. καὶ αὐτὸς πα-
ρήγγειλεν αὐτῷ, μηδενὶ εἰπεῖν.
ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξε
Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. διη-
ρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ
αὐτ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολ-
λοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ'
αὐτ, ἀπὸ τ ἀσθενειῶν αὐτῶν. αὐ-
τὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν τοῖς ἐρή
μοις, καὶ προσευχόμενος. καὶ ἐγέ-
νετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς
ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμε-
νοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκα
λοι, οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πά-
σης κώμης τ Γαλιλαίας καὶ Ἰου-
δαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις
κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ
ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλί-
νης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυ-
μένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγ-
κεῖν,

nes qui eum illo fuerant, super captu piscium quem ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et ait ad Simonem IESVS: Ne metuas, posthac homines capies. Et subductis in terram nauibus, relictis omnibus sequuti sunt eũ. Et accidit cũ esset in quadã ciuitate, & ecce vir plenus lepra, quumque vidisset Iesum prostratus in faciem rogauit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et protensa manu tetigit eum, dicens: Volo mundus esto. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ne cuiquam diceret, sed vade, inquit, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quemadmodum præcepit Moses in testimonium illis. Peruagabatur autem magis rumor de illo, & cõueniebant turbæ multæ vt audirent & sanarentur per illum ab infirmitatibus suis. Ipse autem agebat in secessu in desertis, & orabat. Et factum est quodam die & ipse docebat, erántque pharisæi sedentes ac legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Hierusalem, & virtus domini aderat ad sanandum eos. Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & po-

Mat. 4. Marc. 5. Matt. 8. Mar. 1. Leuit. 13. Mat. 4. Marc. 3. Ioan. 6. Mat. 14. Marc. 6. Mat. 9. Marc. 2. Ioan. 5.

Mar. 2. nere ante illum. Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba ascenderunt super tectum, ac per tegulas demiserunt eum cum lectulo in medium ante IESVM. Quorum fidem vt vidit, dixit illi: Homo, remittantur tibi peccata tua. Et cœperunt cogitare scribæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Vt cognouit autem IESVS cogitationes eorum respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Vtrum est facilius dicere, Remittantur tibi peccata: an dicere, Surge, & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, Surge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam. Isque confestim surgens coram illis, tollebat in quo iacuerat, abiitque in domum suam glorificans Deum. Et stupor corripuit omnes, & glorificabant Deum, & repleti sunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie.

Mat. 9. Mar. 2. Mat. 9. Marc. 2. Ioan. 5.

Et post hæc exiit ac vidit publicanum nomine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Atque is relictis omnibus surgens sequutus est eum. Et fecit ei conuiuium

κεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ, εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες. ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι Λευὶ, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐποίησε δοχὴν με-

χὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς αὐτούς. οὐ χρείαν ἔχουσι οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστί, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν. εἰδεμήγε καὶ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰδεμήγε ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον. λέγει

γὰρ, ὁ

uiuium magnum Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorum & aliorum, qui cum illis accumbebant. Et murmurabant scribæ & pharisæi aduersus discipulos eius dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Et respondens IESVS, dixit ad illos, Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & pharisæorum, tui verò edunt & bibũt? Quibus ipse ait: Num potestis facere, vt filij thalami dum cum illis est sponsus, ieiunent? Venient autem dies, & quum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos: Nemo immissuram noui vestimenti immittit in vestimentum vetus, alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit immissura ex nouo. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpet vinum nouum vtres, & ipsum effundetur, & vtres peribunt. Sed vinum mustum in vtres nouos mittendum est, & vtraque conseruantur. Et nemo qui biberit vetus, statim vult nouum: dicit

Ibidem.

Ibidem.

Marc. 2.

enim, vetus melius est.

Cap. VI. Accidit autem vt in sabbato
Matt. 12. secundo primo transiret per sa-
Marc. 2. ta, ac vellebant discipuli eius spicas, edebantque, confricantes manibus. Quidam autem pharisæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet facere in sabbatis? Et respondens Iesus ad eos, dixit: Ne hoc quidem legistis quod fecit Dauid, quum esuriisset ipse,
1. Re. 21 & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, editque ac dedit etiam his qui secum erant, quos non licet edere, nisi tantum sacerdotibus?
Matt. 12. Et dicebat illis, Dominus est
Marc. 3. filius hominis etiam sabbati. Factum est autem & in alio sabbato, vt intraret in synagogam, ac doceret. Et erat ibi homo & manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanaturus esset, vt inuenirét vnde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridã: Surge & sta in medio. Ille verò surgens stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interroga-
Mat. 12. bo vos, vtrum licet sabbatis, benefacere an malefacere, animã seruare an perdere. Et circumspectis omnibus illis, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus

γῆ, ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες τοῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων ἔπον αὐτοῖς· τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι τοῖς σάββασιν; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς, ἔφη ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε δαβὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν δὲ ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς τι, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ ἀπεκα-

ποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε. πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου. καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν. καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο. καὶ ἰᾶτο πάντας. καὶ αὐτὸς ἐπαίρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε. μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ

manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amētia, & colloquebantur inter sese quidnam facerent Iesu. Factum est autem in illis diebus, exiit in montem ad orandum, eratque pernoctās in deprecatione dei. Et quum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostoles nominauit. Simonem, quem & nominauit Petrum, & Andream fratrem eius: Iacobum, & Ioannem, Philippum, & Bartholomæum, Matthæum, & Thomam Iacobum Alphæi filium, & Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, turbaque discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui venerant vt audirent eum, & sanarentur à morbis suis, & qui vexabantur à spiritibus immundis, & sanabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus ab illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse attollens oculos suos in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia vestrū est regnū dei. Beati qui esuritis nunc, quia saturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis quum vos oderint homines,

14 6 M. R

10. 3 M. R Act. 1

Matt. 3

Matt. 5

Ibidem

Eccli. 31

Ibidem

Ibidem.

& separauerint vos & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces vestra multa est in cœlis. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ vobis quum laudauerint vos omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Percutiéti te in maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicã noli prohibere. Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua sunt, ne repoſcas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, vos quoque facite illis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et si bene feceritis his qui vobis benefaciũt, quæ vobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt.

Amos.6
Matt.5
Ibidem
Tob.4
Matt.7
Matt.5

καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. οὐαὶ ὑμῖν ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, παρέχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν

Et si

μὴ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ κατα δικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς· μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται; οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπόκριτα, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ

Et si mutuũ dederitis his à quibus speratis vos recepturos, quę gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuũ, vt recipiant paria. Quinimo diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuũ date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes sicut & pater vester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini, Nolite condemnare, & non cõdemnabimini. Remittite & remittetur vobis. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonã & confertam & concussam atq; exundantem dabunt in sinum vestrum. Eadẽ quippe mensura qua metimini, metientur alij vobis. Dicebat autẽ illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrum suum: perfectus autem omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autẽ quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater sine eiiciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eiice primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies vt eiicias festucam, quæ est in oculo

Matt. 7
Matt. 7
Marc. 4
Matt. 15
Mat. 10
Marc. 13. 15
Mat. 7.

Mat.7 in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæque enim arbor ex

Matt.7 fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neq; è rubo vindemiant vuam.

Matt.12 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, &

Matt.7 malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius. Quid autem vo-

Ibidem. catis me: Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit, & non fecit, similis est homini qui ædificauit domum suam super terram absque fundamento, in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

Ca.VII, Matt.8 Ioan.4 Cum autem consummasset omnia verba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiusdã seruus male habens, agebat animam, qui

ἀδελφοῦ σου. οὐ γάρ δύναται δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. τί δέ με καλεῖτε κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε, καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου. ἣ προσέρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἔμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν

ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ ὀ μακρὰν ἀπεχόντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ, κύριε, μὴ σκύλλου. οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν. ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτὸν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο

qui illi erat charus. Cum audisset autem de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret, & seruaret seruum suum. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, vt hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et quum iam non longè abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli vexari: non enim sum dignus, vt sub tectum meum intres: quapropter nec meipsum sum dignum arbitratus, vt venirem ad te, sed dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, vade, ac vadit: & alteri veni, ac venit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Iesus miratus est eum, & conuersus, sequenti se turbæ, dixit, Dico vobis, ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Et reuersi qui missi fuerant in domum, repererunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est, deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbáque copiosa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus eferebatur

Matt. 8

ferebatur filius vnicus matris suæ, & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

Quam quum vidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitque loculum. Porrò qui portabant, substiterunt. Et ait, Adolescens, tibi dico, Surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant deum, dicentes: Propheta magnus surrexit inter nos, & deus visitauit plebem suam. Et exiit hic rumor in vniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimam regionem.

Et nunciauerunt Ioanni, discipuli ipsius de his omnibus,

Mat.11 Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, misitque ad Iesum, dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Quum autem venissent ad eum viri, dixerunt. Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es ille, qui venturus erat, an alium expectamus? In eadem autem hora multos sanauit à morbis ac plagis & spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum. Et

Ibidem. respondens, dixit illis: Euntes renunciate Ioanni quæ vidistis, & audistis, quod cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiũt, mortui

κομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ

νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. λέγω γὰρ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστί. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε

mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangeliũ, & beatus est, quicũque non fuerit offensus per me. Et quum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum, vt videretis? arundinem vento agitari? Sed quid existis visuri? hominẽ mollibus vestimentis indutum? Ecce qui vestitu splendido vestiuntur, & in deliciis agunt, in aulis regum sunt. Sed quid existis ad videndum? prophetam? Vtique dico vobis, & plus quàm prophetam. Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista nemo est. Attamen qui minor est ī regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & legis periti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, nõ baptizati ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, & acclamãtib⁹ inter se ac dicẽtibus: Cantauimus vobis tibiis, & non saltastis: Cecinimus vobis lugubria, & non ploraſtis.

Esa. 61

Mat. 11

Marci. 1

Ibidem.

Ibidem.

Mat. 11

Venit

Mat.11 Venit enim Ioannes Baptista neque edens panem, neque bibens vinum, & dicitis, Dæmonium habet, Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax & vinipotor, amicus publicanorum ac peccatorũ. Et iustificata est sapiẽtia à filiis suis omnibus. Rogabat autem illum quidam è Pharisæis, vt caperet cibum cum ipso. Et ingressus domum Pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, stansque ad pedes eius à tergo, flens, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier, quæ tangit ipsum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erãt cuidam creditori, vnus debebat denarios quingẽtos, & alter quinquaginta. Quum autem illi non essent soluendo, condonauit vtrisque. Horum igitur, dic vter eum plus diligit? Respõdens Simõ, dixit: Existimo, quod is cui plꝰ condo-

Mat.26 Mar.14 Ioan.12 Ibidem.

ελήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε· δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε· ἰδοὺ ἄνθρωπος φαγὸς καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου, ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω, κλαύσασα ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων· οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν· σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι· διδάσκαλε, εἰπέ. δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. μὴ ἐχόντων δὲ αὐτοῖς ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπεν· ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρί-

χαρίσασθο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ὀρθῶς ἔκρινας. καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ· ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ. καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαλήνη, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ

cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem: Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam, Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se, Quis est hic qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade cum pace.

Et factum est deinceps, & ip Ca. VIII.
se iter faciebat per singulas ciuitates & castella prædicans & annuncians regnũ dei, & duodecim cũ illo, simulq; mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritib⁹ malis & infirmitatib⁹. Ma Luc. 24.
ria quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant. Et Ioanna vxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabãt ei de facultatibus suis. Cum autẽ turba plurima conueniret, & è

singulis

Mat.13 Mar.4 singulis ciuitatibus properarét ad eum, dixit per similitudinem: Exiit qui sementem faciebat, ad seminandum semen suum, & inter seminandum aliud cecidit circa viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit super petram, & enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonã, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, dicentes: quæ est ista parabola. At ille dixit, Matt. 13 Marc. 4 Ioã. 12 Esa. 6 Acto. 28 Mat. 13 Mar. 4 Vobis datum est nosse mysteria regni dei, cæteris autem per parabolas: vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola: Semen est sermo Dei. Qui autem iuxta viam, hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit sermonem de corde eorum, ne credentes seruentur. Nam qui super petram, ij sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt sermonem: & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedũt: quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitiis ac voluptatib⁹ vitæ

κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι, ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων, ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἵτινες ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι

ρβυόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν, ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται. οὐ δὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων. ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ

vitæ euntes suffocátur, nec referunt fructũ. Quod autẽ in bonã terrã, hi sunt qui in corde honesto ac bono audientes, sermonẽ retinent, & fructũ afferunt per patientiã. Nemo verò quũ lucernam accẽderit, operit eã vase, aut subter lectũ ponit, sed super candelabrũ ponit, vt intrantes videant lumẽ. Nõ est enim occultũ, quod non manifestũ sit futurum: nec absconditũ: quod non sit cognoscendũ & in propatulũ venturum. Videte ergo quomodo audiatis. Quisquis enim habet, dabitur illi, & quicunq; nõ habet, etiã quod putat se habere, auferetur ab illo, Venerunt autẽ ad illũ mater & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba, & nũciatum est illi, dictumq;. Mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre. Qui respõdens, dixit ad eos. Mater mea & fratres mei hi sunt qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos, Traiiciamus in vlteriorem ripam stagni, ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella venti in stagnum, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus,

5. 4. 11 M.R.L.

Mat.10 Mar.4

M.13.25 Marc.4 Lucæ.19

Mar.12 Mar.3

Mat.8 Marc.4

increpauit vẽtum ac tempestatem aquæ: & cessauerũt, factaque est tranquillitas. Dixit autem illis, Vbi es fides vestra? Timentes autem mirati sunt inter
Mat.8 sese, dicentes. Quis putas hic est? Quia ventis quoque & aquæ imperat, & obediunt ei? Et nauigauerunt ad regionem Gadarenorum, quæ est contra Galilæam. Et quum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is vt vidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac voce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me tor-
Ibidem. queas. Præcipiebat enim spi-
Mar.5 ritui immundo vt exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & vinciebatur catenis & compedib⁹ custodiebatur, & ruptis vinculis agebatur à dęmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus,
Ibidem. dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum, Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis: vt in abyssum irent.
Mat.8 Erat autem ibi grex porcorum
Marc.5 multorũ pascentiũ in monte, & rogabant eũ vt permitteret ipsis in illos ingredi. Et ꝑmisit illis.

Exierũt

σε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει, καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καί σοι ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτὸν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, λεγεών. ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.

ἐξελθόντα

ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον, ὑπέστρεφεν. ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην πόλιν, κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος. ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε. καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ, ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν.

Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerũt in porcos, & impetu abiit grex perpræceps in ſtagnũ, & ſuffocatus eſt. Porrò vt viderũt qꝫ acciderat, ij qui paſcebant fugerũt, rumorẽque nunciauerunt in ciuitatem ac villas. Exierunt autẽ vt viderent quod factũ erat, & venerũt ad Ieſum, & inuenerunt hominem ſedentem, à quo dæmonia exierãt, veſtitum, ac ſana mẽte, ad pedes Ieſu, & timuerũt. Nun ciauerunt autẽ illis etiã qui viderant quomodo ſanus factus eſſet is qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerũt illum omnis multitudo Gadarenorũ vt diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebãtur. Ipſe autẽ conſcenſa naui reuerſus eſt. Rogauerat enim illum vir à quo dæmonia exierãt, vt cum eo eſſet: ſed ablegauit eum Ieſus, dicẽs: Redi in domum tuam, & narra quęcunque tibi fecerit deus. Et abiit per totam ciuitatẽ, prędicans, quæcunque ſibi feciſſet Ieſus. Factum eſt autẽ quũ rediret Ieſus, excepit illũ turba: nã omnes expectabant eum. Et ecce venit vir, cui nomẽ Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat: ac cidítque ad pedes Ieſu, rogans eum vt intraret in domum ſuã, quoniam vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coartabant eum.

Marc. 5

Matt. 9
Marc. 5

Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnẽ substantiã, nec ab vllo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te constringunt & affligũt, & dicis: Quis me tetigit? & dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui virtutem à me exisse. Videns autem mulier quod nõ latuisset, tremens venit ac procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigisset eum, indicauit ei coram toto populo, & quemadmodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Cõfide filia, fides tua te seruauit, vade cũ pace. Adhuc illo loquente, venit quidam à domo principis sinagogæ, dicens ei: Mortua est filia tua, noli vexare magistrum. Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salua erit. Et quum venisset in domum, non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere non est mortua puella sed dor-

Mat. 9.
Mar. 5

Ibidem.

καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπ' ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἰσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι. προσελθοῦσα δὲ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἥψατό μου τίς. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρά τινος τῶν ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων· μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς, καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε· μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύ-

καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων. ἡ παῖς, ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. ὑπό τινων δέ, ὅτι Ἠλίας ἐφάνη. ἄλλων δέ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν Ἡρῴδης. Ἰωάννην ἐγὼ ἀπε-

sed dormit. Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella, surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibum. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat.

Conuocatis autē Iesus duodecim, dedit illis potestatem, & autoritatem super omnia dæmonia, & vt morbos, sanarent. Et misit illos vt prædicarent regnum dei & sanarent infirmos. Et ait ad illos, Ne quid tuleritis in viam, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habeatis. Et in quamcunque domū intraueritis, illic manete, atq; illinc exeatis. Et quicunque non receperint, vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem è pedibus vestris excutite in testimonium aduersus illos. Egressi autem circumibant per castella, euangelizantes & curantes vbique. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat: eo quod diceretur à quibusdam, quòd Ioannes surrexisset à mortuis: à quibusdam verò, quòd Helias apparuisset: ab aliis autem, quòd propheta quispiā ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Ioannem ego

Cap. IX.
Mat.10
Mar.3.6
Mat.10
Mar.6
Luc.10
Ibidem.
Marci.6
Acto.13
Mat.14
Mar.6
Ibidem.

decollaui: quis est autem iste de quo ego talia audio? & quærebat videre eum. Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quęcũque fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum ciuitatis, quæ vocatur Bethsaida: quod quum cognouissent turbæ, sequutæ sunt illum. Et excepit eos & loquebatur illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies autem cœperat declinare, & accedẽtes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in castella villasque vicinas diuertant, & inueniant escas, quia hic ĩ loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt. Non sunt nobis plures quàm quinque panes, & duo pisces, nisi nos eamus & emamus in omnem hunc populum escas: Erant autem ferè viri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere in singulo quoque discubitu quinquagenos. Atque ita fecerunt: & fecerunt omnes discumbere. Acceptis autem quinq; panibus, & duobus piscibus, sublatisin cœlum oculis benedixit illis, & fregit distribuitq; discipulis, vt apponerent turbæ. Et commederunt omnes & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmẽtorũ cophini duodecim.

Mar. 6
Mat. 14
Mar. 6
Ioan. 6
Ibidem.

ἀπενεφάλησα· τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο. ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν. προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ· ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας, καὶ τοὺς ἀγροὺς, καταλύσωσι, καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον· οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες· εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες· καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα.

Et καὶ

καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰμόνας, συν ἦσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον. ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος, εἶπε. τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Et factum est quùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli, interrogauitque illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt & dixerunt, Ioannem Baptistam, alij autem Heliam, alij verò quod propheta quispiã de antiquis surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit, CRISTVM Dei. At ille cõminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc dicens, Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluã facere, perdet illam. Qui verò perdiderit animam suam propter me, is saluam faciet illã. Quid enim proficit homo, si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, aut iacturam suiipsius faciat? Nam quem mei, meorumque sermonum puduerit, huius & filium hominis pudebit, quum venerit in maiestate sua & patris, sanctorumque angelorum. Dico autem vobis verè, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant

Mat. 16. Mar. 8. Ibidem. Ioan. 6. Mat. 16. 19. & 20. Mar. 8. 9 10. Lu. 16. 17 Matt. 16. Mar. 8. Mat. 10. Mar. 8. Luc. 12. Mat. 16. Mar. 9.

regnum dei. Factum est autem post hæc verba ferè diebus octo, & assumpsit Petrum & Ioannem & Iacobum, & ascendit in montem vt oraret. Et facta est dum oraret, species vultus eius alia, & vestitus eius candidus ac refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo, qui erant Moses & Helias, qui visi in maiestate, dicebant excessum eius, quem cõpleturus erat Hierosolymis. Petrus verò & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autem viderunt maiestatem eius, & duos viros qui stabant cum illo. Et factum est quum discederent ab illo, ait Petrus ad IESVM: Præceptor, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula: vnum tibi, & vnum Mosi, & vnum Heliæ, nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos: timuerunt autem intrantibus illis in nubem. Et vox facta est de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret vox, inuentus est IESVS solus, & ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant. Factum est autem in sequenti die descendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce vir de turba excla-

Mat.3.17
Mar.1.9.
Luc.3.

2.Pet.1.
Mat.17.
Mar.9.

θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν μωσῆς καὶ ἠλίας, οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ. μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ἃ εἶδον ἑωράκασιν. ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε,

ανεβόησε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σε, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ. καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβων αὐτὸν, καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρηξεν αὐτὸ τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸ παιδίον, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν

exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice ad filium meum, quia vnicus eſt mihi, & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & vix diſcedit ab eo dilanians eum: & rogaui diſcipulos tuos vt eiicerent illum, & non potuerunt. Reſpondens autem IESVS, dixit: O natio infidelis & peruerſa, vſquequo ero apud vos, ac patiar vos? Adduc huc filium tuum. Quum adhuc autem accederet, laniauit illum dæmonium, & diſſipauit. Increpauit autem IESVS ſpiritum immundum, & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo. Stupebant autem omnes ſuper magnificentia Dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in auribus veſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis futurum eſt vt tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum iſtud, & erat abſconditum ab illis, vt non intelligerent illud. Et timebant eum interrogare de hoc verbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior eſſet. At Ieſus videns cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum iuxta ſe, & ait illis: Quicũq; receperit puerũ hũc nomine meo, me recipit. Et qui-

Mar. 1.
Luc. 2. 4
Mat. 16. 19. 20.
Mar. 8. 9 10.
Ibidem.
Mat. 18.
Mar. 9.
Luc. 22.
Mat. 10. 18.
Mar. 9.
Lucæ. 10
Ioan. 13.

Matt.10. Et quicunque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam
Marc. 9. qui minor est inter omnes vos,
Lucæ.22 hic erit magnus. Respondens
Mar. 9. autem Ioannes, dixit. Præceptor, vidimus quendam sub nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus? Nolite prohibere: Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam obfirmauerat, vt iret Hierosolymam, & misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi. Et non receperũt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Cum vidissent autem discipuli eius, Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicamus vt ignis descendat
4.Re.1. de cœlo, & consumat illos, quẽadmodum & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis vos. Filius e-
Matt.18. nim hominis non venit ad perdendum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est au-
Marc.8. tem, ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris. Dixit illi Iesus, Vulpes cauernas habent, & volucres cœli nidos: filius autem

ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν, ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. μὴ κωλύετε. ὃς γάρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήμψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὡς τε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἰερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν. οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀν-

τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον. ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε. κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ ἕτερος. ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

autem hominis non habet vbi caput reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit, Domine, permitte mihi vt prius abeam ac sepeliam patrem meum. Dixit autem ei Iesus, Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu verò vade, & annuncia regnum Dei. Et ait alius, Sequar te domine, sed permitte mihi prius, vt dicam vale iis, qui sunt domi meæ. Ait ad illum IESVS, Nemo qui manu sua admota aratro respexerit à tergo, aptus est regno Dei. Mat. 8.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον, οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ ὑπάγετε. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν. εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν. ἄξιος

Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, misitq; illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, quò erat ipse venturus. Dicebat ergo illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, vt extrudat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. No lite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta, & neminem per viam salutaueritis. In quamcunque domum intraueritis, primum dicite, pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin minus, ad vos, reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus enim est operarius mercede sua. Cap. x. Mat. 9. Mat. 10. Mar. 6. Luc. 9. Matt. 10. Marc. 6. Ibidem.

Nolite

Matt.10 Nolite transire de domo in domum. Et in quancunq; ciuitatẽ intraueritis, & susceperint vos, edite quæ apponuntur vobis, & sanate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in vos regnum Dei. In quamcunque autem ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas, eius, dicite: Etiam puluerem qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quod appropinquauit in vos regnum Dei. Dico vobis, quod Sodomis in die illo remissius erit, quam illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes, scelerum suorum egissent pœnitentiam: veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quàm vobis. Et tu Capernaum quæ vsque ad cœlum elata es, vsque ad infernum deprimeris. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Reuersi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subiiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis, Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis

Ibidem
Marc.6
Lucæ.9.

Matt.11

Mat.10
Ioã.13.14

Marc.6

ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστί. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. οὐαί σοι Χοραζείν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν. πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ Καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως ἅδου καταβιβασθήσῃ. ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν

ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε. ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται. χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐμπροσθέν σου. πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς

bis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod ſpiritus vobis ſubiiciuntur, ſed gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

In eadem hora exultauit ſpiritu Ieſus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: etiam pater, quoniam ſic complacitum eſt coram te. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & nemo ſcit quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius aperire. Et conuerſus ad diſcipulos, ſeorſim dixit: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum. In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis? Ille reſpondens dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua: & proximum tuum ſicut

Matt.11

Matt.11 Ioan.8

Matt.13

Matt.22 Marc.12

Deut.6

Leui.19.

Leuit.19 Rom.13 Iacobi.2

sicut teipsum. Dixitq; illi: Recte respõdisti: hoc fac & vives. Ille autem volens iustificare seipsum dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Respõdens autẽ Iesus dixit, Homo quidam descendebat ab Hierosolymis in Hierico, & incidit in latrones qui etiã despoliauerunt eum vestibus, ac vulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet eadem via, visoq; illo præteriit. Similiter & leuita, cum iret iuxta locum, cum accessisset ac vidisset eum, præteriit. Samaritanus autem quidã iter faciens, venit ad eũ. & viso eo, misericordia motus est, & accedens obligauit vulnera eius, infundens oleum ac vinum, & imponens illum in suum iumentum, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediés, deprõptos duos denarios, dedit hospiti, & ait ei: Curam illius habe. & quodcunq; præterea insumperis, ego cum rediero reddã tibi. Quis ergo horũ triũ videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illum. Ait igitur illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, vt ipse intraret in quoddam oppidulum. Ac mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum

suam,

ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ· ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτόν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν· καί τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν ὁ ἰησοῦς, εἶπεν· ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἰερουσαλὴμ εἰς ἰεριχώ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτόν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. τίς ἐν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ εἶπεν· ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ τις ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς

αὐτ. καὶ τῇ δὲ ἰδίᾳ ἀδελφῇ καλουμένῃ μαρίᾳ, ἡ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τ ἰησ, ἤκουε τ λόγον αὐτ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν. ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησ. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτ.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτ ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τ μαθητ αὐτ πρὸς αὐτόν, κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅτ ἂν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τ γῆς. τ ἄρτον ἡμῶν τ ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τ πονηροῦ. καὶ εἴπε πρὸς αὐτούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ. φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος

suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministeriũ, quæ assistens ait, Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me vt sola ministrẽ? dic ergo illi, vt me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, sollicita es & tumultuaris circa multa: atqui vnum est necessariũ. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

Et factum est, cum oraret quodam in loco, vt cessauit, dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos. Et ait illis, Cum oratis, dicite, Pater noster qui es in cœlis: sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, sic etiam in terra: panem nostrum quotidianum da nobis quotidie: & remitte nobis peccata nostra, si quidem & nos remittimus omni debenti nobis: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Et ait ad illos: Quis vestrũ habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, da mihi mutuo tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponã illi,

Cap. xi. Matt. 6

& ille

& ille intus respondens dicat: Noli mihi molestus esse iam ostiũ clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi. Dico vobis, etiam si non daturus sit illi surgens, eo quod amicus eius sit propter improbitatem tamen eius surget, ac dabit illi
7. 16 quotquot habet opus. Et ego
M. I. dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti
Matt.7 aperietur. Quis autem ex vobis pater, à quo si filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, num porriget illi scorpium? Si ergo vos quum sitis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum sanctũ poscentibus se.
Mat.9.12 Et erat eiiciens dæmonium, & illud erat mutum: quumque eiecisset dæmonium, loquutus est mutus, & admiratæ sunt
Matt.12 turbæ. Quidam autem ex eis
Marci.13 dixerunt: Per Beelzebul principem dæmoniorum eiicit dæ-
Matt.12 monia. Et alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab
Ibidem eo. Ipse autem quum sciret co-
Marci.3 gitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduersus seipsum diuisum desolatur, & domus

super

καὶ ἔνδοθεν ἐσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ δώσει αὐτῷ; ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν, μὴ αὐτῷ δώσει σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν· ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς· πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμεριζομένη ἐρημοῦται, καὶ οἶκος

ἐπὶ

ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. 19 εἰ δὲ κἀγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται. 20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. 21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· 22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. 23 ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. 24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει· ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. 25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 26 τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. 27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν εἶπεν αὐτῷ· μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. 28 αὐτὸς δὲ εἶπε· μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες.

super domum cadit. Quod si satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis per Beelzebul eiicere me dæmonia. Quod si ego Beelzebul præsidio eiicio dæmonia, filij vestri cuius præsidio eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Porrò si digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit ad vos regnũ dei. Quum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi vero fortior eo superueniens vicerit, eum, vniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et quum venerit, inuenit eam scopis mundatam atque ornatam: tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem quum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit, Quinimò beati qui audiunt sermonẽ dei, & cu-

Matt. 12.

& custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit
12. 8 dicere, Natio hæc mala est. Si-
M. R gnum quærit, & signum non da
Ionæ. 3 bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & fi-
3. Reg. 10 lius hominis nationi isti. Re-
2. para. 9 gina Austri surget in iudicio cum viris nationis huius, & cõdemnabit illos, quia venit à finibus terræ, vt audiret sapientiam Solomonis: & ecce plus q̃
Ionæ. 3 Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabunt illam, quia ad pœnitentiam adducti sunt, prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Io-
5. 4. 8 na hoc in loco. Nemo lucernã
M. R. L. accendit, & in abscondito ponit, neq; subter modium, sed su
per candelabrũ, vt qui ingrediũ
Matt. 6 tur, lumẽ videant. Lucerna corporis est oculus. Quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totũ quoq; corpus tuum lucidũ erit, ꝙ si malus fuerit etiam corpus tuũ tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen ꝙ in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuũ totũ lucidum fuerit, nõ habens aliquã partẽ tenebrosã, sic erit lucidũ totum, vt cum lucerna fulgore illuminat te. Et quũ loqueretur, rogauit illũ quidam pharisæus, vt pranderet apud se. Iesus autẽ ingressus accubuit. Pharisæus autem quum vidisset, admiratus est

κὴ φυλάσσοντες αὐτόν. τῆν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι. σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, ἢ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τ̃ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσαι καὶ ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τ̃ ἀνδρῶν τ̃ γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτοὺς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τ̃ περάτων τ̃ γ̃ς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τ̃ γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς βλέπωσιν. ὁ λύχνος τ̃ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅτ' ἂν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σε φωτεινὸν ἔσι. ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σε σκοτεινὸν ἔσι. σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐσίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σε ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσαι φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅτ' ἂν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖός τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι

ὅτι δὲ πρῶτον οὐ βαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν.

ἀποστελῶ

tus est ꝙ nō prius lauisset ante prandiū. Et ait dominus ad illum: Nūc vos pharisæi exteriora poculi catiniq; mundatis, & ꝙ intus est vestri, plenū est rapina & malitia. Stulti, nonne qui fecit qđ foris est, etiā id qđ intus est fecit? Veruntamē ꝙ ſu pereſt date eleemoſynā, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sed væ vobis pharisæis, quia decimatis mentā & rutā, & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatē dei. Imò hęc oportuit facere & illa non omittere. Væ vobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in ſynagogis & ſalutationes in foro. Væ vobis ſcribæ & pharisæi hypocritæ, quia eſtis vt monumēta quæ non apparent, & homines ambulantes ſuper ea neſciunt. Reſpondens autem quidam ex legis peritis, ait illi: Magiſter, hęc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et vobis legiſperitis væ, quia oneratis homines, oneribus quæ portare non poſſunt, & ipſi vno digito veſtro non attingitis ſarcinas. Væ vobis quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem veſtri occiderunt illos: profecto teſtamini quod comprobatis facta patrum veſtrorum, quoniam illi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra. Propterea & ſapientia Dei dixit:

Matt. 23

23 12. 20 M. R. L.

Matt. 23

Ibidem

Ibidem

Mittã ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & p̃sequẽtur, vt requiratur sanguis omnium prophetarum qui effunditur à constitutione mundi, à natione ista, à sanguine
Gene.4 2.Paral. 24 Abel vsque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem, profecto dico vobis,
Matt.23 requiretur ab hac natione. Væ vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi nõ introistis, & eos qui introibant, vetuistis. Quum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere & captiose interrogare eum de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid venari ex ore eius, quo accusarent eum.

Ca.xii. Quum autem conuenissent innumera turbæ multitudo, adeò vt seinuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipu-
16. 8 M. R. los suos, primum. Cauete vobis ipsis à fermento pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil
10. 4. 7 M. R. L. enim opertum est, quod non reuelabitur: neque absconditum, quod non scietur.
Matt.10 Quoniam quę in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem loquuti estis in conclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his
Ibidem. qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendam autem vobis

ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. Λεγόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτόν, καὶ ζητοῦντές τι θηρεῦσαι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον· προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. ὑποδείξω δὲ ὑμῖν

ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα βαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς, καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου. διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ.

εἶπε

vobis quem timeatis. Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem coniiciendi in gehennam: certe dico vobis hunc timete. Nonne quinque passerculi veneunt minutis assibus duobus, & vnus ex illis nõ est in obliuione coram deo. Quin & pili capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis. Dico autem vobis, omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis dei. Qui autẽ negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquitur dictum in filiũ hominis, remittetur illi: ei vero qui in spiritum sanctum cõuicium dixerit non remittitur. Quum autẽ adduxerint vos ad synagogas, & ad magistratus ac potestates, nolite solliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis, spiritus enim sanctus docebit vos in eadẽ hora, quid oporteat vos dicere. Ait autem ei quidam de turba. Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Dixitq; ad illos, Videte & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiusquã vita eius est ex his quæ possidet.

10. 8 9 M. R. L
12. 3 M. R
10 13 21 M. R L

Dixit autẽ similitudinem ad illos, dicens, Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens, Quid faciam quod nõ habeam quo congregem fructus meos? Et dixit. hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora extruam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animã tuam repetunt abs te. Quæ vero parasti, cui cedent? Sic qui recondit sibi, nec est erga deum diues. Dixitque ad discipulos suos, Ideo dico vobis, Nolite soliciti esse animæ vestræ quid edatis, neq; corpori quid induamini. Anima plus est quàm esca, & corpus est quàm indumentũ. Cõsiderate coruos quia nõ seminãt, neq; metũt, quibus nõ est penu ariũ, neq; horreũ, & deus pascit illos. Quanto magis vos præstatis volucribus? Quis autem vestrum solicitudine sua potest adiicere ad staturã suam cubitum vnum? Si ergo ne id quidem quod minimũ est potestis, quid de ceteris soliciti estis? Cõsiderate lilia quomodo crescũt, nõ laborant, neq; nent: dico autem vobis, nec Solomon in omni gloria sua vestiebatur sicut

Matt. 6

Ibidem

Ibidem

εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων. ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; καὶ εἶπε. τοῦτο ποιήσω, καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου. καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπό σου. ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὐτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ

τ πδριεβάλλετο ὡς ἐμ τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρήζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τῦ θεῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῦ γάμου, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.

τῦτο

cut vnum ex istis. Si autem gramen quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos vestiet, ô parum fidentes? Et vos nolite quærere, quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli: hæc enim omnia gentes mundi quærunt: pater autem vester scit quod istis indigeatis. Quin potius quærite regnum dei, & hæc omnia adiicientur nobis. Noli timere pusille grex, quia complacitum est patri vestro dare vobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Parate vobis sacculos, qui non veteraſcunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ accensæ, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt quum venerit ac pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos quum venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ita inuenerit, beati sunt serui illi.

Luc.12
Ibidem.
Mat.6
Ibidem.
Ephe.6
1.Pet.1
Mat.24

Hoc autem scitote, quòd si scisset paterfamiliâs qua hora fur venturus fuisset, vigilasset vtique, nec passus fuisset per fodi domum suam. Et vos igitur estote parati, quia qua hora nõ putatis filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus, Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autem dominus, Quis nam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super famulitium suum, vt det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus inuenerit ita facientẽ: verè dico vobis, quòd omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meo reditum, cœperitque percutere seruos & ancillas, & edere bibereque & inebriari, veniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partemque eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & nõ se præparauit, nec fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porrò cuicunque multum datum est, multũ quæretur ab eo: & cui cõmendauerunt multũ, plus petent ab eo.

Mat.14 Mar.13

Mat.24

τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπε δὲ ὁ κύριος· τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· χρονίζει μου ὁ κύριος ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθετο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

Ignem

πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δέ ἔχω βαπτισθῆναι. καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως. καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταὶ, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

Ἦσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν

Ignem veni missurus in terram, & quid volo, si iam accēsus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem venerim missurus in terram? Non dico vobis, imo separationem. Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. Diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiam, & filia aduersus matrem, socrus aduersus nurum suam, & nurus aduersus socrum suam. Dicebat autem, & ad turbas, Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, imber venit, & ita fit: & cum austrum flantem, dicitis, quod æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc autem tempus qui fit vt non probetis? cur autē & ex vobsipsis non iudicatis quod iustum est? Cum enim vadis cum aduersario tuo ad magistratum in via, da operam vt libereris ab illo, ne fortè pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor cōiiciat te in carcerem. Dico tibi, non exibis inde, donec vltimū etiam minutum reddas.

Aderant autem quidam eodem in tēpore, nunciātes illi de Galilæis, quorū sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Et respondens Iesus, dixit

Mat.10 Mich.7

Mat.16

Mat.5

Ibidem.

C.XIII.

Acto. 5 dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico vobis: imò Ezec. 18 Eccli. 17 nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos. Putatis quod debitores fuerint vltra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Mar. 12 Dicebat & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio, succide illam, ad quid vel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam, & mi sero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in vna synagogarum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, eratque contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam quum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi, Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est,

& εἶπεν αὐτοῖς. δοκεῖτε, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι ὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν. ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε, ὅτι ὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν. ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω. ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν, κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι, ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη,

καὶ

καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι. ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ. ἔλεγε οὖν τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὔξησε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. εἶπε δέ τις αὐτῷ. κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν

& glorificabat deum. Respondens autem princeps synagogę, indignans quod sabbato sanasset Iesus, dicebat turbę: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, vt sanemini, & non in die sabbati. Respondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, vnusquisque vestrum sabbato nónne soluit bouem suum, aut asinum à præsepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die sabbati. Et quum hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat super vniuersis, quæ cum gloria fiebant ab eo. Dicebat ergo, Cui simile est regnũ Dei? & cui simile faciam illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & euasit in arborem magnã, & volucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit, Cui simile faciam regnũ dei? Simile est fermento quod acceptum mulier abscõdit in farinæ sata tria, donec fermentetur totum. Et ibat per ciuitates & castella docẽs, & iter faciens Hierosolymam. Ait autem illi quidam, Domine, an pauci sunt qui salutem consequuntur? Ille verò dixit ad illos, Contendite intra-

Luc.14

Mat.13. Mar.4

Mat.13

Mat.9. Mar.6

Mat.7

re per

re per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem surrexerit paterfamiliâs, & clauserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostiũ, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. Et respondens, dicet vobis: Nescio vos, vnde sitis. Tunc incipietis dicere, Edimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet, Dico vobis, nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes qui patratis iniquitatem. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbent in regno Dei. Et ecce sunt postremi, qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis, Ite, & dicite vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie, & cras, & perendie ambulare, quia fieri non potest, vt propheta pereat alibi, quàm Hierosolymis.

Mat. 25.
Psal. 6.
Mat. 6.
Mat. 8.
Matt. 19.
Mar. 10.

θεῖν δι᾽ τ στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. ἀφ᾽ οὗ ἂν ἐγερθῇ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ πάντες ἐργάται τ ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι, οἳ ἔσονται ἔσχατοι. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ· ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐρχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἰερουσαλήμ. Ἰερουσαλήμ,

λήμ, ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας; καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

mis. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluistis? Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quod non videbitis me donec venerit tempus: cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine domini. Matt. 23.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὔ; οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε. τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀναβήσεται αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων; καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἀρξῇ μετὰ

Et accidit vt introiret in domum cuiusdam principis phari sæorum sabbato, ad capiendum cibum, & ipsi obseruabãt eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens IESVS dixit ad legispe ritos & phariseos, dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos, dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autẽ & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos, Cum inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne quando honoratior te sit inuitatus ab illo, & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum Ca. XIIII. Mat. 13. Marc. 3. Luc. 6. Luc. 13.

cum tenere. Quin potius cum vocatus fueris, vade, accumbe in nouissimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende superius: tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: quia omnis qui se extollit, deiicietur, & qui se deiicit, extolletur. Dicebat autem & ei qui se inuitauerat, Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, ne quando & ipsi te vicissim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non possunt rependere tibi: rependetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc quum audisset quidam de simul accumbentibus, dixit illi: Beatus qui comedet panem in regno Dei. At ipse dixi ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & vocauit multos, misitque seruum suum hora cœnæ, vt diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse mihi est exire & videre illam, rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa,

Mat.23. Luc.18.

Tob.4.

Matt.22.

ξη μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅτ' ἂν κλεθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον. τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν. ὅτ' ἂν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅτ' ἂν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις. ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε. ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά, ἔρωτῶ σε, ἔχε με πα

με παρητημένον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον. ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες. ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος

la, rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Ac reuersus seruus renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamiliâs dixit seruo suo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles claudósque & cæcos introduc huc. Et ait seruus, Domine, factum est vt imperasti & adhuc locus est. Et ait dominus seruo, Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico enim vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuersus dixit ad illos, Si quis venit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, prætera autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex vobis, qui velit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamentũ, nec potuerit perficere, omnes qui viderint incipiant il ludere ei, dicentes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit consummare?

Mat. 10.

Matt. 10. 16.

Marc. 8. Luc. 9.

ſummare? Aut quis rex proficiſcens, vt committat prælium aduerſus alterum regé, nónne ſedens prius cogitat, an poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit contra ſe? alioqui adhuc illo longe agente, legatione miſſa, petit ea quæ pacis ſunt. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Bonus eſt ſal: ſi verò ſal infatuatus fuerit, per quod condietur? Neq; in terrã neq; in ſterquilinium vtilis eſt, foras proiiciunt illum. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

Mar. 10.

Mat. 5.
Mar. 9.

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, vt audirent illum. Et murmurabant phariſæi ac ſcribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex vobis eſt homo qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nónne relinquit nonagintanouem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? Et quum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudés, veniensque domum conuocat amicos & vicinos, dicens illis, Gaudete mecum, quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper vno

Cap. x v
Matt. 9.
Marc. 2.
Luc. 3.

Matt. 18.

πος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. καλὸν τὸ ἅλας. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες. ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, συνχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται

φαλεσαι ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ; καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συνχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. Εἶπε δέ. ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κεράτιων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ

vno peccatore resipiscente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, non accendit lucernam, & verrit domum quæritque diligenter donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas ac vicinas dicens: Gaudete mecum, quia inueni drachmam quàm perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore resipiscente. Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior illorum patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ ad me redit: & diuisit illis substantiam: ac post dies non multos, quum omnia contraxisset adolescentior filius, peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose. Et postquam omnia consumpsisset, facta est fames valida in regione illa. Et ipse cœpit egere, & abiit, & adhæsit vni ciuium regionis illius, atque is misit illum in villam suam, vt pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quibus porci vescebantur, neque quisquam illi dabat: In se autem reuersus dixit: Quàm multi mercenarij patris mei abundant panibus,

nibus, ego verò fame pereo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Quum autem adhuc longe abeſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cœlum & coram te, neque poſthac ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes: & adducite vitulum illum ſaginatum, atque mactate ſumptisque epulis lætemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro, & quum veniret & appropinquaſſet domui, audiuit concentum & choros, & vocauit vnum de ſeruis ſuis, & interrogauit quid eſſent illa. At is dixit illi, frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum illum ſaginatum, quod incolumē illū receperit. Indignatus eſt autem, nec volebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille

respon

ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ· πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας. καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν, παρεκάλει αὐτόν.

τὴν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον· καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περί σου; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ· δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ

respondens dixit patri, Ecce tot annis seruio tibi, nec vnquam præceptum tuum transgressus sum, nec vnquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis lætarer, sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam tuam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum illum saginatum. At ille dixit ei: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & reuixit: perieratque, & inuentus est.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dues, qui habebat dispẽsatorem, & hic delatus est apud illum, vt qui dissiparet bona ipsius. Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ dispensationis tuæ: non enim poteris posthac dispensare. Ait autem dispensator intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me dispẽsationẽ? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, vt quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo, Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde

Ca. xvi

inde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filij lucis in natione sua. Et ego vobis dico: Facite vobis amicos ex mammona iniusto, vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est: & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

Mat. 6. Nemo seruus potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebant illum. Et ait illis, Vos estis qui iustificatis vos ipsos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandum est coram Deo.

Mat. 11. Lex & prophetæ vsque ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud

ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι. καὶ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστίν. ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, ἀπὸ τότε, ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐ

εἰς αὐτὴν βιάζεται. εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε· πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ Ἀβραάμ· τέκνον μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐν πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς

in illud vim facit: Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm legis vnum apicem cadere. Quisquis dimittit vxorem suam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimissam à viro ducit, adulterium committit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byssо, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes veniebant ac lingebant hulcera eius. Accidit autem vt moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, ac sepultus est. Atque in tartaro sublatis oculis suis quum esset in tormentis, videt Abraham eminus, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur, tu verò cruciaris. Et super hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens,

Mat. 5.

Mat. 5. 19
Marc. 10.

firmatus est', vt hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque isthinc huc transcendere. Ait autem, Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt testificetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait autem illi, Si Mosen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Ca. xvii Mat. 18. Mar. 9. Ait autem ad discipulos, Fieri non potest quin veniant offendicula. Væ tamen illi, per quem veniunt. Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius quàm vt offendiculo sit vni de pusillis istis. Cauete vobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, remittes illi. Et dixerunt apostoli domino: Adauge nobis fidem. Dixit autem dominus, Si haberetis fidem sicut granum sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & transplantare in mare, & obediisset vobis:

Matt. 6. 18. Marc. 11. Mat. 18.

Mat. 17. 22.

πρὸς ὑμᾶς, μὴ δυνῶνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ὑμᾶς διαπερῶσιν. εἶπε δὲ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχὶ πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται. λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων. μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

ὑμῖν. τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς ἐπ-
ελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως
παρελθὼν ἀνάπεσαι. ἀλλ' οὐχὶ
ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον τί δειπνή-
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει
μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦ-
τα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; μὴ χά-
ριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐ-
ποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ
δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιή-
σητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑ-
μῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί
ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι,
πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πο
ρεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ αὐ-
τὸς διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας
καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐ
τοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπηντήσαν
αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστη-
σαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φω
νὴν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐ-
λέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐ-
τοῖς. πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυ
τοὺς τοῖς ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ὑπάγειν αὐτοὺς, ἐκαθαρίσθησαν.
εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέ-
στρεψε μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξά
ζων τὸν θεὸν, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσω
πον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐ-
χαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν σα-
μαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς,
εἶπεν. οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθη-
σαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; οὐχ εὑρέθησαν
ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ
θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ
εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ
πίστις σου σέσωκέ σε. ἐπερω-
τηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων,
πότε

vobis: quis autem vestrum habens seruũ arantem aut pascentem, qui regresso ab agro dicat statim, Transi, & accumbe: ac non potius dicit illi, Para quod cœnem, & præcinge te, ac ministra mihi donec edero ac bibero, & post hæc edito & bibito tu? Num gratiã habet seruo illi quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite. Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolymam, & ipse transibat per mediam Samariam & Galilæã. Et cum ingrederetur quédam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterũt procul, intentaq; voce dixerũt: Iesu præceptor miserere nostri. Quos vt vidit, dixit illis: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, vt inter eundum mundati sint. Vnus autem ex illis vt vidit quòd mundatus esset, regressus est cum voce magna glorificans deum, & procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? Nouẽ autem illi vbi? Non sunt reperti qui redierint, vt darent gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis,

quando venturum esset regnũ Dei, respondit eis, & dixit,
Matt.24 Marc.13 Non veniet regnum Dei cum obseruatione, neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra vos est.
Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desiderabitis videre vnum dierum filij hominis, nec videbitis.
Ibidem. Et dicent vobis, Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.
Mat.24 Nam sicut fulgur coruscans è regione, quæ sub cœlo est, in alteram, quæ sub cœlo est, fulget: ita erit filius hominis in die suo.
Matt.16 17.& 20 Marci.8 9.10 Lucæ.18 Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac.
Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, vxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum vsque diem, quo intrauit Noë in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.
Matt.24 Gene.7 Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot, edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.
Gene.19 Cæterũ quo die exiit Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit.
Secũdum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur.
In illo die qui fuerit in tecto, & vasa eius ĩ domo, ne descendat ad tollendũ illa: & qui in agro, similiter non redeat ad
Ibidem. relicta.
Memores autem estote vxoris

πότε δ᾽ ἔρχετ᾽ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν. οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, καὶ ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λὼτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν. ᾗ δ᾽ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ἧ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. μνημονεύετε δὲ τῆς γυναικὸς

γυναικὸς λῶτ. ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῆ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· πῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι. διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν, ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

vxoris Lot. Quicunq; quæsierit animã suam seruare, perdet illam, & quicunq; perdiderit illam, vitã illi parabit. Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, vna assumetur, & altera relinquetur. Et respondentes dicunt illi, Vbi domine? Qui dixit illis, Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Matt.10. 16 Marci.8 Lucæ.9 Matt.24

Dicebat autẽ & parabolam ad illos huc spectantẽ, ꝙ oporteret semper orare, nec defatigari dicens: Iudex quidam erat in quadã ciuitate, qui deum nõ timebat, nec hominẽ reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. Posthæc autem dixit intra se, Quanquam deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne tandem veniens fugillet me. Ait autem dominus, Audite quid iudex iniquus dicat. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, etiam quum patiens fuerit super illis? Dico vobis quod faciet vindictam illorum cito. Verumtamen filius hominis cum venerit, an reperturus est fidem in terra? Caput. XVIII. Eccli.18 1.Thes.5

terra? Dixit autem & ad quosdam, qui in se cõfidebant quod essent iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: Duo homines ascendebant in templum, vt precarentur, vnus Pharisæus, & alter Publicanus. Ecclĩ. 7 Pharisęus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quod non sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus procul stans, nec oculos volebat ad cœlum attollere, sed percutiebat pectus suum, dicens. Deus propitius esto mihi peccatori. Matt.23 Luc.14 Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam magis quàm ille: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Matt.19 Març. 10 Afferebant autem ad eum & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos. Iesus autem cum illos ad se vocasset, dixit: sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium enim est regnum Dei. Ibidem. Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum dei velut puer, nõ intrabit in illud. Ibidem Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendum mihi, vt consequar vitam æternam? Dixit autem

γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο. ὁ θεὸς, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καί τις ἐπηρώτησέ τινα ἄρχοντα αὐτὸν, λέγων. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ

ὃ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγα
θόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.
τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύ-
σῃς, μὴ φονεύσῃς. μὴ κλέψῃς,
μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ
εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην
ἐκ νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦ-
τα ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἓν
σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώ
λησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξ-
εις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο
ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦ-
τα, περίλυπος ἐγένετο. ἦν γὰρ
πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν
ὁ ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον,
εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρή-
ματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτε-
ρον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυ-
μαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ
πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαν-
τες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ
εἶπε. τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώ-
ποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.
εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφή-
καμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν
σοι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰ-
κίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυ-
ναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλεί-
ας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ
πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ
τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχο-
μένῳ ζωὴν αἰώνιον. παραλαβὼν
δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐ-
τούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἰερο-
σόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάν-

τα

tem ei Iesus, Quid me dicis bonũ? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti, Non cõmit
tes adulteriũ, non occides, non Exod.20
facies furtũ, non falsum testimo
niũ dices, honora patrẽ tuum &
matrem tuam. At ille ait, Hæc
omnia seruaui à iuuẽtute mea.
Quo audito Iesus, ait ei, Adhuc
vnum tibi deest. Omnia quæ- Matt.19
cunq; habes vende, & distribue Marc.10
pauperibus, & habebis thesau-
rum in cœlo, & veni, sequere
me. His ille auditis mœrore af-
fectus est, quia diues erat val- Ibidem.
de. Videns aũt Iesus illũ mœro
re affectũ, dixit, Quàm difficile qui pecunias habẽt, in regnũ
dei intrabunt. Facilius est enim
camelũ per foramen acus tran-
sire, quàm diuitem intrare in
regnum dei. Et dixerunt qui
audierant. Et quis potest sal-
uus fieri? At ille ait, Quæ im-
possibilia sunt apud homines,
possibilia sunt apud deum. Ait
autem Petrus, Ecce nos reli-
quimus omnia, & sequuti su-
mus te. Qui dixit eis, Amen
dico vobis, nemo est qui reliqt Matt.19
domum, aut parentes, aut fra- Marc.10
tres, aut vxorem, aut liberos,
propter regnum dei, qui non re
cepturus sit multo plura in hoc
tempore, & in seculo venturo
vitam æternam. Assumpsit au- Matt.16.
tem Iesus duodecim, & ait il- 20
lis: Ecce ascendimus Hieroso- Marc.10
lymá, & consummabuntur om

nia

nia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam sedebat iuxta viam mẽ dicans, & cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc esset. Dixerũt autẽ ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum, vt taceret. Ipse verò multo magis clamabat: Fili Dauid miserere mei. Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit, Domine, vt visum recipiam. Et Iesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te saluum reddidit. Et confestim visum recepit, ac sequebatur illum glorificans deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo.

Mat.20. Mar.10

Ca.XIX. Et ingressus perambulabat Hiericho, & ecce vir nomine Zachæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues, & quærebat videre Iesum

τα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷτου ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἰεριχὼ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τίς εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. ἰησοῦ υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε. κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἰεριχώ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν

τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι. σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ὁ Ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν κύριον. ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς. καὶ εἴ τινος τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν οὖν. ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν,

Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum: nam illac erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, dixitque ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumque viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ingressus esset apud hominem peccatorem diuersaturus. Stans autem Zachæus dixit ad dominum, Ecce dimidium bonorum meorum, domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eum: Hodie salus domui huic contigit, eo quod & ipsa filia sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat. Hæc illis audientibus, adiiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierosolymam, quodq; existimarent fore, vt confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo, Homo quidam genere clarus, profectus est in regionẽ longinquam, vt acciperet sibi regnum, ac reuerteretur. Vocatis autem decẽ seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos, Negociemini donec veniam. Ciues autẽ eius oderant eum

Mat.15

Matt.25
Marc.13

Mat.25

eum, miserunt́q; legationē post illum dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est vt rediret accepto regno, iussítque vocari illos seruos ad se quibus dederat pecuniam, vt sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas acquisiuit. Et ait illi, Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis habeto potestatē super decē ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, mina tua confecit quinque minas. Et huic ait, Et tu, præfectus esto quinque ciuitatibus. Et alius venit dicens: Domine ecce mina tua quam habui repositam in sudario, timui enim te, quod homo austerus sis, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dicit ei, De ore tuo te iudicabo, serue male, sciebas quod ego homo austerus sim, tollens quod non posui, & metens quod nō seminaui, & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam & ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam? Et astantibus dixit, Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet. Et dixerunt
M.13.25 ei, Domine, habet decem mi-
R.4.L.8 nas. Dico enim vobis, quod omni habenti dabitur: ab eo autem qui nō habet, etiā quod habet, auferetur. Quin inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super

αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες. οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ, τίς τι διεπραγματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ. εὖ ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ. καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων. κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ. ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ. ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν. ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ. κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦ-

βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγων. ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς. τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον. ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπιῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. ἐγγίζοντος δὲ ἤδη αὐτοῦ πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. καὶ ἀποκρι-

super se, adducite huc & interficite ante me. Et his dictis ibat pergens ascendere Hierosolymam. Et factum est quum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem qui vocatur oliuarum, misit duos discipulos suos, dicēs, Ite in castellum quod è regione est, in quod introeuntes, inuenietis pullum alligatum, in quo nemo vnquam hominum sedit, soluite illum & adducite, & si quis vos interrogauerit, Quare soluitis: sic dicetis ei, Quia dominus eo opus habet. Abierunt autem qui missi erāt, & inuenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus autē illis pullum, dixerunt domini eius ad illos, Quare soluitis pullum? At illi dixerunt: Quia dominus eo habet opus. Et duxerunt illum ad Iesum: & iectis vestimentis suis super pullum, imposuerunt Iesum. Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via. Et quū appropinquaret iam ad descēsum montis oliuarum cœperunt omnis multitudo discipulorū gaudētes laudare deū voce magna, super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in altissimis. Et quidā pharisæorū è turba dixerūt ad illū: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus

Mat. 21. Mar. 11.

Mat. 21. Mar. 11. Io. 12.

ipse

ipse ait: Dico vobis, quod si hi tacuerint, mox lapides clamabunt. Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, curares. Nunc autē absconditа sunt ab oculis tuis. Quia veniēt dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & eingent te, & coangustabunt te vndiq;, & solo equabūt te, & filios tuos qui ī te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum est, Domus mea domus precationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in tē plo. Principes autem sacerdotū & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis, nec inueniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ore eius cum audiret illum.

Et factum est in vno dierum illorum docente illo populum in templo, & euangelizante, cō uenerunt principes sacerdotum & scribæ cum senioribus, & aiunt illi, dicentes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut quis est qui dedit tibi istā autoritatem? Respondens autē Iesus dixit ad illos: Interrogabo

Abac. 2

24. 13. 21 M. R. L

21 11. 2 M. R. I

Esa. 56 Hiere. 7

Mat. 21 Marc. 11 L. 20. 22 Ioā. 7. 8

Ca. xx. Mat. 21 Mat. 11

ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν ὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων. ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σε, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί. καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς· γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν. ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ. καὶ οὐχ ηὕρισκον, τί ποιήσωσιν. ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω

τ᾽ησω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἰπατέ μοι. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένος γάρ ἐστιν ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν, μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς, καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος. τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος? ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπαν, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε. τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας? πᾶς ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον ἐκεῖνον συνθλασθήσεται. ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν. Ἐζήτησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες. διδάσκαλε οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. ἔξεστιν Καίσαρι φόρους δοῦναι ἢ οὔ? κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε? ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον. τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν? ἀποκριθέντες δὲ εἶπον. Καίσαρος. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ῥῆμα ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσιώπησαν. Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες. διδάσκαλε Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν. καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐκ ἀφῆκαν τέκνα καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάντων καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανε. καὶ ἡ γυνὴ ἐν τῇ ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή? οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται. οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται. οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι καὶ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων. πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον. διδάσκαλε καλῶς εἶπας. καὶ οὐκέτι ἐτόλμων αὐτὸν οὐδὲν ἐπερωτῆσαι. αὐτὸς δὲ πρὸς αὐτοὺς λέγει. πῶς λέγουσι τὸν Χριστὸν εἶναι Δαβὶδ υἱόν? καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπε κύριος τῷ κυρίῳ μου. κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Δαβὶδ οὖν αὐτὸν κύριον καλεῖ, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν? Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. Καθίσας δὲ ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. ἐλθοῦσα δὲ μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων ἔβαλε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα. αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχε ἔβαλε, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπεν. ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες. διδάσκαλε πότε οὖν ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι? ὁ δὲ εἶπε. βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ᾽ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς. ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοὶ μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ᾽ οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ᾽ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι οὐδὲ ἀντειπεῖν πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἰερουσαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῃ αὐτῇ ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσιν τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα. καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι οὗ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἠχοῦς θαλάσσης καὶ σάλου. ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, κλίνατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν καὶ ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ ἔλεγε παραβολὴν αὐτοῖς. ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα. ὅταν προβάλωσιν ἤδη βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἤδη ἐστὶν τὸ θέρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῇ ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐξαίφνης ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπεισελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισχύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθρίζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν. ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. Εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν καλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατηγοῖς τὸν τρόπον ὑπὲρ τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς. Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσπορευομένων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύεται. καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος. ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον. ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμενος ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματί μου τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ᾽ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ παραδίδοται. καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. Σίμων Σίμων ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε. λέγω σοι Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς. ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς χωρὶς βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον. οὐδενός. εἶπεν οὖν πρὸς αὐτούς. ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν. καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. οἱ δὲ εἶπον. κύριε ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἱκανόν ἐστιν. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς. προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολὴν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο. λέγων. πάτερ εἰ βούλει παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτούς. καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. Ἰούδα φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον. κύριε εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ; καὶ ἔπαισεν εἷς τις τῶν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου ἰάσατο αὐτόν. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ᾽ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; καθ᾽ ἡμέραν ὄντος μου μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ. ἀλλ᾽ αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. περιαψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῃ τῇ αὐλῇ καὶ συγκαθισάντων ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν λέγων. οὐκ οἶδα αὐτὸν γύναι. καὶ μετὰ μικρὸν ἄλλος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν. ἄνθρωπε οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο λέγων. ἐπ᾽ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ᾽ αὐτοῦ ἦν. καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. καὶ εἶπεν ὁ Πέτρος. ἄνθρωπε οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ. καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σήμερον ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσε πικρῶς. καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες. προφήτευσον τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὸν ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε μοι οὐδὲ ἀπολύσητε. ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπον δὲ πάντες. σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ? ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλᾶτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες. τοῦτον εὕραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων? ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη. σὺ λέγεις. ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους. οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες. ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν διδάσκων καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν. καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρῴδην ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Ἡρῴδης δὲ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ᾽ αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψε τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Πιλᾶτος καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ᾽ ἀλλήλων. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατε μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ᾽ αὐτο

vineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit vineã aliis: Quod quũ audissent, dixerunt: Absit. Ille verò intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est? Lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes, is factus est caput anguli. Omnis qui ceciderit super illũ lapidem, conquassabitur: super quẽ autem ceciderit, comminuet illum. Et quærebant principes sacerdotũ & scribæ iniicere in illum manus eadẽ hora, & timuerunt populũ. Cognouerunt enim quod in ipsos dixisset similitudinem hanc. Et obseruantes emiserũt insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum ex sermone, traderentq; illum principatui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum, dicentes, Magister, scimus quòd recte dicis ac doces, nec respicis personam, sed viam dei cum veritate doces: Licet nobis tributum dare Cæsari, an non? Intellecta autem illorum versutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: cuius habet imaginẽ & iscriptionem? R spõdentes dixerũt: Cæsaris. Et ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt dei deo. Et nõ potuerunt verbũ eius reprehẽdere coram populo, & mirati super responso eius, tacuerũt. Accesserunt autẽ quidam Sadducęorũ, qui

Psal. 117
Mat. 21
Mar. 12
Acto. 4
1. Pet. 2

Mat. 21
Mar. 12

Ibidem.

Mat. 22
Mar. 12
Acto. 23

ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον τοῦτο· λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γάρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. καὶ παρατηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς· τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον. τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον· καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντι-

οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ
εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγον-
τες. Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν
ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-
θάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος
ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀ-
δελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ
ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν,
καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα,
ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν
ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗ-
τος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρί-
τος ἔλαβεν αὐτήν. ὡσαύτως δὲ
καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα,
καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάντων
ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀνα-
στάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ
γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γα-
μοῦσι, καὶ γαμίσκονται. οἱ δὲ κατα-
ξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν,
καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν,
οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται. οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι
δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι,
καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστά-
σεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται
οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ
τῆς βάτου, ὡς λέγει Κύριον τὸν θεὸν
Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν
θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν,
ἀλλὰ ζώντων. πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶ-
σιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμ-
ματέων, εἶπον. Διδάσκαλε, καλ-
ῶς εἶπας. οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπε-
ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐ-
τούς. πῶς λέγουσι τὸν χριστὸν υἱὸν
Δαβὶδ

qui negãt esse resurrectionẽ, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses scripsit nobis: Deut.25.
si cuius frater mortuus fuerit, habens vxorẽ, isque sine liberis mortuus fuerit, vt accipiat frater eius vxorẽ, & suscitet semen fratri suo. Septẽ ergo fratres erãt, & primus accepit vxorẽ, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secũdus illã, & ipse mortuus est sine liberis. & terti⁹ accepit illã, similiter & cæteri septem, nec reliquerũt liberos, & mortui sunt: nouissime omniũ mortua est & mulier. In resurrectiõe ergo cuius eorũ erit vxor? Siquidẽ septẽ habuerũt eã vxorem. Et respõdẽs ait illis Iesus, Filij huius seculi ducũt vxores, & nuptũ dãt, illi verò qui digni habebũtur seculo illo, & resurrectione ex mortuis neque ducũt vxores, neque nuptũ dant, neq; enim vltra mori possunt, æquales enim angelis sunt, & filij sunt dei, quum sint filij resurrectionis. Quod verò resurgant Exo.3
mortui, & Moses ostendit iuxta Marc. 12
rubum, quũ dicit dominũ deum Abraham & deũ Isaac & deum Iacob. Deus autem nõ est mortuorũ sed viuorũ: omnes enim illi viuũt. Respõdentes aũt quidã scribarũ, dixerunt: Magister bene dixisti. Et amplius nõ audebant eum quicquã interrogare. Dixit autem ad illos: Quo- Mat.22
modo dicũt Christum filiũ esse Ibidem.
Mat.12

Dauid,& ipſe Dauid dicit in li
Pſal.109. bro Pſalmorum, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis,donec poſuero inimicos tuos, ſcabellum pedũ tuorum? Dauid ergo dominum illum vocat,& quomodo filius e-
23.12.11 ius eſt? Audiente verò cuncto
M.R.L populo dixit diſcipulis ſuis: Cauete à ſcribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foris,ac primas cathedras in ſynagogis,& primos diſcubitus in conuiuiis :qui de-
Matt.23. uorant domos viduarum, ſimu-
Mar.12 lantes longas preces : hi accipient damnationẽ maiorem.

C.xxi. Sublatis autem oculis, vidit
Mat.12 eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium diuites. Vidit autẽ & quandam viduã pauperculam mittentẽ illuc æra minuta duo, & dixit: Vere dico vobis, quòd vidua hæc pauper plus quàm omnes miſit. Nã omnes hi ex eo quod ipſis exuberat,miſerunt in munera dei: hęc autẽ ex penuria ſua vniuerſam ſubſtantiam quã habebat,miſit.
Mat.24 Et quibuſdã dicentibus de tem
Mar.13 plo,quod pulchris lapidibus ac
Luc.19 donis ornatum eſſet, dixit, Ex
Mat.24 his quæ videtis, venient dies in
Mar.13 quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non diruatur. Interrogauerunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt,& quod ſignũ quando iſta futura ſint? At ille dixit,

Videte

δαβὶδ εἶναι; καὶ αὐτὸς δαβὶδ
λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν
ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε
ξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ,
καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; ἀκούοντος
δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μα
θηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν
γραμματέων τῶν θελόντων περι
πατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ
πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συνα
γωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν
τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς
οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει
μακρὰ προσεύχονται. οὗτοι λή
ψονται περισσότερον κρίμα.

ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλ
λοντας τὰ δῶρα αὐτῆς εἰς τὸ γαζο
φυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα
καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐ
κεῖ δύο λεπτά, καὶ εἶπεν. ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕ
τη πλεῖον πάντων ἔβαλεν. ἅπαν
τες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος
αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ
θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐ
τῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβα
λε. καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ
ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθή
μασι κεκόσμηται, εἶπε. ταῦτα ἃ
θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν
αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λι
θῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπη
ρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες.
διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
ἔσαι; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' ἂν
μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε.

βλέπετε

βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς. ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπὶ βαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣν οὐ δυνήσονται ἀντιπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ

Videte ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicētes se esse Christum, & tēpus instat, ne igitur sequamini illos. Cæterum cum audieritis bella & seditiones, nolite terreri: oportet enim prius hęc fieri, sed non statim finis. Tunc dicebat illis, Insurget gens cōtra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriculamentaque, & signa de cœlo magna erunt. Sed ante hæc omnia inicient vobis manus suas, & persequentur, tradētes in concilia- bula & carceres, trahētes ad reges ac præsides propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium. Habete igitur fixum in cordibus vestris, non esse præmeditandam defensionem: nam ipse dabo vobis os & sapientiam, cui nō poterūt contradicere, neq; resistere omnes qui aduersabuntur. Trademini autem etiā à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient quosdā ex vobis. Et eritis inuisi omnib⁹ propter nomen meum. Et pilus de capite vestro non perit. Per patientiam vestram possidete animas vestras. Quū autem videritis circūdari ab exercitib⁹ Hierosolymā, tunc scitote quod immineat desolatio eius. Tūc qui in Iudæa sunt, fugiāt ad mōtes,

Mat.24 Mar.13 Ibidem. M.10.24 Mar.13 I.15.16 Mat.10 Mar.13 Mich.7 M.10.24 Marc.13 Ioā.16 Rom.8 Mat.24 Mar.14

& qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur
Mat.24 omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & mamma
Marc.14 nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terram, & ira in populo
Esa.3.13 hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gentium. Et erunt
Mat.24 signa in sole & luna & stellis,
Mar.13 & in terris anxietas gentium
Ioel.2 per desperationem, resonante
Ezec.38 mari & fluctu, extabescentibus
Osee.10 hominibus præ timore & expectatione eorum quæ superuenient orbi terrarum. Nam virtutes cœlorum mouebuntur,
Mat.24 & tunc videbunt filium homi-
Mar.13 nis venientem in nube cum po-
Esa.2.3 testate & gloria magna. His autem fieri incipientibus, suspicite & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores quum protrudunt iam gemmas, cernentes ex vobisipsis, scitis quod iã instet æstas. Ita & vos cum videritis hęc fieri, scitote quod instet regnum dei. Amen dico vobis, nõ præteribit ætas hæc, antequam
24. 13. omnia facta fuerint. Cœlum
M. R. & terra transibunt, verba autem mea

μὴ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν τοῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ· καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν, καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλ-

παρέλθωσι. προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ εἰσελεύσεται, ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος, τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν. ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν, τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατηγοῖς, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσω-

tem mea non transibunt. Cauete autem vobis, ne quando grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, subitusque vobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaque omni tempore, deprecantes vt liceat vobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filiũ hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu verò exiens diuersabatur in monte qui vocatur oliuarũ. Et omnis populus diluculo veniebat ad eum, vt in templo audiret eum.

Instabat autem dies festus azymorum, qui dicitur pascha. Et quærebant principes sacerdotum & scribę, quomodo eum interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomen erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abiitque & locutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quemadmodum illum traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniam illi se daturos. Et ille spopõdit, quærebatq; opportunitatem vt traderet illũ illis sine turba. Venit autem dies azymorum in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Ioannem, dicens: Euntes parate nobis pascha vt edamus.

Rom. 13
Eccli. 37
Esa. 5.
Matt. 24
Mar. 13.
1. Pet. 4.
Ioan. 8.
Ca. xxii
Matt. 26
Marc. 14
Exod. 12
Ioã. 7. 11
Ioan. 13.
Mat. 26.
Marc. 14
Ioan. 13.
Mat. 26.
Marc. 14
Exod. 12

At illi dixerũt ei, Vbi vis paremus? Et dixit ad eos, Ecce introeuntibus vobis in ciuitatẽ occurret homo vas aquæ testaceũ portans, sequimini eum in domũ in quã intrat, & dicetis patrifamiliâs ædium, Dicit tibi magister, Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate. Euntes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. Et cum iam esset tempestiuum, accubuit, ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis, Desiderio desideraui hoc pascha comedere vobiscũ antequam patiar. Dico enim vobis, posthac non edam vltra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc, & diuidite inter vos, dico enim vobis, quod non bibam de fructu vitis, donec regnum dei veniat. Et accepto pane, quum gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in mei recordationẽ. Similiter & poculum postquã cœnauit, dicens: Hoc poculum nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa. Et filius quidem hominis secũdum quod definitum

Matt. 26
Mar. 14.
Marc. 14
Matt. 26
Marc. 14
Ioan. 13.
Mat. 26.
Marc. 14
Ibidem.
1 Cor. 11
Ibidem.
Matt. 26
Marc. 14
Ioan. 13.

μάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρό τοῦ με παθεῖν· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω αὐτό, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε· λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης· καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

που πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ παραδίδοται. καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. τίς γὰρ μείζων; ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου, ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσησθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. σίμων, σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ σωιᾶσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν, καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε. λέγω σοι πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὅτε ἀπέστειλα

tum est, vadit. Veruntamen væ homini illi, per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, Quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior. Dixit autem eis, Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam vter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nónne qui accumbit? At ego in medio vestrum sum vt qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Ait autem dominus, Simon, Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortẽ ire. At ille dixit, Dico tibi Petre, non canet hodie gallus, prius q̃ ter abneges te nosse me. Et dixit eis,

Mat. 18. 20.
Mar. 10.
Luc. 9.
Mat. 20.
Marc. 10
Ioan. 13.
Luc. 12.
Apoc. 3.
Mat. 19
Mat. 26
Mar. 14
Ioan. 13.

Mat. 10. Marc. 6. Luc. 9.
dixit eis, Quando misi vos sine sacculo & pera, & calciamentis, num quid defuit vobis? At illi dixerunt, Nihil. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

Mat. 27. Mar. 14. Ioan. 18. Esa. 53.
Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet perfici in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finem habent. At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis, Satis est. Et egressus ibat vt erat solitus in montem oliuarum: sequuti sunt autem illum & discipuli. Et cum perue

Ioan. 18. Mat. 26. Marc. 14
nisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisque genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer poculum hoc à me: veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Apparuit autem illi angelus de cœlo corroborans eum. Et correptus angore, prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentes in terram. Et

Ibidem. Ibidem.
eum surrexisset à deprecatione, veniissetque ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine: & ait illis, Quid dormitis? Surgite, & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc

Mat. 26. Marc. 14 Ioan. 18.
autem eo loquente, ecce turba, & qui

πήραν καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον. οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς. ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. οἱ δὲ εἶπον. κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἱκανόν ἐστι. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς. προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέγων. πάτερ, εἰ βούλει, παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ἔτι δὲ αὐτοῦ

αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο αὐτοῖς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. συλλαβόντες δὲ αὐτὸν, ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς. καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων. γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν. ἄνθρωπε,

& qui vocabatur Iudas, vnus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, vt oscularetur eum. IESVS autem dixit illi, Iuda, osculo filium hominis prodis? Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemus ne gladio? Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc vsque. Et cum tetigisset auriculam eius sanauit eũ. Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi ac seniores, Quasi ad latronẽ existis cum gladiis ac fustibus, cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed hæc est hora illa vestra & potestas tenebrarum. Comprehẽsum autem eum duxerunt, & induxerũt in domum principis sacerdotum. Petrus verò sequebatur eminº. Quum autem accẽdissent ignẽ in medio aulæ, atque vnà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cum illo erat? At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait:

Act. 1.

Mat. 26. Marc. 14 Ioan. 18.

Mat. 26. Mat. 14.

Ibidem. Ioan. 18.

Mat. 26. Marc. 14 Ioan. 18.

Ibidem.

Homo,

Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horęvnius, alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum.

26. 14 M. R. Et recordatus est Petrus sermonis domini, quomodo dixerat ipsi, Prius, quàm gallus cecinerit ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et viri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes, & quum circuntexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicentes: Vaticinare: quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum. Atque vt illuxit, conuenerunt seniores plebis & principes sacerdotum & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus, dic nobis, Et ait illis, Si vobis dixero, non credetis: quod si etiam interrogauero, non respondebitis mihi neq; dimittetis. Ex hoc tempore erit filius hominis sedens à dextris: virtutis dei. Dixerunt autem omnes, Tu ergo filius es dei? Qui ait, Vos dicitis me esse. At illi dixerunt. Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius.

Matt. 16 17. 20 M. 8. 10 Esaiæ. 50

Ibidem

26. 14 M. R

Ibidem

Ibidem Col. 3 Heb. 1. 10

62. 14 M. R

Et sur-

ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύριος, ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς. καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπον δὲ πάντες. σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Καὶ ἀνα-

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλᾶτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη. σὺ λέγεις. ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους. οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες. ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίας, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι

Et surgens vniuersa multitudo eorum duxit illū ad Pilatum. Cœperūt autē illum accusare dicentes, Hunc deprehēdimus euertentem gentem, ac vetantem tributa dare Cæsari, dicentem se Christum regē esse. Pilatus autē interrogauit eum, dicens, Tu es ille rex Iudæorum? At ille respondens illi, ait, Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & turbas, Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicētes, Commouet populū, docēs per vniuersam Iudæā, exorsus à Galilæa vsq; ad hunc locum: Pilatus aūt audita mētione Galilææ, interrogauit, num homo Galilæus esset. Et vt cognouit qđ ad Herodis ditionē pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tempus. Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde. Tenebatur enim multo iam tēpore cupiditate videndi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autem principes sacerdotū & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus suis, quumque illusisset indutum veste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt

Caput XXIII. 27. 15 M. R. Ioan. 18 Ioan. 19 Ioan. 18 27. 15 M. R Ioan. 19 Luc. 9. 14. 6 M. R.

amici

amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die: nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, ac plebe, dixit ad
Acto.4 illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego coram vobis
Ioan.19 interrogans, nullum crimē inuenio in homine isto, ex his de quibus accusatis eum: sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei. Castigatum ergo illum, dimittam. Necesse autem habebat dimittere eis in festo vnum. Exclamauit autem simul vniuersa turMatt.27 Marci.15 Matt.27 ba, dicens: Tolle hunc, & dimitMarc.15 te nobis Barabbam, qui erat propter seditionem quandā factam in ciuitate & homicidium
I.8 Act.3 coniectus in carcerē. Iterum aūt
Ioan.16 Pilatus locutus est ad eos, volēs dimittere Iesum. At illi clamabant, dicentes: Crucifige crucifige eū. Ille autē tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit hic? Nullū crimen capitale cōperio in eo: castigatū ergo, dimittā il-
27 15 19 lū. At illi instabāt vocibus ma-
M.R.I. gnis, postulātes vt crucifigeretur, & inualescebāt voces eorū,
Ibidem. ac summorū sacerdotū. Et Pilatus adiudicauit vt fieret ꝙ illi
Mat.27 postulabāt. Dimisit aūt illis eū,
Marc.15 ꝙ ꝓpter seditionē & homicidiū
Acto.3. cōiectus fuerat in carcerē, quē

poposcerāt:

φίλοι ὅ, τε πιλᾶτος ἡ ὁ ἡρῴδης
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων·
προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες
πρὸς ἑαυτούς· πιλᾶτος δὲ συν-
καλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ
τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν,
εἶπε πρὸς αὐτούς· προσηνέγκατε
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς
ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ
ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας,
οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ'
αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ ἡρῴδης· ἀνέπεμ-
ψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπρα-
γμένον αὐτῷ· παιδεύσας οὖν
αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶ-
χεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορ-
τὴν ἕνα. ἀνεκράξαν δὲ παμπλη-
θεὶ, λέγοντες· αἶρε τοῦτον, ἀπόλυ
σον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν· ὅστις ἦν
διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν
τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος
εἰς φυλακήν· πάλιν οὖν ὁ πιλᾶ-
τος προσεφώνησε, θέλων ἀπο-
λῦσαι τὸν Ἰησοῦν· οἱ δὲ ἐφώνουν, λέ-
γοντες· σταύρωσον, σταύρωσον αὐ-
τόν· ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ-
τούς· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος;
οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν
αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀ-
πολύσω. οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς
μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν σταυ-
ρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ
αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ πι-
λᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴ-
τημα αὐτῶν· ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς
τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βε-
βλημένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν
ᾐτοῦντο·

ἠτοῦντο. τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος κυρηναίου, ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς εἶπε. θυγατέρες ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι, ἐν αἷς ἐρροῦσι. μακαρίαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς. ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γενήσεται; ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον, τὸν καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε. πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες.

εἰ σὺ

poposcerant: Iesum vero tradidit arbitrio eorũ. Et quũ abducerent eũ, apprehenderũt Simonẽ quendã Cyrenẽsem venientem è rure, & imposuerunt illi crucem vt portaret post Iesum. Sequebatur autem illum multa turba populi ac mulierum, quæ & plangebant & lamentabantur eum. Conuersus aũt ad illas Iesus dixit: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me sed super vobisipsis flete, & super filiis vestris: quoniã ecce venient dies, in quibus dicent, Beatæ steriles & ventres qui non genuerũt, & vbera quæ non lactauerũt, tunc incipient dicere mõtibus, Cadite super nos: & collibus: Operite nos. quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autẽ & alij duo facinorosi cum eo, vt interficerentur. Et postquàm venerunt in locum qui vocatur Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos: vnum à dextris, alterum à sinistris. Iesus autem dicebat pater, remitte illis, nesciunt enim quid faciant. Diuidentes vero vestimenta eius, miserunt sortem. Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum, si hic est ille Christus, ille dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, dicentésq;: Si tu es ille

Matt. 27
Marc. 15
Esaiæ. 3
Sap. 3. 2
Esa. 54
Gala. 4
Osee. 10
Apoc. 6
27 15 19
M. R. I.
Ibidem
Matt. 27
Marc. 15

rex

rex Iudæorum, ſaluum te fac.
Matt.27 Erat autem & inſcriptio ſcri-
Marc.15 pta ſuper eum literis Græ-
Ioan.19 cis & Latinis & Hebraicis:
M. R. Hic eſt rex Iudæorum. Vnus
Ibidem autem qui erant ſuſpenſi faci-
noſorum, conuicia dicebat in
eum, dicens: Si tu es Chriſtus,
ſerua teipſum & nos. Reſpon-
dens autem alter, increpabat
eum, dicens: Ne times quidem
tu deum, quod in eadem dena-
tione es? & nos quidem iuſte:
nam digna factis recipimus:
Hic vero nihil mali geſſit. Et
dicebat ad Ieſum: Domine,
memento mei, quum veneris in
regnum tuum. Et dixit illi Ie-
ſus, Amen dico tibi, hodie me-
Ibidem cum eris in paradiſo. Erat au-
tem ferè hora ſexta, & tene-
bræ factæ ſunt ſuper totam ter
ram vſq; ad horam nonam. Et
obſcuratus eſt ſol, & velũ tem-
pli ſciſſum eſt medium: Et
quum clamaſſet voce magna
Pſal.30 Ieſus, ait: Pater in manus tuas
commendabo ſpiritum meum.
M.R.I. Et hæc quum dixiſſet, expi-
Ibidem rauit. Quum vidiſſet autem
centurio quod accidit, glori-
ficauit deum, dicens: Vere hic
homo iuſtus erat. Et omnes tur
bæ eorum qui ſimul acceſſe-
rant ad ſpectaculum iſtud, &
viderant quæ cõtingebant, per-
cutientes pectora ſua, reuerte-
bantur. Stabant autem om-
nes noti eius, procul, & mulieres

quæ

ἢ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων,
σῶσον σεαυτόν. ἦν δὲ καὶ ἐπι-
γραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ,
γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥω-
μαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός
ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κα-
κούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέ
γων. ἢ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σε-
αυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων.
οὐ δὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν
τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς
μὲν δικαίως. ἄξια γὰρ ὧν ἐπρά
ξαμεν ἀπολαμβάνομεν. οὗτος
δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ
ἔλεγε τῷ ἰησοῦ. μνήσθητί μου
κύριε, ὅτ' ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον
μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.
ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος
ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥ-
ρας ἐννάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλι-
ος, καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα
τοῦ ναοῦ μέσον. καὶ φωνήσας φωνῇ
μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. πάτερ,
εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ
πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν,
ἐξέπνευσεν. ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόν-
ταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε
τὸν θεὸν. λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρω-
πος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάν-
τες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι
ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεω-
ροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες
ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφαν.
εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνω-
στοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες
αἱ

καὶ συνακολουθήσασαι ἀυτῷ ἀπὸ τ γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ὃτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει ἀυτ, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τ ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τ θεοῦ. ὃτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τ ἰησοῦ, καὶ καθελὼν ἀυτὸ, ἐνετύλιξεν ἀυτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν ἀυτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ, ὃ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. καὶ ἀκολουθήσασαι αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι ἀυτῷ ἐκ τ γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα ἀυτ. ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τ σαββάτων ὄρθρου βαθέος, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐτοῖς. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι ἀυτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν ἀυταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. ἐμφόβων δὲ γενομένων ἀὐτ, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς ἀυτάς. τί ζητεῖτε τ ζῶντα μετὰ τ νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε,

quæ sequutæ eum erant à Galilæa hæc videntes: Et ecce vir nomine Ioseph, decurio, qui erat vir bonus ac iustus, hic non consenserat consilio ac facto eorum, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnum dei: hic accessit ad Pilatum, & postulauit corpus Iesu, & depositum inuoluit sindone, & posuit illud in monumento, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatum illucescebat. Subsequutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum & quemadmodū positum erat corpus eius. Reuersæ vero parauerunt aromata & vnguenta, ac sabbato quidem quieuerunt secundum præceptum. M. R. Ibidem. Ioan.19 Marc.15 Matt.27

Vno autem sabbatorum profundo diluculo, venerūt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & nōnullæ cū illis. Repererunt autē lapidem reuolutum à monumēto, & ingressæ nō inuenerūt corpus domini Iesu. Et factum est dum mente consternatæ essent de hoc, ecce duo viri steterunt iuxta illas in vestibus fulguranti bus. Quum expauissent autē & declinarent vultum in terrā, dixerunt ad illas: Quid quæritis, viuentem cum mortuis? Nō est Caput. XXIIII. 28. 16 M. R. Ioan.20 Matt.16

hic, sed surrexit. Recordamini vt dixerit vobis quum ad huc in Galilæa esset, dicens, quod oporteret filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & Matt.16 die tertio resurgere. Et recordatæ sunt verborum eius, & egressæ à monumento, nunciauerũt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et visa sunt apud illos ceu deliramentum verba illarum neque crediderunt illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & prospiciens vidit linteamina sola posita, & abiit, apud semetipsum mirans quod acciderat. Et ecce duo ex illis ibant eodem die in castellum, quod aberat spatio stadiorum sexaginta ab Hierosolymis, nomine, Emmaus, & ipsi confabulabantur inter se de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum confabularentur ac disputarent, & ipse Iesus appropinquans ibat vnà cum illis. Cæterum oculi illorum tenebantur, ne eum agnoscerent, & ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis inter vos ambulantes & estis tristes? Ac respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei.

ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καὶ Ἰωάννα, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἰερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς. καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς ᾧ ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν.

Tu

σὺ

σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς. ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην, οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρώτερον πορεύεσθαι.

Tu solus peregrinus es Hierosolymis, neq; cognouisti quę facta sunt illic his diebus. Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt ei, De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens opere & sermone coram Deo & toto populo, & quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri i cõdemnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autẽ sperabamus, eum esse illum qui redempturus esset Israël. Atqui super hæc omnia tertius dies est hodie quod hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicerent eum viuere. Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum ad monumentum, & ita repererunt, sicut mulieres dixerant, ipsum vero non viderunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt prophetæ: Nonne hæc oportuit pati Christum, & intrare in gloriã suam? Et exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello, quò ibant & ipse præ se ferebat se

Matt.21 Ioan.4.6.9 Ioan.20 Matt.16. 17.20 R.8.10 Gene.3 Esaiæ.50 53

longius ire. Et coegerũt illum, dicentes: Mane nobiſcum, quoniam vergit ad veſperã, & inclinatus eſt dies. Et intrauit vt maneret cum illis. Et factum eſt dũ accumberet cum eis, accepit panẽ, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipſe ſubduxit ſeſe à conſpectu eorum. Et dixerunt inter ſe, Nonne cor noſtrũ ardebat in nobis dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt Hieroſolymã, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes: Surrexit dominus verè, & apparuit Simoni. Et illi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo fuiſſet agnitus ipſis ex fractione panis. Dum autem hæc loquũtur, ſtetit Ieſus ipſe in medio eorũ, & dicit eis: Pax vobis. Expauefacti vero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in cordibus veſtris? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Contrectate me, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac pedes. Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis: Habetis

Ioan. 20

28 16 20
M. R. I.

πορδύεται. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες. μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ ἔπεσον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ αὐτὰ σαντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας. ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστὲ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, ἔχετε

ἔχετέ τι βρῶσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. εἶπε δὲ αὐτοῖς. Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partē piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conſpectu illorū comedit. Et dixit ad eos, Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcū, quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis: Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari nomine eius pœnitentiam ac remiſſionē peccatorum in omnes gentes, initio facto ab Hieroſolymis. Vos autem eſtis teſtes horum. Et ecce ego mitto promiſſum patris mei ſuper vos. Vos autem ſedete in ciuitate Hieruſalem quoadusq; induamini virtute ex alto. Eduxit autem eos foras vſque in Bethaniam, & ſublatis in altum manibus ſuis, benedixit eis. Et factum eſt, cum benediceret illis, receſſit ab eis, ac ferebatur in cœlum. Et ipſi adorato eo, regreſſi ſunt Hieroſolymam cum gaudio magno, & erant ſemper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

Matt.26 Marc.14

Act.17

Act.1.3 Io.14.15 16.20 Act.1

Matt.28

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

VITA IOANNIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥ δωροθέου μαρτυρος καὶ τυρίων ἐπισκόπου συνόψεως.

Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ καὶ εὐαγγελιστὴς τοῦ κυρίου γενόμενος, ὃν καὶ ἠγάπα ὁ κύριος, ἐν μὲν τῇ ἀσίᾳ, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, ὑπὸ δὲ τραϊανοῦ βασιλέως ἐξωρίσθη ἐν τῇ νήσῳ πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. ἐκεῖ δὲ ὢν καὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἔγραψε, καὶ ἐξέδωκεν ἐν ἐφέσῳ, διὰ γαΐου τοῦ ξενοδόχου καὶ διακόνου, ᾧ καὶ παῦλος ὁ ἀπόστολος μαρτυρεῖ λέγων ῥωμαίοις, ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τραϊανοῦ ἐπανέισιν ἀπὸ τῆς νήσου ὁ μακαρίος ἰωάννης καὶ παραμένει ἐν ἐφέσῳ, καὶ ἔζησεν ἔτη. ρ κ. καὶ μετὰ ταῦτα ζῶν ἑαυτὸν ἐκεῖ ἔθαψε θεοῦ βουλήσει. εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι, μὴ ἐπὶ τραϊανοῦ αὐτὸν ἐξωρισθῆναι ἐν πάτμῳ, ἀλλὰ ἐπὶ δομετιανοῦ, υἱοῦ οὐεσπασιανοῦ.

VITA SANCTI IOANNIS PER D. Hieronymum.

Matt. 4
Act. 12

IOannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis, aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos: & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt: quod quum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historiæ & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, quo & passus est, post carcerem Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis antequàm Ioannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit: sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor Euangeliorum uolumina legerint. Quæ res etiam Diaphonian, quæ uidetur Ioannis esse cum cæteris, tollit. Scripsit autem & unam epistolam, cuius exordium est, Quod fuit ab initio quod audiuimus & uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis

uerſis eccleſiaſticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium eſt, Senior electæ dominæ & natis eius: & ſequentis, Senior Caio chariſſimo, quem ego diligo in ueritate, Ioannis presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur: & nonnulli putant duas memorias eiuſdem Ioannis euangeliſtæ eſſe: ſuper qua re cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem, mouente Domitiano, in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim, quam interpretantur Iuſtinus martyr & Hyrenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis, ſub Nerua principe redit Epheſum, ibique uſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit rexitque eccleſias, & confectus ſenio, ſexageſimo octauo poſt paſſionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem ſepultus eſt.

EVANGELION SECVNDVM IOANNEM.

Κεφάλαιον α. CAPVT I.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν· καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. ἦν τὸ φῶς

IN principio erat ſermo, & ſermo erat apud deum, & deus erat ille ſermo. Hic erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine eo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Erat homo miſſus à deo, cui nomen Ioannes. Hic venit ad teſtificandum, vt teſtaretur de luce, vt omnes crederent per ipſum. Nõ erat ille lux illa, ſed miſſus erat vt teſtaretur de luce. Erat lux il-

Gene.1 Prou.8 M.L.1 Infrà.1 14.17 I.5.11.14 Mar.3.11 Mar.1.3 Luce 7 11. 7. 3 M.L.R Io.3.8.9 Ioan.1

ii 7. 3 M.L.R Io.3.8.9 1.Ioan.1 Ioã.3.15. Ephe.6 Coloſ.4 Apoc.19

lux illa, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In ſua venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis, vt liceret filios dei fieri, videlicet his qui credidiſſent in nomen ipſius. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. Et ſermo ille caro factus

Mat.1 Luc.1.2

eſt, & habitauit in nobis: & conſpeximus gloriam eius, gloriam velut vnigeniti à patre, plenus gratia & veritate. Ioannes teſtificatur de ipſo, &

M.1.R.1

clamat dicens: Hic erat de quo dicebam: Qui cum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Et de plenitudine e-

Luc.3 Infra.1 Pſal. 44 Rom.1. 5.7 Acto. 20 Mat. 11 Luc.10 Ioã.5.10

ius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum exorta eſt. Deum nemo vidit vnquã. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas: vt interrogarent eum: Tu

Infrà.3

quis es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, inquiens: Non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu: Et dicit, Non

τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων· οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο. θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ ἐγώ εἰμι ἐγὼ ὁ χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει· οὐκ

γει. οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης. καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων. ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου. ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, λέγων. ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτὸν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν. ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ

cit, Non sum. Es tu propheta ille? Et respondit, Non. Dixerunt ergo ei, Quis es, vt responsum demus his, qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait, Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta ille? Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio vestrum stat, quē vos nescitis. Ipse est qui quum me sequeretur, anteceſſit me. Cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigiam calciamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem, vbi Ioannes baptizabat. Postero die videt Ioannes Iesum venientem ad se, & ait, Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi. Hic est, de quo dicebam: Post me venit vir, qui me anteceſſit, quia prior me erat, & ego nesciebam eum, sed vt manifestus fiat Israeli, propterea veni ego aqua baptizans. Et testificatus est Ioannes dicens: Vidi spiritum descendentem specie columbę de cœlo, & mansit super eum, & ego non noueram eum, sed qui misit me vt baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem videris

3 1 3 M.R.L

Esa.40 Mat.11

3 1 3 M.R.L Acto.19

Infr.3.10

Infrà.5

Infr.3

3 1 3 M.R.L.

Lucæ.1

videris ſpiritum deſcendentem ac manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtificatus ſum, hũc eſſe filium dei. Poſtero die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo, & intuitus Ieſus ambulantem, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & conſpicatus eos ſequentes ſe, dicit eis, Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, ſi interpreteris, magiſter, vbi habitas? Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, videruntque vbi maneret, & apud eum manſerunt die illo, hora autem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & ſequuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei, Inuenimus Meſſiam: quod eſt, ſi interpreteris, vnctus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus eum Ieſus dixit, Tu es Simon, filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod ſonat, ſi interpreteris, lapis. Poſtero die voluit Ieſus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei, Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida, ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ei:

Infrà. 5

Eſa. 53

Mat. 11
Lucæ. 10

De quo

ἰδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μεῖνον ἐπ' αὐτ, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τ θεῦ. τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ τ μαθητῶν αὐτ δύο. καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησῦ περιπατοῦντι, λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τ θεῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς. τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃ λέγετ ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, πῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς. ἔρχεσθε, καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον πῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα δὲ ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τ δύο τ ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ. εὑρήκαμεν τ μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτ πρὸς τὸν ἰησῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον. καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τ πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τ ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ.

ὃν ἔγρα-

οὗ ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ, τὸν ἀπὸ ναζαρέθ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναήλ. ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος· ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναήλ· πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· ῥαββεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ τὴν συκῆν, πιστεύεις· μείζονα τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

De quo scripsit Moses in lege, & prophetæ: Inuenimus Iesum, filium Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Nathanael, A Nazaeth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & vide. Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo, Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius quàm te Philippus vocaret, quum esses sub ficu, videbam te. Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Videbam te sub ficu, credis. Maiora his videbis. Et dicit ei, Amen amen dico vobis, posthac videbitis cœlum apertum & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. Ge.1.22 28.49 Deut.18 Esa.7.9 Gen.28

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανὰ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς· τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et vbi defecisset vinū, dicit mater Iesu ad eum: Vinum nō habent Dicit ei Iesus: Quid mihi tecū est mulier? Nōdū venit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quodcūq; dixerit vobis, facite. Erāt autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundū purificationē Iudæorū capiētes singulæ metretas binas aut ternas. Cap.11. Infrà.4

λέγει

Dicit

Dicit eis IESVS, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset Architriclinus aquam in vinum versam, neque sciret vnde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonū vinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: Tu seruasti bonum vinum vsque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum, ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit IESVS Hierosolymam, & reperit in templo eos, qui vendebant boues & oues & columbas, & nummularios sedentes. Et quum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & nummulariorum effudit æs, mensasque subuertit. Et his qui columbas vendebant, dixit, Auferte ista hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati verò sunt discipuli eius, quod scriptum est, Zelus domus tuæ exedit me.

Mat. 4. Luc. 4.

Mat. 21. Mar. 11. Luc. 19.

Psal. 86.

λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ἤδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὼ ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς. καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν. ἄρατε ταῦτα ἐντοῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου. ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.

με. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ· τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ῥαββεί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος· πῶς δύναται

me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? Respondit IESVS, & dixit eis, Destruite templum hoc, & in tribus diebus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis extructum est templū hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Quum ergo resurrexisset è mortuis recordati sūt discipuli eius, quòd hoc dixisset eis, & crediderunt scripturæ & sermoni quem dixerat Iesus. Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius, videntes signa eius quæ edebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes, nec opus haberet vt quisquam testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

Mat. 16. Mar. 8. Mat. 26. Mar. 14. Mat. 16. Mar. 8. 1. Par. 28 Sap. 6. Rom. 8. Hier. 17. Apoc. 2.

Erat autem homo ex pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic venit ad IESVM nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quod à deo veneris magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit IESVS & dixit ei: Amen Amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ē supernis, non potest videre regnum Dei. Dicit ad eum

Cap. III. Ioan. 7. & 19. 1. Ioan. 3. 5.

Nicode-

Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, quum sit senex? Num potest in ventrem matris suæ iterum introire ac nasci? Respondit IESVS: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris quod dixi tibi, oportet vos nasci è supernis. Spiritus vbi vult, spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat & quo vadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possùt hæc fieri? Respondit IESVS, & dixit ei: Tu es ille magister Israelis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur: & quod vidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari opotet filium hominis: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit

Titum. 3
Infra. 4. 6. 7.
Infra. 6.
Eccli. 8.
Rom. 8.
Sapiē. 12
1. Cor. 2.
Infr. 5. 7
Ephes. 4
Ioā. 8. 12
Num. 21.
Rom. 5.
1. Ioan. 4
Marc. 16
Luc. 24.

ναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν,

κεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς. ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο, καὶ ἐβαπτίζοντο. οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ εἶπεν· οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν,

credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt condẽnet mundum, sed vt seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, nõ condemnatur. Qui verò nõ credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen vnigeniti filij Dei. Hæc est autem cõdemnatio, quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius. Qui autem operatur veritatem, venit ad lucem: vt conspicua fiant facta ipsius, quod per Deum sint facta. Post hæc venit IESVS & discipuli eius in terram Iudæam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autem & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannis in carcerem. Orta est autem quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce is baptizat, & omnes veniunt ad eum. Respõdit Ioannes, & dixit: Non potest

Infra. 12.
Gal. 2. 3.
Luc. 8.
1. Ioan. 2
Ioan. 4.
Mat. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.
Luc. 7.
Mat. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.
Io. 1. 5. 10
2. Cor. 3.

test homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo. Ipsi vos testes estis, quod dixerim, Non sum ego CHRISTVS, sed missus sum ante illum. Qui habet sponsam sponsus est. amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletũ est. Illum oportet crescere, me verò minui. Qui è supernis venit, supra omnes est. Qui è terra profectus est, terrenus est, & è terra loquitur. Qui è cœlo venit, supra omnes est: & quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimoniũ eius nemo accipit. Qui accepit eius testimonium, is obsignauit quod deus verax sit. Nã is quem misit Deus, verba Dei loquitur: Non enim huic ad mensuram dat Deus spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet vitam æternam. Qui verò non credit filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Mat.3. Mar.1. Luc.3. Marc.2. Mat.9. Luc.5. Ephes.4 Io.16.17 Io.1.5.7. 8.15.16. Rom.3. Ioan.8. Io.12.14 Mat.1. Luc.1. Esaiæ.61 Matt.11. Lucæ.10 Ioan.17. Ioan.6. Marc.6. Ioan.8.

Vt ergo cognouit dominus, audisse pharisæos, quod Iesus plures discipulos faceret & baptizaret quàm Ioannes, quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. Oportebat autẽ eũ transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur

Cap.1111 Mat. 4. Luc. 4. Ioan.2.4

μαλιστα συχαρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ, ὥρα ἦν ὡσεὶ ἑκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρίας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ. εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ. καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι

dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. IESVS ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem. Hora erat ferme sexta: venit mulier Samaritana, vt hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nã discipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus quum sis potum à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine, neque quo haurias, habes, & puteus profundus est, vnde ergo habes aquam illam viuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Respondit IESVS, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autem biberit ex aqua quã ego dabo ei, non sitierit in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquam vt non sitiam, ne-

Gen. 48.

Ioan. 8.

Ioan. 3. 7

Infra 7.

Io. 3. 6. 7

Titum 3

Infra 6

que veniam huc ad hauriendum. Dicit ei IESVS: Vade, voca virum tuum & veni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, Non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, nō est tuus vir. Hoc verè dixisti.

Luc.7. 3.Re.13. 3.Reg.9 Dicit ei mulier, Domine, video quod propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis, quod Hierosolymis est locus, vbi oporteat adorare. Dicit ei IESVS: Mulier, crede mihi, venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis

Psal.95. Esa.44. adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex

Gen.22. Nu.24. Iudæis est. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem spiritu ac veritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum.

Hiere.3 I.1.3.5.6 2.Cor.3. 1.Ioan.4 Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac veritate oportet adorare. Dicit ei mulier, Scio quòd Messias venturus est, qui dicitur Christus, quum ergo venerit ille, nobis, nunciabit omnia. Dicit ei Iesus, Ego sum qui loquor tibi. Et

Mat.26. Marc.14 Luc.22. Io.1.9.10 Luc.22. Io.1.9.10 continuo venerūt discipuli eius & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam

χωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω. πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἔστιν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν. ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος χριστός. ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς. ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ,

γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεῖ, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο

hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis homi nibus, Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quęcunq; feci, num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & veniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis, Ego cibū habeo comedendum, quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli inter se: Num quis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus, Meus cibus est vt faciam quod vult is qui misit me, & perficiā opus eius. Nónne vos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis veniet? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & videte regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo verus, quod alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos ad metendum, quod vos non laborastis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter sermonem mulieris, testificantis quòd dixisset sibi omnia quę cunque fecisset. Cum veniissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt apud se ma-

Io. 6. 16.
Mat. 26. Marc. 14 Luc. 22. Ioan. 5. Matt. 9. Luc. 10. Esa. 40. 51.

neret. Et manſit ibi duos dies.
Ac multo plures crediderunt
propter ſermonem ipſius. Et
mulieri dicebant: Iam non pro
pter tuam orationem credimus:
Ioan.17. ipſi enim audiuimus & ſcimus
quod hic eſt verè ſeruator mun
Mat. 4. di, Chriſtus. Poſt duos autem
Ioan. 2. dies exiit inde, & abiit in Ga
lilæam. Ipſe enim Ieſus teſta-
Mat.13. tus eſt, quod propheta in ſua pa
Marc. 6. tria honorem nō haberet. Cum
Luc.4. ergo veniſſet in Galilæam, ex-
ceperunt eum Galilæi, cum om
nia vidiſſent quæ fecerat Hiero
ſolymis in die feſto, & ipſi e-
nim venerant ad diem feſtum.
Supra.2 Venit ergo Ieſus iterum in Ca
na Galilææ, vbi fecerat ex aqua
Mat.8. vinum. Et erat quidam regulus,
Luc.7. cuius filius infirmabatur Ca-
pernaum. Hic cum audiſſet, ꝙ
Mat. 9. IESVS aduenisſet à Iudæa in
Marc.5. Galilæam, abiit ad eum, & ro-
Luc.8. gabat eum vt deſcenderet, ac ſa
naret ipſius filium, ſiquidem
Exod.4. is agebat animam. Dixit ergo
Ieſus ad eum, Niſi ſigna & pro-
digia videritis, non credetis.
Dicit ad eum regulus: Domi-
ne, deſcende priuſquam moria-
tur filius meus. Dicit ei IE-
Gen.15. SVS, Vade, filius tuus viuit.
Rom. 4 Credidit homo ſermoni quem
Gal.3. dixerat ei Ieſus, & ibat. Iam
Ionæ.3. autem eo deſcendente, ſerui oc
currerunt ei, & nunciauerunt,
dicentes: Filius tuus viuit. Sci-
ſcitatus eſt ergo horam ab eis,
in qua

δύο ἡμέρας. καὶ πολλῷ πλείους
ἐπίσευσαν διὰ τὸν λόγον αὐ-
τοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ
ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύ-
ομεν. αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ
οἴδαμεν, ὅτι οὗτος ἐστιν ἀλη-
θῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.
μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλ-
θεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν
γαλιλαίαν. αὐτὸς γὰρ ἰησοῦς ἐ-
μαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν
τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν,
ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάν
τα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱε-
ροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ
γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν
οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ
τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ
ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τὶς βασιλικὸς,
οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. οὗ-
τος ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ
τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν,
ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα
αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται
αὐτοῦ τὸν υἱόν. ἤμελλε γὰρ ἀπο-
θνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς
αὐτόν. ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα
ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει
πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός. κύριε,
κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ
παιδίον μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς, πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπί-
στευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ, ᾧ
εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύε-
το. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος,
οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ
καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι ὁ
παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν
τὴν

πλὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

in qua melius habuisset. Et dixerunt ei, Heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, Filius tuus viuit: & credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum edidit Iesus cum venisset à Iudæa in Galilæam.

Prou. 34
1. Re. 12

Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα. ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ. ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν. ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρό ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς. ἔγειραι, ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ

Cap. v.

Post hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymam. Est autem Hierosolymis ad Probaticam, piscina, quæ nominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens: in his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus enim descendebat certo tempore in piscinam, & turbabat aquam. Itaque qui primus descendisset post turbationem aquæ, sanus fiebat à quocunque detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cũ vidisset Iesus decumbentem, & cognouisset q̃ iam multũ temporis morbo teneretur, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Sed interim dum ego venio, iam alius ante me descendit. Dicit ei Iesus, Surge, tolle grabbatum tuum, & am-

Mat. 9.
Mar. 2.
Luc. 5.

& ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabbatũ suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei qui sanatus fuerat, Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum. Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit: Tolle grabbatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabbatum tuum, & ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. IESVS enim subduxit se, quod turba esset eo in loco. Postea reperit eũ IESVS in templo, & dixit illi, Ecce sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid deterius tibi contingat. Abiit ille homo & nunciauit Iudæis quòd IESVS esset, à quo sanatus fuisset. Ac propterea persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quòd ista fecisset in sabbato. Iesus autem respondit eis, Pater meus ad hoc vsque tẽporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset Deum, æqualem se faciens deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid viderit patrem

Matt. 12.
Mar. 2. 3.
Luc. 6. 13. 14.
Ioan. 7. 9
Infra 9
Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.
1. Cor. 12
Mat. 26.
Marc. 14
Luc. 22.
Ioã. 5. 19.
Supra 1

σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸ κράββατον. ἀπεκρίθη αὐτοῖς· ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν. ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτόν. τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ, καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα

τὰ ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος
ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως
ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν,
καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐ-
τὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων
δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυ-
μάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγεί-
ρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕ-
τως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.
οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα,
ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδω-
κε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι
τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πα-
τέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ
τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαν-
τα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει
ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ
θανάτου εἰς τὴν ζωήν. ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ
νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι
τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ
ἀκούσαντες ζήσουσι. ὥσπερ γὰρ
ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕ-
τως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν
ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν
αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς
ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε
τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάν-
τες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσον-
ται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσον
ται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς
ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα
πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσε-
ως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀ-
πʼ ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀ-
κούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
δικαία

trem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorent filium, sicut honorat patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui misit illum. Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet, sed transibit à morte in vitam. Amen amen dico vobis, quòd veniet hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatē dedit ei iudicādi quoq;, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia veniet hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & prodibunt qui bona fecerunt in resurrectionē vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionē condemnationis. Non possum ego ex meipso facere quicq̄. Sicut audio, iudico, & iudiciū meum

Io.3.7.8. 15.16.17. Lucæ.10 Matt.11 Ioan.12 Io.1.6.7 8.11 Sup.1 Matt.25 Ioan.8

Ioã.4.6 iustum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatē eius qui misit me, patris. Si ego testimonium perhiberē de me ipso, testimonium meū non esset verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio verum esse testimonium quod testificatur de me. Vos misistis ad Ioannem, & is testimoniū reddidit veritati. Ego autem nō ab homine testimonium accipio, sed hæc dico vt vos salui sitis. Ille erat lucerna ardēs & lucens, vos autem voluistis ad tempus exultare in luce eius. At ego testimoniū habeo maius testimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa inquam opera, quæ ego facio, testificantur de me, quod pater miserit me. Et qui misit me, pater, ipse testificatus est de me. Neq; vocem eius vnquā audistis, neque speciem eius vidistis: & sermonem eius non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille, huic vos non creditis. Scrutamini scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt quæ testificantur de me, nec vultis venire ad me vt vitam habeatis. Gloriam ab hominibus nō accipio, sed cognoui vos quod dilectionem dei non habeatis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius venerit in

Infra.8

Ibidem

1.Ioan.5

Supra.1

Matt.3

Infra.14

Ioan.8

Ioan.1.3. 4.5.6

1.Ioan.2

Acto.17

Deut.18

1.Ioan.2

2.thes.2

Danie.9

δικαία ἐστίν. ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, ὅτε φωνὴν αὐτοῦ οὐκ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν. ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν

θη ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δυνάσθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς Φίλιππον· πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος· διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ ἓν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου· ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν

rit in nomine suo, illũ recipietis. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam à vobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo, proficiscitur, nõ quæritis? Nolite putare quod ego accusaturus sim vos apud patrem. Est qui accusat vos Moses, in quo vos speratis. Si enim credidissetis Mosi, credidissetis vtiq; mihi: de me enim ille scripsit. Si autem illius scriptis nõ creditis, quomodo verbis meis credetis? Deut. 19

Post hæc abiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, & sequebatur eum turba multa, quia videbant eius signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit autem in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat autem pascha dies festus Iudæorum. Cum sustulisset ergo oculos Iesus, & vidisset quod multa turba veniret ad se, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt edant isti? Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorũ panes non sufficiunt eis, vt vnusquisq; pusillum quippiã accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis ipsius, Andreas frater Simonis Petri. Est puer vnus hic, qui habet quĩq; panes ordeaceos, & duos pisces, sed hæc quid sunt inter Cap. VI. 4 3 4 M. R. L. 14 9 M. L. Exod. 12 14 6 M. R. Luc. 9.

tam

tam multos? Dixit autem Iesus, Facite vt homines discumbant. Erat autem gramen multum in
14 6.8 M. R Lucæ.9 eo loco. Discubuerunt ergo viri numero fermè quinquies mille. Accepit autem panes Iesus, cumq; gratias egisset, distribuit discipulis, discipuli vero discumbentibus. Similiter & ex piscibus quantum volebant. Vt autem impleti sunt, dicit discipulis suis: Colligite quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinq; panibus ordeaceis quæ superfuerant his qui comederant: Illi ergo homines quum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant:
Supr.4 Lucæ.7 Hic est vere propheta ille qui venturus est in mundum. Iesus ergo quum cognouisset, quod venturi essent, ac rapturi ipsum vt facerent ipsum regem, secessit iterum in montem ipse solus. At vbi iam vespera esset, descenderunt discipuli
14.6.9. M.R.L. Ibidem. eius ad mare: & conscensa naui, venerunt traiecto mari ad oppidum Capernaũ. Iamq; tenebræ erant nec venerat ad eos Iesus. Mare autem vento magno flante intumescebat. Quum remigassent ergo fermè stadia viginti quinq; aut triginta, vident
14 6 9 M. R. I. Iesum ambulantem super mare & appropinquantem naui, ac timuerunt. Ille autem dicit eis:

Ego

ἐσιν ὡς τοσούτους. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις. ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσεν τοῖς βεβρωκόσιν. οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, ἥτε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ

ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑπῆγον. τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰμὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πόθεν ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει. τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. τί ποιῶμεν ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέσταλκεν ἐκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πι-

Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & ilico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, vt vidit quod nauicula alia non esset ibi, nisi vna illa in quã ingressi fuerant discipuli eius, & quod non introisset cum discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: aliæ vero superuenerunt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum vbi comederant panem, postea quàm gratias egisset dominus. Quum ergo vidisset turba, quod Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas, & venerunt Capernaum, quærentes Iesum: & quum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti? Respondit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico vobis quæritis me, nõ quia vidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibũ qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quẽ filius hominis dabit vobis. hunc enim pater consignauit Deus. Dixerunt ergo ad eum. Quid facimus, vt operemur opera dei? Respondit Iesus & dixit eis: Hoc est opus dei, vt credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis signum vt videamus & cre-

Ioan. 17

Ioan. 1. 3. 7. 11

16 8 M. R.

& credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, non Moses dedit vobis illum panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim dei est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis ille vitæ. Qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet vnquam. Sed dixi vobis, quod etiam vidistis me nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eum qui venerit ad me non eiicio foras. Quia descendi de cœlo, vt faciam non quod ego volo, sed quod vult is qui misit me. Hæc est autem voluntas eius qui misit me, patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem voluntas eius qui misit me, vt omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo quod dixisset, Ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant, Nónne hic est Iesus filius

Exo.16
Psal.77
Sap.16
Eccli.24
Ioan.1.3
7.11
Matt.26
Mar.14
Ioan.4
Luc.22
Ioan.5
Infrà.7
Mat.13
Mar. 6
Luc.4
Infrà.7

καὶ πιςδύσωμεν σοι. τί ὀργάζῃ; οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐςι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐςὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ὁ ἐρχόμενος πρός με, οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιςεύετε. πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ, πρός με ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐςι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναςήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. τοῦτο δέ ἐςι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ πιςεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναςήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἐγόγγυζον οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐςιν ὁ ἰησοῦς ὁ υἱὸς

υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτὸν, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα,

filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, De cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, & dixit eis, Nolite murmurare inter vos. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Mat.16
Est scriptum in prophetis, Et erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, venit ad me, non quòd patrem viderit quisquã, nisi is qui est à deo, hic vidit patrem. Amen amen dico vobis, qui confidit mihi, habet vitam æternam. Ego sum panis ille vitæ. Patres vestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille de cœlo descendens, vt ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Decertabant ergo Iudæi inter se, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem illam suam dare ad edendum? Dixit ergo eis IESVS, Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum Esa.54 Hier.31 Infr.10 Psal.77 Infr.10 I.1.14.15 Esa.14 Mat.16 Marc.14 Luc.22 1.Cor.11 Esa.53

sanguinẽ,

sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo eum in
1.Ioan.5 nouissimo die. Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: ita & qui ederit me viuet ipse quoq; propter me. Hic
1.Ioan.3 est panis ille qui de cœlo descendit, non sicut comederunt patres vestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, viuet in æternum. Hæc dixit in synagoga docens in Capernaũ. Multi ergo his auditis ex discipulis eius dixerunt: Durus est hic sermo: quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum quod murmurarẽt de hoc discipuli ipsius, di-
Mat.26 Mar.14 Lucæ.22 xit eis, Hoc vos offendit? quid igitur si videritis filium hominis ascẽdentem eo vbi erat prius? Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam, Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt.
Rom.8 Galat.5 Nouerat enim ab initio Iesus. qui essent non credẽtes, & quis proditurus esset ipsum. Et di-
Supra.6 cebat: Propterea dixi vobis, quod nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi discipulorum eius desciuerũt, eo relicto,

αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστὶ βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον· σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάλημα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. ἀλλ' εἰσί τινες ὑμῶν οἳ οὐ πιστεύουσιν. ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. καὶ ἔλεγε· διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω,

ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπον οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἓξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου. οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Numi & vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus: verba vitæ æternæ habes: & nos credimus: & Mat.16 cognouimus, quod tu es Christus filius dei viui. Respõdit eis Iesus: Nónne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est? Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota: hic enim erat proditurus eum, quum esset vnus ex duodecim. Io.13.17

Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην. ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,

Versabatur Iesus post hæc in Galilæa: non enim volebat in Iudæa versari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Ca. VII. Erat autem in propinquo dies festus Iudæorum scenopegia. Leuit.23 Dixerunt igitur ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palàm esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidem eius credebant in eum. Dicit ergo eis IESVS: Infr.8.15 Tempus meum nondum adest, tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, Infra.15 quia ego testimoniũ fero de illo, quod opera eius mala sint. Sup.3 Vos ascẽdite ad diem festũ hũc. Ego nondũ ascendo ad festum hoc,

hoc, quia meum tempus nondũ
impletum est. Hæc autẽ quum
dixisset illis, mansit in Galilęa.
Inf. 7.11 Vt autem ascenderũt fratres e-
ius, tunc & ipse ascendit ad fe-
stum, nõ manifeste, sed velut in
occulto. Iudæi ergo quærebant
eũ in festo, & dicebant: Vbi est
Sup. 6 ille? Et murmur multũ erat in
turbis de eo, Quidam enim di-
Mat. 21 cebant, Bonus est: alij autem di
cebant, Non, sed seducit turbã,
Nemo tamen palàm loquebatur
de illo propter metum Iudęorum.
Quũ autem iam dimidium
festi peractũ esset ascẽdit
Iesus in templum, ac docebat.
Et mirabãtur Iudæi, dicentes:
Quomodo hic literas scit quũ
non didicerit? Respõdit eis Ie-
Ioã. 3.5.8 sus, & dixit: Mea doctrina non
15.16.17 est mea, sed eius qui misit me. Si
quis voluerit voluntati eius ob-
temperare, cognoscet de doctri
na, vtrũ ex deo sit, an ego à me
Infr. 17 ipso loquar. Qui à semetipso
loquitur, gloriã propriã quęrit.
Qui autẽ quærit gloriã eius qui
misit ipsum, hic verax est, & in-
Exo. 21 iustitia in illo non est. Nón-
Leui. 24 ne Moses dedit vobis legem? &
Mat. 5 tamen nemo ex vobis, factis
præstat legem. Quid me quęri-
tis interficere? Respõdit turba,
Inf. 8. 10 & dixit, Dæmoniũ habes, quis
te quęrit interficere? Respõdit
Ma. 9. 12 Iesus, & dixit eis, Vnũ opus fe-
Mar. 3 ci, & oẽs miramini. Propterea
Moses dedit vobis circuncisio-
nem,

ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω
πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐ-
τοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.
ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν
ἑορτὴν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν
κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν
αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ
ἐστὶν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πο
λὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις.
οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν.
ἄλλοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλα-
νᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι παρρη-
σίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φό-
βον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς
μεσούσης, ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱε-
ρὸν, καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύμαζον
οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος
γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ
εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν
ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ
ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς
πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ἀπ'
ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν
τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ
ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος
αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀ
δικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ μω-
σῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον;
καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον.
τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπε-
κρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. δαιμό-
νιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖ-
ναι; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς. ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ
πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο
μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περι-
τομὴν

τομὴν, οὐκ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλὰ ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱροσολυμιτῶν· οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, διδάσκων καὶ λέγων· καὶ με οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει, ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ

nem, non quia ex Moſe ſit, ſed ex patribus. Et tamen in ſabbato circunciditis hominem. Si circunciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moſi: mihi indignamini, quod totum hominem ſanum fecerim in ſabbato? Nolite iudicare ſecundum aſpectum, ſed iuſto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymitanis, Nónne hic eſt quem quærũt interficere? Atqui ecce palàm loquitur, & nihil ei dicũt. Num vere cognouerunt principes, hunc eſſe vere Chriſtum? Sed hunc nouimus vnde ſit. Chriſtus autem quum venerit, nemo ſcit vnde ſit. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, ac dicés, Et me noſtis, & vnde ſim, noſtis, & à meipſo nõ veni, ſed eſt verax qui miſit me, quem vos non nouiſtis. Ego vero noui eũ, quia ab ipſo ſum, & ille me miſit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus quia nondũ venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus quum venerit, num ſigna plura edet iis, quæ hic edidit? Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt Phariſæi ac principes ſacerdotum miniſtros, vt apprehenderent eum. Dixit ergo eis IESVS Adhuc puſillum temporis vo-

Deut.1
Sup.7
Mat.13
Mar.6
Luc.4
Ioan.8
Luc.19
20. 22
Ioan.8
22.12.20
M.R.L
Ioan.16
Hier.29
Ioã.8.13

biscum sum,& abeo ad eum qui
Hier.29 me misit. Quæretis me, nec in-
Io.8.13 uenietis, & vbi ego sum, eò vos
non potestis venire. Dixerunt
ergo Iudæi inter sese, Quò hic
iturus est, quod nos non inue-
niemus eum? Num in dispersionem gẽtium iturus est,& do-
cturus gentes? Quis est hic ser-
mo quem dixit, Quæretis me,
& non inuenietis, & vbi ego
sum, eò vos non potestis veni-
re? In nouissimo autem die ma
gno festi stabat IESVS, &
clamabat, dicens, Si quis sitit,
Esa.40 veniat ad me, & bibat. Qui cre
Io.3.4.5 dit in me sicut dixit scriptura,
Esa.12 flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ. Hoc autem dixit
de spiritu, quem accepturi e-
rant credentes in ipsum. Non-
dum enim erat spiritus san-
ctus, quia IESVS nondum
Mat.21 erat glorificatus. Multi ergo
Mar.11 de turba quum audissent hunc
I.9.10.12 sermonem, dicebant, Hic est
Ioan.6 verè propheta. Alij dicebant,
Luce 7 Hic est Christus. Quidam au-
Mat.2 tem dicebant, Num à Gali-
Ioan.1 læa veniet Christus? Nónne
Mich.5 scriptura dicit, quòd ex semine
Psal.131 Dauid, & de Bethleem castel-
21. 12. lo, vbi erat Dauid, veniet Chri-
M. R. stus? Dissensio itaque orta est
in turba propter eum. Quidam
autem ex ipsis volebant appre-
hẽdere eum, sed nemo coniecit
Infr.8 in eum manus. Venerunt ergo
ministri ad põtifices, & phari-
sæos,

ἐμὲ, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε. καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον. οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν. τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους,

σαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἐπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγρα-

φεν εἰς

saeos, & dixerunt eis illi, Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri, Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Lucæ. 19
Responderunt ergo eis pharisæi, Num & vos seducti estis? Num quis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, execrabiles sunt. Ioan. 9
Dicit Nicodemus ad eos, is qui venerat ad eum nocte, qui vnus erat de numero eorum, Num lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Io. 3. 19
Responderunt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare, & vide quòd à Galilæa propheta non surrexit. Et profectus est vnusquisque in domum suam. Exo. 23 Hier. 19 &. 24 Deut. 27 Sup. 1

Iesus autem perrexit in mõtem oliuarum, & diluculo iterum venit in templum, cunctusq; populus venit ad eum, & sedens docebat eos. Adducunt autem ad eum scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & cum statuissent eam in medio, dicunt ei: Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso adulterio. In lege autem Moses præcepit nobis, vt huiusmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant, tentantes eum, vt possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scri- C. VIII. 12. II. 20 M. R. L. Leui. 20

bebat in terra. Cum ergo perseuerarét interrogare, erexit se, & dixit eis, Qui vestrum immunis est à peccato, primus in illam lapidem iaciat. Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Audientes autem hæc singulatim alius post alium exibant, initio facto à senioribus, & relictus est solus Iesus ac mulier in medio stans. Cum autem erexisset se Iesus, & neminẽ videret præter mulierem, dixit ei: Mulier, vbi sũt illi tui accusatores? Nemo te condemnauit: Quę dixit, Nemo, domine. Dixit autem

Ioan.5 Iesus, Nec ego te condemno: vade, & posthac ne peccaueris. Iterum ergo Iesus loquu-

Ioã.9.12 tus est eis, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei pharisæi, Tu de teipso testificaris, testimonium tuum non est verum. Respondit Ie-

Ioan.3. sus, & dixit eis: Et si ego te-

Rom.3 stimonium perhibeam de meipso, verum est testimonium meum, quia scio vnde veni, & quò vado: vos autem nescitis vnde venio, & quò vado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam: porrò & si iudicem ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater.

Deut.17 &.19 Quin & in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimoniũ

φωνῆς τῶν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούοντες ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος, πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ εἶπεν. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω, πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε λέγων. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπον αὐτοῖς. κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία

μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ· ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν. ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν; ὅτι λέγει, ὅτι ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ· σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν. κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ

stimonium verum est. Ego sum qui testimonium fero de meipso, & testimonium fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei, Vbi est pater tuus? Respondit Iesus, Neque me nostis, neque patrem meum. Si me nouissetis, & patrem meum nouissetis. Hæc verba loquutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus, Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini: quo ego vado, vos non potestis venire. Dicebant ergo Iudæi, Num interficiet semetipsum? quia dicit, Quò ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis, Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Si enim non crediderit is, quod ego sum, moriemini in peccatis vestris. Dicebant ergo ei, Tu quis es? Et dicit eis Iesus, In primis quod & loquor vobis. Multa habeo quæ de vobis loquar ac iudicē, sed qui me misit, verax est: & ego quę audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Non cognouerunt quod de patre eis loquutus esset. Dixit ergo eis Iesus, Cum exaltaueritis filium hominis, tũc cognoscetis quod

Mat. 11
Luc. 10
Ioan. 7
21. 12. 19
M. R. L
Io. 7. 13
I. 1. 3. 5. 6
7. & 11
1. Ioan. 4
Nũe. 21

ego sum,& quod ex meipso facio nihil, sed ita vt docuit me
Ioã.2.7 pater, hæc loquor. Et qui me
12.14.17 misit,mecum est. Non reliquit me solum pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper. Hæc illo loquente multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderant ip
Ioan.5.8 si Iudæos, Si vos manseritis in
14.17 sermone meo, verè discipuli mei estis:& cognoscetis veritatem, & veritas liberos reddet vos. Responderunt ei Semen Abrahæ sumus,neq; cuiquã seruiuimus vnquã, quomodo tu dicis,liberi reddemini? Respõdit eis Iesus, Amen amen dico vobis,quòd omnis qui facit pecca
Rom.6 tum, seruus est peccati. Seruus
Gene.21 autẽ non manet in domo in æ-
Gal.4 ternũ,filius manet in æternũ.Si ergo vos filius liberos reddide-
Rom.9 rit, verè liberi estis. Scio quod semẽ Abrahæ estis,sed quæritis me interficere,quia sermo meꝰ non habet locum in vobis.Ego quod vidi apud patrem meũ loquor, & vos quod vidistis apud patrem vestrum facitis.Respõderunt, & dixerunt ei:Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus, Si filij Abrahæ essetis, o-
Sup.7 pera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere
Sup.3 hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à deo. Hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri.

Dixerũt

ἐγὼ ἅμι,καὶ ἀπ' ἐμαυτ῀ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ· καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατὴρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. Ταῦτα αὐτ῀ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ ὀδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τ῀ ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐς τ῀ αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει ἐς τ῀ αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· εἰ τέκνα τ῀ ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τ῀ ἀβραὰμ ἐποιεῖτε· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τ῀ θεοῦ· τ῀το ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τ῀ πατρὸς ὑμῶν.

εἶπον

εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐ δὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη ἰησοῦς. ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με. ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις.

Dixerunt itaque ei, Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus Deum. Dixit eis IESVS, Si deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego enim ex deo processi & veni. Neque enim à meipso veni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desideriis patris vestri vultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autẽ quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguit me de peccato? Porrò si veritatem dico, quare vos nõ creditis mihi? Qui ex Deo est, verba dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, quòd Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus, Ego dæmonium non habeo, sed cohonesto patrẽ meũ, & vos ignominia affecistis me. Ego autem non quæro gloriam meam, est qui querat & iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meũ seruauerit, mortem non videbit in æternũ. Dixerunt ergo illi Iudæi, Nunc cognouimus quòd dæmonium habes.

1. Ioan. 3
Rom. 10
1. Ioan. 4
Gen. 3.
1. Ioan. 4
Supra 4.
Ioan. 17.
Ioan. 5.
Mat. 9. 12. Mar. 3. Ioan. 7.

habes. Abraham mortuus est & prophetæ, & tu dicis, Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt? Quē teipsum tu facis? Respōdit Iesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse, & tamen non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero quod non nouerim eum, ero similis vestri, mendax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit vt videret diem meū, & vidit atque gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit eis Iesus, Amen amen dico vobis, antequam Abraham nasceretur ego sum. Tollebant ergo lapides, vt iacerent in eū. Iesus autem abscondit se, & exiuit è templo.

Et præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, vt cæcus nasceretur? Respondit Iesus, Neque hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera eius qui

Ioan. 8.
Ioan. 5.
Matt. 11.
Ioan. 10.
Ioan. 17.
Mat. 11.
Lucæ. 10
Ioan. 7.
Luc. 4.
Cap. 1x.
Exod. 20
Deut. 5.
Supra 5.
Infra 15.

ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης. ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν. πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ ἐμί. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος, ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, ἕως ἡμέρα ἐστίν.

ἐστίν. ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ. καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν, καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι προσίτης ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν, ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; λέγει. οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος

qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. Quandiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc quum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ: quod si interpreteris, sonat missus. Abiit ergo & lauit, & venit videns. Itaque vicini, & qui viderant eum prius quod mendicus esset, dicebant, Nónne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, Hic est: alij rursus, Similis est ei, ille dicebat, ego sum. Dicebant ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit, Ille homo qui dicitur IESVS lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, visum recepi. Dixerunt ergo ei, Vbi est ille? Ait, Nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum quum lutum faceret IESVS, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo visum recepisset. Ille autem dixit eis, Lutum mihi imposuit super oculos, & laui, & video. Dicebant ergo ex pharisæis quidam, Non est hic homo à

Mat. 12. Marc. 2.

Supr. 5. 7

Supra 5.

mo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant, quomodo potest homo peccator hæc signa edere? Et
Mat.21. dissensio erat inter eos. Di-
Marc. 12 cunt cæco iterum. Tu quid di-
Ioan.7. cis de illo, quia aperuit tibi ocu-
10.12. los tuos? Ille autem dixit, Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset, & visum recepisset, donec vocauerũt parentes eius, qui visum receperat, & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes eius & dixerunt: Scimus quod hic est filius noster, & quod cæcus natus est, quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur. Hæc dixerunt parentes eius, quod timerent Iudæos.
Infra. 11. Iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse CHRISTVM, è synagoga eiiceretur. Propterea parentes eius dixerunt, Aetatem habet, ipsum interrogate. Vocauerunt ergo rursum hominẽ, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei:
Iosue. 7. Da gloriam Deo. Nos scimus quod hic homo peccator est.
Mat. 11. Respondit ergo ille, & dixit: An peccator sit nescio: vnum

scio,

ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι δὲ ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον. οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη. πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν. ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα,

οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἠνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς. εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε. τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν δὲ αὐτὸν, καὶ εἶπον. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσῆ ἐλάλησεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη. ὅτι ἠνέῳξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. σὺ πιστεύεις εἰς τὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπε. καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά σου ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη. πιστεύω κύριε. καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον

scio, quod cæcus cum fuerim nunc videam. Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quo modo aperuit tibi oculos? Respondit eis: Dixi vobis iam, nec audistis: cur iterum vultis audire? num & vos vultis discipuli eius fieri? Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius esto, nos autem Mosi discipuli sumus: nos scimus quod Mosi loquutus est deus, hunc autē nescimus vnde sit. Respondit ille homo, & dixit eis. In hoc enim mirabile quiddam est, quod vos nescíatis vnde sit, & tamen aperuit meos oculos. Scimus autē quod peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntati ipsius obtemperat, hunc audit. A seculo non est auditum quod quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset hic à Deo, non potuisset facere quicquam. Respō derunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum foras: quumque inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei? Respondit ille & dixit: Et quis est domine, vt credam in eum? Et dixit ei Iesus, Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait, Credo domine. Et adorauit eum. Et dixit ei Iesus, In iudicium ego in hunc mundum

Supra 7.

Eccli. 12. Ioan. 10.

Mat. 26. Mar. 14

Mat. 13.

dum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant: Et audierunt quidam ex phariſæis hæc, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci

Infra. 15. ſumus? Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis, Videmus: idcirco peccatum veſtrum manet.

Cap. x Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ſtabulum ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt.

Prou. 27 Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et quum proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur, quia nouerunt vocem eius. Alienum autem non ſequentur, ſed effugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autem non cognouerunt quæ eſſent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen di-

Infra. 14 co vobis, Ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot ante me venerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſeruabitur, & ingredietur & egredie-

Ezec. 34 tur, & paſcua inueniet. Fur non venit, niſi vt furetur & macte-

του ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσάν τινες τῶν φαρισαίων ταῦτα, καὶ εἶπον αὐτῷ· μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα

ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς ὢν καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ ἔστι τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα. καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν. καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν

mactet, ac perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, ac deserit oues, fugitque, & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, vnus pastor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo rursus sumẽdi eam: Hoc mandatum accepi à patre meo. Dissensio igitur iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis. Num dæmonium potest cæcorum

1.Cor.9 Esaiæ.56

8 5 8 M.R.L.

11 10 M. L.

Matt.12 Esa.42

Marc.10

Matt.21 Marc.12

M.9.R.3 Ioã.7.8.

Ioan.9 corum oculos aperire? Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Solomonis. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & Io.1.4.9 dicebant ei: Quousque animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenuè. Respondit eis Iesus, Dixi Ioan.8 vobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium redd.1.Ioan.4 unt de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, quemadmodum dicebam vobis, Oues meæ vocem meam audiunt & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum neque rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus est, & nemo potest rapere de manu pa- Io.14.17 tris mei. Ego & pater vnum Ioan.7.8 sumus. Sustulerunt ergo rursum lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum operum me lapidatis? Responderunt ei Iudæi, dicentes, Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo Infra.19 quum sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Iesus: Nónne scriptum est in lege vestra,

φλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ· ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου, διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν,

ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; καὶ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε. ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν. καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν

vestra, Ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura: quem pater sanctificauit & misit in mundum, vos dicitis me blasphemare, quia dixerim, Filius dei sum? Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin vero facio, & si mihi nō creditis, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quod pater in me est, & ego in eo. Quærebant iterum eum apprehendere, & exiuit de manu eorum, & abiit iterum trans Iordanem in eum locum, vbi fuerat Ioannes baptizans primum, mānsitq; illic. Et multi venerunt ad eū, ac dicebant, Ioannes quidem signum edidit nullum, Omnia autem quæcunq; dixit Ioannes de hoc, vera erant, & crediderunt multi illic in eum.

Psal. 81

26.14.22 M.R.L.

Ioā. 9.15.

Supra. 7 Matt. 12

Supra. 1

Supr. 3.5.

Aegrotabat autem quidē nomine Lazarus Bethanienſis à castello Mariæ & Marthæ huius sororis. Maria autem erat ea quæ vnxit dominum vnguento, & exterſit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miserunt ergo sorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Iesus, dixit: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, vt glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem Iesus Martham

Cap. xi. Lucæ. 7

Supra. 9.

& so-

& sororem eius & Lazarum. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidē temporis mansit in eodē loco duobus diebus: deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei discipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc? Respondit Iesus: Nónne duodecim
Infra.12 sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, nō offendit: quia lucē huius mundi videt. Si quis autē ambulauerit in nocte: offendit, quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis,
958 M.R.L. Lazarus amicus noster dormit: sed vado vt à somno excitē eū. Dixerunt ergo discipuli eius. Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt quod de dormitione somni diceret. Tūc ergo Iesus dixit eis manifeste. Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos vt credatis ꝙ non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui
Infra.19. dicitur Didymus, ad discipulos: Eamus & nos, vt moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eū quatuor dies iam in monumento habenten. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymā ferè stadiis quindecim. Multique ex Iudæis venerant ad Martham ac Mariam, vt consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo vt audiuit, quod

καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐχὶ δώδεκα εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παῤῥησίᾳ. λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ μαρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μαρθα ὡς

ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπ-
ἠντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ
οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ Μαρ-
θα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· κύριε, εἰ ἦς ὧδε,
ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.
ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰ-
τήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέ-
γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἀναστήσεται ὁ ἀ-
δελφός σου. λέγει αὐτῷ Μάρθα·
οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστά-
σει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐ-
τῇ ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις
καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν
ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ
πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ
εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέ-
γει αὐτῷ· ναὶ κύριε· ἐγὼ πεπί-
στευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμε-
νος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε,
καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελ-
φὴν αὐτῆς, λάθρα εἰποῦσα· ὁ διδά-
σκαλος παρέστι, καὶ φωνεῖ σε. ἐκεί-
νη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ
ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἐληλύ-
θει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ'
ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν
αὐτῷ ἡ Μάρθα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ
ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ
παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες
τὴν Μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη
καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ,
λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖ-
ον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν Μαρία
ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦ-
σα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς
τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ· κύ-
ριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου
ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶ-

δεν

quod Iesus veniſſet, occurrit illi, Maria vero domi deſidebat. Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. Sed & nunc ſcio, quod quæcunq; popoſceris à deo, da turus ſit tibi deus. Dicit illi Ieſus, Reſurget frater tuus. Dicit ei Martha, Scio quod reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. Dicit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi, Etiam domine. Ego credo, q̃ tu ſis Chriſtus ille filius Dei, qui in mundum venturus erat. Et cum hæc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam clanculum, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te. Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eũ. Nondũ aũt venerat Ieſus in caſtellũ, ſed erat in eo loco, vbi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erãt cum ea in domo, & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam quod cito ſurrexiſſet, & exiſſet, ſecuti ſunt eam, dicentes: Vadit ad monumentum, vt ploret ibi. Maria ergo cum veniſſet eò vbi erat Ieſus, videns eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus. Ieſus ergo vt vi-

7 11 16
M. L. I.
1. theſ. 4.
Infra. 14
Rom. 10
Marc. 9
M. 6. L. 8

dit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide. Lachrymatus est Iesus: Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, vt & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror eius qui mortuus fuerat, Domine, iam olet, quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus, Nónne dixi tibi, quòd si credideris, visura esses gloriam dei. Sustulerunt ergo lapidem à loco, vbi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autem attollens sursum oculos, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego aũt sciebam, φ semper me audis, sed propter turbam quæ circunstat dixi, vt credant φ tu me miseris. Atque hæc cum dixisset, voce magna clamauit, Lazare, veni foras. Et prodiit qui fuerat mortuus manus & pedes habens reuinctos fasciis sepulchralibus, & facies illius sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus, Soluite eum, & sinite abire. Multi ergo

Luc.19

Supra.9

Marc.9

Infra.12

Ioã.7.8. 12

δεν αὐτῶ κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῆ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῶ πνεύματι, καὶ ἐταράξεν ἑαυτὸν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῶ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῶ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῶ. λέγει ὁ ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα. κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῆ ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι παντότέ μου ἀκούεις. ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῆ μεγάλῃ ἔκραυγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν

ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδὲν, οὐδὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραΐμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.

ἐζήτουν

ex Iudæis, qui venerant ad Mariam & viderant quæ fecissed Iesus, crediderunt in eum. Quidã autẽ ex ipsis abierunt ad pharisæos, & dixerunt eis quæ fecisset Iesus. Congregauerunt ergo pontifices & pharisæi concilium ac dicebant, Quid facimus, quia hic homo multa signa edit? Si permiserimus eum sic, omnes credent ei, venienq́; Romani, & tollent tum locum nostrum, tum gentem. Vnus autem ex ipsis, Caiaphas nomine, quum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquã, nec perpenditis quod expedit nobis, vt vnus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, vaticinatus est, quod Iesus moriturus esset pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Ab illo ergo die consultabant inuicem, vt interficerent eum. Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, sed abiit illinc in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi versabatur cum discipulis suis. Instabat autem pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam è regione ante pascha, vt purificarent se.

26 18
M. I.

Matt. 26
Mar. 3. 12

26. 14. 22
M. R. L.

Supra.7 Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur inter se in templo stantes: Quid videtur vobis, qđ non venerit ad diem festum?

Supra.9 Dederant autem pontifices & pharisæi præceptum, vt si quis cognouisset vbi esset, indicaret, vt comprehenderent eum.

Ca. xii. 26 14 M. R Iesus ergo ante sex dies paschæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit à mortuis. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus vero vnus erat de numero discumbentium cum eo. Maria ergo accepit librã vnguẽti nardi pistícæ preciosæ, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis, domus autẽ impleta est ex odore vnguenti. Dicit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas Simonis Iscariotes, qui erat eum proditurus, Quare hoc vnguentũ non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit aũt hoc, non qꝛ pauperes illi curæ essent, sed quia fur erat ac marsupiũ habebat, eaq; quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo Iesus, Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes enim semper habetis vobiscum, me vero non semper habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quod illic esset, & venerunt non propter Iesum tantum, sed vt Lazarum quoq; viderent, quem suscitauerat à

26.14.7 M.R.L.

14 22 R. L.

Infra.13

Matt.26

21. 11. 19. M.R.L.

ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστί, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐποίησαν δὲ αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει δὲ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι. διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. ἄφες αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ

ρεμ ἐκ νεκρῶμ. ἐβουλεύσαντο δὲ
οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸμ Λάζαρομ
ἀποκτείνωσιμ, ὅτι πολλοὶ δι' αὐ
τὸμ ὑπῆγομ τῶν Ἰουδαίωμ, καὶ
ἐπίστευομ εἰς τὸμ Ἰησοῦμ. τῇ ἐπαύριομ
ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼμ εἰς τὴμ ἑορ
τήμ, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰη
σοῦς εἰς Ἰερουσόλυμα, ἔλαβομ τὰ
βαΐα τῶν φοινίκωμ, καὶ ἐξῆλ
θομ εἰς ὑπάντησιμ αὐτῷ, καὶ ἔ
κραζομ. ὡσαννᾶ, εὐλογημένος ὁ
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. εὑρὼμ δὲ
ὁ Ἰησοῦς ὀναρίομ, ἐκάθισεν ἐπ'
αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμμένομ. μὴ
φοβοῦ θύγατερ Σιών, ἰδοὺ ὁ βα
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ
πῶλομ ὄνου. ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνω
σαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶ
τομ, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦμ
ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦ
τα ἐποίησαν αὐτῷ. ἐμαρτύρει
οὖμ ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸμ
Λάζαρομ ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνη
μείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸμ ἐκ νεκρῶμ.
διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ
ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ
τὸμ πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ
μὲμ Φαρισαῖοι εἶπομ πρὸς ἑαυ
τούς. θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε
οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐ
τοῦ ἀπῆλθεμ. ἦσαν δέ τινες Ἕλ
ληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντωμ, ἵνα
προσκυνήσωσιμ ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗ
τοι οὖμ προσῆλθομ Φιλίππῳ
τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλι
λαίας, καὶ ἠρώτωμ αὐτὸμ, λέ
γοντες. κύριε, θέλομεμ τὸμ Ἰησοῦμ

rat à mortuis. Consultabant autē principes sacerdotū, vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum. Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, cum audissent quod veniret Iesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant: Hos anna, benedict⁹ qui venit in nomine domini rex Israël. Nactus autem Iesus asellam, sedit super eam, sicut scriptum est, Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc autem nō cognouerunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc essent scripta de eo, & quod hæc fecissent ei. Testificabatur igitur turba quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba, quod audierant eum edidisse hoc signum. Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtis quod nihil proficitis? Ecce mundus post eum abiit. Erant autem quidam Græci ex his qui ascenderant, vt adorarent in festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaïda Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum

Ibidem
Matt.21
Esaię.62
Zacha.9
Lucæ.4
Esa.62
Zacha.9
Sup.11
Ibidem
Ioan.1

videre. Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rursum. & Philippus dicunt Iesu. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora vt glorificetur filius hominis. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti deiectum in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si vero mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eũ pater. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, illustra nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo, dicẽs: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant, Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos. Nunc iudiciũ est mundi huius. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipsum. Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.

Io.13.17
Matt.10 16.
Marc. 8.
Luc.9.17
26. 14.
M. R.
Lucæ.22
Supra.11
I.14. 16
Supr.3.8

Respondit

ἰδεῖν. ἔρχεται Φίλιππος, καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω; πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.

ἀπεκρίθη

ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστί. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ σημεῖα αὐτοῦ πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τὴν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων

Respondit ei turba, Nos audiuimus ex lege, quod Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis IESVS, Adhuc ad breue tempus lumen vobiscum est. Ambulate donec lucem habetis, ne vos tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hæc loquutus est IESVS, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: vt sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne videant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam eius, & loquutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi credidérunt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne è synagoga eiicerentur. Dilexerũt enim gloriam hominum magis quàm gloriam dei. Iesus autem clamauit, & dixit,

1. Par. 17
Esa. 9
Dan. 7
Suprà. 8
Supr. 7
Esa. 53
Rom. 10
Esa. 6
Mat. 21
Mar. 12
Ioan. 7
Ioan. 5

Ioan.14 Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui videt me, videt eum qui
I.1.3.8.9 misit me. Ego lux in mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit verba mea, & non crediderit, ego non iudico eum. Non enim veni, vt iudicem mundum, sed vt seruem mundum. Qui reiicit me, nec accipit verba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar. Et scio quod mandatum eius vita æterna est.
Io.3.8
Sup.6 Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

C. XIII. Ante festum autem pa-
Luc.22 schæ sciens IESVS, quod venisset hora ipsius, vt transiret ex hoc mundo ad patrem, quum dilexisset suos qui erant in mundo vsque ad finem dilexit eos. Et cœna facta, cum
Mar.14 Luc.22 diabolus iam immisisset in cor
Mat.11 Luc.10 Iudæ Simonis Iscariotæ vt
Ioan.6 proderet eum, sciens IESVS
Infrà. 16 quod omnia dedisset sibi pater in manus, & quod à deo exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, & ponit vestimenta: & cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes di-

ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμέ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ὄντας ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια. καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν

πλειν τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάξασθαι τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσών, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

ὁ πρὸ

des discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit IESVS & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nũc, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habes partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei IESVS: Qui lotus est non opus habet, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quis nam esset qui proderet ipsum, propterea dixit non estis mundi omnes. Postquam ergo lauisset pedes eorum, receptisque vestibus suis accubuisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magistrum ac dominum & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, vos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes. Exemplũ enim præbui vobis, vt quẽadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen amen dico vobis, non est seruus maior domino suo, neq; legat⁹ maior est eo qui legauit ipsum. Si hæc nouistis, beati estis si feceritis ea.

Psal. 50

Sup. 6

Mat. 9. 13

Mat. 23

Galat. 6
Ioan. 15
Ephe. 5
Mat. 10
Lucæ. 6
Ioan. 15
Mat. 5
Supr. 6

Non

Non de omnibus vobis loquor, ego scio quos elegerim. Sed vt ad impleatur scriptura: Qui edit mecum panem sustulit aduersum me calcaneum suum. Nũc dico vobis prius quàm fiat: vt quũ factum fuerit credatis, quod ego sim. Amen amen dico vobis, qui recipit quẽcũq; misero, me recipit. Qui autẽ me recipit, recipit eũ qui me misit. Cũ hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & testificatus est dixitque: Amen amẽ dico vobis, quod vnus ex vobis proditurus est me. Aspiciebant ergo se inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat autẽ vnus ex discipulis Iesu recumbens in sinu ipsius, nimirum is quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, vt sciscitaretur quis esset de quo loqueretur. Ita q; quũ recubuisset ille super pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondet Iesus: Ille est, cui ego intinctum panẽ porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post offulam ingressus est in eum satanas. Dicit igitur ei Iesus: Quod facis fac citius. Hoc autẽ nemo intelligebat discumbentiũ ad quid dixisset ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus, eme ea, quę opus sunt nobis ad diem festũ, aut egenis vt aliquid daret.

Mat.5 Sup.6 Psal. 40 Mat.10 Mar.9 Luc.9 26.14.22. M.R.L Ioan.21. Mat.26 Mar.14 1.Cor.11 Mat.26 Ioan.12

Quum

οὐ πρὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τῦ γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ ἐμι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι πρὶ τίνος λέγει. ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη πρὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ. κύριε, τίς ἐστιν; ἀπεκρίνατο ὁ ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ.

λαβὼν

λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ ἰησοῦς. νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. καὶ ὑμῖν λέγω ἀρτι. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἀρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν

Quum ergo accepisset ille offulam, exiuit continuo. Erat autem nox. Quum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc glorificatus est filius hominis, & deus glorificatus est per eũ. Si deus glorificatus est per eum, & deꝰ glorificabit eum per se, & continuo glorificabit eũ. Filioli adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non potestis venire: ita & vobis dico nunc. Præceptum nouum do vobis, vt diligatis vos mutuo, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis vos mutuo. In hoc cognoscẽt omnes, quod discipuli mei sitis, si charitatẽ habueritis inter vos mutuam. Dicit ei Simõ Petrus: Domine, quò vadis? Respondit ei Iesus: Quò ego vado, non potes me nunc sequi, sequeris autem postea: Dicit ei Petrus: Domine, quare nõ possum te sequi nunc? Animã meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor vestrum. Creditis in deum, & in me credite, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem vobis, vado paraturus vobis locum. Et si abiero ad parãdum vobis locũ, iterum

Ioan.18

Ioan.12

Ioan.12.17

Rom.13
Ephe.4

Mat.26
Mar.14
Luc.24

C.XIIII
Ioã.16

iterum veniam & assumam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis, & quo ego vado, scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Dicit ei IESVS: Ego sum via, & veritas & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum vtique cognouissetis. Et nunc cognoscitis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei IESVS: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui vidit me, vidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sum, & pater in me? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sum, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet, quia ego ad patrem vado. Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate.

Io. 1. 6. 8 11. 15. Esa. 45. Ioan. 3. 5 7. 8. 42. Matt. 21. Marc. 11. Io. 15. 16. Ioan. 15.

πάλιν δέχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν· καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος· κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς

ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ

uate. Et ego rogabo patrem: & alium consolatorem dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis quem mundus non potest accipere: quia non videt eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manet, &, in vobis erit. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non videt: vos autem videtis me. Quia ego viuo, & vos viuetis. In illo die vos cognoscetis, quod ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit IESVS, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc loquutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autẽ ille qui est spiritus sanctus, quem

Psal. 45.
Mat. 28.
Ioã. 9. 15
Ioan. 16.
Act. 1. 5.
Io. 8. 15.
Io. 3. 5. 7. 8. 12.
Luc. 24.
Io. 7. 15.
Luc. 24.

spiri-

spiritum mittet pater nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixi vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ne turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi vobis, Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quod dixerim, vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis prius quàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed vt cognoscat mundus quod diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

Ioan. 16. 20

Ioan. 12. 16.

Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit', & omnem qui fert fructum purgat, vt fructum copiosiorem afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum mul-

Cap. xv Eccli 24

Supra 8

πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν, μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν

πὺρ πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ δύ-
νασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις
μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ
κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνά-
γουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ βάλλου-
σι, καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ
καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μεί-
νῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ
γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξά-
σθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν
πολὺν φέρητε, καὶ γένησθε
ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ
με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑ-
μᾶς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐ-
μῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρή-
σητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου,
καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πα-
τρός μου τετήρηκα, καὶ μένω
αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελά-
ληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν
ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πλη-
ρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ,
ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς
ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης
ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὶς τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φι-
λῶν αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε,
ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλο-
μαι ὑμῖν. οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω
δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε
τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς
δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ
ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου,
ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξε-
λέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην
ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑ-
μεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέ-
ρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ,
ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτήσητε τὸν πα-
τέρα

multum, quia sine me nihil po-
testis facere. Si quis in me non
manserit, eiectus est foras si-
cut palmes, & exaruit: & col-
ligunt eos, & in ignem conii-
ciunt, & ardent. Si manseritis
in me, & verba mea in vobis
manserint, quicquid volueritis,
petetis, & fiet vobis. In hoc
glorificatus est pater meus, vt
fructum copiosum afferatis, &
efficiamini mei discipuli. Sicut
dilexit me pater, ita & ego di-
lexi vos. Manete in dilectione
mea. Si præcepta mea serua-
ueritis, manebitis in dilectione
mea, sicut & ego patris mei
præcepta seruaui, & maneo in
eius dilectione. Hæc loquutus
sum vobis, vt gaudium meum
in vobis maneat, & gaudium
vestrum impleatur. Hoc est
præceptum meum, vt diligatis
vos inuicem, sicut dilexi vos.
Maiorem hac dilectionem ne-
mo habet, vt quis animam su-
am ponat pro amicis suis. Vos
amici mei estis, si feceritis
quæcunque ego præcipio vo-
bis. Non posthac vos dico ser
uos, quia seruus nescit quid fa-
ciat dominus eius. Vos autem
dixi amicos, quia omnia quæ
audiui à patre meo, nota fe-
ci vobis. Non vos me elegistis,
sed ego elegi vos, & consti-
tui vos, vt eatis, & fructum
afferatis, & fructus vester ma
neat: vt quicquid petieritis
patrem

I.6. 9.14.

Mat.21.
Marc.11.
Io.14.16
Io. 6.14.

Ioan.13.
1.Cor.14

Mat. 20.
Mar. 11.
1.Ioan.3.

Mat.12.

patrẽ in nomine meo, det vobis.
Ioan. 13. Hæc præcipio vobis, vt diligatis vos mutuo. Si mundus vos odit, scitis quod me prius quàm vos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mũdus quod suum est diligeret. Quia verò de mundo non estis, sed ego selegi vos de mundo, propterea odit vos mũdus.
Mat. 10. Mementote sermonis quẽ
Luc. 6 ego dixi vobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & vos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt,
Ioan. 16. & vestrum seruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meũ, quia non nouerunt eum qui misit me. Si nõ
Ioan. 9. veniissem, & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent.
I. 5. 9. 10. Nunc autem non habent quod prætexant peccato suo. Qui me odit, is & patrem meum odit. Si opera non feciissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt, non solum me, verum etiam patrem meum. Sed hoc accidit, vt compleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, Odio habuerunt me gratis. Quum autem
Psal. 24. Io. 7. 14. venerit paracletus, quẽ ego mittam vobis à patre, spiritus veritatis, qui à patre procedit, ille testimoniũ perhibebit de me. Quin & vos testes estis, quia ab initio mecum estis.

Ca. XVI Hæc locutus sum vobis, vt ne quid

τρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.

ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ

να μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς, ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα, οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις. ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με. περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ

ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient vos. Sed venit tempus, vt quisquis interficiet vos, videatur cultum præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neq; me. Sed hæc loquutus sum vobis, vt cum venerit tempus illud, reminiscamini eorum, q̃ ego dixerim vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Nunc autem vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadam. Sed quia hæc loquutus sum vobis, mœstitudo impleuit cor vestrum. Sed ego veritatẽ dico vobis, expedit vobis vt ego vadã. Si enim non abiero, cõsolator ille nõ veniet ad vos. Sin autem abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia & de iudicio. De peccato quidem, quia non credũt in me. De iustitia verò, quia ad patrẽ vado, & posthac non videbitis me. De iudicio autẽ, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Ad hæc multa habeo quæ vobis dicam, sed non potestis portare nunc. Cum autem venerit ille qui est spiritus veritatis, ducet vos in omnem veritatẽ. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit, loquetur, & quę futura sunt, annunciabit vobis. Ille me glorificabit, quia de meo

Mat. 10. 24. Mar. 13. Lucæ. 21 Matt. 9. Marc. 2. Luc. 5. Ioan. 14. Ibidem. Io. 12. 14 Ioan. 14. Ibi dem. Ioan. 15.

accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea sunt, propterea dixi, quod de meo accipiet & annunciabit vobis. Pusillum, & non videtis me, & iterum pusillum, & videbitis me, quia ego vado ad patrem. Dixerunt ergo quidam ex discipulis eius inter se, Quid est hoc quod dicit nobis, pusillum, & non videtis me, & rursus pusillum, & videbitis me, & quia ego vado ad patrem? Dicebant ergo, quid est hoc quod dicit, Pusillum? Nescimus quid loquatur. Cognouit autem IESVS: quòd vellent ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos quod dixi, Pusillum & non videtis me, & iterum pusillum, & videbitis me? Amen amen dico vobis, plorabitis, & lamentabimini vos, mundus contrà gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, sed mœror vester vertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia venit hora eius. Cum autem peperit puerũ, iam non meminit anxietatis, propterea ꝙ gaudeat hominem esse natum in mundo. Et vos igitur nunc quidem mœrorem habetis, sed iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollit à vobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen di-

Mat. 11.
Luc. 10.
Ioã. 3. 17
Ioan. 7.
Ioan. 14.
Hiere. 31
Iacob. 4
Ioan. 15.
Ioan. 14.

καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς. ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα

co vo

τοῦτο ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν. αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, κἀμὲ μόνον ἀφῆτε, καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ

co vobis, quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Hactenus non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia loquutus sum vobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar vobis, sed palàm de patre meo annunciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quod ego rogaturus sim patrem pro vobis. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quod à Deo exiuerim. Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius. Ecce nunc apertè loqueris, nec prouerbium vllum dicis. Nunc scimus quod scis omnia, nec opus est tibi, vt quis te interroget. Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit eis IESVS, Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam venit, vt dispergamini vnusquisque in sua, meque solum relinquatis, & tamen nõ sum solus, quia pater mecum est. Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis: in mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego vici mundum.

Matt. 12. Marc. 11 1. Ioan. 1 Mat. 13. Mar. 4. Ioan. 14. Io. 8. 13. Io. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 15 Zach. 13 Mat. 26. Marc. 14 Io. 14. 20

Hæc loquutus est IESVS, & sublatis oculis in cœlum, dixit:

Ca. XVII Ioan. 12.

Ioan. 12. dixit: Pater, venit hora, glorifica filium tuum, vt & filius tuus glorificet te. Sicut
Ioan. 5. dedisti ei potestatē omnis carnis, vt quotquot dedisti ei, det
Supra 6. eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti IESVM
Exod. 23 CHRISTVM. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi
Ioan. 12. vt facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum, gloria quam habui, prius quàm hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcunque dedisti mihi, abs te
Io. 4. 8. sunt. Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt: & cognouerunt verè, quod à te exiui, & crediderunt, quod tu me misisti.
Ioan. 14. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et
Ioan. 1. 15 mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, &
Luc. 22. ego ad te venio. Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. Quum essem cum eis

τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς. τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωσαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου εἰσίν. ὅτι τὰ ῥήματα, ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ, οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ,

μῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδω-

eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditus, vt scriptura compleretur. Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo. Non rogo vt tollas eos è mundo, sed vt serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Sanctifica eos per veritatem tuam. Sermo tuus, veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum, & pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati per veritatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro iis qui crediturí sunt per sermonem eorum in me. vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus quod tu me miseris, & ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum, & vt cognoscat mundus quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mi-

Io.6.18. Psal.68 Act.1. Io.8.15. Io.8.20. Ioan.14. Ioan.12. Io.6.14.

hi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditū mundum. Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quod tu me miseris. Et notum feci eis nomen tuum & notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

Matt. 11. Io. 7. 15. Ioan. 8.

δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων. καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

C. XVIII Mat. 26. Mar. 14 Luc. 22. M. L. Ibidem.

Hæc cum dixisset IESVS, egressus est cum discipulis suis trans torrētem cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse, & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas qui prodebat eum locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis.

Ταῦτα εἶπων ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε,

Ioan. 13.

Iesus itaq; sciens omnia quæ ventura erant super se, processit ac dixit eis, Quem quæritis? Respōderunt ei, IESVM Nazarenum. Dicit eis Iesus, ego sum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: IESVM Nazarenum. Respōdit IESVS: Dixi vobis quod ego sum. Si ergo me quæritis,

τῆτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. σίμων οὖν πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος, καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν ἰουδαίων συνέλαβον τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων πέτρος καὶ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος. οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν

ritis, sinite hos abire. Vt cõpleretur sermõ quem dixerat: Ex his quos dedisti mihi, non perdidi quenquam. Simon ergo Petrus quum haberet gladium, eduxit eum, & percussit pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladium tuum in vaginam. An non bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad annam primum: erat enim socer Caiaphæ qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiaphas is, qui consilium dederat Iudæis, quod expediret vnum hominẽ mori pro populo. Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum

Ioan.17

26 14 M. R. Lucæ.22

Ibidem

Ioan.11

M.R.L. Ibidem

Matt.26

M.R.L Ibidem

eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ipſius. Re-
Ioan.7 ſpondit ei Ieſus: Ego Palàm loquutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto loquutus ſum nihil. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt, quid loquutus ſim ipſis. Ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. Hæc autem quum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu, dicens: Siccine reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si male loquutus ſum, teſtificare de malo:
26 14. M. R. Lucæ.22 ſin bene, cur me cædis? Et miſit eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem. Stabat autem Simon Petrus & calefaciebat ſe. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non ſum. Dicit ei vnus ex ſeruis pontificis cognatus eius, cuius abſciderat Petrus auriculam: Nónne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cecinit. Ducunt ergo
27.15.23 M.R.L. Ibidem Ieſum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, ſed vt ederent paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit.

Quam

αὐτῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ, ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ, εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ. εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμι. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε.

τίνα

τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπε αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς

Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaquam tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nobis non licet interficere quenquã. Vt sermo Iesu impleretur quẽ dixit significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo ite rum in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit IESVS: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium feram veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et quũ hoc dixisset, iterum prodiit

M. R. L. Ibidem.

27 15 M. R.

ad

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam.
Matt.27 Marc.15 Luc.23 Est autem consuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in pascha. Vultis ne ergo dimittam vobis illum regem Iudæorum?
Ibidem. Clamauerunt rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

Ca.xix Matt.27 Marc.15 Tunc ergo apprehendit Pilatus IESVM, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius, & veste purpurea circundederunt eum, ac dicebant: Aue Rex Iudæorum. Et dabant ei alapas.
Lucæ.23 Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis quod nullam in eo, causam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam, & purpureum pallium, Et dicit eis: Ecce homo. Quum ergo vidissent eum pontifices & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia filium dei se fecit. Quũ ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit, & ingressus est prætorium iterum, & dixit

M.27. R.15.

Ibidem.

τοὺς ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα. βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες· μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής.

τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλᾶτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, καὶ ἔλεγον· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει

καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σαυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοι, μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ πιλᾶτος ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος ἐπὶ τόπου λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεύς ὑμῶν. οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆρον, σαύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σαυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σαυρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπήγαγον. καὶ βαστάζων τὸν σαυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσαύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. ἔγρα-

& dicit ad Ieſum: vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quod poteſtatem habeam crucifigendi te, & poteſtatem habeam abſoluendi te? Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet è ſupernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Ex eo quærebat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc abſolueris, non es amicus Cæſaris. Quicũq; ſe regem facit, contradicit Cæſari. Pilatus aũt quum audiſſet hunc ſermonem, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraice autẽ Gabbatha. Erat autem paraſceue paſchæ, hora ferme ſexta & dicit Iudæis: Ecce rex veſter. Illi autem clamabant. Tolle, tolle, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt pontifices: Non habemus regem, niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eum illis, vt crucifigeretur. Acceperunt autem Ieſum, & abduxerunt, atque is baiulans crucem ſuam, exiuit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice autem Golgotha, vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum, Scri-

Act. 13.

M. L. Ibidem

M. R. L. Ibidem

Ibidem

pſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraice & Græce & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum. Noli ſcribere, Rex Iudæorum: ſed quòd ille dixerit, Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo quum crucifixiſſent Ieſum, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, à ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe, Ne ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophę, & Maria Magdalene. Quũ vidiſſet ergo IESVS matrem ac diſcipulum aſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua. Poſtea ſciẽs Ieſus,

Pſal. 21

φε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τ σαρᾶ. ἦν δ γεγραμμένον· ἰησῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τ ἰουδαίων. τοῦτον οὖν τ τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τ ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσαρώθη ὁ ἰησῦς. καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τ ἰουδαίων· μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τ ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τ̃ ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος· ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσάρωσαν τὸν ἰησῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τ ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτ, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ἡ λέγουσα· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τ ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τῷ ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ἰησῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. ἔπειτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τ ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἰησῦς,

ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. διψῶ. σκεῦος ἦν ἐκεῖτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἁριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν

Ieſus, quod omnia iam cõſummata eſſent, vt conſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat poſitũ aceto plenũ. Illi verò impleuerunt ſpongiam aceto & hyſſopo, & impoſitã admouerunt ori eius. Quum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit cõſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudei ergo, quoniam paraſceue erat, vt non remanerẽt in cruce corpora ſabbato (erat enim magnus dies ille ſabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorũ crura, ac tollerentur. Venerũt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem quum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, nõ fregerunt eius crura, ſed vnus militum lancea latus eius fodit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit & verũ eſt teſtimoniũ eius. Et ille ſcit quod vera dicit, vt & vos credatis. Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura implerẽtur, Os nõ comminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit. Videbunt in quem pupugerũt. Poſt hæc autẽ rogauit Pilatum Ioſeph Arimathienſis, qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occultus propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Ieſu, idque permiſit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad

Pſal. 68
M.R.L
Ibidem.
Ibidem.
Io. 20. 21
Exo. 12
Nũe. 9
Zac. 12
M.R.L.
Ibidem.
Ioan. 3. 7

Ieſum

Ioã.3.7 Iesum nocte primũ, ferens mixturam myrrhæ & aloes libras fermè centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco vbi crucifixus est hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquã positus erat. Ibi ergo propter paraseuẽ Iudæorũ, quòd in propinquo esset monumentũ posuerunt Iesum.

M.R.L

Ibidem.

Ca.xx. 28.16.24 M.R.L Vno verò die sabbatorũ Maria Magdalene venit mane, cũ adhuc tenebræ essent, ad monumentum, videtque lapidẽ sublatũ à monumento. Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illũ discipulum, quem amabat Iesus, & dicit illi, Sustulerunt dominum è monumento, & nescimus vbi posuerint eum. Exiit ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autẽ duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, venitq; prior ad monumẽtum. Et cũ se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamẽ introiuit. Venit ergo Simõ Petrus sequens eum, & introiuit in monumentũ, & videt linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positũ, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit &

Io.13.21

Luc.24

Ibidem.

πρὸς τὸν ἰησῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ

θε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνὶ, ὃ λέγει διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

οὔσης

uit & ille alius discipulus, qui venerat prior ad monumẽtum, viditq; & credidit: nondum enim nouerant scripturam, quod oportuisset eum à mortuis resurgere. Abierunt ergo rursus discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se in monumentum, & videt duos angelos amictos albis, sedentes vnum ad caput, & alterum ad pedes illic, vbi posuerant corpus IESV. Dicunt ei illi, Mulier, quid ploras? Dicit eis, Sustulerunt dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum, & videt Iesum stantem, nec sciebat quod Iesus esset. Dicit ei Iesus, Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa existimans quod hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu asportasti eũ, dicito mihi vbi posueris eum & ego eum tollam. Dicit ei Iesus, Maria. Conuersa illa, dicit ei, Rabboni: quod dicitur magister. Dicit ei Iesus, Noli me tangere: Nondum enim ascendi ad patrem meum. Sed vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, & deum meum & deum vestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod vidisset dominum, & ea dixisset sibi.

Psal.15 Acto. 2 13.&.17

Lucę.24

28.16.24 M.R.L

Io.14.16

Luc.24

Quum

Luc.24 Quum ergo vesperа esset die illo,qui erat vnus sabbatorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum,venit Iesus,stetitque in medio, & dicit eis,
Ibidem. Pax vobis. Et quum hæc dixisset,
Ioan.14 ostendit eis manus ac latus
Philip.4 suum. Gauisi sunt ergo discipuli viso domino. Dixit ergo eis
Ioan.17 iterum, Pax vobis. Sicut misit
Luc.24 me pater, ita & ego mitto vos. Hæc quum dixisset, flauit in eos,& dicit eis, Accipite spiritum sanctum. Quorumcunque
M. 16.18 remiseritis peccata, remittuntur eis,quorumcunque retinueritis,retenta sunt. Thomas autē
Ioan.11 vnus ex duodecim , qui dicitur Didymus,nō erat cum eis quādo venit Iesus . Dixerūt ergo ei alij discipuli,Vidimus dominū. Ille autem dixit eis,Nisi videro in manibus eius vestigium clauorum,& mittam digitum meū in vestigium clauorum,& mittam manum meam in latus eius,non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius
Ioan.21 intus,& Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit
Lucę.24 in medio , & dixit : Pax vobis. Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tum huc , & vide manus meas,& admoue manum tuam, & immitte in latus meū,& noli esse incredulus , sed credens. Respōdit Thomas, & dixit ei: Dominꝰ meus& deꝰ meꝰ. Dicit ei Iesus:

οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τ̃ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τ̀ φόβον τ̃ ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν· εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς. ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τ̃ δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτ̃ ὅτε ἦλθεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τ̀ κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτ̃ τ̀ τύπον τ̃ ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τ̀ τύπον τ̃ ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτ̃, οὐ μὴ πιστεύσω. καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτ̃. ἔρχεται ὁ ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ. φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου. καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου, καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ

αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅτι ἑώρακάς με θω
μᾶ, πεπίστευκας. μακάριοι οἱ μὴ
ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ
μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν
ὁ ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐ-
τοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ
βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγρα-
πται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ ἰησοῦς
ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα
πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ
ὀνόματι αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυ
τὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσ
σης τῆς τιβεριάδος. ἐφανέρωσε
δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέτρος,
καὶ θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος,
καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γα
λιλαίας, καὶ οἱ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἄλ
λοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέ-
γει αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω
ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμε-
θα καὶ ἡμεῖς σοὶ σύ. ἐξῆλθον καὶ
ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς. καὶ
ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.
πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη ὁ
ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι
ἤδεισαν οἱ μαθηταί, ὅτι ἰησοῦς ἐ-
στί. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. παιδία,
μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρί
θησαν αὐτῷ. οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοί-
ου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβα-
λον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι
ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠ-
γάπα ὁ ἰησοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύρι-
ός ἐστι. σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας,
ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην
διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβα-

λεν

ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui nō viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cōſpectu diſcipulorum ſuorum, quę non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autē ſcripta ſunt, vt credatis quod Ieſus eſt Chriſtus ille filius dei, & vt credētes vitam habeatis per nomē eius. Ioā.3.6 Io.19.21

Poſtea manifeſtauit ſe iterū Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, aliiq̃ ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus, Vado piſcatum. Dicunt ei, Venimus & nos tecum. Exierunt, & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autem iam facto, ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli, quod Ieſus: eſſet. Dicit eis Ieſus: Pueri, num quid obſonij habetis? Reſponderunt ei, Non. At ille dicit eis, Mittite in dexteram nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon ergo Petrus quum audiſſet quod dominus eſſet tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudꝰ, C. xxi. Luc.5 Luc.24 Luc.5 Sup.13

Mat.14 & misit se in mare. Alij autem discipuli nauigiolo venerunt: non enim longè aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Vt
Luc.24 ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem. Dicit eis IESVS, Afferte de piscibus, quos prendidistis nũc.
Luc.5 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et quum tot essent, non est scissum rete. Di-
Luc.24 cit eis IESVS, Venite, prandete. Et nemo discipulorum audebat interrogare eum, dicens: Tu quis es? quum scirẽt
Ibidem. quod dominus esset. Venit itaque IESVS, & accipit panẽ, & dat eis, & piscem similiter. Hac iam tertia vice manifestatus est IESVS discipulis suis, quum resurrexisset à mortuis. Quum ergo prandissent, dicit Simoni Petro IESVS,
I.8.13.14 Simon Ioannis, diligis me plus quàm hi? Dicit ei, Etiam domine, tu scis, quod amem te.
Luc.22 Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterum, Simon Ioannis, diligis me? Ait illi, Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei, Pasce oues meas. Dicit ei tertio, Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixisset sibi tertio, Amas me: dixit-
Ioã.16 que ei, Domine, tu omnia nosti, tu

λην ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. δεῦτε, ἀριστήσατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς. Σίμων Ἰωάννα, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. Σίμων Ἰωάννα. ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. Σίμων Ἰωάννα, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ

δας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. βόσκε τὰ πρόβατά μου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες. ὅτ' ἂν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε. κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰησοῦ. κύριε, οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ὄρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει, οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ὄρχομαι, τί πρός σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

sti, tu scis quod amem te. Dicit ei Iesus, Pasce oues meas. Amē amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset deum. Et quum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus videt illū discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine, quis est ille qui tradit te? Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus, Si eūvelim manere donec veniā, quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quod discipulus ille nō moreretur. Et non dixerat ei Iesus, Non moritur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus quod verum est testimonium eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribātur per singula, nec ipse opinor, mundus caperet eos, qui scriberentur, libros. Ioan. 13.

τέλος.

FINIS.

ACTA APOSTO-
LORVM.

CAPVT I.

Κεφάλαιον ά.

1.Esd.7
Mat.5. 7
Rom.2
Iacobi.1

SVperiore quidē volumine dixim⁹ Theophile, de omnib⁹ quę cœpit Iesus tum facere, tū docere, ad eum vsq; diē, quo postquā impartitus in hoc ipsum spiritum sanctū, mādata dedisset, quos delegerat Apostolis, sursum assūptus est, quibus etiā seipsum exhibuerat viuentē, postea, q̄ supplicio fuisset affect⁹, idq; cōplurib⁹ argumētis, dū per dies quadraginta cōspicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei. Et cōgregans illos in idē loci, præcepit eis, ne discederēt Hierosolymis, sed vt expectarent promissum patris: de quo (inquit) audistis ex me: quoniā Ioānes baptizauit quidē aqua, vos autē baptizabimini spiritu sancto post dies hosce nō multos. Illi igitur vbi cōuenissent, percōtabātur illum, dicētes: domine, nū in tempore hoc restituis regnū Israeli? Dixit aūt ad illos, Nō est vestrum nosse tēpora & articulos temporū, quos pater in sua ipsi⁹ cōstituit potestate: sed accipietis virtutē, postea quàm spūs sanctus aduenerit super vos, & eritis mihi testes non solum Hierosolymis, verum etiam in vniuersa Iudæa, Samariaq́e, denique

ΤΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε, καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους, ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ

Luc.24
Ioan.15
Luc.24
Io.20.21
Mat.28
Luc.24
Ibidem.
Ioan.14
Luc.24
Inf.2.10
Ioan.16
Matt.28
Mar.16
Luc.24

ρεία, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, ὅπου ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι

denique vsque ad extrema terræ. Atque hæc loquutus, videntibus iisdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Quumque essent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce viri duo astiterunt illis amicti vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi quid statis intuentes in cœlum? hic IESVS qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Olivieti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati: & cum introissent, ascenderunt in cœnaculum vbi mansitabant & Petrus, & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi frater. Hi omnes perseuerabant vnanimiter in deprecatione & obsecratiõe cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumque fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio discipulorum dixit (eratque turba nominum simul ferè centum viginti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid, de Iuda: qui fuit dux iis qui comprehenderunt Iesum: quia

Mat.24 Mar.13 Lu.17.21

10.13.6 M.R.L

Iud.8.9 &.13 Luc.24

cooptatus erat in numerum no
ſtrum, & ſortitus erat partem
Mat.27 miniſterij huius. Et is quidem
parauit agrum ex mercede ini-
quitatis, ſuſpenſusque crepuit
medius, & effuſa ſunt omniavi-
ſcera eius. Et innotuit omni-
Ibidem. bus habitantibus Hieroſoly-
mæ, ita vt appellaretur ager il-
le lingua illis vernacula Acel-
dama: hoc eſt, ager ſanguinis.
Pſal.68 Scriptum eſt enim in libro Pſal
morum: Fiat commoratio eius
deſerta, & non ſit qui inhabitet
Pſal.108 in ea: & epiſcopatum eius ac-
cipiat alter. Oportet igitur vt
ex his viris qui nobiſcum ver-
ſati ſunt toto tempore, quo do-
minus Ieſus perpetuam vitæ
conſuetudinem egit nobiſcum,
exorſus à baptiſmo Ioannis ad
eum vſque diem quo receptus
eſt à nobis: vnus quiſpiam con-
Luc.24 ſtituatur, qui ſit vnà nobiſcum
Inf.4.6 teſtis reſurrectionis eius. Et ſta-
tuerunt duos, Ioſeph qui voca-
tur Barſabas, qui cognominatus eſt iuſtus, & Mathiam. Et
facta precatione, dixerunt, Tu
domine, qui corda noſti omni-
um, oſtende vtrum elegeris ex
his duobus, vt accipiat ſortem
miniſterij huius & Apoſtola-
tus, vnde præuaricatus excidit
Iudas, vt abiret in locum ſuum.
Pſal.30 Et dederunt ſortes eorum, &
&.77 cecidit ſors ſuper Mathiam, &
Prou.16 cooptatus eſt ad numerum vn-
Ionæ.1 decim Apoſtolorum.

Et quũ

ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος· καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν, Ἀκελδαμά· τουτέστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βιβλίῳ ψαλμῶν· γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἴουστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον· σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας, πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

Καὶ

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τ πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τ οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τ τῶν ὑπὸ τ οὐρανόν. γενομένης δὲ τ φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι, καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον, καὶ τὰ μέρη τ Λιβύης τ κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες, καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς

Et quum complerentur dies pentecostes, erant omnes vnanimiter in eodem loco. Et factus est repente de cœlo sonitus, tanquam impetu venientis flatus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes. Et visæ sunt illis dissectæ linguæ velut igneæ seditque super singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout spiritus ille dabat eloqui illis. Erant autem Hierosolymis habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione earum quæ sub cœlo sunt. Is rumor quum increbuisset, conuenit multitudo, & confusa est quod audiret vnusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, ac mirabantur, dicentes inter sese: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææque & Cappadociæ, Ponti & Asiæ, Phrygiæ & Pamphyliæ, Aegypti & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Romani, Iudæique & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei. Stupebant autem omnes, ac

Cap. 11.

Inf. 4.19 Ioan. 7.

Infra 4.

mirabantur inter seſe, dicentes: Quidnam vult hoc esse? Alij autem irridentes dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, extulit vocem suam, ac loquutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim sicut vos existimatis, hi ebrij sunt, quum sit hora diei tertia. Sed hoc est quod dictum est per prophetam Iohel: Et erit in nouissimis diebus, dicit Deus, effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt, & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies ille domini magnus atque illustris. Et futurum est, vt omnis quicunque inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum Nazarenum, virum exhibitum à Deo erga

Iohel. 2.
Esa. 44.
Luc. 21.
Ioel. 2. 3.
Ioel. 2.
Rom. 10
Infra. 5.

πρὸς ἄλλον λέγοντες· τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς· ἄνδρες Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ· καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται· καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρα-

τοῦτο ἀνδρες ἀδελφοὶ ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα ἀναστῆσαι τὸν χριστὸν, προειδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρ-

erga vos virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum Deus in medio vestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, quum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis: quem Deus suscitauit solutis doloribus mortis, quatenus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominũ corã me semper, quoniã à dextris est mihi, ne cõmouear. Propter hoc lętatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec sines vt sanctus tuus videat corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quando quidem licet libere dicere apud vos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem. Propheta igitur quum esset, & sciret quod iureiurando iurasset sibi Deus, futurum, vt de fructu lumbi ipsius, quantum ad carnem, Christus exoriretur ac sederet super sedem eius, præscius loquutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neque caro eius viderit corruptionem.

Mat. 15. 27.
Ioan. 11.
Infra 10. Rom. 6.
Psal. 15.
3. Re. 2.
Psal. 131.
Psal. 15.

Hunc

Hunc IESVM suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextra igitur Dei exaltatus & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc quod nunc vos videtis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certo sciat ergo tota domus Israel, quod dominum & CHRISTVM fecerit deus, hunc Iesum quem vos crucifixistis. His autem auditis cõpuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscũq; aduocauerit dominus deus noster. Aliisq; verbis plurimis testificatus est, & exhortatus est eos, dicens: Seruemini à generatione ista praua. Qui ergo libenter acceperunt sermonem eius, baptizati sunt, & accesserunt in die illo animæ circiter ter mille. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorũ, & communicatione, & fractiõe panis, & precationi-

Supra 1
Infr. 5. 10
Psal. 109
Infra. 3.
Mat. 4.
Marc. 1.
Luc. 13.
Apoc. 2.
Mat. 16.
Mar. 8.
Luc. 12.
1. Cor. 11.

μὴν μάρτυρες· τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· τί ποιήσωμεν ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς· μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων· σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο

νετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο. ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἔγειραι καὶ περι-

cationibus. Obortus est autem omni animæ timor, multaque prodigia & signa per apostolos edebantur. Omnes autem qui credebant, erant coniuncti, & habebant omnia cõmunia. Possessionesque & substantias vendebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes vnanimiter in templo & frangentes per singulas domos panẽ, inuicẽ sumebant cibũ, cum exultatione & simplicitate cordis laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat qui salui fierent quotidie congregationi. Infra 4.

Simul autem Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam precationis nonam. Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum. Is quum vidisset Petrum ac Ioannem ingressuros in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet. Defixis autem in eum oculis Petrus cum Ioanne dixit: Aspice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazarene, surge & Cap. 111 Inf. 4.14 Infr. 4.9

ge & ambula. Et apprehensa manu eius dextra, erexit eum. Protinus autem consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitque cum illis in templum inambulans & saliens ac laudans Deum. Et vidit eum totus populus ambulantē ac laudantem deum. Agnouerunque illum, quod ipse esset is qui ad eleemosynam sederat ad speciosam portam templi. Et impleti sunt admiratione & stupore super eo quod contigerat illi. Cum teneret autem qui sanatus fuerat claudus Petrum & Ioannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu, quæ appellatur Solomonis, stupefactus. Quo viso, Petrus respondit ad populum, Viri Israelitæ quid miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut pietate effecerimus vt hic ambularet? Deus Abraham & Isaac & Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quem vos tradidistis ac negastis in conspectu Pilati, cum ille iudicasset esse absoluēdum. Vos autem sanctum & iustum negastis, & postulastis vt virum homicidam donaret vobis, autorem vero vitæ interfecistis, quem deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus, & per fiduciam nominis eius, hunc quem videtis ac nostis,

Lucæ. 5

27 15
M. R.

καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώτησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφύρια. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ; ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ἠτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν, καὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε,

τε, ἐσόρεωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην, ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοὶ οἶδα, ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος. μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ. αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ, πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ὀλοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τοῦ καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς

stis, consolidauit nomen ipsius: & fides quæ per eum est, dedit ei integritatem istam in conspectu omnium vestrum. Et nunc fratres scio, quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes vestri. Deus autem quæ prænunciauerat per os omnium prophetarum ſuorum, Chriſtũ paſſurum, impleuit ſic. Pœniteat vos igitur erroris, & cõuertimini, vt deleantur peccata vestra, vt cum venerint tẽpora refrigerationis à conſpectu domini, & miſerit eum qui ante prædicatus est vobis Ieſum Chriſtum, quem oportet quidem cœlum accipere vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus est deus per os omnium ſanctorum ſuorũ à ſeculo prophetarum: Moſes quidem ad patres dixit, Prophetam ſuſcitabit vobis dominus deus veſter de fratribus veſtris, mei ſimilem. Audietis eum iuxta omnia quæcunq; locutus fuerit vobis. Futurum est autem vt omnis anima, quæ non audierit prophetam illum, exterminetur è populo. Quin & omnes prophetæ à Samuele, ac deinceps quotquot loquuti ſunt, etiam annun ciauerunt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarum ac teſtamenti, quod teſtatus est deus erga patres noſtros, dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedictionem cõſequentur omnes familiæ

Lucæ.23
Ecclĩ.17
Matt.4
Marc.1
Eze.18
Luc.13.
Apoc.2
Infra.7
Deut.18
Ibidem
Ge.21.22

fa miliæ terræ. Vobis primum deus, cum suscitasset filium suum Iesum, misit eum benedicentem vobis, ita vt vnusquisq; vestrum conuerteret se ab iniquitatibus suis.

Ca.1111 Loquentibus autem illis ad populũ, superuenerunt illis sacerdotes ac magistratus templi
Infra.5 & Sadducæi, molestè ferentes quod docerent populum, & annunciarent in nomine Iesu resurrectionem ex mortuis, & iniecerunt eis manus, posuerũtq; eos in custodiam in posterũ diem: nam erat iam vespera. Multi vero eorum qui audierant sermonem, crediderunt: & factus est numerus virorum circiter quinque milia. Factum est autem postero die, vt congregarentur principes eorum, & seniores, & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotum & Caiaphas & Ioannes & Alexander, & quotquot erant de genere pontificio. Et quum statuissent eos in medio, interrogabant: Qua virtute, aut quo nomĩe feciſtis hoc vos? Tunc Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israël, si nos hodie examinamur de eo, quod bene fecerim° homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit, notum sit omnibus vobis, & toti plebi Israël,
Supra.3. quod per nomen Iesu Christi Nazareni

τὸ γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι, διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χίλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἰερουσαλήμ, καὶ Ἅνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ, ἐπυνθάνοντο· ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς· ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ

τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ πῶς τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθραμμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ

Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis 21. 12. 10
ille, qui reiectus est à vobis ædi- M.R.L.
ficantibus, qui factus est caput 1. Petri. 2
anguli, nec est in alio quoquam
salus. Nec enim aliud nomen Philip. 2
est sub cœlo datum inter homi- Hebr. 2
nes, in quo oporteat nos saluos
fieri. Videntes autem Petri in
dicendo libertatem ac Ioannis, compertoq; quod homines
essent illiterati & idiotæ, ad- 1. Cor. 1
mirabantur & agnoscebant eos, quod cum Iesu fuissent: hominem autem videntes stantem cum eis, qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere. Iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter Infra. 5
se, dicentes: Quid faciemus
hominibus istis? nam conspicuum signum editum esse per
eos, omnibus habitantibus Hierosolymis manifestum est,
nec possumus inficiari. Sed
ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquantur
in nomine hoc vlli hominum.
Et accersitis illis, præcepe-
runt ne omnino loquerentur,
neque docerent in nomine Ie-
su. At Petrus & Ioannes re- Infra. 5
spondētes, dixerunt ad eos: An
iustum sit in conspectu dei, vos
potius audire, quàm Deum,
iudicate. Non enim possumus

quæ

quæ vidimus & audiuimus, non loqui. At illi additis minis dimiſerunt eos: nihil inuenientes, qua ratione punirent eos, propter populum, quia omnes glorificabãt deum ſuper eo
Supr.3. quod acciderat. Annorũ enim erat amplius quadraginta homo, in quo editum fuerat ſignũ iſtud ſanationis. Dimiſſi autem venerunt ad ſuos, & annunciauerunt quæcunque ſibi principes ſacerdotum & ſeniores dixerant. Qui quum audiſſent, vnanimiter attollebant vocem ad deum, dixeruntque:
Iudic.9 Domine, tu es deus qui feciſti
Ionæ.1 cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per os
Pſal.2 Dauid pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt enim verè aduerſus ſanctum filium tuum Ieſum, quum vnxeras,
Luc.23 Herodes ſimul & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraël, ad faciendum quæcunq; manus tua, & cõſiliũ tuũ priùs
Gene.3 decreuerat vt fierent: Et nunc domine aſpice in minaseorum,
Marc.16 & da ſeruis tuis, vt cum omni fiducia loquantur ſermonẽ tuũ, manum tuã porrigendo in hoc, vt ſanatio & ſigna & prodigia edantur per nomen ſancti filij tui

γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσκαλεσάμενοι αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς μὴ ὅλως καὶ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ γὰρ ἀνὴρ ἐτῶν ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ἐφ' ὃν γεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον· δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών· ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ· συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος, σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι, καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου

σου ἰησοῦ, καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθ' ὅ, τι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν, υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί σε ἀπὸ

tui Iesu. Et cum oraſſent illi, motus eſt locus in quo erant cõgregati: & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur ſermonẽ dei cum fiducia. Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam aliquid eorum quæ poſſidebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cõmunia. Et virtute magna reddebant apoſtoli teſtimoniũ reſurrectionis domini Ieſu, & gratia magna erat ſuper omnes illos, neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut ædium erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendita fuerant, & ponebant ad pedes apoſtolorum. Diſtribuebatur autem ſingulis prout cuiq; opus erat. Ioſes vero, qui cognominatus eſt Barnabas ab apoſtolis, quod eſt, filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & poſuit ad pedes apoſtolorum.

Hier.23
1.Petri.3
Supra.2
Deute.15
Tobiæ.1
Supra.1

Vir autẽ quidã nomine Anas cum Sapphira vxore ſua vendiderat poſſeſſionem, & ſepoſuerat de precio conſcia etiã vxore ſua, & allatam partem aliquam ad pedes apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus, Anania, cur impleuit ſatanas cor tuum, vt mentireris ſpiritui ſancto, & fraudares de

Cap.v.

precio agri? Nónne prorſus tibi manebat, & vænundatus in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo rem iſtam? Non es mentitus hominibus, ſed deo: Audiens autem Ananias hæc verba, collapſus expirauit. Et ortus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierunt hæc. Surgentes autem iuuenes amouerũt eũ, elatumq; ſepelierunt. Interceſſit autem fermè horarum trium interuallum, vxor quoq; ipſius, neſciens quod factum fuerat, introiuit. Reſpondit autẽ ei Petrus, Dic mihi, num tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit, Etiam, tanti. Petrus autem ait ad eam, Cur conſpiraſtis inter vos, vt tentaretis ſpiritum domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium adſunt, & efferent te. Confeſtim autem concidit ad pedes eius, & expirauit. Ingreſſi autem iuuenes, repererũt illã mortuã, & extulerunt ac ſepelierunt iuxta virũ ſuũ. Et ortus eſt timor magnus ſuper vniuerſam congregationem, & ſuper omnes qui audiebant hæc. Per manus autẽ apoſtolorum edebantur ſigna ac prodigia multa in populo. Et erant vnanimiter omnes in porticu Solomonis. Cæterorum autem nemo audebat ſeconiungere illis, ſed magnificabat eos populus. Magis autem

Marc. 16
Supra. 4
Ibidem

σε ἀπὸ τ τιμῆς τ χωρίου; οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ὁ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέτειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ ἐδυὰ τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπεδόθη; ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτ. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθεντο

προσετίθετο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πόλεων εἰς Ἱερουσαλὴμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ ἐστιν αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς, ἔφη· πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ἅμα τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ. ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες

tem accrescebat credentium domino multitudo virorum simul ac mulierum, ita vt in plateas exportarent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis, vt venientis Petri vel vmbra obumbraret aliquē illorū. Conueniebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hierosolymam, afferens ægros ac vexatos à spiritibus immundis, qui sanabantur omnes. Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ est factio Sadducæorum, repleti sunt æmulatione, & iniecerunt manus in apostolos, & posuerunt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctem aperuit ianuas carceris, eductisq; illis, dixit: Ite, & stantes loquamini in templo populo omnia verba vitæ huius. Illi vero quum hæc audissent, intrauerunt diluculo in templum, ac docebant. Aduenies autem princeps sacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & vniuersum seniorum ordinem filiorum Israël, miseruntque ad carcerem qui adducerent eos. Quum autem venissent ministri, nec reperissent illos in carcere, reuersi nunciauerunt dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes foris stantes ante ianuas. Quum aperuissemus

M.4.8.15.

Supr.4.

Infra.12.

Inf.12.16

rui ſſemus autem, neminem intus reperimus. Vt autem audierunt hos ſermones, & ſacerdos & magiſtratus tẽpli principésq; ſacerdotum ambigebant de illis quidnam hoc futurum eſſet.
Adueniens autem quidam nunciauit eis: Ecce viri quos poſueratis in carcere, ſunt in templo ſtantes ac docentes populum. Tunc abiit magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos
21 12. M. R. L.20.22. ſine vi. Timebant enim populum, ne lapidarentur. Et quum adduxiſſent illos ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotum, dicens: Nónne etiam atq; etiam præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto? Et ecce repleſtis Hie
Matt.27 roſolymã doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpondẽs autem Petrus & Apoſtoli, di-
Gen.26. Exod.15 Deut.11. 30. xerunt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno.
Supra.4 Hunc principem & ſeruatorem deus exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraeli, remiſſionemq; peccatorum: ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: inſuper autem & ſpiritus ſanctus, quem dedit deus obedientibus ipſi. Hæc autem quum audiſſent, diſſecabantur, & conſultabant vt interficerent

ξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὗρομεν· ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους, ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς ἀμετὰ βίας. ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς, ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων· οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἰερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον· πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων· καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν

λεῖν αὐτοῦς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ, κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστὶν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον

terficerent illos. Surgens autem quidam in concilio pharisæus, nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populum, iussit, vt paulisper secederent foras apostoli. Dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theudas dicens se esse aliquem, cui adhæsit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebant ei dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post tunc exstitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum multum post se, & ipse periit, & omnes quotquot paruerant ei dispersi sunt. Et nunc dico vobis, Abstinete ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium aut opus hoc, dissoluetur: Sin ex deo est, non potestis dissoluere, ne quando & deo repugnare reperiamini. In huius autem sententiam pedibus itum est à cæteris: & quum aduocassent apostolos, cæsis præceperunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à cõspectu concilij, quod digni habiti essent, vt pro nomine eius contumelia afficerẽtur. Et quotidie in templo & in singulis do

Supra. 2

Infra. 9.

Supr. 4

Matt. 5

Esa. 40

mibus non cessabant docere & annunciare Iesum Christum.

Cap. VI. In diebus autẽ illis crescente numero discipulorum, ortum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eò quòd despicerẽtur in ministerio quotidiano viduæ ipsorum. Cæterũ duodecim illi, quum iussissent adesse multitudinem discipulorum, di-
2. Tim. 4 xerunt: Non est placitũ, vt nos derelicto sermone dei, ministre-
1. Tim. 3. mus mensis. Circunspicite ergo
Titum. 1 fratres, viros ex vobis spectatæ probitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quibus delegabimus hoc negotij: Nos vero deprecationi & administrando sermoni incumbemus. Et placuit hic sermo corã tota multi-
Infra. 7 tudine. Et elegerunt Stephanum virũ plenum fide ac spiritu sancto, & Philippum & Prochorum, & Nicanorẽ & Timonem & Parmenã & Nicolaum
Act. 1 proselytum Antiochenũ. Hos statuerunt in conspectu apostolorum: & quum orassent, imposuerunt eis manus. Et sermo dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis valde, multaque turba sacerdotum obediebat fidei.
Infra. 18 Porrò Stephanus plenus fide ac fortitudine edebat prodigia & signa magna in populo. Exorti sunt autem quidam è synagoga quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensium

&

οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνούντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους, καὶ ἐξελέξαντο στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ φίλιππον, καὶ πρόχορον, καὶ νικάνορα, καὶ τίμωνα, καὶ παρμενᾶν, καὶ νικόλαον προσήλυτον ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερῶν ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης λιβερτίνων, καὶ κυρηναίων,

καὶ

καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας, καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτόν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθιζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ, ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς

& Alexandrinorum & Cilicum & Asianorum, disputantes cum Stephano, nec poterāt Luce.21
resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Tunc subornarunt viros qui dicerent: Mat.26
Audiuimus eum dicentem verba contumelioſa in Moſen ac deum. Commoueruntque plebem & seniores & scribas, atque inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, statueruntque falsos testes qui dicerent: Homo iſte non ceſſat Luc.23
loqui verba contumelioſa aduersus locum sanctum hunc & legem. Audiuimus enim eum dicentem: IESVS Nazarenus iſte demolietur locum hunc, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Et intuentes eum Iudic.13
omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem angeli.

Dixit autem princeps sa- Ca.VII.
cerdotum: Num hæc ita ſe habent? At ille ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ, quum eſſet in Meſopotamia, prius quàm moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cogna- Gen.12
tione tua, & veni in terrā quancūque monſtrauero tibi. Tunc exiit è terra Chaldeorum, & habitauit in Charrā. Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius: tranſtulit illum in terrā hanc,

in qua nunc vos habitatis. Et
non dedit illi hæreditatem in
Gene.13 ea,ne vestigium quidem pedis,
& repromisit illi eam se daturũ
possidẽdam,& semini eius post
ipsum, quum non haberet fi-
Gene.15 lium. Loquutus est autem deus
sic, quod futurum esset semen
eius inquilinum in terra aliena,
quodque seruituti illud subiec-
turi essent, & male tractaturi
annis quadringentis. Et gẽtem
cuicunque seruierint, iudicabo
ego,dixit deus. Et post hęc exi-
bunt & seruient mihi in loco
Gen.17 hoc. Et dedit illi testamentum
circuncisionis,atque hic genuit
Isaac,& circuncidit eum in die
octauo: & Isaac genuit Iacob,
& Iacob genuit duodecim pa-
Gen.37 triarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph vendiderunt
Sap.10 in Aegyptum. Et erat deus cum
eo,& eripuit eum ex omnibus
afflictionibus eius, & dedit ei
gratiam & sapientiam coram
Pharaone rege Aegyptiorum.
Et constituit eum præfectum
super Aegyptum & super to-
Gen.41 tam domumsuam. Venit autem
fames in vniuersam terram Ae-
gypti & Chanaã & afflictioma
Gen.42 gna, nec inueniebant cibos pa-
tres nostri. Quum audisset autẽ
Iacob esse frumenta in Aegy-
Gen.45 pto,misit patres nostros primũ:
& quũ iterũ misisset eos, agni-
tus est Ioseph à fratrib⁹ suis,& innotuit Pharaoni genus Io-
seph.

ἧς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν
τῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός, καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ
μετ' αὐτὸν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεὸς ὅτι ἔσται τὸ
σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ,
καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια.
καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι,
κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ
ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν Ισαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ ὁ Ισαὰκ τὸν
Ιακὼβ, καὶ ὁ Ιακὼβ τοὺς δώδεκα
πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ιωσὴφ, ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ
σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν
αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον,
καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν
Αἰγύπτου καὶ Χαναὰν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ὕρισκον
χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν.
ἀκούσας δὲ Ιακὼβ ὄντα σῖτα ἐν
Αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ
δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ιωσὴφ τοῖς
ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ιωσὴφ.

σὴφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετε-
καλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ
ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγέ-
νειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα
πέντε. καὶ κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς
αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐ-
τὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ
μετετέθησαν εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθη-
σαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο
ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ
τῶν υἱῶν ἐμμὸρ τοῦ συχέμ. καθὼς
δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγε-
λίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἀβρα-
ὰμ, ἠὐξησεν ὁ λαὸς, καὶ ἐπληθύ-
θη ἐν αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη
βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν
ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμε-
νος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς
πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκ-
τιθεσθαι τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ
ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγε-
νήθη μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ
θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν
τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα
δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυ-
γάτηρ φαραὼ, καὶ ἀνεθρέψατο
αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη
μωϋσῆς πάσῃ τῇ σοφίᾳ αἰγυ-
πτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ
ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ
τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέ-
βη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέ-
ψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ
τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ. καὶ ἰδών
τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ
ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ κατα-
πονουμένῳ, πατάξας τὸν αἰ-
γύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς
διὰ

seph. Misso aũt nuncio Ioseph
accersiuit Iacob patrem suum,
omnemque cognationem suam
in animabus septuagintaquin-
que. Et descendit Iacob in Ae- Gen. 49
gyptum, defunctusque est ip-
se & patres nostri. Et transla-
ti sunt in Sychem, & positi
sunt in sepulchro, quod emit
Abraham precio argenti à fi-
liis Emor filij Sychem. Quum
autem appropinquaret tem-
pus promissionis, de qua iura- Exo. 1
uerat deus Abrahæ, creuit po-
pulus & multiplicatus est in
Aegypto, donec exortus est a-
lius rex, qui non nouerat Io-
seph. Hic circunueniens genus
nostrũ, afflixit patres nostros,
vt exponerent infantes suos, ne
fœtus essent vitales. Eodẽ tem- Exo. 2
pore natus est Moses, & fuit
gratus deo, qui nutritus est tri-
bus mensibus in domo patris.
Expositum autem illum sustu-
lit filia Pharaonis, & nutriuit
eum sibi vice filij. Et eruditus est Moses omni sapientia
Aegyptiorum, & erat potens
in factis & in dictis. Vt verò
expletum est ei quadraginta
annorum tempus subiit in cor
eius, vt inuiseret fratres suos
filios Israel. Et quum vidisset Ibidem.
quendam iniuria affici, defen-
dit eum & vltus est vicem eius
qui affligebatur, percusso Ae-
gyptio. Existimabat autem
intelligere fratres suos, quod

deus

deus per manũ ipsius daret salu
tem illis. At illi nõ intellexerũt.
Et sequenti die cõspectus est il
Rom. 12 lis litigantibus, & redegit eos in
1. Pet. 2 concordiã dicens: Viri, fratres
estis, cur vos inuicem læditis?
Cæterum is qui iniuriam facie-
bat proximo repulit eum, dicẽs:
Exod. 2 Quis te cõstituit principem ac
iudicẽ super nos? Nunquid in-
terficere me tu vis quemadmo-
dũ interfecisti heri Aegyptiũ?
Fugit autem Moses ad dictum
hoc, & factus est aduena in ter-
ra Madian, vbi generauit filios
duos. Et expletis annis quadra-
Exod. 3 ginta, apparuit illi in deserto
montis Sina angelus domini in
flammeo incendio rubi. Moses
autem vt conspexit, admiratus
est visum. Porrò quum accede-
ret vt attenderet, facta est ad eũ
vox domini: Ego sum deus pa-
trum tuorum, deus Abraham,
deus Isaac, & deus Iacob. Tre-
mefactus autem Moses, nõ au-
debat attẽdere. Dixit autem illi
Ibidem. dominus: Solue calciamentum
Iosue. 5 pedũ tuorum: loc' enim in quo
stas, terra sancta est. Vidi, vidi,
inquã, afflictionem populi mei
qui est in Aegypto, & gemitum
eorũ audiui, & descẽdi vt eruã
Exod. 2 eos. Nunc venito, & mittã te in
Aegyptũ. Hunc Mosen quẽ ne-
gauerunt, dicẽtes, Quis te con-
stituit principẽ & iudicẽ? hunc,
inquam, deus principem & re-
demptorem miserat per manũ
angeli,

δὲ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς
σωτηρίαν. οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ
τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς
μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐ
τοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες,
ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδι-
κεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν
πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών.
τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δι
καστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με
σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς
τὸν αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ μωϋσῆς
ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πά
ροικος ἐν γῇ μαδιὰν, οὗ ἐγέννησεν
υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν
τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ
ἐρήμῳ τοῦ ὄρους σινᾶ ἄγγελος κυ
ρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ
μωϋσῆς ἰδὼν, ἐθαύμαζε τὸ ὅραμα.
προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆ-
σαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐ
τόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ
θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ
ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμε-
νος μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατα-
νοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦ-
σον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν
σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας,
γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν
κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, τοῦ ἐν
αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐ-
τῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξε-
λέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο,
καὶ ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον.
τοῦτον τὸν μωϋσῆν, ὃν ἠρνή-
σαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστη-
σεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν;
τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυ-
τρωτὴν ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγ-
γέλου

γέλῳ τ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. ὅτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. ὅτός ἐστιν ὁ μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. ὅτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ μωϋσῆς ὅτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς

angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, edens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses, qui dixit filiis Israel: Prophetam suscitabit vobis dominus deus vester è fratribus vestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit sermonem viuum, vt daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, vt colerent militiam cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus dei vestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam vos vltra Babylonem. Tabernaculũ testimonij

Exo.4.7 8.9.10 11.&14 Deut.18 Exo.19 Exo.23 Amos.5 Exo.25 Hcb.8

fuit

fuit patribus nostris in deserto, sicut ordinauerat illis, loquens ad Mosen, vt faceret illud secundum formam, quam viderat. Quod & induxerunt qui successerunt patres nostri cum Iesu in possessionem gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum, vsque ad dies
Psal. 88. Dauid, qui inuenit gratiam coram Deo, & petiit vt inueniret tabernaculum Deo Ia-
2. Reg. 6 cob. Solomon autem ædificauit illi domum. Sed excelsissimus ille non in manufactis templis habitat, sicut propheta di-
Esai. 66. cit, Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ est? Nónne manus mea fe-
Matt. 3. cit hæc omnia? Duri ceruice,
Ioan. 8. & incircuncisi corde & auri-
Deut. 9. bus, vos semper spiritui sancto resistitis, sicut patres ve-
Neem. 9. stri, ita & vos. Quem prophetarum non sunt persequuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti illius, cuius vos nunc proditores & occisores fuistis: qui accepistis legem per dispositiones angelorum, nec seruastis. Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dētibus suis in eum. Cum autem esset plenus spiritu sancto, intentis in cœlum oculis,

ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωσῇ ποιῆσαι αὐτὸν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει· ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον, ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος. ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν

δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου, καλουμένου Σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα. κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ. κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς

oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait, Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris dei. Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eiectum eum è ciuitate lapidabāt, ac testes deposuerunt vestimenta ad pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanum inuocantem, ac dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit voce magna: Domine, ne statuas illis peccatum hoc. Et cum hoc dixisset, obdormiuit.

Marc. 16

3. Re. 21

Psal. 30.

Lucæ. 23

Saulus autem consenserat in necem eius. Facta est autem in illo die persequutio magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apostolos. Curauerunt autem vnà Stephanum viri religiosi, feceruntque planctum magnum super eum. Saulus verò deuastabat ecclesiam per singulas domos intrans, trahensque viros ac mulieres, tradebat in custodiā. Illi igitur dispersi peragrabant, annunciantes sermonem Dei. Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Christū. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur,

Ca. VIII

Gen. 23.

bantur, vnanimiter audientes & videntes signa quæ edebat.
Mat.16. Supra 5. Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur, exibant, clamantes voce magna. Multi autem paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate arté exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnum, cui auscultabant illi à minimo vsque ad maximum, dicentes: Iste est virtus Dei, quæ vocatur magna. Auscultabant autem ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementasset eos. Quum verò credidissent Philippo, euãgelizanti de regno Dei, deque nomine IESV CHRISTI
Mar. 16. baptizabantur viri simul ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Vidensque signa & virtutes fieri, stupens admirabatur. Quum autem audissent apostoli qui erãt Hierosolymis, quod recepisset Samaria sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Ioannem. Qui quum descendissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorũ illapsus fuerat, sed baptizati tantum erant in nomine Christi Ie

τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην. οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. οὐδέπω γάρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν

τίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων· δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, ἆρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπε· δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεφον εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον, λέγων· ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν, αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιό-

sti Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebanque spiritum sanctum. Quum vidisset autem Simon, quod per impositionem manuum apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias, dicens: Date & mihi potestatem istam, vt cuicunque imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniis parari. Non est tibi pars neque sors in ratione hac, cor enim tuum non est rectum coram Deo. Resipisce igitur ab ista malitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit, Precemini vos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati, & loquuti sermonem Dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem domini loquutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade meridiem versus, ad viam quæ descendit ab vrbe Hierosolymorum ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgens abiit, & ecce vir Aethiops,

Ma. 10.

Mat. 3.4.

Num. 21.

thiops, Eunuchus, præfectus Candaces reginæ Aethiopum, quem præfecerat vniuersæ gazæ suæ, venerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatque Esaiam prophetam. Dixit autem spiritus Philippo, Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Esaiam prophetam, & dixit, Intelligis ne quæ legis? At ille ait, Quinam enim possim, nisi aliquis dux viæ mihi fuerit? Rogauitque Philippum vt ascenderet, sederetque secum. Argumentum autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquã ouis ad occisionẽ ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra vita eius. Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi IESVM. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus, Ecce aqua, quid vetat quo minus baptizer? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet,

Ioan. 5.

Rom. 10. 1. Cor. 12 14.

Esa. 53.

Deut. 32 Mat. 5. Luc. 24.

Infra 10.

Et re-

αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε.

εἶπε. πιστεύω τὴν ὑὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν.

Et respondens, ait: Credo filium Dei esse IESVM CHRISTVM. Et iussit sisti currum. Ac descenderunt ambo in aquam, Philippus simul & Eunuchus, & baptizauit eum. Cum autem ascendissent ex aqua, spiritus domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum Eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudēs. Philippus autem repertus est Azoti, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

Ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ· τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν· ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ βαμβῶν εἶπε· κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· ἀνάστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες

Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas, quas perferret Damascum ad synagogas: vt si quos inuenisset eius viæ seu viros seu mulieres, vinctos duceret Hierosolymam. Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damasco. Et subito circunfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusque in terrā, audiuit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris? Dixit autem, Quis es domine? Dominus autem dixit, Ego sum IESVS, quē tu persequeris. Durum tibi est contra stimulos calcitare. Is tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et dominus ad eum, Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te

Cap. 1x. Galat. 1. 1. Cor. 15

Supr. 8.

Infr. 22.

Supra 5.

1. Cor. 15.

oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, stabant attoniti, audientes quidem vocem, neminẽ tamẽ videntes. Surrexit autem Saulus è terra, apertisq; oculis neminem videbat. Sed manu ducentes illum, introduxerunt Damascum. Et erat tribus diebus non videns, ac non comedit neque bibit. Erat autem quidam discipulus Damasci nomine Ananias: & dixit ad illum per visum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & vade in vicũ qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarsensem. Ecce enim orat. Et vidit per visum virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manum, vt visum reciperet. Respõdit autem
Supra 8 Ananias: Domine, audiui ex multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis Hierosolymæ. Et hoc loco habet potestatem à principibus sacerdotũ, vinciendi omnes qui inuocant nomen tuum. Dixit autẽ ad eũ
Galat. 1. dominus: Vade, quoniam organum electum est mihi iste, vt portet nomẽ meum coram gentibus & regibus ac filiis Israel. Ego enim ostendam illi,
2. Cor. 11. quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul

δεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐννεοὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι. ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν. ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι θαρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιτιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ἀποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε.

πε. σαῦλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέ-
σταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁ-
δῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ
πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ
εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλε
ψέ τε, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, καὶ
λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγέ-
νετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν
δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τι-
νάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συνα-
γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαν
το δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ
ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορ-
θήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπι-
καλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο;
καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα
δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ
τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλ
λον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέ-
χυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κα-
τοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμ-
βιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός.
ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκα-
ναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰου-
δαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ
τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν.
παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέ
ρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀ-
νέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ
τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν
σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ
σαῦλος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο
κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ
πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πι
στεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρ-
νάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ,
ἤγαγε

Saul frater, dominus misit me qui apparuit tibi in via qua veniebas, vt visum recipias, & implearis spiritu sancto. Et confestim deciderũt ab oculis eius tanquam squamę, & visum recepit, & surgens baptizatus est. Quumq; cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot. Et cõtinuo in synagogis prædicabat Christum quod is esset filius dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebant ac dicebant: Nónne hic est qui expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabant nomen istud? Et huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis inualescebat, & confundebat Iudæos qui habitabant Damasci, affirmans quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus inierunt inter se Iudæi consilium vt illum occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum. Adseruabantque portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum demiserunt, submittentes in sporta. Quum autem Saulus venisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eũ, non credẽtes quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illũ duxit ad

Sup. 3. 4.

1. Cor. 11.

apostolos, ac narrauit illis quomodo in via vidisset dominũ, & quod loquutus esset ei, & quo modo in Damasco fortiter egisset in nomine IESV. Et erat cum illis intrans & exiens Hierosolymis, cum fiducia loquens in nomine domini IESV. Loquebaturque & disputabat aduersus Græcos: illi verò quærebant occidere eum. Quod quum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur versantes in timore domini, & consolatione sancti spiritus multiplicabantur. Factum est autem vt Petrus dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Reperit autem ibi hominem quendam nomine Aeneam, annis iam octo decumbentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te dominus IESVS CHRISTVS. Surge, & sterne tibi ipsi. Et continuo surrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominum. Iopæ autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemo-

1. Cor. 4.

Psal. 2.

Mat. 5.
Marc. 2.
Luc. 5.
Ioan. 5.

ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος. Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς Χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ ἀναστὰς ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Ἀσσάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθὰ, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ

καὶ ἐλεημοσυνῶν, ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῆς Ἰόππης, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι Πέτρος ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ Πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον. καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν Δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθὰ, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης, ἀπὸ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός.

eleemosynis quas præstabat. Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam quũ lauissent, posuerunt in cœnaculo. Quum autem vicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum duos viros, rogantes, ne grauaretur venire vsque ad se. Exurgés autem Petrus venit cum illis. Et quum aduenisset, duxerunt illũ in cœnaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flẽtes, & ostendentes tunicas vestesq; quas faciebat quum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus orauit: & conuersus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, visoque Petro resedit. Data autem illi manu, erexit eam, & quum vocasset sanctos ac viduas, exhibuit eam viuam. Id autem innotuit per totam Ioppen, & crediderũt multi in dominum. Factum est autem vt dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

Mat. 9. Mar. 5. Luc. 7. Ioan. 11.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, Centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua præstans eleemosynas multas plebi, deprecansque deum semper. Is vidit per visum mani-

Cap. x.

Eccli 3. 7. 29. Dan. 4. Psal. 144

festè ferme hora diei nona angelum Dei introeuntem ad se, dicentemque sibi : Corneli. At ille intuens eum, ac timore correptus, dixit : Quid est domine? Dixit autem illi : Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Et nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et quum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus quum narrasset omnia, misit illos Ioppen. Postridie verò facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, vt oraret, circa horam sextam. Et quum esuriret, voluit gustare cibum. Parantibus autem illis irruit super eum mentis excessus. Et videt cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis alligatum, submitti è cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia terræ, bestiæque & reptilia & volatilia cœli. Et facta est

Tob. 12.
Esa. 58.
Lu. 11. 12.

Luc. 6.

εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ· κορνηλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπε· τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ· αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ διηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς. ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία, καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο

vox

ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θύσον, καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πνεύματος διανοουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ ἐιμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν παρεγένεσθε; οἱ δὲ εἶπον. κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος, καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, καὶ μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε.

vox ad eum: Surge Petre, macta & vescere. Ait autem Petrus: Nequaquam domine, quia nunquam edi quicquam commune vel immundum. Et vox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est vas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quæ nam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis astiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro vero cogitante de visione, dixit spiritus ei: Ecce viri quærunt te. Surge itaque & descende, & vade cum eis, nihil hæsitans, propterea quod ego misi illos. Descendens autem Petrus ad viros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam venistis? Qui dixerunt: Cornelius centurio vir iustus ac timens Deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, vt accerseret te in domum suam, & audiret verba abs te. Intro vocatos igitur eos, rece-

Leui.5.11
Deut.14
Iudic.13
Matt.15
Rom.14
Tit.1
M.1. L.2
Gen.19. 24
1.Petri.5

pit hospitio. Sequenti vero die Petrus profectus est cum illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus comitati sunt eum. Postridie vero introierunt Cæsaream, Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessariis amicis. Vt autem factum est vt introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum.

Ibidem. Iacobi. 4 Apo. 22

Petrus vero erexit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerant, dixitque ad illos: Vos scitis, non esse fas viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, ne quem communem aut immundum dicerem hominem, quapropter & incunctanter veni accersitus. Interrogo ergo quam ob causam accersistis me?

Et Cornelius ait. Die abhinc quarto vsque ad hanc horam sedebam ieiunus, & hora nona precabar in domo mea & ecce vir stetit ante me in veste splendida, & ait: Corneli, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt coram Deo: mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus:

Iacobi. 5 Tob. 12

ἐνισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ἀπασὰς ὁ πέτρος ἦλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶ ἀδελφῶν τῶ ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῶ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισαρίαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῶ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῶ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ, κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον. διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη. ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχριταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῶ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καί φησί, κορνήλιε, ἤκουσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σοῦ ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος·

τρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ παρέσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστί. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἐν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐν ἱερουσαλὴμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ

trus: hic diuersatur in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simul atque venerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste Deo, adsumus vt audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud Deum, sed in qua vis gente qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi sermonem quem misit Deus filiis Israël, annuncians pacem per IESVM CHRISTVM, hic est omnium dominus. Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primum orto à Galilæa, post baptisma quod prædicabat Ioannes, vt IESVM Nazarenum vnxerit Deus spiritu sancto & virtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit & in regione Iudæorum, & Hierosolymis, quem occiderunt suspensum in ligno. Hunc Deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum vt manifestus fieret non toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à Deo,

Matt.28.
Rom.2
Ephe.6
Col.3
1.Petri.1
Esa.61
Esaię.43
Luc.24

nimirum

nimirum nobis, qui comedimus ac bibimus vna cum illo, postea quàm resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis, vt
28.16.24 M.R.L. prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille, qui constitutus erat à Deo iudex viuorum ac mortuorum.
Ge.1.22. Huic omnes prophetæ testi-
Esaię.53. monium ferunt, quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonem. Et obstupuerunt hi qui ex circunciſorum genere credebant, quotquot venerant cum Petro, quod & in gentes donũ spiritus sancti effusum esset. Audiebant enim illos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus, Num quis prohibere potest, quo minus aqua baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine domini. Tunc rogauerunt eum, vt remaneret aliquod dies.

Supra.8

Cap.xi. Rom.3 Galat.1 Ephe.3

Audierunt autem apostoli & fratres qui erant in Iudæa quod & gentes recepissent sermonem Dei. Cumque ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circunciſione, dicentes: Ad viros præputium habentes

τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον, καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαί τις δύναται τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρος εἰς ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθ-

εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τῶν οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ἣν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία, καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πέτρε, θύσον καὶ φάγε. εἶπον δέ. μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι. καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν,

habentes introisti, & edisti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetens, exposuit illis ordine, dicens: Ego erã in ciuitate Iop pe orans, & vidi raptus extra me visionem, descendere vas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initiis emissum è cœlo, & venit vsque ad me. In quod cũ intendissem oculos, animad uerti, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatia cœli. Audiui autem & vocem, dicentem mihi: Surge Petre, macta & vescere. Dicebam autem, Nequaquam domine, quia nihil commune aut immundum vnquam introi uit in os meum. Respondit autem mihi vox rursum è cœlo, quæ deus mundauit, tu ne com munia dixeris. Idq; accidit tertio, & rursum omnia subducta sunt in cœlũ. Et ecce extemplo tres viri præsto aderant in ædibus in quibus eram, è Cæsarea missi ad me. Dixerat autem mihi spiritus, vt congrederer cum illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt & sex fratres hi. Et ingressi sumus in domum viri, isq; retulit nobis, vt vidisset angelũ domi suæ, qui astitisset, ac dixisset sibi: Emitte viros Ioppen, & accerse Simonem cognomẽto Petrum, qui tibi ea dicturus est, per quæ serueris, & tu & vniuersa domus tua. Cum autem exorsus essem sermonem,

Supra.10

Leui.5.11
Deut.14.

Iudic.13
Marc.7.

monem, illapsus est spiritus sanctus in illos, quēadmodū & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat autē in mentē quod dixerat dominus. Ioannes quidē baptizauit aqua, cæterum vos baptizabimini spiritu sancto: ꝓinde si par donū dedit illi deus quemadmodum & nobis cum credidissem⁹ in dominū Iesum Christum: ego porrò quis erā, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerūt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam concessit ad vitam. Et illi quidem qui dispersi fuerāt ex afflictione, quæ orta fuerat ob Stephanū, perambulauerunt vsque ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem illum, nisi solis Iudęis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, prædicantes dominum Iesum. Et erat manus domini cum eis, multusq; numerus credentium cōuersus est ad dominū: peruenit autem rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis super his, & miserūt Barnabam vt iret ad Antiochiam. Qui quū peruenisset, & vidisset gratiā dei, gauisus est, & hortabatur omnes vt proposito cordis perseuerarent adhærere domino: nam erat vir bonus ac plenus

Sup.2

Ioan.1
Sup.1
Infrà.19

Gal.3

Suprà.9

Inf.13

Supr.9

λεῖμ, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου, ὡς ἔλεγεν· ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄραγε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ διῆλθον ἕως φοινίκης, καὶ κύπρου, καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν. καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης

πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν, ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ἠπορεῖτό τις ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν

plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est autem Barnabas Tarsum, vt quæreret Saulum, quem quum inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit autem, vt annum totum consuetudinem agerent cum ea congregatione, docerentq; turbam multam, & discipuli cognominarentur primũ Antiochiæ Christiani. In his autem diebus superuenerunt ab vrbe Hierosolymorũ prophetæ Antiochiam, surgensque vnus ex eis, nomine Agabus, significabat per spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autem prout cuique suppetebat, proposuerunt in subsidium mittere habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ ac Sauli.

Inf.21

Fphe.5
1.Cor.16
2.Cor.9

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus vt affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. Videns autem quod gratum esset Iudæis, perrexit comprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorum. Quem quum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum asseruãdum volens post pascha producere,

Ca. XII.

cum po-

Mat.7 Rom.15 Coloſ.4 Iaco.5 Sup.5 Infrà.16 Luc.2 Sup.5

eum populo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad deum pro eo. Quum autem productus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. Et ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo, percuſſoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et exciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum: Precingere: & ſubliga ſoleas tuas. Et fecit ſic. Et dicit illi, Circunda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat quod verum eſſet, quod fiebat per angelum, ſed putabat ſe viſum videre. Quum autem præteriſſent primam ac ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ vltro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicum vnum, & continuo diſceſſit angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus, dixit:

Gen.28 Dan.6

Nunc ſcio verè, quod miſerit domin' angelum ſuũ, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. Reque perpenſa, venit ad domum Mariæ, matris

Ioannis,

γειρ αὐτ τῷ λαῷ. ὁ μ δ πέτρ ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχ δ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπ τ ἐκκλησίας πρὸς τ θεὸν ὑπ αὐτ. ὅτε δ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτ, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί, φύλακές τε πρ τ θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. παίξας δ τὴν πλευρὰν τ πέτρ, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τ χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ. καὶ οὐκ ἤδει, ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γινόμενον διὰ τ ἀγγέλου. ἐδόκει δ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρώδου, καὶ πάσης τ προσδοκίας τοῦ λαοῦ τ ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθε πρὸς τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου

ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾷν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δὲ, ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν, διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτοῦ τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ

Ioannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati, & orantes. Quum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli, processit puella, vt subauscultaret, nomine Rhode, & vt agnouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed introcurrens, renunciauit stare Petrum ante vestibulum. At illi dixerunt ad eam, Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. At illi dicebant, Angelus eius est. Petrus autem perseuerabat pulsans. Quum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt. Quum innuisset autem eis, mota manu vt tacerent, narrauit illis quomodo dominus eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem, Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum. Porrò vbi diluxit, erat turbatio nõ parua inter milites, quidnam accidisset Petro. Herodes autem quum requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodib⁹, iussit eos duci, descẽdẽsq; à Iudęa Cæsareã, ibi cõmoratus est. Erat autẽ Herodes infensus Tyriis ac Sidoniis. At illi vno animo venerũt: ad eum, & persuaso Blasto, qui pręerat cubiculo regis, petebãt pacẽ, eo ꝙ aleretur regio ipsorũ annona regia. Statuto aũt die Herodes vestit⁹ veste regia, sedit pro tribunali, & con-

Sup. 1. 2. 4. 5

Infr. 26

Infr. 13

Eccli. 11

& concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat, Vox dei,
& non hominis. Confestim au-
Ioan.9 tem percussit eum angelus do-
Iosue.7 mini, eo quod non dedisset glo-
Mat.2 riam deo, & erosus à vermibus
expirauit. Porrò sermo domi-
ni crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autem & Paulus
reuersi sunt Hierosolymã, ex-
Inf.13 pleto ministerio, assũpto & Io-
anne, cui cognomẽ erat Marc⁹.
C. xiii. Erant autem quidam in ec-
1.Co.14 clesia, quæ erat Antiochiæ,
prophetæ ac doctores, Barna-
basque & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyre-
nensis, & Manahen, qui erat
Herodis tetrarchæ collacta-
neus, & Saulus. Quum autem
illi sacrificarent domino, ieiu-
narentque, dixit spiritus san-
ctus: Segregate mihi Barna-
bam & Saulum in opus ad
quod accersiui eos. Quumque
ieiunassent & orassent, impo-
suissentque eis manus, dimise-
runt. Et ipsi quidẽ emissi à spi-
ritu sancto, abierunt Seleuciã,
& inde nauigauerunt in Cy-
prum. Et quum essent Salami-
ne, annunciauerunt sermonem
Sup.12 dei in synagogis Iudæorũ: Ha-
bebant autem & Ioannem mi-
nistrum. Et peragrata insula
vsque ad Paphum, inuenerunt
quendam magum pseudopro-
phetam Iudæum, cui nomen e-
rat Barieſu, qui erat cum pro-
consule

καὶ καθίσας ἐπὶ τὸ βήματος
ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ
δῆμος ἐπεφώνει, φωνὴ θεοῦ, καὶ
οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ
ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυ-
ρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν
τῷ θεῷ. καὶ γενόμενος σκωλη-
κόβροτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος
τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο.
βαρνάβας δὲ καὶ σαῦλος ὑπέ-
στρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, πλη-
ρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπα-
ραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐ-
πικληθέντα μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ
κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προ-
φῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρ
νάβας καὶ σίμων καλούμενος νί-
γερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μανα
ήν τε ἡρῴδου τοῦ τετραάρχου σύντρο
φος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ
αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, εἶπε
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε
δή μοι τὸν βαρνάβαν, καὶ τὸν σαῦλον
εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐ-
τούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσ
ευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖ-
ρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι
μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον
εἰς τὴν σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ
ἐπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ
γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι, κατήγγε
λλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς
συναγωγαῖς τῶν ἰουδαίων. εἶχον δὲ
καὶ ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες
δὲ τὴν νῆσον ἄχρι πάφου, εὗρόν τι
να μάγον ψευδοπροφήτην ἰου-
δαῖον, ᾧ ὄνομα βαριησοῦς, ὃς ἦν
σὺμ

συμ ζῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίσταλο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. σαῦλος δὲ, ὁ καὶ παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν. ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπί σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσον ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην τῆς παμφυλίας. ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς πέργης παρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τὴν πισιδίας. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. ἀναστὰς δὲ παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ,

consule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire sermonem dei. Resistebat autem illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconsulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus spiritu sancto intentis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni versutia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis inuertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus non videns solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat qui se manu ducerent. Tunc proconsul quum vidisset quod acciderat, credidit, admirans super doctrina domini. Quum autem à Papho soluissent Paulus, qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem digressus ab eis reuersus est Hierosolymam. Cæterum ipsi peragratis regionibus, à Perga venerunt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt: post lectionem autem legis ac prophetarum miserũt principes synagogæ ad eos dicẽtes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebẽ, dicite: Surgens autem Paulus & manu silentio

Exo. 7. 8

Eccli. 1

Ioan. 6

Sup. 12

indicto, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis deum, audite, Deus
Gen. 47 populi huius delegit patres nostros & populum in altum extulit, quum essent incolæ in ter
Exo. 14 ra Aegypti & brachio excelso eduxit eos ex ea: & circiter quadraginta annorum tempus, mores eorum sustinuit in
Iudic. 1 deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et posthæc annis circiter quadringentis quinqua-
1. Reg. 8 ginta dedit iudices vsque ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerunt regem deditque illis deus Saul filium
1. Re. 16 Cis virum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid vt esset rex, cui testimonium reddés dixit: Inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius è semine, deus ita vt promiserat, adduxit Israeli seruatorem IESVM, quum ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismum pœnitentiæ Israeli. Quum autē impleret Ioannes cursum, dixit:
Marc. 1 Quem me arbitramini esse? Nō
Ioan. 1 is sum ego, sed ecce venit post me cuius non sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ,
Mat. 10 & qui inter vos timent deum, vobis

τῇ χειρὶ, εἶπεν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε, ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· καὶ ὡς τεσσαρακονταέτη χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε· τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς

γος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπε-
σάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν ἰε-
ρουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐ-
τῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς
φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κα-
τὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκο-
μένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν,
καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου
εὑρόντες, ἠτήσαντο πιλᾶτον
ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέ-
λεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτὸν γε-
γραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ
ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ
δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,
ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους
τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ
τῆς γαλιλαίας εἰς ἰερουσαλήμ.
οἵτινες εἰσὶ μάρτυρες αὐτοῦ
πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐ-
αγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πα-
τέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλή-
ρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν,
ἀναστήσας ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται.
υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γε-
γέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεν
αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλον-
τα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν,
οὕτως εἴρηκεν. ὅτι δώσω ὑμῖν
τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ
καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις
τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπη-
ρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμή-
θη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πα-
τέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν.
ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε
διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω

ὑμῖν

vobis sermo salutis huius missus est. Qui enim habitabant Hierosolymis, & principes eorum quum ignorarent illum, & voces prophetarum quæ per omne sabbatum leguntur, condemnato eo impleuerunt, nullaque causa mortis inuenta petierunt à Pilato vt interficeret illum. Quumque consummassent omnia quæ de eo scripta erant, depositum de ligno posuerunt in monumento. Deus autem suscitauit eum à mortuis, qui visus est per dies multos, his qui simul ascenderant cum eo à Galilea Hierosolymam qui sunt testes eius apud plebem. Et nos vobis annunciamus, quod eam repromissionem quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filiis illorum, nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo vobis sancta Dauid fidelia. Ideo & alias dicit: Non permittes vt sanctus tuus videat corruptionem. Nam Dauid quidem quum suæ ætati inseruisset, consilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, viditque corruptionem. At is quem deus suscitauit, non vidit corruptionem. Notũ igitur sit

Lucæ.23

Luc.24
Ioan.20
Rom.6

Psal.2
Heb.1

Psal.15

vobis viri fratres, quod per hũc vobis remissio peccatorum annunciatur: & ab omnibus à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari, per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat vobis quod dictum est in prophetis: Videte contemptores & admiramini & euanescite, quia opus operor ego in diebus vestris, quod non credetis, si quis enarrauerit vobis. Egressis autem è cœtu Iudæorum, rogabant gentes, vt sequenti sabbato loquerentur sibi verba. Soluto autem cœtu, sequuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabam, qui adloquentes suadebant eis vt perseuerarent in gratia dei: Sequenti verò sabbato penè vniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur contradicentes, ac loquentes blasphemias. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam repellitis illum, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes: sic enim nobis præcepit dominus: Posui te in lucem gẽtium, vt sis salus vsque ad extremum terræ.

Abac.1

Mat.14

Mat.10 &.13

Esa.49

ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν, μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τὴν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες, καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου

χάτου τ̃ γ̃ης. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρον, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τ̃ κυρίου δι' ὅλης τ̃ χώρας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τ̃ς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τ̃ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τ̃ ὁρίων αὐτ̃ν. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τ̃ν ποδῶν αὐτ̃ν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τ̃ν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τ̃ν ἐθνῶν κατὰ τ̃ν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τ̃ς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τ̃ν χειρῶν αὐτ̃ν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τ̃ς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τ̃ν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτοὺς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς

terræ. Audientes autem gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam. Diuulgabatur autem sermo domini per vniuersam regionem. Iudæi verò extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persequutionem in Paulum ac Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorum in eos, venerunt Iconium. Porrò discipuli replebantur gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconij vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur sic, vt crederet Iudæorum simul & Græcorum copiosa multitudo. Qui verò increduli erant Iudei concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agẽtes præsidio domini, qui testimonium perhibebat sermoni gratiæ suę, dabatque vt signa & prodigia fierent per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis: quidam verò ab apostolis. Quum autẽ factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorũ vna cum principibus suis, vt vim adferent ac lapidarent eos, re intellecta cõfugerũt

Esa.55
Ioã.6
Esa.54
Mat.10
Mar.6
Luc.9
C.XIIII
Mat.16 &.28
Mar.16
Sup.6
Mat.10

ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimam vndique regionem, & ibi prædicabant euangelium.

Sup.3.4 Et quidam vir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab vtero matris suæ, qui nunquam ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum & videns quod fidem haberet, fore vt saluus fieret, dixit magna voce: Surge in pedes tuos rectus. Et exiliit, ambulabatque. Turbæ verò quum vidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam Licaonicè, dicentes: Dij in specie hominum descenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam, Iouem: Paulum verò Mercurium, quod is esset dux sermonis: Sacerdos autem Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad vestibula afferens, cum turbis volebat sacrificare. Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus, conscissis vestibus suis insilierunt in turbam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis?

Luc.5 Nos quoq; iisdem quibus vos,
Psa.13.52 obnoxij malis sumus homines, annunciantes, vt ab istis vanis conuertamini ad deum

Psal.145 viuum, qui fecit cœlum & terrã
Apo.14 & mare & omnia quę in eis sũt,
Infr.17 qui in præteritis ætatibus sinebat oẽs gentes ingredi viis suis.

Quanquam

ἧς τὰς πόλεις τ̃ λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβίν, καὶ τὴν περίχωρον, καὶ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπάτηκει. οὗτος ἤκουσε τ̃ παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τ̃ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία. τ̃ δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τ̃ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτ῀ν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτ῀, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τ̃των τ῀ν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτ῀ν.

καίτοι

καὶ τοι γε οὐκ ἀμαρτύρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, μὴ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐλθόντων δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες τοὺς ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ

Quanquam non expertem testimonij sei ipsum esse sinebat, dū beneficia conferret, de cœlo no bis dans pluuias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbas, ne sibi immolarent. Superuenerūt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, qui cum persuasissent turbis, ac Paulum lapidas- Matt. 5.
sent, extraxerunt eum è ciuitate, existimantes illum mortuum esse. Circundantibus autem eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatem. Ac postero die profectus est cum Barnaba Derben. Quumque euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam, denuo confirmantes animas discipulorū, exhortantesq; vt perseuerarēt in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum Dei. Et cum suffragiis creassent illis per singulas ecclesias presbyteros, precatique essent cum ieiuniis, commendauerunt eos domino in quem crediderant. Peragrataque Pisidia venerunt in Pamphyliam: & quum loquuti essent sermonem Pergæ, descenderunt in vrbem Attaliam, & inde soluerunt Antiochiam, vnde erāt traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Quum autem veniissent, &

Matt. 5.
2. Cor. 11
Luc. 24.
Heb. 10.
Supr. 13.

congregassent ecclesiam, retulerunt quæcunque fecisset deus
Esa. 55. secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. Commorati sunt autem illic multum temporis cum discipulis.

Cap. xv Gal. 5. 2. Cor. 6 Eccli. 13. Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres: Nisi circuncidamini secundum morem Mosi, non potestis esse salui. Quum orta ergo seditio & disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderet Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis, ad Apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicem & Samariam narrantes conuersionem gen-
Supr. 11. tium, & adferebant gaudium mágnum omnibus fratribus. Quum autem venissent Hie-
Infra 28. rosolymam, susceptí sunt ab ecclesia, & ab Apostolis, ac presbyteris, annunciaueruntq; quæcunque Deus fecisset cum ipsis. Surrexerunt autem quidam de factione pharisæorum, qui crediderant, dicentes, quod oporteret circuncidere eos, ac præcipere, vt seruarent legem Mosi. Conueneruntque apostoli ac presbyteri, vt despicerent de hoc negocio. Quum autem magna disceptatio fuisset, surgens Petrus, dixit ad eos:

Viri

καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλὴμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην καὶ σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρισαίων τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς.

ἄνδρες

ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου, ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτοῦ. μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἀκούσατέ μου. συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς οἰκοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτὴν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά

Viri fratres, vos scitis quod ab antiquis diebus Deus inter nos elegit, vt per os meum audirent gentes verbum euangelij, crederentque. Et qui nouit corda Deus, testimonium præbuit illis, dans illis spiritum sanctum, sicut & nobis, nihilque discreuit inter nos & illos, quum fide purificauerit corda illorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, vt imponatur iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam domini IESV CHRISTI credimus nos saluos futuros, quemadmodum & illi. Tacuit autem tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quæ Deus edidisset signa & prodigia inter gentes per ipsos. Et postquam conticuissent, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quemadmodum primum Deus visita uerit, vt sumeret ex gentibus populũ in nomine suo, & huic consonant verba prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc reuertar, ac rursus ædificabo tabernaculum Dauid, quod collapsum est, & diruta eius instaurabo, & erigam illud, vt requirant qui reliqui sunt homines, dominum, & omnes gentes super quas inuocatum est

Luc. 22. Ioan. 21. Rom. 3. Mat. 23. Ephes. 2 Titum 3. 1.Cor.14 Amos 9.

est nomen meum: dicit dominus, qui facit hæc omnia. Nota à seculo sunt deo omnia hæc opera sua, propter quod ego censeo, non obturbandum esse illis, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, sed scribendum ad eos, vt abstineant se ab inquinamẽtis simulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab ætatibus antiquis in singulis ciuitatibus habet qui ipsum prædicent in synagogis vbi per omne sabbatum legitur. Tunc placuit apostolis & senioribus cum tota ecclesia, vt delectos ex sese viros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barsabam, & Silam, viros primarios inter fratres, missis per manus eorum literis in hanc sententiam: Apostoli & presbyteri, & fratres, his qui sunt Antiochiæ, & in Syria, & in Cilicia, fratribus qui sunt ex gentibus, salutem. Quoniam audiuimus quod quidam è nobis egressi turbauerunt vos verbis, labefactantes animas vestras, iubentes vos circuncidi & seruare legem, quibus non mandaueramus: visum est nobis vnanimiter congregatis delectos viros mittere ad vos, cum dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui expo-

Ioan. 15.
Exod. 20
Deut. 4.
Ephes. 5.
Galat. 2.
2. Tim. 2
1. Cor. 7
Su. 13. 14
2. Tim. 2

ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν, καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ Συρίαν, καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐταράξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς

χὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεσάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτῶν, καὶ πορνείας. ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. ἰούδας δὲ καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐστερίξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην τὸν καλούμενον μᾶρκον.

παῦλος

fuerunt animas suas pro nomine domini nostri IESV Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponeremus vobis oneris, quàm hæc necessaria: videlicet vt abstineatis ab his quę sunt immolata simulachris, & sanguine, & suffocato, & scortatione. A quibus si conseruaueritis vosipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi venerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam. Quam cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas quum essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, cõfirmaueruntque. Commorati autem illic aliquantulum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidem. Paulus verò ac Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes & annũciantes cum aliis etiam compluribus sermonem domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes iam visitemus fratres nostros per omnes ciuitates, in quibus annunciauimus sermonem domini, quomodo se habeant. Barnabas autem consulebat vt assumerent & Ioannem, cognomento Marcum.

Rom. 14
1. Cor. 8. 10.

Gal. 2.

Paulus

Supra.13 Paulus autem nolebat, vt is qui defeciſſet ab ipſis ex Pamphylia, nec iſſet cum eis in opus, adiungeretur. Tam acris autem fuit inter eos diſceptatio, vt alter ab altero ſeiungeretur, & Barnabas quidem aſſumpto Marco nauigaret in Cyprum. Paulus vero allecto Sila profectus eſt traditus gratia Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam ac Ciliciam, confirmans eccleſias.

Ca. XVI Peruenit autem Derben &
2.Tim.1 Lyſtram, & ecce diſcipulus
Philip.3 quidam erat ibi nomine Ti-
Galat.2 motheus, filius mulieris cuiuſ-
1.Cor.9 dam Iudææ fidelis, cæterum patre Græco. Huic teſtimonium bonũ reddebant qui Lyſtris erant & Iconij fratres. Hunc voluit Paulus ſecũ proficiſci, & aſſumptum circuncidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus. Quum autem per-
Supra.15 tranſirent ciuitates, tradebant eis ſeruanda decreta, quæ erant ordinata ab apoſtolis & preſbyteris, qui erant Hieroſolymis. Itaque eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Quum peragraſſent autem Phrygiam & Galaticam regionem, vetitique eſſent à ſpiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia, profecti in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam,

παῦλος δὲ ἠξίου, τὸν ἀποσταντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο δὲ παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν μᾶρκον ἐκπλεῦσαι εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν συρίαν καὶ κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Κατῆντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἤθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν

βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων. διαβὰς εἰς μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν, κἀκεῖθεν εἰς φιλίππους, ἥ τις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώνια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε. καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην

Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Quum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem, & visio per noctem Paulo visa est. Vir Macedo quidá erat stans, & deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt autem visum vidit statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos dominus ad euangelizandum eis. Quum soluissemus igitur à Troade, recto cursu venimus Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, Colonia. Eramus autem in eadem ciuitate dies aliquot commorantes, & die sabbatorum egressi sumus è ciuitate iuxta flumen, vbi solebat esse precatio, & sedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia, purpurarum venditrix ciuitatis Thyatirorum, colens deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, vt intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Quum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domum meam, & manete. Et adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, vt puella

Infra. 20

Ioan. 6

Gen. 18
1. reg. 28

la quædam habens ſpiritum Pythonis occurreret nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſequuta Paulum ac nos, clamabat dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant nobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multos dies, ſed ægre ferens Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi per nomen IESV CHRISTI, vt exeas ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius, quod abiiſſet ſpes quæſtus ſui, apprehenſum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem noſtram, quum ſint Iudæi, & annunciant inſtituta, quæ non licet nobis ſuſcipere neque ſeruare, quum ſimus Rhomani. Et concurrit turba aduerſus eos, ac magiſtratus ſciſſis veſtibus ſuis iuſſerunt eos virgis cædi. Quumque multas plagas eis impoſuiſſent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes cuſtodi carceris, vt diligenter cuſtoditet eos. Qui quum tale præceptum accepiſſet, coniecit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum ſtrinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas

R.5.L.8

Infra.17

Inf.17.18 19.

2.Cor.11

δίσκλω τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε, λέγουσα. ὅτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοὶ ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, ἔφασαν. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην ἐληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας

λας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου, ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τοῦ φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γὰρ ἐσμὲν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους

las orantes, laudabant Deum. Exaudiebant autem eos, qui vincti erant. Subito vero terræmotus factus est magnus, ita vt concuterentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omnium vincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris, cum videret ianuas apertas carceris, euaginato gladio erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse vinctos. Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Ne quid feceris tibiipsi mali, vniuersi enim hic sumus. Postulatoque lumine, irrupit, ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait, Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et loquuti sunt ei sermonem domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse & omnes domestici illius, continuo. Quumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & exultauit quod cum vniuersa domo sua credidisset deo. Et quum dies ortus esset miserunt magistratus viatores, dicentes: Dimitte homines

Supra.5

Sup.5.12

Ioan.3.6

Marc.16

Luc.5.19

mines illos. Nunciauit autem custos carceris sermones hos Paulo, Miserunt magistratus vt dimittamini: Nunc igitur exeuntes, ite in pace: Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice iudicta causa quum simus Romani, coniecerunt in carcerem, & nunc occulte nos eiiciunt? Non profecto: sed veniant ipsi, ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus viatores verba hæc. Timueruntque, audito quod Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant vt egrederentur è ciuitate. Egressi autem è carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

Caput. XVII. Quum autem iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinē autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis è scripturis, adaperiens & allegans quod Christum oportuisset pati & resurgere à mortuis, & quod hic esset Christus Iesus, quem ego inquit, annuncio vobis. Et quidam ex eis crediderunt & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorū multitudo magna, mulieresq; primariæ non paucæ. Zelo autem

Lucę.24
M.16.17
Infra.28

θρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς. δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν, ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι· καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς. καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ ἔθος τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦ-

ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσ-
λαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς
ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιή-
σαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν. ἐ-
πιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐ-
ζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆ-
μον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυ-
ρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελ-
φοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶν-
τες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀνα-
στατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε
παρέισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰά-
σων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι
τῶν δογμάτων καίσαρος πράσ-
σουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον
εἶναι, ἰησοῦν. ἐταράξαν δὲ τὸν
ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀ-
κούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ
ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν
λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ
ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς
ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ
τὸν σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵ τινες
παραγενόμενοι, εἰς τὴν συνα-
γωγὴν ἀπῄεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗ-
τοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν
θεσσαλονίκῃ, οἵ τινες ἐδέξαντο
τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας,
τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς
γραφὰς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως.
πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευ-
σαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν
τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ
ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ
τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ
ἐν τῇ βερροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ
τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον,
κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους.
εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξα-
πέστειλαν

tem commoti Iudæi increduli, Esa.21
& assumptis quibusdam cir- Hier.5.7
cumforaneis viris malis, ac
turba coacta, concitauerunt ci-
uitatem, & vrgentes domum Ia
sonis, quærebant eos producere
ad populum. Et quũ non inue-
nissent eos, trahebãt Iasonem &
quosdam fratres ad principes ci
uitatis, clamantes: Hi qui terra- Sup.16
rum orbem conturbarunt, huc
quoq; venerunt, quos clanculũ
excepit Iason: & hi omnes con Ioan.18
tra decreta Cæsaris faciunt, re-
gem alium dicentes esse Iesum.
Concitauerunt autẽ turbam, &
magistratus ciuitatis audientes
hæc. Et accepta satisfactione
ab Iasone & à cæteris, dimise-
runt eos. Fratres vero confestim 2.Cor.11
per noctem emiserunt Paulum
simul & Silam in Berrhœam.
Qui quum aduenissent, abierũt
in synagogam Iudæorum. Hi
autem erant summo genere na-
ti inter eos qui erant Thessalo-
nicæ, qui receperant sermonem
cum omni animi prõptitudine
quotidie scrutantes scripturas,
an hæc ita se haberent. Et mul- Ioan.5
ti quidem crediderunt ex eis, Supra.15
& Græcæ mulieres honestæ,
& viri non pauci. Quum au-
tem cognouissent Thessaloni-
censes Iudæi, quod & Ber-
rhœæ annunciatus esset à Pau-
lo sermo Dei, venerunt, & illic Supra.16
quoque commouebant turbas.
Statimque tunc Paulum emi-

ſerunt fratres, vt iret velut ad mare. Silas autē & Timotheus remanſerunt ibi. Porrò qui proſequebantur Paulum, deduxerunt eum Athenas vſque: & accepto mandato ad Silam ac Timotheum, vt quàm celerrime venirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus autem quum Athenis eos expectaret, incandeſcebat ſpiritus eius in ipſo, quum videret ſimulachrorum cultui deditam ciuitatem. Diſputabat igitur in ſynagoga cum Iudæis & religioſis, & in foro quotidie cum iis qui ipſum forte adiſſent. Quidam autem Epicurei & Stoici philoſophi conflictabantur cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſpermologus hic dicere? Alij vero Nouorum, inquiebant, dæmoniorum videtur annunciator eſſe, quod Ieſum & reſurrectionem annunciaret eis. Et apprehenſum eum ad Martium vicum duxerunt, dicentes: Poſſumúſne ſcire, quæ ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina? Noua enim quædam ingeris auribus noſtris. Volumus ergo ſcire, quidnam velint hæc eſſe. Athenienſes autem omnes, & qui illic verſabantur hoſpites, ad nihil aliud vacabāt, niſi ad dicendum aut audiēdū aliquid noui. Stans autem Paulus in medio Martij vici, ait: Viri Athenienſes, per omnia ferè ſuperſtitioſiores

Infra.18

Supra.9

1.theſ.4

πέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δὲ ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξῄεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέβαλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον, τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι. ὅτι τὸν ἰησοῦν, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐαγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες. δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γὰρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τὶ καὶ ἀκούειν καινότερον. σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονιστέρους

νεσβ'ας ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα, ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσαιεν αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ, ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν. διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

siores vos video. Præteriẽs enim & contemplans culturas vestras, inueni & aram, in qua inscriptum erat. Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. Deus qui fecit mũdum & omnia quæ in eo sunt: hic cœli & terræ quũ sit dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, quum ipse det omnibus vitam & halitum per omnia: fecitq; ex vno sanguine omne genus hominum, vt inhabitaret super vniuersam faciẽ terræ: præfiniitq; præstituta tempora, præfixitq; terminos habitatiõis eorum, vt quærerent deum, si fortè palpent eum & inueniant, quamuis non longè absit ab vnoquoq; nostrum. Per ipsum enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam vestratium poëtarum dixerunt: Nam huius progenies etiam sumus. Genus ergo cum simus dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte sculpto, & inuento hominis, numen esse simile. Et tempora quidem huius ignorantiæ quum hactenus dissimularit deus: nunc annunciat hominibus vt omnes vbiq; resipiscant: eo quod statuit diem in quo iudicatur⁹ est orbem terrarum cum iustitia, per eũ virum per quem decreuerat, fide præstita omnibus, quũ

Psal.145 Esa.66. Gen.2. Ioan.1 Aratus. Esaię.40 42.44 Psal.49 Rom.2 2.Cor.12 Psal.49 Rom.6

excitarit illũ ex mortuis. Quum audissent aũt resurrectionẽ mortuorum, alij quidem irridebant alij vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidam vero viri adhærentes ei credidерunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, aliiq; cum eis.

Caput xviii.

Post hæc Paulus digressus Athenis venit Corinthum, & nactus quendàm Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillã vxorem eius, eo quod præcepisset Claudius, omnes Iudæos Roma decedere, accessit ad eos: & quia eiusdem erat artificij, manebat apud eos & operabatur. Erat autem ars illorum texere tabernacula. Disputabat autem in synagoga per omne sabbatum, suadebátque Iudæis pariter & Græcis. Quum venissent autem è Macedonia Silas & Timotheus coartabatur spiritu Paulus, testificans Iudæis Christum esse Iesum. Contradicentibus autem eis ac blasphema loquentibus, excussis vestimentis dixit ad eos: sanguis vester super caput vestrum. Mundus ego post hac ad gentes vadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiusdam, nomine iusti, colentis Deum, cuius domus erat contigua synagogæ. Crispus

2. Tim. 4

Philip. 3

Aulæa

Supra. 13

14. 17

Supra. 17

Supra. 13

κεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον. καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς, καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέν τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. αὐτιτασσομένων δὲ αὐτῷ, καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι τιτίου, σεβομένου τὸν θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος

πος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ· μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ· καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισε δέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεστήσαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες, ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνειχόμην ὑμῶν· εἰ δὲ ζητήματά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὼν ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας,

pus autem archisynagogus credidit domino cum tota domo sua: multíque Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabantur. Dixit autem dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propterea quod ego sim tecum, & nemo adorietur te vt affligat te, quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autem ibi annum & sex menses, docens eos sermonem Dei. Cæterum quum Gallio ageret proconsulem Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Contra legem hic suadet hominibus colere Deum. Quum autem Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si qua iniuria esset, aut facinus malum, ô Iudæi, merito vos sustinerem: si vero quæstio est de sermone ac nominibus & lege vestrate: vosipsi videritis. Iudex enim ego horum nolo esse. Et abegit eos à tribunali. Apprehensum autem omnes Græci Sosthenem principem synagogæ percutiebant ante tribunal, neque quicquam eorum Gallioni curæ erat. Paulus vero deinde commoratus dies multos, valedicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priscilla &

Ioan. 4

Supr. 16

1. Cor. 1

Infra. 21

1.Cor.9 Num.6 Aquila, postea quàm raserat caput in Cenchreis, habebat enim votum. Deuenítque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus in synagogam, disputabat cum Iudæis. Rogantibus autem eis vt tempore ampliori maneret apud se, non annuit, sed valedixit illis, dicens: Oportet omnino me festum quod instat, agere Hierosolymis, sed iterum reuertar ad vos, Deo volente. Et soluit Epheso, Quumq; peruenisset Cæsareã, ascendissétque & salutasset ecclesiam, descendit Antiochiam. Et commoratus illic aliquantum temporis, profectus est perambulans ex ordine Galaticam regionem ac Phrygiam, confirmans omnes discipulos. Iudæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Ephesum potens in scripturis. Hic erat institutus in via domini, & feruens spiritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit liberè loqui in synagoga. Quem quum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atque exactius exposuerunt ei viam Dei. Quum autem vellet ire in Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis, vt susciperét eum.

Supra.10

Supra.13

1.Cor.1.3

Marc.6

ἀκύλας, κεκαρμένος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς, εἶχε γὰρ εὐχήν. κατῆλθεν εἰς Ἔφεσον, κἀκεῖνος κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. οἱ δὲ ἠρώτων αὐτὸν ἐν τῷ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν.

ἀυτὸν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιςδυκόσι διὰ τ χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τ γραφῶν, εἶναι τ χριςὸν ἰησοῦν.

Ἐγίνετο δὲ ἐν τῷ τὸν ἀπολλῶ εἶναι ἐν κορίνθῳ, παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιςεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' ὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔςὶν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος. ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιςεύσωσι, τουτέςιν, εἰς τὸν χριςὸν ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα κυρίου ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποςὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός.

τοῦτο

eũ. Qui cũ veniſſet, cõtulit multum his qui crediderũt per gratiã. Vehemẽterenĩ iudeos reuincebat publicè, oſtẽdẽs p ſcripturas, quod Ieſus eſſet Chriſtus. Ioan.5

Factũ eſt autẽ cum Apollos eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus veniret Epheſum, & repertis quibuſdam diſcipulis, dixit ad eos: Num ſpiritum ſanctum accepiſtis, poſtea quàm credidiſtis? At illi dixerũt ad eum, Imò neque ſit ne ſpiritus ſanctus audiuimus. Et ait ad illos, Quo ergo baptizati eſtis? At illi dixerunt, Ioannis baptiſmate. Dixit autem Paulus, Ioannes quidem baptizauit baptiſmo pœnitentiæ, populo loquens de eo qui venturus eſſet poſt ipſum, vt crederent: hoc eſt, de Chriſto Ieſu. His auditis baptizati ſunt in nomine domini Ieſu. Et quum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit ſpiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes viri ferè duodecim. Introgreſſus autem ſynagogam, liberè loquebatur ad tres menſes, diſputans & ſuadẽs de regno dei. Quum autem quidam indurarentur, nec crederent, male loquẽtes de via domini corã multitudine, digreſſus ab illis, ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola tyranni cuiuſdã. Ioan.1 C.xix. 2.Cor.1 3.1.3 M.R.L. Ioan.1 Sup.2.4 Sup.9.13 14.17.18 Mat.10

Hoc autem factum est per biennium, ita vt omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini IESV, Iudæi simul & Græci. Virtutesque non vulgares ædebat deus per manus Pauli, ita vt etiam super infirmos deferrentur à corpore eius sudaria & semicinthia, & recederent ab eis morbi, & spiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen domini IESV, dicentes: Adiuramus vos per IESVM, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus malus, dixit: IESVM noui, & Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & incidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen domini IESV. Multique credentium veniebant confitentes & annunciantes facta sua. Multi aũt ex eis qui curiosas artes exercuerãt, comportatos libros

Mar.16

Mat.3

τῦτο δ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τ κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τ χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τ χρωτὸς αὐτ σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτ. ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τ κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε. τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτ, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τ οἴκου ἐκείνου. τῦτο δ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τ κυρίου Ἰησοῦ. πολλοί τε τ πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτ, ἱκανοὶ δ τ τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους

κατέκαιον

κατέκειτο ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῆ, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ἠύξανε, καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἰερουσαλὴμ, εἰπών, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον, καὶ ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρεῖχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστί. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ, καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον, λέγοντες.

bros exusserunt corã omnibus & supputatis preciis illorũ, repererũt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter crescebat sermo dei, & confirmabatur. His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: Postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Missis autem in Macedoniam duob⁹ ex iis qui ministrabant sibi, videlicet Timotheo & Erasto ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus non exiguus de illa via. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstũ: quibus conuocatis & iis qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri, scitis quod ex hoc opificio quæstus nobis est, & videtis, & auditis, quod non solum in Ephesina ciuitate, sed penè per totam Asiam Paulus hic persuasit & auertit multam turbam, dicens, quod non sunt dij qui manibus fiant. Non solum autem hæc pars nobis in periculum venit, ne reprobetur, verumetiá ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur futurumque sit vt etiá destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes:

Sup.18
Infrà.20
Infr.20. & .21
2.Cor.11
Sup.16
Esa.2.45 & .46
Hie.1.10
Psal.113
Inf.21

dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

1.Co.4

Paulo autem volente intrare ad populum, non permiserunt discipuli. Quidam autē & ex Asiæ primoribus, qui erant amici eius, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum. Alij

2.Cor.11

quidem igitur aliud clamabāt. Erat enim concio confusa, & plerique nesciebant qua ex causa conuenissent. De turba autem protraxerunt Alexādrum, propellentibus eum Iudæis.

Sup.16.

Alexander autem manu silentio postulato, volebat rationem reddere populo. Quem vt cognouerunt Iudæum esse, vox orta est vna omnium, ferme ad horas duas, clamātium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autem sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi simulachri. Cum igitur his nemo contradicat, oportet vos sedatos esse, & nihil præcipitanter agere. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque cōtumelioſos in deam vestram: quod si Demetrius & qui cū eo sunt artifices, habēt aduersus aliquem causam,

Inf.21

λέγοντες. μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τῇ χειρὶ, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς. ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι

ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀντύπατοί εἰσιν, ἐγκαλεῖτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορεύεσθαι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας σώπατρος βερροιαῖος. θεσσαλονικέων δὲ ἀρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερβαῖος καὶ τιμόθεος. ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν τρωάδι. ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν

causam, cõuentus forensesagũ- Rom.10
tur, & procõsules sunt, accusent
inuicem. Si quid autẽ de rebus
aliis quęritis, in legitima cõcione
dirimetur. Nam periculum
est, ne seditionis hodiernæ rei 2.Cor.6
fiamus, quũ nulla subsit causa,
vnde poterimus reddere ratio-
nem concursus istius. Et cũ hęc
dixisset, dimisit concionem.

Postquam autem cessauit tu- Ca.xx.
multus, vocatis ad se Paulus di-
scipulis, complexusq; illos pro-
fectus est, vt iret in Macedoni-
am. Quum autem perambulas-
set partes illas, & exhortatus
eos fuisset multo sermone, ve- 2.Cor.11
nit in Græciam, & ibi peractis
mensibus tribus, cum essent illi
structę insidiæ à Iudęis solutu-
ro in Syriã, habebat in animo,
vt reuerteretur per Macedoni-
am. Comitatus est autẽ eum vs-
que ad Asiam Sopater Berrhœ-
ænsis, Thessalonicensium verò
Aristarchus & Secundus ac
Gaius Derbæus ac Timotheus: 2.Ti.4
Asiani verò Tychicus & Tro- Infr.21
phimus. Hi cum præcessissent,
expectarũt nos Troade: nos verò abnauigauim⁹ post dies azy
morum à Philippis, & venimus
ad eos Troadẽ intra dies quiq;,
vbi demorati sumus diebus sep-
tem. Vno autẽ die sabbatorũ,
cum conueniissent discipuli ad Sup.2
frangendum panẽ, Paulus dis- 2.Cor.11
serebat eis profecturus postri-
die, protraxitq; sermonem vsq;
in me-

in mediam noctem. Erant autem lucernæ multæ in cœnaculo, vbi eramus congregati. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, cum degrauaretur somno profundo, disserente diu Paulo magis depressus somno, decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autem Paulus, incubuit super eum, & complexus
3. Re. 17 dixit, Nolite turbari, anima e-
4. Re. 4. nim eius in ipso est. Cum ascen-
Supra 2. disset autem, fregissetq; panem
1. Cor. 11. ac degustasset, diu colloquutus vsque ad diluculum, ita demum profectus est. Adduxerunt autem puerum viuentē, & refocillati sunt non mediocriter. Nos autem conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terram iter facturus. Cum autem conuenissemus Asson, recepto eo, venimus in Mitylenē. Et inde nauigantes, sequenti die venimus contra Chium. Postridie verò appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die venimus in Miletum: proposuerat enim Paulus
Infr. 21. præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem pentecostes ageret Hierosolymis. A Mileto autem missis Ephesum nunciis, accersiuit presbyteros

τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ, οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν. ἀναβὰς δὲ, καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν ἐπὶ τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ χίου. τῇ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον. καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς

ecclesiæ,

τῆς ἐκκλησίας. ὡς ὃ παρεγένον
το πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑ-
μεῖς ἐπίσασθε ἀπὸ πρώτης ἡ-
μέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβλω εἰς τὴν ἀ-
σίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα
χρόνον ἐγενόμλν, δουλεύων τῷ
κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφρο-
σύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ
πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι
ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίων,
ὡς ὐδὲν ὑπεστειλάμλν τῶν συμ-
φερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑ-
μῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ
καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος
ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν
θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς
τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ
νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμλνος τῷ πνεύ
ματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσα-
λὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσον-
τά μοι μὴ εἰδὼς, πλὴν ὅτι τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν
διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσ
μὰ με καὶ θλίψεις μλνουσιν.
ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐ-
δὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐ-
μαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρό-
μον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν
διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ
κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι
τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ
θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι
οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου
ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κη-
ρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σή-
μερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐ-
γὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάν-
των. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμλν ὑμῖν
τοῦ μὴ

ecclesiæ, qui cum peruenissent
ad ipsum, dixit eis: Vos sci-
tis à primo die quo ingressus
sum Asiam, quomodo vobis-
cum per omne tempus fuerim,
seruiens domino cum omni a-
nimi humilitate, cumque mul-
tis lachrymis & tentationibus,
quæ mihi acciderunt ex insi-
diis Iudæorum, vt nihil suffu-
gerim eorum quæ essent in rem
vestrã, quin annunciaré vobis,
& docerem vos publicè ac per
singulas domos testificans Iu-
dæis simul & Græcis, eam quæ
erga Deum est pœnitentiam,
ac fidem quæ est erga domi-
num nostrum IESVM. Et
nunc ecce ego alligatus spiri-
tu, proficiscor Hierosolymam,
quæ in ea obuentura sint mihi
ignorans, nisi quod spiritus san
ctus per singulas ciuitates te-
stificatur, dicens, quod vincu-
la & afflictiones me manent.
Verum nihil me mouet, neque
vita mea chara est mihiipsi, vt
consummem cursum meũ cum
gaudio, & ministerium quod
accepi à domino IESV, ad
testificandum Euangelium gra
tiæ Dei. Et nunc ecce ego scio,
quod posthac non videbitis fa-
ciem meã, vos omnes per quos
transiui, prædicans regnum
Dei. Quapropter conteſtor vos
hodierno die, quod mũdus ego
sum à sanguine omnium. Non
enim subterfugi, quo minus an-

Supr. 19.

2. Tim. 3

1. Tim. 2
2. Pet. 3.
Heb. 9. 12

Philip. 1.

2. Reg. 3
Dan. 13.

nun-

nunciarim omne consilium dei
2.Tim.3. vobis. Attendite igitur vobis & cuncto gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui
2.Tim.4 hoc, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues in vos, non parcentes gregi. Et ex vobisipsis exorientur viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.
Ibidem. Propter quod vigilate, memores, quod per triennium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere vnumquenque. Et nunc commendo vos
Ioan.1. fratres Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare vobis hæreditatem inter sanctificatos
1.Cor.11. omnes. Argentum & aurum,
Gen.3.31 aut vestem nullius concupiui. Imò ipsi scitis quod ne-
Leuit.19. cessitatibus meis, & his qui mecum sunt suppeditauerunt manus hæ. Omnia ostendi vobis, quod sic laborantes oportet susci-pere infirmos, ac meminisse, verborum domini IESV, quoniam ipse di-
Lu. 6.11. xit: Beatum est dare potius quàm accipere. Et quum hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus est omnium, & ruentes in collum Pauli, osculabantur eum dolen-

τοι μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφί-

καὶ ἐφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶν. τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφανέντος δὲ τῆς Κύπρου, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνεύροντες μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἰερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἡμῶν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ

dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauem.

Infra 21.

Quum autem factum esset vt soluissemus auulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem quæ traiiceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Quum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistram, nauigauimus in Syriam, ac venimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem: qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus vnà cum vxoribus & filiis, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim: illi autem redierunt ad sua. Nos verò nauigatione explicita à Tyro, descendimus Ptolemaidem, & salutatis fratribus mansimus diem vnum cum illis. Postridie verò nos qui eramus cum Paulo, venimus Cæsaræam. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat vnus è

Ca. xxi.

Matt. 11.

Supr. 20.

1. Tim. 3. Tit. 1.

1. Cor. 9.

Supra 10

septem,

septem, manſimus apud eum.
Supra 11. Huic autem erant quatuor filiæ virgines, prophetantes. Et quum permaneremus dies complures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum veniſſet ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans ſibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit ſpiritus ſanctus: Virum cuius eſt cingulum hoc, ſic alligabunt Hieroſolymæ Iudæi, tradentque in manus gentium. Quum autem audiſſemus hæc, rogabamus & nos & cæteri qui loci illius erant, ne aſcenderet Hieroſolymam. Tunc reſpondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego verò non ſolum vinciri, ſed & mori paratus ſum Hieroſolymis pro nomine domini Ieſu. Quum verò illi non perſuaderetur, acquieuimus, dicentes: Domini voluntas fiat.
Supra 20
Mat. 6.
Poſt dies autem iſtos ſublatis ſarcinis conſcendebamus Hieroſolymam. Venerunt autem vnà quidam ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum apud quem hoſpitaremur, Mnaſonem quendam Cyprium, antiquum diſcipulum. Et quum veniſſemus Hieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres: poſtero autè die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omnesque conuenerunt
Galat. 2.
presbyte-

γελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν ἰερουσαλὴμ οἱ ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς ἰερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἰερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες. τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς ἰερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν μνάσωνί τινι κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς ἰεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ

καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸς, ἡγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἶπόν τε αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστί; πάντως δεῖ πολλὴν συνελθεῖν. ἀκούσονται γάρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῆει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι

presbyteri. Quos quum salutasset, narrabat per singula quæ Deus fecisset inter gentes per ministerium ipsius. At illi quum audissent, glorificabant dominum dixeruntq; ei: Vides frater, quot millia sunt Iudæorum qui crediderunt, & omnes studiosi sectatores sunt legis. Audierunt autem de te, quod defectionem doceas à Mose, omnes qui inter gentes sunt Iudæos, dicens, non debere eos circuncidere filios, neque secundum instituta viuere. Galat. 5.
Quid est ergo? omnino oportet conuenire multitudinem. Audient enim te venisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor votum habentes super se. His assumptis Supr. 18.
purifica te cum illis, & impende super illis vt radant capita: & sciant omnes quod quæ de te audierunt, nihil sunt, sed am 1. Cor. 9.
bulas & ipse custodiens legem.
De his autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus decernentes ne quid huiusmodi obseruent, nisi vt caueant & ab Supr. 15.
his quæ sunt immolata simulachris, & à sanguine & suffocato & scortatione. Tunc Paulus assumptis viris postero die 1. Cor. 9.
purificatus cum illis intrauit in templum, annũcians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio. Dum autem se-

ptem dies iam penè essent expleti, hi qui ab Asia erant Iudæi, quum vidissent eum in templo, conturbarunt totum populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legem & locum hunc omnes vbique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerunt quod in templum introduxisset Paulus. Commotaque est ciuitas tota, & factus est concursus populi: & apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimque clausæ sunt fores. Quærentibus autem illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac Centurionib⁹, decucurrit ad illos. At illi quum vidissent tribunum ac milites cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quisnam esset, & quid feciſſet? Alij autem aliud clamabant in turba. Et quum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et quum veniſſet ad gradus, contigit vt por-

Infra. 24

2. Tim. 4

2. Cor. 11

1. Cor. 6

2. co. 6. 11

1. Cor. 4.

ραι σωτελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες· ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο, τύπτοντες τὸν Παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, συνέβη βασάζε-

βασάνιζεσθαι ἀνὴρ Ῥωμαῖος καὶ ἀκατάκριτον; προσελθὼν ὁ ἑκατοντάρχος τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλε λέγων· τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ· λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη· ναί. ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος· ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη· ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν· καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς τὸ τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν, καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καὶ φησιν· ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου

portaretur à militibus propter violentiam turbæ. Sequebatur enim multitudo populi clamans, Tolle eum. Et quum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Licétne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nónne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, non obscuræ Cilicum ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et quum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem: & magno silentio facto, alloquutus est lingua Hebræa, dicens:

Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos vtor excusationem. Quum audissent autem quod Hebræa lingua sibi loqueretur, magis præstiterunt silentium. Et dicit: Ego quidem sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ: cæterum educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accurate in patria lege, sectator Dei sicut & vos omnes estis hodie: qui

Luc. 23.
2. Tim. 2
Supra. 5.
Ca. XXII
Supra 19.
Supra 9.
Supra 5.
Infr. 26.

ter ac mulieres, ſicut & princeps ſacerdotũ mihi teſtis eſt, & totus ſeniorum ordo: à quibus etiam epiſtolis ad fratres
Supra 9 acceptis, Damaſcum pergebam, adducturus & illos qui illic eſſent vinctos Hieroſolymam, vt punirentur. Accidit autem mihi iter facienti & appropinquanti Damaſco circiter meridiem, vt ſubito de cœlo circunfulguraret me lux multa, cecidiq́ue in ſolum, & audiui vocem dicentem mihi:
1.Cor.15. Gal.1. Saul, Saul, quid me perſequeris? Ego verò reſpondi: Quis es
Supra 9. domine? Dixitq́ue ad me: Ego ſum IESVS ille Nazarenus, quẽ tu perſequeris. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, & exterriti ſunt: vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum. Dicebam autem: Quid faciam domine? Dominus autem dixit mihi: Surge, ac vade Damaſcum, & ibi tibi dicetur de omnibus quę ordinata ſunt tibi vt facias. Et quum non viderem præ gloria luminis illius, per manum deductus à comitibus qui erant mecum, veni Damaſcum. Ananias autem quidam, vir pius, ſecundum legem, teſtimonio probatus omnium illic habitantiũ Iudæorum, veniens ad me & aſtans, dixit mihi: Saul frater, recipe viſum. Et ego eadem hora recepto viſu, vidi illum. At ille dixit:

νάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φύλακας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον. παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἰερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν πέρι ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι· σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην· τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με· ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἐμφοβοι ἐγένοντο, τῶν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ· τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύριος πρός με· ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς, εἶπέ μοι· σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν

ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι
τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν δίκαιον,
καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς
πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλ
λεις; ἀναστὰς βαπτίσαι καὶ ἀπό
λουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπι-
καλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυ-
ρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέ-
ψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ προσ-
ευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γε-
νέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν
αὐτὸν λέγοντά μοι· σπεῦσον
καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσα
λὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σε
τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ
εἶπον· κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται
ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ
δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς
τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε
ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ
μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφε
στὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέ-
σει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν
ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός
με· πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μα-
κρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ
αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆ-
ραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες·
αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ
γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόν-
των δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμά
τια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων
εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ
χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν πα-
ρεμβολὴν, εἶπὼν μάστιξιν ἀ-
νετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώ-
νουν

dixit: Deus patrum noſtrorum præparauit te, vt cognoſceres voluntatem ſuam, & videres id quod iuſtum eſt, & audires vocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines eorũ quæ vidiſti & audiſti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine domini. Factũ eſt autem quum eſſem reuerſus Hieroſolymam, & oraré in tem plo vt raperer extra me, & viderem eum dicentẽ mihi, Feſti na & exi velociter Hieroſolymis, quoniã non recipient teſtimoniũ tuũ de me. Et ego dixi, Domine, ipſi ſciunt quod ego pertrahebam in carcerem & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum. Et dixit ad me, Vade, quoniam ego ad gentes procul mittam te. Audiebant autem eum vſque ad hoc verbum, atque ſublatis vocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi, non enim phas eſt eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proiicientibus veſtimenta, & puluerem iactantibus in aerem, iuſſit tribunus eum induci in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, vt ſciret propter quam cauſam

Ibidem. 1. Cor. 11 Galat. 1. Ibidem. Supra 7. Gala. 1. Epheſ. 3. 2. Cor. 6. 11.

fic acclamarent ei. Et quum astrinxisset eum loris, dixit adstanti sibi Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Romanus est. Accedens autem tribunus, dixit illi, Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam. Et respondit tribunus, Ego multa summa ciuitatem istam comparaui. At Paulus ait: Ego verò & natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum fuerant examinaturi. Tribunus quoque timuit postquam resciuit quod Romanus esset, & quod vinxisset eum. Postero autem die volens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à vinculis, & iussit principes sacerdotum conuenire, totumque concilium, ac deductum Paulum sistebat coram illis.

Luc. 21.

Ca. xxiii Infra. 24

Intentis autem oculis in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram Deo vsque in hodiernum diem. Princeps autem sacerdotum Ananias

1. Cor. 4.

præcepit adstantibus sibi, vt percuterent os eius. Tunc Paulus dixit ad eum, Percussurus

Deut. 16

est te Deus, paries dealbate. Et tu

νουν αὐτῷ. ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ. ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς, ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τί κατηγορεῖτο παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ, εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ

καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τυπτεῖσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ἤδειμεν ἀδελφοί, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ, ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει παῦλε, ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ,

Et tu sedes iudicans me secundum legē, & contra legem iubes me percuti? Et qui adstabant, dixerunt: Sūmo sacerdoti dei maledicis? Dixit autem Paulus, Nesciebam fratres, quod pontifex esset. Scriptum est enim, Principi populi tui non maledices. Sciens autem Paulus, quod vna pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filius pharisæi, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et quum hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sudducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidem dicunt, non esse resurrectionem neq; angelum, neq; spiritum: pharisæi autem vtraque confitentur. Factus est autem clamor magnus. Et cum surrexissent scribæ de factione pharisæorum, depugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quod si spiritus loquutus est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et quum magna seditio coorta esset, veritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte assistens ei dominus, ait: Bono animo esto Paule. Vt enim testificatus es de me Hie-

Deut.16
Exod.22
Philip.3
Supra.4
Matt.22
Lucę.23
Ioan.18
Infra.26. 27

rosolymis, sic te oportet & Romæ testificari. Facto autem die collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes, neque esuros se neque bibituros, donec occiderent
2.Cor.6 11 Paulum. Erant autem plures quàm quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant, qui accesserunt ad principes sacerdotum ac seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipsos, nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos significate tribuno & concilio, vt cras producat illum ad nos, tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos vero prius quàm appropinquet, parati sumus interficere illum. Quum autem audisset filius sororis Pauli insidias, venit & intrauit in castra, nunciauitque Paulo. Accersito autem Paulus ad se vno ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc adduc ad tribunum: habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accersitum me rogauit vt hunc adolescentem perducerem ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehensa autem tribunus manu illius, secessit cum eo seorsum, & percontatus est illum, Quid est quod habes

ρασαλὴμ, ὅτως σε δεῖ κἀκεῖ κριθῆναι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιησάντές τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ Παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί

ἀπαγγεῖλαί μοι εἴ τι ἔχεις, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυθανέσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὸ ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενός δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖός ἐστι. βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸ εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων

habes significandum mihi? Ille autem dixit, Iudæi consparirunt vt rogarent te, vti crastino die educeres Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo: tu vero ne morem gesseris illis. Insidiantur enim ei ex eis viri plures quadraginta, qui seipsos deuouerunt, ne vel edant, vel bibant, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes, vt promittas. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcepitque ei, ne cui effutias, inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites du- Supra.10
centos, vt eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, vt impositum Paulum saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam: Claudius Ly- Infra.24
sias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, quum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Romanus esset, volensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in Supr.22.
concilium eorum. Quem Infra.25.
comperi accusari de quæstio- 26

nibus

nibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut vinculis habentem crimen. Et quum indicatum esset mihi de insidiis, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus, vt quæ habent aduersus eum, dicant apud te. Vale. Milites vero iuxta quod sibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus, vt cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui quum venissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Quum legisset autem præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, & cognouisset, quod
Deut.16. ex Cilicia, Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

Caput. XXIIII. Supra.23 Infra.25 Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem contra Paulum. Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Quum in multa pace agamus per te, & multa rectè gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper, & vbique comprobamus,

ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοί. ἔρρωσο. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμών, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας εἴη, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅτ' ἂν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ Πραιτωρίῳ Ἡρῴδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἁνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διά σου, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε

κράτιστε φῆλιξ, μὴ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ σὲ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύων τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε. παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι, ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παραστῆσαί με δύνανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό

præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, vt audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus virum hunc pestiferum, & concitantem seditionem omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & auctorem sectę Nazarenorum, qui etiam templum prophanare conatus est: quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniens tribunus Lysias, cum magna vi eripuit eum è manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire: ex quo poteris ipse inquisitione facta, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respondit autem Paulus, quum annuisset ipse præses, vt diceret: Aequiore animo pro meipso causam dico, quum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies, quàm duodecim, ex quo ascendi adoraturus Hierosolymam, & neq; in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate, neque probare possunt ea, de quibus me accusant.* Cõfiteor autem

Infra.25
Supr.21
Ibidem
*Mat.10
Marc.8
Lucæ.12

tem hoc tibi, quod iuxta viam quam vocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnibus quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habés in deum, fore, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, iustorum simul & iniustorum. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum & erga homines semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gentem meam, & oblationes, in quibus compererunt me purificatũ in templo, haud cum turba, neq; cũ tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare, si quid haberent aduersum me, aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, quum stem in concilio, nisi de vna hac voce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum, ego iudicor hodie à vobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quę ad eam viã attinebãt, dicens: Quum tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam vestram. Iussitq; centurioni, vt custodiret Paulum, sineretque eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus vetaret subministrare ei, aut adire eũ. Post aliquot autẽ dies cũ aduenisset Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit

Exo.3
Mat.22
Sup.11
1.Cor.6
2.Cor.9
Sup.23
Ibidem.

τῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τύτῳ δ' αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφορὰς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με, ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἔκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτοὺς ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτῷ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμ-

ψατο

ψατο τὸν παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη. τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μεταπαλέσομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος, ὡμίλει αὐτῷ. διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ φῆλιξ πόρκιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί, συγκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν παῦλον ἀχθῆναι.

παραγενο-

cersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum. Disputante autem illo de iustitia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi: cæterum opportunitatem nactus accersam te, simul & illud sperans fore, vt pecunia sibi daretur à Paulo vt solueret ipsum, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

Ioan.5
Luc.10
Heb.13
Ephe.5
2.Pet.2
2.Cor.6

Festus ergo suscepta prouincia post triduum ascendit Hierosolymam ab vrbe Cæsarea, Significaruntque illi princeps sacerdotũ ac primores Iudæorum de Paulo, & rogabant eum postulantes fauorem aduersus eum, vt accerseret eum Hierosolymam, insidias tendentes vt interficerent eum in via. Festus autem respondit, vt seruaretur quidem Paulus Cæsareæ, se verò breui illò profecturum. Qui ergo inter vos, inquit, potentes sunt, vna nobiscum descendãt: etsi quod est in hoc viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos diebus amplius q̃ decẽ descendit Cæsaream: & postero die sedit pro tribunali, iussitq; Paulũ adduci.

C. xxv. Sup. 24

Qui

Qui quum perductus esset: circunsteterũt eum qui ab Hierosolymis descenderant Iudæi, multa & grauia crimina intendẽtes aduersus Paulum, quæ nõ poterant probare: Paulo pro se respondente, quod neque in legem Iudæorum neque in tem-
Sup.18 plum, neque in Cæsarem quicquam peccasset. Festus autem volens gratificari Iudæis, respõdens Paulo dixit: Vis Hierosolymam ascẽdere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem
Infrà.26 Paulus. Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si verò nihil est eorum, de quibus hi accusant me: nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cum consilio colloquutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et quum dies aliquot trãsacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et quum dies complures ibi commorarentur. Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice vinctus, de quo quum veniſſem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotũ & seniores Iudæorum postulantes aduersus illum sententiã. Quibus respõdi: Non

παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε· θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιόν θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. Καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην. πρὸς οὓς ἀπε-

ὃς ἀπεκρίθη, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα. περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη. ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ, Αὔριον, φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σὺν τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατεξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ Φῆστος. ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν

di: Non est Romanis consuetudo ob gratiam donare aliquem hominem vt pereat prius, quàm is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat de crimine. Quum ergo huc conueniissent, sine vlla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali iussi adduci virum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimẽ intendebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar: sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant, aduersus eum, & de quodam IESV defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam num vellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem quum appellasset, vt seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum, donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras inquit audies eum. Postero autem die quum veniisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc hominem de quo omnis multitudo Iudæorũ

Deut. 16

Sup. 23

Sup. 24

interpel-

Sup.23 interpellauit me & Hierosolymis & hic, acclamantes nō oportere eū viuere amplius: ego verò comperi nihil dignū morte eum admisisse. Cæterū cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum: de quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eū ad vos & maxime ad te, rex Agrippa, vt examinatione facta habeā quod scribā. Iniquū enim mihi videtur mittere vinctum, & crimina de quibus accusatur non significare.

C.xxvi Agrippa verò ad Paulum ait permittitur tibi loqui pro te-
Suprà.12 metipso. Tunc Paulus extenta
13.&.21 manu pro se dicebat. Super omnibus de quibus accusor à Iudæis, rex Agrippa, existimo me beatum, qui causam dicturus sim apud te hodie: quum tu maxime sis gnarus earum quæ apud Iudæos sunt, & consuetudinum & quæstionum. Quapropter obsecro te, vt patienter me audias. Itaque vitam quidem meam, quam egi ab adolescentia, quæ ab initio fuit in gente mea Hierosolymis, nouerunt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, si velint testimoniū ferre, quod se-
Gal.1 Ge.3.22 cūdum exquisitissimam sectam
Deut.18 nostræ religionis vixerim pha-
Psal.131 risæus. Et nūc fretus spe repromissionis quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad

ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε ἱροσολύμοις
μὴ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν
ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου
αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ
τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ
οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ
βασιλεῦ ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ'
αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη. ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ
σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος
ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι
ὑπὸ Ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον,
μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ
σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ τοὺς
Ἰουδαίους, ἠθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν
μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου
ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος. καὶ
νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς
πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος, ἐφ' ὃ

νος, ἧς ἦμ τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν
ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λα
τρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. πε
ρὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασι
λεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαί
ων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑ
μῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ
μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ
ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν
πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐ
ποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολ
λοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς
κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιε
ρέων ἐξουσίαν λαβών. ἀναιρου
μένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον.
καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς
πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγ
καζον βλασφημεῖν, περισσῶς
τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίω
κον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν
οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν Δαμα
σκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς
τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας
μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν
εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμ
πρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν
με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευο
μένους. πάντων δὲ καταπεσόν
των ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φω
νὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγου
σαν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σα
οὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; σκλη
ρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.
ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶ
πεν. ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις.
ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς
πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην
σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέ
την καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν
τε ὀφθήσο-

iectus, ad quam duodecim tri-
bus noſtræ inſtanter nocte &
die colentes deum, ſperant ſe
peruenturas, de qua ſpe accu-
ſor, rex Agrippa, à Iudæis. Mat.9
Cur incredibile iudicatur apud Mar.5
vos, ſi deus mortuos ſuſcitat? Et Luc.7
ego quidem exiſtimabam me Ioan.11
aduerſus nomen Ieſu Nazare-
ni multa repugnando facturũ,
quod & feci Hieroſolymis: & Sup.9
multos ſanctorum ego carceri- Sup.8.22
bus incluſi, à principibus ſacer-
dotum poteſtate accepta: & Sup.8
cum occiderentur, detuli ſen-
tentiam. Et per omnes ſyna-
gogas frequenter puniens, eos
compellebam blaſphemare, &
amplius inſaniens in eos, perſe-
quebar etiam in exteras vſque Sup.9
ciuitates. Quarum rerũ ſtudio
quum irem Damaſcum cum au
toritate & permiſſu principum Sup.22
ſacerdotum, die medio, rex, in
via vidi è cœlo ſupra ſplendorẽ
ſolis circumfulſiſſe me lumẽ &
eos qui mecum faciebant iter.
Quum autem omnes nos deci-
diſſemus in terram, audiui vocẽ
loquentem ad me, ac dicentem
hebraica lĩgua: Saul, Saul, quid Suprà.9
me perſequeris? Durum eſt tibi &.22
cõtra ſtimulos calcitrare. Ego
autem dixi: Quis es domine? at Sup.22
ille dixit, Ego ſum Ieſus quẽ tu
perſequeris. Sed exurge & ſta ſu
per pedes tuos. Ad hoc enĩ ap- Sup.9
parui tibi vt conſtituã te mini-
ſtrũ ac teſtẽ & eorũ quę vidiſti,

eorum in quibus apparebo tibi, eripiens te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto, vt aperias oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem: & à poteſtate ſatanæ ad deum, vt accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter eos qui ſanctificati ſunt pet fidem quæ eſt erga me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediens cœ-
Sup.9 leſti viſioni, ſed his qui ſunt Damaſci primum & Hieroſolymis & per omnem regionem Iudææ, deinde & gentibus an-
Infr.28 nunciabam, vt pœnitentiam a-
Sup.2.3 gerent & conuerterentur ad
5.8.17 deum, opera faciẽtes digna his qui reſipuiſſent. Hac ex cauſa Iudæi me in templo comprehenſum tentauerunt interfice-
Sup.18 re. Auxilium igitur nactus dei,
&.23 vſque in hodiernum diem ſto,
Inf.28 teſtificans tum paruo tum magno, nihil aliud dicẽs, quàm ea quæ prophetæ prædixerant fu-
Eſa.50 tura eſſe, & Moſes, an paſſurus
&.53. fuerit Chriſtus, an primus ex re
Pſal.21 ſurrectione mortuorum lumen annũciaturus ſit populo & gẽtibus. Hæc autem quum pro ſe
Sup.12 diceret, Feſtus magna voce ait, Inſanis Paule: multæ te literæ ad inſaniam cõuertũt. Et Paulus: Nõ inſanio, inquit, optime
Ioan.8 Feſte, ſed veritatis & ſobrietatis verba eloquor. Sit enim de his rex apud quẽ & libere loquor.
Ioan.18 Latere enimeũ nihil horũ arbitror. Neq;

τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη. μαίνῃ παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαί φησι, κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τι τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν. οὐ γάρ

οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, οἵους καγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν, καὶ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη. ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα.

Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τέ τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες οὖν πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ, μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ δὲ ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν

Neque enim hoc in angulo gestum est. Credis rex Agrippa, prophetis? Scio quod credis. Agrippa autem ad Paulum ait: Modica ex parte persuades mihi vt fiam Christianus. Et Paulus ait: Optarim à deo non solum modica ex parte, verum etiam magna: non te modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, esse tales, qualis ego sum, exceptis vinculis his. Et hæc eo loquuto, surrexit rex ac præses & Bernice & qui assidebant eis. Et quum secessissent, loquebantur inter se, dicentes: Nihil morte aut vinculis dignum facit homo ille. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. 1.Cor.7 Sup.23 &.25 Sup.25 Inf.28

Caput xxvii.

Postquam autem decretum est, vt nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulum & quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Conscensa autem naue Adramittyna nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequenti autem die appulimus Sinopen. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit vt ad amicos profectus, ab illis curaretur. Et inde quum soluissemus, sub nauigauim⁹ iuxta Cyprũ, propterea quod essent venti contrarij. Et pelag⁹ quod est cõtra 2.Cor.11 Colos.4 Infr.28 1.Co.4 2.Cor.4

Ciliciam & Pamphyliam emẽsi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus Centurio nauem Alexandrinam, nauigãtem in Italiam, imposuit nos in eam. Et quum multis diebus tarde nauigaremus, vixque deuenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem. Et vix præterlegentes illam, peruenimus in locũ quendam, qui vocatur Pulchri portus, cui vicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tempore peracto, & quum iam esset periculosa nauigatio, quod iam ieiunij quoque tempus præteriisset, admonebat eos Paulus, dicens eis: Viri, video quod cum iniuria multoque damno, nõ solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ à Paulo dicebãtur. Et cũ aptus portus nõ esset ad hybernandũ, complures ceperunt consilium soluẽdi illinc, si quomodo possent peruecti Phœnicẽ, illic hybernare. Is est portus Cretę spectãs ad Africum & ad Chorum. Aspirante autem Austro, rati se propositi compotes, cum soluissent Asson, præterlegebant Cretam. Verum haud multo post coortus est contra ipsam vẽtus Typhonicus, qui vocatur Euroa-

2. Cor. 11

Ibidem.

κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας. κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῇ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις. ἀνυθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρελέγοντο τὴν κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς, ὁ καλούμενος εὐροκλύ-

βροκλύδωμ. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν αἴραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου μή τε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες πειθαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμὶ, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται, καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ

Euroaquilo. Quūq; correpta esset nauis, nec posset obniti vento, data naue flatib⁹, ferebamur. In insulam autē quādam deuecti, quę vocatur Clauda, vix potuimus obtinere scapham. Qua sublata adiutoriis vtebātur, subcingentes nauem, timētes ne in Syrtim inciderent, demisso vase, sic ferebātur. Cum aūt vehementi tēpestate iactaremur, sequenti die iactū fecerūt, ac tertio die nostris manib⁹ armamēta nauis proiecim⁹. Porrò neq; sole neq; sideribus apparētibus ad cōplures dies, & tēpestate nō exigua imminēte, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. 2.Cor.11
Quum autē multa iam esset inedia, tūc ſtans Paulus in medio eorū, dixit: Oportebat quidem, Sup.1.
ô viri, audito me non ſoluere à Creta, nec accerſere nobis iniuriam hanc & iacturā. Et nunc hortor, vt bono animo ſitis. Iactura enim animæ nulla erit ex vobis, ſed tātum nauis. Adſtitit Sup.12 &.23
enim mihi hac nocte angelus dei, cuius ſum ego quē & colo, dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et ecce donaui tibi deus omnes qui nauigāt tecū: propter quod bono animo eſtote viri. Credo enim deo, quod ſic erit, quemadmodū dictum eſt mihi. In insulam autē Inf.28
quandam oportet nos eiici. Sed poſtea quàm quartadecima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis

in Adria circa medium noctis, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem, qui & demissa bolide, repererunt passus viginti, ac pusillum inde digressi, rursumque demissa bolide, repererunt passus quindecim. timentesque ne in aspera loca inciderent, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis verò quærentibus fugere è naui, quum demississent scapham in mare, sub prætextu velut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi hi in naui manserint, vos saluifieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes schapę, & passi sunt eam excidere. Et quum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes: propter quod hortor vos, vt sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram pertinet: quia nullius vestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane, gratias egit deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus verò vniuersæ animæ in naui ducentæ septuaginta sex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, eiicientes

Mat.10
Luc.12
Mat.15
Ioan.6

ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τ νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες, ὄργυιας εἴκοσι. βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, ὄργυιας δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θριξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθύμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλό-

ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόησαν, ἔχοντα αἰγιαλὸν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο, εἰ δύναιντο, ὠθῆσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπῶκειλαν τὴν ναῦν. καὶ ἡ μὲν πρῴρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μήτις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖτο. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τοῦ θέρμους ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ.

ὡς δὲ

eiicientes triticũ in mare. Quũ autem dies esset, terram non agnoscebãt, sinum verò quendã animaduerterũt, habentẽ littus, in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et quum ancoras iustulissent, committebãt se mari, simul laxatis iuncturis gubernaculorum, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebãt ad littus. Et quũ incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidẽ infixa manebat immobilis, puppis verò soluebatur à vi vndarum. Militum autem consilium erat, vt vinctos occiderent, nẽ quis quũ enatasset, effugeret. Ac Centurio volens seruare Paulum, cõpescuit eos à consilio, iussitque vt qui possent natare, abiicerent se primos, & in terram euaderent: cæterique partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factum est vt omnes incolumes euaderent in terram. Sup. eod. Ibidem.

Et quum euasissent, tunc cognouerunt quod Melite insula vocaretur. Barbari verò præstabant non vulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum multitudinem, & imposuisset in ignem, vipera è calore prorepens, inuasit manum eius. C. xxviii Supr. 27 2. Cor. 11

Vt verò viderunt barbari pendentem beſtiam de manu eius, inter ſeſe dicebant: Omnino homicida eſt homo hic, quem ſeruatum è mari, vltio non ſinit viuere. Et ille quidem excuſſa vipera in ignem, mali nihil paſſus eſt. At illi exiſtimabant futurum, vt incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente, dicebant
Supr. 14. eum eſſe deum. In locis autē illis erant prædia primati inſulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benignè tractauit hoſpitio. Contigit autem patrē Publij febribus ac dyſenteria vexatum decumbere. Ad quem
Matt. 8. Marc. 1. Luc. 4. Paulus intrauit, & cum oraſſet, impoſuiſſetq; ei manus, ſanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in inſula, accedebant, & ſanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & ſoluētibus impoſuerūt quæ neceſſaria erant. Poſt menſes autē tres nauigauimus in naui Alexādrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne Caſtor & Pollux. Et quū veniſſemus Syracuſas, mānſimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & poſt vnum diē afflante auſtro, poſtridie venimus Puteolos: vbi repertis fratribus, rogati ſumus manere apud eos dies

ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἑαυτοὺς· πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκείνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς Συρακοῦσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατήντησαμεν εἰς Ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους. οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν παρ' αὐτοῖς

ἐπιμεῖναι

τοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις Ἀππίου φόρου καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἦλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι αὐτὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἔστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.

dies septem, & sic venimus Romam. Et inde cum audissent fratres de nobis, prodierunt in occursum nobis vsq; ad Appij forum, ac tres tabernas. Quos quũ vidisset Paulus, gratiis actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autem venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos principi exercitus. Permissum est autem Paulo vt maneret solus cũ custodiente ipsum milite. Post tertium autem diem conuocauit Paulus Iudæorũ primores. Quũque venissent dicebat eis: Ego, viri fratres, quum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorũ, vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum: qui quũ examinassent, voluerunt me dimittere, eo quòd nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeã de quo gentem meam accusem. Propter hãc igitur causam aduocaui vos, vt viderem & alloquerer. Propter spem enim Israelis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenies aliquis fratrum nunciauit, aut loquutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod vbique ei contradicitur. Cum

Supr. 15.

Supr. 27

Su. 24. 25

Luc. 23.

Sup. 26.

Deut. 18.

Luc. 2.

consti-

constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum dei, suadénsque eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane vsque ad vesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam vero non credebant. Cunq; inter se non essent concordes, discedebant, vbi dixisset Paulus vnũ verbum: Bene spiritus sanctus loquutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit vobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationẽ. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto, & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicãs regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

Gen. 3. Esa. 7. 9. 11. Mich. 5. Supra 17 Esa. 6. Matt. 13. Marc. 4. Luc. 8. Ioan. 12. Matt. 3. Psal. 66. Esa. 11. 41. 60. Hier. 16. 31. Iohel. 3. Malac. 1. Supra 18

FINIS.

τι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἧκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψεσθε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας, ἀκωλύτως.

ΤΕΛΟΣ.

ἀποδημία παύλου
τοῦ ἀποστόλου.

λ

ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσὸν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν. κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μὴ βαρυνόμενος εἰς τὸν ἀποστολὴν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. εἶτα εἰς πέργαμον, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τὴν πισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν, καὶ δέρβην, τῆς λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργαμον, εἶτα εἰς ἀπάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τὴν συρίας, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τῶν βριτομαρτίων. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα διῆλθε τὴν συρίαν κατὰ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τιμόθεον πρῶτον, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας. εἶτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέρροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τὴν πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον, εἶτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα, καὶ τὸν δύτυχον ἤγειρε πισσύλα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ. κἀκεῖθεν παρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος τῶν ῥωμαίων, ὅτως. ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἐλπὶς ἀπεθήματο τὴν χεῖρος αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας, εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, εἶτα εἰς ποτίολος, κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τὴν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρου καὶ τριῶν ταβερνῶν. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην καὶ διδάξας χρόνον ἱκανὸν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πρικαλέσιμοι οἰκεῖοι καὶ βασιλεῖοις τὰ λείψανα τούτου καθελόντες, ἐστέτιον αὐτῷ μνήμης ἐμβραν παγκυρίζουσι τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἵκτω τὴν ἕλωρ μιμὶ τῶν μαρτύρων ἑορτάζοντες. πολλοὶ δὲ καὶ πρὸ τούτου

Ἀποδημία παύλου τοῦ ἀποστόλου.

ἤδη παραινέσεις ὑπέρ τε βίου καὶ ἀρετῆς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ περὶ τῶν πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἔτι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις διέγραψε πολιτείαν. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. ἔνθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὴν τριήμερον δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν αὐτὸ φερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα στάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν, καὶ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε. καὶ τὸν παῦλον συνευδοκοῦντα πάνυ τῷ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων παραστὰς, ἐπιστολὰς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσην δὲ τὴν ὁδὸν ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένητο παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προσαναλωθῆναι τὸ ἔτος ἐκεῖνο. ἐπιλαβομένου δῆτα τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος, καταρξάσθαι τὸν παῦλον τοῦ κηρύγματος φησὶ ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις τρισκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος. ἐφ' οὗ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀποστόλον εἰς τὸ κατὰ καισαρείαν δεσμωτήριον κατεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθ' ὃν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπετο πρὸς νερῶνα καίσαρα. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνου καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἥκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. εὐσέβιος δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς περιεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύ-

ριον,

ριον. καὶ φησὶν τὸν παῦλον αὐτὸν διατρίψαι, καὶ τὸν θεῖον λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. Τότε μὲν οὖν ὁ νέρωνος ἀπολογισάμενον τὸν παῦλον, αὖθις ὡς πλῶν τὸν κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει σείλαθ ζ κ ἀπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ δυαγγελίσασθαι φ' ἑτέροις δένα ἔτεσιν. ᾧς ἄκρον ὃν μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, αὖθις μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τῶν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τὸν παῖδος, καὶ ὀκταβίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ὄλλυς μυρίους τῶν γένη πεσσηκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὅτως ὡς τὰς κατὰ τὸν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. μεθαδλάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρισᾷ. σωθεὶς δὲ πάλιν ὁ λεκᾶς αὐτῷ, ἕνθα δὴ σωθεὶς τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτῃ τοῦ σωτῆρος πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τῆς γεννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἕως τῆς κηρύγματος τὸ δυαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τῆς ἀποστολῆς δυτέρου ἔτη τέσσαρα, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡσαύτως ἔτη τέσσαρα. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω τεσσαρων καὶ δένα. ὅθεν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον αὖθις. γράφει δὲ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, πρὸς μὲν τὴν πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων τάδε. ἐν τῇ πρώτῃ μοι ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη· ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τουτέστιν νέρωνα. πρὸς δὲ τὴν δυτέρας ἐν ᾗ καὶ τελευτᾷ τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὸν καλὸν διακονίαν σε πεπλήροφόρηκα. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λεκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τὸν ἐπισολῆς

PEREGRINATIO APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, CVM ratione temporum, pes Des. Erasmum Roterod.

EX Acti' sapostolicis nō liquet Petrum frequēter cōmutasse locū, nisi quod post mortē Stephani profectus est vna cum collega Ioanne, in Samariā ciuitatem, cui post versum nomē Sebaste, vnde & tota regio Samaria dicta est: vt cōprobaret authoritate sua perficeretque, quod illic per Philippum diaconum cœptum erat. Deinde videtur pleraſque Samariæ partes peragrasse. Sic enim legimus cap. 8. Et multis regionibus Samaritanorū euangelizabāt. Est autem Samaria, media inter Iudæā & Galilæam. Porrò nonum caput testatur illū peragrasse varias Palestinæ regiones, antequàm veniret Lyddā & Ioppen. Sic enim habet: Factum est autem, vt Petrus dum transiret vniuersos, deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Est enim Lydda in Palestina non procul à Ioppe ciuitate littorali. Rursus à Ioppe profectus legitur ad Cæsareā, Palestinæ maritimā, quæ prius dicta fuerat Turris Stratonis. Hic baptizauit Cornelīū centurionē. Hinc reuersus est Hierosolymam. Cæterū quando profectus sit Antiochiā, vbi præsedisse creditur, aut quando se Romam transtulerit, quasq; regiones peragrarit: quoniā humanis duntaxat historiis proditum est, nō laborabo persequi. Nam Eusebius, qui putat illū prædicasse euangeliū apud Ponticos, Galatas, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, nō aliunde sumpsit coniecturā, nisi quod harum gentiū meminit in priore epistola. Conueniebat autē vt apostolorū præcipuus, annos cōplures sederet in ea ciuitate, vnde dominus Iesus voluerat euāgelicā doctrinam, primū in omnes Iudææ regiones, mox in vniuersum orbem propagari. Iam quod tradit Historia, quā vocant ecclesiasticam, primariam rerū curam à Christo traditam Petro, Iacobo & Ioanni: id inde colligunt, quod horū aliquoties nominatim fit mentio, quum de cæteris nihil narretur, quid dixerint, aut fecerint, nisi quod adstabant Petro dicenti, tanquam testes. Erant autē Iacobi duo, vnus Zebedæi filius, frater Ioannis: hunc interfecit Herodes: atq; hoc ipsum arguit eū fuisse inter apostolos præcipuū. Alter, Alphæi filius. Crebra mentio fit in Actis. 3. Iacobi qui dictus est frater domini, cognomēto Iustus, filius

filius (vt opinatur Hieronymus) Mariæ, quæ fuerit soror matris domini. Huic Iacobo tribuũt epistolã, quæ legitur inter catholicas. Qui quũ non esset de numero duodecim Apostolorũ, tamen hunc statim à morte Christi, apostoli designarũt episcopũ Hierosolymitanum: qui postea q̃ Paulus appellasset Cæsarẽ, è tẽpli fastigio præcipitatus est, atq; inter lapidandũ fullonis fuste percussus, interiit. Hunc Hieronymus quũ aliàs tũ Enarrans Esaiæ cap. 17, negat fuisse de numero apostolorũ duodecim. Et tamen quãta fuerit huius authoritas vel illud declarat, quod quũ in concilio tractaretur de gentibus nõ onerãdis lege Mosaica, post Petrum cũ authoritate pronunciat sententiã, ἐγὼ κρίνω, inquiẽs. Hic idem post, Paulo fuit author, vt adiũgeret sibi quatuor, qui voto se adstrinxerant, cunq; his ritu Iudaico purificaretur in tẽplo: cuius cõsilio Paulus obtemperauit. Quin etiã vrbem ingressus, hunc primũ salutauit, tanq̃ illic primas tenentẽ. Et in epistola, ad Galatas, hunc ceu præcipuũ nominat. Aliorũ, inquit, apostolorũ vidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini. Cæterũ Petrum Antiochiæ fuisse declarat in eadem epistola, narrans quemadmodum illũ reprehenderit ob simulationem. Iam Dionysius apud Eusebium Corinthiorum episcopus, scriptor peruetustus, literis prodidit, Petrũ & Paulũ Romæ iussu Neronis eodem die martyrij palmã promeruisse. Cæterũ Petrum inter præcipuos etiã primatem fuisse declarat: quod apud Euãgelistas omnes, atq; etiam in Actis, in catalogo duodecim semper primo loco recensetur. Deinde quod initio ferè primus fuit ad dicendũ. Nã & ante missum spiritũ sanctum, congregatis in cœnaculo discipulis, proponit de subrogãdo quopiã in locũ Iudæ. Rursus vbi tumultus esset in populo ob linguarũ miraculũ, Petrus solus auspicatur cõcionẽ euangelicã. Primus omniũ miraculũ edit in nomine Iesu, pro tẽpli foribus sanato claudo. Ac mox hac de causa cõcursu facto in porticu Solomonis, Petrus cõcionatur apud populũ. Vbi videtur & Ioãnes Petri comes aliquid dixisse, quod nõ refertur. Sic enim ait Lucas, loquẽtibus autẽ illis ad populũ: nisi placet accipere vtrunq; dixisse, quod Petrus vtriusque nomine dixit. Similis enim locus mox sequitur in eodem cap. 3: Petrus vero & Ioannes respondẽtes dixerũt ad eos. Rursus cap. 4: Respõdens autẽ Petrus & apostoli dixerunt. Quod Petrus oĩm voce loqueretur. rursum quũ ageret de creãdis diaconis, Petrus verba facit solus. Solus pronũciauit sentẽtiã in Ananiã. Quin & illud arguit Petri dignitatẽ inter

inter apostolos, ꝙ primus ductus est in carcerē, ac virgis cæsus. quanq̄ ex narratione Lucę videntur oēs apostoli simul cū Petro, iam iterū coniecto in carcerē, virgis cæsi. Nunc de Paulo dicamus, qui veluti strenuus dux per omnes terras mariaq; volitauit, vt omnes gentes redigeret sub iugum Christi. Primū Hierosolymis profectus est Damascum. Ea est ciuitas Cœles Syriæ, siue Syrophœnices, quæ quondam Arabiæ deputabatur, vt autor est Tertullianus aduersus Marcionem lib. 3. totius Syrię caput, inter Libanum & Antilibanum sita. Hic baptizatus est Paulus, & euangelij prædicationē auspicatus. Verum hinc clam profugiens vtrū abierit in Arabiam, & inde reuersus sit Damascum, ac post annos tres demum redierit Hierosolymam, vt videret Petrū, quemadmodum ipse refert in epistola ad Galatas. An statim se receperit Hierosolymā, non satis liquet ex actis: imò ne hoc quidē, vtrum in prima prædicatione periclitatus sit ob insidias præfecti, an secunda. Ex narratione Lucæ videtur statim vt fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymā: quoniam qui paulo ante profectus fuerat hostili animo in discipulos, noluerunt in consortiū suum recipere. Quod sit tot annis prædicasset, fieri vix potuisset, quin rumore cognouissent eū fuisse mutatū. Rursus Hierosolymis profugus, deductus est Cæsareā Philippi, quā Ptolemæus Paneæ vocat, Eusebius Paneadem: ea est Phœnices ad radicē Libani montis, vbi sunt fontes Iordanis. A Cæsarea dimissus est Tarsum. Ea metropolis est Cilicię, Pauli patria, quam interfluit amnis Cydnus. A Tarso per Barnabā reductus est Antiochiam, Phœnices metropolim, vnde & regioni nomen quæ proxima est Ciliciæ. Ea est supra fluuiū Orontem. Hinc profectus est denuo Hierosolymam, vt exhiberet collectā pecuniam in subsidiū pauperum. Quo facto reuersus est Antiochiā, vnde venerat. Hic donatus apostolico nomine, profectus est Seleuciam. Ea est in promontorio Antiochiæ Syriæ, obuia veleuti ab Antiochiæ ciuitate proficisci in Cyprū. E Seleucia soluit in Cyprum, insulā oppositam Ciliciæ, quæ est Asiæ minoris. Appulit autē Salaminem, quæ ciuitas Cypri prima occurrit ad orientē, & peruenit Paphum, quæ est extrema ad occidentē, vt intelligamus totam eam insulā peragratam. Vbi quidā putant illi pro Saulo, cōmutatum Pauli nomen à Sergio Paulo eius insulæ proconsule: quū magis cōueniat, vt parētes ac patroni liberis ac libertis sua impartiant nomina, q̄ vt ab illis mutuentur. A Papho soluens, appulit Pergem. Ea ciuitas

uitas est Pamphyliæ. Hinc Antiochiam Pisidiæ. Hinc Iconium: mox Lystra, quæ est ciuitas Lycaoniæ. Hic autem tum lapidatus est Paulus. A Lystris profectus est Derben, quę & ipsa Lycaoniæ est. Hinc remensus iter quo venerat, reuersus est Lystra, Iconiū & Antiochiam Pisidiæ, quo quod cœptum erat, confirmaret. Atque item peragrata reliqua Pisidia, redierunt in Pamphyliā, vsq; ad Pergen, ad quam primum appulerant è Cypro. Hinc Attaliam. Ea ciuitas est maritima Pamphyliæ, ex qua scribæ fecerant Italiam. Attalia soluentes, nauigarunt Antiochiam Syriæ, vnde primum hoc iter fuerat auspicatus. Hinc rursus Hierosolymam itum est, vt cęteris apostolis probaret, quæ gesserat in Asia minore: sed interim prædicans euangelium in Phœnice & Samaria, per quas erat iter. Eo peracto reuersus est Antiochiam, vnde venerat. Hic seiunctus à Barnaba, peragrauit Syriam, ac mox Ciliciam. Inde iterum reuisit Derben, ac Lystra, vbi circūcidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam & Galatiam. Hinc ventum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic nonnullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas à Lycaonia prior occurrit Galatia, quàm Phrygia. Et tamen Lucas capite decimo sexto sic refert: Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetiti sunt à spiritu sancto loqui verbum in Asia. Nec incertum videri potest, an Asia hic accipiatur pro illa minoris Asiæ parte, quæ simpliciter Asia dicitur: an de tota Asia minore, in qua iam multis locis prædicauerat. Siquidē Galatia sita ad septentrionem, hoc est ad Pontum Euxinū, ad orientem habet Cappadociam, ad occidentem Bithyniam, ad austrū Pisidiam & Lycaoniam. Porrò Mysia maior proxima est Asię, sic propriè dictæ. Mysia minor est supra Phrygiam. Potest igitur sic explicari scrupulus, vt in his duobus vocabulis Phrygiam & Galatiam sit ordo prępostерus, quem ordinem rectum comperies in eiusdem itineris descriptione capite decimo octauo, & intelligamus illū è Lycaonia recta peruenisse in Galatiā, hinc in Phrygiam, ex Phrygia voluisse per Mysiam petere Bithyniam, ni vetuisset spiritus. Adhęret autē hęc Asię pars Phrygię ad orientem & austrum. Itaq; Paulum vetitū huc ire, flexisse iter ad Mysiam, ni fallor, per quam iter est in Bithyniam, quæ quondā Bebrycia dicta est & Mygdonia: proximè habens ad septētrionē & exortū eam Asię partem, quæ propriè Pontus dicitur. Rursus quum huc ire vetaret spiritus, reflexisse iter ad occidētem, ac peragrata My-

sia minore rediſſe per mediam Phrygiam vſque ad Troadē, quæ eſt in littore Phrygiæ, eadem & Antigonia dicta, oppoſita Cherſoneſo, vnde proximus traiectus eſt in Europam ex Aſia minore. A Troade ſoluerunt, ac recto curſu peruenerunt in inſulā Samothracē, oppoſitā Thraciæ, quam habet ad Septentrionē. Hinc Neapolim. Ea ciuitas eſt in littore, in confinio Macedoniæ ac Thracię. Hinc Philippos, quam Lucas admonet eſſe ciuitatē coloniam in prima parte Macedoniæ. Ad hos ſcribit vnam epiſtolam Paulus. Hic virgis cęſus eſt, & in carcerē cōiectus cum Sila. Poſt hęc per Amphipolim, quæ non longe abeſt à Strymone flumine: & Apolloniā, quæ Theſſalonicæ proxima eſt, venere Theſſalonicam. Ea ciuitas metropolis eſt Macedoniæ. Et ad hos Paulus ſcribit epiſtolam. Et hic orto tumultu clàm dimiſſus eſt Berrhœam, quā à Theſſalonica dirimit Pella, patria Alexandri magni. Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrhœa, nō ita procul abeſt à mari. Itaq; tumultu concitato deductus eſt ad mare, inde Athenas peruectū nauigio, ni fallor, ꝓpterea quod Lucas meminit illū dimiſſum, vt iret ad mare. Eſt & alia cōiectura, quòd cū iter à Berrhœa ſit longū vſq; at Atticā, nulla ſit mētio regionū aut ciuitatū, quæ pedib⁹ iter faciētib⁹ occurriſſent. Hic cōuertit Dionyſium: qui an iudex fuerit, an philoſophus, non ſatis liquet, quum Lucas tantū illū vocet Areopagitā. Opinor autē omnes Areopagitas dictos, qui parte eam vrbis Athenarū inhabitabāt. Demiror autē cur Beda faciat hūc Corinthiorū epiſcopū, quum apud Euſebiū Dionyſius quidā Corinthiorū epiſcopus, doceat, Dionyſiū Areopagitā Athenis epiſcopū ab ipſo Paulo ordinatū. Quin probabilius eſt Dionyſiū Areopagitam nihil omnino ſcriptorū reliquiſſe, quū apud Euſebiū tam diligēter recēſeantur libri Dionyſij Corinthiorū epiſcopi, de Areopagitę monumētis nulla vſquā fiat mentio. Ab Attica venit Corinthum. Ea eſt metropolis Achaiæ. Hinc cōſtituerat nauigare in Syriā, & ſuſcepto voto in Cēchreis, is eſt portus Corinthiacus ad Atticā ſpectans, totondit ſibi caput. Hinc igitur ſoluēs peruenit Epheſum. Ea eſt in littore Aſię minoris, in parte quæ dicitur Ionia. Hic tum tēporis reliquit Priſcillā & Aquilam. Ab Epheſo ſoluens venit Cæſareā, deinde Antiochiam. Beda, non dubito quin veterem quempiam ſequutus, vult hanc Cæſaream eſſe. Cappadociæ, non Syriæ: & Græci volunt hanc Antiochiam eſſe Piſidiæ, cuius ſupra bis meminit. Quanquam Epheſo profectis prior occurrit Piſidia, quàm Cappado-

cia.

cia. Cæterum Græci codices hoc loco plus habent quàm nostri. Nimirum hunc in modum : Rogantibus autem eis, vt ampliori tempore maneret apud se, non annuit, sed vale dixit illis, dicens: Oportet me omnino festum quod instat, agere Hierosolymis. Quibus probatur hæc lectio, malunt Paulum ab Ephesio littore recta nauigasse Cæsaream Palæstinæ, inde petiisse Hierosolymam, & salutasse fratres, post hæc rediisse Antiochiam Syriæ, atque hinc rursus repetisse Asiam minorẽ. Facit ad hanc opinionem, quod ita legitur: Descendens Cæsaream, ascendit & salutauit ecclesiam. Ostendit quò descenderit, non indicat quò ascenderit. At qui in euãgelicis literis, qui petunt Hierosolymas, ascẽdere dicuntur, vnde coniectant illum è Cęsarea Palæstina ascendisse Hierosolymam, vbi dixerat agendum festum diem, atque hinc rursus descenderit petens Antiochiam. Hanc opinionem, vt probabilem, nos in hac paraphrasi sumus sequuti: cessuri facile, si quis adduxerit probabiliorem. Legitur & Antiochiæ commoratus aliquamdiu. At in Antiochia Syriæ solitus est libenter commorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, peragratis in medio regionibus, in quibus ante docuerat, venit in Galatiam : hinc rursus in Phrygiam, vbique confirmans discipulos. Inde, quum iam Apollos profectus esset Corinthum, ipse profectus est Ephesum? terrestrine itinere, an nauigatione, parum liquet : nisi quod probabilius est, illum terra fecisse iter: eò quòd Lucas adiicit, Peragratis superioribus partibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymã, sed prius peragrata Macedonia & Achaia: per spiritum intelligens sibi Romam esse eundum, post aditam Hierosolymam. Itaque præmisit Timotheum & Erastum in Macedoniam, ipse commoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultum per Demetrium excitatum, sequutus est eos quos præmiserat. Peragratis autem superioribus partibus, deuenit in eam partem, quæ propriè dicitur Græcia, in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum, sed ex re coniicitur, quòd quẽadmodũ fecerat, ex Attica venerit in Achaiam, in qua est Corinthus, ac rursus è Cenchreis parauerit soluere in Syriam: sed quoniam sensérat illic paratas insidias nauigaturo, vertit consilium, ac remensus iter qua venerat, repetiit Macedoniam, terrestri (vt apparet) itinere, quoniam nauigaturo parãbantur insidiæ. Quum versaretur itaque in Macedonia, comitum partẽ, quos tum multos habebat ex Macedonia, præmisit Troa-

dem, quæ est in Phrygia. Paulus sequutus, diem Paschæ egisse videtur Philippis, quòd Lucas ita scribat: Nauigauimus post diem azymorum à Philippis. A Philippis itaq; soluit Troadem, quo præcesserant comites, vt diximus. Hic adulescentem ex ruina mortuum, restituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri, quo iussu Pauli comites nauigio præcesserant. Est autem Assos ciuitas littoralis, non longe infra Troadem, eadem dicta Apollonia. Asso soluentes appulerunt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulæ, obuia ab Asso nauigantibus Chium. A Mitylene legentes littora Asiæ, eò peruenerunt, vt Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenæ in littore Asiæ, media inter Lesbum & Samum, quò (nempe Samum) post adnauigarunt. Samus autem opposita est Trogyllio promontorio Asiæ. A Samo soluentes appulerunt Trogyllium, vt est in Græcis codicibus: quanquam Græcus qui scripsit peregrinationem Pauli, non meminit Trogyllij. A Trogyllio itum est Miletum. Ea est ciuitas Cariæ littoralis. A Chio commode poterant appellere Ephesum, sed data opera præternauigatum est, ne diutius hæreret in Asia. Quum enim Philippis egissent diem Paschæ, decreuerant Pentecostem agere Hierosolymis. Itaque postea quàm euocatis Epheso Miletum senioribus, mandasset quæ volebat, illinc soluentes, recto cursu peruenerunt Coum. Ea est insula inter Samum & Gnidum, ciuitatem in promontorio Asiæ. A Coo ventum est ad Rhodum. Ea est insula opposita Lyciæ. Iam autem nauigantes incipiunt Asiam habere ad septentrionem, quũ prius habuerint ad orientem. A Rhodo venerũt Patara. Ea ciuitas est littoralis Lyciæ, quinciæ. Hic nacti nauim, quæ recta peteret Phœnicen Syriæ, recto cursu cœperunt eò tendere. nam relicta ad læuã Cypro insula, appulerunt Tyrũ. Ea est in littore Phœnices infra Sydonem. A Tyro ventum est Ptolemaidem. Et hæc est littoralis inter Tyrum & montem Carmelum. Hinc appulerunt Cæsaream Palęstinæ, vbi diuersatus est apud Philippum. Hinc iam pedestri itinere peruenit Hierosolymam, vnde iussu tribuni Lysiæ, vinctus deductus est Antipatridem, quæ media occurrit inter Hierosolymam & Cæsaream. Hinc per equites ductus est Cæsaream Palæstinæ, vnde iussu Festi præsidis, qui Felici successerat, vinctus deductus est Romam, hoc quidem itinere: Primum impositus naui à Cæsarea peruenit Sidonẽ, quæ (vt diximus) est supra Tyrum. Hinc

appulerunt

appulerunt Cyprum, sic vt illam ad læuam relinquerent dispendioso cursu, sed huc adigebant venti contrarij. Ita præterlegentes littora Ciliciæ & Pamphyliæ, peruenerant Myra, quâ scribæ verterãt in Lystram. Ea est in Lycia, non procul à littore. Hinc ægrè longáq; nauigatione eò progressi sunt, vt Gnidum promontorium haberent ad dextrã. Sed reflante vento cursum flexerunt ad Cretam, quę illis tum erat ad læuam. Venerunt autem ad portum, cui nomen Salmon. Opinor autem Lucam vsum voce, quatum forte vulgus vtebatur. Nam arbitror hanc esse, quam Plinius & Strabo vocant Sammonium. Hoc Cretæ promontorium spectat orientem. Hinc ob ventos aduersos ægrè præterlegebant littora Cretæ, sic vt insulam haberent ad dextram, donec ventum esset ad locum Cretæ, Lasææ ciuitati vicinum, qui dicitur Boni seu Pulchri portus, quod nomen apud veteres geographos non inuenitur. Apparet eius temporis fuisse vocabulum. Cæterum fuisse ad latus australe Cretæ, declarat quod hinc conabantur tendere ad Phœnicen, id est promontorium Cretæ spectans ad Africum & Chorum. Africus autem flat ab occasu brumali, Chorus ab occasu solstitiali. Illic quoniam videbatur portus commodus, decreuerãt hybernare. Interea cum aspirasset auster ventus sat commodus, qui flat à medio meridie, soluentes ab Aso (ea ciuitas est in littore Cretæ) præterlegebant oram Cretę, vt appellerent Phœnicen modo dictam. Sed subito in diuersum mutato vento, quum pro austro flare cœpisset Typhonicus, vehemens ac nautis formidabilis, idem dictus Euroaquilo, qui spirat inter septentrionem & ortum, vi tempestatis delati sunt in insulam, quæ vocatur Claude, quæ Cretam spectat inter occidentem & austrum, quam in partem maxime poterat impellere euroaquilo, ex aduersa cœli plaga spirans: vnde grauius etiam metuebant periculum, ne in Syrtes impellerentur, tandem desperatis rebus, impegerunt nauem in insulam, quæ dicebatur Melite. Ea est inter Epirum & Italiam, spectans Siciliam ad septentrionem. Hic viperam excussit absque noxa. Illic aliam nauim nacti, nam altera perierat, appulerunt Syracusas, quæ est in Sicilia, non procul à promontorio Pachino. Huius littora præterlegentes deuenerunt Rhegium, id est oppidum in extremo agro Brutiorum, qua parte Italia proxima est Sicilię. A Rhegio recto cursu delati sunt Puteolos, id est promontorium in Campania, non procul à Neapoli. Hinc terrestri itinere peruẽtum est vsque

ad forum Apij, ad locum qui dicitur Tres tabernæ, atque hic occursum est Paulo à discipulis è Roma. Abest autem Appij forum ab vrbe iter diei. Hinc demum Romam peruentum est. Constat igitur ex Actis illum peragrasse totam minorẽ Asiam, deinde transisse in Europã, ac totam Græciam peragrasse, à parte septentrionali, in qua est Macedonia, vsque ad Illyridẽ. Nam Illyris extrema pars est Macedoniæ, ad septentrionem & occidentem. Id ipse refert in epistola ad Romanos capite decimo quinto, ita vt ab Hierusalem per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim euangelium. Cæterum nusquam legimus illum prædicasse in Creta, ad quam appulit tempestate coactus & vinctus. Nec illic moram egisse legitur, quum ipse censeret illic hybernandum esse: & tamen in Creta reliquit Titum, vt singulis ciuitatibus ordinaret presbyteros, ac quod illic supereresset corrigendum, corrigeret: quemadmodum ipse testatur in epistola, quibus ex verbis apparet illum & in Creta prædicasse. Nec in Arabia quid à Paulo gestũ sit, refert Lucas. Atq; hactenus de locis peragratis. Nunc de temporum quoque ratione paucis attingamus. Summa rerum, quas Actorum liber cõplectitur, sub quatuor Imperatoribus Romanis gesta est. Tiberio, qui successit Octauio: Caio Caligula: Claudio Druso: Claudio Nerone. Quorũ Tiberius rerum potitus est annos viginti tres. Caligula, quatuor, exceptis duobus mensibus. Claudius, tredecim, ac mensibus fermè decem. Nero, quatuordecim, ac mensibus propemodũ octo. Quidquid igitur gestum est à morte Christi vsq; ad Paulum Romam perductum, continet Tiberij annos sex, Caligulæ quatuor, Claudij quatuordecim. In huius imperij initio petrus Romam peruenisse creditur, & eiusdem anno quarto orta fames, cuius meminit Lucas. Rursus eiusdem anno nono, quemadmodum author est Iosephus & Eusebius, Roma expulsi sunt Iudæi, cuius rei meminit Lucas capite decimo octauo: Neronis autem annos quatuor. Interim præsides Iudææ fuerunt, Pontius Pilatus, qui periit anno Caligulæ tertio. Huic successit Felix, apud quem Paulus causam dixit: quẽ Claudius imperij sui anno vndecimo, totius prouinciæ dederat procuratorem, Samariæ quoque & Galilææ, atq; etiam regionis quæ dicitur vltra Iordanem. Et hoc nomine se felicem prædicat Paulus, quòd causam dicturus esset apud eum, cui diu versato in ea prouincia, notæ essent res Iudaicæ. Huic successorem dedit Nero Portium Festum. Apud quem quum Præ-

sente

sente Agrippa causam dixisset Paulus, quoniam appellarat Cæsarem, vinctus Romam missus est, anno Neronis tertio aut secundo. Porrò Iudæorum Principes hi fuere: Herodes rex, Philippus, & Lysanias: præfuerunt annis sex. Herodes rex, qui Cæsareæ percussus ab angelo periit, præfuit annos septem. Agrippa huius filius, ex cuius consilio Paulus Romam missus est, annos duodecim, quod ad Actorum historiam pertinet. Quanquam pater quoque cognomento dictus est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa vocatur in Actis. Dominus itaque Iesus occisus est, reuixit & ascendit in cœlum, misitque spiritum sanctum anno Tiberij decimo octauo. Ac proximo anno, aut (vt quidam volunt) eodem, mox vt inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Paulo assentiente, ac seruante vestes lapidantium testium. Qui paulopost deiicitur & conuertitur apud Damascum, anno Tiberij decimonono. Peragrauit autē varias regiones vbique disseminans euangelium, vsque ad annum Claudij decimum tertium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis coniectus est in vincula per Lysiam tribunum, à quo Cæsaream vinctus est missus, vt apud Felicem audiretur, vbi detentus est in vinculis annos duos: atque à Felice vt erat vinctus, traditus est Portio Festo, à quo Romam missus est: vbi totum biennium egit in vinculis, hoc est vsque ad annum Neronis quintum. Nec vltra Lucas prosequitur historiā. Cætera scriptores non indiligentes ex variis cōiecturis videntur addidisse, videlicet Paulum primum apud Neronem dicta causa fuisse absolutum, ac libere vbi vellet euangelium prædicasse annos decem. Tandem vbi Neronis sęuitia iam processisset in rabiē reuocatus est ad eius tribunal, & capite truncatus. Huius rei coniecturam sumunt ex epistola Pauli ad Timotheum secunda. In qua meminit primæ defensionis suæ, in qua desertus sit ab omnibus, & tamen dei præsidio liberatus. Atque hinc rediisse ad prędicationem colligunt ex eo, quod mox subiicit: Dominus autem mihi adstitit, & confortauit me, vt per me prędicatio impleatur, & audiant omnes gentes, Porrò eum in secunda defensione fuisse periclitatum, arguit quod inibi scribit: Ego enim iam delibor, & tempus meę resolutionis instat, & cętera. Itaq; martyrio coronatū credunt anno Neronis decimo tertio, anno à Christi morte tricesimo sexto, aut iuxta chronicorū elenchon tricesimo octauo. Porrò quod Lucas reliquerit Paulū in prima defensione, hinc colligunt, quod hic finierit eorum quæ

viderat narrationē. Rursus quod adfuerit in secūda defensione, testatur Paulus in eadem epistola, dicens: Lucas est mecum solus. Ex his colligere licet, Paulum in Euangelico negotio versatum fuisse annos viginti vnum, præter duos illos, quos Cæsareæ tenebatur in vinculis: rursum alios duos, quos Romæ peregit in vinculis habitans in conducto, quibus vt historiæ memorant, accesserunt decem. Ita comperies à baptismo Pauli vsque ad mortem eiusdē annos triginta quinque, aut, vt quidam supputant triginta septem. Hæc quoniam videbantur nonnihil lucis allatura lectioni, libuit huic operi adiungere. Quanquam non ignoro vix annorū rationem ad vnguem tradi posse, quum in his non solum diuersi scriptores inter se dissentiant, verumetiam iidem à seipsis discrepēt: vt Beda in commentariis capite decimo octauo scribit ex authoritate Iosephi, Iudæos Roma expulsos anno Claudij nono. In annotatione temporum, quam prępositi operi, dicit id factum anno octauo. Sic & apud Eusebium nonnunquā alium annum reperies in historia, alium in chronicis, vbi in ambiguo relinquitur, vtrum Tiberius imperauerit annos viginti vnum, an viginti tres, Bene vale Lector.

PARISIIS.

EXCVDEBAT CAROLA GVILLARD
ANNO SALVTIS M. D. XLIII.

ΑΠΑΣΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΠΑΥ-

λου ἀποστόλου.

OMNES EPISTOLAE PAVLI.

ῥωμαίους.		Romanos.
κορινθίους.	ϛ	Corinthios. II
γαλάτας.		Galatas.
ἐφεσίους.		Ephesios.
φιλιππησίους.		Philippenses.
πρὸς κολοσσαεῖς.	Ad	Colossenses.
θεσσαλονικεῖς.	ϛ	Thessalonicēses. II
τιμόθεον.	ϛ	Timotheum. II
τίτον.		Titum.
φιλήμονα.		Philemonem.
ἑβραίους.		Hebræos.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ

EPISTOLAE CATHOLICAE.

ἰακώβου.		Iacobi.
πέτρου.	ϛ	Petri. II
ἰωαννου τ̃ εὐαγγελιστ̃.	γ	Ioannis. III
ἰουδα τ̃ ἀποστόλου.		Iudæ apostoli.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΕΥΑΓ-

γελιστοῦ καὶ θεολόγου.

APOCALYPSIS IOANNIS EVANGE-
listæ & theologi.

PARISIIS,

Ex officina Carolæ Guillard sub sole aureo, via ad Diuum Iacobum.

1543

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO-

manos Argumentum, per D. Erasmum Roterodamum.

IAm quo res sit dilucidior, argumentum epistolæ paucis explicandum. Atque ut exordiar ab ipso nomine, quanquàm me non fugit Hieronymum in commentariis, quos scripsit in epistolam ad Philemonem, in hac esse sententia, ut existimet Apostolum prius uocatum Saulum, Pauli uero cognomen ceu trophæum usurpasse à Sergio Paulo proconsule, quem Christo lucrifecit, quemadmodum legimus in Actis apostolorum capite decimo tertio. Rursus alios esse, quibus placeat in Iudaismo dictum Saulum, mutata religione simul & nomen mutasse. Sed alteram opinionem minus probabilem facit, quod Lucas hoc ipso, quod modo citauimus, capite scribit: Saulus qui & Paulus, repletus spiritu sancto, haud obscure declarans eum binominem fuisse, priusquam Sergius Paulus esset conuersus. Alteram plane refellit, quod cum aliis aliquot locis, tum in eodem capite Saulus dicitur iam Christi prædicans euangelium, Dixit illis spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero proprior uidetur Origenis opinio, quemadmodum in ueteris instrumenti libris aliquot comperimus diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui alias uocatus est Solomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi sit Azarias. Item in euangelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui se in suo euangelio Matthæum nominat: ita Paulo geminum fuisse uocabulum, quam quam ipse in suis epistolis se nunquam Saulum appellat, sed ubique Paulum, fortassis ob id quod Pauli uocabulum Græcorum ac Romanorum ad quos scribebat, auribus esset familiarius. Saulus enim sic à Saul Hebræa uoce deflexum apparet, ut Græci à Ioseph Iosephum deflexerunt. Paulus autem Hebræis sonat mirabilem, si tamen ferendam putamus Romanæ seu Græcanicæ uocis etymologiam è peregrina lingua peti. Quod tamen Hieronymus cum alicubi in aliis reprehendat hic sibi permittit: opinor, ut in re non admodum seria. Certe Græcis sonat quietum, Latinis pusillum. Saul Hebræis sonat postulatum: & si Ambrosio credimus, inquietudinem siue tentationem. Atque hæc quidem de ratione nominis, ut in argumento pene plus satis. Cæterum dictauit hanc epistolam, excipiente Tertio, quod is quoque in calce epistolæ testatur, adiiciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Missam apparet è Corintho, per Phœben fœminam Cenchreensem. Est autem Cenchreæ portus Corinthiorũ, haud

Act. 9

Act. 13

Act. 22. 26

Binominis in sacris literis.

Etimologiã nõ recte peti ex aliena lingua.

Scriba.

Locus.

haud procul ab urbe dissitus. Quod si tempus quoque requiratur, scriptam apparet post utranq; ad Corinthios epistolam (unde putant in hac absolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potissimum elucere) id temporis cum peragrata iam Achaia, in qua Corinthus est, & huic finitima. Macedonia, usque ad Illyricum, ac non solum prædicato ubique Christi euangelio: in his duntaxat locis, in quibus aliorum Apostolorum nemo prædicauerat, uerumetiã iuxta Petri monita, collecta à suis aliquanta pecunia, in subsidium pauperum, adornaret iter Hierosolymam, ut exhibito quod acceperat, illinc proficisceretur in Hispaniam, Roma iter facturus, atque illic obiter salutaturus Christianos, de quorum fide ac religione audierat, cum ipsos nondum uidisset. Acciderat enim illis diuersum quiddam atque Galatis. Siquidem hi primum recte à Paulo instituti, postea fraude pseudoapostolorũ circunuenti sunt, & retracti in Iudaismum. Contra Romani primum male instituti à pseudoapostolis, simulatque pro sua prudentia senserant fraudem, resipuerunt, & in eo quod rectum esse cognouerunt perseuerabant. Nam in ecclesiæ nascentis primordiis erant, qui existimarent euangelii gratiam, quoniam Abrahæ posteris, & Iudaicæ genti peculiariter promissa uidebatur, non esse propagandam in prophanas gentes, & simulachrorum ac dæmonum cultui deditas. In qua sententia & Petrum apparet fuisse, qui uiso monendus erat, ut Cornelium centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitum est negotium Hierosolymis, expostulantibus his qui ex Iudaismo conuersi fuerant ad Christum, quod cum incircunciſis habuisset commercium, atque in his probabile est & apostolos aliquot fuisse. Sic enim legimus in Actis capite undecimo. Audierunt autem apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt uerbum Dei. Cum autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circunciſione, dicentes: Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? Erant rursus qui licet non existimarent gentes prorsus arcendas ab euangelii consortio, non admittendos tamen ducebant, nisi circunciderentur ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ, simul ut euangelii gloriam in suam gentem transferrent. Et in Actis apostolorum cap. 11. proditum est, eos qui ob persequutionẽ, quæ accidit à morte Stephani, profugerãt in Phœnicen, in Cyprum & in Antiochiam, nemini prædicasse Christum, nisi solis Iudæis, Rursus capite decimo quinto, quidam Iudæi ueniunt Antiochiam, palam aduersus Paulum & Barnabam prædicantes, non esse spem salutis, nisi iuxta Mosi præscriptum circunciderentur: tantusque tumultus per hos concitatus est, ut coacto concilio decretum sit, ut

Tempus

Galat. 2

Argumẽ tũ epistolæ.

Act. 11

Opinio apostolorum in initio.

Act. 10

Act. 11

Act. 15

Paulus & Barnabas una cum aduersarijs Hierosolymam irent, & lis apostolorum ac seniorum arbitrio componeretur. Atque illic rursum acriter obnitentibus nonnullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorum & seniorum: ac Petri Iacobique autoritate decretum est, ne gentes onerarentur lege Mosaica, tantum temperarent ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnibus simulacro immolatis, & à stupris: quod tamen pro ratione temporum inuincibili Iudæorum superstitioni datum esse, uel illud argumento est, quod tria illa iam olim uidemus esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodem fonte nata est illa Pauli cum Petro concertatio Antiochiæ, cum gentium Apostolus cernens suos ob Petri simulationem periclitari, palam illum redarguit, quemadmodum refert ipse in epistola ad Galatas capite secundo. Rursum Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorem, quod retrahere uidetur à lege Mosaica, cum cæteris caluitium induxit capiti: & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, sicuti refert Lucas Actorum capite uigesimo primo. Quo quidem ex loco uidetur Iacobus tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propemodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendam esse legis obseruationem: uel in hoc ut placarentur hi, qui nondum sic profecerant in euangelica ueritate, ut possent omnino patrios ritus contemnere. Sic enim loquitur, ut est coniectandum multitudinis congregatæ nomine Iacobus: Et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt: sed ambulas & ipse custodiens legem. Nec alia de causa, opinor totondit caput ex uoto Cenchreis capite decimo octauo. Consimili necessitate circuncidit Timotheum cap. 16 cum esset matre quidem Iudæa natus, sed patre ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianum. Est enim ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unquam suæ religionis tenacior, ut eleganter docet Iosephus in Apologia Iudaicarum antiquitatum. Ad hæc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuisa, ita uicissim omnes execrabantur illi, ceu impuros prophanos & impios, adeò ut nec congressu dignarentur, & templum suum pollui crederent, si quis forte incircuncisus esset ingressus, Tantum erat præcisæ pelliculæ supercilium. Cum igitur spes non esset, fore, ut Græci Romanique legem inuisam reciperent, & incredibili pertinacia reclamarent Iudæi, Paulus intelligens periculum esse, ne tam exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelii fructus & Christi gloria Mosaici nominis obscuraretur admixtu, hoc in primis agit ubique, ut legis ceremonias abroget atque antiquet, omnémque salutis adipiscendæ fiduciam in unum Christum

Iudaicæ gentis pertinacia.

stum transferat. Sicut autem Galatas acriter, sed tamen amanter obiurgat, quòd essent in Iudaismum adducti: ita Romanos præmunit & instruit, ne à pseudoapostolis, quos sciebat nusquam cessare, illaqueentur incauti: sed in recta doctrina quàm amplecti cœpissent, persisterent. Erat enim Romæ ingens Iudæorum numerus, siue illuc à Pompeio translatus, siue quòd iam Romanorum esset prouincia Iudæa, quorum superstitio crebro & apud Iuuenalem atque Horatium, & apud Senecam notatur. Cũ quibus & Paulo multum negotii fuisse postea quàm Romam peruenisset, testatur extremũ caput Actorum apostolicorum ac miro consilio singularis artifex in hac epistola sermonem temperat inter Iudæos & Gentes, dum studet omneis omnibus modis ad Christum pellicere: neque uult, si fieri possit, quenquam omnino mortalium perire suo duci cui militabat: itaque nunc hos obiurgat, nunc illos, nunc rursus erigit ac subleuat. Gentium supercilium deprimit, ostendens nihil illis profuisse, neque naturæ legem, neque philosophiam, cuius professione tumebant, quo minus in omne scelerum dedecus prolaberentur. Rursum Iudæorum arrogantiam coërcet, qui legis fiducia perdidissent id quod erat totius legis caput, fidem in Christum Iesum, docens legis ceremonias antiquatas esse, iam coruscante Christi euangelio, quem legis umbræ deliniarant, abrogata iam ocia sabbatorum, circuncisionis iniuriam. Calendarum recursus, ter quotannis redeuntes ferias, delectum ciborum, in singulos dies iterum sordidanda lauacra, pecudum innoxiarum lanienam, templi religionem assiduis inquinati cædibus. Has rerum umbras emicante luce ueritatis euanescere: Veros esse filios Abrahæ, qui fidem Abrahæ referrent: uere Iudæos esse qui Christum profiterentur: uere circuncisos, qui mentem haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam. Verã iustitiam, ac perfectam salutem citra legis auxilia, per euangelium ac solam fidem in Christo conferri ex æquo omnibus licet ea salus peculiariter olim esset promissa Iudæis: sed ita his promissa, ut prophetæ non tacuerint fore ut illis reiicientibus, ad gentes prædicatio Christi propagaretur. Per legem Mosaicam ueram iustitiam nulli contingere, sed per fidem: idque docet tum exemplo Abrahæ, tum uariis ipsius legis testimoniis, et ad eum modum detracto utrisque supercilio, adempta utrisque fiducia sui, omnes æquat in negotio fidei euangelicæ, ita gratulans saluti gentium, ut suæ gentis cæcitatem paterno deploret affectu, licet illam ubique pertinacissime infensam experiretur: atque id per se durum, ita mitigat, ut dicat nec omnes excæcatos, & fore ut aliquando resipiscat Iudæorum natio fide gentium prouocata. Atque hic obiter uaria multiplexque doctrina de præfinitis siue prædestinatis, de præscitis, de

Summa doctrinæ Paulinæ. Rom. 3

Ceremoniæ.

uocatis, de gratia & merito, de libero arbitrio, de diuino consilio nobis inscrutabili, de lege naturæ, de lege Mosi, de lege peccati. Varii item allegoriarum fontes, dum duos facit Adam: alterũ, quo nascimur iuxta carnem mortales: alterum, quo renascimur immortales futuri. Duos homines, internum & externum: internum spiritui & rationi parentem: externum cupiditatibus & affectibus obnoxium: quorum priorem aliquando spiritum appellat: posteriorem interim corpus, siue membra, interim carnem, aliquoties legem peccati uocat. Duplicem mortem, corporis & animi, & tertiam qua morimur peccato, & peccandi affectibus. Triplicem item uitam, qua uiuimus corpore, qua animo, & qua uiuimus iustitiæ ac peccato. Duplicem seruitutem, aut libertatem, qua uicissim uel innocentiæ seruimus, emancipati à peccatis, uel peccatis seruimus liberi à iustitia. Duplicem Iudaismum, duplicem circumcisionem, geminos posteros Abrahæ: duas partes legis Mosaicæ, carnalem, ueluti corpus: spiritualem, uelut animam legis. Duplicem baptismum quo primum abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro, & quo Christo commorimur abdicatis mundi affectibus. Duplicem sepulturam, corporalem, qua triduo sepultus est Christus: & spiritualem, qua nos semoti à mundi uitiis, requiescimus in illo. Duplicem resurrectionem, alteram quæ præcessit in Christo, in nobis sequuntur: alteram qua nos à peccatis pristinis rediuiui progredimur à uirtute ad uirtutem, hac parte quo ad licet futuram immortalitatem meditantes, Duplicem iustitiam, dei & hominum Duplex iudicium dei & hominum. Duplicem gloriam siue laudem apud deum & apud homines. His dissertis, transit ad locum moralem, in primis adhortans ad mutuam cõcordiam exemplo membrorum corporis. Et quoniam pax constare non potest ubi factus est aut liuor, obsecrat ut obsequiis mutuis mutuum amorem alant foueantque Romanos, ut Iudæorum infirmitatem ex diutina legis assuetudine relictam, ferant: contra Iudæos, ne gẽtibus in euãgelii consortiũ ascitis inuideant, sed illorũ fidẽ ac libertatẽ potius æmulentur: & cum idẽ sit omniũ deus, idem Christus, eadẽ gratia idẽ præmiũ, omnes in unũ corpus coalescant: neq; quisquã sibi arroget quicquã, sed si qua dote præcellat aliquis, eam ad fratris opẽ accommodet. Atq; hunc locum uarie tractat, docens quales se præstare debeant erga Iudæos incredulos, quales erga Christianos superstitiosiores siue ut ipse uocat, infirmos: quales erga superiores, quales erga inferiores, quales erga pares, quales erga prĩcipes ac magistratus ethnicos. sed suo utcunque fungentes officio: quales in prosperis, quales in aduersis. Deinde rursum laudẽ Romanorum mitigat admonitionis acerbitatem, & suam apud illos autoritatem commendat, commemorans quanto plus cæteris

Fontes allegoriarũ

Moralis locus.

cæteris promouerit in euangelio Christi. Declarat quanta teneatur illos uidendi cupiditate, & spem facit sui aduentus, cur eum differre cogatur aperit, laudans spontaneam Macedonum & Corinthiorum in pauperes sanctos liberalitatem, tacite ac uerecunde Romanos ad æmulandum prouocans. Caput extremum pene totum occupat salutationibus, non frigide congestis multorum nominibus, sed mire suo cuique addito elogio. Postremo quoniam penitus nouerat & pseudoapostolorum improbam uersutiam, & Romanorum simplicitatem ac facilitatem, admonet, etiam atque etiam cauent, ne illorum blandiloquentia fallantur. Quanquam autem horum pleraque peculiarius ad eam pertinent ætatem, in qua rudis adhuc paulatim suppullulabat ecclesia Iudæis & gentibus admixta, ac principibus ethnicis obnoxia: tamen nihil est, unde non ad hæc quoque tempora salutaris aliquid doctrinæ possit accommodari: ueluti de fugiēda superstitione, quæ dissidiorum est seminarium, & sic habet speciem pietatis, ut nihil sit uerę pietati aduersius: de stulta fiducia philosophiæ mundanæ, de fiducia nostrorum operum, de negligendis his quæ ad ceremonias pertinent, quo magis ad ea quæ uerę sunt pietatis proficiamus: de merito fidei, de uitando fastu, de toleranda alicubi minus eruditorum aut superstitiosiorum imbecillitate, de mutuis obsequiis alenda concordia, de ferendis aliquousque malis principibus & impiis episcopis, ne turbetur ordo status publici: de malefactis beneficentia superandis, de non iudicando quod ad te non pertineat, de commode interpretando quicquid recto animo fieri potest, de cauenda insidiosa blandiloquentia, aliisq; id genus rebus, in quibus hodieq; cōmunis hominum uita uersatur. Sed utilitatem huius epistolæ æquat, ac pene superat difficultas: idq; mihi tribus potissimum de causis accidere uidetur, siue quod non alibi sermonis ordo confusior, nusquā oratio hyperbatis magis hiulea, nusquam anantapodotis crebrius inabsoluta, quod subinde queritur interpres Origenes in huiusmodi difficultatibus passim luctans ac laborans. Quod utrum interpreti aut scribæ Tertio sit tribuendum, an ipsi Paulo, aliorum esto iudicium. Ipse sane agnoscit sermonis imperitiam, licet rerum inscitiam deprecetur. Rursus adeo non affectauit orationem arte humana cōpositam, ut eam sibi fugiendam etiam duxerit, ne quid hinc decederet gloriæ crucis: atque ob id Origenes existimat superuacaneum esse sermonis compositionem in eo requirere. Hieronymus alias illi uindicat orationis artificium, alias admit, ingenue confitens, è corrupto Cilicum sermone nonnihil traxisse uitii. Augustinus etiam rhetorum ornamenta floscul ósque ex huius depromit epistolis. Quin & in Actis dux uerbi est, & in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros omnes linguis loquitur.

Salutationes Pauli.

Difficultas epistolæ ad Romanos unde. Pauli sermo incō positus.

quitur. Quãuis enim, ut testatur Hieronymus, id tẽporis totus Oriẽs Græce loqueretur, tamẽ ut consentaneũ est apud Celtas non eandẽ fuisse Romani sermonis castimoniã, quæ fuit Romæ: ita uerisimile est, non parum interfuisse inter Cilicem Græce loquentẽ, & Atticũ. Ad hæc orationis incõmoda accessit Hebraismus, cuius idiomata passim refert ita Græce loquens, ut nihilo secius interim Hebræum agnoscas. Alterã difficultatis causam arbitror, quod ob rerũ inexplicabiliũ obscuritatem, non alia sit crebrioribus impedita salebris, aut altioribus interrupta uoraginibus, adeò ut ipse relicto quod instituerat, exclamare cogatur: O altitudo diuitiarũ. Quid quod quædã mysteria prudens sic attingit, ut ceu per transennam duntaxat ostendat, pro temporũ illorum ratione, proq; captu eorũ quibus scribit orationẽ attemperans. Nouerat & uiderat ille quædã, quæ nefas esset homini loqui, & nouit quatenus esset opus lacte, quatenus cibo solido. Sciebat ætatũ in Christo gradus, & quid cui foret adhibendũ. Hoc cõsilio Petrus Apostolus apud rudem concionẽ uerba facturus de Christo, uirũ eum nominat, deum tacet. Tertiam, opinor, crebram ac subitã personarum mutationẽ, dum nunc Iudæos, nunc gẽtes, nunc utrinq;: modo credẽtes, modo incredulos respicit: alias infirmi, alias firmi: interim pii, interim impii, personã sustinet. Quibus fit ut lector uelut in labyrinthis ac meãdris quibusdã inextricabilibus oberrans, nec unde sit ingressus, satis uideat, nec qua sit exitus. Vt mihi nõ minus uere quã eleganter Origenes Paulum adsimilem faciat ei, qui hospitem in opulẽtissimi cuiuspiã principis palatium inducat, diuersis uiarũ ambagibus, & conclauiũ secessibus perplexum. quædã autem procul ostendat, ex ditissimo opum thesauro, quædam propius admoueat, quædã uideri nolit: sæpe interim per aliud ingressus ostiũ aliũde exeat, ut hospes ipse miretur unde uenerit, ubi sit, aut qua sit exeundũ. Agnouit hoc & Petrus Apostolus in epistola secũda testans, esse in Paulinis epistolis quædam intellectu difficilia, quæ parũ eruditi, parumq; firmi deprauarent ad suam perniciem. Nos difficultates has pro uirili conati sumus amoliri, nisi quod quædam Paulinæ linguæ adeò peculiaria sunt, ut aliquoties mutari non queant, uelut hæc, fides, gratia corpus, caro, membra, spiritus, mens, sensus, ædificare, aliaque huius generis: Quæ ut prorsus mutari nõ debuerunt, ita quoad licuit, emollire studuimus. Sed iam ipsum audiamus Romanis Romane, imò omnibus crassius & explanatius loquentem.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Romanos.

Κεφάλαιον ά.

ΠΑῦλος δοῦλος ἰησοῦ χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χριστοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. μάρτυς γάρ μοί ἐστιν ὁ θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μετα-

CAPVT I.

PAulus seruus Iesu Christi vocatus ad munus Apostolicũ, segregatus in euangeliũ dei, quod ante ꝓmiserat per prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo qui genitus fuit ex semine Dauid secundum carnẽ. qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundũ spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quẽ accepimus gratiã ac muneris apostolici fũctionẽ: vt obediatur fidei inter omnes gẽtes, super ipsius nomine, quorũ de numero estis & vos vocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax à deo patre nostro & domĩo Iesu Christo. Primũ quidẽ gratias ago deo meo per Iesum Christũ super omnib⁹ vobis, quod fides vestra annũciatur ĩ toto mũdo. Testis enĩ mihi est deus, quẽ colo spiritu meo in euangelio filij ipsi⁹, quod indefinẽter mentionem vestri faciã semper in precibus meis, orans si quo modo tandẽ aliquãdo prosperũ iter cõtingat volẽte deo, vt veniam ad vos. Desidero enĩ videre vos, vt aliquod

2. Ti. 2
Luc. 1
1. Cor. 1
2. Cor. 1
Gal. 1
Ephe. 1
2. Tim. 1

aliquod impertiar vobis donũ ſpirituale, quo confirmemini: hoc eſt vt cõmunem capiã conſolationẽ in vobis, per mutuã fidem, veſtrã ſimul & meã. Nolo autẽ vos ignorare fratres, quod ſæpe propoſuerã venire ad vos, licet prępeditus fuerim ad hũc vſq; diem, quo fructũ aliquem haberem in vobis quoq;, quemadmodũ & inter reliquas gentes. Græcis ſimul & barbaris, eruditis pariter ac rudibus, debitor ſum: ita quantum in me eſt, paratus ſum vobis quoque qui Romæ eſtis, euãgelizare. Non enĩ me pudet euãgelij Chriſti. Potentia ſiquidẽ eſt dei, ad ſalutẽ omni credenti, Iudæo primũ ſimul & Græco. Iuſtitia enĩ dei per illud patefit ex fide in fidem: ſicuti ſcriptũ eſt: Iuſtus autẽ ex fide victurus eſt. Palam fit enim ira dei de cœlo aduerſus omnẽ impietatem & iniuſtitiam hominũ, qui veritatem in iniuſtitia detinent: propterea ꝙ id quodde deo cognoſci põt, manifeſtũ eſt in illis. Deꝰ enim illis patefecit. Siquidẽ quę ſunt inuiſibilia illius ex creatiõe mũdi, dum per opera intelligũtur, perſpicitur, ipſaq; eterna eiꝰ potẽtia ac diuinitas, in hoc vt ſint inexcuſabiles: propterea quòd cum deum cognouerint, non vt deũ glorificauerunt, neq; grati fuerunt: ſed fruſtrati ſunt per cogitationes ſuas, & obtenebratum

Abac.2
Galat.3
Heb.10
Rom.19

1.Cor.3
Ephe.4

μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τὴν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος

σωμένος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς, οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἔστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵτε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πορνείᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους,

bratū est insciens cor eorū. Cū se crederent esse sapientes, stulti facti sunt, mutauerunt q; gloriam immortalis dei per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinē effictam, verum etiā volatiliū & quadrupedum & reptilium. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiū suorū in immūditiā, vt ignominia afficiant corpora sua inter se mutuo, qui cōmutarunt veritatē eius mendacio, & venerati sunt, coluerunt q́ue ea quæ condita sunt, supra eū qui cōdidit, qui est laudādus in secula, amen. Quamobrē tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas: nam & fœminæ illorum mutauerūt naturalem vsum in eum qui est præter naturā, similiter q́; & masculi, relicto naturali vsu fœminę, exarserunt per appetentiā sui, alius in aliū, masculi in masculos fœditatē perpetrantes, & prę miū quod oportuit erroris sui in sese recipientes. Et quēadmodū non probauerunt vt deū agnoscerent, ita tradidit eos deus in reprobam mentem, vt facerent quæ non conueniebat: repleti omni iniustitia, scortatione, versutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæde, cōtētione, dolo, malis prædi ti morib⁹, susurrones, obtrectatores, dei osores, contumelioſi, elati, glorioſi, excogitatores malorū, parētibus immorigeri, ex-

1. Cor. 1

Rom. 9

pertes

pertes intelligentiæ, pactorum haudquaq̃ tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij fœderis, immisericordes: qui cum Dei iustitiam nouerint, nempe q̃ ij qui talia faciũt, digni sint morte, non solum ea faciunt, verũetiam assentiuntur iis qui faciũt.

Cap. 1). Quapropter inexcusabilis es ô homo, quisq̃s es qui iudicas.

Mat. 7. Nam hoc ipso quod iudicas alterum, teipsum condemnas. Eadem enim facis tu, qui iudicas. Scimus autem quod iudicium dei est secundum veritatem aduersus eos qui talia agunt. Cogitas autem hoc, ô homo qui iudicas eos qui talia faciunt, & facis eadem, quod tu suffugies iudicium dei? Aut diuitias bonitatis illius ac tolerantiæ lenitatisq̃; contemnis, ignorans quod bonitas dei ad pœnitentiam te inuitat? Sed iuxta duritiam tuã, & cor pœnitere nesciũ, colligis tibiipsi iram in die iræ, quo pa-

Matt. 15. tefiet iustũ iudiciũ dei, qui redditurus est vnicuiq; iuxta facta sua, his quidé qui perseuerantes in benefaciendo, gloriam & honorem & immortalitatem querunt, vitam æternam: iis verò qui sunt contentiosi, & qui veritati quidem non obtemperãt, sed obtemperant iniustitiæ, ventura est indignatio, & ira, afflictio, & anxietas aduersus omnem animã hominis perpetrantis malum, Iudæi primum simul

& Græ

ἀσωθέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος. δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ

δοξαν τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλλησι. οὐ γάρ ἐστι προσωπολημψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσὶ νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν τῷ θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὸν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου. οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή· ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλὰ ἐκ τοῦ θεοῦ.

& Græci: gloria verò & honor & pax omni operanti bonũ, Iudæo primum simul & Græco. Non enim est personarũ respectus apud deum. Quicũq; enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Nõ enim qui audiũt legem, iusti sunt apud deũ, sed qui legem factis exprimũt, iusti habebuntur. Nam cũ gentes quæ legẽ nõ habent, natura quæ legis sunt, fecerint: eæ legẽ nõ habẽtes, sibi ipsis sunt lex, qui ostẽdunt opus legis scriptũ in cordibus suis, simul attestante illorũ conscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiam excusantibus in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominum iuxta euãgelium meũ per Iesum Christũ. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti voluntatem, ac probas eximia, institutus ex lege, cõfidisq; teipsum ducẽ esse cæcorũ, lumẽ in tenebris versantium, eruditorẽ insipiẽtiũ, doctorẽ imperitorũ, habentem formam cognitionis ac veritatis per legem: qui igitur doces aliũ, teipsum non doces. qui prædicas non furandũ, furaris: qui dicis nõ adulterãdũ, adulteriũ cõmittis: qui execraris simulachra, sacrilegiũ admittis: qui de lege gloriaris, per legis trãsgressionem deũ dehonestas.

Ephes. 6
Galat. 2.
Col. 3.
Acto. 10.
Iacob. 2.
1. Pet. 1.
Mat. 7.
Iacobi 1.

stas. Nã nomen dei propter vos
male audit inter gentes, quem-
admodum scriptũ est. Nam cir
Ezec. 36 cuncisio quidem prodest, si le-
gem seruaueris: ꝙ si trãsgressor
legis fueris, circuncisio tua in
præputiũ versa est. Ergo si præ
putiũ iustificationes legis serua
uerit, nónne præputium illius
pro circũcisiõe imputabitur? &
iudicabit quod est ex natura
præputium, si legem seruauerit,
te qui per literam & circũcisio-
nem trãsgressor es legis? Non is
qui in manifesto Iudæus sit, Iu-
dæus est: nec ea quæ in manife-
sto sit carnis circũcisio, circũci
sio est: sed qui in occulto Iudæ⁹
fuerit, is Iudæus est: & circun-
Deut. 10. cisio cordis, circuncisio est, quæ
30. spiritu constat, non litera: cu-
ius laus non ex hominibus est,
sed ex deo.

Cap. III. Quid igitur habet in quo præ
cellat Iudæus? aut quæ vtilitas
circũcisionis Multũ per omné
modum. Nam primum quidem
illud, quod illis cõmissa sũt ora
cula dei. Quid enim si quidã fue
runt increduli? Num incredulí-
tas illorũ fidẽ dei faciet irritam?
Ioan. 3. 8 Absit. Imò sit deus verax, omnis
Psal. 15. autem homo mendax. Quẽ-
Psal. 50. admodum scriptũ est, Vt iustifi
ceris in sermonibus tuis, & vin-
cas cum iudicaris. Quod si iniu
stitia nostra, dei iustitiã cõmen
dat, quid dicemus? Nũ iniustus
deus, qui inducat iram? Hũano
more

παραβάσεως τοῦ νόμου τὴν περιτομήν σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ, τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολλὴ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης. καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον

πον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προητιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται. ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς. οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει. ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ

more loquor, Absit. Nam quomodo iudicabit deꝰ mundū? Et enim si veritas dei per meū mēdaciū excelluit in gloriā ipsius, quid posthac & ego veluti peccator iudicor? Ac non potius (quemdmodū de nobis male loquūtur, & sicut quidā aiunt nos dicere) faciamus mala vt veniāt bona, quorū dānatio iusta est: Quid igitur præcellimus eos? Nullo modo. Nam antè causis redditis ostendimus & Iudæos & Græcos omnes peccato esse obnoxios: sicut scriptū est, Non est iustus, ne vnus quidē, nō est qui intelligat, non est qui exquirat deū: oēs deflexerūt, simul inutiles facti sunt: nō est qui exerceat bonitatem, nō est vsque ad vnum. Sepulchrum apertū gutur eorum, linguis suis ad dolū vsi sūt, venenū aspidū sub labiis eorū. Quorū os execratiōe & amarulētia plenū est, veloces pedes eorū ad effundēdū sanguinē. Cōtritio & calamitas i viis eorum, & viā pacis nō cognouerunt. Nō est timor dei corā oculis eorū. Scimus aūt quod quæcūq; lex dicit, his q in lege sunt dicat: vt omne os obturet: & obnoxius fiat totus mūdus deo, ꝓpterea qđ ex operibus legis non iustificabitur omnis caro in cōspectu eius: per legē enim agnitio peccati. Nūc verò absq; lege iustitia dei manifestata est, dū cōprobatur testimonio legis ac

Psal. 13. 52.

Psal. 5. 13

Gala 2.

pro-

prophetarum. Iustitia verò dei per fidē Iesu Christi in omnes & super omnes eos qui credūt. Non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, ac destituuntur gloria Dei. Iustificantur autem gratis per illius gratiam, per redemptionē quæ est in Christo Iesu, quem proposuit deus reconciliatorem per fidem, interueniente ipsius sanguine ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præteritorū peccatorum, quæ deus tolerauit ad ostendendam iustitiam suam in præsenti tempore, in hoc, vt ipse sit iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Exclusa est. Per quem legem? Operum? Non: imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iustificari hominem absq; operibus legis. An Iudæorum deus tantùm? An non & gentium? Certe & gentium. Quandoquidem vnus deus, qui iustificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Legem igitur irritam facimus per fidem? Absit. Imò legem stabilimus.

1. Ioā. 1.
1. Tim. 2

Gal. 2.

Cap. IIII

Quid igitur dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem. Nam si Abraham ex operibus iustificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit autem Abraham Deo, & imputatum est ei ad

Gen. 15.
Gal. 3.
Iacobi 2.

τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστιν διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ. ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα γὰρ πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

τί οὖν ἐροῦμεν ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζο-

ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὸ δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγε-

ad iustitiã. Ei verò qui operatur, merces non imputatur secundum gratiã, sed secundũ debitum. Porrò ei qui nõ operatur, sed credit in eum qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiã. Quemadmodum & Dauid explicat beatificationẽ hominis, cui Deus imputat iustitiã absq; operibus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata. Beatus vir cui nõ imputabit dominus peccatum. Beatificatio igitur hæc, in circuncisionẽ tantum, an & in præputiũ deuenit? Dicimus enim quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iustitiã. Quomodo ergo imputata est? cum esset in circuncisione, an cum esset in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio. Et signum accepit circuncisionis, signaculũ iustitiæ fidei, quæ fuerat in præputio, vt esset pater omniũ credentium per præputium, vt imputaretur & illis iustitia, & pater circuncisionis iis qui nõ solum genus ducerẽt à circuncisis, verum etiã ingrederentur vestigiis fidei, quę fuit in præputio patris nostri Abrahæ. Non enim per legem promissio contigit Abrahæ, aut semini eius, illum hæredem fore mundi, sed per iustitiam fidei. Etenim si ij qui ad legem pertinent, hæredes sunt: inanis facta est fides, & irrita facta est promissio:

Psal. 31.

Galat. 3.

missio: nam lex iram operatur. Siquidē vbi non est lex, ibi nec transgressio est. Idcirco ex fide datur hæreditas, vt secundum gratiam, vt firma sit promissio vniuerso semini, non ei quod est ex lege tantum, verū etiam ei quod est ex fide Abrahæ, qui est pater omniū nostrūm: sicut
Ge.17.18 scriptum est: Patrem multarum
Eccl.44 gentium constitui te, nimirum ad exemplū Dei cui crediderat, qui vitæ restituit mortuos ac vocat ea quæ non sunt, tanquam sint: qui præter spem sub spe credidit, se fore patrem multarum gētium: iuxta id quod dictum est: Sic erit semen tuū. Ac
Ge.13.22 non infirmatus fide, haud considerauit suū ipsius corpus iam emortuum, quum centum ferè natus esset annos, nec emortuā vuluā Saræ: verum ad promissionem Dei non hæsitabat ob incredulitatem, sed robustus factus est fide, tribuens gloriam deo: certa persuasione cōcepta, quod is qui promiserat, idē potens esset & præstare. Quapropter etiam imputatū est illi ad iustitiam. Non scriptum est aūt propter illum tantum, imputatū fuisse illi, sed etiā propter nos, quibus imputabitur, credētibus
1. Tim.2 in eum qui excitauit Iesum do
1.Ioan.1. minum nostrum à mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostri.

Iustifi-

ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ γάρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν, καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ ἐρρηθέν, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταετής πως ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας. εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

Δικαιω-

Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. ἔτι γὰρ χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τὶς ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς, εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας

Iustificati igitur ex fide, pacẽ habemus erga deũ, per dominũ nostrum Iesum Christum: per quem & contigit nobis, vt fide perduceremur in gratiam hãc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, verum etiam gloriamur super afflictionibus, scientes quod afflictio patientiam pariat, patiẽtia vero probationem, probatio autem spem. Porrò spes non pudefacit, quod dilectio dei effusa sit in cordibus nostris, p spiritũ sanctũ qui datus est nobis. Christus enim quum adhuc essemus infirmi, iuxta temporis rationẽ, pro impiis mortuus est. Nam vix pro iusto quisquam morietur. Si quidem pro bono forsitan aliquis etiam mori sustinet: Commendat autem suam Charitaté erga nos deus, quòd quũ adhuc essem⁹ peccatores, Christus pro nobis mortu⁹ fuit: Multo igitur magis iustificati nunc sanguine eius, seruabimur per eum ab ira. Nam si quũ inimici essemus, recõciliati fuimus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per vitam ipsius. Non solum autem hoc, verumetiam gloriantes in deo per dominum nostrum Iesum Christũ, per quem nunc reconciliationẽ assequuti sumus. Propterea, quemadmodum per vnum hominẽ peccatum in mũdum introiit, ac per

Cap. v.

Iacobi 1.

Hebr. 9.

1. Pet. 3.

peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenus omnes peccauimus. Vsq; ad legem enim peccatū erat in mūdo: porro peccatum non imputatur, quum non est lex, imò regnauit mors ab Adam vsque ad Mosen, in eos quoque qui non peccauerant ad similitudinem transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At nō vt peccatum, ita & donū. Nam si vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum per gratiam, quæ fuit vnius hominis IESV CHRISTI, in multos exuberauit. Et non sicut per vnum qui peccauerat, venerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidem ex vno delicto ad condemnationem, donum autem ex multis delictis ad iustificationem. Et enim si per vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis ij qui exuberantiam gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per vitam regnabunt autore vno IESV CHRISTO. Itaque sicut per vnius delictum propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iustificationem propagatur bonum in omnes homines ad iustificationem vitæ. Quemadmodum enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti fuimus multi: ita per obedientiā vnius, iusti

τίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ· ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου· ἀλλ᾽ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι᾽ ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατα-

τας αθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Iusti constituentur multi. Cæterum lex obiter subiit, vt abundaret delictum. Vbi verò exuberauit peccatũ, ibi magis exuberauit gratia: vt quemadmodum regnauerat peccatum in morte, sic & gratia regnaret per iustitiam ad vitam æternam per Iesum Christum. Galat. 3.

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενῶμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ· εἰδότες, ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς

Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abũdet? Absit. Qui, mortui sumus peccato, quomodo posthac viuemus in eodem? An ignoratis, quod quicunq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus vnà cũ illo per baptismum in mortem, vt quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nã si insititij facti sumus illi, per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus, illud scientes, quod vetus ille noster homo cum illo crucifixus est, vt aboleretur corpus peccati, vt posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus quod & viuemus cũ illo. Sciẽtes quod Christus excitatus à mortuis non amplius moritur, mors illi nõ amplius dominatur. Nã quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: Cap. vi. Gal. 3. Ephes. 4 Col. 3.

quod autem viuit, viuit deo. Ita & vos reputate vos ipsos, mortuos quidem esse peccato, viuentes autem deo per Christū Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali vestro corpore, vt obediatis illi p cupiditates eius. Neq; accommodetis membra vestra, arma iniustitiæ peccato: sed accommodetis vosmetipsos deo, velut ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ deo. Peccatum enim vobis non dominabitur. Nō enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus quod nō sim⁹ sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis vos ipsos seruos ad obediēdū eius serui estis cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obedientiæ ad iustitiam? Gratia autē deo quod fuistis quidem serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quam traducti estis formam doctrinæ. Cæterum liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanum quiddam dico, propter infirmitatem carnis vestrę. Quemadmodum enim præbuistis membra vestra seruia immūditiæ & iniquitati, ad aliam atque aliam iniquitatē: sic & nūc præbete membra vestra seruia iustitiæ ad sanctificationem. Quum enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quem igitur fructum habebatis tunc in his,

Ioan. 8.
Esa. 1.
Ezec. 36

ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας. καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς

ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorū mors. Nūc vero manumissi à peccato, serui aūt facti deo, habetis fructū vestrum in sanctificationem, finem autem vitā æternam? Etenim autoramēta peccati, mors: donum autem dei, vita æterna per Christum Iesum dominum nostrum.

Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ, ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τὴν τε

An ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quod lex tātisper dominetur homini, quoad ea vixerit? Nā viro obnoxia mulier, viuenti viro alligata est per legem: quod si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri. Proinde viuente viro, adultera vocabitur, si se iunxerit alteri viro. Sin autem mortuus fuerit vir, liberata est à iure viri: vt non sit adultera, si iuncta fuerit alteri viro. Itaque fratres mei, vos quoque mortificati estis legi per corpus Christi, vt iungeremini alteri: nimirum ei qui ex mortuis surrexit, vt fructificemus deo. Quū enim essemus in carne, affectus peccatorum qui sunt per legem, vigebant in mēbris nostris ad fructificandum morti. Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, vt seruiamus per nouitatem spiritus, & non per vetustatem literæ. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam

Ca. VII.

1. Cor. 7

Matth. 5

Galat. 3

& concupiscentiam non nouisſem, nisi lex dixisſet, Non concupiſces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnem concupiſcẽtiam. Siquidẽ absq; lege peccatum erat mortuum. Ego autem viuebam ſine lege quondam. Porrò veniente mandato, peccatum reuixit: ego vero mortuus ſum. Et repertũ eſt, mandatum quod inſtitutũ erat ad vitã mihi cedere ad mortẽ. Nã peccatum occaſione accepta p præceptum, decepit me: & per illud occîdit. Itaque lex ipſa quidem ſancta, & præceptum ſanctum ac iuſtum & bonũ. Ergo quod bonũ erat, mihi factũ eſt mors? Abſit, Imo peccatum. Vt appareret peccatum, per id quod erat bonum mihi gignere mortẽ, vt fieret maiorẽ in modũ peccans peccatũ per præceptũ. Scimus enim quod lex, ſpiritualis eſt, at ego carnalis ſum, venditus ſub peccatum. Quod enim ago, nõ probo. Non enim quod volo, hoc facio: ſed qđ odi, hoc ago. Si vero quod nõ volo, hoc facio, cõſentio legi, quod bona ſit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, ſed inhabitans in me peccatũ. Noui enĩ quod non habitet in me, hoc eſt in carne mea, bonum. Nam velle adeſt mihi, at vt faciam bonũ, nõ reperio. Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nõ volo

Exod. 20
Deut. 5.

1. Tim. 1

τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειμ, ἐὰν μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατεἰργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὔ. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω

λω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα,

lo malũ, hoc ago. Porrò si quod non volo ego, hoc facio: nõ iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatũ. Reperio igitur per legem volenti mihi facere bonum, quod mihi malũ adiunctum sit. Delectat enim me lex dei secundũ internum hominem. Sed video aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quę est in membris meis. Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christum dominũ nostrũ. Itaq; idé ego mẽte quidé seruio legi dei. carne vero legi peccati.

Nulla igitur nunc est condé Ca. VIII
natio, his qui insiti sunt Christo Iesu, qui non iuxta carnem, versantur, sed iuxta spiritum. Nam lex spiritus vitę per Christum Iesum, liberum me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim quod lex prẽstare non poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, misso sub specie carnis peccato obnoxiæ præstitit, ac de peccato cõdemnauit peccatũ per carnem, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundũ carnem versamur, sed secundum spiritũ. Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curãt: at qui spirituales, quæ spiritus sunt. Nam affectus carnis

nis mors est: affectus vero spiritus, vita & pax. Propterea quod affectus carnis, inimicitia est aduersus deum: nã legi dei non subditur, siquidẽ ne potest quidẽ. Qui vero in carne sunt, deo placere nõ possunt. Vos aũt nõ estis in carne, sed in spiritu: siquidẽ spiritus dei habitat in vobis. Quod si quis spiritũ Christi nõ habet, hic non est eius. Porrò si Christus in vobis est, corp⁹ quidem mortuũ est propter peccatum, spiritus autẽ vita est propter iustificationẽ. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: is qui excitauit Christũ ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter ipsius spiritum inhabitantem in vobis. Proinde fratres, debitores sumus, nõ carni, vt secũdum carnẽ viuamus: nam si secundum carnem vixeritis, moriemini. Quod si spiritu facta corporis mortificetis, vi-
2. Tim. 1 uetis. Etenim quicunq; spiritu
Gal. 4 Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba pater. Idem spiritus testatur vnà
Ibidem cum spiritu nostro, quod simus filij dei. Quod si filij, igitur & hæredes. Hæredes quidem dei,
2. Cor. 12 cohæredes autem Christi. Si-
Hebr. 4 quidem simul cum eo patimur, vt & vnà cum illo glorificemur.

μα, τὰ τοῦ πνεύματος. τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες. θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια

ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν γάρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα, καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐραυνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δέ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ

mur. Nam reputo, non esse pares afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos. Etenim sollicita creaturæ expectatio expectat vt palam fiant filij dei. Quippe vanitati creatura subiacet: non volens, sed propter eũ qui subiecit illam sub spe. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura cõgemiscit, simulq; nobiscũ parturit vsq; ad hoc tẽpus: non solũ aũt illa, sed & ipsi qui primitias spiritus habemus, & nos ipsi in nobisipsis gemimus, adoptionẽ expectantes, redẽptionẽ corporis nostri. Siquidẽ spe seruati sum°. Porrò spes si videatur, non est spes. Quod enĩ quis cernit, cur idem speret? Si vero quod nõ videmus speramus, id per patientiam expectamus. Cõsimiliter autem & spiritus auxiliatur infirmitatibus nostris. Siquidem hoc ipsum quid oraturi sim°, vt oportet, nõ nouimus: verũ ipse spiritus intercedit pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. At ille qui scrutatur corda, nouit quis sit sensus spiritus, quoniã secundum deũ intercedit pro sanctis. Scimus autẽ quod his qui diligunt deũ, omnia simul adiumẽto sunt in bonũ, nimirũ his qui iuxta propositum vocati sunt. Quoniã quos præsciuerat, eosdem

Psal. 7
Hiere. 17

dem & præfiniuit, conformes imaginis filij sui, vt ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prędefinierat, eos dé & vocauit. Et quos vocauit, eos & iustificauit. Quos autẽ iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus
Ioan.3 pro nobis, quis contra nos? Qui
Esa.53 proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ, qui fieri potest, vt nõ & cũ eodem omnia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille qui condẽnet? Christ⁹ est, qui mortuus est, imò qui & susscitatus est, qui etiã est ad dexterã dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectiõe dei? num afflictio? num angustia? num persequutio? nũ fames? num nuditas? nũ periculum? num gladius? quẽadmodũ
Psal.43 scriptum est, Propter te morti tradimur tota die, habiti sumus velut oues destinatę mactatiõi. Verum in his omnibus superamus, per eũ qui dilexit nos. Nã mihi persuasũ habeo quod neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neque prĩcipatus, neq; potestates,
2.Cor.11 neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; vlla creatura alia poterit nos separare à dilectiõe dei, quę est in Christo Iesu domino nostro.

Cap.1x. Gal.1 Veritatem dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul

καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε. καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν· τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς

μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραήλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καθὼς γέγραπται. τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα. τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ

mul conscientia mea, per spiritum sanctũ, quod dolor mihi sit magn⁹ & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim enĩ ego ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secũdum carnem, qui sunt Israelitę, quorum est adoptio, & gloria, testamenta, & legis cõstitutio, & cultus, & promissiones, quorum sunt patres, & ij ex quibus est Christus, quantum attinet ad carnem, qui est in omnibus deus laudandus in secula, amen. Non autem hæc loquor, quod exciderit sermo dei. Non enim omnes qui sunt ex Israel, sunt Israel, neque quia sunt semen Abrahæ, statim omnes filij, sed per Isaac nominabitur tibi semen, hoc est, non qui filij carnis, ij filij dei: sed qui sunt filij promissionis, recensentur in semen. Promissionis enim sermo hic est, In tempore hoc veniam, & erit Saræ filius. Non solum autem hoc, sed & Rebecca ex vno conceperat Isaac patre nostro: nondum enim natis pueris, cũ neque boni quippiam fecissent neque mali, vt secundum electionẽ, dei propositum maneret: non ex operibus, sed ex vocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau verò odio habui. Quid igitur dicem⁹; Num iniustitia est apud deum?

Suprà.1

Gal.4 Gen.21

Gen.18

Gene.25

Mal.1

Absit.

Exo.33 Absit. Nam Mosi dicit, Miserebor cuiuscunque misereor, & commiserabor quemcunque cõ miseror. Itaque non volentis est, neque currentis, sed miserétis dei. Dicit enim scriptura Pharaoni, In hoc ipsum te excitaui, vt ostendam in te potentiam meã, & vt annuncietur nomen meũ in tota terra. Itaq; cui vult miseretur, quem autem vult indurat. Dices ergo mihi, Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati illius quis restitit? At qui, ô homo, tu quis es, qui ex aduerso respõdes deo? Nũ dicet figmentũ, ei qui finxit, cur me finxisti ad hunc modũ? An non habet potestatẽ figulus luti, vt ex eadẽ massa fingat aliud quidem vas in honorẽ, aliud verò in ignominiã? Quod si deus volens ostendere iram, & notã facere potẽtiam suam, tulit multa animi lenitate vasa iræ, apparata in interitum, & vt notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga vasa misericordię, quę præparauerat in gloriam: quos & vocauit, nimirũ nos: nõ solum ex Iudæis, verum etiam ex gentibus: quemadmodum & Osee dicit, Vocabo populum qui meus nõ erat, populum meũ: & eam quæ dilecta non erat, dilectã: & erit in loco vbi dictũ fuerat eis, Nõ populus meus vos: ibi vocabũtur filij dei viuentis. Esaias autem clamat super Israel, Si fuerit numerus

Exod.9

Esa.45
Eccli.38
Hier.18

Osee.2
1.Pet.2

Esa.10

μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ μωσῆ λέγει. ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ φαραῶ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς μοι τί οὖν ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς, κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον δὲ ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ὡσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος. ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ ἰσραήλ. ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν

ὑῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τ̃ θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τ̃ς γ̃ς. καὶ καθὼς προεῖρηκεν Ἡσαΐας. εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνη. δικαιοσύνην δέ, τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τ̃ προσκόμματος. καθὼς γέγραπται. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

numerus filiorum Israël vt arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonem enim perficiens & abbreuians cum iustitia, quoniam sermonem abbreuiatum faciet dominus in terra. Et quemadmodum prius dixit Esaias, Nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, vt Sodoma facti fuissemus, & Gomorrhæ assimilati fuissemus. Quid igitur dicemus? quod gentes quæ non sectabantur iustitiam: apprehēderunt iustitiā, iustitiam autem eam quę est ex fide. Contrà, Israel, qui sectabatur legem iustitiæ, ad legem iustitię nō peruenit. Propter quid? Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Impegerunt enim in lapidem offendiculi. Quemadmodum scriptū est, Ecce pono in Sion lapidē offendiculi, & petram offensionis: & omnis qui credit in eo, non pudefiet.

Esa. 1

Esa. 28

Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τ̃ς ἐμ̃ς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπ̀ρ τ̃ Ἰσραὴλ ἐσ̀ν εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στ̃σαι, τ̃ δικαιοσύνῃ τ̃ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τ̃ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν

Cap. x.

Fratres, propensa quidem voluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deū, pro Israel est ad salutem. Testimoniū enim illis perhibeo, quod studium dei habēt, sed non secundū scientiā: Nam ignorantes dei iustitiam, & propriam iustitiā quærentes constituere, iustitiæ dei nō fuerūt subditi. Nā perfectio legis, Christus ad iustificationē omni credenti. Moses enim scribit de iustitia, quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, viuet per illa.

Leui. 18
Gal. 3

per illa. Cæterum quæ ex fide
Deut.30 est iustitia, ea sic loquitur. Ne dixeris in corde tuo, Quis ascēdet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est, Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te
Hiere.1 verbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: nempe si confessus fueris ore tuo dominū Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salu-
Esa.28 tem. Dicit enim scriptura, Omnis qui fidit illi, non pudefiet.
2.Cor.8 Non enim est distinctio vel Iu-
Ioel.2 dæi vel Græci: nam idem do-
Acto.2 minus omnium, diues in omnes inuocantes se: quisquis enim inuocauerit nomen domini, saluus erit. Quomodo igitur inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo autem credēt ei, de quo nō audierunt? Quomodo autē audient absque prædicante? Quomodo autem prædicabunt, nisi missi fuerint?
Esa.52 Sicut scriptum est, Quàm spe-
Naum.1 cioſi pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. At nō omnes obedierūt euāgelio.
Esa.53 Esaias enim dicit, Domine,
Ioan.12 quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides ex auditu est: auditus autem per verbum dei.

Sed diço,

ται ἐν αὐτοῖς· ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστι χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν· ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή· πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν· πᾶς γάρ, ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται· ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ.

ἀλλὰ

ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέγει. ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει. εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων,

Sed dico, an nō audierūt? Atqui in omnē terrā exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarū verba illorū. Sed dico, nunquid nō cognouit Iſrael? prim⁹ Moſes dicit: Ego ad æmulationē vocabo vos per gētē quæ nō eſt gēs, per gentem ſtultam ad iram cō mouebo vos. Eſaias autem poſt hunc audet, ac dicit, Inuentus fui his qui me non quærebant: conſpicuus factus ſum his qui de me non interrogabant. Aduerſus Iſrael autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem. Pſal. 18 Deut. 32 Eſa. 65

Dico igitur, Nū repulit deus populum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abrahæ, tribus Beniamin. Non repulit deus populum ſuū, quē ante agnouerat. An neſcitis, de Elia quid dicat ſcriptura? Quomodo interpellat apud deum aduerſus Iſrael, dicens, Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua ſubruerunt, & ego relictus fui ſolus, & inſidiantur vitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum reſponſum? Reliqui mihi ipſi ſeptem milia virorū, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur & in hoc tempore, reliquiæ ſecundum electionem gratiæ fuerunt. Quod ſi per gratiam, non iam ex operibus: quandoquidē gratia, iam non eſt gratia. Sin ex operibus Cap. xi. 3. Reg. 19 Ibidem.

iam nõ est gratia: quandoquidé opus, iam nõ est opus. Quid igitur? Quod quęrit Israel, hoc nõ essequutus est, sed electio cõsequuta est, reliqui verò excæcati sunt, quemadmodũ scriptũ est,

Esa.6 Mat.13 Marc.4 Luc.8 Ioan.12 Acto.28 Psal.68

Dedit eis deus spiritum cõpunctionis, oculos vt nõ videant, & aures vt nõ audiant, vsq; ad hodiernum diem. Et Dauid dicit, Vertatur mẽsa illorũ in laqueũ & in captionem & in offendiculum & in retaliationẽ ipsis. Obtenebrentur oculi eorũ, vt non videant, & tergum illorũ semper incurua. Dico igitur, nũ ideo impegerũt, vt concideret? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit gentibus in hoc vt eos ad ęmulandum prouocaret. Quod si lapsus illorum diuitiæ sunt mundi & diminutio illorum diuitiæ gentium, quanto magis plenitudo illorũ? Vobis enim dico gẽtibus, quatenus ego quidé sum Apostolus gentium, ministerium meũ illustro, si quo modo ad æmulandũ prouocem carnem meam, & saluos reddã nonnullos ex illis. Nam si reiectio illorum, est recõcilatio mundi, quæ erit assumptio, nisi vita ex mortuis? Quod si primitiæ sanctæ, sancta est & cõspersio: & si radix sancta, sancti erunt & rami. Quod si nonnulli rami defracti sunt: tu verò cum esses oleaster, insitus fuisti illis, & cõsors radicis & pinguedinis

γων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον. τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ ἰσραὴλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν, καθὼς γέγραπται· ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας· καὶ δαβὶδ λέγει· γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον. λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν; ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσλημψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας

ελαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλὰ ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ, καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς

pinguetudinis oleę factus es, ne glorieris aduersus ramos: quod si gloriaris, non tu radicē portas, sed radix te. Dices igitur, defracti sunt rami, vt ego inserer. Bene dicis. per incredulitatem defracti sunt, tu verò fide constitisti. Ne efferaris animo, sed timeas. Nam si deus naturalibus ramis non pepercit, vide ne qua fiat, vt nec tibi parcat. Vide igitur bonitatem ac seueritatem dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem, in te verò bonitatē, si permanseris in bonitate. Alioqui & tu excideris, & illi rursum, si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potest enim deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturā insitus es in veram oleam, quāto magis hi qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ? Non enim volo vos ignorare fratres mysterium hoc, vt ne sitis apud vosmetipsos elati animo, quòd excæcatio ex parte Israeli accidit, donec plenitudo gentium aduenerit, & sic totus Israel saluus erit sicut scriptum est: Aduenier ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentum, quum abstulero peccata ipsorum. Secundū euangelium quidem, inimici propter vos, secūdum electionē autē dilecti pro-

Esa. 59

pter patres. Nam dona quidem & vocatio dei eiusmodi sunt, vt eorum illū pœnitere nō possit. quēadmodum enī & vos quondam increduli fuistis deo, nunc autem misericordiā estis consequuti per illorū incredulitatē: sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo quod vos misericordiā estis adepti, vt & ipsi misericordiā consequātur. Conclusit enim deus oēs sub incredulitatē, vt omniū misereretur. O profunditatē diuitiarū & sapientiæ & cognitiōis dei, quā inscrutabilia sūt iudicia eius, & imperuestigabiles viæ eius. Quis enī cognouit mentē domini? aut quis illi fuit à cōsiliis? aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniā ex illo & per illū & in illū oīa. Ipsi gloria in secula amen.

Sapiē. 17
Ibidē. 9.
Esa. 40
1. Cor. 2
Rom. 15

Obsecro igitur vos fratres, per miserationes dei, vt præbeatis corpora vestra hostiā viuētem, sanctam, acceptam deo rationalem cultum vestrum: & ne accōmodetis vos ad figurā seculi huius, sed transformemini per renouationem mentis vestræ, vt probetis quæ sit voluntas dei, quod bonū est acceptūque & perfectū. Dico enim per gratiam, quæ data est mihi cuilibet versanti inter vos, ne quis arroganter de se sentiat, supra quam oportet de se sentire: sed ita sentiat, vt modestus sit & sobrius, vt cuiq; deus partitus est mensurā

Ca. xii.
Philip. 4
Ephe. 5
1. The. 4

τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτὲ ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ. ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον. λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος, τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑνὶ κάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως. καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι

σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη. ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ

mensurâ fidei. Quẽadmodũ enim in vno corpore mẽbra multa habemus, mẽbra verò, omnia nõ eundem habẽt actũ: sic multi vnũ corpus sum⁹ in Christo, singulatim aũt alij aliorũ membra, sed tamẽ habentes dona iuxta gratiã datã nobis varia, siue prophetiã iuxta portionẽ fidei, siue ministeriũ in administratiõe, siue qui docet in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nõ simulata, fugientes odio, prosequẽtes quod malũ est, adhærentes ei quod bonũ est, per fraternam charitatẽ, ad mutuo vos diligẽdos propẽsi, honore alius alium præueniẽtes, studio nõ pigri, spirituferuẽtes, tẽpori seruientes, spe gaudẽtes, in afflictiõe patientes, precationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. Bene loquamini de iis quivos insectantur, bene loquamini, inquam, & ne male precemini. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus eodem animo alij in alios affecti, non arrogãter de vobisipsis sentientes, sed humilibusvos accõmodantes. Ne sitis arrogantes apud vosmetipsos, neq; cuiquã malum pro malo reddatis. Proinde parantes honesta in cõspectu omnium hominũ: si fieri po-

1. Cor. 12 Ephe. 4

Amos. 5 Ephe. 4 1. Pet. 2. 5

Heb. 13

Mat. 5 Luc. 6

Prouer. 3 Esa. 5

Prou. 20 1. Pet. 3 2. Cor. 8

Exo.20 test, quantum in vobis est, cū omnibus hominibus in pace viuentes, non vosmetipsos vlciscentes dilecti, quin potius date
Deut.31 locum iræ scriptum est enim: Mihi vltio: ego rependam, dicit
Heb.10 dominus. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit da illi potum. Hoc enim si feceris,
Prou.25 carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne vincaris à malo, imò vince bono malum.

Ca.xiii Omnis anima potestatibus su
1.Pet.2 pereminētibus subdita sit. Non
Sap.6 enī est potestas nisi à deo: quæ vero sunt potestates, à deo ordinatę sunt: itaque quisquis resistit potestati, dei ordinatiōi resistit: qui aūt restiterint, sibiipsis iudicium accipient: nā principes non terrori sunt bene agentibus, sed male. Vis autē non timere potestatē? Quod bonū est facito, & feres laudem ab illa: dei enim minister est tibi in bonū. Quod si feceris id quod malum est, time. nō enī frustra gladium gestat: nā dei minister est, vltor ad īrā, ei qui quod malū est fecerit. Quapropter oportet esse subditos, nō solum propter īrā, verum etiā propter conscięciam. Propter hoc enī & vectigalia soluitis: siquidem ministri dei sunt, in hoc ipsum incūbentes. Reddite igituromnib⁹ quod
Mat.21 debetur: cui tributū, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorē, timorē: cui honorē, honorē.

Nemini

τὸ ἀφ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος· ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται· οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φόβου· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν.

μηδενὶ

μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὁ μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. σταθήσε-

Nemini quicquã debeatis, niſi hoc, vt inuicem diligatis. Nam qui diligit alterũ, legem expleuit. Siquidem illa. Non mœchaberis: non occides: non furaberis: non falſum teſtimonium dices: nõ cõcupiſces: & ſi quod aliud præceptũ, in hoc ſermone ſummatim cõprehẽditur: nẽpe: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximo malum nõ operatur. Cõſummatio itaq; legis, eſt dilectio. Præſertim quũ ſciamus tempus, quod tempeſtiuũ ſit: nos iam à ſomno expergiſci. Nunc enim propius adeſt nobis ſalus, quàm tum cũ credebamus. Nox progreſſa eſt, dies aũt appropinquat. Abiicia mus igitur opera tenebrarũ, & induamur arma lucis: tanquam in die cõpoſitè ambulemus, nõ comeſſationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac laſciuiis, non contentione & ęmulatiõe, ſed induamini dominũ Ieſum Chriſtum: & carnis curam ne agatis ad concupiſcentias.

Deut. 5.
Leuit. 19
Matt. 22
Gal. 5.
Iacob. 2.
Luc. 21.

Porrò eũ qui infirmatur ſide aſſumite, non ad diiudicationes diſceptationũ. Alius quidẽ credit veſcendum eſſe quibuſlibet. Alius aũt qui infirmus eſt, holeribus veſcitur. Qui veſcitur, nõ veſcentem ne deſpiciat. Et qui nõ veſcitur, veſcẽtẽ ne iudicet. Deus enim illum aſſumpſit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio domino ſtat aut

Ca. XIIII

Iacob. 4.

cadit, imò fulcietur vt ſtet. Potens enī eſt deus efficere vt ſtet. Hic quidē iudicat, diem ad diē conferens: ille autem idē iudicat de quouis die. Vnicuiq; ſua mēs ſatis faciat. Qui curat diē, domino curat. Et qui non curat diē, dño nō curat. Qui veſcitur, dño veſcitur, gratias enī agit deo: & qui nō veſcitur, domino non veſcitur, & gratias agit Deo. Nullus enim noſtrum ſibiipſi viuit, & nullus ſibiipſi moritur. Nam ſiue viuimus, domino viuimus: ſiue morimur, domino morimur. Siue igitur viuamus, ſiue moriamur, domini ſumus. In hoc enim Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, vt mortuis ac viuentibus
Iacob. 4. dominetur. Tu verò quur iudicas fratrem tuum? Aut etiam tu, cur deſpicis fratrem tuum? Omnes enī ſtatuemur apud tribunal Chriſti. Scriptum eſt
Eſa. 45. enim, Viuo ego, dicit domi-
Philip. 2 nus. Mihi ſeſe flectet omne ge-
2. Cor. 2. nu, & omnis lingua confitebitur deo. Igitur vnuſquiſque noſtrūm de ſeipſo ratione reddet deo. Ne poſthac igitur alius alium iudicemus: verum illud iudicate magis, ne offendiculum ponatur fratri, aut lapſus occaſio. Noui ſiquidem, & perſuaſum habeo per dominū Ieſum, nihil eſſe commune per ſe, niſi ei qui exiſtimat aliquid eſſe cō mune, illi commune eſt. Verum ſi pro-

θήσεται δέ. δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν. ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει. εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν. ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ. ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰμὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ

δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης, διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σεαυτὸν ἔχε, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσόν

si propter cibum frater tuus cõ tristatur, non iam secundum charitatem ambulas. Ne cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne vestrum igitur bonum, hominum maledicentiæ sit obnoxium. Non est enim regnum dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudium, in spiritu sancto. Etenim qui per hęc seruit CHRISTO acceptus est deo, & probatus hominibus. Itaque quæ pacis sunt, sectemur, & quæ ædificationis alius erga alium. Ne cibi causa destruas opus dei. Omnia quidem pura, sed malum est homini, qui per offendiculum vescitur. Bonum est non edere carnes, neque bibere vinum, neque quicquam, per quod frater tuus impingit, aut offenditur, aut infirmatur. Tu fidem habes? Apud temetipsum habe coram deo. Beatus qui nõ iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui diiudicat, si ederit condemnatus est, quoniam nõ edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatum est. Titum 1. 1.Cor. 8.

Debemus autem nos qui potentes sumus, infirmitates impotentium portare, ac non placere nobisipsis. Nam vnusquisque nostrum proximo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non placuit sibiipsi, sed quemadmodum scriptum est, Opprobria opprobran- Cap. xv Galat. 6. Psal. 68.

probrantium tibi, inciderunt in me. Nam quæcunque præscripta sunt, in nostram doctrinam præscripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientiæ & consolationis det vobis idem mutuo inter vos sentire secundum Iesum Christum, vt vnanimiter vno ore glorificetis deum ac patrem domini nostri Iesu Christi. Quapropter assumite vos inuicem, quemadmodum & Christus assumpsit nos in gloriam dei. Illud autem dico, Iesum Christum ministrum fuisse circuncisionis pro veritate dei, ad confirmandas promissiones patrum: cæterum, vt gentes pro misericordia glorificent deum,
2. Re. 22 sicut scriptum est, Propter hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. Et rursum
Psal. 117 dicit, Gaudete gentes cum po-
Psal. 116. pulo eius. Et rursum, Laudate dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Et
Esa. 11. rursum Esaias dicit, Erit radix Iesse, & qui exurget ad imperandum gentibus: in eo gentes sperabunt. Deus autem spei impleat vos omni gaudio & pace, in credendo, in hoc vt exuberetis in spe per potentiam spiritus sancti. Persuasum enim habeo fratres mei, & ipse ego de vobis, quod & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni scientia,

σομὲπ' ἐμέ. ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει. ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστὲ ἀγαθωσύνης, πεπληρω-

πληροφορίοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ἀπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι, ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥς τε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ, μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι, συνήσουσι. διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων, τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ, διαπορεύομενος,

entia, valentes etiam inuicem alius alium admonere. Sed tamen audacius scripsi vobis fratres ex parte, veluti commonefaciēs vos, propter gratiam quæ data est mihi à deo, in hoc vt sim minister IESV CHRISTI in gentes, administrans euangelium Dei, vt fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata per spiritum sanctum. Habeo igitur quod glorier p Christum Iesum in his quę ad deum pertinent. Non enim ausim loqui quicquam eorum, quæ non effecit Christus per me, in obedientiam gentium, verbo & facto per potentiam signorum ac prodigiorum per potentiam spiritus dei, vt ab Hierusalē, & in circūiacentibus regionibus vsque ad Illyricum impleuerim euangelium Christi. Ita porro annitens prædicare euangeliū, non vbi nominatus erat Christus, vt ne super alienum fundamētum ædificarem, sed quemadmodum scriptum est, Quibus Esa. 52.
non est annunciatum de eo, videbunt, & qui non audierant, intelligēt. Quapropter & præpeditus sum sæpe, quo minus venirem ad vos. Nunc verò cum non amplius habeam locum in regionibus his, desideriū autem habeam veniendi ad vos multis iam annis, quandocūq; iter instituero in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore, vt istac

iter

iter faciens, videam vos, & à vobis producar illuc, si tamen vestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrãs sanctis. Visum est enim Macedoniæ & Achaiæ, communicationem aliquam facere in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis. Nam ita visum est ipsis, & debitores illorum
1.Cor.2 sunt. Etenim si spiritualia sua
2.Cor.9 communicauerũt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur vbi perfecero, & obsignauero illis fructum hunc, reuertar per vos in Hispaniam. Scio nanq; quod vbi venero ad vos, cum plenitudine benedictionis euangelij Christi venturus sim. Obsecro autem vos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, vt me laborantem adiuuetis precationibus pro me ad deũ, vt liberer ab incredulis in Iudæa, vtq; ministerium hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptum sit sanctis, vt cum gaudio veniam ad vos, per voluntatem dei, vnaq; vobiscum refociller. Deus autem pacis, sit cum omnibus vobis. Amen.

Ca. xvi Commendo autem vobis Phœben, sororem nostram, quę est ministra ecclesiæ Cenchreensis, vt illã suscipiatis in Christo, ita vt decet sanctos, & adsitis

νος, βεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ, διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακεδονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπανίαν. οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ, εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παρα-

στῆτε

ἐστε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαινετὸν τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε Μαριάμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Ὀρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν,

tis ei, in quocunque vobis eguerit negotio: nam hæc quum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscam & Aquilam, adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suam ipsorum ceruicē supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium, item quæ in domo illorū est congregationem. Salutate Epænetum dilectum meū, qui est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariam, quæ multum laborauit erga nos. Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos meos, & concaptiuos meos, qui sunt insignes inter apostolos, qui etiamante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam, dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eosqui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam,

bam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam Nereum, & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate vos inuicem cum osculo sancto. Salutant vos ecclesiæ Christi. Obsecro autem vos fratres, vt consideretis eos qui dissidia & offendicula contra doctrinam quam vos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino IESV CHRISTO non seruiunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem decipiunt corda simplicium. Nam vestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de vobis. Sed volo vos sapientes quidem esse ad bonum, synceros autem ad malum. Deus autem pacis conteret satanam sub pedes vestros breui. Gratia domini nostri IESV CHRISTI sit vobiscum. Salutant vos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat vos Gaius hospes meus, & ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus quæstor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus vobis. Amē. Ei autē qui potēs est vos confirmare secundum euangelium

Philip. 3.

τρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον, καὶ ἰουλίαν, νηρέα, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν. θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χαρίς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πολέως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. ἡ χαρὶς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα

κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου· φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

lium meum, & præconium Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, temporibus æternis taciti, manifestati vero nunc, & per scripturas propheticas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gẽtes patefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christum, cui gloria in secula. Amen. Rom. 1

πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ad Romanos.

Ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cenchreensis ecclesiæ.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS priorem Argumentum per Erasmum Roterodamum.

Corinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum commoditatem (est enim Isthmos) emporium totius Achaiæ tum celeberrimum, tum opulentissimum. Fere fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undique ex omni natione non tam mores quàm uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam negotiatorum genus sibi uindicat. Proinde Corinthii, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicam doctrinam accepissent, tamen adhuc ingenii uitæque prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant, adeò ut periculum esset, ne per philosophos crucis prædicationem, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudoapostolos ad Iudaismum inuitantes, à Christi syncerita-
te alienarentur. Vsqueadeò ardua res est, ab ijs in quibus natus sis, & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin Diuus Hieronymus in præfatione secundi libri Commentariorum, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur sua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthiis obiicit, extitisse reliquias. Quum hodie satis esse putemus aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens non minoris esse uirtutis parta tueri, quàm parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina confirmat, nunc apostolica sæuiens authoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans denique: nunc paterno affectu blandiens atque exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens, & sapientum medicorum exemplo, amarum absinthii pharmacum prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouës remedia. Primum opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerunque factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisque potiorem ducit. Ad hæc opes comitatur luxus & gulæ studium: luxus libidinem comitem trahit. Porrò negotiatorum peculiaris est auaritia. neque uero solum tumebant opibus, uerumetiam Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros, ut Barbaros, despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisque fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces, ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, quum in donis spiritualibus sibi quisque placeret:

placeret: & dum in eodem dono sibi nolent inuicem cedere, tumultus & confusio nascereturr, adeò ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerent. Porrò luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus, cibum caperent, & usque ad temulentiam sese ingurgitarent, esurientibus cæteris, ut iam non solum dissidium illic esset & intemperantia, uerumetiam indecora quædam inæqualitas, quam dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris partim philosophiæ uitium erat, quod Paulum quidam illorum, ut tenuem atque humilem, deinde ineloquentem & imperitum fastidirent. Proprium uero philosophiæ fuit, quod resurrectionem mortuorum, fidei nostræ basim, in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiscue uescerentur iis, quæ tum simulachris dæmonum immolabantur, non uitato offendiculo infirmorum. Libidinis erat, quæ nusquam gentium regnabat impunitius quàm Corinthi, quod præter alia repertus sit inter eos, qui patris uxorem, hoc est, nouercam suam stupro contaminarit: nec huius autorem flagitii è suo contubernio profligarint, quodque cum aliis flagitiosis Christianis commercium habuerint, uelut illorum uitiis fauentes. Huc pertinet quod præter decorum & uiri essent comati, & mulieres non uererentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico, uelut ipso corporis habitu mores effœminatos, ac delitias præ se ferentes. Auaritiæ erat, quod non de fama, neque de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarent, eo gliscente pecuniæ studio, ut Christiani rerum eiusmodi contemptum professi, apud ethnicos & impios iudices litigarent, magno dedecore Christiani nominis. Et adeò non negligerent potius pecuniolæ iacturam, ut ipsi ultro alios in huiusmodi negotiis circunuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant, iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis, in totum à coniugio temperandum, cum uiderent apostolos ab uxoribus suis abstinere: Morbos ostendi Corinthiorum, non omnium, sed quorundam, qui ne gregem uniuersum contagio inficerent. Paulus his remediis occurrit. Primo loco præfatus fiduciam suam de futura illorum constantia in Euangelio Christi seuerius obiurgat ac docet, ne per contentionem humanam in hominibus glorientur, sed per concordiam ex æquo glorientur in Christo, cui uni accepta ferenda sunt omnia, obiter indicans fontem eiusmodi dissidiorum animi tumorem esse. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatem reuocat, quæ licet ostentationem non habeat, uim tamen & energiam habet. Indicat

& authores huius mali pseudoapostolos, qui post Pauli obitum sese ingerebant, declarans se rectum iecisse fundamentum, cauendum ne illi superstruerent, quod paulo post esset demoliendum: hoc est, ne quid discerent Corinthii, quod mox esset dediscendum. Deinde ceu pater cum filiis expostulat, quod huc proiecti sint magnitudinis, ut iam authorem suum uelut humilem contemnant, nihil non perpetientem Euangelii gratia, cui ob idipsum magis etiam fauere conueniebat. Hortatur autem filios ne degenerent à patre, neu ultro se pædagogis in seruitutem dedant. Atque hæc quidem potissimum agit capite primo, secundo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis, ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit, & publico consilio decernit, uitandam hominis consuetudinem, partim quo pudore correctus resipiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiantur. Admonet autem, non hunc modo uitandum, uerumetiam omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitiis essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari, uel quod nostra non referat quales illi sint: uel quod passim essent flagitiosi, ut omnes uitandi fuerint ei qui flagitiosos uellet effugere. Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natum esset, quod ipsum tamen inter Christianos fœdum uideretur, ob pecuniam, quæ nobis debeat esse uilissima, contendere, ne res eò procedat, ut ethnici iudices adeantur, sed ipsi per arbitros quoscunque rem inter se transigant. Idque agit capite sexto, cuius magna pars ad septimum pertinet, mea quidem sententia: nimirum ab eo loco, quo de matrimonio tractaturus: inter cætera uitia scortationem, adulterium, & masculam Venerem damnat: idque prosequitur sub initium proximi capitis: Nescitis quod membra uestra templa sunt Christi? Quarto loco præcipit de matrimonio, de uiduitate, de impari connubio, de diuortiis, de uirginitate: obiter admonens, ob susceptum Christianismum, non esse mutandum uitæ statum. Totoque hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum & continentiam, ut tamen coniugii remedium non adimat iis, quibus opus est. Hoc agitur capite septimo. Quinto docet carnes immolatas simulachris re nihil differre à cæteris carnibus: & tamen ab his abstinendũ, si periculum sit, ne quis ethnicus aut Christianus infirmior, ex eo quod uescaris, existimet te simulachrorum assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitiis uetetum exemplo deterret. Idque agit capite octauo, ac rursus capite nono. Nam in medio expatiatur in commendatione sui, tacite se præferens cæteris apostolis, etiam summis, qui solus omnium Corinthiis gratis impartierit doctrinam euangelicam. Sexto docet, quid oporteat obseruari in con-

in conuentu publico Christianorum, ne uiri sint comati, ne mulieres nudo capillitio, tum in dominico conuiuio seruetur communitas & æqualitas: neque enim illic agi negotium uentris, quod domi rectius agatur, sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam. Præterea monet, ne quis ob dotem spiritualem sibi placeat, sed suam quisque dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorum corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis, quæ contigerunt, recte utantur, præcipuè tamen enitantur ad charitatem, sine qua reliqua adeò nihil conducant, ut officiant etiam. Porrò cum charitati primas tribuerit, proximas tribuit prophetiæ: sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ. In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem. Id fore, si uicissim & pauci dicant, mulieribus interim silere iussis, adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo, duodecimo, decimo tertio, & decimo quarto. Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum, declarans qualis & quibus modis ea sit futura: atque id quidem capite decimo quinto. Postremo capite familiaria quædam subiicit, de collatione pecuniæ in subsidia pauperum, de suo ad Corinthios reditu. Postremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambrosius putat hanc non esse primam epistolam, quàm Paulus scripserit Corinthijs, hanc, opinor, coniecturam secutus, quod capite quinto: Scripsi, inquit, uobis in epistola, quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit. Etiamsi Græci interpretes dissentiunt. Hanc missam putant per Timotheum, cuius semel atque iterum facit mentionem, simulque per Stephanam, Fortunatum, & Achaicum, quos illis commendat. Rursus alii putant ab Epheso missam, quòd in calce scribat: Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. Alii è Philippis, nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet, quid sequuti sint qui ita senserunt, nisi colligunt ex itinere scriptâ, ob ea quæ scribit Paulus: Veniam autem cùm Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Ac mox, Nolo enim uos modo in transitu uidere.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

Caput. I. Galat. 1

PAulus vocatus apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, & Sosthenes frater ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christum Iesum, vocatis sanctis, vnà cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, vel
Ibidem. suo, vel nostro: Gratia vobis & pax à deo patre nostro & domi
Infra. 14 no Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro vobis, de gratia dei quæ data est vobis p Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone & omni cognitione: quibus rebus testimoniū Iesu Christi confirmatū fuit in vobis, adeò vt nō destituamini in vllo dono, expectantes reuelationē domini nostri Iesu Christi, qui & cōfirmabit vos vsq; ad finem, inculpatos in die domini
1. Thes. 5 nostri Iesu Christi. Fidelis de-
Infra. 10 us, per quem vocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri. Obsecro autem vos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, vt idem loquamini omnes, & nō sint inter vos dissidia, sed sitis integrum corpus eadē mente & eadē sententia. Significatū est enim mihi de vobis fratres mei, à familiaribus

Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν

τῆς Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσί. λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου· ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ· ἐγὼ δὲ Κηφᾶ· ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσθητε. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν δυνάμις θεοῦ ἐστί. γέγραπται γάρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν συνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον· Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς

liaribus Chloæ, quòd contẽtiones sint inter vos. Dico aũt illã, quod vnusquisq; vestrũ dicit: ego quidem sum Pauli: ego vero Apollo: ego vero Cephæ: ego vero Christi. Num diuisus est Christus? nũ Paulus crucifixus est pro vobis? aut in noĩe Pauli baptizati fuistis? Gratias ago deo, quod neminem vestrum baptizauerim, nisi Crispum & Gaium: ne quis dicat quod in meo nomine baptizauerim. Baptizaui autem & Stephanæ familiã: præterea haud scio, num quẽ alium baptizauerim. Non enim misit me Christus vt baptizarẽ, sed vt euangelizarẽ, nõ erudito sermone, ne inanis reddatur crux Christi. Nam sermo crucis, iis quidem qui pereunt, stultitia est: at nobis qui salutẽ consequimur, potentia dei est. Scriptũ est enim: Perdã sapientiam sapiẽtium, & intelligentiã intelligentium reiiciam. Vbi sapiens? vbi scriba? vbi disputator seculi huius? Nónne infatuauit deus sapientiam mundi huius? Nam postquam in sapiẽtia dei non cognouit mundus per sapientiam deum, visum est deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quandoquidem & Iudæi signum postulant, & Græci sapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum. Iudæis quidem offendiculum. Græcis

Infra. 3.

Esaiæ. 29
Abdiæ. 1.
Esaiæ. 33
M. 12. 24
Lucæ. 11.

vero ſtultitiam :ſed iiſdem vocatis, Iudæis pariter & Græcis, Chriſtum dei potentiam ac dei ſapientiã. Quoniã ſtultitia dei, ſapientior eſt quàm homines, & imbecillitas dei robuſtior eſt quàm homines. Videtis enim vocationem veſtram, fratres, quod nõ multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, nõ multi claro genere nati: verũ quę ſtulta erant ſecundum mundũ delegit deus, vt pudefaceret ſapientes: & quæ erant imbecillia in mũdo, delegit deus, vt pudefaceret ea quę ſunt robuſta : & quæ ignobilia erant in mũdo contẽptaq; delegit deus, & ea quæ non erant, vt ea quæ ſunt, obliteraret: vt ne gloriaret vlla caro corã ipſo. Ex eodẽ autem vos eſtis, in Chriſto Ieſu, qui factus fuit nobis ſapientia à deo, iuſtitiaque & ſanctificatio & redemptio: vt quemadmodũ ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in domino glorietur.

Hiere.9
2.Cor.10
Cap.11.

Et ego quum veniré ad vos fratres, non veniebam cum eminentia ſermonis aut ſapiẽtię, annuncians vobis teſtimoniũ dei. Non enim me iudicaui quicq̃ ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixũ. Et ego per infirmitatẽ, & cũ timore, ac in tremore multo apud vos verſatus ſum: & ſermo meus, & prędicatio mea, nõ erat in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed

τοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν. ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενες τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σαρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σαρξ ἐνώπιον αὐτου. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις,

ἀλλ'

ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ἡμῖν γὰρ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτως καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς

sed in ostensione spiritus ac potentiæ, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Porrò sapientiã loquimur inter perfectos: sapientiam autẽ non seculi huius, neque principũ seculi huius, qui abolentur: sed loquimur sapiẽtiam dei in mysterio quę est recondita, quam præfinierat deus ante secula, in gloriam nostrã, quam nemo principum seculi huius cognouit: nam si cognouissent, haudquaquam dominũ glorię crucifixissent: sed quemadmodum scriptum est: Quæ Esa. 64
oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Nobis autem deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates dei. Quis enim hominum nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit nisi spiritus dei. Nos verò nõ spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui est ex deo, vt sciamus quæ à Christo donata sint nobis, quę & loquimur, nõ sermonibꝰ quos docet humana sapiẽtia, sed quos docet spiritus sanctus, spiritualibus spiritualia cõparantes. Animalis autẽ homo nõ accepit ea quæ sunt spiritus dei: stultitia siquidem illi sunt: nec potest cognoscere quod spi

ritualiter diiudicatur. At ſpiritualis diiudicat quidē omnia: ipſe verò à nemine diiudicatur.

Sap.9 Eſa.40 Rom.11 Ca.111. Quis enī cognouit mentē domini, qui cōſiliū datur? ſit illi? Nos autē mentē Chriſti tenemus.

Et ego fratres, nō potui loqui vobis vt ſpūalibus, ſed loquēdū fuit vt carnalib⁹, vt infantib⁹ in Chriſto. Lactis potu vos alui, & nō cibo: nōdū enī poteratis, imò ne nūc quidē adhuc poteſtis, nā adhuc carnales eſtis: ſiquidem quū in vobis ſit ęmulatio & cōtētio & factiōes, nōne carnales eſtis, & ſecūdū hominē ambulatis? Etenī quū dicat aliquis, Ego quidē ſum Pauli: alter verò, ego Apollo, nōne carnales eſtis? Quis igitur eſt Paulus? quis aūt Apollo? niſi miniſtri p quos credidiſtis, & vt cuiq; dominus dedit? Ego plātaui, Apollo rigauit ſed de⁹ dedit incrementū. Itaq; neq; qui plātat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui dat incrementum, deus: cęterum is qui plātat, & is qui rigat, vnum ſunt: vnuſquiſq; tamē ſuā mercedē accipiet, iuxta ſuū laborē. Etenī dei ſumus cooperarij, dei agricolatio, dei ędificatio eſtis, iuxta gratiam dei, quæ data eſt mihi. Vt ſapiēs architectus fundamentū poſui, alius autē ſuper illud ædificat. Porrò quiſq; videat quomodo ſuperſtruat. Nā fundamētū aliud nemo poteſt ponere prętер hoc quod poſitū eſt, quod eſt Ieſus

Sup.1

τικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

Καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δέ, ἐγὼ ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστὶν παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων ὁ θεός. ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήμψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί, θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε. κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς

ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴτινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς. μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστί. γέγραπται γάρ· ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· πάλιν· κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι. ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλώς, εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ θεοῦ.

Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν

est Iesus Christus. Quod si quis superstruit super fundamẽtum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, cuiusq; op⁹ manifestũ fiet. Dies enĩ declarabit, qđ in igne reuelatur, & cuiusq; opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superstruxit, mercedem accipiet: si cuius opus exustũ fuerit, damnũ patietur, ipse verò saluus fiet, sed sic tãquam per ignem. An nescitis, quod templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis? Si quis templum dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei sanctum est, quod estis vos. Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi videtur sapiens esse inter vos, in seculo hoc stultus fiat, vt reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud deum. Scriptum est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum, Dominus nouit cogitationes sapientum, quod sint vanæ. Itaque ne quis glorietur in hominibus, omnia nanque vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia inquam vestra sunt, vos autem Christi, Christus verò dei.

Infrà. 6
2. Cor. 6
Rom. 1
Iob 5
Psal. 93

Sic nos æstimet homo, vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorũ dei: quod superest autem,

Ca. IIII.
2. Cor. 6

tem,illud requiritur in dispẽsatoribus vt fidus aliquis reperiatur. Mihi verò pro minimo est, vt à vobis diiudicer, aut ab humano iudicio: imò nec meipsũ diiudico. Nullius enĩ rei mihi cõscius sum,sed nõ per hoc iustificatus sum:cæterũ qui me iudicat,dominus est. Proinde ne ante tẽpus quicq̃ iudicetis, donec venerit dominus,qui & illustraturus est occulta tenebrarũ, & patefaciet cõsilia cordiũ, ac tũc laus erit vnicuiq; à deo. Hęc autẽ fratres per figurã trãstuli in meipsum, & in Apollo propter vos,vt in nobis discere-tis, ne quis supra id quod scriptum est de se sentiat:vt ne, hic illius,ille huius nomine inflemini,alius aduersus aliũ. Quis enĩ te diiudicat? Quid autẽ habes, quod nõ accepisti? Quod si etiã accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis, Iam saturati estis, iam ditati estis absque nobis regnũ adepti estis, atq; vtinam sanè adepti sitis, vt & nos simul vobiscum regnemus. Arbitror enim quod deus,nos qui sumus Apostoli postremi,ostẽderit tanq̃ morti addictos,quoniam spectaculũ facti sumus mũdo & angelis & hominibus nos stulti propter Christũ, vos autẽ prudentes per Christũ:nos imbecilles,vos autẽ validi:vos clari,nos contempti. Ad hoc vsque tempus & esurimus, & sitimus,

& nudi

λοι τῶν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ταῦτα δὲ ἀδελφοί μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλώ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ

μεθα, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

& nudi sum⁹, & colaphis cædimur, & incertis vagamur sedibus, & laboramus operãtes propriis manibus male audiẽtes, benedicimus, persecutionẽ patiẽtes, sustinemus, cõuitiis affecti, obsecramus, veluti excrementa mundi facti sumus, omniũ reiectamentũ ad hunc vsq; diẽ. Nõ quo vos pudore suffundam, hęc scribo, sed vt filios meos dilectos admoneo. Nam etiã si innumeros pædagogos habeatis in Christo, nõ multos tamẽ habetis patres. Siquidem in Christo Iesu, per euangeliũ ego vos genui. Adhortor itaq; vos, vt imitatores mei sitis. Hac de causa misi vobis Timotheũ, qui est filius meus dilectus, & fidelis in domino, qui vobis in memoriã reducet vias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodũ vbique in omni ecclesia doceo. Perinde quasi non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam. Sed veniam breui ad vos, si dominus voluerit, & cognoscam non sermonem istorum qui inflati sunt, sed virtutem. Non enim in sermone regnum est dei, sed in virtute. Quid vultis? Cum virga venio ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

Infr. 11
Ephe. 5

Omnino auditur ĩter vos stuprũ, & huiusmodi stuprũ, quod nec inter gẽtes nominatur, vt aliquis vxorem patris habeat. Et vos inflati estis, ac nõ potius luxistis,

Cap. v.

xistis, vt tolleretur de medio vestrum, qui facinus hoc perpetrasset. Nam ego quidem, vt absens corpore, præsens autem spiritu, iam decreui tanq̃ præsens,
Col. 2. vt is qui sic hoc patrauit, in nomine domini nostri Iesu Christi cõgregatis vobis & meo spiritu, vnà cum potestate domini nostri Iesu Christi, tradatur satanæ ad interitum carnis, quo spiritꝰ saluus sit in die dñi Iesu.
Non est bona gloriatio vestra.
Galat. 5. An nescitis ꝙ paululũ fermenti totam conspersionẽ fermentat?
Expurgate itaque vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis infermentati. Nã & pascha nostrũ ꝙ nobis immolatus est Christus. Itaq; festũ celebremus, nõ in fermento veteri, nec in fermẽto malitiæ & versutiæ, sed in panibus fermẽto carentibus, hoc est, synceritate & veritate. Scripsi vobis per epistolã.
Eccli. 13. Ne cõmisceremini cum scortatoribus, ac non omnino cũ scortatoribus mundi huius, aut cum auaris, aut cũ rapacibus, aut simulachrorũ cultoribꝰ. Alioqui vtinã videlicet è mundo exissetis. Nunc autem scripsi vobis, ne commisceamini. Si quis cum frater appelletur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulachrorum cultor, aut conuitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibũ quidẽ capiatis. Quid enim ad me attinet, etiã de his qui so

μᾶλλον ἐπηρθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ῥῆγμα τοῦτο ποιήσας. ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε ἐν τῇ παλαιᾷ ζύμῃ, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω

ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρατε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτιγε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς, οὐδὲ εἷς, ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων; ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστὶν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσα-

qui foris sunt iudicare? Nónne de his qui intus sunt, iudicatis? eos verò qui foris sunt, deus iudicat. Etiam profligate istum qui malus est, ex vobisipsis.

Sustinet aliquis vestrũ negocium habens cum altero, iudicari sub iniustis, & non magis sub sanctis? An nescitis ꝙ sancti mundum iudicabunt? Et si per vos iudicatur mundus, indigni estis minimis iudiciis? An nescitis ꝙ angelos iudicabim⁹, non tantum ista quæ ad victum pertinẽt? Proinde iudicia siquidem habueritis de iis quæ ad vitæ vsum attinent, qui contẽpti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad erubescentiam vestram dico. Adeo non est inter vos sapiens? ne vnus quidem, qui possit diiudicare inter fratrem suũ & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaque iam quidẽ omnino delictum in vobis est, ꝙ lites habetis inter vos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini? cur non potius damnum accipitis? Imò vos iniuriam facitis, & dãno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti, regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis: neque scortatores, neque cultores simulachrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concũbũt cũ masculis, neq; fures, neq; auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regni

Cap. VI.

Ephes. 5. 1. Tim. 1.

regni dei hæreditatē accipient.
Atque hæc eratis quidem, sed
abluti estis, sed sanctificati estis,
sed iustificati estis per nomē do
mini Iesu, & per spiritum Dei
Infra.10. nostri. Omnia mihi licēt, at nō
Eccli 37 omnia conducunt. Omniū mi
hi potestas est, at ego non redi
gar sub vllius potestatem. Escæ
ventri destinatæ sunt, & ven
ter escis: deus autem & hunc &
illas abolebit. Corpus verò nō
stupro, sed domino, & dominus
corpori. Deus autem & domi
num sucitauit, & nos susci tabit
per potentiam suam. An nescis
tis, quod corpora vestra, mem
bra sunt Christi? Num igitur
tollens membra Christi, faciā
scorti membra? Absit. An ne
scitis, quod qui adglutinatur
Gen.2. scorto, vnum corpus est? Redi
Matt.19. gentur enim, inquit, duo in car
Marc. 10 nem vnam. At qui adglutina
Epheſ.5. tur domino, vnus spiritus est. Fu
gite scortationem. Omne pecca
tum quodcūque fecerit homo,
extra corpus est, sed qui scorta
tur, in proprium corpus peccat.
Supra 3. An nescitis, quod corpus vestrū
2. Cor. 6 templum est habitantis in vo
bis spiritus sancti, quem habe
tis à Deo, & non estis ipsi ve
Infra 7. stri iuris? Nam empti estis pre
1. Pet. 1. cio. Glorificate iam deū in cor
pore vestro, & in spiritu vestro,
quæ sunt Dei.

Ca. VII Cæterum de quibus scripsi
stis mihi: Bonum est homini,
vxorem

πελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστίν; αἴρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι. φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι·

ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφωνοῦ πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλόν ἐστιν αὐτοῖς ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω, καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος. εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτὴν.

vxorem non attingere. Attamen propter stupra vitanda, suam quisque vxorem habeat: & suum quæque virum habeat. Vxori vir debitam beneuolentiam reddat: similiter autem & vxor viro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, sed vxor. Ne fraudetis vos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, vt vacetis ieiunio & precationi: & rursum in vnum conueniatis, ne tentet vos satanas propter intemperantiam vestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam velim omnes homines esse, vt & ipse sum. Sed vnusquisque proprium donũ habet ex deo, alius quidẽ sic, alius autem sic. Dico autem in coniugatis & viduis, bonum eis est, si manserint vt & ego: quod si se nõ cõtinent, cõtrahant matrimonium. Nam satius est matrimonium cõtrahere, quàm vri. At coniugatis præcipio, non ego, imò dominus: Vxor à viro ne separetur: quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus vxorem ne dimittat. Reliquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc assentitur, vt habitet cũ illo, ne dimittat eam: & mulier

Matt. 5.

lier quæ habet maritum infidelem, & is assentitur, vt habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus est enim maritus incredulus per vxorẽ, & sanctificata est vxor incredula per maritum. Alioqui filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sũt. Quod si incredulus discedit, discedat. Non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, sed in pace vocauit nos deus. Quî namq; scis mulier, an maritum sis seruatura? aut quî scis vir, an vxorem sis seruaturus? Vtcũq; fuerit, vnusquisque vt ipsi partitus est deus, vnusquisq; vt illũ vocauit dominus, ita ambulet & sic in ecclesiis omnibus ordino. Circuncisus aliquis vocatus est? ne accersat præputium. In præputio aliquis vocatus est? ne circuncidatur. Circuncisio nihil est, & præputiũ nihil est: sed obseruatio mãdatorum dei. Vnusquisque in ea vocatione in qua vocatus fuit, maneat. Seruus vocatus es? ne sit tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, potius vtere. Etenim qui in dño vocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber vocatus fuit, seruus est Christi. Precio empti fuistis, nolite fieri serui hoim. Vnusquisque in eo, in quo vocatus fuit, fratres, maneat apud deum. De virginibus aũt præceptum dñi non habeo: cõsilium tamen do, tanquam

Ephes. 4

Supr. 6

2. Pet. 1.

τιῶ. καὶ γυνὴ, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἀνδρί. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεὸς, ἕκαστον ὡς κέκληκεν κύριος, οὕτως περιπατείτω. καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περιτετμημένός τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ. τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ. περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω,

ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἐστι, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπά-

tanquam misericordiã cõsequut⁹ à domino, in hoc vt sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentẽ necessitatem. Nam bonũ est homini sic esse. Alligatus es vxori? ne quære diuortiũ. Solutus es ab vxore? ne quæras vxorem. Quod si duxeris vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. Attamen afflictionẽ in carne habituri sũt huiusmodi. Ego vero vobis parco. Cæterum illud dico fratres, tempus cõtractum est: superest, vt qui habent vxores, sint tanquam non habeant: & qui plorant, tanquam nõ plorent: & qui gaudent, tanquam non gaudeant: & qui emunt, tanquam non possideant: & qui vtuntur mundo hoc, tanquàm non vtantur: Præterit enim habitus huius mundi. Velim autẽ vos absque sollicitudine esse. Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt domini, quomodo placitur⁹ sit domino. At qui duxit vxorẽ, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit vxori. Diuisa sunt hæc duo: mulier & virgo. Innupta curat ea quæ sunt domini, vt sit sancta quum corpore, tum spiritu. Contrà, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro. Hoc autem ad id, quod vobis cõducibile est, dico: non vti laqueum vobis iniiciam: sed vt quod hone-

Matt. 5. Mar. 10.

ſtum ac decorũ eſt, ſequamini, & adhæreatis domino, abſque vlla diſtractione. Quod ſi quis indecorum virgini ſuæ putat, ſi prætereat nubendi tẽpus, & ſic oportet fieri: quod vult faciat, non peccat, iungantur matrimonio. Cæterum qui ſtat firmus in corde, nõ habẽs neceſſitatẽ, ſed poteſtatẽ habet proprię voluntatis: & hoc decreuit in corde ſuo, vt ſeruet ſuã virginẽ, benefacit. Itaq; qui elocat nuptũ, benefacit. Attamen qui nõ elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata eſt matrimonio, quandiu viuit maritus eius: quod ſi dormierit maritus illius, libera eſt ad cui velit nubendum, modo in domino. Attamẽ beatior eſt, ſi ſic maneat, iuxta meã ſentẽtiam. Opinor autem quod & ipſe ſpiritum dei habeam.

Rom. 7.

Ca. VIII

Cæterum de iis quæ ſimulacris immolantur, ſcimus ꝙ omnes ſcientiã habemus. Scientia inflat, charitas vero ædificat. Quod ſiquis ſibi videtur aliquid ſcire, nondum quicquam nouit, quemadmodũ oporteat ſcire. At ſi quis diligit deũ, hic cognitus eſt ab illo. De eſu igitur eorum quæ ſimulacris immolãtur, ſcimus quod nullũ eſt ſimulacrum in mũdo, & ꝙ nullus ſit Deus alius, niſi vnus. Nã etiam ſi ſunt qui dicãtur dij, ſiue in cœlo, ſiue in terra, quẽadmodũ ſunt dij multi, & domini multi: nobis tamen

ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ὑπὲρ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ. γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ καὶ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς ὁ θεὸς,

ὁ θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

men vnus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia, & nos in illū, & vnus dominꝰ Iesus Christus, per quē omnia, & nos per illū: sed non in omnibus est sciētia. Nonnulli vero cū cōscientia simulacri vsq; ad hoc tempus, tanquam simulacris immolatū edunt: & cōscientia illorū infirma quum sit, polluitur. Atqui esca nos nō cōmēdat deo: neq; si comedamus, aliquid nobis supereſt: neq; si non comedamus, quicquam nobis deest. Sed videte, ne quomodo facultas illa vestra, offendiculo sit iis qui infirmi sunt. Etenim si quis conspexerit te, qui habes sciētiam, in epulo simulacrorū accumbentem, nónne cōscientia eius qui infirmus est, ędificabitur ad edendū ea quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater qui infirmus est, in tua scientia, propter quem Christus fuit mortuus. Sic autem peccantes in fratres & vulnerātes illorū cōscientiam infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meum, haudqua quā vescar carnibus in æternū, ne fratri meo sim offendiculo.

Rom. 14

Ibidem.

Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ.

An non sum apostolus: an nō sum liber? An non Iesum Christum dominum nostrum vidi? an nō opus meū vos estis in domino? Si cæteris nō sum apostolus, at sane vobis sum: siquidem sigillum apostolatus mei, vos e-

Cap. IX.

stis in domino. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est, An non habemus potestatem edendi ac bibendi? An nõ habemus potestatẽ sororem mulierẽ circũducendi, quemad modũ & cæteri apostoli & fratres domini & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habem⁹ potestatẽ hoc faciẽdi? Quis militat suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obli-
Deut.25. gabis os boui trituranti. Num
1.Tim.5. boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est, quod sub spe debeat is qui arat, arare, & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat.
Rom.15. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos vestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga vos participes sunt, quur non potius nos? At qui non vsi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculum demus euangelio Christi. An nescitis quod ij qui in sacris operantur, ex sacrificio viuũt? Qui sacrario assistunt, vnà cum sacrario partem accipiunt? Sic & dominus ordinauit, vt qui euangelium

κυρίῳ· ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾷν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον

λιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραφα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαί με τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον, οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλά-

gelium annunciant, ex euangelio viuant. Ego tamen nullo horum vsus fui. Quanquam non scripsi hæc, vt ita fiat in me. Nam bonum est mihi mori potius, quàm vt gloriationem meam aliquis inanem reddat. Etenim si euangelizem, non est quod glorier. Necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est, nisi euangelizem. Nam si volens hoc faciam, præmiũ habeo: sin inuitus, dispensatio cõmissa est mihi. Quod igitur mihi est præmium? Vt quum euangelizem, gratuitum efficiam euangelium Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euangelio. Etenim quum liber sim ab omnibus, omnibus meipsum seruum feci, quo plureis lucrifaciã: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, vt Iudæos lucrifaciam: iis qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, vt eos qui sub lege sunt, lucrifaciam: his qui sine lege sunt, tanquam sim sine lege: quum nõ sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, vt lucrifaciam eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis, quasi infirmus, vt infirmos lucrifaciam. Omnibus factus sum omnia, vt omnino aliquos seruem. Hoc autem facio propter euangelium, vt particeps illius fiam. An nescitis quod qui in stadio currunt, omnes quidem currũt, sed vnus accipit præmium: Sic

currite, vt cõprehendatis. Omnis autem qui certat, per omnia temperans est: illi quidem igitur, vt perituram coronam accipiant, nos autem vt æternam. Ego itaque sic curro, vt non in incertũ: sic pugilem ago, nõ velut aerem feriens: verum subiicio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quo modo fiat, vt quum aliis prædicarim, ipse reprobus efficiar.

Cap. x. Nolim autẽ vos ignorare fra
Exod. 13 tres, quod patres nostri omnes
Exod. 14 sub nube erãt, & omnes per ma
re trãsierunt, & omnes in Mo
Exod. 16 sen baptizati sunt in nube & in
mari, & omnes eandem escam
Exod. 17 spiritualem comedebãt, & om
nes eundem potum spiritualem
bibebant. Bibebant enim de spi
rituali, quæ illos comitabatur,
petra: petra vero fuit Christus.
Sed plures illorum non appro-
Nu. 20. bauit deus: prostrati sunt enim
26. in deserto. Hæc autem figuræ
nostri fuerunt, ne nos simus
concupiscentes rerum mala-
rum, quemadmodum & illi
concupierunt. Neque simula-
crorum sitis cultores sicuti
quidam illorum, quemadmo-
Exod. 32 dum scriptum est: Sedit popu-
lus vt ederet ac biberet, & sur-
rexerunt ad ludendum. Ne-
Num. 25 que stupris inquinemur, sicuti quidam illorum stupris polluti sunt, & conciderunt vno die viginti tria millia. Neque

καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται· ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ

μὴ δὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μὴ δὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν ἐφ' οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας. ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι. τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστί; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν,

que tentemus Christũ, sicut & quidam illorum tentauerunt, & à serpẽtibus extincti sunt. Neq; murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerũt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerunt illis. Scripta vero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatũ inciderunt. Proinde, qui sibi videtur stare, videat ne cadat. Tentatio vos nõ cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus, qui non sinet vos tẽtari supra id qđ potestis: imo faciet vnà cũ tẽtatione euẽtũ, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite ab simulacrorũ cultu, vt prudẽtibus loquor, iudicate vos qđ dico. Poculũ benedictionis, cui benedicimus, nõne cõicatio sanguinis Christi est? Panis quẽ frangimus, nonne cõmunicatio corporis Christi est? Quoniã vnus panis, vnũ corpus multi sumus. Nã omnes ex eodem pane participamus. Videte Israẽlẽ iuxta carnẽ: Nonne qui edunt victimas, participes sacrarij sunt? Quid ergo dico, quod simulacrũ aliquid sit? aut qꝺ simulacris immolatũ aliquid sit: Nõ: verum illud dico, qꝺ quæ immolant gentes, dæmoniis immolãt & non deo. Nolim autẽ vos cõ sortes dæmoniorum esse. Non potestis poculum domini bibere, & poculum dæmoniorum. Nõ potestis mensæ domini participes

Num. 21

Iudith. 8

Supra. 1

2. Thes. 3

Deut. 32

ticipes esse,& mẽsæ dæmoniorum. An prouocamus dominũ? Num fortiores illo sumus? Omnia mihi licent,at nõ omnia cõ
Eccli.37 ducunt. Omnia mihi licent,sed
Supr.6 nõ omnia ædificant. Nemo qđ
Infra.13 suũ est quærat, sed quisq; quod alterius est. Omne quod in macello vẽditur,edite: nihil interrogantes,propter conscientiam.
Psal.23 Domini siquidem est terra, & plenitudo eius. Quod si quis vocat vos infidelium,& vultis ire, qcquid apponitur vobis, edite: nihil interrogantes propter cõ sciẽtiam. Quod si quis vobis dixerit, Hoc simulacris immolatum est,ne edatis propter illum qui indicauit,& propter conscientiam . Domini siquidem est terra, & plenitudo eius. Porrò conscientiam dico , non tuam, sed illius alterius. Cur enim libertas mea iudicatur ab alia cõ scientia? Quod si ego cum gratia participo,cur ob id mihi maledicitur , pro quo ego gratias
Col.3 ago? Siue igitur editis,siue bibitis , siue quid facitis , omnia in gloriam dei facite. Tales estote, vt nullum præbeatis offendiculum,neque Iudæis,neq; Græcis,neque ecclesiæ dei: quemadmodum ego per omnia omnibus placeo,non quærens meam ipsius vtilitatem,sed multorum, vt salui fiant.

Cap. xi. Philip.3. Imitatores mei estote , sicut & ego Christi . Collaudo autem

νειμ, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος. πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο ἱερόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.

Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί,

ἀδελφοὶ, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς, παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνὴρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη, ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶν, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστίν; ὅτι ἡ κόμη

tem vos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi vobis, instituta tenetis. Sed volo vos scire, quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir: caput vero Christi, Deus. Omnis vir orans, aut prophetans, quicquam habens in capite, probro afficit caput suum. Omnis vero mulier orans, aut prophetans non velato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non velatur mulier, etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, veletur. Vir quidem non debet velare caput, quum is imago sit & gloria Dei. At mulier, gloria viri est. Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro. Neque conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Propter hoc debet mulier potestatē habere in capite, propter angelos: alioqui neque vir absque muliere, neque mulier absque viro in domino. Nam quemadmodum mulier ex viro est, ita & vir per mulierem, omnia vero ex deo. Inter vosipsos iudicate, num decorum est, mulierem non velatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet vos, quod viro quidem, si comatus fuerit, probro sit? Contrà mulieri,

Ephe. 5

Gen. 2

lieri, si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro velamine data sit. Cæterum si quis videtur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem nō habemus, neque ecclesiæ Dei. illud tamen præcipiens, non laudo quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio dissidia in vobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in vobis esse, quo qui probati sunt, manifesti fiant inter vos. Igitur cum conuenitis in eundem locum, non licet dominicā cœnam edere, quod vnusquisq; ꝓpriam cœnam occupat in edendo. Et hic quidem esurit, ille vero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui non habent? Quid vobis dicam? Laudabo vos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite. Hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur, hoc facite in mei cōmemorationem. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamētum est in meo sanguine, hoc

Matt. 26
Marc. 14
Luc. 22

μη ἀντιδιβολαίου δίδοται. ἢ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε

τε,

τε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις ἧς ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

hoc facite, quotiescunq; biberitis in mei commemorationem. Quotiescunq; enim comederitis panẽ hunc, & de poculo hoc biberitis, mortẽ domini annunciatis, donec venerit. Itaq; quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini ĩdignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit & bibit indignè iudiciũ sibiipsi edit & bibit, non diiudicãs corpꝰ domini. Propter hoc inter vos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos diiudicassemus, haudquaquam iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à domino corripimur, ne cum mundo condẽnemur. Itaque fratres mei, quum conuenitis ad comedendum, alius alium expectate. Quod si quis esurit, domi edat, ne ad cõdemnationẽ conuenitis. Cætera vero quum venero, disponam.

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοὶ, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ

Porro de spiritualibꝰ fratres, nolo vos ignorare. Scitis qꝺ gentes fuistis, & ad simulacra muta vtcunq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ vobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens, dicit anathema Iesum. Et nemo potest dicere dominũ Iesum, nisi per spiritum sanctum. Diuisiones autem donorum sunt, sed idem spiritus, & Ca. XII. Marc. 9

& diuisiones ministeriorũ sunt, & idem dominus: & diuisiones operationum sunt, sed idem est deus efficiens omnia in omnibus. Vnicuiq; verò datur manifestatio spiritus ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritum datur sermo sapientiæ, alij verò sermo scientiæ, secundum eundẽ spiritum, alij verò fides per eundem spiritum, alij verò dona sanationum per eundem spiritum, alij verò efficacię potentiarum, alij verò prophetia, alij verò discretiones spiritum, alij verò genera linguarum, alij verò interpretatio linguarũ. Sed omnia hęc efficit vnus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter vnicuique sicuti vult. Quemadmodũ enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia verò membra corporis vnius, multa cum sint, vnum sunt corpus, sic & Christus. Etenim per vnum spiritũ nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi: & omnes vnũ spiritum hausimus. Etenim corpus non est vnum membrũ, sed multa. Si dicat pes non sum manus, nõ sum de corpore: nũ idcirco nõ est de corpore? Et si dicat auris, non sum oculus, non sum de corpore: nũ ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi olfactus?

Rom. 12
Ephe. 4.

καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστὶ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοὴ, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ

Nunc

σις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. καὶ εἰ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νυνὶ δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ

Nunc autē deus posuit mēbra vnūquodq; singulatim in corpore, quēadmodū voluit. Quod si essent omnia vnū membrū, vbi corpus? Nunc autē multa quidē membra, vnū verò corpus. At nō potest oculus dicere manui, nō est mihi opus te: aut rursum caput pedibus, nō est mihi opus vobis: imò multo potius, quæ videntur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorē vberiorem apponimus: & indecora nostri, copiosiorem decorem habent. Cæterū quæ decora sunt nostri nō indigent: sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorē addens honorē, ne sit dissidiū in corpore, sed inuicē alia pro aliis eandē sollicitudinem gerant membra. Et siue patitur vnū membrū, simul Rom. 8
patiūtur omnia mēbra: siue glo Heb. 4
rificatur vnū membrum, simul gaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra ex parte. Et alios quidem posuit deus in ecclesia, primū Apostolos, deinde prophetas, tertiò doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarum. Num omnes Apostoli? num omnes prophetę? num omnes doctores? nū omnes potestates? num omnes dona habent sanationum? Ephe. 4

num om-

num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur? Se-
Inf.14 ctemini verò dona potiora. Et adhuc his excellentiorem viam vobis ostendo.

C.XIII. Si linguis hominũ loquar & angelorum, charitatẽ autẽ non habeam, factus sum æs resonãs aut cymbalũ tinniens. Et si habeã prophetiã, & nouerim mysteria omnia, omnẽq; scientiã, & si habeam omnẽ fidem, adeo vt montes loco dimoueã, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si insumam in alimoniã omnes facultates meas, & si tradam corpus meum vt comburar, charitatem autem non habeam, nihil vtilitatis capio. cha
Sup.10 ritas patiẽs est, benigna est, cha
Philip.2 ritas non inuidet, charitas non est procax, non inflatur, non est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast vbi venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte est, abolebitur. Quum essem puer, vt puer loquebar, vt puer sentiebam, vt puer cogitabam. At vbi factus sum vir,

aboleui

μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει, εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνευν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργ

κατήργηκα τὰ τῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δ' ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

aboleui puerilia. Cernimus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc verò cognoscam, quemadmodum & cognitus sum. Nūc autem manet fides, spes, charitas tria hæc, sed maxima in his charitas.

Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοὶ, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον;

Sectemini charitatē, æmulemini spiritualia, magis tamē vt prophetetis. Nam qui loquitur lingua, nō hominibus loquitur, sed deo: nullus enī audit, spiritu verò loquitur mysteria. Cæterū qui prophetat, hominib⁹ loquitur ædificationem & exhortationē & consolationē. Qui loquitur lingua, seipsum ędificat, at qui prophetat, congregationem ædificat. Volo autem omnes vos loqui linguis, magis tamē vt prophetetis: Maior enim qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, nisi interpretetur, vt ecclesia ædificationem accipiat. Nunc autem fratres, si veniam ad vos linguis loquens, quid vobis prodero? nisi vobis loquar, aut per reuelationē aut per sciētiam, aut per prophetiā, aut per doctrinam? Quin & inanima vocem reddentia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut cithara? Etenim si incertam vocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

C. XIIII. Sup. 12

οὕτως

Sic &

Sic & vos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur quod dicitur: eritis enim in aerem loquentes. Tam multa verbi gratia, genera vocum sunt in mundo, & nihil horum mutum. Itaque si nesciero vim vocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur apud me barbarus. Itaque & vos, quandoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, vt excellatis. Qua propter qui loquitur lingua, oret vt interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu vacat. Quid igitur est? Orabo spiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarum actionem? quandoquidem quid dicas nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, verum alius non ædificatur.

Suprà. 1 Gratias ago deo meo, quod magis quàm omnes vos, linguis loquor. Sed in ecclesia volo quinque verba mente mea loqui, vt & alios instituam, potius quàm decem milia verborum lingua.

Ephe. 4 Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malitia pueri sitis: sensibus verò perfecti sitis.

Esa. 28 In lege scriptum est: Variis linguis & labiis

οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης, ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν εἰσὶν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμᾶς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστί; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ, τί λέγῃς, οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν

καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστί. τί οὖν ἐστίν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γλώσσῃ τὶς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται, καὶ πνεύματα προφητῶν

labiis variis loquar populo huic, & ne sic quidē audiēt me, dicit dominus. Itaque linguę signi vice sunt, non iis qui credunt, sed incredulis, cōtrà prophetia, non incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ec clesia tota simul & omnes linguis loquantur: ingrediātur autem indocti aut increduli, nónne dicent vos insanire? Quod si omnes prophetetis, ingrediatur autem incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt: atque ita procidens in faciem adorabit deum, renūcians quod deus reuera in vobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, vnusquisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationē habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant: siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad summum ternos, idq; vicissim, & vnus interpretetur: quod si non sit interpres, taceat in ecclesia: cæterum sibiipsi loquatur & deo. Prophetæ verò duo aut tres loquantur, & cæteri diiudicent. Porrò si alij fuerit reuelatum assidenti, prior taceat. Potestis enim singulatim omnes prophetare, vt omnes discant, & omnes consolationem accipiant, & spiritus propheta-

rum prophetis subiiciũtur. Nõ enim est cõfusionis autor deus, sed pacis, vt in omnibus cõgregationibus sanctorum. Mulieres vestræ in ecclesiis sileãt: nec enim permissum est illis vt loquãtur, sed vt subditæ sint quẽadmodum & lex dicit. Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent. Nam turpe est mulieribus in cœtu loqui. An à vobis sermo dei profectus est? An in vos solos incidit? Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo vobis, quod domini sint præcepta: cæterum si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres ad id enitamini vt prophetetis, & loqui linguis ne vetueritis. Omnia decenter, & secundum ordinem fiant.

Notum autẽ vobis facio fratres, euangelium quod euangelizaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini: quo pacto annũciarim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Traditi enĩ vobis in primis, quod & acceperam: q̃ Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundũ scripturas: & q̃ sepultus sit, & quòd resurrexerit tertio die, secundũ scripturas: & q̃ visus sit Cephę, deinde duodecim illis: postea visus est plusq̃ quingẽtis fratribus simul, ex quib⁹ plures manent ad hũc vsq; diem, quidã autem

φητῶν προφήτας ὑποτάσσεται. οὐ γὰρ ἔστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων. αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου ἐστὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε ἀδελφοί, ζηλεῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ

1.Tm.2

Gene.3

Ca. xv. Gal.2

Esa.53

δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ, ὃ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.

νυνὶ δὲ

autē & obdormierunt. Deinde visus est Iacobo, pòst apostolis Mat. vlt.
omnibus: postremoverò omniū Marc. 16
velut abortiuovisus est & mihi.
Ego enī sum minimus apostolo Ephe. 3
rum, qui nō sum idoneus vt dicar apostolus, ꝓpterea ꝙ persequutus sim ecclesiā dei, sed gratia dei sum id ꝙ sum. Et gratia eiꝰ quę ꝓfecta est in me nō fuit inanis, sed copiosius q̄ illi omnes laboraui: nō ego tamen, sed gratia dei quæ mihi adest. Siue igitur ego: siue illi, sic prędicamus, & sic credidistis. Quod si Christus prædicatur à mortuis resurrexisse, quomodo dicūt qui dam inter vos nō esse resurrectionem mortuorū? Porrò si resurrectio mortuorū non est, ne Christꝰ quidē resurrexit. Quod si Christus nō resurrexit, inanis videlicet est prædicatio nostra: inanis autē est & fides vestra. Reperimur autē & falsi testes dei, quoniā testificati sumus de deo, quòd excitauerit Christū, quem nō excitauit, si videlicet mortui nō resurgunt. Etenim si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, superuacanea est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris. Igitur & qui obdormierunt in Christo, perierunt. Si in vita hac spem in Christo tantum fixam habemus, maxime miserabiles omniū hominū sumus.

Nunc autē Christus surrexit ex mortuis, primitiæ eorū qui dormierant, fuit. Postquam enim per hominem mors, etiā per hominem resurrectio mortuorū. Quemadmodum enim per Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes viuificabuntur: vnusquisque autem in proprio ordine, primitiæ Christus, deinde ij qui sunt Christi in aduentu ipsius: mox finis, quum tradiderit regnum deo & patri quum aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem ac virtutem: nam oportet eum regnare, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. Atqui quum dicat, quod omnia subiecta sint, palàm est, excipiendum eum qui subiecit illi omnia. Quum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiicietur ei qui illi subiecit omnia, vt sit deus omnia in omnibus. Alioqui quid facient ij qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Cur & baptizantur pro mortuis? Quid & nos periclitamur omni tempore? Indies morior per nostram gloriationem, quā habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secūdum hominē cum bestiis depugnaui Ephesi, quæ mihi vtilitas, si mor-

Psal.109

Heb.2

νωὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἀπὸ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅτ' ἂν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅτ' ἂν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅτ' ἂν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅτ' ἂν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος; εἰ νεκροὶ

εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρων. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν.

οὕτως

si mortui nō resurgunt? Edamus & bibamus, cras enim morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrūpunt mala. Expergiscimini iustè, & ne peccetis, nam ignorationē dei nonnulli habent. ad pudorem vobis loquor. At dicet aliquis. Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Stulte. Tu quod seminas, nō viuificatur, nisi mortuum fuerit. Et hoc quod seminas, nō corpus quod nascetur, seminas, sed nudum granum, exempli causa, tritici aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus vt voluit, & vnicuique seminum suū corpus. Nō omnis caro, eadem caro, sed alia quidem caro hominum, alia verò caro pecorum alia verò piscium, alia verò volucrium. Et sunt corpora cœlestia & sunt corpora terrestria. Verum alia quidem cœlestium gloria, alia verò terrestrium: alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siquidem à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, resurgit in incorruptibilitate: seminatur in ignominia, resurgit in gloria: seminatur in infirmitate, resurgit in potentia, seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale. Est corpus animale, & est corpus spirituale,

Sap. 2. Esa. 22.

quemadmodũ & ſcriptum eſt:
Gen.2 Factus eſt primus homo Adam in animã viuentem, extremus Adam in ſpiritum viuificantẽ. At nõ primũ, quod ſpirituale, ſed ꝙ animale, deinde qđ ſpũale. Primus homo de terra, terrenus: ſecũdus homo, ipſe dominus de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quemadmodũ geſtauimus imaginẽ terreni, geſtabimus & imaginem cœleſtis. Hoc autem dico fratres, quod caro & ſanguis regni dei hæreditatẽ conſequi nõ poſſunt. Neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce myſteriũ vobis dico. Nõ omnes quidẽ dormiemus, omnes tamẽ immutabimur, in pũcto temporis, in momento oculi, per extremã tubam. Canet enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos ĩmutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo qui ſcript' eſt: Abſorpta eſt mors in
Oſee.13 victoriam. Vbi tuus mors aculeus?
Heb.2 vbi tua inferne victoria? Aculeus autem mortis, peccatum: potentia verò peccati,
1.Ioan.5 lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis

οὕτως καὶ γέγραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα. πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν

τι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ. ὥς τε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

nobis victoriam, per dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Itaque fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundãtes in opere domini semper, cum sciatis quod labor vester non est inanis in domino.

περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅ, τι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅτ' ἂν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅτ' ἂν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε δι' ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἰερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅτ' ἂν μακεδονίαν διέλθω. μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη, καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς

Cæterum de collatione in sanctos, quemadmodum ordinaui ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. In vna sabbatorum vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens quicquid commodum fuerit: ne cum venero, tunc collationes fiant. Vbi venero autem, quoscunque probaueritis per epistolas, hos mittam vt perferant munificentiam vestram Hierosolymam. Quod si fuerit operæprecium vt & ipse proficiscar, mecum proficiscentur. Veniam autem ad vos, quum Macedoniam transiero. Macedoniam enim pertransiturus sum. Apud vos autem forte permanebo, aut etiam hybernabo, vt vos me deducatis quocunque proficiscar. Nolo enim vos nunc in transcursu videre, sed spero tempus aliquantum mansurum me apud vos, si dominus permiserit. Commorabor autem Ephesi vsque ad diem quinquagesimum. Nam ostium mihi apertum est magnum & efficax, & aduersarij multi. Quod

Cã. XVI

si venerit Timotheus, videte vt absque metu sit apud vos: opus enim domini operatur, quemadmodum & ego. Ne quis igitur eum spernat, sed prosequamini eum cũ pace, vt veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multum hortatus sum illum, vt iret ad vos cum fratribus, & omnino non erat voluntas nunc eundi. Venturus est autem, quum opportunitatem erit nactus. Vigilate, state in fide, viriliter agite, estote fortes. Omnia vobis cum charitate fiant. Obsecro autem vos fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & quod in ministerium sanctis ordinarunt seipsos, vt & vos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo verò de aduentu Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id quod mihi deerat vestri, hi suppleuerunt: refocillauerunt enim spiritum meum ac vestrum: agnoscite itaque huiusmodi. Salutant vos ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in domino multum Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorum ecclesia. Salutant vos fratres omnes. Salutate inuicem osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis non diligit dominum IESVM CHRISTVM,

πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς καὶ ἐγώ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δὲ, ὅτ' ἂν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε. στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ, καὶ φουρτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας, καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴτις οὐ φιλεῖ

φιλεῖ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἀμήν.

STVM, sit anathema, maranatha. Gratia domini IESV CHRISTI sit vobiscum. Dilectio mea cum omnibus vobis in CHRISTO IESV, Amen.

πρὸς κορινθίους πρώτη, ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ στεφανᾶ καὶ φορτουνάτου καὶ ἀχαϊκοῦ καὶ τιμοθέου.

Ad Corinthios prior, Missa fuit è Philippis per Stephanã & Fortunatũ & Achaicum & Timotheum.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS SE-cundam, Argumentum per D. Erasmum Roterodamum.

PRimum reddit causas Corinthiis, quare non reuiserit illos, quē ad modum pollicitus est epistola superiore, prius quædam præfatus de suis afflictionibus, quas ob Euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthiis eum, quem superiore epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperent castigatum, quem peccantem eiecerant. Hæc ferme capite primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in Euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudoapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquam non pellicebant ad legem Mosaicā, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert Euangelii lucem, subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamq; Christo dignā. Testans interim qua synceritate prædicauerit Euangelium Christi, quantumq; malorū eius gratia perpessus sit spe præmii cœlestis. Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimū Christiana pietas. Hæc tractātur in calce capitis secūdi, capite tertio, quarto, quinto, & principio sexti. Nā reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professiōis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent: gratulaturq; quod is mœror tēporarius summū gaudiū utrisq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco cum exemplo Macedonum, tum uariis argumentis, ac scripturarum testimoniis prouocat ut pro sua quisq; facultate, proq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorum, qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mādatum à Petro, ad hoc negocii misso Tito cum altero collega, ut plerisq; putant, Luca, quos commendat Corinthiis. Hæc agit capite octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palā insectatur pseudoapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatem apostolicam præseferebant, Paulum in contemptum uocantes, uelut humilē, ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitum & infantē, ad hæc toties cæsum ac uexatum iniuriis. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatē apostolicam, sed quam nolit uti grauandis aliis, quēmadmodum cæteri, sed tantum ad commodum

suorum,

suorum, & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stultitiæ, quod de se gloriosius quædam dicere cogeretur, primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiã, idq; multis nominibus, uel quod latius sparserit Euangelii doctrinam, uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se, neq; per suos grauans Achaicos: uel quòd plura perpessus sit Euangelii causa, quàm illorum quisquam, ea sibi gloriæ uertens, ob quæ quibusdã uidebatur contemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens, modestiæ causa, rerũ scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desiderent. Postremo, quoniam pseudoapostoli fictis angelorũ uisionibus, sese uenditabant apud simplices, Paulus uerã & insignẽ adducit uisionem, se raptum in tertium usq; cœlũ, atq; illic edoctũ quæ captũ hominũ excedãt. Hæc ferè capite decimo, undecimo & duodecimo. Septimo, ne per pseudoapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos, cum autoritate interminãs, ne tales eos offendat, ut sui dissimilis esse cogatur, aut ne sicut epistola sæuire coactus est, ita præsens quoq; sæuire cogatur, quod antehac non fecerit, cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. 13. Græcorum inscriptiones testantur hanc epistolam missam è Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta quæ nullo autore, sed cõmoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECUNDA.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α

CAPVT I.

PAulus apostolus Iesu Christi per voluntatem dei, ac Timotheus frater, congregationi Dei quæ est Corinthi, vnà cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia: Gratia vobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarũ, & Deus omnis consolationis, cõsolans nos in omni afflictione nostra, in hoc vt possimus consolari eos qui sunt in quauis afflictione per consolationem, qua nosipsos consolatur Deus. Quoniam sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & consolatio nostra. Siue autem affligimur, id fit pro vestri consolatione ac salute, quæ operatur in tolerantia earundẽ afflictionum, quas & nos patimur: siue consolationem accipimus pro vestri consolatione ac salute. Spes etiam nostra firma est pro vobis, cum sciamus quod quem admodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim volumus

Galat. 1
Ephe. 1
1. Petri. 1

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὡσαύτως κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως. οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς

ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χαρὰν σχῆτε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μή τι

mus vos ignorare fratres, de afflictione nostra quæ nobis accidit in Asia, quoniã supra modũ grauati fuimus supra vires, adeò vt desperauerimus etiam de vita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiã mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipsis, sed in deo, qui ad vitam suscitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit, in quo spem fixam habemus, quod etiã post hac erepturus sit, simul adiuuantibus & vobis, per deprecationem pro nobis, vt ex multis personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur pro nobis: nam gloriatio nostra hæc est, testimoniũ conscientię nostræ: quod cũ simplicitate & synceritate dei, nõ sapiẽtia carnali, sed per gratiã dei conuersati fuerimus in mundo, abundantius autem erga vos. Non enim alia scribimus vobis, q̃ quæ legitis aut etiam agnoscitis. Spero autem quod vsq; ad finem quoq; agnoscetis, quemadmodum & agnouistis nos ex parte, quoniã gloria vestra sumus, quemadmodum & vos nostra, in die domini Iesu. Et hac fiducia volebam ad vos venire prius, vt geminam apud vos inirem gratiã, & per vos pertransire in Macedoniam, & rursum à Macedonia venire ad vos, ac à vobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cum in animo versarem,

nuncubi

nuncubi leuitate ſum vſus? aut nũ quę cogito, ſecundũ carnem cogito? Vt ſit apud me quod eſt Matth. 5 Iacobi. 5. etiam, etiam, & quod eſt, non, non. Imo fidelis deus quod ſermo noſter erga vos, nõ fuit etiã & non. Nam Dei filius Ieſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt, per me & Syluanum ac Timotheum, nõ fuit etiam & non, ſed etiam per ipſum fuit. Quotquot enim ſunt promiſſiones dei, per ipſum ſunt etiam, & per ipſum amen, Deo ad gloriam per nos. Porrò qui cõfirmat nos vnà vobiſcum in Chriſtũ, & qui vnxit nos, deus eſt, qui etiam obſignauit nos, de ditq; arram ſpiritus in cordib' noſtris. Ego vero teſtem Deum inuoco in animam meam, quod parcens vobis, nondum venerim Corinthũ, nõ quod dominemur vobis nomine fidei, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri, nam fide ſtatis.

Cap. 11. Sed decreui apud memetipſum hoc, non iterum cũ dolore ad vos venire. Nam ſi ego mœrore vos afficiam, & quis eſt qui exhilaret me, niſi is qui mœrore afficitur ex me? Et ſcripſi vobis hoc ipſum, ne ſi veniſſem ad vos, dolorẽ caperẽ ex his, ex quibus oportebat me capere voluptatem, fiduciã hanc habens erga vos omnes, quod meũ gaudium omniũ veſtrum ſit. Nam ex multa afflictione & anxieta

τῃ

μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν διʼ ἡμῶν κηρυχθεὶς, διʼ ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν διʼ ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεὸς, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην σχῶ, ἀφʼ ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας

ἔγραψα

ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, κἀγὼ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις.

te cordis scripsi vobis per multas lachrymas, non vt mœrore afficeremini, sed vt cognoscere tis charitatē quam habeo abundantius erga vos. Quod si quis dolore affecit, nō me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauem omneis vos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à pluribus, adeò vt è diuerso magis condonare debeatis, & consolari, ne quo modo fiat, vt immodico dolore absorbeatur huiusmodi. Quapropter obsecro vos, efficite vt valeat in illum charitas. Nam & in hoc scripseram, vt cognoscerē probationem vestri, an ad omnia obedientes sitis. Cui vero condonatis aliquid, & ego condono. Nam & ego si quid condonaui, cui condonaui, propter vos cōdonaui in cōspectu Christi, ne occuparemur à Satana. Non enim illius cogitationes ignoramus. Cæterum cum venissem Troadem in euangeliū Christi, & ostium mihi esset apertum per dominū: non habui relaxationem spiritu meo, eo quod non inuenissem Titum fratrem meum, sed dimissis illis abij in Macedoniā. Deo autem gratia, qui semper triūphat per nos in Christo, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. Quoniā Christi bona fragrantia sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt:

pereunt: his quidem odor mortis ad mortem: illis vero odor vitæ ad vitam. Et ad hæc quis idoneus? Non enim sumus vt pleriq; cauponãtes sermonem dei, sed velut ex synceritate, sed velut ex deo in conspectu dei per Christum loquimur.

Cap. III

Incipimus rursus nosipsos commendare. Num egemus vt nonnulli cõmendatitiis epistolis apud vos, aut à vobis commẽdatitiis? Epistola nostra vos estis inscripta in cordibus nostris: quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus dũ declaratis quod estis epistola Christi, subministrata, à nobis inscripta, non atramẽto, sed spiritu dei viuentis, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autem huiusmodi habemus per Christũ erga deum, non quod idonei simus, ex nobisipsis cogitare quic quam tanquam ex nobisipsis: sed si ad aliquid idonei sumus, id ex deo est, qui & idoneos fecit nos ministros noui testamenti, non literæ, sed spiritus: nam litera occidit, spiritus autem viuificat. Quod si administratio mortis in literis, deformata in saxis, fuit in gloria, adeò vt non possent oculos intendere filij Israël in faciem Mosi propter gloriam vultus eius quæ aboletur, cur non potius administratio spiritus erit

Hebr. 4

Exod. 34

μνίοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατ' ὀφθαλμοὺς τοῦ θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. μὴ χρήζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ μὲν γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος

ματος ἔσαι ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσυνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασαι τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιῃρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα ἐστίν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ

erit in gloria? Nam si administratio condemnationis gloria: multo magis excellit administratio iustitiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum est in hac parte, propter eminẽtem gloriam. Etenim si quod aboletur fuit in gloria, multo magis id quod manet est in gloria. Itaque quum habeamus huiusmodi spem, multa libertate vtamur: & non quemadmodum Moses ponebat velamen in facie sua, ne intenderent filij Exod.34
Israël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati sunt sensus illorum. Nam vsque ad diem hodiernum, idem velamen in lectione veteris testamenti manet, nec tollitur velum, quod per Christum aboletur: sed ad hunc vsque diem quum legitur Moses, velamen cordibus illorum impositum est: at vbi conuersi fuerint ad dominum, tolletur velamen. Dominus autem spiritus est. Ioan.4
Porrò vbi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu.

Propterea quum ministeriũ Ca.IIII
hoc habeam', vt nostri misert' est Deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta

dedecoris, non versantes per astutiã neq; dolo tractantes verbum dei, sed manifestatione veritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiã hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc velatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt velatum est: in quibus deus huius seculi excæcauit sensus incredulorũ, ne illucescere illis lumen euangelij gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christũ Iesum dominum: nos autem seruos vestros ꝓpter Iesum. Quoniã deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere: qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ Dei in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, vt virtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus, premimur, at non anxij reddimur: laboramus, at non destituimur: persecutionem patimur, at non in ea deserimur: deiicimur, at non perimus: semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, vt & vita Iesu in corpore nostro manifestetur. Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita IESV manifestetur in mortali carne nostra. Itaque mors quidem in nobis agit, vita

Esaiæ. 6
Ioan. 12

μὴ πδριπατ͂ντες ἐν πανουργίᾳ, μὴ δὲ δολοῦντες τὸν λόγον τ͂ θεοῦ, ἀλλὰ τ͂ι φανερώσει τ͂ ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τ͂ν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τ͂ δόξης τοῦ χρισοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χρισὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦ. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τ͂ γνώσεως τ͂ δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χρισοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τ͂ δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τ͂ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν

ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θανάτος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

Οἴδαμεν γάρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

vita vero in vobis. Cæterum quum habeamus eundem spiritum fidei, iuxta illud quod scriptum est: Credidi, & ideo loquutus sum: & nos credimus, quapropter & loquimur, scientes quod qui suscitauit dominum Iesum, nos quoque per Iesum suscitabit, & constituet vobiscum. Nam omnia propter vos, vt beneficium quod exundauit, pluribus gratias agentibus exuberet in gloriam Dei. Propterea non defatigamur, sed quamuis externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouatur in dies singulos. Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ mirè supra modum æternum pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ videntur, sed ea quæ nō videntur. Nam quę videntur, temporaria sunt: at quæ non videntur, æterna. Psal. 115

Scimus enim, quod si terrenum nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex deo habemus, domicilium non manufactum, æternum in cœlis. Nam in hoc gemimus, domicilio nostro quod è cœlo est, superindui desiderantes. Si tamen induti, non nudi reperiemur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati, propterea quod nolimus exui, sed superindui, vt absorbeatur mortalitas Cap. V

talitas à vita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idem dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque bono animo sumus semper, & scimus quod quum domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus, nõ per speciem. Confidimus autem & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter cõtendimus, siue domi præsentes, siue foris peregrè agentes, vt illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corã tribunali Christi, vt reportet vnusquisq; ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum siue malũ. Scientes igitur terrorem illũ domini, suademus hominibus deo vero manifesti sumus. Spero aũt nos & in cõscientiis vestris manifestos esse. Nõ enim iterum nosipsos cõmendamus vobis, sed occasionem damus vobis gloriãdi de nobis, vt aliquid habeatis aduersus eos qui in facie gloriantur, & nõ in corde. Nã siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, vobis sani sumus, Charitas enim Christi cõstringit nos, iudicantes illud, quod si vnus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, vt qui viuunt, posthac non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

Rom. 14

ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους. θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

ὥστε

ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις,

xit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiam si cognouimus Christum secundū carnē, nunc tamen nō amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo noua creatura est. Vetera præterierunt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autem ex deo qui recōciliauit nosſibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū recōciliationis: quā doquidē deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē reconciliationis. Itaq; nomine Christi legatione fungimur, tanq̄ Deo vos obsecrāte per nos rogamus pro Christo, reconciliemini deo: eum enim qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia dei per illum. Esaię. 43 Apo. 21

Quin & adiuuantes obsecramus, ne in vacuum gratiam Dei receperitis. Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Ne quam vsquam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium, sed in omnibus commendemus nosipsos vt dei ministri, in tolerantia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in seditioni- Cap. VI. Esaię. 49 1. Cor. 4

bus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate non simulata, in sermone veritatis, in potentia Dei, per arma iustitiæ dextra ac sinistra, per gloriam & ignominiã, per conuitia & laudes, quasi impostores, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti, quasi morientes, & ecce viuimus: quasi correpti, & non occisi: quasi dolentes, semper tamen gaudentes: quasi pauperes, multos tamen ditantes: vt nihil habẽtes, & tamẽ omnia possidentes. Os nostrum apertum est erga vos Corinthij: cor nostrum dilatatum est: non estis angusti in nobis, sed angusti estis in viscerib⁹ vestris. Eandem autem remunerationem vt à filiis exigo. Dilatemini & vos, ne ducatis iugum cum incredulis. Quod enim cõsortiũ iustitiæ cũ iniustitia? aut quæ cõmunio luci cũ tenebris? aut quæ concordia Christo, cũ Belial? aut quę pars fideli cũ infideli? aut quid conuenit tẽplo dei cũ simulacris? Nam vos templũ estis dei viuẽtis, quẽadmodũ dixit deus: Inhabitabo ĩ illis, & inambulabo, & ero illorũ deus: & ipsi erunt mihi populus. Qua propter exite de medio illorũ, & separemini ab illis, dicit dominus: & immũdũ ne tetigeritis, & ego suscipiã vos, & ero vobis

Eccli.13

1.Co.3.6

Leui.26.

Esaiæ.52

loco

ποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετ' ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτησθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς

ὡς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παῤῥησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν, πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι γὰρ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γάρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ

loco patris, & vos eritis mihi vice filiorum ac filiarum: dicit dominus omnipotens.

Has igitur promissiones cũ habeamus charissimi, mũdemus nosipsos ab omni inquinaméto carnis, ac spiritus: perficientes sanctimoniã cũ timore dei. Capaces estote nostri: neminẽ læsimus, neminẽ corrupimus, neminẽ fraudauimus. Nõ hoc ad cõdemnationem vestri dico. Si quidẽ iam ante dixi vobis, ꝙ in cordibus nostris estis ad cõmoriendũ & cõuiuendũ. Multa mihi fiducia erga vos, multa mihi gloriatio de vobis, impletus sum cõsolatione, vehemẽter exundo gaudio in omni afflictione nostra. Etenĩ cũ venissem⁹ in Macedoniã, nullã habuit relaxationem caro nostra, sed in omnib⁹ affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verũ qui cõsolatur humiles, cõsolatus est nos deus per aduentũ Titi: non solũ autẽ per aduentum illius, verũetiam per cõsolationem quã ille accepit de vobis, cũ annũciaret nobis vestrũ desideriũ, vestrum fletum, vestrũ pro me studiũ, adeò vt magis gauisus fuerim. Nam etiam si contristaui vos per epistolam, nõ me pœnitet, etiam si pœnituisset. Video nanque ꝙ epistola illa, tametsi ad tempus contristauit vos. Nunc gaudeo, non quòd contristati fueritis, sed ꝙ contristati sitis ad pœni-

Ca. VII.

1.Pet.2.2 tentiam. Nã cõtristati estis secundũ deũ,sic vt nulla in re detrimẽto sitis affecti per nos. Nã qui secundũ deũ est dolor,ispœnitentiã ad saluté haud pœnitẽdã parit: cõtrà mũdi dolor mortem affert. Ecce enĩ istuc ipsum quod secũdũ deũ cõtristati fuistis, quãtam ĩ vobis genuit sollicitudinẽ, imò satisfactionem, imò indignationẽ, imò timoré, imò desideriũ,imò emulationẽ, imò vindictã? Siquidẽ vbiq; cõmendastis vosipsos,q̃ puri sitis in eo negocio. Proinde tam etsi scripsi vobis,nõ id feci ei⁹ causa qui lęserat,nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id vt palam fieret studiũ vestrũ pro nobis apud vos ĩ cõspectu dei. Idcirco cõsolationẽ accepimus ex cõsolatiõe vestri:quin vberius insuper gauisi fuim⁹ ob gaudiũ Titi,q̃ refocillatus sit spirit⁹ illius ab omnibusvobis. Quod si quid apud illũ de vobis gloriatus sũ, non fuerim pudefactus, sed vt omnia cum veritate locuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra qua vsus erã apud Titũ,veritas facta est. Et viscera illius maiorẽ in modũ erga vos affecta sunt,dum recolit omniũ vestrum obediẽtiã, quemadmodũ cum timore ac tremore excepe ritis ipsum. Gaudeo quod in omnibus confidam vobis.

Ca. VIII Certiores autem vos facio fratres, de gratia dei, quæ data fuit in

γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν· ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη, θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν. περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴτι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστὶν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοὴν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω, ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην

μένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸ πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τῖτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτίσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν.

εἰ γὰρ ἡ

fuit ĩ ecclesiis Macedoniæ, quoniam per multã probationem afflictionis exuberauit gaudiũ illorũ, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias simplicitatis ipsorũ. Nam pro viribus, testor, etiã supra vires prõpti fuerunt, multa cum obtestatione rogãtes nos, vt beneficiũ & societatẽ ministerij susciperemus in sanctos: ac nõ quatenus sperabam⁹, quinetiã semetipsos dediderũt primũ domino, deinde & nobis per voluntatẽ dei, ĩ hoc vt adhortaremur Titum, vt quẽadmodũ antè cœpisset, ita & cõsummaret hãc quoque erga vos beneficentiã. Imò quẽadmodum vbiq; abũdatis fide, & sermone, & sciẽtia, & omni diligẽtia, & in ea quæ ex vobis erga nos est charitate, facite vt in hac quoq; beneficẽtia abũdetis. Nõ secundum imperium loquor, sed per sollicitudinẽ erga alios, etiã vestræ dilectionis synceritatẽ approbans. Nostis enim beneficentiã domini nostri Iesu Christi, quod propter vos pauper factus sit, cũ esset diues, vt vos illius paupertate ditesceretis. Et cõsiliũ in hoc do, nã hoc vobis cõducit: qui quidẽ nõ solum facere, verũ etiã velle iam cœpistis anno superiore. Nunc autẽ & illud quod facere cœpistis, perficite: vt quẽadmodum volũtas prõpta fuit, ita & perficiatis ex eo quod potestis.

Rom. 10

Etenim si

Etenim si prius adsit animi prō
ptitudo,ea iuxta quicquid illud
est quod possidet aliquis, acce-
pta est, nō iuxta id quod nō pos
sidet. Non enī vt aliis relaxatio
sit, vobis autē angustia, sed vt ex
æquabilitate in præsenti tēpore
vestra copia illorum succurrat
inopiæ, & illorū copia vestræ
succurrat inopiæ, vt fiat æqua-
bilitas, quemadmodū scriptum
Exo.16 est: Qui multum habebat, huic
nihil superfuit: & qui paulū ha
bebat, is nihilomin⁹ habuit. Gra
tia aūt deo, qui dedit eandē sol-
licitudinem pro vobis in corde
Titi, qui exhortationē acceperit:
quin potius cū esset diligē-
tior, suapte spōte ad vos venerit.
Misimus autē vna cū illo fratrē
eum cuius laus est in euangelio
per omnes ecclesias: nec id so-
lum, verūetiā delectus est ab ec
clesiis comes peregrinatiōis no
strę, cū hac beneficētia, quę ad-
ministratur à nobis ad eiusdem
domini gloriā, & animi vestri
promptitudinē declinātes hoc,
ne quis nos carpat in hac exu-
berātia quæ administratur à no
Rom.12 bis, procurantes honesta, nō tā-
tum coram domino, sed etiā co
ram hominibus. Misimus autē
vnà cum illis fratrem nostrum,
quē probaueramus in multis sę-
penumero diligentē, nunc autē
multo diligētiorem, ob multam
fiduciam, quam habeo erga
vos, siue Titi nomīe, qui socius
meus est,

ἐαν γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, κα-
θὸ ἐὰν ἔχῃ τις, εὐπρόσδεκτος, οὐ
καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλ-
λοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ'
ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν και-
ρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐ-
κείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκεῖ-
νων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ
ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται
ἰσότης, καθὼς γέγραπται, ὁ τὸ
πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ
ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις
δὲ τῷ θεῷ, τῷ διδόντι τὴν αὐ-
τὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ
καρδίᾳ Τίτου, ὅτι τὴν μὲν πα-
ράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιό-
τερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος
ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμ-
ψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελ-
φὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγ-
γελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλη-
σιῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειρο-
τονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν,
συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι
ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡ-
μῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου
δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν,
στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡ-
μᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι
ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡ-
μῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μό-
νον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ
ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμ-
ψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν
ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολ
λοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄν-
τα. νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον,
πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς,
εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς,
καὶ εἰς

μὴ ἐξ ὑμᾶς σωβργὸς εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. τῶν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

meus est, & erga vos adiutor, siue aliorũ, qui fratres nostri sunt & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documentũ charitatis vestrę, & nostrę de vobis gloriationis, in eos demõstretis etiam in cõspectu ecclesiarum.

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε, μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡσεὶ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν

Nã de subministratiõe quidẽ quæ fiat in sanctos, superuacuũ est mihi scribere vobis. Noui enim prõptitudinẽ animi vestri, quã de vobis iacto apud Macedones, quod Achaia parata est ab anno superiore, & vestrũ exẽplum prouocauit cõplures. Misi tamẽ hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de vobis, inanis fiat in hac parte, vt quẽadmodũ dicebã, parati sitis, ne quo pacto fiat, vt si mecũ venerint Macedones, & offenderint vos imparatos, nos pudore suffundamur, vt ne dicam vos in hoc argumẽto gloriationis. Proinde necessarium arbitratus sum adhortari fratres, vt prius accederent ad vos, & præpararent iam antè promissam bonam collationem vestrã, vt ea sit in promptu, sic tanquã bona collatio, & nõ tãquam fraudatio. Illud autẽ dico: Qui sementẽ facit parcè, is parcè messurus est: & qui semẽtem facit libẽter ac benigne largiẽdo, copiosè messurus est. Vnusquisq; secundum propositũ cordis, nõ ex molestia aut ex necessitate: nã hilarem datorẽ diligit deus. Potens est autem deus Cap. IX. Eccli. 35

efficere,

efficere, vt totum beneficium in vos exuberet: vt in omnibus omnem sufficientiam habentes, exuberetis in omne opus bonum, quemadmodum
Psal. 111. scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum. Porrò qui suppeditat semen seminanti, is & panem in cibum suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat prouentus iustitiæ vestræ, vt in omnibus locupletemini, in omnem simplicitatem, quæ per nos efficit, vt gratiæ agantur Deo. Nam functio huius ministerij non solum supplet ea quæ desunt sanctis, verumetiam exuberat in hoc, quod per multos agantur gratiæ Deo, qui per probationem ministerij huius glorificant Deum super obedientia consensus vestri in euangelium CHRISTI, &de simplicitate communicationis in ipsos,& in omneis, & in illorum oratione pro vobis, qui desiderant vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. Gratia autem Deo super inenarrabili suo munere.

Cap. x. Cæterum ipse ego Paulus, obsecro vos per lenitatē & mansuetudinem CHRISTI, qui iuxta faciem quidem humilis sum inter vos, absens tamen audax sum erga vos. Rogo autem vos, ne præsens audeam ea fiducia,

πᾶσαν χαρίν πλουτιζόμενοι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει,

σει, ἢ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα πϱιπατοῦντας. ἐν σαϱκὶ γὰϱ πεϱιπατοῦντες οὐ κατὰ σάϱκα στϱατευόμεθα. τὰ γὰϱ ὅπλα τῆς στϱατείας ἡμῶν οὐ σαϱκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πϱὸς καθαίϱεσιν ὀχυϱωμάτων, λογισμοὺς καθαιϱοῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιϱόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χϱιστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παϱακοὴν, ὅταν πληϱωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πϱόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χϱιστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χϱιστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χϱιστοῦ. ἐὰν δὲ γὰϱ καὶ πεϱισσότεϱόν τι καυχήσωμαι πεϱὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύϱιος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίϱεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαϱεῖαι καὶ ἰσχυϱαὶ, ἡ δὲ παϱουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παϱόντες τῷ ἔϱγῳ. οὐ γὰϱ τολμῶμεν ἐγκϱῖναι ἢ συγκϱῖναι ἑαυτούς τισι τῶν

ducia, qua existimor audax fuisse in quosdam qui putant nos veluti secũdum carnem ambulare: nam in carne ambulantes non secundum carnem militamus. Siquidẽ arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionẽ munitionum, quibus armis consilia demolimur, & omnem celsitudinem quæ extollitur aduersus cognitionẽ dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediendum Christo, & in promptu habemus vindictã ad uersus omnẽ inobedientiã, cum impleta fuerit vestra obedientia. Quæ in conspectu sunt, videtis? Si quis de seipso confidit, quod Christi sit, illud rursum perpendat ex seipso, quod quẽadmodum ipse Christi est, ita & nos Christi sumus. Nam si & amplius quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit dominus nobis in ædificationem, & non in destructionem vestri, non pudefiam, ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas. Nam epistolæ quidẽ, inquit, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contemptus. Hoc reputet qui istiusmodi est, quod quales sumus sermone per epistolas, cum absumus, tales sumus, & cum adsumus facto. Non enim sustinemus inserere, aut cõferre nosipsos cũ quibusdã qui

seipsos

seipsos commẽdãt. Sed isti non intelligunt, quòd ipsi inter sese seipsos metiuntur, & comparãt semet sibi. At nos non in immẽ sum gloriabimur, verum iuxta mensuram regulæ, qua partitus est nobis deus, mensuram pertin gendi etiam vsq; vos: non enim quasi nõ pertingamus vsque ad vos, extendimus nosipsos supra modum. Nam vsq; ad vos quoque peruenimus in euangelio Christi, non in immensum glo riantes super alienis laboribus, sperantes futurũ, vt suboleſcente fide vestra in vobis, magnificemur iuxta regulam nostrã in exuberantiam, vt iis quoque regionibus quę vltra vos sunt, euã gelizem non per alienã regulã, vt de his quæ parata sunt gloriemur: sed qui gloriatur, in do mino glorietur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed is quem dominus commendat.

Cap. xi. Vtinam toleraſſetis me paulisper in insipientia mea: imò & suffertis me: nam zelotypus sum erga vos, dei zelo. Adiunxi enim vos vni viro, vt virginem
Gen. 3. castam exhiberetis Christo: sed metuo ne quà fiat, vt quẽadmodum serpens Euam decepit ver sutia sua, ita corrumpantur sensus vestri à simplicitate, quæ erat erga Christũ. Nam si is qui venit, aliũ Iesum prædicat, quẽ non prædicauimus; aut si spiritum

τὴν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστιν δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ, ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μή πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν. εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύ-

ξαμεν,

ξάμην, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει, ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται

tum alium accipitis, quem non accepistis: aut euãgelium aliud, quod non accepistis, rectè sustinuisse tis. Arbitror enim me nihilo inferiorem fuisse eximiis apostolis. Cæterum licet imperitus sim sermone, nõ tamẽ scientia. Verũ vbiq; manifesti fuimus in omnibus erga vos. Num illud peccaui, quod meipsum humiliarim, vt vos exaltaremini? quod gratuito euangeliũ dei prædicauerim vobis? Cæteras ecclesias deprædatus sum acceptо ab illis stipendio, quo vobis inseruirem. Et cum apud vos essem & egerem non onerosus fui cuiquam. Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui venerant à Macedonia: & in omnibus sic me seruabã, ne cui essem onerosus: atq; ita seruabo. Est veritas Christi in me, quod hæc gloriatio non interrũpetur cõtra me in regionibꝰ Achaiæ. Quapropter? An q non diligã vos? Deus nouit. Verum q facio, idẽ & faciam, vt amputem occasionẽ iis qui cupiunt occasionem: vt in eo de quo glorian tur, reperiantur, quẽadmodũ & nos. Siquidẽ istiusmodi pseudo apostoli, operarij dolosi sunt, sumpta pson a apostolorũ Christi? atq; haud mirũ quãdoquidẽ ipse satanas transfiguratur in angelũ lucis. Nõ magnũ est igitur, si & ministri illius personã in se transferunt, quasi sint ministri

nistri iustitiæ, quorum finis erit iuxta opera eorũ. Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse, alioquin & iam vt insipientẽ accipite me, vt paululũ quiddã & ego glorier. Quod dico, non dico secundum dominũ, sed velut per insipientiam, in hoc argumẽto gloriationis. Quandoquidẽ multi gloriantur secundũ carnem, & ego gloriabor. Libẽter enim suffertis insipiẽtes quũ sitis sapientes. Suffertis enim, si quis vos in seruitutem adigit, si quis exedit, si quis accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit: iuxta cõtumeliã loquor: perinde quasi nos infirmi fuerimus. Imò in quocunq; audet aliquis (per insipientiã loquor) audeo & ego. Hebræi sũt, 1. Cor. 4
Supra 6 sum & ego. Israelitæ sunt, sum & ego. Semen Abrahæ sunt, sũ & ego. Ministri Christi sunt (desipiens loquor) excellentius sum ego: in laboribus copiosius, in verberib⁹ supra modũ, in carceribus abũdãtius, in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies 1. Thess. 3
quadragenas plagas, vna minus, accepi: ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragiũ feci, noctem ac diem in profundo egi, in itineribus sæpẽ, in periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos Act. 16. Act. 28.

fratres,

ἔσαι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν. ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσί, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ, ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, ἀπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις,

φοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπισύστασίς μοι, ἡ καθ' ἡμέραν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ δι' ὑρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἔξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις

fratres, in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidunt, incumbēs mihi quotidiana cura omnium ecclesiarū. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis offenditur, & ego non vror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meę sūt, gloriabor. Act. 20

Deus & pater domini nostri IESV CHRISTI, qui est laudandus in secula, nouit quod non mentiar. In Damasci ciuitate, gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorum vrbe, cupiens me cōprehendere, ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugique manus eius. Gloriari sanè non expedit mihi, veniam enim ad visiones & reuelationes domini. Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim, an in corpore nescio: an extra corpus, nescio: deus nouit, raptum huiusmodi in tertium vsque cœlum: & scio huiusmodi hominem, an in corpore, an extra corpus, nescio: deus nouit raptum fuisse in paradisum, & audisse arcana verba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homine gloriabor: de meipso verò non gloriabor, nisi super infirmitatibus meis. Nam si voluero gloriari, non Ca. XII. Act. 9.

ero insipiens, veritatē enim dicam: sed parco vobis, ne quis de me cogitet, supra id qđ videt esse me, aut quod audit ex me. Et ne excellentia reuelationum supra modum efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnē, nuncius satanæ: vt me colaphis cæderet: ne supra modum efferrer. Super hoc ter dominum rogaui, vt discederet à me: & dixit
Deut. 3. mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus mea per infirmitatē perficitur. Libentissime igitur gloriabor potius super infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Quamobrem placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in anxietatibus pro Christo. Quum enim infirmus sū, tunc robustus sum, Factus sum insipiens gloriando. Vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commēdari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis, tametsi nihil sum signa quidem apostoli peracta fuerunt inter vos cum omni patientia, & signis, & prodigiis, & potentibus factis. Nam quid est in quo fuistis inferiores ceteris ecclesiis, nisi quod ipse ego nō fuerim vobis onerosus? Condonate mihi hanc iniuriam. Ecce tertio propensus animo sum, vt veniam ad vos, nec ero vobis onerosus. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos.

Non

ἀδελφείας μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ· καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι, γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ'

ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατ' ὀφθαλμοὺς τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν, τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοὶ ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ μου ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προεῖπα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν,

Non enim debent filij parentibus recondere, sed filiis parẽtes. Ego verò libẽtissimè impendã, & expendar pro animabus vestris: licet vberius vos diligens, minus diligar. Sed esto, ipse nõ grauaui vos: verũ quum essem astutus, dolo vos cepi. Num per quenquam eorum quos misi ad vos, expilaui vos? Rogaui Titum, & vnà cũ illo misi fratrẽ. Num quid à vobis extorsit Titus? An non eodem spiritu ambulauimus? an non iisdem vestigiis? Rursum arbitramini qđ nos vobis excusemus? In cõspectu Dei, in Christo loquimur, sed omnia charissimi ℘ vestra ædificatione. Nã metuo ne quà fiat vt si venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis. Ne quo modo sint cõtentiones, æmulationes, iræ, cõcertationes, obtrectatiões, susurri, tumores, seditiões. Ne iterũ vbi venero, humilem faciat me deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccauerunt: nec eos pœnituit immundiciæ, libidinisq; & impudicitiæ quam patrarunt. Gal. 5.

Hic tertius erit aduẽtus meus ad vos. In ore duorum testiũ aut trium constituetur omne verbum. Prædixi & prædico, vt præsens quũ essẽ iterũ, ita & absens nunc scribo iis qui ante peccauerunt, & reliquis oĩbus, Ca. xiii Deut. 17. Matt. 18. Ioan. 8. Heb. 10.

quod si venero denuo, non parcam. Quandoquidē experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos nō est infirmus, sed potens est in vobis. Nam quamuis crucifixus fuit ex infirmitate, viuit tamen ex virtute dei. Siquidē & nos infirmi sumus in illo, sed viuemus cū illo ex virtute dei erga vos. Vosipsos tentate, num sitis in fide. Vosipsos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quod Iesus Christus in vobis est? Nisi forsitan reprobi estis. At spero vos cognituros q̄ nos nō simus reprobi. Opto autē apud deum, ne quid mali faciatis: non quo nos probati appareamus, sed vt vos quod honestū est, faciatis: nos verò veluti reprobi simus. Non enim possumus quicquam aduersus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus enim cū nos infirmi fuerimus, vos autem validi fueritis. Hoc autem insuper optamus, vestram integritatem. Propterea hæc absens scribo, ne quum præsens fuero, rigidus sim iuxta potestatem quam dedit mihi dominus in extructionem, & non in destructionem. Quod superest fratres, valete, integri estote, consolationem habete, vnanimes sitis, in pace agite, & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum. Salutate vos mutuo sancto osculo. Salutant vos sancti omnes. Gratia domini

πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχόμαι δὲ πρὸς τὸν θεόν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ κύριος ἔδωκέ μοι εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες.

ἡ χάρις

ἡ χαρὶς τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

mini Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

Ad Corinthios, secunda.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARgumentum per D. Erasmum Roterodamum.

GAlatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta D. Hieronymum originis ingenium, ingenii tarditate referebant. Quanquidem & Hilarius Gallus ipse in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgãs ἀγόνιστους, appellat. Ad quorum ingenium suum attemperans sermonem acerbius illos castigat, quàm ullos in cæteris epistolis, & reprehendit magis quàm docet: ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret authoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam non agit, ut a legis Mosaicæ seruitute inuitet ad Euangelii gratiam. Quod idem agit in epistola ad Romanos: nam utrisque idẽ error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Romani primum in Iudaismum inducti, postea resipuerunt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaismum retracti fuerunt. Quod Romani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudẽtiæ. Contra quod Galatæ Christum amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismum relapsi, leuitatis atque stultitiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi, & Pauli authoritatẽ calumniis eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui sibi non constaret, nunc legis utens ceremoniis, susceptis uotis, rasóque capite, & circunciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans potius audiendos qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent quique dominum Iesum uidissent, cum Paulus nec uidisset Christum, & discipulorum duntaxat discipulus esset non Christi. Proinde Paulus uehementi & acri oratione, neque enim est ulla epistola concitatior, salubrique austeritate, & clementi sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit authoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod Euangelii prædicandi authoritatem à Christo iam immortali cœlitus accepisset, atque hoc authore fretum in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, prius quàm cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neque quicquam tamen ab illis adiutum esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis CHRISTI præconem egisse, donec admonitus diuinitus Hierosolymam reuersus una cum Barnaba ac Tito, cum primariis apostolis contulit euangelium suum, non quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed

ut eorum

ut eorum comprobatione, quorum summa erat apud omnes authoritas, magis confirmarentur cæteri, sed ita contulisse cum Petro ut ab illo nihil accesserit quod ad Euangelii rem attineret, & adeò non fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis communibus uescentem, ubi se metu superuenientium Iudæorum è conuiuio subduceret, palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicam, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius prosequitur, uersus ad Galatas, demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in Euangelio spiritum: in illa umbras, in Euangelio lucem: in illa imagines, in Euangelio ueritatem: in illa seruitutem, in Euangelio libertatem. Dementiæ uero esse gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, secundo, tertio & quarto. Deinde grauiter intermina tus eis, ne circuncisione recepta turpiter se dedant in seruitutem legis, ostendit Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad bene merendum de iis, qui nos si dem edocuerunt. Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt, æterna debe ri præmia, cum ceremoniis temporariis, temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circuncidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut authores huius facinoris. Cui morbo affines sunt, qui hodie nouos cultus & prodigiose insignes reperiunt, ut dicatur: Hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut apparet, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit, quum in aliis soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso ciuitate, Græcorum inscriptiones ab urbe Roma.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Galatas.

CAPVT I.

PAulus apostolus non ab hominibus, neq; per hominē, sed per Iesū Christum, ac deū patrem, qui suscitauit illū ex mortuis, quiq; mecum sunt omnes fratres, eccleſiis Galatiæ: Gratia vobis, & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos ex præsenti seculo malo, iuxta voluntatem dei & patris nostri, cui gloria in secula seculorum, Amen. Miror quod à Christo, qui vocauit vos per gratiā, adeò cito transferamini in aliud euangelium, qđ non est aliud, nisi quod quidam sunt qui turbant vos, & volunt inuertere euangeliū Christi. Cæterū etiam si nos aut angelus è cœlo prędicauerit vobis euangeliū, præter id quod prædicauimus vobis, anathema sit. Quemadmodum antè diximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis prædicauerit euāgeliū, præter id qđ accepistis, anathema sit. Nunc enim vtrū hominibus suadeo, an deo? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus

2.Cor.1
Ephe.1
1.Petri.1
1.Cor.17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α

ΠΑῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος

δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐ δὲ γὰρ ἐγὼ παρ' ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτὲ ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτὴν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτερῶς ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ταῖς ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε,

νῦν

seruus haudquaquã essem. Notum autem vobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominẽ. Neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersationem quondam in Iudaismo, quod supra modũ persequebar ecclesiã dei, ac depopulabar illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, cũ vehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast vbi deo, qui segregauerat me ab vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam in hoc, vt reuelaret filium suum per me, visum est vt prædicarem ipsum inter gentes, continuo, non contuli cum carne & sanguine, neq; redij Hierosolymã ad eos qui ante me fuerant apostoli: sed abij in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis redij Hierosolymã, vt viderem Petrum, & mansi apud illum dies quindecim. Aliũ autẽ ex apostolis non vidi quenquam, nisi Iacobum fratrem domini. Porrò quæ scribo vobis, ecce coram deo non mentior. Deinde veni in regiones Syriæ Ciliciæq; Eram autem ignotus iuxta faciem ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat,

Act. 9

Philip. 3.

qui

qui persequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat, & glorificabant in me deum.

Cap. 11. Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam, vnà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationẽ, & contuli cum illis euangelium, quod prædico inter gentes, sed priuatim cum iis qui erant in precio, ne quo modo ī vanũ curre rẽ aut cucurrissem, Sed neque Titus qui mecũ erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circuncîdi propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierãt ad explorandum libertatẽ nostrã, quã habemus in Christo Iesu. quo nos in seruitutem adigerẽt. Quibus ne ad tẽpus quidem cessimus per subiectionem vt veritas euangelij permaneret apud vos. Ab iis autem qui videbantur aliquid esse, quales aliquando fuerit, nihil mea refert. Rom. 2 Ephe. 6 Col. 3 Act. 10 1. Petri. 1 Iacobi. 2 Personã hominis deus nõ accipit. Nam mihi qui videbantur esse in precio, nihil cõtulerũt. Imò contrà cũ vidissent mihi cõcreditum fuisse euangeliũ præputij, quemadmodũ Petro circuncisionis. Nam qui efficax fuit in Petro ad apostolatũ circuncisionis, efficax fuit & in me erga gentes. Quũq; cognouissent gratiam mihi datã Iacobus & Cephas & Ioannes, qui videbantur

νῶν εὐαγγελίζεσθαι τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν. κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον ἄνθρωπου θεὸς οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο· ἀλλὰ τοὐναντίον ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι,

ἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθεν Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων· εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ

bantur esse columnæ, dextras dederunt mihi ac Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi vero in circũcisionem apostolatu fungeremur, tantũ vt pauperum memores essemus. In quo & diligens fui. vt hoc ipsum facerẽ. Cum autẽ venisset Petrus Antiochiam, palam illi restiti, eo quod reprehensus esset. Nã antequam venissent quidam à Iacobo, vnà cũ gentibus sumebat cibum: cum autẽ venissent, sub duxit ac separauit se ab illis, metuens eos qui erant ex circunci sione, ac simulabant vnà cũ illo cæteri quoq; Iudæi, adeò vt Barnabas simul abduceretur in illorum simulationem. Verũ vbi vidissem, quod nõ recto pede incederent ad veritatẽ euangelij, dixi Petro coram omnibus: Si tu cum sis Iudæus, gentiliter agis, ac nõ Iudaicè, cur gẽtes cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi, & nõ ex gentibus peccatores: quoniam scimus non iustificari hominẽ ex operibus legis. nisi per fidem Iesu Christi & nos in Christum Iesum credidimus, vt iustificaremur ex fide Christi, & nõ ex operib⁹ legis, propterea qđ non iustificabitur ex operibus legis omnis caro. Quod si dũ quærimus iustificari per Christũ, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati minister est? Absit. Nã si quæ destruxi, ea rursum ædifi Rom. 3

co,

co,trāſgreſſorē meipſum cōſtituo. Ego enī per legē legi mortuus fui,vt deo viuerem,vnà cū Chriſto crucifixus ſum. Viuo tamen, non iā ego,ſed viuit in me Chriſtus. Vitā autem quam nunc viuo in carne,per fidē viuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſū pro me. Nō aſpernor gratiā dei. Nam ſi per legem eſt iuſtitia, igitur Chriſtus fruſtra mortuus eſt.

Ca.iii. Infrà.5 O ſtulti Galatæ,quis vos faſcinauit, vt nō crederetis veritati?quibus præ oculis Ieſus Chriſtus ante fuit depictus,inter vos crucifixus. Hoc ſolū cupio diſcere à vobis: Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis,an ex prędicatione fidei? Adeo ſtulti eſtis, cū ſpiritu cœperitis , nūc carne cōſummamini? Tā multa paſſi eſtis fruſtra, ſi tamē & fruſtra. Qui igitur ſubminiſtrat vobis ſpiritū,& opatur virtutes in vobis,vtrū ex operibus legis,an ex prædicatiōe fidei id facit? Quēadmodū Abrahā credidit deo, & imputatū eſt illi ad iuſtitiā. Scitis igitur quod qui ex fide ſunt,ij ſint filij Abrahæ. Præuidens autem ſcriptura, quod ex fide iuſtificet gentes deus, prius rem lætam nunciauit Abrahæ: Benedicētur,inquiens,in te omnes gentes. Itaq; qui ex fide ſūt, benedicuntur cum fideli Abraham. Nam quotquot ex operibus legis ſunt, execrationi ſunt obnoxij

Gen.15 Rom.4 Iaco.2 Gene.22

οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν. ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴγε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως, εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν.

εἰσίν. γέγραπται γάρ. ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ. ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ

obnoxij. Scriptū est enim: Execrabilis omnis, qui non māserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Quòd autē in lege nullus iustificetur apud deū, palàm est. Si quidē iustus ex fide viuet, lex aūt nō est ex fide, sed qui fecerit ea homo, viuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dū pro nobis factus est execratio. Scriptum est enim, Execrabilis omnis qui pendet in ligno, vt in gentes benedictio Abrahæ veniret per Christum Iesum vt promissionē spiritus acciperemus per fidē. Fratres, secundum hominem dico, Hominis licet testamentum, tamē si sit comprobatum, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius. Nō dicit, Et seminibus, tanquam de multis, sed tanquam de vno: & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autem dico, testamentum antè comprobatum à deo erga Christum, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, vt abroget promissionē. Nā si ex lege est hæreditas, nō iam est ex promissiōe. Atqui Abrahæ per promissionem donauit deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones addita fuit, donec veniret semen cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu interceſſoris. Interceſſor autem vnius nō est, at deus

Deut.25
Abac.2
Rom.10
Heb.10
Leui.18
Deut.21
Heb.9
Rom.4
Rom.5

at deus vnus est. Lex igitur nũ est aduersus ꝓmissiões dei? Absit. Etenī si data fuisset lex, quæ possit viuificare, vere ex lege esset iustitia. Sed cõclusit scriptura omnia sub peccatum, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterũ antequam venisset fides, sub lege custodiebamur, cõclusi in eam fidem quæ erat reuelanda. Itaq; lex pædagogus noster fuit ad Christum, vt ex fide iustificaremur. At postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nam quicunq; baptizati estis, Christũ induistis. Nõ est Iudæus, neq; Græcus. Non est seruus neque liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim vos vnus estis in Christo Iesu. Quod si vos estis Christi, igitur Abrahę semẽ estis, & iuxta promissionem hæredes.

Rom. 6

Ca. IIII

Dico autem, quàm diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad tẽpus quod pater præscripserit. Sic & nos cum essemus pueri, sub elementis mundi eramus, in seruitutẽ adacti. At vbi venit plenitudo tẽporis, emisit deus filiũ suum, factum ex muliere, factum legi obnoxiũ: vt eos qui legi erant obnoxij, redimeret, vt adoptione ius filiorum

ἔσιμ, ὁ δὲ θεὸς ἓις ἐσίμ. ὁ οὖμ νόμος κατὰ τ ἐπαγγελιῶμ τ θεοῦ μὴ γένοιτο. εἰ γὰ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂμ ἐκ νόμ ἦμ ἡ δικαιοσύη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησ χριστ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίσιμ, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίσιμ ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶμ γέγονεν εἰς χριστόμ, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τ πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόμ ἐσμεν. πάντες γὰ υἱοὶ θεοῦ ἐστὲ διὰ τ πίστεως ἐν χριστῷ ἰησ. ὅσοι γὰ εἰς χριστὸμ ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος, οὐδὲ ἕλλην. οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν, καὶ θῆλυ. πάντες γὰ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν χριστῷ ἰησ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους, ἄχρι τ προθεσμίας τ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸμ αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν

ὑοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐσε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον, ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε, τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, καὶ τὸν πειρασμὸν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλῆτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν.

filiorum acciperemus. Quoniã autẽ estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantẽ, Abba, pater. Itaq; iã non Rom. 8
es seruus, sed filius: quod si filio, & hæres dei per Christum. Sed tum quidem cum ignoraretis deum, seruiebatis iis qui natura non sunt dij. At nunc postea quam cognouistis deum, quin potius cogniti estis à deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quibus iterum ab integro seruire vultis? Dies obseruatis & menses & tẽpora & ãnos. Metuo de vobis, ne frustra laborauerim erga vos. Estote vt ego sum, quãdo quidẽ & ego sum vt vos, fratres rogo vos. Nihil me læsistis. Nostis q̃p per infirmitatem carnis euãgelizarim vobis prius, & experimentũ mei q̃d erat in carne mea, nõ estis aspernati, neq; respuistis, sed me velut angelum dei suscepistis, velut Christum Iesum. Quæ est igitur beatitudo vestra? Testimonium enim reddo vobis, q̃d si fieri potuisset, oculos vestros effossos dedissetis mihi. Igitur inimicus factus sum vobis vera loquendo vobis? Ambiunt vos non bene, imò excludere vos volunt, vt ipsos æmulemini. Bonũ autẽ est æmulari in re bona semper, & non solũ quũ præsens sum apud vos filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in

ſtus in vobis. Vellem aũt adeſſe apud vos nunc & mutare vocẽ meam quoniam conſilij inops ſum in vobis. Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe legem ipſam nõ auditis? Scriptũ eſt enĩ, quod
Gen.21 Abraham duos filios habebat,
Rom.9 vnũ ex ancilla, & vnũ ex libera. Verum is qui ex ancilla natus eſt, ſecundũ carnem natus eſt: qui vero ex libera, per repromiſſionem, quę per allegoriã dicũtur. Nam hæc ſunt duo teſtamẽta, vnũ quidem à monte Sina, in ſeruitutẽ generans, quæ eſt Agar: nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, confinis eſt autem ei, quæ nunc vocatur Hieruſalem: ſeruit autem cũ filiis ſuis. At quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Scriptum eſt e-
Eſa.54 nim: Lætare ſterilis quæ nõ paris, erumpe & clama quæ non parturis, quoniam multi liberi deſertæ, magis quàm eius quæ habet virum. Nos autem fratres ſecundum Iſaac promiſſio-
Rom.9 nis filij ſumus. Sed quemadmodum tunc is qui ſecundum carnem natus erat, perſequebatur eum qui natus erat ſecundum ſpiritum, ita & nunc. At quid di-
Gene.21 cit ſcriptura? Eiice ancillam & filium illius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque fratres, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ.

Ca.v. In libertate igitur qua Chriſtus nos

ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅ τινά ἐστιν ἀλληγορούμενα, αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλὴμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γάρ. εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς

ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέ-
χεσθε. ἰδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε,
χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.
μαρτύρομαι δὲ πάλιν παν-
τὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅ-
τι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νό-
μον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀ-
πὸ τοῦ χριστοῦ, οἵτινες ἐν νό-
μῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος
ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύμα-
τι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιο-
σύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ
χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι
ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυσία, ἀλλὰ
πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμέ-
νη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς
ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθε-
σθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ κα-
λοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅ-
λον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέ-
ποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐ-
δὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ τα-
ράσσων ὑμᾶς, βασάσει τὸ κρῖ-
μα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ ἀδελφοὶ
εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί
ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται
τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. ὄφε-
λον καὶ ἀποκόπτονται οἱ ἀνασα
τοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐ-
λευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοὶ,
μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορ
μὴν τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀ-
γάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ
γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πλη
ροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη
σίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλή-
λους δάκνετε καὶ κατεσθίετε,
βλέπετε

stus nos liberauit, state, & ne
rursus iugo seruitutis implice-
mini. Ecce ego Paulus dico vo-
bis, quod si circūcidamini, Chri
stus nihil vobis proderit. Cōte-
stor autem omnē hominem qui
circunciditur, qđ debitor est to
tius legis seruādæ. Christus vo-
bis factus est ociosus, quicunq;
per legē iustificamini, à gratia
excidistis. Nos enī spiritu ex fi-
de spē iustitiæ expectamus. Nā
in Christo Iesu, neq; circunci-
sio quicquā valet, neq; præputi-
um, sed fides per dilectionē ope
rans. Currebatis, bene, quis vos
impediuit, vt nō crederetis ve-
ritati? Nēpe persuasio nō ex eo
profecta, qui vocat vos. Paulum
fermenti totā consperſionē fer-
mentat. Ego confido de vobis
in domīo, quod nihil aliud sen-
suri sitis. Cæterū qui conturbat
vos, portabit iudicium, quisquis
fuerit. Ego autem fratres, si cir-
cunciſionem adhuc prædico,
quid adhuc persequutionē pa-
tior? Abolitum est igitur offen-
diculum crucis. Vtinā & abscin
dantur qui vos labefactant. Vos
enim in libertatem vocati fui-
stis fratres, tantum nē libertatē
in occasionem detis carni, sed
per charitatem seruite vobis
inuicem. Nam tota lex in vno
verbo completur, nempe hoc:
Diliges proximum tuum vt te-
ipsum. Quòd si alius alium
viciſſim mordetis & deuoratis,

Actо.15

Infr.6

Suprà.3

1.Cor.5

Leuit.19
Mat.22
Mat.12.
Luc.10
Rom.13

videte ne vicissim alius ab alio
1.Pet.2 consummamini. Dico autẽ, spi-
Rom.13 ritu ambulate, & cõcupiscentiã carnis non perficietis. Nam caro cõcupiscit aduersus spiritũ, spiritus autẽ aduersus carnem. Hæc autem inter se mutuo aduersantur, vt nõ quæcunq; volueritis, eadem faciatis. Quòd si spiritu ducimini, nõ estis sub lege. Porrò manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hęc: adulteriũ, scortatio, immũdicia, lasciuia, si
2.Cor.12 mulacrorũ cultus, veneficium, inimicitię, lis, æmulationes, iræ, cõcertationes, seditiones, sectę, inuidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: de quibus prædico vobis quemadmodum & prædixi, quod qui talia agunt, regni dei hæredes
Apoc.22 non erunt. Cõtrà, fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Aduersus huiusmodi non est
Rom.13 lex. Qui verò sunt Christi, car-
1.Pet.2 nem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. Si viuimus spiritu, spiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouocantes, inuicem inuidentes.

Cap.VI. Fratres, etiam si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instaurate huiusmodi spiritu mãsuetudinis, considerãs temetipsum
Rom.15 ne & tu tenteris. Inuicem alij

aliorum

βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη

βάρη βασάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. εἰ γάρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὢν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασάσει. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ

aliorũ onera portate, & sic cõplete legẽ Christi. Nam si quis sibi videtur aliquid esse, cũ nihil sit, suum ipse fallit animum. Opus autem suũ probet vnusquisque, & tunc in semetipso tantũ gloriationem habebit, & nõ in alio. Vnusquisq; enĩ propriam sarcinam baiulabit. Cõmunicet autẽ qui catechizatur sermone, ei qui se catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus non irridetur. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Nam qui seminat per carnẽ suã, de carne metet corruptionem: sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem faciẽdo ne defatigemur. Tẽpore enim suo metemus nõ defatigati. Itaque dum tempus habemus, operemur bonum, quũ erga omnes, tum verò maxime erga domesticos fidei. Videtis quanta vobis epistola scripserim mea manu. Quicunque volunt iuxta faciẽ placere in carne, ij cogunt vos circuncidi, tantum ne ob crucem Christi persequutionem patiantur. Nam qui circunciduntur, ne ipsi quidem legem seruant: sed volunt vos circuncidi, vt in vestra carne glorientur. Ego verò absit vt glorier, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Nam in Christo Ie-

2. The. 3

Suprà. 5

Iesu neque circuncisio quicquã valet, neque præputium, sed nua creatura. Et quicunque iuxta regulam hanc incedunt, pax super eos, & misericordia, & sup Israelẽ dei. De cętero nequis mihi molestias exhibeat, ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri Iesu Christi cũ spiritu vestro fratres. Amen.

ἰησῦ, οὔτε πϱοπομή τι ἰϛχύει, οὔτε ἀκϱοβυσία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. ϰὴ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ ϛοιχήσουσιν, εἰϱήνη ἐπ᾽ αὐτοὺς ϰὴ ἔλεος, ϰὴ ἐπὶ τὸν ἰσϱαὴλ τοῦ θεοῦ. τ᾽ λοιπὸν κόπους μοι μηδεὶς παϱεχέτω. ἐγὼ γὰϱ τὰ στίγματα τοῦ κυϱίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαϛάζω. ἡ χάϱις τοῦ κυϱίου ἡμῶν ἰησοῦ χϱιϛοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

Ad Galatas.
Missa fuit è Roma.

πϱὸς γαλάτας.
Ἐγϱάφη ἀπὸ ῥώμης.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS ARGVmentum per Erasmum Roterodamum.

Ephesus metropolis quõdam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde, & in Actis Dianæ νεωκόϱος dicitur, non illius uenatricis, cui poetæ sagittas & arma tribuũt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαϛον appellant, quam uolebant omnium animantiũ esse nutricem, ut indicauit Hieronymus. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam Ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem Apostolorum magicos libros ab eis comportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertum fuisse quinquagies mille numũm argenti, sicut refertur in Actis capite xix. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorum salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestiis obiectus est, quemadmodum ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. At discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autem ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris: unde Paulus, ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat, de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorum ac malorum differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est

enim est ulla epistola, quæ tam abditos habeat sensus, ut ob hanc potissimum Petrus scripsisse uideatur: Sicut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis, sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Hos igitur quoniam in fide perstiterant, hortatur ut pergant & ad perfectionem proficiant, commonefaciens cuiusmodi fuerint, cùm uitiis addicti seruirent impiis spiritibus: & quales nunc facti sint, insiti Christo: docens interim euangelii gratiam consilio diuino licet Iudæis promissam, in gentes quoque recte propagatam & huius muneris se ministrum à deo constitutum. Quoniam autem scripsit è carcere, hortatur ne deiiciantur animo ob ipsius afflictiones, uerum eas potius sibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo & secundo. In cæteris tribus uitæ formam illis præscribit, demonstrans quid sequendum, quid fugiendum, quæ officia maritorum in uxores, uxorum in maritos: quæ parentum in liberos, liberorum in parentes, quæ dominorum in seruos seruorum in dominos. Scripta est epistola ab urbe Roma, per Tychicum diaconum, cuius meminit in calce fidelem ministrum eum uocans. Ambrosius addit scriptam è carcere, cum Hierosolymis Romam deductus sub fideiussore degeret extra castra in suo conducto.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Ephesios.

CAPVT I.

Κεφάλαιον ά.

PAulus Apostolus Iesu Christi per volũtatẽ dei sanctis qui agunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu : gratia vobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spũali in cœlestibus Christo. Quẽadmodũ elegit nos in ipso, anteq̃ iacerẽtur fundamenta mundi, vt essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatẽ, qui prædestinauit nos, vt adoptaret in filios per Iesum Christũ in sese, iuxta beneplacitũ voluntatis suę, vt laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per illum dilectum. Per quem habemus redẽptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ : de qua vbertim nobis impartiuit in omni sapientia & prudentia, patefacto nobis arcano voluntatis suæ iuxta beneplacitum suum: quod proposuerat in se ipso, vsque ad dispensationem plenitudinis temporum, vt summatim instauraret omnia per Christum & quæ in cœlis sunt, & quæ

Gal.1
1.Pet.1
2.Cor.1

Galat.4

ΠΑῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ· καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸ πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ

καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης

& quæ in terra per eundem: per quem & in sortem adsciti sumus, prædestinati secundum propositum ipsius: cuius vi fiunt vniuersa iuxta decretum voluntatis ipsius, vt simus nos in laudem gloriæ illius: qui priores sperauimus in CHRISTO, in quo speratis & vos, audito verbo veritatis euangelio salutis vestræ: in quo etiam postea quàm credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitę possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego quum audissem, eam quæ in vobis est fidem in domino Iesu & charitatem in omnes sanctos, non desino gratias agere pro vobis mentionę vestri faciens in precibus meis, vt deus domini nostri IESV CHRISTI, pater gloriæ det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui, illuminatos oculos mentis vestræ, vt sciatis quæ sit spes ad quam ille vocauit, & quàm opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus secundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, quum suscitaret eũ ex mortuis, & sedere fecit ad dexteram suã in cœlestibus, supra

Rom. 8.

omnem principatum ac potestatem, & virtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, verum etiam in futuro. Et
Psal. 8. omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Cap. 11. Col. 2. Et vos cum essetis mortui delictis ac peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi huius, iuxta principé cui potestas est aeris, qui est spiritus nunc agens in filiis contumacibus, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando, in concupiscentiis carnis nostræ, faciétes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ: quemadmodum & cæteri. Sed deus qui dives est in misericordia, propter multam charitatem suam qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos vnà cum CHRISTO (per gratiam estis seruati) simulque cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo IESV, vt ostenderet in seculis superuenietibus eminentem opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia enim estis seruati per fidem, idque non ex vobis. Dei donum

σης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ὑπερβαλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή

ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων

donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Nam ipsius sumus opus, conditi in CHRISTO IESV ad opera bona quæ præparauit deus, vt in eis ambularemus. Quapropter mementote, quod vos quondã gentes in carne, vocabamini præputium, ab ea quę vocatur circuncisio in carne, quæ circuncisio manibus fit: quod inquam eratis in tẽpore illo, sine CHRISTO: ab alienati à republica Israelis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deóque carẽtes in mundo. Nunc autem per Christum Iesum, vos qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex vtrisque vnum, & interstitium maceriæ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogãs, vt duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem. & vt reconciliaret ambos in vno corpore deo per crucem, perempta inimicitia per eam: & veniens euangelizauit pacem vobis, qui procul aberatis: & iis qui propè. Quoniam autem per illum habemus aditum vtrique in vno spiritu ad patrem. Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorũ ac domestici dei, superstructi super fundamentum Luc. 2.

tum apostolorum ac prophetarũ, summo angulari lapide ipso IESV CHRISTO, in quo quæcunque structura coagmẽtatur, ea crescit in templum sanctum in domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum dei per spiritum.

Cap. III Huius rei gratia ego Paulus vinctus sum Christi Iesu pro vobis gentibus. Si quidẽ audistis dispensationẽ gratiæ dei, quæ data est mihi in vos: quod secũdum reuelationem notum mihi fecit mysteriũ, quẽadmodum antè scripsi paucis, ex quibus potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, vt sint gentes cohæredes, & eiusdem corporis, cõsortésque promissionis eius in Christo, per euangelium, cuius factus sum minister, secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potẽtiæ illius. Mihi minimo omniũ sanctorum data est gratia hæc, vt inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferã omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat abscõditum à seculis in deo, qui vniuersa condidit per IESVM CHRI-

1. Co. 15.

STVM:

σόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τ ἐθνῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τ χαρίτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δυνάσθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν συνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἐν ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῆ ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τ χάριτος τ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τ δυνάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τὸ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς

αὐχαῦς μὴ ταῖς θλίψεσίαις ἐν τοῖς ὑπερανίοις διὰ τ̃ ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ τὰ πρόθεσιν τ̃ν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τ̃ῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τ̃ῇ διὰ τ̃ πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γ̃ς ὀνομάζεται, ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτον τ̃ δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τ̃ πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τ̃ γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τ̃ θεοῦ. τ̃ῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τ̃ῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τ̃ν αἰώνων. ἀμήν.

STVM: vt nota fiat nunc principatibus ac potestatibus in cœlestibus per ecclesiam, vehemẽter varia sapientia dei, secundũ præfinitionẽ seculorum, quam fecit in CHRISTO IESV domino nostro, per quem habemus audaciã & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro vobis tolero, quæ est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis à cõmuni patre cognatio in cœlis, & in terra nominatur, vt det vobis iuxta diuitias glorię suæ, vt fortitudine corroboremini per spiritum suum in internum hominem, vt inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto, vt valeatis assequi cum omnibus sanctis, quę sit latitudo & longitudo & profunditas & sublimitas, cognoscereque præeminentem cognitionis dilectionẽ CHRISTI vt impleamini in omnem plenitudinem dei. Ei verò qui potest cumulate facere vltra omnia quę petimus aut cogitamus, iuxta vim agentem in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates seculi seculorum, Amen.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι

Hortor itaque vos ego vinctus, in domino vt ambuletis, Ca. IIII

ita

1.Cor.7 ita vt dignum est vocatione qua vocati estis, cũ omni submissione, ac mãsuetudine, cum animi lenitate, tolerantes vos inuicem per charitatem, studentes seruare vnitatem spiritus per vinculum pacis. Vnum corpus & vnus spiritus, quemadmodum & vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus dominus, vna fides, vnũ baptisma, vnus deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus vobis. Verum vnicuique nostrum data est gratia iuxta mensuram donationis Christi.

Rom.12
1.Cor.12
1.Cor.10
Psal.67 Quapropter dicit: Quum ascendisset in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Cæterum illud ascendit, quid est, nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terræ? Qui descendit, idem ille est, qui etiam ascẽdit supra omnes cœlos, vt impleret omnia. Et idem dedit, alios quidem apostolos, alios vero prophetas, alios autem euangelistas, alios autem pastores ac doctores, ad instaurationem sanctorum in opus administrationis, in ædificationem corporis Christi, donec perueniamus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi, vt non amplius simus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis vento

Ioan.3
1.Co.12
1.Cor.14

ωατῆσαι τ κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τ πνεύματος ἐν τῷ σωδέσμῳ τ εἰρήνης. ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τ κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τ δωρεᾶς τ χριστοῦ. διὸ λέγει· ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἔστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τ γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι. καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τ ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τ πίστεως, καὶ τ ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ

αὐτῷ τῇ διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι

vento doctrinæ, per versutiam hominum, per astutiam, qua nos adoriuntur, vt imponant nobis, sed veritatem sectantes in charitate, adolescamus in illum per omnia, qui est caput, nempe Christus: in quo totum corpus, si coagmentetur, & compingatur per omnem commissuram submiſtrationis, iuxta actum in mensura vniuscuiusque partis, incrementum corporis facit, in ædificationem suiipsius per charitatem. Hoc itaque dico, & testor per dominum, ne posthac ambuletis, quemadmodum & reliquæ gentes ambulãt in vanitate mentis suæ, dum mentem habent obtenebratam, abalienati à vita dei, propter ignorantiam quę est in illis, & excæcationem cordis eorũ, qui postea quàm peruenerunt eò, vt dolere desierint, semetipsos dediderunt lasciuiæ, ad patrandum immunditiã omnem cum auiditate. Vos autem non sic didiciſtis Christum: siquidem illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quemadmodũ est veritas in Iesu, deponere iuxta priorem conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiscentias erroris: renouari vero spiritu mentis vestræ, & induere nouũ hominem, qui iuxta deũ conditus est per iustitiam & sanctitatem veritatis. Quapropter depoſito

Rom.1

Rom.6
Col.3
Hebr.12

1.Petri.2
Zacha.8

posito mendacio, loquamini veritatem quisque proximo suo, quoniam inuicem sumus membra. Irascimini, & non peccetis. Sol ne óccidat super iram vestram, neq; detis locũ calumniatori. Qui furabatur, nõ amplius furetur: magis autem laboret operando manibus quod bonum est: vt possit impartiri ei qui opus habuerit. Oĩs sermo spurcus ex ore vestro ne procedat: sed si quis est bonus ad ædificationem, quoties opus est, vt det gratiam audientibus. Et ne contristetis spiritum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemptionis. Omnis amarulentia & tumor & ira & vociferatio, & maledicentia tollatur à vobis, cum omni malitia.

Sitis autem inuicem alius in alium comes, misericordes, largientes vobis inuicem, quemadmodum & deus per Christum largitus est vobis.

Sitis igitur imitatores Dei, tanquam filij dilecti, & ambuletis in dilectione, quemadmodum & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam deo in odorem bonæ fragrantiæ. Cæterum scortatio & omnis immunditia aut auaritia ne nominetur quidẽ inter vos, sicut decet sanctos: aut obscœnitas, aut stultiloquiũ, aut vrbanitas, quæ nõ conueniunt, sed magis

Psal. 4

Iacob. 4

Col. 3

Cap. v

Ioan. 1 3

1. Ioan. 4

θέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον

λον δὺ χαρισία. τοῦτο γαρ ἐσε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γαρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γαρ ποτε σκότος, νυνὶ δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γαρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γαρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστί. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἄδοντες

gis gratiarum actio. Nam hoc scitis, quod omnis scortator, aut immundus, aut auarus, qui est simulacrorum cultor, non habet hæreditatem in regno Christi & dei. Ne quisquam vos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc enim venire solet ira Dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur consortes illorũ. Eratis enim quondam tenebræ, nunc autem lux in domino. Vt filij lucis ambulate (nam fructus spiritus situs est in omni bonitate, & iustitia & veritate) probãtes quid sit acceptum domino. Et ne commercium habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarum, quin ea potius etiam arguite. Nam quæ secreto fiunt ab istis, turpe est vel dicere: sed omnia dum produntur à luce manifesta fiunt. Nam quicquid manifestum redditur, lumẽ est. Quapropter dicit: Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Videte igitur quomodo circũspecte ambuletis, non vt insipientes, sed vt sapientes, redimentes occasionem, quod dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas domini. Et ne inebriemini vino, in quo luxus est, sed impleamini spiritu, loquẽtes vobismetipsis per psalmos & hymnos & cantiones spirituales, canentes

1.Cor.6
Col.3
Col.4
Rom.12
1.thes.4

nentes ac psallentes in corde
vestro domino, gratias agen-
tes semper de omnibus, in no-
mine domini nostri Iesu Chri-
1.Cor.11 sti, deo & patri. Subditi vici-
Col.3 ssim alius alij cum timore dei.
1.Petri.3 Vxores propriis viris subdi-
tæ sitis, veluti domino, quo-
niam vir est caput vxoris, quē-
admodum & Christus est ca-
put ecclesiæ: & idem est, qui
salutem dat corpori. Itaque
quemadmodum ecclesia sub-
dita est Christo, sic & vxores
suis viris subditæ sint in omni-
Col.3 bus. Viri diligite vxores ve-
stras, sicut & Christus dile-
xit ecclesiam, & semetipsum
exposuit pro ea, vt illam san-
ctificaret, mundatam laua-
cro aquæ per verbum, vt adhi-
beret eam sibiipsi gloriosam,
ecclesiam non habentem ma-
culam aut rugam, aut quic-
quam eiusmodi, sed vt esset san
cta & irreprehensibilis. Sic de-
bent viri diligere suas vxores,
vt sua ipsorum corpora. Qui
diligit suam vxorem, seipsum
diligit. Nullus enim vnquam
suam ipsius carnem odio ha-
buit, imò enutrit ac fouet eam,
sicut & dominus Ecclesiam,
Quoniam membra sumus cor-
poris eiusdem, ex carne eius
Gen.3 & ex ossibus eius. Huius rei
3.Esdr.4 gratia, relinquet homo patrem
15. 10. ac matrem, & adiungetur vxo-
M. R. ri suæ, atque è duobus fiet vna
1.Cor.6 caro.

δοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρ
δίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦν
τες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν
ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι
στοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὑποτασσό-
μενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ
γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν
ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι
ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός,
ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλη
σίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώ
ματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία
ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως καὶ
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι
ν ἐν παντί. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶ-
τε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς
καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλη-
σίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑ-
πὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ,
καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδα-
τος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ
αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκ-
κλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ
ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ'
ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως
ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑ-
αυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν
ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ·
οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρ
κα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ
θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύ-
ριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη
ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων
αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄν
θρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,
καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο
εἰς σάρκα

ὡς σαρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω ὡς Χριστὸν, καὶ ὡς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

caro. Mysterium hoc magnum est, verum ego loquor de Christo & de ecclesia. Quanquam & vos singulatim hoc præstate, vt suam quisque vxorem diligat tanquam seipsum: vxor autem vt reuereatur virum.

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ. τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα σοὶ γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἕκαστος ὅ τι ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομίσεται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τοῦ ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ

Filij, obedite parentibus vestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum in promissione, vt bene tibi sit, & sis longæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos vestros, sed educetis eos per eruditionem & correptionem domini. Serui obedite his qui domini sunt iuxta carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, tanquam Christo, non ad oculum seruientes, velut hominibus placere studentes: sed tanquam serui Christi, facientes quæ vult deus ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes quod vnusquisque quod fecerit boni, hoc reportabit à deo siue seruus fuerit, siue liber. Et vos domini eadem facite erga illos, remittentes minas scientes quod & vester ipsorum dominus est in cœlis, nec personæ respectus est apud illum. Quod superest fratres mei, sitis fortes per do-

Cap. VI. Col. 3 Exod. 20 Eccli. 3 Matth. 19 Marc. 10

Col. 3 Titum. 2 1. Petri. 2

Rom. 2 Col. 3 Act. 10 Iacobi. 2 1. Petri. 2 Galat. 2

minum, perque potentiam roboris illius. Induite totam armaturam dei, vt possitis stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite vniuersam armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circuncinctis baltheo per veritatem, & induti thoracem iustitiæ, & calceati pedibus, vt parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamque salutaris accipite, & gladium spiritus, qui est verbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate & deprecatione pro omnibus sanctis, & pro me: vt mihi detur sermo in apertione oris mei cum libertate, vt notum faciam mysterium euangelij, super quo legatione fungor in catena, vt in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis

&

τὸ δυνηθῆναι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ

καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

& vos quæ ad me pertinent, quid agam, de omnibus vos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscceretis de rebus nostris, & consolaretur corda vestra. Pax fratribus, & charitas cum fide à Deo patre & domino IESV CHRISTO. Gratia sit cum omnibus diligẽtibus dominum nostrum Iesum Christum cum syncerítate. Amen.

2. Cor. 1
Galt. 1
1. Petri. 1

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

Missa fuit è Roma ad Ephesios per Tychicum.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES, Argumentum per Erasmum Roterodamum.

PHilippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narratur in Actis capite decimo sexto. colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo conditore. Horum metropolis est Thessalonice. Qui quoniam in fide semel accepta perstiterant non admissis pseudapostolis, quibus auscultarant Corinthii & Galatæ, merito ab apostolo collaudantur. Ad hos Paulus admonitu spiritus profectus, complures dies apud illos egit non sine negotio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cum Sila coniectus est in carcerem, quo tempore carceris custos cum tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima conuersa Paulum excepit hospitio. Hic & milites, cognito quod Romanus esset ciuis, ultro rogarunt, ut quò uellet abiret. Et Christi nomen satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiam cum Paulus Romæ ageret in uinculis, miserunt illi quæ ad uitæ necessitatem pertinebant per Epaphroditum, quod & ante fecerant, cum ageret Thessalonicæ, sicut in hac ipse testatur epistola. Collaudatos igitur eos adhortatur ut perseuerent ac proficiant: ostendens gloriandum etiam in afflictionibus, quæ ad illustrandum Christi euangelium facerent: se uero uel mortem adeò non horrere, ut optet etiamsi Christo uolente contingat. Deinde quum primis hortatur ad mutuam concordiam, quæ inter elatos esse non potest, & quo æquiore sint animo, pollicetur Timotheum, atque etiam ipsum breui ad illos rediturum: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosissima ægrotatione conualuerat. Hæc agit duobus primis capitibus. Nam in tertio confirmat animos illorum aduersus pseudapostolos ad Iudaismum ubique sollicitantes, quos canes appellat, operarios iniquitatis inimicos crucis Christi, & qui uentrem Dei loco colerent, nusquam apertius in eos stomachatus. Quartum commendationibus & salutationibus occupat, nisi quod monita quædam obiter admiscet, & Philippensibus pro sua in se munificentia gratias agit. Scripsit ex urbe Roma per Epaphroditum, cum iterum esset in carcere. Nam post primam defensionem rursus in carcerem ductus est, cuius rei meminit ipse in epistola ad Timotheum.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Philippenſes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά

Παῦλος καὶ τιμόθεος δοῦ λοι ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ τῇ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ

CAPVT I.

PAulus ac Timotheus ſer
ui Ieſu Chriſti, omni-
bus ſanctis in Chriſto Ie
ſu qui ſunt Philippis,
vnà cum epiſcopis ac diaconis, 2. Cor. 1
gratia vobis & pax à deo patre Galat. 1
noſtro & domino Ieſu Chri- Ephe. 1
ſto. Gratias ago deo meo in o- 1. Petri. 1
mni memoria veſtri, ſemper in
omni precatione mea pro om-
nibus vobis, cum gaudio pre-
cationem faciens: quod vene-
ritis in communionem euan-
gelij, à primo die vſq; ad hoc
tempus perſuaſum habens hoc
ipſum, quod is qui cœpit in vo
bis opus bonum, perficiet vſq;
ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iu-
ſtum eſt mihi, vt hoc ſentiam
de omnibus vobis: propter-
ea quod habeam vos in corde
& in vinculis meis & in defen-
ſione & confirmatione euan-
gelij, quum ſitis omnes mi-
hi conſortes gratiæ. Teſtis e-
nim mihi eſt deus, quàm deſide
rem vos omnes in viſceribus Ie
ſu Chriſti. Et illud oro vt cha-
ritas veſtra, adhuc magis ac
magis exuberet in agnitione
omnique intelligentia, vt pro-
betis quæ ſunt præſtantia, vt ſi-

tis synceri: ac tales, vt nemini sitis offendiculo in diem Christi: impleti fructu iustitiæ, qui contingit per Iesum Christum ad gloriam & laudem dei. Scire autem vos volo fratres, quod quæ mihi acciderunt, magis ad profectū euangelij euenerūt: ita vt vincula mea manifesta facta sint in Christo in toto prætorio ac cæteris omnibus: vtque plures ex fratribus in domino, freti vinculis meis, vberius auderent, impauide sermonem loqui. Nonnulli quidem per inuidiam & contentionē, nonnulli vero & propter bonam voluntatem Christum prædicant. Alij quidem ex cōtentione Christū annunciant nō pure, existimantes sese afflictionem addere vinculis meis: alij rursus ex charitate, scientes quod in defensionem euangelij constitutus sim. Quid enim? Attamen quouis modo siue per occasionem, siue per veritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo quinetiā gaudebo. Noui enim quod hoc mihi cedet in salutē per vestram deprecationem & submministrationē spiritus Iesu Christi, secundū expectationē & spem meam, quod nulla in re pudefiam: sed cū omni libertate, vt semper, ita nūc quoq; magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitā, siue per mortem. Nam mihi vita Christus est &

τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται. καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι. ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ

καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ. ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι,

est & mors lucrũ. Quod si contingat viuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam ignoro. Coartor enim ex his duobus desiderans dissolui, & esse cum Christo, multo lõgeque melius est. Cæterũ manere in carne, magis necessariũ propter vos. Et hoc certo scio quod mansurus sim, & cum omnibus vobis permansurus sim, in vestrum profectum & gaudiũ fidei, vt gloriatio vestra exuberet per Christum Iesum in me, per meum ad vos reditum. Tantum vt dignum est euangelio Christi, conuersemini, vt siue cum venero & videro vos, siue absens sim, audiam de rebus vestris: quod stetis in vno spiritu, vna anima, adiuuantes decertantem fidem euangelij, nec in vllo terreamini ab aduersariis, quæ illis quidem est causa perditionis, vobis autem salutis: & hoc à deo. Quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, verumetiam vt pro illo patiamini idem certamen habentes, quale vidistis in me, & nunc auditis in me. 2. Re. 24

Si qua igitur consolatio in Christo, si quod solatiũ dilectionis, siqua cõmunio spũs, si qua viscera ac miserationes, cõplete meum gaudium, vt similiter affecti sitis: eandem charitatem habentes, vnanimes, idem sentien- Ca. II.

sentiētes, ne quid fiat per cōtentionem, aut per inanem gloriā, sed per humilitatem animi, aliū quisq; se præstantiorem existimet, ne sua quisq; spectetis, sed vnusquisq; quę sunt aliorum. Is enim affectus sit in vobis, qui fuit & in Christo Iesu, qui quū esset in forma dei, nō rapinam arbitratus est, vt esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta in similitudine hominum constitutus, & figura repertus vt homo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortē, mortē autem crucis. Quapropter & deus illū in summā extulit sublimitatem, ac donauit illi nomē, quod est supra omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu se flectat, cœlestiū ac terrestriū & infernorū, omnisq; lingua cōfiteatur, q̄ domin' sit Iesus Christus ad gloriā dei patris. Proinde dilecti mei, quemadmodum semper obedistis, non tanquam in præsentia mea solū, sed nunc multo magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestrā ipsorum salutē operemini: nam deus est is qui agit in vobis, & vt velitis, & vt efficiatis pro bono animi proposito. Omnia facite sine murmurationibus ac disceptationibus, tales vt nemo de vobis queri possit, syncerię; filij dei irreprehēsibiles in medio natiōis prauæ ac tortuosæ, inter

Heb.2

Rom.14
Esa.45

1.Pet.4

σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἄμωμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς

ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἐλέησεν. οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν,

inter quos lucete, tanquã luminaria in mũdo, sermonẽ vitę sustinẽtes, vt gloriari possim ī diẽ Christi, q̃ nõ in vanũ cucurrerim, nec in vanũ laborauerim. Quinetiã si immolor sup hostia sacrificioq; fidei vestrę, gaudeo & cõgaudeo omnib⁹ vobis. Ob id ipsum autẽ & vos gaudetis, & cõgaudetis mihi. Spero autẽ in domino Iesu, me Timotheũ breui missurum vobis, vt & ego læto sim animo, cognito statu vestro. Neminẽ enim habeo pari mecũ animo prædituũ, qui germanè res vestras curaturus sit. Nã omnes quæ sua ipsorũ sunt, quærunt, nõ quæ Christi Iesu. Porrò probationẽ eius nostis, quòd vt filius mecũ, veluti cum patre seruierit in euãgeliũ. Hũc igitur spero me missurum, mox vbi videro mea negocia. Cõfido autẽ in domino, quòd & ipse breui vẽturus sim. Sed operæpretium arbitratus sum, Epaphroditũ fratrem & collegam & cõmilitonem meum, vestrũ autẽ Apostolũ, quiq; mihi subministrat ī necessitate mea, mittere ad vos. Quandoquidẽ desiderabat omnes vos anxius animi, ꝓpterea quod audissetis eũ infirmatũ fuisse. Et certe fuit ī firmus, ita vt esset vicinus morti, sed deus misertus est illius: at non illius tantum, sed & mei, ne dolorem haberem super dolorem. Studiosius itaq; misi illum, vt

1. Cor. 13

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

lum, vt cũ videritis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis vacem dolore. Excipite igitur illum in domino cũ omni gaudio, & qui huiusmodi sũt, eos in precio habete: quoniã propter opus Christi eò accessit, vt morti proximus fuerit, nõ habita ratiõe vitæ, vt suppleret id qđ in vestro erga me officio fuit deminutũ.

Cap. III

Quod superest fratres, gaudete in domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionem. Nos enim sumus circuncisio, qui spiritu deum colimus, & gloriamur in Christo Iesu, & non confidimus in carne, quãquam ego confidam etiam in carne. Si quisquam alius videtur fiduciam habere in carne, ego magis habeo, circuncisus octauo die, Israel ex genere, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legem Pharisæus,

Acto. 23

Gala. 1

iuxta studium persequens ecclesiam, iuxta iustitiam quæ est in lege, factus irreprehensibilis. Sed quæ mihi erant lucra, ea arbitratus sum propter Christum damnum esse. Quinetiam arbitror omnia damnum esse propter excellentiam cognitionis Christi Iesu domini mei, propter quem omnia pro damnis duxi, habeoque pro reiectamentis, vt Christum lucrifaciam,

Acto. 9

ἀυτὸν, ἵνα ἰδόντες ἀυτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν ἀυτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ ἀυτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερ-

σὸν κἀγὼ, καὶ εὑρεθῶ ἐν
αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιο-
σύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν
διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ
δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ
γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν
τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ
τὴν κοινωνίαν τῶν παθημά-
των αὐτοῦ, συμμορφούμενος
τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως κα-
ταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν
τὴν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλα-
βον, ἢ ἤδη τετελείωμαι. διώ-
κω δὲ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ'
ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ
Χριστοῦ Ἰησοῦ. ἀδελφοὶ, ἐγὼ
ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κα-
τειληφέναι. ἓν δὲ, τὰ μὲν ὀ-
πίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς
δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος,
κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ
βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ
θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι οὖν
τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ
εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦ-
το ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει.
πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐ-
τῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐ-
τὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γί-
νεσθε ἀδελφοὶ, καὶ σκοπεῖ-
τε τοὺς οὕτως περιπατοῦ-
ντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡ-
μᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦ-
σιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑ-
μῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέ-
γω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ στα-
ροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος
ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία,
καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν,
οἱ τὰ

crifaciam, vtq; reperiar in illo non habens meã iuſtitiam ex lege, ſed eã quæ per fidẽ eſt Chriſti, quæ eſt ex deo iuſtitiã ſuper fide: vt cognoſcam illũ, & potentiam reſurrectionis illius, & cõmunionem afflictionum illius, dum conformis fio morti eius, ſi quo modo pertingam ad reſurrectionem mortuorum: nõ quod apprehenderim, aut iam perfectus ſim, ſed ſector, ſi etiã apprehendam, quatenus & apprehenſus ſum à Chriſto Ieſu. Fratres, ego meipſum nondum arbitror aſſequutum eſſe. Vnum autem illud ago, ea quidem quæ à tergo ſunt obliuiſcens, ad ea verò quæ à fronte ſunt, enitens: iuxta præfixum ſignum inſequor ad palmam ſupernæ vocationis dei, per Chriſtum Ieſum. Quotquot itaque perfecti ſumus, hoc ſentiamus: & ſi quid aliter ſentitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. Attamen ad id quod aſſequuti ſumus, eadem procedamus regula, vt ſimus concordes. Pariter eſtote imitatores mei, fratres, & conſiderate eos qui ſic ambulant, quemadmodum habetis nos pro exemplari. Nam complures ambulant, de quibus ſæpe dixi vobis nunc autem & flens dico, inimici crucis Chriſti, quorum finis perditio eſt, quorum deus venter, & gloria in dedecore ipſorum, qui terre-

1.Cor.4 & 11

Rom.16

qui terrestria curant. Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorem expectamus, dominũ IESVMCHRISTVM, qui transfigurabit corpus nostrum humile, vt conforme reddat corpori suo glorioso, secundũ efficaciam, qua potest etiam subiicere sibi omnia.

Ca. IIII Proinde fratres mei dilecti ac desiderati, gaudium & corona mea, sic state in domino dilecti. Euodiam obsecro, & Syntichen obsecro, vt sint concordes in domino. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euangelio decertarunt mecũ, vnà cum Clemẽte quoq; & reliquis cooperariis meis, quorũ nomina sunt in libro vitæ. Gaudete in domino semper & iterum dico, gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus propè est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni precatiõe & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud deum: & pax dei quæ superat omnem intellectum, custodiet corda vestra & sensus vestros per Christum Iesum. Quod reliquũ est fratres, quæcũque sunt vera, quęcũque honesta, quęcũque iusta, quæcũque pura, quæcunq; accõmoda, quęcũq; boni omnis, si qua virtus, & si qua laus: hæc cogitate quæ & didicistis

οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καὶ σέ, σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ πα-

καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί· ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι, οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, εὐαρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

cistis & accepistis, & audistis & vidistis in me, hæc facite, & deus pacis erit vobiscum. Gaui sus sum autem in domino magnopere, ꝙ iam tandem reuiguit vestra pro me sollicitudo, in eo in quo & solliciti eratis, verum deerat opportunitas: nõ ꝙ iuxta penuriam loquar: nam ego didici, in quibus sum, hiscõ tentus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere, vbiq; & in omnibus institutus sum, & satu rari & esurire, & abũdare & penuriã pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamen recte feciſtis, ꝙ simul communicastis meæ afflictioni. Nostis aũt & vos Philippenses, ꝙ in principio euangelij, cũ proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiendi, nisi vos soli. Nã & in Thessalonica cum essem, semel & iterũ quod opus erat mihi misistis: nõ quod requirã mun⁹, sed requiro fructũ exuberanté in rationẽ vestrã. Recepi tamẽ omnia, & abũdo. Expletus sum posteaquàm accepi ab Epaphrodito quæ à vobis missa fuerant, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam acceptam gratamq; deo, Deus autẽ meus supplebit quicquid opus fuerit vobis, secundum diuitias suas, cum gloria per Christum Iesum. Deo autem & patri nostro gloria in

Rom.12.

secula

secula seculorum, Amen. Salutate omnẽ sanctum in Christo Iesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutãt vos omnes sancti, maximè verò qui sunt ex Cæsaris familia. Gratia domini nostri Iesu Christi cũ omnibus vobis. Amen.

αἰώνων. ἀμήν. ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Scripta est è Roma per Epaphroditum.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES ARgumentum per D. Erasmum Roterodamum.

Colossenses in Asia minore sunt finitimi Laodicensibus, hos nõ uiderat apostolus. Nam Archippi, siue quod addit Ambrosius, Epaphræ, quibus hoc delegatũ erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehementer imminebãt pseudapostoli, conantes in dogma multo peruersissimũ inducere, docentes non esse filium dei salutis authorem, sed per angelos uiam patere ad patrem: neq; enim uenisse filium dei in hunc mundũ, neq; uenturum, cum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismum & philosophiæ superstitionem cũ Christi doctrina miscebant, obseruantes quædã legis instituta, & superstitiose obseruantes Solem, Lunam, ac stellas, & elemẽta huius mundi, quibus docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assequuti sunt, non angelis debere, sed Christo angelorum conditori: hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquã petendã salutem. Atque interim autoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorũ magniloquentia cõfictis & uisionibus angelorũ sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismũ, uel in philosophicã superstitionem prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorẽ: qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, serui erga dominos, dominẽ erga seruos. Extrema pars salutatiõibus occupatur, nisi quod Archippum cõmonet officii sui. Scripsit autẽ è carcere ab Epheso per Tychicũ, quod ipse palã testatur in huius epistolæ capite quarto, cui collegã dederat Onesimum. Græcorũ inscriptiões ex urbe Roma missam testantur. Hinc certè remisit Onesimum, quem illic in uinculis genuerat Christo.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD Colossenses.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α.

ΠΑῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν τὴν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς καὶ ἐμάθετε παρὰ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ἡμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ,

CAPVT I.

PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, iis qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo: gratia vobis & pax à Deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri dñi nostri Iesu Christi, semper de vobis, quum oramus: quoniam audiuimus fidem vestram in Christo Iesu, & charitatem erga omnes sanctos, propter spem repositam vobis in cœlis: de qua prius audieratis per sermonem veracem euangelij, quod peruenit ad vos, quemadmodum & in toto mũdo etiã fructificat, sicut & in vobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiam Dei per veritatem. Quemadmodũ & didicistis ex Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi, qui & exposuit nobis vestram dilectionẽ in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus nõ desinimus, p vobis orare & poscere, vt impleamini agnitione volũtatis eius in omni sapientia & prudentia spirituali: vt ambuletis digne domino, vt per omnia placeatis,

2.Cor. 1. Galat. 1. Ephes. 1. Philip. 1.

2. Thes. 1

tis, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius, ad omnem tolerantiam ac patientiam cum gaudio: gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum filij sibi dilecti, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum: qui est imago dei inconspicui, primogenitus vniuersæ creaturæ, quod per illũ creata sint omnia quæ in cœlis sunt & quę in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, Omnia per illũ & in illum creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia per illum consistunt: & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitum est patri vniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius, per eundem, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis. Et vos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamen reconciliauit in cor

1. Cor. 15

πορι πατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυ
ρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παν
τὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφορέντες,
καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν
τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυνα
μούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης
αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μα
κροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαρι
στοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι
ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁ
γίων ἐν τῷ φωτὶ, ὃς ἐρρύσατο ἡ
μᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ
μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν
τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος
αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς
ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτό
τοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐ
τῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν οὐρα
νοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ
τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυρι
ότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι.
τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτι
σται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ
τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ
αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος
τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἡ ἀρχὴ πρω
τότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένη
ται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι
ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλή
ρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπο
καταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν,
εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ
σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς
γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ
ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριω
μένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν
τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ
δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώ
ματι

ματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι

in corpore carnis suæ per mortem, vt exhiberet vos sanctos & irreprehensibiles & inculpatos in conspectu suo. Siquidem permanetis in fide fundati ac stabiles, nec dimouemini à spe euangelij, quod audistis, quod prædicatum est apud vniuersam creaturam quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister. Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & suppleo quod deerat afflictionum CHRISTI in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cuius ecclesiæ factus sum ego minister, iuxta dispensationem dei, quæ data est mihi in vos implendi sermonem dei, mysteriũ quod reconditum fuit à seculis & à generationibus. Nunc autem patefactum est sanctis illius, quibus voluit Deus notum facere quæ sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter gentes, qui est CHRISTVS in vobis, spes gloriæ quẽ nos annunciamus, admonẽtes omnẽ hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominẽ perfectum in Christo Iesu: ad quod etiam enitor decertans secundum efficaciam eius, agentem in me per virtutem.

Nam volo vos scire, quantam sollicitudinem habeã de vobis, & his qui sunt Laodiceæ, & Cap. II.

quotquot non viderunt faciem meam in carne: vt consolationem accipiant corda illorum, quum fuerint compacti in charitate & in omnem opulentiam certæ persuasionis intelligẽtiæ, in agnitionem mysterij dei & patris & Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Hoc autem dico, ne quis vobis imponat probabilitate sermonis. Etenim quanuis carne sim absens, tamen spiritu vobiscum sum, gaudens ac videns vestrum ordinem & soliditatem vestræ in Christum fidei. Quemadmodum igitur ac cepistis Christum Iesum dominum, ita in eo ambulate, sic vt radices habeatis in illo fixas, & in illo superstruamini confirmeminique per fidem, sicut edocti estis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte ne quis sit qui vos deprædetur per philosophiam & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in illo completi, qui est caput omnis principatus ac potestatis, per quem & circuncisi estis circuncisione quæ fit sine manibus, dũ exuistis corpus peccatorum carnis per circũcisionem Christi, consepulti simul cum illo per ba-

2.Co.5.

ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκὶ, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίσηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμὶ, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι ἐν ᾧ

ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὐξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε· μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅ τινά ἐστι λόγον μὲν ἔχον-

baptismum, in quo simul etiam cum illo resurrexistis per fidē operationis dei, qui excitauit illum ex mortuis. Et vos quum essetis mortui, per delicta & per præputium carnis vestræ, simul cum illo viuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat contrarium nobis per decreta & illud sustulit è medio, affixum cruci: expoliatosque principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans de illis per semetipsum. Ne quis igitur vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra rerum futurarū, corpus autem Christi. Ne quis vobis palmam interuertat data opera per humilitatem & superstitionem angelorum, in iis quę non vidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & cōpagines submini-stratum & cōpactum, augescit augmēto dei. Itaq; si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris, quæ omnia ipso pereūt ab vsu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem habent speciem sapientiæ

Ephes. 2.

Matt. 24. Marc. 13. Luc. 21.

per superstitionem ac humilitatem animi & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis.

Cap. iii. Itaque si resurrexistis, vnà cũ Christo, superna quærite, vbi Christus est ad dexterã dei sedens. Superna curate, nõ terrestria: siquidem emortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Quandocunq; Christus manifestatus fuerit, vita nostra, tunc & vos cũ illo manifestabimini in gloria. Mortificate igitur mẽbra vestra terrestria, stuprum, immundiciam, molliciem, concupiscentiam malam, & auaritiã, quę est simulacrorum cultus, ob quæ venire solet ira Dei in filios intractabiles: inter quos ambulabatis quondã, quũ viueretis in his. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationẽ, malitiam, maledicentiam, turpiloquentiam ab ore vestro. Ne mentiamini alius aduersus alium, posteaquam exuistis veterem hominem cum factis suis, & induistis nouum, qui renouatur ad agnitionem & imaginem eius qui condidit illum, vbi non est Græcus & Iudæus, circuncisio & præputium, Barbarus, Scytha, seruus, liber: sed omnia in omnibus CHRISTVS. Sitis igitur induti tanquam electi Dei, sancti ac dilecti, viscera miserationum, comita-

1. Cor. 6
Ephes. 5.
Heb. 12.
1. Pet. 2.
Ephes. 2.
Rom. 6.
Ephes. 4
Ephes. 4 & 6.

ἔχουσα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν

μῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν, ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ,

comitatem, modestiam, mansuetudinem, leniratem, sufferẽtes vos inuicem, & condonantes vobis mutuo, si quis aduersus aliquem habuerit querelã: quemadmodum & CHRISTVS condonauit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc charitatem, quæ est vinculum perfectionis, & pax Dei palmam ferat in cordibus vestris, in quam & vocati estis in vno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in vobis opulente cũ omni sapiẽtia. Docetecq; & commonete vos inuicem, cantionibus & laudibus & cantilenis spiritualibus cum gratia canentes in corde vestro domino. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illum. Vxores subditæ estote propriis viris, sicuti cõuenit, in domino. Viri, diligite vxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Filij, obedite parentibus in omnibus: hoc enim beneplacet domino. Patres, ne prouocetis liberos vestros, ne despondeant animum. Serui, obedite per omnia iis qui domini sunt, secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timentes deum. Et quicquid feceritis, ex animo facite, tanquam do-

1. Cor. 10

Ephes. 5.
1. Pet. 3.

Ephes. 6.

Ibidem.
1. Pet. 2.
Tit. 2.

mino & non hominibus, ſciẽtes
Rom. 2. quòd à domino recipietis mer-
Epheſ. 6 cedem hæreditatis: nam domi-
Acto. 10. no Chriſto ſeruitis. Cæterũ qui
Gal. 2. peccarit, reportabit pctm̃ ſuum,
1. Pet. 1. & non eſt perſonarũ reſpectus.
Ca. 1111 Vos domini, æquitatem &
æquabilitatem ſeruis exhibete,
ſciẽtes quod & vos habeatis do
minum in cœlis. Obſecrationi
inſtate, vigilantes in ea cũ gra-
tiarum actione, orantes ſimul
& pro nobis, vt deus aperiat no
bis oſtiũ ſermonis, vt loquamur
myſteriũ Chriſti, propter quod
& vinctus ſum, vt manifeſtem
Epheſ. 5. illud, ſicut oportet me loqui. Sa
pienter ambulate erga extrane-
os, opportunitatem redimentes.
Sermo veſter ſemper cum gra-
tia, ſit ſale condîtus, vt ſciatis
quomodo oporteat vos vnicui-
que reſpõdere. De omnibus re-
b⁹ meis certiores vos faciet Ty
chicus dilectus frater & fidus
miniſter & conſeruus in domi-
no, quem miſi ad vos, in hoc ip
ſum, vt cognoſcat quid agatis,
& conſoletur corda veſtra, vnà
cũ Oneſimo fido & dilecto fra
tre, qui eſt ex vobis: de omnibus
vobis exponent, quæ hic agan-
tur. Salutat vos Ariſtarchus
2. Tim. 4 concaptiuus meus, & Marcus
conſobrinus Barnabæ, de quo
accepiſtis mandata. Si venerit
ad vos, excipite eum, & Ieſus,
qui vocatur Iuſtus, qui ſunt ex
circunciſione. Hi ſoli coopera-
rij ſunt

ρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι
ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀν-
ταπόδοσιν τῆς κληρονομίας. τῷ
γὰρ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ
ἀδικῶν, κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ
οὐκ ἔστιν προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν
ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχε-
σθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύ-
ριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ
προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες
ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχό-
μενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ
θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου,
λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ,
διὸ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω
αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σο-
φίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω,
τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λό-
γος ὑμῶν πάντοτε ἐν χαρίτι
ἅλατι ἠρτημένος, εἰδέναι πῶς
δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνε-
σθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρί-
σει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς
ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ
σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα
πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ
τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ
τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν ὀνησί-
μῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελ-
φῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν πάντα ὑ-
μῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. ἀσπάζεται
ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμά-
λωτός μου, καὶ μάρκος ὁ ἀνεψιὸς
βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντο-
λάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξα-
σθε αὐτόν, καὶ ἰησοῦς ὁ λεγόμενος ἰοῦ-
στος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι
μόνοι, συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ

αμ τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάμοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς, ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα σταθῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

rij sunt ad regnum Dei, qui fuere mihi solatio. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est seruus Christi, semper anxiè laborans pro vobis in precationibus, vt stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei. Testimoniū enim illi phibeo, qđ habeat multū studiū pro vobis & his qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat vos Lucas medicus dilectus & Demas. Salutate fratres q sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius est cōgregationē, & quum recitata fuerit à vobis epistola, facite vt & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, vt vos quoque legatis: Et dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in domino, vt illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Missa è Roma per Tychicum & Onesimum.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES priorem, Argumentum per Erasmum Roterodamum.

THessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regionis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel acceptæ tanta constantia perstiterunt, ut & Pauli exemplo, ciuium suorum persequutiones infracto & alacri pertulerint animo: nec ullo pseudapostolorum suasu quiuerint ab euangelica iustitutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quem non latebat pseudapostolorum improbitas, cum ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheum: ex quo reuerso cum didicisset illorum constantiam, collaudat eos, gratias agens deo. Atque id quidem agit capite primo & secundo. In cæteris duobus instituit eos in uariis pietatis officiis, subindicans esse inter eos, qui nondum omnino puri essent ab omni libidine, nec deesse qui ocio diti grauarent alios, item qui inquieti ipsi, turbarent ecclesiæ tranquillitatem, quos corripi iubet. Præterea qui de resurrectione nondum satis confirmata essent opinione (cum defunctos ita lugerent, quasi periissent, ac non potius ad meliora demigrassent) hos instituit atque confirmat. Rursus alios disputasse de die aduentus domini, quasi is præsciri prædicique possit, cum incertus sit omnibus. Verum eum ait subitum, & præter omnium expectationem adfuturum, quo magis simus ad omne momentum parati. Scripsit ab Athenis per Tychicum ministrum, iuxta Græcorum inscriptionem: cui collegam addunt Onesimum nostra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Theſſalonicenſes. I.

Κεφάλαιον ά.

ΠΑῦλος καὶ σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν

CAPVT I.

PAulus & Siluanus & Timotheus, eccleſiæ Theſſalonicenſium, in Deo patre, & domino Ieſu Chriſto. Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis mentionem veſtri facientes in precibus noſtris, indeſinenter memores veſtri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permanſiſtis in ſpe domini noſtri Ieſu Chriſti, coram Deo & patre noſtro, ſcientes fratres dilecti, à Deo electionem veſtram: quoniam euangelium noſtrum fuit erga vos, non per ſermonem ſolum, verum etiam per virtutem & per ſpiritum ſanctum, perq; certitudinem multam, quemadmodum noſtis quales fuerimus inter vos, veſtra cauſa. Et vos imitatores noſtri facti fuiſtis, & domini, recipientes ſermonem cum affliction multa, cũ gaudio ſpiritus ſancti: adeò vt fueritis exemplo omnibus credentibus in Macedonia & Achaia. A vobis enim pertonuit ſermo domini, non ſolum

2. Cor. 1
Galat. 1
1. Petri. 1

in

In Macedonia & Achaia, verum etiam in omni loco fides vestra quæ est in deum, dimanauit, vt non sit nobis necesse loqui quicquam. Siquidem ipsi de vobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo conuersi fueritis ad Deum à simulacris, vt seruiretis Deo viuenti & vero, & expectaretis filium eius de cœlis, quem excitauit à mortuis Iesum, qui liberat nos ab ira ventura.

Cap. II Nam ipsi nostis fratres, introitum nostrum ad vos, quod non fuerit inanis, sed quod antè malis afflicti & contumeliis affecti, quemadmodum scitis Philippis, audacter egerimus in domino nostro ad loquendũ apud vos euangelium Dei, in multo certamine. Siquidem exhortatio nostra non fuit ex impostura, neq; ex immũditia, neque cum dolo, sed quemadmodum probati fueramus à deo, vt nobis cõmitteretur euangeliũ:

Galat. I ita loquimur, non vt hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra. Neque enim vnquam per sermonẽ adulationis versati sumus, quemadmodum nostis, nec per occasionem auaritiæ, deus est testis: neque quærentes ex hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab aliis: quum possemus in autoritate esse, tanquam apostoli Christi: sed fuimus

ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν, ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι· αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν

ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ, τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ· ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς, καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ καλέντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν,

mus placidi in medio veſtri, perinde ac ſi nutrix foueat ſuos filios, ſic affectu propenſi in vos, animo cupiebamus impartire vobis, non ſolum euangelium Dei, verumetiam noſtras ipſorum animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis enim fratres laboris noſtri, ac ſudoris: 2.Theſ.3 Act.20 nocte enim ac die opus facientes, ob id ne cui veſtrum eſſemus oneri, prædicauimus apud vos euangelium dei. Vos autem teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & inculpate vobiſcum qui credebatis, verſati fuerimus: quemadmodum noſtis, vt erga vnumquenque veſtrum, tanquam pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrantes vos, & conſolantes, & obteſtantes, vt ambularetis dignè deo, qui vocaſſet vos in ſuũ regnum ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinẽter, quod quum accepiſſetis ſermonem à nobis, quo deum diſcebatis, accepiſtis non ſermonem hominum, ſed ſicut erat verè, ſermonem dei, qui & agit in vobis credentibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarum dei, quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & vos à propriis contribulibus: quemadmodum & ipſi nos à Iudæis, qui vt & dominum occiderunt Ieſum,

Mat.5.23 Ioan.15 sum, & proprios prophetas, ita & nos persequuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur: qui obsistũt nobis, ne loquamur gentibus, quo salui fiant, vt expleant sua peccata semper. Peruenit autẽ in illos ira in finem. Cæterum nos fratres, orbati vobis ad spatium temporis, aspectu, non corde, vehementius studuimus videre faciem vestrã, cum multo desiderio. Quapropter voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus & semel, & iterum, & obstitit nobis satanas. Nam quæ est nostra spes aut gaudiũ aut corona gloriationis, an nõ & vos in conspectu domini nostri Iesu Christi, in eius aduentu? Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

Ca.III. Proinde quum non amplius ferremus, visum est nobis, vt Athenis residere mus soli, ac misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum dei, & adiutorem operis nostri in euãgelio Christi, vt confirmaret vos & consolaretur vos de fide nostra, ne quisquam turbaretur in afflictionibus his. Nam ipsi nostis, nos in hũc vsum positos esse. Etenim cum apud vos essemus, prædicebamus vobis fore, vt afflictionem pateremur, quemadmodũ & euenit, & nostis. Quapropter & ego nõ amplius ferens, misi ad hoc, vt cognoscerem

σοῦμ, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν, τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι πῶς

ναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν. νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε

gnoscerem fidem vestram, ne quo pacto tentasset vos ille, qui tentat, & inanis factus esset labor noster. Nuper autē cum venisset Timotheus ad nos à vobis, & annūciasset nobis fidem ac dilectionem vestrā, & quod habeatis memoriam nostri bonam semper, desiderantes nos videre, quemadmodū nos quoque vos. Idcirco cōsolationem accepimus fratres per vos, super omni afflictione & necessitate nostra, per vestram fidem. Quoniam nunc viuimus, si vos statis in domino. Quam enim gratiarum actionem possumus deo rependere de vobis super omni gaudio, quod gaudemus propter vos in cōspectu dei nostri, nocte ac die supramodum orantes, vt videamus vestram faciem, & suppleamus quæ desunt fidei vestræ. Ipse verò deus & pater noster & dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos. Vos autem dominus abundantes & exuberātes faciat mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos, vt confirmet corda vestra, irreprehensibilia in sanctimonia corā deo & patre nostro, in aduentu domini nostri Iesu Christi, cū omnibus sanctis eius. 1. Thes. 1 Coloss. 1

Quod superest igitur fratres, rogamus vos, & adhortamur per dominū Iesum, quemadmodum Ca. IIII.

admodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos versari, & placere deo, vt abundetis magis. Nostis enim quæ præcepta dederimus vobis per
Rom.12 Ephe.5 dominum IESVM. Hæc enim est voluntas dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis à scortatione, & sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere, cum sanctificatione & honore, non cum affectu concupiscentiæ, quemadmodum & gentes
Leui.19 &.25 quæ non nouerunt deum: Ne quis opprimat ac fraudet in negotio fratrem suum propterea quod vltor est dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus vobis, ac testati sumus. Non enim vocauit nos deus immundiciæ causa, sed ad sanctificationem. Proinde qui reiicit, nõ reiicit hominem, sed deum qui dedit spiritum suum sanctũ in vos. Cæte-
Ioan.15 1.Ioan.4 rũ de fraterna charitate nõ necesse habetis, vt scribam vobis. Ipsi nanq; diuinitus docti estis, vt diligatis vos inuicẽ. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sũt in tota Macedonia. Obsecramus autem vos fratres, vt abundetis magis, & in hoc incumbatis, vt quieti sitis, & agatis res proprias, & operemini propriis manibus vestris, sicuti vobis præcepimus, vt vos geratis honeste erga extrarios, & nulla re vobis sit opus. Cæterũ nolo

ρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεὸν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν. αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε, εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ

λω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ, πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας. οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ κα-

nolo vos ignorare fratres, de iis qui obdormierunt, ne doleatis quemadmodum & cæteri non habentes spem: nam si credimus quod IESVS mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cũ illo. Hoc enĩ vobis dicimꝰ in verbo domini, quod nos qui viuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaquam preueniemus eos qui dormiunt: quoniam ipse dominus cum hortatu & voce archangeli, ac tuba dei descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primum, deinde nos qui viuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aera: & sic semper cum domino erimus. Proinde cõsolemini vos mutuo sermonibus his. 1.Cor.15

Porrò de temporibus & articulis temporum fratres, non est opus vt vobis scribam. Ipsi enim plane scitis, quòd dies ille domini, vt fur in nocte, ita venturus sit. Quum enim dixerint, Pax, & tuta omnia: tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At vos fratres, non estis in tenebris, vt dies ille vos tanquam fur opprimat: Omnes vos filij lucis estis, ac filij diei: nõ sumus noctis neque tenebrarũ. Proinde ne dormiamus, Cap. V. 1.Pet.3 Apoc.3

miamus, sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt, & qui inebriantur, noctu sunt ebrij: At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam nō cōstituit nos deus, vt iram nobis concitemus, sed vt salutem consequamur per dominum nostrū Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus siue dormiamus, simul cum illo viuamus. Quapropter adhortemini vos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autem vos fratres vt agnoscatis eos qui laborant inter vos, & qui præsunt vobis in domino, & admonent vos vt habeatis illos in summo precio per charitatem propter opus illorum, pacem habete cū illis. Obsecramus autem vos fratres, monete inordinatos, cōsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonum est sectemini, tum erga vos inuicem, tum erga omneis. Semper gaudete, indesinēter orate, ī omnibus gratias agite. Hæc enim est voluntas dei per Christum Iesum erga vos. Spiritū ne extinguatis, prophetias ne aspernemini. Omnia probate: quod bonum

Esa. 59
Ephe. 6
Mat. 5
Eccli. 18
Luc. 18

μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι. καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλὰ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε.

τέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη, ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

nũ fuerit, tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete. Ipſe autem deus pacis ſanctificet vos totos: & integer veſter ſpiritus, & anima & corpus, ita vt in nullo poſſitis culpari, in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Fidelis eſt qui vocauit vos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum oſculo ſancto. Adiuro vos per dominum, vt recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobiſcum. Amen. 1 Co. 1. 11

Ad Theſſalonicenſes prima, ſcripta fuit ex Athenis.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES *poſteriorem argumentum per Eraſmum Roterodamum.*

QVoniam non contigit Paulo facultas reuiſendi Theſſalonicenſes, per epiſtolam confirmat illorum animos, ut fortiter ferant illatas ob Chriſtum afflictiones: nec ipſis defuturum præmium, nec aduerſariis uindictam. Rurſum de die aduentus domini, de quo nõnihil attigerat in epiſtola ſuperiori, monet, ne quid cõmouerentur quorundã dictis, qui aſſeuerabant illũ iam inſtare, tecte, ſicuti putant, ſignificans prius abolendum Romanum imperium, ac deinde uenturum Antichriſtum. Attentius etiã inculcat coercendos eſſe, qui otio & curioſitate ſua turbarent quietem & ordinem publicum, & ad opus adigendos, cum ipſe Paulus apud eos manibus ſuis laborarit. Scripſit Athenis per eoſdem per quos miſit priorem epiſtolam ut noſtra docent argumenta.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Thessalonicenses. II.

CAPVT I.

PAulus & Siluanus ac Timothe⁹ eccleſię Theſſalonicenſiũ, in deo patre noſtro & domĩo Ieſu Chriſto: Gratia ſit vobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de vobis, fratres, vt par eſt quod vehementer augeſcit fides veſtra, & exuberat mutua veſtra omnium charitas, cuiuſque in alterũ, adeo vt nos ipſi de vobis gloriemur in eccleſiis dei, de tolerantia veſtra & fide, ſuper omnibus perſequutionibus veſtris & afflictionibus, quas ſuſtinetis, documentũ iuſti iudicij dei, in hoc, vt digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Si quidem iuſtum eſt apud deum reddere iis qui affligunt vos afflictionem: & vobis qui affligimini relaxationem nobiſcũ, quum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cum incendio flammæ, qui infligit vltionẽ iis qui non nouerunt deum, & qui non obediũt euãgelio domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pœnã luent, interitum æternum, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius,

2. Cor. 1
Ephe. 1
1. Pet. 1
1. Theſ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α

ΠΑῦλος καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ,

αὐτ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τ κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τ παρουσίας τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς, ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τ ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τ ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτ εἰς τὸν ναὸν τ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτ ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτ ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται

illius, quũ venerit vt glorificetur in sanctis suis, & admirãdus fiat in omnibus credẽtibus, qđ fides habita sit testimonio nostro erga vos ī die illo: ad quod Col.1
etiã oramus semper pro vobis, 1.Thes.3
vt vos dignos habeat ista vocatiõe de⁹ noster, & cõpleat omne bonũ propositũ bonitatis, & opus fidei cũ potẽtia: vt illustretur nomen domini nostri Ieſu Chriſti per vos, & vos per illum, iuxta gratiam dei nostri & domini Ieſu Chriſti.

Rogamus aũt vos fratres, per Ca.11.
aduẽtũ domini nostri Ieſu Chriſti & nostri aggregationẽ in illũ, ne cito dimoueamini à mẽte, neq; turbemini, neq; p spiritũ, neq; per sermonẽ, neq; per epistolam, tanquã nobis autoribus, Mat.24
quasi instet dies Chriſti, ne quis Marc.13
vos decipiat vllo modo: quoniam non aduenier dominus, Luc.21
niſi venerit defectio prius, & Fphe.5
reuelatus fuerit homo ille sceleroſus, filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus Dan.9
omnẽ qui dicitur deus aut numẽ, adeo vt in tẽplo dei sedeat, ostentans seipsum esse deũ. An non meminiſtis, quod quũ adhuc essem apud vos, hæc dixerim vobis? Et nunc quid detineat scitis, nẽpe, vt ille reueletur in suo tẽpore. Ná myſteriũ nũc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefi-

Esa. 11 et iniquus ille: quē dominus cō ficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduētus ſecundū operationē ſatanæ, cū omni potētia & ſignis, ac prodigiis mēdacibus, & cum omni deceptione iniuſtitiæ in iis qui pereunt, pro eo quod dilectionē veritatis nō receperūt, in hoc vt ſalui fierēt. Et ꝓpterea mittet illis deus efficaciā illuſionis, vt credant mēdacio, vt iudicentur omnesqui nō crediderunt veritati, ſed approbauerunt iniuſtitiā. Nos autē debemus gratias agere deo ſemper de vobis, fratres dilecti à domino, quod elegerit vos de ab initio in ſalutem, per ſanctificationem ſpiritus, ac fidem veritatis, ad quod vocauit vos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaque fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis ſiue per ſermonē, ſiue per epiſtolam noſtram. Ipſe verò domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus & deus ac pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam & ſpem bonam per gratiam, conſoletur corda veſtra, & ſtabiliat vos in omni ſermone, & opere bono.

Cap. 111 Quod ſupereſt, orate fratres pro nobis, vt ſermo domini currat & glorificetur, ſicut & apud vos, & vt eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Nō

καλυφθήσε Ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσῃ τῷ πνεύματι τ στόματος αὐτ, καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τ παρουσίας αὐτῦ, ὃ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τ ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τ ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τ κυρίου ἡμῶν Ἰησῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοὶ στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τ ἀτόπων καὶ

τῆς ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε, καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν, εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ· καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστιν σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

bus. Non enim omniũ est fides, sed fidelis est dominus, qui stabiliet vos, & custodiet à malo. Confidimus autẽ per dominũ de vobis, quòd quæ præcipim⁹ vobis & faciatis & facturi sitis. Porrò dominus dirigat vestra corda in dilectionẽ dei, & ĩ expectationẽ Christi. Præcipimus autẽ vobis fratres, per nomẽ domini nostri Iesu Christi, vt subducatis vos ab omni fratre qui inordinatè se gerit, & non iuxta institutionẽ quã accepit à nobis. Nã ipsi scitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniã nõ inordinatè gessimus nos inter vos, neq; gratis panem accepimus à quoquã, sed cũ labore ac sudore, nocte dieq; facientes opus, ad hoc ne cui vestrum essemus oneri: nõ quod id nobis nõ liceat, sed vt nosmetipsos formam exhiberemus vobis ad imitandũ nos. Etenim quũ essemus apud vos, hoc præcipiebamus vobis, vt si qs nollet operari, is nec ederet. Audimus enĩ quosdam versantes inter vos inordinatè, nihil operis facientes, sed curiosè agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dominum nostrum Iesum Christum, vt cum quiete operantes, suũ ipsorũ panem edant. Vos autem fratres, ne defatigemini in benefaciendo. Quod si quis nõ obedit sermoni nostro, per epistolã hunc

1. The. 2
Acto. 20

Galat. 6

indicate: & ne cõmercium habeatis cũ illo, vt pudore suffundatur: neq; velut inimicũ habeatis, sed admonete vt fratrẽ. Ipse autẽ domin⁹ pacis det vobis pacem semper omnib⁹ modis. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

τον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM priorem, Argumentum per Erasmũ Roterodamum.

TImotheum matre Iudæa, sed Christiana: patre Græco, Paulus in ministerium adoptarat, probæ indolis iuuenem, & sacris literis eruditũ, quem tamẽ ob Iudæos coactus est circuncidere. Quoniã autem huic ecclesiarũ curam delegarat, sicut & Tito, quos ipse nõ poterat adire, instituit eum in functione episcopali, & in disciplina ecclesiæ, nõ sic admonens ut discipulũ, sed ut filiũ & collegam. Id quo cũ maiore faciat authoritate, subinde Apostolicã authoritatẽ sibi uindicat. Admonet autẽ, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherent, ea doceret, quæ essent fidei & charitatis: deinde principum, licet ethnicorũ, authoritatem (quoniã hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas reipublicæ) adeo nõ spernendam Christianis, ut pro his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres præscribit. Episcopum depingit cum sua familia. Atque hæc ferme tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborum delectu, de uitando coniugio. Mox docet qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes, & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiamnum ætatis. Ad hæc præscribit quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus: admonens modis omnibus reiiciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD Timotheum I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α.

ΠΑῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον, ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινὲς ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις,

CAPVT I.

PAulus Apostolus Iesu Christi iuxta delegationē dei seruatoris nostri, & domini Iesu Christi, qui est spes nostra, Timotheo germano filio in fide: Gratia, misericordia, pax à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo domino nostro. Quemadmodū rogaui te, vt remaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniā, ita facito, vt denuncies quibusdam, ne diuersam sequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ quæstiones præbent magis quàm ædificationem dei, quę est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & cōscientia bona, & fide non simulata. A quibus quod aberrarunt quidā, deflexerunt ad vaniloquiū, volentes esse legis doctores, nō intelligentes quæ loquūtur, neque de quibus asseuerāt. Scimus aūt quod bona sit lex, si quis ea legitimè vtatur, sciēs illud, quod iusto lex non sit posita, sed iniustis & inobsequentibus, impiis, & peccatoribus: irreuerentibus & prophanis, patricidis & ma-

2. Cor. 1. Galat. 1. Ephes. 1. 1. Pet. 1.

Rom. 7. Galat. 4.

1. Cor. 5. Leuit. 18 Exod. 10 23.

tricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinę aduersetur secundum euangelium gloriæ beati Dei, quod cõcreditum est mihi. Et gratiam habeo, qui me potentem reddidit Christo Iesu domino nostro, quia fidelem me iudicauit, ponendo in ministerium, qui prius eram blasphe
Acto. 9. mus, & persequutor, & vio-
Galat. 1. lentus, sed & misericordiam adeptus sum, quod ignorans fecerim per incredulitatem. Exuberauit autem supra modum gratia domini nostri cum fide & dilectione, quæ est per Christum Iesum. Certus sermo & dignus quem modis omnibus amplectamur, quod Christus Iesus venit in mundum, vt peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Verum ideo misericordiam sum adeptus, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendum exemplar iis, qui crediturí essent in ipso, in vitam æternam. Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli sapienti Deo honor, gloria in secula seculorum, Amen. Hoc præceptum commendo tibi fili Timotheę, iuxta prophetias quæ de te præcesserunt, vt milites in eis bonam militiam, habens fidem & bonam

ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴτι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ, τιμὴ, δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν,

δησιμ, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

nam conscientiam, qua repulsa nonnulli circa fidē naufragium fecerunt, quorū de numero est Hymenæus, & Alexāder, quos tradidi satanæ, vt discant non maledicere.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος. ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔρ-

Adhortor igitur, vt ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, vt placidam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & honestate. Nam hoc bonum est, & acceptum coram seruatore nostro deo, qui cunctos homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim deus, vnus etiam conciliator dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semet ipsum precium redemptionis pro omnibus, vt esset testimonium temporibus suis, in quod positus sum ego præco & apostolus. Veritatem dico in Christo, nō mentior, doctor gētium cum fide & veritate. Volo igitur orare viros in omni loco sustollentes puras manus, absque ira & disceptatione. Consimiliter & mulieres in amictu modesto, cum verecundia & castitate ornare semetipsas, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut vestitu sumptuoso, sed quod decet mulieres, professentes pietatem per opera bona.

Cap. 11.

Infra. 5.

2. Tim. 1.

1. Pet. 3.

1.Cor.14 na. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Cæterum mulieri docere non permitto, neque authoritatem vsurpare in viros, sed esse in silétio.

Ephes.5.

Gen.1. Adam enim prior formatus est, deinde Eua: & Adam non fuit deceptus, sed mulier seducta, obnoxia facta est transgressioni: salua tamen fiet per generationem liberorum, si manserint in fide ac dilectione & sanctificatione cum castitate.

Ca. III. Indubitatus sermo: si quis episcopi munus appetit, hone-

Tit.1. stum opus desiderat. Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritum, vigilantem, sobrium, modestum, hospitalem, aptum ad docendum, non vinolétum, non percussorem, non turpiter lucri cupidum, sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab auaritia, qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat in subiectione cum omni reuerentia. Quod si quis propriæ domui præesse non nouit, quomodo ecclesiã dei curabit? Non nouitium, ne inflatus in condemnationem incidat calũniatoris. Oportet autem illum & bonum habere testimonium ab extraneis, ne in probrum incidat, & laqueum calumniatoris. Ministros itidem compositos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpiter lucri auidos,

δι' ὄργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊσάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει.

σωειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊσταμένοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ

dos, tenentes mysteriũ fidei cũ pura conscientia: atque hi probentur prius, deinde ministrẽt sic, vt nemo possit illos criminari. Vxores similiter modestas, non calumniosas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi sint vnius vxoris mariti, qui liberis rectè præsint, & ꝓpriis familiis. Nã qui bene ministrauerint, gradum sibi bonum acquirunt, & multam libertatem in fide, quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperans fore, vt veniã ad te cito. Quod si tardius venero, vt noris quo oporteat in domo dei versari, quæ est ecclesia dei viuentis, columna & stabilimẽtum veritatis. Et citra controuersiam, magnũ est pietatis mysteriũ. Deus manifestat⁹ est in carne, iustificatus est in spiritu, visus est angelis, prædicatus est gentibus: fides illi habita est in mundo receptus est in gloria.

Spiritus autem certo loquitur, quod in posterioribus tẽporibus descisc ent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus ac doctrinis dæmoniorũ per simulationẽ falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentiũ contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quod deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatẽ, quod quicquid creauit Deus, bonum sit: &

Cap IIII 2. Tim. 3 2. Pet. 3. Iudæ. 1.

Eccli. 39

sit: & nihil reiiciendum, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his, si commonefeceris fratres, bonus eris minister Iesu Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonaéque doctrinæ,
2. Tim. 2 quam vsque sequutus es. Cæterum prophanas & aniles fabulas reiice, quin potius exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio paululũ habet vtilitatis: at pietas ad omnia vtilis est, vt quæ promissiones habeat vitæ præsentis ac futuræ. Indubitatus sermo dignusq; qui omnibus modis approbetur. Nam in hoc & laboramus, & probris afficimur, quod spem fixam habemus in deo viuente, qui est seruator omnium hominum, maximè fidelium. Præcipe hæc, & doce. Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto forma fidelium in sermone, in cõuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in puritate. Donec venero attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris quod in te est donum, quod datum est tibi per prophetiã cum impositione manuum, authoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, vt tuus profectus manifestus sit in omnibus. Attende tibiipsi & doctrinæ, perssiste in his. Nam id si feceris, teipsum seruabis, &

μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ, καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ἣ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα, καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ

καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἴ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν. καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γὰρ ἔστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς, νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημποι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνὴ, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ

eos qui te audierint.

Seniorem ne sæuius obiurges, sed adhortare vt patrem: iuniores, vt fratres: mulieres natu grandiores, vt matres: iuniores, vt sorores, cum omni castitate: viduas honora, quæ vere viduæ sunt. Quod si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant primum propriam domum pie tractare, & vicem rependere maioribus. Hoc enim est honestum & acceptum coram Deo. Porrò quæ vere vidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecrationibus ac precationibus noctu dieque. Porrò quæ in deliciis versatur, ea viuens mortua est. Et hæc præcipe, vt irreprehensibiles sint. Quod si qua suis & maxime familiaribus non prouidet, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis hominum testimonio comprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subministrauit, si in omni opere bono fuit assidua. Porrò iuniores viduas reiice: quum enim lasciuire cœperint aduersus Christũ, nubere volunt, habentes condemnationem quod primã fidẽ reiecerint: simul autem & ociosæ discunt circũire domos: imò non solum ociosæ, verum

Cap. v.

Supra. 2

verum etiam garrulæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.
Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare aduersario, vt habeat maledicendi causam. Iam enim non nullæ deflexerunt sequutæ satanam. Quod si quis fidelis, aut si qua fidelis habet viduas, suppeditet illis, & non oneretur ecclesia: vt iis quæ vere viduæ sunt suppetat. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime ij qui laborãt in sermone & doctrina.
Deut.25 Dicit enim scriptura. Boui triturãti non obligabis os. Et Dignus est operarius mercede sua.
Deut.19 Aduersus presbyterum accusationem ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt & cæteri timorẽ habeãt. Obtestor in cõspectu dei & domini Iesu Christi & electorum angelorum, vt hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propensionem animi. Manus cito ne cui imponas, neque communices peccatis alienis. Temetipsum purum serua. Ne posthac bibas aquam, sed vino paululo vtere propter stomachum tuum, & crebras tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdam vero & subsequun-

καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή. βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἔλεγχε ἐνώπιον πάντων, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολου-

ἑπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε, καὶ παρακάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσενέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας

subsequuntur. Consimiliter & bona opera ante manifesta sũt, & ea quę secus habent, occultari non possunt.

Quicunq; sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina male audiat. Qui vero fideles habent dominos, ne contemnant, quod fratres sint: sed magis inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac disputationum pugnas, ex quibus nascitur inuidia, contentio, maledicentia, suspitiones malæ, superuacaneæ conflictationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta est veritas qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab iis, qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cum animo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mũdum, videlicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates

Cap. VI.

Eccli. 5
Iob. 1.

ditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum.

Eccli.10 Siquidem radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis.

Tu vero homo dei, ista fuge,

2.Tim.2 sectare autem iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu Dei, qui viuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem, vt serues præceptum immaculatum, irreprehensibilis, vsque ad apparitionem domini nostri Iesu Christi: quam temporibus suis ostensurus est ille beatus

Apoc.17 19 & solus princeps, rex regnantium, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inac-

Ioan.1 1.Ioan.4 cessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & imperium sempiternum. Amē. His qui diuites sunt in præsenti seculo, præcipe ne elato sint animo, neque spem ponant in diuitiis in certis, sed in deo viuente, qui præbet nobis omnia affatim ad fruendū,

vt be-

μίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυτίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐ δὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ, καὶ κράτος αἰώνιον. ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν

σιν ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετά σου. ἀμήν.

vt benefaciant, vt diuites sint operibus bonis, vt faciles sint ad impartiendum, libenter communicantes, recondentes sibi ipsis fundamẽtum bonum in posterum, vt apprehendant æternam vitam. O Timothee depositum serua, deuitans prophanas vocum inanitates, & oppositiones falso nominatę scientiæ, quã nonnulli profitẽtes circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥτις ἐστὶν μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM posteriorem, Argumentum per Erasmum Roterodamum.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditus fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Romæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persequutionum procellis deiiciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaque sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, sequeiam à plerisque destitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Romam ueniat. Scripsit Romæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEUM II.

CAPVT I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem dei, secundū promissionē vitæ quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio: gratia, misericordia, pax à deo patre & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cū pura conscientia, quod citra vllā intermissionē faciam de te mentionē in precationibus meis noctu dieq; , desiderans te videre, memor tuarum lachrymarū: vt gaudio replear, vbi cōmonefactus fuero eius quæ est in te non simulatæ fidei, quę habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica: certum autem scio, quod in te quoque. Quam ob causam commonefacio te, vt suscites donum Dei, quod est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potentiam Dei, qui

2. Cor. 1
Gala. 1
1. Petri. 1
Rom. 1

Rom. 8

ΠΑῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περί σου μνεί αν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συνκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ

θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστὶ φύγελλος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

qui ſaluos fecit nos: & vocauit Titum. 3
vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam, quæ data quidē eſt nobis per Chriſtum Ieſum ante tempora æterna, ſed palàm facta eſt nunc per apparitionem ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui mortem quidem aboleuit, vitā autem in lucem produxit, ac immortalitatem per euangeliū, in 1. Tim. 2
quod poſitus ſum ego præco & apoſtolus, ac doctor gentium: quam ob cauſam & hæc patior, attamen non erubeſco. Noui enim certusq; ſum, quod is cui credidi, potens ſit depoſitum meum cuſtodire in illum diem. Formam habeto ſanorum ſermonum quos à me audiſti cum fide & charitate quæ eſt in Chriſto Ieſu. Egregium depoſitum ſeruato per ſpiritum ſanctum qui inhabitat in nobis. Noſti hoc, quod auerſati fuerint me omnes qui ſunt in Aſia, quorū eſt Phygellus & Hermogenes. Det miſericordiam dominus Oneſiphori familiæ, quoniam ſæpe me refocillauit, & de catena mea non erubuit, ſed quum eſſet Romæ, ſtudioſius quæſiuit me, & inuenit. Det ei dominus, vt inueniat miſericordiam apud dominum in die illo. Et quàm multis Epheſi miniſtrauerit, melius tu noſti.

Cap. 11

Tu igitur fili mi, fortis esto in Gratia, quæ est per Christũ Iesum, & in his quæ audisti à me per multos testes. Hæc commenda fidelibus hominibus qui erunt idonei, vt alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictiones, vt bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicatur vitæ negotiis, vt ei qui se in militiam delegit, placeat: Quòd si certet etiam aliquis, non coronatur, nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primũ de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dominus in omnibus intellectum. Memento, Iesum Christũ resurrexisse ex mortuis ex semine Dauid secundũ euangelium meum, in quo malis afficior, quasi facinorosus vsque ad vincula. At sermo Dei non fuit vinctus. Propterea omnia suffero propter electos, vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sufferimus, & conregnabimus: si negamus, & ille negabit nos: si increduli sumus, ille fidelis manet, negare seipsum non potest. Hæc admone, contestans corã domino, ne verborum pugnas sequantur, ad nullam vtilitatem, ad subuersionem audientium. Stude teipsum probatũ exhibere deo, operarium

1. Cor. 9

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δώσει γάρσοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην

ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστὶν ὑμέναιος καὶ φιλητὸς, οἵ τινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τὴν τινων πίστιν. ὁ μέν τοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην. ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα. καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, ἀνεξίκακον ἐν πραότητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς

operarium non erubescendum, recte secantem sermonem veritatis. Cæterum prophanas vocum inanitates prætermitto, ad maiorē enim proficient impietatem, & sermo illorum, vt cancer morbus pastionem habebit, quorum de numero est Hymenæus & Philetus, qui circa veritatem aberrarunt, dicentes resurrectionem iam esse factam, & subuertunt quorundam fidem. Solidum tamen fundamentum dei stat, habens signaculum hoc: Nouit dominus qui sint sui, & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Christi. Cæterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, verum etiam lignea ac testacea: & alia quidem in honorem, alia vero in contumeliam. Si quis igitur expurgarit seipsum ab his, erit vas in honorem sanctificatum, accommodum vsibus domini, ad omne opus bonum præparatum. Iuueniles autem concupiscentias fuge: sectare vero iustitiam, fidem, charitatem, pacem, cum his qui inuocant dominum ex puro corde. Stultas autem & ineruditas quæstiones respue, sciens eas parere pugnas. Porrò seruum domini non oportet pugnare, sed placidum esse erga omnes, propensum ad docendum, tolerantem malos cum mansuetudine, erudien-

1. Tim. 4

Ibidem

Ibidē. 6

Titum. 3

tem eos qui obsistunt, si quando det illis deus pœnitentiam ad agnoscendum veritatẽ, & resipiscant è diaboli laqueo, capti ab eo ad ipsius voluntatem.

Cap. III. 1. Tim. 4. 2. Petri. 3. Iudæ. 1. Illud autem scito, quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, maledici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quàm amantes Dei, habentes formam pietatis, sed qui vim eius abnegarint. Et istos auersare. Ex his enim sunt qui subeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentiis variis, semper discentes, nec vnquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Exod. 7. Quemadmodum autem Iannes & Iambres restiterant Mosi, ita & hi resistunt veritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem: sed non proficient amplius. Siquidem amentia istorum euidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Tu vero assectatus es doctrinam meam, institutionẽ, propositum, fidem, lenitatem, charitatem, patientiam, persequutiones, afflictiones,

θεὸς μετανοίαν ἐς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ ἐς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. καὶ τούτους ἀποστρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰάννης καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῆ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν

Ἀντιοχείᾳ,

ἀντιοχείᾳ, ἐν ἰκονίῳ, ἐν λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπηνέγκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐῤῥύσατο ὁ κύριος. καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὀφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοὴν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπά-

nes, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lystris, quas persequutiones sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me dominus. Sed & omnes qui volũt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Porrò mali homines & impostores proficient in peius, dum & in errorẽ abducunt, & errant ipsi. At tu persistito in his quæ didicisti, & quæ tibi cõcredita sunt, sciẽs à quo didiceris, & quod à puero sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidẽ quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, & vtilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem quæ est in iustitia, vt integer sit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. 2. Pet. 1

Obtestor igitur ego coram deo, & domino IESV Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo. Prædica sermonem, insta tempestiue, intẽpestiue, argue, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, quum sanam doctrinã non sustinebunt, sed iuxta concupiscentias suas coaceruabunt sibi doctores, ij quibus pruriunt aures, & à veritate quidem aures auertent, ad fabulas vero conuertentur. At tu vigila in omnibus, ob- Ca. IIII.

dura in afflictiõibus, opus perage euãgelistę, ministeriũ tuum ad plenũ probatũ reddito. Nam ipse iã immolor, & tẽpus meæ resolutionis instat. Certamen bonũ decertaui, cursum cõsum maui, fidẽ seruaui. Quod superest, reposita est mihi iustitiæ corona, quã reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex: nõ solũ autẽ mihi, sed & omnibus qui diligũt aduentũ ipsius. Da operam vt venias ad me cito, nã Demas me reliquit, amplexus præsens seculũ, & profectus est Thessalonicam, Crescens in Galatiã, Titus in Dalmatiam, Lucas mecũ est solus.

Colos. 4 Marcũ assumptũ adducito vnà tecũ. est enim mihi perutilis ad ministeriũ. Porrò Tychicũ misi Ephesum. Penulã quam reliqui Troade apud Carpum, quum venies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta ipsius: quem & tu caue. Vehementer eni restitit sermonib⁹ nostris. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt. Ne illis imputetur: sed dominus mihi adfuit, & corroborauit me, vt per me præconium expleretur, & audirent omnes gentes, & ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitque in regnum

κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ. ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα δὲ τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο. ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη. ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει

σώσει ἐς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα ἐς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

in regnum suũ cœleste, cui gloria in secula seculorum. Amen. Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi. Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam vt venias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη πάλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ὑπὲρ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Roma ad Timotheum secunda, quum Paulus iterum sistereretur Cęsari Neroni.

IN EPISTOLAM AD TITVM ARGVMENTUM per Erasmum Roterodamum.

Titum discipulum suũ ac filii loco habitum, ob eximias dotes, insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat Apostolus: & illinc abiens, archiepiscopum cõsecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco littore, rebus ut apparet, adhuc trãquillioribus: siquidẽ afflictionum aut persequutionum nulla mẽtio. Monet autẽ, ut quod ipse apud Cretẽses cœperat, cõsummet absoluatq;, & per singulas ciuitates, quas centum habuisse memoratur ea insula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formã præscribens. Et quoniam huc quoque penetrarant pseudapostoli, qui Iudaismum suum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reiiciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit: illud addens, ne quispiam Christianæ religionis prætextu, principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, si quando forte, uolente deo, & illi resipiscant. Postremo iubet Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusquam Paulus Artemam aut Tychicum illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderentur episcopi solatio.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD Titum.

CAPVT I.

PAulus seruus dei, apostolus autem Iesu Christi, iuxa fidem electorũ dei, & agnitionem veritatis, quæ est secũdum pietatẽ in spe vitæ æternæ, quã promisit is qui mentiri nescit deus, ante tẽpora æterna: patefecit aũt tẽporibus suis sermonẽ suum per prædicationem, quæ cõmissa est mihi, secundũ delegationẽ seruatoris nostri dei: Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidẽ: Gratia, misericordia, pax à deo patre & domino Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt quæ desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinarã. Si quis est inculpatus vnius vxoris vir, liberos habens fideles, nõ obnoxios crimini luxus, aut qui nõ sint intractabiles. Oportet enĩ episcopũ inculpatũ esse, tanquã dei dispẽsatorem, non præfractum, non iracundũ, nõ vinosum, nõ percussorem, nõ turpiter lucro deditum: sed hospitalem, bonarũ rerũ studiosum, sobriũ, iustum, pium, temperantẽ, tenacem eius qui secundũ doctrinã est, fidelis sermonis, vt potens sit etiam exhortari

1. Tim. 3

Κεφάλαιον α.

ΠΑῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν

παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλισα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπισομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης· κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γασέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις, οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασ-

exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes conuincere. Sunt enim multi intractabiles, & vaniloqui, & mentium seductores, maxime ij qui sunt ex circuncisione, quibus oportet obturare os, qui totas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidam ex istis, proprius ipsorũ propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc est verum: quã ob causam redarguito illos seueriter, vt sani sint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & præceptis hominum, auersantium veritatẽ. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus, nihil est purum, sed polluta est illorum & mens, & conscientia. Deum profitentur se scire, cæterum factis negant, cum sint abominabiles, & dicto non audientes, & ad omne opus bonum reprobi. Rom. 14

Tu verò loquere quę decent sanam doctrinam. Senes, vt sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, vt in habitu sint qui religionem deceat, non calumniatrices, nonvino multo seruientes, vt honesta doceant, quo possint modestas reddere adolescentulas, vt maritos suos diligant, vt liberos ament, vt sobriæ sint, purę, dom^s custodes, bonę, Cap. II.

subditæ

subditæ suis viris, ne sermo dei male audiat. Adolescentes consimiliter adhortare, vt sobrij sint, per omnia temetipsum præbens formam bonorum operum in doctrina, integritatem, grauitatem, sermonem sanum, irreprehensibilem: vt is qui repugnat, rubore suffundatur, nihil habens, quod de vobis dicat
Ephes. 6. Col. 3. 1. Pet. 2. mali. Seruos hortare, vt suis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non responsatores, nō suffurantes, sed fidem omnem ostendentes bonam, vt doctrinam seruatoris nostri dei ornent in omnibus. Illuxit enim gratia Dei, salutifera omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegata impietate & mundanis concupiscentiis, sobrie & iuste & pie viuamus in præsenti seculo, expectantes beatam illam spem & apparitionem gloriæ magni Dei & seruatoris nostri IESV CHRISTI, qui dedit semetipsum p nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio. Nemo te despiciat.

Cap. III Admoneto illos, vt principatibus ac potestatibus subditi sint, vt magistratibus pareāt, vt ad omne opus bonū sint parati, ne de quoquam maledicant, ne sint

ἀποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς,

κεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραίτησαι. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν. ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν, καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως

sint pugnaces, sed humani, omnem exhibentes mansuetudinẽ erga omnes homines. Nam eramus quondam & nos stulti, inobedientes, errantes, seruientes desideriis ac voluptatibus variis, in malitia & inuidia degentes, odiosi, inuicẽ odio prosequentes. At postquam bonitas & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei, nõ ex operibus quæ sunt in iustitia, quæ faciebamus nos, sed secundũ suam misericordiã saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente, per Iesum Christum seruatorem nostrum, vt iustificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta spem vitæ æternæ. Indubitatus sermo. De his volo vt cõfirmes, quo solliciti sint, vt bonis operibus præsint qui crediderũt deo. Hæc enim sunt honesta & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones & genealogias, & contentiones ac pugnas legales omitte: sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarum authorem hominem, post vnam & alteram admonitionem fuge, sciens quod euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Quum autem misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operam vt venias ad me Nicopolim: nam illic decreui hybernare. Zenam legispe-

2. Tim. 1.

2. Tim. 2.

legisperitum & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autem & nostri, bonis operibus præesse, ad necessarios vsus, vt non sint infrugiferi. Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

δαίως προπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ἐγράφη ἐκ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM ARgumentum per D. Erasmum Roterodamum.

GRæci tradunt hũc Philemonem genere Phrygem fuisse, quam nationem intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatum est: Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in sanctos inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesimus Romam profugerat non sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinam amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaretur, remittit eum, sed miro studio, miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorẽ domino reconcilians, se interim sponsorẽ offerens: depensurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum quem & filium uocat.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD Philemonem.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

Παῦλος δέσμιος χριστοῦ ἰησοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν ἰησοῦν. χαρὰν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς

CAPVT I.

PAulus vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater Philemoni dilecto & collegę nostro: & Aphiæ dilectæ, & Archippo cōmilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, congregationi: gratia vobis & pax à deo patre nostro & domino IESV CHRISTO. Gratias agò deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis, quum audiam tuam charitatē ac fidem, quam habes erga dominū IESVM, & erga omnes sanctos, vt cōmunicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod est in vobis erga Christum IESVM. Gaudium enim habemus multum, & consolationem in dilectione tua, quòd viscera sanctorum refocillata sunt per te frater. Quapropter quamuis multā in CHRISTO fiduciam habeam iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamē propter charitatem potius rogo, quum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus IESV CHRISTI. Rogo autem pro filio meo, quē genui in

2. Co. 1. Gal. 1. 1. Pet. 1.

nui in vinculis meis, Onesimo quondà tibi inutili, nũc verò tibi & mihi perutili, quem remisi. Tu autem eum, hoc est viscera mea suscipe, quem ego cupiebã apud me retinere, vt pro te ministraret mihi in vinculis euangelij, sed absque tua sententia nihil volui facere, ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed spontaneum. Nam propterea forsitan seceſſit ad tempus, vt æternum eum recipieres, non iam vt seruum, sed supra seruum, nempe fratrem dilectum maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in domino? Si igitur me habes consortem, suscipe illum tanquam me. Quòd si quid læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. (Ego Paulus scripsi mea manu.) Ego dependam, vt ne dicam tibi, quod etiam teipsum mihi insuper debes. Etiam frater, ego te fruar in domino. Refocilla mea viscera in domino. Confisus de obedientia tua scripsi tibi, sciens quod etiam vltra quàm dico facturus sis. Simul autem etiam præpara mihi hospitium. Spero enim quod auxilio precum vestrarum donabor vobis. Salutant te Epaphras concaptiuus meus in CHRISTO IESV, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri IESV Chri-

ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμον, τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ, καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τουτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου. χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοὶ, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ, καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω, ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονταί σε ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μᾶρκος, ἀρίσταρχος, δημᾶς, λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ

χριστοῦ

χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν. Christi sit cum spiritu vestro. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ὀνησίμου οἰκέτου. Missa fuit è Roma per Onesimum seruum.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS ARGVmentum per D. Erasmum Roterodamum.

NVlla gens obstinacioribus animis repugnabat Euãgelio Christi, quàm Iudæorum, qui Paulo etiam peculiariter erant infensi, quod se gẽtium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur: quodq; legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebant, & euangelii uice per uniuersum orbẽ spargi cupiebant, antiquare uideretur. Adeo, ut essent inter hos quoq; qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationem cum Euangelio miscendam. Hierosolymis igitur qui crediderant, uariis calamitatibus afficiebantur ab his qui resistebant Euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) coniiciebantur in uincula, cædebantur, diripiebãtur illorum bona. Hos itaque consolatur Paulus, partim exemplo ueterũ sanctorum, quorum plerique similibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorum esset exploratior, spectatioq;, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmii cœlestis. Deinde declarat, coruscante iam euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetens ex ueteri testamento, & ad Christum accommodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ sperandam esse salutem, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimum placuissent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Christianos facientia.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI AD
Hebræos.

CAPVT I.

DEus olim multifariam, multisque modis loquutus patribus per prophetas, extremis diebus hisce loquutus est nobis per filium, quem constituit hæredem omnium, per quem etiam secula cõdidit: qui quum sit splendor glorię, & expressa imago substantiæ illius, modereturque omnia verbo potentiæ suæ: per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis: tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit vnquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autẽ quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, virga rectitudinis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti

Sap. 7.

Psal. 2.
Acto. 13.
2. Reg. 7
Psal. 96.
Psal. 103.
Psal. 44.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τ ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τ δόξης, καὶ χαρακτὴρ τ ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τ δυνάμεως αὐτ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τ ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τ μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τ ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τ ἀγγέλων, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅτ' ἂν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τ πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν· ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τ βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμί-

καὶ

καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου, καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο

odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus, deus tuus, oleo exultationis vltra consortes tuos. Psal. 101.
Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes vt vestimentum veterascent, ac velut amictum circumuolues eos, & mutabuntur, tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit vnquam? Sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellum Psal. 109
pedum tuorum? Nónne omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium emittuntur propter eos qui hæredes erunt salutis?

Propterea oportet nos vehementius attendere iis quæ dicta Cap. II.
sunt nobis, ne quando perfluamus. Etenim si is qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit firmus, & omnis trãsgressio & inobedientia iustam præmij repensationẽ accepit, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum primũ enarrari cœperit per ipsum dominũ, ab iis qui audierãt, in nos confirmata fuit, attestante deo & signis & prodigiis simul, variisq; virtutibus, & spiritus sancti distributionibus iuxta ipsius voluntatem. Non enim angelis subiecit orbem terræ futurum, de quo loquimur. Testatus est

autem alicubi quidam dicens:
Psal. 8. Quid est homo quod memor es
eius, aut filius hominis ꝙ inui-
sis illũ? Fecisti eũ paulisper infe
riorẽ angelis, gloria & honore
coronasti eum, & constituisti
eum super opera manuũ tuarũ.
Omnia subiecisti sub pedibus
1. Cor. 15 eius. In hoc enim quod ei subie
cit omnia, nihil omisit illi non
subiectum. At nondum vide-
mus illi omnia esse subiecta.
Philip. 2 Eum verò qui paulisper demi-
nutus fuerat infra angelos, cer-
nimus Iesum propter cruciatũ
mortis, gloria & honore coro-
natũ, vt per gratiã dei pro omni
gustaret mortem. Decebat enim
eum, propter quem sunt omnia,
& per quem sunt omnia, vt mul
tis filiis in gloriam adductis,
principem salutis illorum per
afflictiones perfectum redde-
ret. Quandoquidem & qui san-
ctificat, & qui sanctificãtur, ex
vno sunt omnes. Quam ob cau
sam non erubescit fratres illos
Psal. 21. vocare, dicens: Annunciabo no
men tuũ fratribus meis, in me-
dio ecclesiæ laudabo te. Et rur-
sum, Ego ero fidens in illo. Et
Esa. 8. iterum, Ecce ego & pueri, quos
mihi dedit Deus. Postea quàm
igitur pueri cõmercium habent
cum carne & sanguine, & ipse
similiter particeps factus est eo-
Osee. 13. rundem, vt per mortem abole-
1. Cor. 15 ret eum qui mortis habebat im-
perium, hoc est diabolum, &
libe-

τύρατο δέ που τὶς, λέγων. τί
ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκεις αὐ
τοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέ-
πτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βρα
χύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τι-
μῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέ-
στησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χει
ρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑπο-
κάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ
ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐ-
δὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ
πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ
βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλατ-
τωμένον, βλέπομεν ἰησοῦν, διὰ
τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ
καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον. ὅπως
χαρίτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύ-
σηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐ
τῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ
τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δό-
ξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς
σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημά-
των τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιά-
ζων, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς
πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαι-
σχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς κα-
λεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνο-
μά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν
μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ
πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς
ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ
τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θε-
ός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοι-
νώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ
αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν
αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου κα-
ταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ
θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ
ἀπαλ-

ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

liberos redderet eos, quicunque metu mortis per omnem vitam obnoxij erant seruituti. Non enim videlicet angelos assumit, sed semen Abrahæ assumit. Vnde debuit per omnia fratribus similis reddi, vt misericors esset & fidelis pontifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nã ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, potest & iis qui tentantur succurrere.

Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἧξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν

Vnde fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considerate apostolum & pontificẽ cõfessionis nostræ Christũ Iesum, qꝑ fidelis sit ei qui ipsum cõstituit, quemadmodum & Moses in tota domo ipsius. Tanto nãque maiore gloria, quàm Moses, hic dignus est habitus, quanto maiorẽ habet honorẽ is qui construxit domũ, quàm ipsa domus. Omnis enim domus construitur ab aliquo. Porrò qui cõdidit omnia, deus est. Et Moses quidem fidelis fuit in tota domo illius veluti minister, in testimoniũ eorũ quæ post dicẽda erant. At Christus tanquam filius administrauit domũ ipsius, cuius domus sumus nos, si fiduciam & gloriationem spei ad finẽ vsq; firmã tenuerimus. Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus, Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra, sicut in exacerbatione, in

Cap. III.

Num. 2.

Psal. 94. Infra 4.

die tẽtationis in deserto, vbi tentauerũt me patres vestri, probauerũt me, & viderũt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebã: Semper errãt corde, ipsi verò nõ cognouerunt vias meas, sicut iuraui in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meã. Videte fratres, ne quando sit in vllo vestrũ cor prauum, obnoxium incredulitati, vt desciscat à deo viuente, sed exhortemini vos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex vobis induretur seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initium substantiæ vsque ad finem firmum tenuerimus. In
Psal. 94. hoc quod dicitur, Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam quum audissent, exacerbauerunt: at non omnes qui profecti fuerant ex AEgypto per Mosen. Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? Nónne iis qui peccauerant, quorum membra conciderunt in deserto? Quibus autem iurauit, non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierant? Et videmus ꝙ nõ potuerint ingredi propter incredulitatem.

Cã. IIII. Metuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem eius, videatur aliquis

ραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου, τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. Βλέπετε ἀδελφοὶ, μή ποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

Φοβηθῶμεν οὖν μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ,

αὐτοῖς, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γὰρ ἰσμὲν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τὸ ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν. ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον, καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς,

aliquis ex vobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonẽ, quod is non esset cum fide cõiunctus iis qui audierãt. Introimus enim in requiem nos qui credidimus, quemadmodũ dixit: Sicut iuraui in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam, licet operibus à iactis fundamentis mundi perfectis, Dixit enim quodam in loco de septimo die sic: Et requieuit Deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum, Si introibunt in requiem meam. Postea quàm igitur illud reliquum est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, non introierunt propter incredulitatem: rursum quendam prefinit diem hodie, in Dauid dicens, post tantum temporis, quemadmodum dictum est: Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra. Nam si eis Iesus requiem præstitisset, nequaquã de alio posthac die loquutus fuisset. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. Nam qui ingressus est in requiẽ illi⁹, & ipse requieuit ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus. Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis eodẽ concidat incredulitatis exemplo. Viuus est enim sermo dei & ef-

Psal. 94

Gen. 2.

Psal. 94

Supra. 3

Col. 2

ficax, & penetrantior quouis gladio vtrinq; incidēte, acpertingens vsq; ad diuisionem animæ simul ac spiritus, compagumq; & medullarū, & discretor cogitationum & intentionū cordis, nec est vlla creatura quę
Eccli.15 Psal.33 non manifesta sit in conspectu illius. Sed omnia nuda & resupinata oculis eius, ad quem nobis
Infra.8 est sermo. Habentes igitur pontificem magnū, qui penetrauit cœlos Iesum filium Dei, teneamus professionem. Non enim habemus pontificē, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia iuxta similitudinem absque peccato. Accedamus igitur cū fiducia ad thronum gratiæ, vt cōsequamur misericordiam, & gratiā inueniamus ad opportunum auxilium.

Cap. v. Nam omnis pontifex qui ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur in his quę apud deum aguntur, vt offerat donaria & victimas pro peccatis, qui placabilis esse possit, ignorātibus & errātibus, quandoquidē & ipse circundatus est infirmitate. Et propter hāc debet, quemadmodū pro populo, ita & pro seipso immolare pro peccatis. Nemo sibiipsi vsurpat honorē, sed quivocatur etiam à deo, quemadmodum & Aaron. Ita & Christus nō semetipsum glorificauit, vt fieret pontifex, sed

γὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλὰ

ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ

sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternum secundū ordinē Melchisedec. Qui in diebus carnis suæ, cum & precationes & supplicationes apud illū qui poterat ipsum à morte seruare, cū clamore valido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset pro reuerētia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obedientiam, ac perfectus redditus, omnibus qui sibi obedierunt, fuit causa salutis æternę, cognominatus à deo pōtifex secundū ordinationē Melchisedec: de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quandoquidē segnes facti estis auribus. Etenim quum debeatis pro temporis ratione doctores esse, rursum opus habetis, vt doceamus vos quæ sint elemēta initij eloquiorū dei: factiq; estis ij, quibus lacte sit opus, & non solido cibo. Nam quisquis lactis est particeps, is rudis est sermonis iustitiæ, infans enim est. Porrò perfectorū est solidus cibus, nempe horum qui propter assuetudinē sensus habēt exercitatos ad discretionem boni pariter ac mali.

Quapropter omisso, qui in Christo rudes inchoat, sermone ad perfectionem feramur, non rursum fundamētum iacientes pœnitētię ab operibus mortuis, &

Psal. 2
Act. 13
Psal. 109
1. Cor. 3
Cap. VI.

& fidei in deum, baptiſmatum, doctrinæ, ac manuũ impoſitionis, & reſurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Atq; id faciemus, ſiquidem permiſerit deus. Nam fieri non poteſt, vt qui ſemel fuerint illuminati, guſtauerintq; donum cœleſte, & participes facti fuerint ſpiritus ſancti, guſtauerintq; bonũ Dei verbum, ac virtutes futuri ſeculi, ſi prolabantur, denuo renouentur per pœnitentiam, ab integro crucifigentes ſibimetipſis filium dei, & ludibrio exponentes. Siquidem terra quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combiberit, & progenuerit herbam accõmodã eis, opera quorũ & colitur, recipit benedictionem à deo. At quæ produxerit ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledictioni cõfinis, cuius exitus huc tendit, vt exuratur. Cæterum perſuaſimus nobis de vobis dilecti, quæ his ſint meliora, & cum ſalute coniuncta, tametſi ſic loquamur. Non enim iniuſtus eſt deus, vt obliui ſcatur operis veſtri, & laboris ex charitate ſuſcepti, quam exhibuiſtis erga nomen illius, qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis. Cupimus autem vt vnuſquiſq; veſtrum idem præſtet ſtudium ad plenam ſpei certitudinem vſq; ac perfectionem, ne ſitis imbecilles, ſed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam

καὶ πίστεως ⸗ θεὸν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τ δωρεᾶς τ ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τ ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τ ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

παγγελίας. τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, ὁ βεβαίωσιν ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆτε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὃς συναντήσας Ἀβραὰμ, κατὰ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτῷ, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ,

tiam hæreditatē accipiunt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahæ, quum non posset per quēquam maiorē iurare, iurauit per seipsum dicens. Nisi benedicēs benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te. Atque ita quum patienter expectasset, consequutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant qui sit maior, atq; iisdem omnis controuersię finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re Deus quum eximiè vellet hæredibus promissionis ostendere firmitatem consilij sui, interposuit iusiurandum, vti per duas res immutabiles in quibus fieri non posset vt mentiretur deus, validam cōsolationem haberemus, qui huc confugimus vt potiamur propositā spe, quā velut ancorā tenemus animæ cū tutam, tum firmā, & introeuntē vsq; ad ea quæ sunt intra velū, vbi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinē Melchisedec, pontifex factus in æternum. Gen. 22

Nam hic erat Melchisedec rex Salem, pontifex Dei altissimi, qui occurrit Abrahæ reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus impartitus est Abraham: qui primū quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde verò etiam rex Salem, quod est rex pacis, ignoti Cap. VII Gen. 14

patris,

patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierũ, neq; vitę finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Considerate verò quãtus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de spoliis? Atque ij quidẽ qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionem sumunt: præceptum habent, vt decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abraham & habẽti promissiones benedixit. Porrò nemo negat, quin id quod min' est, ab eo quod maius est, benedictionem accipiat. Atq; hic quidẽ homines qui moriũtur, decimas accipiunt. Illic aũt is, de quo testatũ est quòd viuat, & vt ita loquar, in Abrahã decimatus est etiam ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nam is adhuc in lũbis patris erat, quũ occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si consummatio per Leuiticum sacerdotium, erat, siquidem per hoc populus legem acceperat, quid prẽterea fuit opus aliũ exoriri sacerdotem, qui secũdum ordinem Melchisedec, & non secundum ordinem Aaron diceretur? quandoquidem translato sacerdotio, necesse est vt legis quoque translatio fiat.

Galat. 4

Nam is

ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατεῖν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν. ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, δι' ἀβραὰμ καὶ λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ᾧ μὲ

ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ὁ τοῦ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, ἐξ ἧς φυλῆς οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἔτι καταδηλόν ἐστι, κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους

Nam is de quo dicũtur hæc, ad aliã tribum pertinet, de qua nullus altari adstitit. Palã est enim quod è tribu Iuda exort⁹ sit dominus noster. At nihil loquutus est de sacerdotio Moses, quod ad hanc tribũ pertineat. Idque magis etiã liquet, siquidẽ ad similitudinẽ Melchisedec exoritur sacerdos alius, qui nõ iuxta legẽ mãdati carnalis factus sit, sed iuxta potentiã vitæ indissolubilis: testificatur enim ad hũc modum. Tu sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedec. Abrogatur enim quod præcessit præceptũ propter imbecillitatẽ & inutilitatẽ. Nam nihil ad perfectionem adduxit lex, verum erat introductio ad spem potiorem, per quam appropinquamus deo, atque hoc potiorem, quod non absque iureiurando res acta sit. Nam illi quidem citra iusiurandum sacerdotes facti sunt: hi verò cũ iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternũ secundũ ordinationem Melchisedec. Tanto potioris testamenti sponsor factus est Iesus, & illi quidẽ plures facti fuerunt sacerdotes: propterea quod per mortem non sinerentur permanere. At hic quod idem maneat in æternum, perpetuum habet sacerdotium vnde & saluos facere ad plenum

Psal. 109

Ibidem.

potest,

potest, qui per ipsum adeũt deum, semper viuẽs, ad hoc vt interpellet pro illis. Talis enĩ decebat vt esset nobis põtifex, pius, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus, cui nõ sit quotidie necesse quẽadmodũ illis põtificibus, prius pro propriis peccatis victimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nã id fecit semel quũ semetipsũ obtulit. Siquidẽ lex homines cõstituit põtifices habentes infirmitatem. Porrò sermo iurisiurandi, qui supra legẽ fuit, filium constituit in æternum consummatum.

1.Ioan.2

C. VIII. Sup.4

Cæterũ eorum quæ dicimus illud est caput, quod talẽ habemus pontificem, qui cõsedit ad dexteram throni maiestatis in cœlis, sanctorũ administrator, ac veri tabernaculi, quod fixit deus, & nõ homo. Omnis enim põtifex ad offerendum donaria & victimas constituitur, vnde necesse est, vt hic etiam habeat aliquid quod offerat. Nam si esset in terra, ne sacerdos quidem esset, vbi sunt sacerdotes qui offerunt iuxta legem donaria, qui quidem exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestiũ, quemadmodum oraculo respõsum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum: nam vide, inquit, vt facias omnia secundum exemplar quod ostensum est tibi in monte: nũc verò hoc excellẽtius

Exo.25 Acto.7

χομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται. ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων. καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας

Φορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἤ τις ἀπὸ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. ἡ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

excellentius sortitus est sacerdotium, quo præstantioris est testamenti interceſſor, quod in præstãtioribus ꝓmissis sancitũ est. Etenĩ si prius illud tale fuisset, vt nihil in eo posset reprehẽdi, haudquaquã fuisset secundo quæsitus locus. Nam incusans eos loquitur illis. Ecce dies venient, dicit dominus & cõsummabo sup domũ Israel & super domũ Iuda, testamentũ nouũ, nõ iuxta testamentũ quod feci patribus illorũ in die quũ apprehenderẽ manum illorũ, vt educerem eos ex Aegypto, quoniã ipsi nõ perstiterũt in testamẽto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dominus. Nam hoc est testamentũ quod disponam domui Israel post dies illos, dicit dominus, dans leges meas in mentem illorũ, & in corde illorum inscribam illas, & ero illis deus, & ipsi erũt mihi populus. Et nõ docebunt quisq; proximum suũ, & vnusquisq; fratrem suũ, dicẽtes: Cognosce dominũ, quod omnes cogniturĩ sint me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos vsq; ad eum qui magnus est inter illos, quoniam placatus ero super iniustitiis illorum & peccatis eorum & iniquitatum illorum non recordabor amplius. Per hoc quod dicit nouũ, antiquauit priꝰ, porrò quod antiquatur ac seneſcit, in propinquo est vt euaneſcat.

Hier.31

Apoc.21

Hiere.31

Igitur

Cap. ix. Igitur habebat quidem etiam prius illud, iustificationes cultus ac sanctum mundanum. Si-
Exo. 25 quidē tabernaculum factū fuit primum, in quo erant & lucernæ & mensa & propositio panum, quam vocant sancta. Post secundum autem velum erat tabernaculum, quod vocatur sanctum sanctorum, aureum habens thuribulum & arcam te-
Exo. 16 stamenti vndique circumtectā auro, in qua vrna aurea habens
Nūe. 17 mānā, & virga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ testamenti. Supra hanc autem Cherubim gloriæ, obumbrantia propitiatorium, de quibus non est nunc dicēdum singulatim. His autem ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, qui sacrorū ritus peragant: in secundum autem semel quotannis solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro seipso & pro populi ignorantiis. Illud significāte spiritu sancto nondum manifestatam esse sanctorū viam, adhuc priore tabernaculo cōsistente, quæ erat similitudo pro tempore tum præsente, in quo dona sacrificiaque offeruntur, quę non possint iuxta conscientiam perfectum reddere cultorem, in cibis dūtaxat & potionibus & diuersis ablutionibus ac iustificationibus carnis vsque ad tēpus correctio-

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα, λατρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, πανταχόθεν κεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν, ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως

θώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διατιθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων μὴ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο

correctionis impositа. At Christus accedēs pontifex futurorū bonorū, per maius & perfectius tabernaculū, non manufactum, hoc est, nō huius structuræ, neque per sanguinē hircorū ac vitulorū, sed per propriū sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redēptione reperta. Nam si sanguis taurorū & hircorum, & cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purgabit conscientiam vestrā à mortuariis operibus ad seruiendum deo viuēti? Et ob id noui testamenti conciliator est, vt morte intercedente, ad redemptionem earum præuaricationum, quæ fuerant sub priori testamento, ij qui vocati sunt, promissionem accipiant æternæ hæreditatis. Siquidem vbi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamētum in mortuis ratum est, quādoquidem nondum valet quum viuit testator. Vnde ne prius quidē illud absq; sanguine dedicatū fuit. Quum enim Moses omne præceptū iuxta legem exposuisset omni populo, sumpto sanguine vitulorū & hircorum cū aqua & lana coccina & hyssopo: simul & ipsum librū & totū populū aspersit, dicens:

Rom.5
1.Pet.1
1.Ioan.1.
Apoc.1

Gal.3

Exo.24 Hic est sanguis testamẽti, quod mãdauit vobis deus. Insuper autem & tabernaculũ & omnia vasa ministerij, sanguine cõsimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundũ legem sanguine purificantur, & absq; sanguinis effusiõe nõ fit remissio. Itaq; necesse est, vt exẽplaria quidem eorũ quę sunt in cœlis, hisce rebꝰ purificentur. Cæterũ ipsa cœlestia potioribus quã hæ sint, victimis mundentur. Non enim in manu facta sancta ingressus est Christus, exẽplaria verorũ, sed in ipsum cœlũ, vt appareat nũc in cõspectu dei pro nobis: non vt sæpius offerat semetipsum, quemadmodũ pontifex ingreditur ĩ sancta singulis annis per sanguinem alienũ. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autem semel sub consummationem seculorum, ad profligationem peccati, per immolationem suiipsius apparuit. Et quatenus illud manet homines, vt semel moriãtur, post hoc autem
Rom.5 iudicium: ita & Christus semel
1.Pet.3 oblatus, vt multorum peccata tolleret, rursum absque peccato conspicietur iis qui illum expectant in salutem.

Cap.x. Nam lex vmbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum his hostiis, quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest

τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ῥαντίζει. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ. ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς,

διηνεκὲς, οὐδέ ποτε δύνατο τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας. τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵ τινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν. ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵ τινες οὐδέ ποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

μιᾷ γὰρ

potest accedentes perfectos reddere. Alioqui nónne desiissent offerri? propterea quod nullam iam habuissent conscientiam peccatorum, qui sacrificassent, ac semel purgati essent. Atqui in istis commemoratio fit peccatorum quotannis. Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter quum ingressurus est mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluisti. Corpus autem aptasti mihi, holocautomata, & pro peccato non comprobasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, vt faciam deus voluntatem tuam. Superius quum dicit, Sacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluisti, neque cōprobasti quæ iuxta legē offeruntur, tunc dixit: Ecce adsum, vt faciam de' voluntatem tuam: tollit prius, vt posterius statuat: per quam voluntatem sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam. Et omnis quidē sacerdos adsistit quotidie sacra peragens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata. Hic verò vna pro peccatis oblata victima, perpetuo sedet ad dexteram dei, id quod superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius.

Psal. 39

Ibidem.

Psal. 109

Vnica enim oblatiõe perfectos effecit in perpetuũ eos qui ſanctificantur. Teſtificatur autem nobis & ipſe ſpiritus ſanctus, nimirum quũ prædixerit: Hoc eſt teſtamentum quod condam erga illos poſt dies illos, dicit domin⁹, dans leges meas ĩ corde illorum, & in mẽtibus illorũ inſcribam eas, & peccatorũ atque iniquitatũ illorum non recordabor ampli⁹. Porrò vbi horum eſt remiſſio, nõ eſt ampli⁹ oblatio pro peccato. Quum igitur fratres, habeamus libertatẽ adeundi in ſancta per ſanguinẽ Ieſu, ea via, quam dedicauit nobis recentem ac viuentem, per velamentum, hoc eſt, per carnem ſuam, cumque habeamus ſacerdotem magnũ præfectum domui dei, accedamus cum vero corde, in certitudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa cõſcientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confeſſionem ſpei, non vacillantem (fidelis enim qui promiſit) & conſideremus nos inuicem, in hoc, vt prouocemus ad charitatem & bona opera, non deſerentes aggregationẽ noſtri mutuam, ſicuti mos eſt nonnullis, ſed adhortantes inuicem, idque hoc magis, quod videtis appropinquantem diem. Nam ſi volentes peccauerimus poſt acceptam cognitionem veritatis, non vltra pro peccatis reliqua

Hiere. 31

μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴ διανοίᾳ αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουσμένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγύζουσαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπε-

λείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων, τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσει. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς liqua est hostia, sed formidabilis quædã expectatio iudicij, & ignis vehemẽtia, qui deuoraturus est aduersarios. Qui aſpnatus fuerit Moſi legẽ, abſq; miſericordia, ſub duob⁹ aut trib⁹ teſtibus moritur. Quanto putatis peioribus afficietur ſuppliciis, qui filiũ dei cõculcarit, & ſanguiné teſtaméti ceu rem ꝓphanã habuerit, per quẽ fuerat ſanctificatus, & ſpiritũ gratiæ cõtumelia affecerit? Nouimus enim eũ qui dixit, Meũ eſt vlciſci, ego rependã, dicit dominus. Et rurſum, Dominus iudicabit populum ſuũ. Horrendũ eſt incidere in manus dei viuentis. Redeant autẽ vobis in memoriã ſuperiores dies, in quib⁹ illuminati ingens certamẽ ſuſtinuiſtis afflictionũ: partim quidẽ dum & ꝓbris & preſſuris affecti, ſpectaculo fuiſtis omnibus, partim dũ cõſortes ita conuerſantiũ facti eſtis. Siquidẽ & afflictionũ, quę ex vinculis meis cõtigerũt, participes fuiſtis, & direptionẽ facultatũ veſtrarũ cũ gaudio accepiſtis, ſciẽtes vos habere in vobis potiorẽ ſubſtantiã in cœlis ac manentẽ. Ne abieceritis igitur fiduciã veſtrã, quæ magnã habet præmij retributionẽ. Nam patiẽtia vobis eſt opus, vt vbi voluntatẽ dei peregeritis, reportetis promiſſionem. Adhuc enim perpuſillũ temporis & qui venturus eſt, veniẽt, & nõ tardabit. Iuſtus

Deut.17
Mat.18
2.Cor.13

Deut.32

Rom.12

Abac.2 Ro.1.10 Galat.3 Iustus autē ex fide victurus est: & si se subduxerit, nō probabitur animo meo. At nos non sumus qui subducam⁹ nos in perditionem, sed ad fidem pertinemus in acquisitionem animæ.

Cap.xi. Est autē fides earū rerum quę sperātur substantia, argumentū eorū quę nō videntur. Per hanc enim testimoniū meruerunt seniores. Per fidē intelligim⁹ perfecta fuisse secula verbo dei, vt

Gen.1 ex his quæ non apparebant, ea

Gene.4 quæ videtur fierēt. Per fidē vberiorem hostiā Abel obtulit deo, quàm Cain: per quā testimoniū meruit, quod esset iustus, testimoniū perhibēte de donariis illius deo, & per hāc mortuus adhuc loquitur. Per fidem Enoch

Gene.5 Sap.4 Eccleſia ſtici.44. fuit trāslatus, ne videret mortē: nec fuit inuētus, propterea quod trāstulerat illum deus: priusquā enim trāsferretur, testimonium meruerat, quod placuisset deo. Atqui sine fide fieri nō potest, vt quis illi placeat. Nā qui accedit ad deū, hunc credere oportet esse deū, & esse remuneratorem quærētibus se. Per fidē admonitus oraculo Noe, ea quæ

Gen.6 Eccli.44 nōdum videbantur, veritus, apparauit arcā ad salutem domus suæ, per quā arcam condēnauit mundū, & eius quæ secundum fidem est, iustitię factus est hæres. Per fidem appellatus Abraham, obediit, vt exiret in locum quem accepturus erat in

Ge.12.13 hæredi-

ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις πραγμάτων, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας, ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐαρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονο-

κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν. ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν ἀβραὰμ τὸν ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀνάδε

hæreditatem: & exiuit, nesciens quò esset venturus. Per fidem commigrauit in terram promissionis, veluti peregrinã, cum in tabernaculis habitasset cum Isaac & Iacob cohæredibus eiusdem promissionis. Expectauerat enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius opifex & conditor est Deus. Per fidem & ipsa Sarra vim ad concipiendum ac retinendum semen accepit, ac præter ætatis rationem peperit, quod fidelem iudicaret eum qui promiserat. Quapropter & ex vno prognati sunt posteri, eoq; iam annis effœto, tanto numero, quanto sunt stellæ cœli, & velut arena quæ est iuxta marginem maris innumerabilis. Iuxta fidem mortui sunt hi omnes, quum non accepissent promissiones: sed procul eas vidissent & credidissent, salutassentque, & confessi fuissent se hospites atque aduenas esse in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant se patriam inquirere. Et si illius quidem memores fuissent vnde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem meliorem expetunt, hoc est cœlestem. Quapropter non erubescit ipse Deus vocari Deus illorum. Parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Isaac, cum tẽtaretur, & vnigenitum obtulit, in quo

Gen. 21.

Gen. 22.
Eccli 44

promissiones acceperat, ad quē dictum fuerat, In Isaac vocabitur tibi semen, cum illud secum perpendisset, deum vel à mortuis excitare posse, vnde illum etiam resurrectionis typo
Gen.27. reduxit. Per fidem de futuris benedixit Isaac filio Iacob &
Gen.48. Esau. Per fidem Iacob moriens,
49. singulis filiis Ioseph benedixit, & adorauit vestigium virgæ illius.
Gen. 50. Per fidem Ioseph moriens, de egressione filiorum Israel meminit, deque ossibus suis
Exod. 2. mandauit. Per fidem quum natus esset Moses, occultatus est menses treis à parentibus suis, propterea quod viderent elegantem puellum, nec veriti sunt edictum regis. Per fidem Moses iam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo Dei, quàm temporariis peccati commodis frui, maiores arbitratus diuitias probrum Christi, quàm Aegyptiorum thesauros. Respectū enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud veritus ferociam regis. Perinde enim quasi vidisset eum qui est
Exod. 12 inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha & effusionem sanguinis, ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos.
Ibid. 14 Per fidem transierunt Rubrum mare, veluti per siccam terram: quod quum tentassent AEgyptij,

ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει Μωϋσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, Μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. πίστει τὴν διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς διὰ ξηρᾶς· ἧς πεῖραν λαβόντες

βόντες οἱ ἀλγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἱεριχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπόλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψών, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουήλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἠργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν

ptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderunt, circundata ad dies septem. Per fidem Raab meretrix non periit vnà cum iis qui non obedierant, cum excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus commemorantem de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthae, necnon Dauid, & Samuele, ac prophetis, qui per fidem expugnauerunt regna, operati sunt iustitiam, assequuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladij, validi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alij verò distenti sunt, aspernati redemptionem, vt potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibriis & flagris explorati sunt, insuper & vinculis, & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij oc cubuerunt, oberrarũt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimonium promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius

Iosue. 6.
Ibid. 2. 6
Iudic. 6.
Ibid. 4.
Ibid. 13.
Ibid. 12.
Dan. 14.
Ibid. 3.
3. Re. 17
19.
2. Par. 24
4. Re. 1.

melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

Ca. XII. Proinde nos quoque quũ tan
Ephes. 4 ta septi simus nube testium, de-
Col. 3. posito onere omni, & tenaciter
1. Pet. 2. inhærẽte peccato, per tolerãtiã curramus in ꝓpositio nobis certamine, respicientes ad fidei ducẽ, & cõsummatorẽ Iesum, qui ꝓ proposito sibi gaudio pertulit crucẽ, ignominia cõtempta, & ad dexterã throni dei consedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se cõtradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondũ vsq; ad sanguinẽ restitistis, aduersus peccatum repugnantes: & obliti estis exhortationis, quæ vobis tanquam fi-
Prouer. 3 liis loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neq; deficias, quum ab eo argueris.
Apoc. 3. Quem enim diligit dñs, corripit: flagellat autem omnẽ filiũ quem recipit. Si castigationem sustinetis, veluti filiis vobis offert se deus. Quis enim est filius, quẽ non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt oẽs: igitur spurii estis, non filij. Itaq; quum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subiiciemur patri spirituum, & viuemus. Atque illi quidem ad paucos dies pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autẽ ad commodum

ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, διὰ ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ, καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας

ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον. ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοὶ, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωσῆς

dum noſtrum in hoc, vt impartiat nobis ſanctimoniam ſuam. Omnis autem caſtigatio in præſens quidem, non videtur eſſe gaudij, ſed moleſtiæ. At poſtea fructum tranquillum iuſtitiæ reddit iis, qui per illam fuerint exercitati. Quapropter manus remiſſas & genua ſoluta ſurrigite, & facite vt recti ſint greſſus pedibus veſtris, ne claudicatio aberret à via, imò ſanetur potius. Pacem ſectemini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit dominum, curam agentes, ne quis ſit qui deficiat à gratia Dei, ne qua radix amarulentiæ ſuppullulans obturbet, & per hanc inquinentur multi. ne quis ſcortator, aut profanus, velut Eſau, qui vnico edulio permutauit ius primogeniti. Scitis enim quod & poſtea quum vellet hæreditario iure benedictionem aſſequi, reprobatus ſit. Non enim reperit pœnitētiæ locum, tametſi cum lachrymis quæſiuiſſet eam. Nō enim acceſſiſtis ad contactum mōtem, & incenſum ignem, ac turbinē & caliginem, & procellam, tubæq; ſonitum, & vocem verborum, quam qui audierant deprecati ſunt, ne his adiungeretur oratio. Non enim ferebāt quod edicebatur. Si beſtia tetigerit montem, lapidabitur, aut iaculo configetur, & adeo terribile erat viſum qđ apparebat.

Rom. 12

Gen. 25.

Ibid. 27.

Exod. 20

Ibid. 19.

Moſes

Mosesdixit. Expauefactus sum ac tremebundus: sed accessistis ad montē Sion & ad ciuitatem dei viuentis, Hierusalē cœlestē & ad innumerabiliū angelorū cœtum,& ad concionē primogenitorū qui conscripti sunt in cœlis, & ad iudicē vniuersorū deū,& ad spiritus iustorū perfectorū,& ad noui testamenti conciliatorē Iesum, & ad sanguinē asperſionis,meliora loquentē q̄ loquebatur sanguis Abel. Videte ne aspernemini eū qui loqtur:nam si illi nō effugerūt, qui auersabantur eū,qui loquebatur in terra:multo magis nos, si eū qui de cœlis est,auersemur:cuius vox tū concussi terrā,at nūc
Aggei.2 denūciauit dicēs, Adhuc semel ego cōcutio,nō modo terrā, verūetiā cœlū. Porrò illud q̄ dicit, Adhuc semel:significat eorū quę cōcutiūtur translationē, vtpote quę facta sint,vt maneāt ea quę nō concutiūtur. Quapropter regnū assumētes q̄ cōcuti nō possit, habeamus gratiā,per quā ita colamus deū,vt illi placeamus cū reuerētia & religiōe.

Ca. XIII Etenim Deus noster consu-
Deut. 4 mens ignis est. Fraterna cha-
Rom.12 ritas maneat. Hospitalitatis ne
1.Petri.4 sitis immemores. Per hāc enim quidam insciētes exceperunt angelos hospitio. Memores estote vinctorum, tanquam vnà cum illis vincti,eorum qui afflī guntur, velut ipsī quoq; versantes

μωσῆς ἔπτοημαι, καὶ ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι.

τι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσῃ μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς. μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν οἱ τὴν σκηνὴν λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι, καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ ποιΐας καὶ κοινωνίας

tes in corpore. Honorabile est inter omnes coniugiũ, & cubile impollutũ. Scortatores autẽ & adulteros iudicabit Deus. Sint mores alieni ab auaritia, contenti iis quę adsunt. Siquidẽ ipse dixit, Nõ te desero neq; derelinquo, vt fidentes dicamus, Domi nus mihi auxiliator, nec timebo quid faciat mihi homo. Memores estote eorũ qui præsunt vobis, qui locuti sunt vobis sermonẽ dei, quorũ imitemini fidem, cõsiderantes qui fuerint exitus cõuersationis illorũ. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in secula. Doctrinis variis ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ est enim gratia cõstabiliri cor, non escis quę nõ profuerunt iis qui versati sunt in illis. Habemus altare, de quo nõ est fas edere iis qui tabernaculo deseruiunt. Animaliũ enim quorum sanguis infertur pro peccato, in sancta per pontificẽ, horum corpora cremantur extra castra. Quapropter & Iesus, vt sanctificaret per propriũ sanguinẽ populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Per ipsum igitur offerimus hostiam laudis semper Deo, hoc est fructum labiorum cõfitentium nomini eius. Cæterum beneficentiæ & communi-

Iosue. 1
Psal. 117
Num. 19
Mich. 2

communicationis ne obliuiſcamini. Talib⁹ enim victimis placetur deo. Parete iis qui preſunt vobis, & concedite: ſiquidē illi vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: nam id eſt inutile vobis. Orate pro nobis: cōfidimus enim quod bonā habemus conſcientiā inter omnes, cupientes honeſte conuerſari. Magis autē obſecro vos, vt id faciatis, quo celerius reſtituar vobis. Deus autem pacis, qui reduxit à mortuis paſtorem ouium illum magnum per ſanguinem teſtamenti æterni, dominum noſtrum Ieſum, abſolutos vos reddat in omni opere bono, ad faciendū voluntatē ipſius, efficiens vt quod agitis, acceptum ſit in conſpectu ſuo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Obſecro vos fratres, ſuffertе ſermonem exhortationis. Etenim paucis ſcripſi vobis. Scitis fratrem noſtrum Timotheum ſolutum eſſe, cum quo, ſi celerius venerit, viſam vos. Salutate omnes qui præſunt vobis, & omnes ſanctos. Salutant vos Itali. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Miſſa ab Italia per Timotheum.

κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε δὲ τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων, τὸν μέγαν, ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

IN EPISTOLAM IACOBI ARGVmentum per Erasmum Roterodamum.

IAcobus, quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uariis præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA BEATI IACOBI CATHOLICA.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α. CAPVT I.

Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ

IAcobus dei ac domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione salutē. Pro sūmo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis varias, illud scientes, quod exploratio fidei vestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, nullaque in parte deminuti. Quod si cui vestrū deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo: qui dat inquam omnibus simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui ventis agitur, & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille se quicq̄ accepturum à domino. Rom. 5

Vir

Vir animo duplici, inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater qui est humilis in sublimitate sua: contrà, qui diues est, in humiliatiõe sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit: exortus est enim sol cũ æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius periit: sic & diues in viis suis marcescet. Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus erit, accipiet coronam vitæ, quam promisit dominus iis à quibus fuerit dilectus. Ne quis quum tentatur, dicat se à Deo tentari: nam Deus vt malis tentari non potest, ita nec ipse quenquam tentat, imò vnusquisque tentatur, dum à propria concupiscentia abstrahitur & inescatur, deinde concupiscentia postea q̃ concepit, parit peccatum: peccatum vero perfectum, progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Omnis donatio bona & omne donum perfectum, è supernis est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio aut conuersionis obumbratio. Is destinata voluntate progenuit nos sermone veritatis, vt essemus primitiæ quædam suarum creaturarum. Itaque fratres mei dilecti, sit omnis homo velox ad audiendũ, tardus ad loquendum, tardus ad iram: nam ira viri iustitiam dei

Eccli.14
Esa.40
1.Petri.1
Iob.5.
Prou.17
Eccli.5

ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην θεοῦ

θεὸς ὁ καταργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ πλεονασμὸν κακίας, ἐν πραότητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ· σὺ

dei non efficit. Quapropter deposita omni immunditia & redundantia malitiæ, cū mansuetudine recipite insitum sermonem, qui potest saluas reddere animas vestras. Sitis autē effectores sermonis, & nō auditores, fallentes vosmetipsos. Quoniam si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est viro consideranti faciem natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim seipsum, & abiit, & continuo oblitus est qualis esset. At qui prospexerit in legem perfectam, quæ est libertatis, & permanserit, hic quum sit non auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis videtur religiosus esse inter vos, qui nō frenat linguam suam, sed aberrare facit cor suum, huius vana est religio. Religio pura & immaculata apud Deum & patrē hæc est, inuisere orphanos, & viduas in afflictione sua, immaculatum seipsum seruare à mundo.

Rom. 2

Matt. 5

1. Petri. 3

Fratres mei, ne cum respectu personarum habeatis fidem domini nostri Iesu Christi ex opinione. Nam si ingrediatur in cœtum vestrum vir aureum gestans annulum, veste indutus splendida, ingrediatur autem & pauper in sordida veste, & respexeritis ad illum qui vestē gestat splendidam, & dixeritis

Cap. 11.

illi: Tu sede hic bene: & pauperi dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum: & nō diiudicati estis invobisipsis, & facti estis iudices cogitationum malarum. Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mūdi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promisit iis, à quibus dilectus fuerit? Vos autem contemptui habuistis pauperem. Nonne diuites tyrānidem exercent in vos, & iidem tradunt vos ad tribunalia, & iidem male loquuntur de bono nomīe, quod inuocatū est super vos? Si legem quidem regiam perficitis iuxta scripturam, Diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis: si vero personam respicitis, peccatū cōmittitis, & redarguimini à lege, veluti transgressores. Quisquis enim totam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus. Nam qui dixit, Ne mœcheris: dixit etiā, Ne occidas. Quod si non fueris mœchatus, occideris tamen, factus es transgressor legis. Ita loquamini, & ita faciatis, veluti per legem libertatis iudicandi: siquidem iudicium absq; misericordia erit ei, qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia aduersus iudicium. Quæ vtilitas fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, factavero non habeat? Num potest

Leuit. 19
Rom. 2
Ephe. 6
Col. 3
Act. 10
1. Petri. 1

σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τῷ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς; εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπών, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καί, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς

ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγώ σοι δείξω ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα· ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέραν ὁδὸν ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε

test fides saluum facere illum? Quod si frater aut soror nudi fuerint, & egentes quotidiano victu, dicat aut aliquis vestrum illis, Abite cum pace, calescite, & saturamini: nō tamen dederitis illis quæ sunt necessaria corpori, quæ erit vtilitas? Sic & fides, si facta non habuerit, mortua est per se. Sed dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego facta habeo: ostende mihi fidem tuā ex factis tuis, & ego ostendam tibi ex factis meis fidem meā. Tu credis quod deus vnus est? Recte facis. Et dæmonia credunt, ac contremiscunt. Vis vero scire ô homo inanis, quod fides absque factis mortua sit? Abraham pater noster nonne ex factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac filium suum super altare? Vides quod fides adiumento fuerit factis illius, & ex factis fides perfecta fuerit? Et impleta est scriptura quæ dicit, Credidit Abraham deo, & imputatū est illi ad iustitiā, & amicus dei vocatus est. Videtis igitur, ꝙ ex factis iustificet̄ homo, & non ex fide tantum? Similiter autem & Raab meretrix, an non ex factis iustificata est, quum excepisset nūcios, & alia via emisisset? Nā quemadmodum corpus absq; spiritu mortuum est, ita & fides absque factis mortua est.

Gen.22

Gen.15 Rom.4 Gala.3

Iosue.2

Nolite plures magistri fie-

Cap.III Matt.23

ri fratres mei, scientes quod maius iudicium sumpturi simus. In multis enim labimur omnes. Si quis in sermone non labitur, hic perfectus est vir, qui possit freno moderari totū etiam corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, vt obediant nobis, & totum corpus illorum circumagimus. Ecce naues quoque, quum tantæ sint, & à ventis sæuis agantur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua pusillum membrum est, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quantam materiam incendit. Et lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis, & inflammatur à gehenna. Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumq; & marinorum domatur, & domita est à natura humana. Linguam autem nullus hominū domare potest, incoërcibile malum, plena veneno mortifero. Per ipsam benedicimus Deo & patri, & per ipsam maledicimus hominibus, qui ad similitudinem dei conditi sunt. Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons ex eodem foramine emittit dulcem & amaram

νεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα λημψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. εἰ δὲ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ὀφεων τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μὴ τι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ

τὸ πικρὸν μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

ram aquam? Nunquid potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut vitis ficus? Sic nullus fons salsam ac dulcem potest edere aquam. Quis sapiens & scientia præditus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione opera sua cum mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionē in corde vestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non est enim ista sapiētia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dęmoniaca. Vbi enim æmulatio & contentio, ibi incō stantia & omne opus prauum. Quæ autē è supernis est sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq; diiudicatione, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε. φθονεῖτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε. διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος

Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc? nimirum ex voluptatibus vestris, quę militant in membris vestris? Concupiscitis & non habetis, inuidetis & æmulamini, & non potestis adipisci, pugnatis & bellatis: non habetis, propterea quod non postulatis. Petitis & nō accipitis, eo quod male petatis, vt in voluptatibus vestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis qđ amicitia mundi, inimicitia est cum deo? Quicunq; ergo voluerit Ca. IIII

rit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur. An putatis quod inaniter scriptura dicat:
Gen. 6. Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitauit in nobis? Ma-
1. Petri. 5 iorem autem dat gratiam. Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus ô peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini, & lugete, & plorate. Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.
Ibidem Humiles vos reddite in conspectu domini, & eriget vos. Nolite detrahere vobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare &
Rom. 14 perdere. Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis, Hodie & cras eamus in hanc ciuitatem, & faciamus ibi annum vnum, & mercemur, & lucrum faciamus, qui ignoratis quid futurum sit postero die. Quæ est enim vita vestra? Vapor enim est, qui ad exiguũ tẽpus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis. Si dominus voluerit, & si vixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio

φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει· πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν; μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διὸ λέγει· ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσόμεθα, καὶ κερδήσομεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς· ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις

σις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν.

Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν. τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικεν. μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν

tio talis, mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate Cap. v.
vlulantes super miseriis vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimẽta vestra tineis obnoxia facta sũt. Aurũ & argentum vestrũ ærugine vitiatũ est, & ęrugo eorum in testimoniũ vobis erit, & exedet carnes vestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum qui messuerãt regiones vestras, quæ fraude non reddita est à vobis, clamat: & clamores eorum, qui messuerãt, in aures domini Sabaoth ĩtroierunt. In delitiis vixistis super terram, & lasciuistis, enutriistis corda vestra, vt in die occisiõis, Condemnastis, & occidistis iustum, & non resistit vobis. Patientes igitur estote fratres, vsque ad aduentum domini. Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempestiuam & serotinã. Patientes igitur estote & vos, & cõfirmate corda vestra, quoniam aduẽtus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus alium fratres, vt ne cõdemnemini. Ecce iudex ante ianuam adsistit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patientiæ, prophetas, qui

Ioquuti sunt in nomīe domini. Ecce beatos ducimus eos, qui sustinēt. Tolerantiā iob audistis, & finem domini vidistis, quod valde misericors sit dominus ac cōmiserans. Ante omnia autem
Mat.5. fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terrā, neq; aliud quodcunq; iusiurandū: sit autem vestrum est, est: non, nō: vt ne in simulationem incidatis. Affligitur aliquis inter vos? oret. Aequo animo est aliquis? psallat. Infirmatur quis inter vos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngētes eum oleo in nomine domini. Et obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro vobis inuicem, vt sani sitis. Multum enim valet deprecatio iusti efficax. Helias
1.Re.17 Luc.4 homo erat similiter obnoxius affectionibus vt nos, & precatione precatus est ne plueret: & nō pluit super terram annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlū dedit pluuiam, & terra produxit fructū suum. Fratres, si quis inter vos errauerit à veritate, & cōuerterit quis eum, sciat quod qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

IN EPI-

ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυρίου· ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναί· καὶ τὸ οὒ, οὔ· ἵνα μὴ ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τίς; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος. κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε οὖν ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM ARGUMENTUM PER ERASMUM ROTERODAMUM.

PEtrus, quemadmodum & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentibus gentium regiones, epistolam profecto dignam Apostolorum principe, plenam autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententiis differtam. Hortatur autem ad tolerantiam malorum, quæ ob euangelii inuidiam perpetiebantur, spe præmiorum. Ad hæc admonet, ut iuxta prophetiarum oracula, ad tantam dignitatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam. Christianismum enim non in titulo aut baptismo tantum, sed in morum innocentia situm esse, alioqui quod affliguntur malis non cessurum in gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideantur. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detrectent parere magistratibus, licet ethnicis, ne prouocati nec conuertantur ad Christum, & acrius sæuiant: item ne serui negent officium suum heris, licet ethnicis: Christianæ bonitatis esse, omnia perpeti. item ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos contemnant, sed moribus suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admonet, ut uxoribus suis deferant, ut à coitu nonnunquam temperent, quo magis uacet orare. Deinde exemplo Christi prouocat ad tolerantiam malorum, ne conentur iniuriam iniuria pensare: sed mansuetudine & benefactis uincere studeant male meritos. Atque hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortatur ad nouitatem uitæ, dehortans à uitiis gentium. Inuitat ad sobrietatem, ad uigilantiam, ad preces assiduas: in primis ad mutuam charitatem, ad hospitalitatem, ad officia mutua, rursus ad patientiam persequutionum ob Christi nomen illatarum. Mox episcopos instituit & his subditum populum. In calce testatur se se & alteram epistolam ad eosdem scripsisse per Syluanum, quæ intercidit. Hanc scriptam apparet ex Babylone, nam huius ecclesiæ uerbis iubet eos saluere, si cui de Roma commentum non probatur.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI prima.

CAPVT I.

PEtrus Apostolus IESV Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniam, dilectis iuxta præfinitionē dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiā & aspersionē sanguinis Iesu Christi, Gratia vobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus & pater domini nostri Iesu Christi qui iuxta copiosam suā misericordiam regenuit nos in spem viuam, per hoc quod resurrexit Iesus Christ⁹ ex mortuis in hæreditatem immortalem & incō taminabilem atq; immarcessibi lem, conseruatam in cœlis erga vos, qui virtute dei custodimini per fidem ad salutem, quæ in hoc parata est, vt patefiat in tēpore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in variis experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei vestræ multo precio sior auro, qđ perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriā & honorem, tum quum reuelabitur Iesus Christus: quē quum non videritis, diligitis, in quē in præsentia, quū nō videatis, credentes

2. Co. 1
Ephe. 1

Ioan. 16

Κεφάλαιον α.

Πέτρος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας, καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν διʼ ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον, καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες

πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διὸ γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ

dentes tamen exultatis gaudio ineffabili & glorificato, reportãtes finẽ fidei veſtræ, ſalutẽ animarũ: de qua ſalute exquiſierũt & ſcrutati ſunt ꝓphetæ, qui de ventura in vos gratia vaticinati ſunt, ſcrutãtes ad quẽ, aut cuiuſmodi tẽporis articulum ſignificaret, qui in illis erat ſpũs Chriſti: qui prius quàm acciderent, teſtabatur vẽturas in Chriſtum afflictiones, & quæ eſſent cõſecuturæ glorias: quibus & illud reuelatũ eſt, quod haud ſibi ipſis, imò nobis miniſtrarent hęc, quæ nunc annũciata ſunt vobis per eos, qui vobis prædicauerũt euangeliũ, per ſpiritum ſanctũ emiſſum è cœlo, in quæ deſiderant angeli ꝓſpicere. Quapropter ſuccincti lumbis mẽtis veſtræ: ſobrij perfectè ſperate in eam, quę ad vos defertur gratiã, dum vobis patefit Ieſus Chriſtus, tanquã filij obedientes, vt non accõmodetis vos priſtinis concupiſcẽtiis, quibus dum adhuc ignoraretis Chriſtũ agebamini: ſed quẽadmodum, is qui vos vocauit, ſanctus eſt, ita ipſi quoq; ſancti in omni cõuerſatiõe reddamini, ꝓpterea ꝙ ſcriptũ eſt, Sãcti eſtote, nã ego ſanctus ſum. Et ſi patrẽ inuocatis citra perſonarũ reſpectũ iudicãtẽ iuxta cuiuſq; opus, videte vt in timore cõuerſantes incolatũ veſtri tẽpus trãſigatis. Quũ ſcitis vos, non caducis rebus velut argẽto

Leuit.19
Deut.10
Rom.2
Gal.2
Acto.20
1.Pet.1

lut argento & auro fuisse redẽptos à vana vestra conuersatione, quã ex patrũ acceperatis traditione, sed precioso sanguine velut agni immaculati & incõtaminati Christi: qui præordinatus quidẽ fuerat, anteq̃ condi tus esset mundus, sed manifestatus fuit extremis temporibus propter vos, qui per illũ creditis in deum: qui illum excitauit è mortuis, & gloriam ei dedit, vt vos fidem ac spem haberetis erga deũ, qui animas vestras purificastis obediendo veritati, per spiritum cum charitate fraterna, ab omni simulatione aliena, ex puro corde vos inuicem diligite, impense, renati non ex semine mortali, sed ex immortali per sermonẽ viuentis dei, & manentis in æternũ: propterea q̃ omnis caro gramẽ sit, & omnis gloria hominis quasi flos gramis. Exaruit gramen & flos decidit: at verbum domini manet in æternum. Hoc autem est verbum, quod per euangelium delatum est ad vos.

Heb. 9. 1. Ioã. 1. Apoc. 1.

Esa. 40. Eccli. 14 Iacob. 1.

Proinde deposita omni malitia, & omni dolo, & simulationibus, & inuidentiis, & omnibus obtrectationibus, vt modo nati infantes, lac illud non corporis, sed animi q̃ dolũ nescit, appetite, vt per illud subolescatis. Siquidem gustastis q̃ benignus sit dominus, ad quem accedentes, qui lapis est viuus, ab hominibus quidem reprobatus, apud deum autem electus & pretiosus, & vos tanquam viui lapides superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, vt offeratis spirituales hostias acceptabiles deo per iesum christum. Propterea & continetur in scripturis, ecce pono in sion lapidem angularem electum pretiosum, & qui credit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: incredulis autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali. Qui offendunt verbo non credentes in quo & positi sunt. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum: qui aliquando non populus, nunc autem populus dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

Cap. 11. Ephes. 4 Col. 3. Hebr. 12.

Charissimi obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam, conuersationem habentes bonam in gentibus, vt in eo quod detrahunt de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus quæ considerant glorificent deum in die visitationis. Subditi estote omni humanæ creaturæ propter deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed vt serui dei. Omnem honorem exhibete, fraternitatem diligite, deum timete, regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Hæc enim est gratia, si propter conscientiam quis sustineat tristitias patiens iniuste. Quæ enim gloria est si delinquentes & colaphizati sustinetis? sed si bene agentes patienter sustinetis, hoc gratum apud deum. In hoc enim vocati estis, quia & christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat autem iudicanti se iniuste: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis. Erratis enim quasi oues, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

Mulieres similiter subditæ sint viris suis, vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura aut circumdatio auri, aut indumenti cultus, sed qui in occulto est hominis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei ditis. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in deum ornabant se, subditæ propriis viris, sicut Sara obediebat Abrahæ dominum eum vocans, cuius estis filiæ facta bene agentes & non timentes vllam perturbationem.

Viri similiter habitantes cum illis secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem, tanquam & coheredibus gratiæ vitæ, vt non impediantur orationes vestræ. In fine autem omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, aut maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere & dies videre bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet à malo & faciat bonum, inquirat pacem & sequatur eam. Quia oculi domini super iustos, & aures eius in precibus eorum: vultus autem domini super facientes mala. Et quis est qui vobis nocere possit si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam beati. Timorem autem eorum ne timueritis & non conturbemini. Dominum autem christum sanctificate in cordibus vestris, paratos semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe & fide, sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quod detrahunt de vobis tanquam de malefactoribus confundantur qui calumniantur bonam in christo conuersationem vestram. Melius enim bene facientes si velit voluntas dei patiamini quam male agentes. Quia & christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu, in quo & his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat dei patientia in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non depositio sordium carnis, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum per resurrectionem iesu christi, qui est in dextera dei, deprecante illo angelis & potestatibus & virtutibus subiectis.

Christo igitur passo in carne & vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est carne quieuit à peccatis, vt iam non hominum desideriis sed voluntati dei quod reliquum est in carne vestra vitam impleatis. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, qui ambulastis in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus & illicitis idolorum cultibus. In quo nouitate gaudent non concurrentes vobiscum in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes. Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare viuos & mortuos. In hoc enim & mortuis euangelizatum est, vt iudicentur quidem secundum homines carne, viuant autem secundum deum spiritu.

Omnium autem finis appropinquauit. Estote prudentes & vigilate in orationibus. Ante omnia mutuam in vobis ipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmuratione. Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Si quis loquitur quasi sermones dei. Si quis ministrat tanquam ex virtute quam administrat deus, vt in omnibus honorificetur deus per iesum christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Carissimi nolite peregrinari in fiducia scientiæ, quæ inflat, sed timete. Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed carcere caliginis inferni detrusos tradidit in iudicium reseruari, & antiquo mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem saluum custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorræ cinere redigens damnauit euersione, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens, & iustum Lot oppressum à nefandorum hominum concupiscentia liberauit, aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos, qui die ac nocte animam iustam iniquis operibus cruciabant: nouit dominus pios de tentatione eripere, iniquos autem reseruare in diem iudicii cruciandos, maxime autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant & dominatum contemnunt. Audaces sibi placentes, sectæ non formidant blasphemantes, vbi angeli fortitudine & potestate maiores existentes non ferunt aduersus se coram domino blasphemiæ iudicium. Isti autem tanquam irrationabilia animalia naturalia in captionem & corruptionem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt, recipientes mercedem iniquitatis, qui voluptatem arbitrantur in die deliciarum, contaminati & sordes, suauiantes in conuiuiis suis, vobiscum epulantes, oculos habentes plenos adulterii & incessabilis delicti, illicientes animas infirmas, cor exercitatum auaritiæ habentes, maledicti, derelinquentes rectam viam errauerunt, secuti viam Balaam Bosor qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem autem habuit suæ insaniæ, mutum iumentum humana voce loquens prohibuit prophetæ dementiam. Hi sunt fontes sine aqua & nubes turbine actæ, quibus procella caliginis seruata est. Superba enim vanitatis loquentes, illicientes in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululum fugiunt conuersantes in errore, libertatem illis promittentes, cum ipsi seruus sint corruptionis. A quo enim quis superatus est huic & seruit. Si enim fugientes contagia mundi in cognitione domini & saluatoris iesu christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis nouissima deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ quam post agnitionem retrorsum conuerti à tradita sibi sancta mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbii, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.

Hanc iam secundam scribo vobis epistolam, carissimi, in quibus suscito in vestra sollicitudine sanctum meum intellectum, vt memores sitis eorum quæ dicta sunt à sanctis prophetis, & nostræ eorum qui vestri apostoli sunt domini & saluatoris mandati, hoc primum scientes, quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores secundum suas concupiscentias ambulantes, & dicentes, vbi est promissio aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc volentes, quia cœli erant prius & terra de aqua & per aquam consistens verbo dei, per quæ tunc mundus aquis inundatus perijt. Cœli autem qui nunc sunt & terra eodem verbo repositi sunt igni reseruati in diem iudicii & perditionis impiorum hominum. Vnum autem hoc non latere vos debet, carissimi, quia vnus dies apud dominum sicut mille anni & mille anni sicut dies vnus. Non tardat dominus promissionem, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter nos nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Veniet autem dies domini sicut fur, in qua cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur. Cum hæc ergo omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, exspectantes & festinantes in aduentum diei dei, per quem cœli ardentes soluentur & elementa ignis ardore tabescent? Nouos autem cœlos & nouam terram secundum promissa eius exspectamus, in quibus iustitia habitat. Quapropter carissimi hæc exspectantes, satagite immaculati & inuiolati ei inuenire in pace, & longanimitatem domini nostri saluam existimate, sicut & carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de hac re, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles peruertunt sicut & reliquas scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur carissimi præscientes custodite vos ne forte à suo firmamento excidatis, sed crescite in gratia & cognitione domini nostri & saluatoris iesu christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus & testificamur & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem & apparuit nobis, quod vidimus & audiuimus annunciamus vobis, vt & vos societatem habeatis nobiscum & societas nostra sit cum patre & cum filio eius iesu christo. Hæc scribimus vobis vt gaudium nostrum sit plenum. Et hæc est annunciatio quam audiuimus ab eo & annunciamus vobis, quoniam deus lux est & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo & in tenebris ambulamus, mentimur & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad inuicem & sanguis iesu christi filii eius mundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus nos ipsos seducimus & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra fidelis est & iustus vt remittat nobis peccata nostra & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus mendacem facimus eum & sermo eius non est in nobis.

Filioli mei hæc scribo vobis vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem iesum christum iustum, & ipse propitiatio est pro peccatis nostris non pro nostris autem tantum sed & pro totius mundi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum si mandata eius obseruemus. Qui dicit se nosse eum & mandata eius non custodit mendax est & in hoc veritas non est in eo. Qui autem seruat verbum eius vere in hoc charitas dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in eo sumus. Qui dicit se in eo manere debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Carissimi non mandatum nouum scribo vobis sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est sermo quem audistis. Iterum mandatum nouum scribo vobis quod verum est in eo & in vobis, quia tenebræ transierunt & verum lumen iam lucet. Qui dicit se in lumine esse & fratrem suum odit in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine manet & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum in tenebris est & in tenebris ambulat & nescit quo eat quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

Scribo vobis filioli quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius. Scribo vobis patres quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo vobis iuuenes quoniam vicistis malignum. Scribo vobis paruuli quoniam cognouistis patrem. Scripsi vobis patres quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scripsi vobis iuuenes quoniam fortes estis & verbum dei manet in vobis & vicistis malignum. Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo, quoniam omne quod in mundo est concupiscentia carnis est & concupiscentia oculorum & superbia vitæ, quæ non est ex patre sed ex mundo est. Et mundus transibit & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem dei manet in æternum sicut & ipse manet in æternum.

Filioli nouissima hora est & sicut audistis quia antichristus venit nunc antichristi multi facti sunt, vnde scimus quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis permansissent vtique nobiscum sed vt manifesti fierent quia non sunt omnes ex nobis. Et vos vnctionem habetis à sancto & nostis omnia. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem sed quasi scientibus eam & quia omne mendacium ex veritate non est. Quis est mendax nisi is qui negat quoniam iesus non est christus? Hic est antichristus qui negat patrem & filium. Omnis qui negat filium nec patrem habet. Qui confitetur filium & patrem habet. Et nunc filioli manete in eo vt cum apparuerit habeamus fiduciam & non confundamur ab eo in aduentu eius. Si scitis quia iustus est scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit nobis pater vt filii dei nominemur & simus. Propterea mundus non nouit nos quia non nouit eum. Carissimi nunc filii dei sumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo sanctificat se sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum & iniquitatem facit & peccatum est iniquitas. Et scitis quoniam ille apparuit vt peccata nostra tolleret & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet non peccat. Omnis qui peccat non vidit eum nec cognouit eum. Filioli nemo vos seducat. Qui facit iustitiam iustus est sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum ex diabolo est quia ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei vt dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit quoniam semen ipsius in eo manet & non potest peccare quoniam ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filii dei & filii diaboli. Omnis qui non est iustus non est ex deo & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio quam audistis ab initio vt diligamus alterutrum non sicut Cain ex maligno erat & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera eius mala erant fratris autem eius iusta. Nolite mirari fratres si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres. Qui non diligit manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. In hoc cognouimus charitatem dei quoniam ille animam suam pro nobis posuit & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi & viderit fratrem suum necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas dei manet in eo? Filioli non diligamus verbo neque lingua sed opere & veritate. In hoc cognoscemus quoniam ex veritate sumus & in conspectu eius suademus corda nostra in quacumque reprehendit nos cor nostrum quoniam maior est deus corde nostro & nouit omnia. Carissimi si cor nostrum non reprehendit nos fiducia habemus ad deum & quæcumque petierimus accipiemus ab eo quoniam mandata eius custodimus & ea quæ placita sunt coram eo facimus. Et hoc est mandatum eius vt credamus nomini filii eius iesu christi & diligamus alterutrum sicut dedit mandatum nobis. Et qui custodit mandata eius in illo manet & ipse in eo & in hoc scimus quoniam manet in nobis de spiritu quem dedit nobis.

Carissimi nolite omni spiritui credere sed probate spiritus si ex deo sint quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur iesum christum in carne venisse ex deo est & omnis spiritus qui soluit iesum ex deo non est & hic est antichristus de quo audistis quoniam venit & nunc in mundo iam est. Vos filioli ex deo estis & vicistis eum quoniam maior est qui in vobis est quam qui in mundo est. Ipsi de mundo sunt ideo de mundo loquuntur & mundus eos audit. Nos ex deo sumus qui nouit deum audit nos qui non est ex deo non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris. Carissimi diligamus alterutrum quoniam charitas ex deo est & omnis qui diligit ex deo natus est & cognoscit deum. Qui non diligit non cognouit deum quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis quoniam filium suum unigenitum misit deus in mundum vt viuamus per eum. In hoc est charitas non quasi nos dilexerimus deum sed quoniam ipse dilexit nos & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Carissimi si sic deus dilexit nos & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit unquam si diligamus alterutrum deus in nobis manet & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus & ipse in nobis quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus & testificamur quoniam pater misit filium saluatorem mundi. Quicumque confessus fuerit quoniam iesus est filius dei deus in eo manet & ipse in deo. Et nos cognouimus & credidimus charitati quam habet deus in nobis. Deus charitas est & qui manet in charitate in deo manet & deus in eo. In hoc perfecta est charitas dei nobiscum vt fiduciam habeamus in die iudicii quia sicut ille est & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate sed perfecta charitas foras mittit timorem quia timor pœnam habet. Qui autem timet non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus deum quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo deum & fratrem suum oderit mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus à deo vt qui diligit deum diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit quoniam iesus est christus ex deo natus est & omnis qui diligit eum qui genuit diligit & eum qui natus est ex ipso. In hoc cognoscimus quoniam diligimus filios dei cum deum diligamus & mandata eius faciamus. Hæc est enim charitas dei vt mandata eius custodiamus & mandata eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo vincit mundum & hæc victoria quæ vincit mundum fides nostra. Quis est qui vincit mundum nisi qui credit quoniam iesus est filius dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem iesus christus non in aqua solum sed in aqua & sanguine & spiritus est qui testificatur quoniam spiritus est veritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cœlo pater verbum & spiritus sanctus & hi tres vnum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra spiritus aqua & sanguis & hi tres in vnum sunt. Si testimonium hominum accipimus testimonium dei maius est quoniam hoc est testimonium dei quod maius est quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei habet testimonium dei in se. Qui non credit deo mendacem fecit eum quia non credidit in testimonio quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium quoniam vitam æternam dedit deus nobis & hæc vita in filio eius est. Qui habet filium habet vitam qui non habet filium vitam non habet. Hæc scripsi vobis vt sciatis quoniam vitam habetis æternam qui credidistis in nomine filii dei. Et hæc est fiducia quam habemus ad eum quoniam quodcumque petierimus secundum voluntatem eius audit nos & scimus quoniam audit nos quodcumque petimus scimus quoniam habemus petitiones quas postulauimus à deo. Videt quis fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petet & dabitur ei vitam peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem non pro illo dico vt quis roget. Omnis iniquitas peccatum est & est peccatum non ad mortem. Scimus quoniam omnis qui natus est ex deo non peccat sed generatio dei conseruat eum & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex deo sumus & mundus totus in maligno positus est. Scimus autem quoniam filius dei venit & dedit nobis sensum vt cognoscamus verum & simus in vero filio eius. Hic est verus deus & vita æterna. Filioli custodite vos à simulacris. Amen.

Senior electæ dominæ & natis eius quos ego diligo in veritate & non ego solus sed & omnes qui cognouerunt veritatem propter veritatem quæ manet in nobis & nobiscum erit in æternum. Sit vobiscum gratia misericordia pax à deo patre & à christo iesu filio patris in veritate & charitate. Gauisus sum nimis quia inuenti sunt de filiis tuis ambulantes in veritate sicut mandatum accepimus à patre. Et nunc rogo te domina non quasi mandatum scribens tibi nouum sed quod habuimus ab initio vt diligamus alterutrum. Et hoc est charitas vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est mandatum sicut audistis ab initio vt in illo ambuletis. Quoniam seductores multi exierunt in mundum qui non confitentur iesum christum venisse in carne. Hic est seductor & antichristus. Videte vosmetipsos vt non perdatis quæ operati sumus sed mercedem plenam accipiatis. Omnis qui recedit & non manet in doctrina christi deum non habet. Qui manet in doctrina hic & patrem & filium habet. Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert nolite recipere eum in domum nec aue illi dixeritis. Qui enim dicit illi aue communicat operibus eius malignis. Multa habens scribere vobis nolui per chartam & atramentum sed spero me futurum apud vos & os ad os loqui vt gaudium nostrum plenum sit. Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

Senior Gaio dilecto quem ego diligo in veritate. Carissime de omnibus rogo te vt prosperum facias te & valeas sicut prosperatur anima tua. Gauisus enim sum nimis cum venissent fratres & testificarentur veritatem tuam sicut & tu in veritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam vt audiam filios meos in veritate ambulare. Carissime fidum facis quicquid operaris in hoc quod fratres & hoc peregrinos quibus testimonium charitatis tuæ coram ecclesia. Quos bene faciens deduces dignum deo. Pro nomine enim eius exierunt nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi vt cooperatores simus veritatis. Scripsi forte aliquid ecclesiæ sed qui amat primatum gerere inter eos diotrephes non recipit nos. Propter hoc si venero commonebo eius opera quæ facit verbis malignis garriens in nos & non contentus est super hæc ipse fratres non recipit & prohibentes de ecclesia eiicit. Carissime noli imitari malum sed quod bonum est. Qui bene facit ex deo est qui malum facit non vidit deum. Demetrio testimonium perhibetur ab omnibus & ab ipsa veritate & nos testimonium perhibemus & scis quoniam testimonium nostrum verum est. Multa habui scribere sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere. Spero autem protinus te videre & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Salutate amicos per nomen.

Iudas iesu christi seruus frater autem iacobi his qui sanctificati sunt in deo patre & christo iesu conseruatis & vocatis misericordia & pax & charitas adimpleatur. Carissimi omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi nostra saluatione necessarium habui scribere vobis exhortans vt supernitamini semel traditæ sanctis fidei. Subintrauerunt enim quidam homines qui olim præscripti sunt in hoc iudicium impii gratiam dei nostri in luxuriam transferentes & solum dominatorem deum & dominum nostrum iesum christum negantes. Commonere autem vos volo cum semel omnia sciatis quia iesus populum de terra Ægypti saluans secundo eos qui non credebant perdidit. Angelos quoque qui non seruauerunt principatum sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine reseruauit. Sodoma & Gomorra & circumpositæ ciuitates simili modo exfornicatæ & abeuntes post carnem alterius generis factæ sunt exemplum ignis æterni subeuntes. Similiter & isti carnem quidem maculant dominationem autem spernunt maiestatem autem blasphemant. Cum Michael archangelus cum diabolo contendens altercaretur de Moysi corpore non sustinuit iudicium inferre maledictionis nomen sed dixit imperet tibi dominus. Hi quæcumque quidem ignorant blasphemant quæcumque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt in his corrumpuntur. Væ illis quia in via Cain abierunt & errore Balaam mercede effusi sunt & in contradictione Core perierunt. Hi sunt in epulis suis conuiuantes sine timore semetipsos pascentes nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur arbores autumnales infructuosæ bis mortuæ eradicatæ fluctus feri maris despumantes confusiones suas stellæ errantes quibus procella tenebrarum in æternum seruata est. Prophetauit autem & de his septimus ab Adam Enoch dicens ecce venit dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum peccatores impii. Hi sunt murmuratores querulosi secundum desideria sua ambulantes & os eorum loquitur superba admirantes personas propter lucrum. Vos autem carissimi memores estote verborum quæ prædicta sunt à apostolis domini nostri iesu christi qui dicebant vobis quia in nouissimo tempore venient illusores secundum desideria sua ambulantes impietatis. Hi sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes. Vos autem carissimi ædificantes vosmetipsos sanctissimæ fidei orantes in spiritu sancto vosmetipsos in dilectione dei conseruate exspectantes misericordiam domini nostri iesu christi in vitam æternam. Et hos quidem arguite qui discernuntur alios autem saluos facite de igne rapientes alios autem in timore miserimini odientes & maculatam ab carne tunicam. Ei autem qui potens est conseruare nos sine delicto & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in solo deo saluatori nostro per iesum christum dominum nostrum gloria magnificentia imperium & potestas ante omne tempus & nunc & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Apocalypsis iesu christi quam dedit illi deus palam facere seruis suis quæ oportet fieri in breui & significauit mittens per angelum suum seruo suo Ioanni qui testimonium perhibuit verbi dei & testimonium iesu christi quæcumque vidit. Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius & seruat ea quæ in ea scripta sunt tempus enim prope est. Ioannes septem ecclesiis quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo qui est & qui erat & qui venturus est à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt & à iesu christo qui est testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus & qui eum pupugerunt & plangent se super eum omnes tribus terræ etiam amen. Ego sum alpha & omega principium & finis dicit dominus qui est & qui erat & qui venturus est omnipotens. Ego Ioannes frater vester & socius in tribulatione & regno & patientia in iesu christo fui in insula quæ appellatur Pathmos propter verbum dei & testimonium iesu christi. Fui in spiritu in dominica die & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis quod videbis scribe in libro & mitte septem ecclesiis quæ sunt in Asia in Ephesum & in Smyrnam & in Pergamum & in Thyatiram & in Sardis & in Philadelphiam & in Laodiciam. Et conuersus sum vt viderem vocem quæ loquebatur mecum & conuersus vidi septem candelabra aurea & in medio candelabrorum aurearum similem filio hominis vestitum podere & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli candidi tanquam lana alba & tanquam nix & oculi eius tanquam flamma ignis & pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardenti & vox illius tanquam vox aquarum multarum & habebat in dextera sua stellas septem & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat & facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum cecidi ad pedes eius tanquam mortuus & posuit dextram suam super me dicens mihi ne timeas ego sum primus & nouissimus & viuus & mortuus fui & ecce sum viuens in sæcula sæculorum & habeo claues mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidisti & quæ sunt & quæ oportet fieri post hæc. Sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea & septem candelabra aurea. Septem stellæ angeli sunt septem ecclesiarum & candelabra septem septem ecclesiæ sunt. Angelo ecclesiæ Ephesi scribe hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua & laborem & patientiam tuam & quia non potes sustinere malos & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse & non sunt & inuenisti eos mendaces & patientiam habes & sustinuisti propter nomen meum & non defecisti. Sed habeo aduersus te quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris & age pœnitentiam & prima opera fac. Sin autem venio tibi & mouebo candelabrum tuum de loco suo nisi pœnitentiam egeris. Sed hoc habes quod odisti facta nicolaitarum quæ & ego odi. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vitæ quod est in paradiso dei mei. Et angelo ecclesiæ Smyrnæ scribe hæc dicit primus & nouissimus qui fuit mortuus & vixit. Scio tribulationem tuam & paupertatem sed dives es & blasphemaris ab eis qui se dicunt esse Iudæos & non sunt sed synagoga satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus quosdam ex vobis in carcerem vt tentemini & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit non lædetur à morte secunda. Et angelo ecclesiæ Pergami scribe hæc dicit qui habet rhomphæam vtraque parte acutam. Scio vbi habitas vbi sedes satanæ est & tenes nomen meum & non negasti fidem meam & in diebus in quibus Antipas testis meus fidelis occisus est apud vos vbi habitat satanas. Sed habeo contra te pauca quia habes illic tenentes doctrinam Balaam qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel manducare & fornicari. Sic habes & tu tenentes doctrinam nicolaitarum similiter. Pœnitentiam age si quo minus veniam tibi cito & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo manna absconditum & dabo illi calculum candidum & in calculo nomen nouum scriptum quod nemo scit nisi qui accipit. Et angelo ecclesiæ Thyatiræ scribe hæc dicit filius dei qui habet oculos tanquam flammam ignis & pedes eius similes aurichalco. Noui opera tua & fidem & charitatem & ministerium & patientiam tuam & opera tua quæ nouissima plura sunt primis. Sed habeo aduersus te pauca quia tolerasti mulierem Iezabel quæ se dicit prophetissam docere & seducere seruos meos fornicari & manducare de idolothytis. Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret & non vult pœnitere à fornicatione sua. Ecce mittam eam in lectum & qui mœchantur cum ea in tribulationem maximam nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis. Et filios eius interficiam in morte & scient omnes ecclesiæ quia ego sum scrutans renes & corda & dabo vnicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico & cæteris qui Thyatiræ estis quicumque non habent doctrinam hanc & qui non cognouerunt altitudines satanæ sicut dicunt non mittam in vos aliud pondus. Tamen quod habetis tenete donec veniam. Et qui vicerit & custodierit usque in finem opera mea mihi dabo potestatem super gentes & reget eas in virga ferrea & tanquam vasa figuli conterentur sicut & ego accepi à patre meo & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Et angelo ecclesiæ Sardis scribe hæc dicit qui habet septem spiritus dei & septem stellas. Noui opera tua quia nomen habes quod viuas & mortuus es. Esto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram deo meo. Memor esto igitur qualiter accepisti & audisti & obserua & pœnitentiam age. Si ergo non vigilabis veniam vt fur & nescies qua hora veniam ad te. Sed habes pauca nomina in Sardis quæ non inquinauerunt vestimenta sua & ambulabunt mecum in albis quia dignus est. Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis & non delebo nomen eius de libro vitæ & confitebor nomen eius coram patre meo & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Et angelo ecclesiæ Philadelphiæ scribe hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem dauid qui aperit & nemo claudit claudit & nemo aperit. Noui opera tua ecce dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere quia modicam habes virtutem & seruasti verbum meum & non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga satanæ qui dicunt se Iudæos esse & non sunt sed mentiuntur ecce faciam illos vt veniant & adorent ante pedes tuos & scient quia ego dilexi te. Quoniam seruasti verbum patientiæ meæ & ego seruabo te ab hora tentationis quæ ventura est in vniuersum orbem tentare habitantes in terra. Ecce venio cito tene quod habes vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit faciam illum columnam in templo dei mei & foras non egredietur amplius & scribam super eum nomen dei mei & nomen ciuitatis dei mei nouæ Ierusalem quæ descendit de cœlo à deo meo & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Et angelo ecclesiæ Laodiciæ scribe hæc dicit amen testis fidelis & verus principium creaturæ dei. Noui opera tua quia neque frigidus es neque feruens. Vtinam frigidus esses aut feruens. Sed quia tepidus es & nec frigidus nec feruens incipiam te euomere ex ore meo. Quia dicis quod diues sum & locupletatus & nullius egeo & nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum vt locuples fias & vestimentis albis induaris & non appareat confusio nuditatis tuæ & collyrio inunge oculos tuos vt videas. Ego quos amo arguo & castigo. Æmulare ergo & pœnitentiam age.

μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν

ab hominibus quidem reprobatus, apud deum verò electus ac precioſus: ipſi quoq; veluti viui lapides ædificemini, domus ſpiritualis, ſacerdotiũ ſanctũ ad offerẽdum ſpirituales hoſtias, acceptabiles deo per Ieſum Chriſtum, quapropter & continet ſcriptura, Ecce pono in Sion lapidẽ, in ſummo ponendũ angulo, electũ, precioſum: & qui crediderit in illo, non pudefiet. Vobis igitur precioſus eſt, qui creditis. Cæterum iis, qui non credunt, lapis quem reprobauerãt ædificãtes, hic cœpit eſſe caput anguli: & lapis in quem impingitur, & petra ad quã offendãt, nempe iis qui non impingũt in ſermonẽ, neq; credunt in id ad quod & inſtituti fuerãt. Vos autem genus electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus qui in lucrum acceſſit, vt virtutes prædicetis illius qui è tenebris vos vocauit in admirabilem ſuã lucẽ: qui quõdã eratis nõ populus, nũc populus dei: qui quõdã nõ cõſecuti miſericordiã, nunc eſtis miſericordiam conſecuti. Dilecti, obſecro, tanquam aduenas ac peregrinos, abſtinete à carnalibus concupiſcentiis, quę militant aduerſus animã, & cõuerſationem veſtram habete honeſtam inter gentes, vt in hoc quod obtrectant vobis quaſi maleficis, ex bonis operibus æſtimantes vos, glorificẽt deum in die

Eſa. 28.

Pſal. 117. Matt. 21. Luc. 20. Acto. 4.

Exod. 19

Oſee. 2. Rom. 9.

Gal. 5. Rom. 13.

Rom.13 die visitationis. Proinde subditi estote cuiuis humanę creaturæ propter dominum, siue regi tanquam præcellenti, siue præsidibus, vt qui per eum mittantur ad vindictam quidem nocentium, laudem vero recte agentium. Quoniã sic est voluntas dei, vt bene faciendo obturetis os hominibus stultis & ignorantibus, tanquam liberi & non veluti prætextum habentes malitiæ libertatẽ, sed tanquã serui
Rom. 12 dei. Omnes honorate, fraternitaté diligite, deũ timete, regem
Ephes. 6. honorate. Famuli subditi sint
Coloss. 3. cum timore dominis, nõ solum
Tit. 2. bonis ac humanis, verũ etiam
2. Cor. 7 prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter cõscientiã dei sufferat molestias, præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si quũ peccantes alapis cædimini sufferetis? At si quum benefacitis, & tamen malis afficimini, sufferetis. Hæc enim est gratia apud deũ. Siquidẽ in hoc vocati estis, quoniam & Christus afflictꝰ est pro nobis, relinquẽs nobis exemplũ, vt insequemini vestigia ipsius, qui pec-
Esa. 53. catum non fecerat, nec inuẽtus
1. Ioan. 3. est dolus in ore illius: qui quum maledictis inciesseretur, non regessit maledicta, quũ malis afficeretur: nõ minabatur: sed tradidit vindictã ei qui iudicat iuste,
Esa. 53. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, quo peccatis

οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι,

γνώμονοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, ὧ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέως, καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεὸν, ἐκόσμων ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραὰμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ

peccatis mortui iustitiæ viuere-mus: cuius eiusdē vibice sanati fuistis: nam eratis velut oues errantes, sed conuersi estis nūc ad pastorem & curatorem animarum vestrarum,

Similiter vxores subditæ sitis vestris viris, vt etiā qui non obtemperant sermoni, per vxorum cōuersationē absq; sermone lucrifiant: dū considerāt cū reuerētia cōiunctā castā cōuersationē vestrā, quarū ornatus sit non externus, qui situs est in plicatura capillorū, & additione auri, aut in palliorum amictu, verum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela, ita vt spiritus placidus sit ac quietus, qui spiritus in oculis dei magnifica ac sumptuosa res est. Nam ad eum modum olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in deo, comebant sese, & subditæ erant suis viris, quemadmodum Sarra obediuit Abrahæ, dominum illum appellans, cuius factæ estis filiæ, dum benefacitis, & non terremini vllo pauore. Viri similiter cohabitēt secundū sciētiam, velut infirmiori vasi muliebri impartientes honorē, tanq; etiam cohæredes gratiæ vitæ, ne iterūpantur preces vestræ. In summa, omnes fitis vnanimes, similiter affecti, fraterna prædita charitate, misericordes, affabiles, non retaliātes malum malo, aut

Ca. 111. 1. Cor. 11 Col. 3. Ephes. 5.

Gen. 16.

Prou. 20. Rom. 12

aut conuitium conuitio, sed cõtrà benedicentes: sciétes vos in hoc vocatos esse, vt benedictionem hæreditate possideatis. Nã
Psal. 33. Iacob. 1. 3 qui vult vitam diligere, & videre dies bonos, coerceat linguã suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum: quærat pacẽ, & persequatur eam: quoniã oculi domini super iustos, & aures eius ad deprecationem illorum. Rursus aspectus domini super eos, qui faciunt mala. Et quis est, qui sit afflicturus vos, si bonitatis æmulatores fueritis? Matt. 5. Imò si quid etiam acciderit incommodi propter iustitiã, beati tamen estis. Cæterum terrore illorum ne terreamini, neque turbemini, sed dominum deum sanctificate in cordibus vestris. Sitis autem parati semper ad respondendum cuilibet petenti, vt loquamini de ea, quę in vobis est spe, cum mansuetudine & reuerentia, cõscientiam habẽtes bonam, vt in hoc quod vobis detrahunt tanquam sceleratis, pudefiant hi qui incessunt vestram bonam in Christo conuersationem. Præstat enim, vt bene agentes, si ita velit dei voluntas, malis afficiamini, quàm malefacientes. Quandoquidem
Heb. 9. Rom. 5. & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis, vt nos adduceret deo, mortificatus quidem carne, sed viuificatus

ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθὸν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυ-

ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἀνεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων, καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

tus spiritu, in quo etiam abiit, & spiritibus, qui erant in carcere, prædicauit, qui inobedientes fuerant quondam. Cum semel expectabatur dei lenitas in diebus Noe, cum apparabatur arca, in qua paucæ, hoc est, octo animæ seruatæ fuerunt per aquam: cuius figuræ nunc respondens baptismus, nos quoque saluos reddit: quo non carnis sordes abiiciũtur, sed quo fit vt bona cõscientia bene respõdeat apud deũ per resurrectionẽ Iesu Christi, qui est ad dexterã dei, profect⁹ in cœlũ, subiectis sibi angelis & potestatibus ac virtutibus. Gen. 7. Mat. 24. Luc. 17.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι

Cum igitur Christus passus sit ℘ nobis carne, vos quoq; iuxta eandem cogitationẽ armemini, ℘ qui patiebatur in carne, destitit à peccato in hoc, vt iam non concupiscẽtiis hominũ, sed voluntati dei, quod supereſt in carne tẽpus viuat. Sat enim est nobis, ℘ anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum versaremur in lasciuiis, cõcupiscẽtiis, vinolẽtiis, comessationibus, cõpotationibus, & nefariis simulacrorũ cultib⁹. Atq; id absurdũ illis videtur, ℘ nõ accuratis vnà cũ ipsis in eãdẽ luxus refusionẽ, qui de vobis male loquuntur. Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad iudicandum viuos & mortuos. Nã in hoc mortuis quoq; prædicatum est euangelium, vt Cap. iiii Iacob. 4

iudicentur quidē ſecundū hoīes carne, viuant aūt iuxta deū ſpiritu. Porrò rerū oīm finis immi net. Sitis igitī ſobrij & vigilātes ad orandum: ante oīa verò cha

Rom. 12 Prou. 10. ritatē inter vos vehementē habentes: nā charitas operiet mul

Heb. 13. titudinē peccatorum. Hoſpitales eſtote erga vos inuicem, ſine murmurationibus, vt quiſq; accepit donū, ita alius in aliū illud miniſtrātes, vt boni diſpēſatores variæ gratiæ dei. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia dei: ſi quis miniſtrat, miniſtret tanq̄ ex virtute, quā ſuppeditat deus, vt in omnibus glorificetur deus per Ieſum Chriſtū, cui eſt gloria & imperiū in ſecula ſeculorum, Amen. Chariſſimi, ne miremini, dum per ignē exploramini, quæ res ad experimētum veſtri fit, perinde quaſi nouū ali quid vobis obtingat: imò in hoc quod conſortes eſtis afflictionū Chriſti, gaudete, vt in reuelatione quoq; gloriæ eiuſdē gaudeatis exultātes. Si ꝓbris afficimini ī noīe Chriſti, beati eſtis, quoniā gloria & ſpiritus dei ſuper vos requieſcit. Iuxta ipſos quidē maledictis afficitur, iuxta vos aūt glorificaī. Ne quis enim veſtrum affligaī vt homicida, aut fur, aut facinoroſus, aut curioſus alienarū rerū. Porrò ſi vt Chriſtian⁹ affligitur aliquis, ne pudeſiat, imò glorificet deū in parte hac. Quandoquidē & tempus

κὴ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύμα τι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους, ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ τοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστὶν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω. δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα

τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ ὄικου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς πῦ φανεῖται; ὥς τε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei: quod si primum incipiat à nobis, quis erit finis eorum, qui non credunt Dei euangelio? Et si iustus vix saluus efficitur, impius & peccator vbi comparebit? Proinde qui affliguntur iuxta voluntatem Dei, tanquam apud fidelem conditorem deponant animas suas benefaciendo. Prou. 11.

πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ,

Cap. v. Presbyteros, qui inter vos sũt, obsecro, qui sum & ipse presbyter ac testis afflictionum Christi, atq; idẽ consors gloriæ, quæ reuelabitur, pascite, quantum in vobis est, gregem Christi curam illius agentes, nõ coactè, sed volentes, non turpiter affectantes lucrum, sed propẽso animo, neque ceu dominiũ exercẽtes aduersus cleros, sed sic vt sitis exẽplaria gregis. Et quum apparuerit ille pastorum princeps, reportabitis immarcescibilẽ gloriæ coronam. Similiter iuniores subditi estote senioribus, sic vt oẽs ali⁹ alij vicissim subiicia mini. Humilitatẽ animi vobis infixã habete, ꝓpterea ꝙ deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliemini igitur sub potenti manu dei, vt vos extollat quum erit opportunum: omni cura vestra cõiecta in illũ. nã illi cura est de vobis. Sobrij estote, vigilate, quoniam aduersarius vester diabolus tanquã leo rugiẽs obambulat, quæ-

Iacob. 4. Ibidem. Luc. 12. Iacob. 4.

ριπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μᾶρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι τῆς ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

rens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones, vestræ quæ in mundo est fraternitati, consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui vocauit nos ad æternam suam gloriam per Christum Iesum, paruper afflictos, idem instauret vos, fulciat, roboret, stabiliat: Ipsi gloria, imperiū in secula seculorum, Amen. Per Syluanum vobis fidelem fratrem, vt arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse veram gratiam dei, in qua statis. Salutat vos ea quæ est in Babylone, vestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate vos mutuo charitatis osculo. Pax vobis omnibus, quī estis in CHRISTO IESV. Amen.

IN EPISTOLAM PETRI SECVNDAM

Argumentum per D. Erasmum Roterodamum.

HAnc, ut apparet, scripsit admodū senex, & iam morti uicinus, quandoquidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterū exemplis ac terrore iudicii extremi deterrens à turpibus, uehementer insectans eos, qui simplicium animos peruersa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Christum.

EPISTOLA PETRI
APOSTOLI
Secunda.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α. CAPVT I.

ΣΥμεὼν πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν, δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν.

SYmeon Petrus seruus & apostolus Iesu Christi, iis qui æquè precioſam nobiſcũ ſortiti ſunt fidẽ per iuſtitiam Dei noſtri & ſeruatoris Iesu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur per agnitionem dei, & Iesu domini noſtri, ſic vt eius diuina virtus omnia nobis largita eſt, quæ ad vitam ac pietatem pertinẽt, per agnitionẽ eius qui vocauit nos per gloriã & virtutem, per quæ precioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, vt per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcẽtiam. Sed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute verò ſcientiã, in ſcientia verò temperantiam, in temperantia verò patientiam, rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna verò charitate, dilectionem. Hæc enim quũ vobis adſint & exuberent, haud ocioſos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini noſtri Ieſu

Christi cognitionem. Nam cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu viam tentans, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purgatum. Quapropter fratres, potius operam date, vt vocationem & electionem vestram firmam efficiatis. Hæc enim si feceritis, non labemini vnquam. Siquidem ad hunc modum abũ de subministrabitur vobis introitus in æternũ regnũ domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Quapropter haud negligã, vos semper commonere de his, tametsi sciatis, & confirmati sitis in præsenti veritate. Attamen iustum arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, excitare vos per commonitionẽ: cum sciam breui futurum, vt deponam hoc tabernaculum meum: quemadmodum & dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Quin & dabo semper operam, vt vos post exitum meum, horum mentionem facere possitis. Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus domini nostri Iesu Christi virtutem & aduentum, sed qui oculis nostris aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à Deo patre honorem & gloriam, voce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria.

Mat.3.17 Mar.1.9. Luc.3. Hic est ille filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est. Et hanc vocem nos audiuimus è cœlo

σιμ. ὦ γὰρ μὴ παρῇσι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες, οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωτέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἠκολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιάσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖ-

νεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας κατεκρινεν,

è cœlo delatam, quum essemus vnà cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorem sermonem propheticũ, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illuscescat, & lucifer exoriatur in cordibus vestris. Si illud prius noueritis, quod omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis. Non 1. Tim. 3
enim voluntate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, loquuti sunt sancti dei homines.

Fuerunt autem & pseudo- Cap. 11.
prophetæ in populo, quèadmodum & inter vos erunt falsi doctores, qui clàm inducẽt sectas pernicioſas, etiam dominum, qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibiipsis celerem interitum, & plerique sequẽtur illorũ exitia: per quos via veritatis maledictis afficietur, & per auaritiã factitiis sermonibus de vobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam si deus an- Iob. 4
gelis qui peccauerant nõ pepercit, sed catenis noctis in tartarũ præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mundo nõ pepercit, sed octauum in Gen. 7
stitiæ præconem Noe seruauit diluuio in mundum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem

redactas, subuersione condemnauit, eosq; fecit exemplum iis
Gen.19 qui impie forent acturi: & iustum Lot, qui opprimebatur à nefariis per libidinosam cõuersationem, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, quum habitaret inter illos, quotidie, animam iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatione eripere, iniustos autem in diem iudicij puniendos seruare, maxime vero illos, qui carnem sequẽtes in concupiscentia pollutionis ambulant, ac dominationem contemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellentes non verentur conuitiis incessere. Quũ ipsi angeli qui sunt robore ac virtute maiores, non ferunt aduersus sese apud dominum, maledicum iudicium. At isti veluti bruta animantia, natura genita in capturã & in pernicie, in his quæ non intelligũt maledicentes in perditione sua peribunt, reportãtes mercedem iniustitiæ, pro voluptate ducentes, si in diem delitiis fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus suis insultãt vobis, oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando cessare nesciãt, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatum rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta via aber-
Num.22 rarunt, sequuti viam Balaam, filij

κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς· καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς ἀθέσμου ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν· οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν· μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας· τολμηταὶ, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες, ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ, τοῦ βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν,

πησεν, ἔλεξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ἀποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλησε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ἀπὸ λέλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπαρχόντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δελούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη, εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν, ἐν ἀπομνήσει

filij Bosor, qui mercedem iniquitatis dilexit, sed redargutus fuit de sua iniquitate: animal subiugale mutum, humana voce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternũ seruata est. Siquidem vbi vehementer fastuosa vanitatis verba sonuerint, inescant homines per concupiscentias carnis voluptatibus, eos qui vere aufugerant ab his qui in errore conuersantur, dum illis libertatem pollicentur, quum ipsi serui sint corruptionis. Siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in seruitutem est addictus. Nam si postea quàm refugerunt ab inquinamentis mundi, per agnitionem domini & seruatoris Iesu Christi, tamen is rursum inuoluti superantur, facta sunt illis postrema peiora primis. Satius enim fuisset illis, non cognouisse viam iustitiæ, quàm vbi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit sancto præcepto. Verum accidit illis id, quod vero prouerbio dici solet: Canis reuersus ad suum ipsius vomitum: & sus lota, reuersa ad volutabrum cœni.

Iudæ. 1

Ioan. 8

Prou. 26

Hasce iam alteras vobis charissimi scribo literas, in quibus extimulo vestram per commoni-

Cap. 111

commonitionē, ſynceram mentem, vt memores ſitis verborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mandati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſeruatoris, illud primum ſcientes, venturos in extremis diebus illuſores, qui iuxta proprias concupiſcentias ambulent, & dicant: Vbi eſt pollicitatio aduentus eius? Siquidē ex quo die patres obdormierunt, ſic omnia permanent ab initio conditionis. Nam illud volētes neſciunt, quod cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam cōſiſtens dei ſermone, per quæ is qui tum erat mūdus, aqua inundatus periit. At qui nunc ſunt cœli ac terra, eiuſdem ſermone repoſiti ſunt, & ſeruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorū hominum. Vnum autem hoc ne lateat vos dilecti, quòd vnus dies apud dominum perinde eſt vt mille anni, & mille anni vt dies vn⁹. Haud tardat dominus qui promiſit, quemadmodum nonnulli tarditatem exiſtimant. Verum patiens eſt erga nos, dum non vult vllos perire, ſed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies domini ſicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem tranſibunt: elemētа vero æſtuantia ſoluentur, terráque & quę in ea ſunt opera, exurentur.

1. Tim. 4
2. Tim. 3
Iudæ. 1
Ezech. 12
1. Theſ. 5
Apoc. 3

μνήσει τῶν ἁγίων προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῆς ἡμέρας ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες· ποῦ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι, καὶ γῆ ἐξ ὕδατος, καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο· οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται· ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται.

Quum

τούτων

τούτων οὕτω πάντων λυομένων, ποταπούς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος, κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τοῦ ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν, καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

Quum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse vos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elemẽta æstuantia liquescẽt. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promissum illius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, vt immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominique nostri patientiam, salutem arbitremini: quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapiẽtiam scripsit vobis: etiam in omnibus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parúmque firmi detorquent sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum pernicië. Vos igitur dilecti, postea quàm præmoniti estis, cauete ne simul cum aliis nefariorum errore abducti excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nũc & in diẽ ęternitatis. Amen.

Esa. 65. Apoc. 21

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM Argumentum per Erasmum Roterodamum.

HAnc epistolam esse Ioannis Apostoli, qui scripsit Euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarum, uitæ ac mortis, οὰϊι & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud, ut exemplo quod dicimus fiat dilucidius: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, quoniam omne quod in mundo est, &c. Ac mox, Non est ex patre, sed ex mundo est. & mundus transit. Quoties hic iteratur mundus? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, minus adstrictum ac fusius quàm in sermone reliquorum Apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento, quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero, non Apostolo tribuuntur.

ARGVMENTI FINIS.

EPISTOLA IOANNIS APOSTOLI Prima.

CAPVT I.

QVod erat ab initio, quod audiuim⁹, qđ vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone vitę, & vita manifestata est, & vidimus: etiã testamur, & ānũciam⁹ vobis vitã æternã, quę erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod vidim⁹, & audiuimus, annũciamus vobis, vt & vos societatẽ habeatis nobiscũ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν· ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν.

μεθ' ἡμῶν. ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα ἰησοῦν χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτὸν,

nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius IESV CHRISTO. Et hæc scribimus vobis, vt gaudium vestrum sit plenum. Et hæc est promissio, quam audiuimus ex ipso, & annunciamus vobis, quod deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus, quòd societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis IESV CHRISTI filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus, Peccatum nõ habemus: nosipsos fallimus, & veritas in nobis non est. Si cõfiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Non peccauimus: mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis.

Ioan.16
2.Ioan.1
Heb.9
1.Pet.1
Apoc.1
3.Reg.8
2.Par.6

Filioli mei, hæc scribo vobis, Ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem IESVM Christum iustum. Et ipse est propitiatio p peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus quod cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, &

Cap.11.
Heb.7
Infrà.4

eum, & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſeruat ſermonem eius, vere in hoc charitas dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quod in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Fratres, non præceptum nouum ſcribo vobis, ſed præceptum vetus, quod habuiſtis ab initio. Præceptum vetus, eſt ſermo quem audiſtis ab initio. Rurſum præceptū no
Ioan.13 uum ſcribo vobis, Quod verum
Infr.4 eſt in ipſo, idem verum eſt & in vobis: quia tenebræ prætereũt, & verum lumen iam lucet. Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt
Leui.19 vſque adhuc. Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & offendiculum in eo nō eſt. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniam cognouiſtis eum, qui ab initio eſt. Scribo vobis adoleſcentes, quoniam vicиſtis illum malum. Scribo vobis filioli, quoniam cognouiſtis patrem. Scripſi vobis patres, quoniam cognouiſtis eum, qui ab initio eſt. Scripſi vobis adoleſcẽtes, quoniam

αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοὶ, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ ὁ

καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν, καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν. καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς

niam fortes estis, & verbum dei manet in vobis, & vicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, nō est charitas patris in eo: quoniam omne quōd est in mundo veluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & fastus vitæ, non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem dei manet inæternum. Filioli, nouissimum tempus est: & sicut audistis quod Antichristus venturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperunt esse, vnde scimus nouissimum tempus esse. E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Sed vt manifesti fierent, quod non sint omnes ex nobis. Sed vos vnctionem habetis à sancto illo, & nostis omnia. Non scripsi vobis, quasi ignorantibus veritatem, sed tanquam scientibus eam: quodque omne mendacium ex veritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat IESVM esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat patrem & filium. Quisquis negat filium, is ne patrem quidem habet. Vos igitur quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Si in vobis permanserit quod audistis ab

Antichristus.

Antichristus quis.

ſtis ab initio, & vos in filio & patre manebitis. Et hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt nobis vitam æternam. Hæc ſcripſi vobis de his, qui ſeducunt vos. Et vnctio quam vos accepiſtis ab eo, manet in vobis. Et non neceſſe habetis, vt quiſquam doceat vos, ſed ſicut ipſa vnctio docet vos de omnibus, & verax eſt, & non eſt mẽdacium. Et ſicut docuit vos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, vt quũ apparuerit, habeamus fiduciam, & nõ pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si ſcitis quod iuſtus eſt, ſcitote quòd omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

Ca. III. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij dei nominemur. Proprer hoc mũdus non nouit vos, quia non nouit eum. Chariſſimi, nunc filij dei ſumus, & nondum apparuit id, quod futuri ſumus. Scimus autem, quod ſi apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniã videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, purificat ſe, ſicut & ille purus eſt. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum eſt iniquitas. Et ſcitis quod
Eſa. 53 1. Pet. 2 ille apparuit, vt peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſt. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non

ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει. πᾶς ὁ ἁμαρτά-

ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς

cat, non vidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui exercet iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, eo quod ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diabolo. Omnis qui non facit iustitiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum: quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, vt diligamus nos inuicem. Non sicut Cain, ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit vos mundus. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quod omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam suã pro nobis posuit: & nos debem' pro fratribus animas ponere.

Apoc. 22

Ioan. 8

Genc. 4

Ioan. 15

Qui verò habuerit substantiam mundi, & viderit fratrē suū egentem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Per hoc cognoscimus, quod ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus cordib⁹ nostris. Quoniam si condemnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est præceptum eius, vt credamus nomini filij eius Iesu Christi, & diligamus nos mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse in eo. Et per hoc scimus, quod manet in nobis è spiritu, quem nobis dedit.

Iob 27

Ioan.16.

Ioan.15

Infr.4

Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus, an ex deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierūt in mundum. Per hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex deo est. Et omnis spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex deo non est. Et

Ca.1111

θέναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν τῷ λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ· καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν· ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστί· καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστί.

καὶ

καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστί. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Et hic est ille spiritus Antichristi, de quo audistis, quod venturus sit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, & vicistis eos: quoniam maior est qui in vobis est, quàm qui in mundo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mũdo loquũtur, & mũdus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum, quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quòd filium suum vnigenitum misit deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexit nos, & miserit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus nos inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, in eo nos manere, & ipsum in nobis: quod de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus, & testamur, quod pater misit filiũ seruatorẽ mundi.

Ioan.8

Ibidem.

Ioan.3

Ioan.1 1.Tm.6

mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eiicit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior
Suprà.2 dilexit nos. Si quis dixerit, Diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit: deum, quem nō vidit, quomodo potest diligere?
Leuit.19 Et hoc præceptum habemus
Ioan.13 ab eo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum.
Mat.22
Cap.v. Omnis qui credit Iesum esse Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eū, qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus ꝙ diligamus filios dei, cum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enī charitas dei, vt præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt.
1.Cor.15 Quoniā omne quod natum est ex deo,

τῷ κόσμῳ. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθώς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν θεόν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ,

ὅτι τῷ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, ἢ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ἰησοῦς χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕδωρ, καὶ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν,

ex deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit, quod IESVS est filius dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam spiritus est veritas, quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres vnũ sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quod vitam æternam dedit nobis deus: & hęc vita in filio eius est. Qui habet filium dei, habet vitam: qui non habet filium dei, vitam non habet. Hæc scripsi vobis, qui creditis in nomine filij dei, vt sciatis quod vitam habetis æternam, & vt credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia, quam habe- Ioan. 3

mus apud eum, quod si quid petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones, quas postulauimus ab eo. Si quis viderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccâtibus nõ ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem.

Scimus quod omnis qui natus est ex deo, non peccat, sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoscamus illum qui verus est: & sumus in vero, in filio eius Iesu Christo. Hic est verus deus, & vita æterna. Filioli, cauete vobis à simulacris, Amen.

πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν, τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστὶν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

EPISTOLA

EPISTOLA IOANNIS APOSTOLI Secunda.

Κεφάλαιον α.

Ο πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος, καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν.

CAPVT I.

SEnior electæ dominæ & filiis eius, quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem, propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax à deo patre, & à domino Iesu CHRISTO filio patris in veritate & charitate. Gauisus sum valde, quod inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut præceptum accepimus à patre, & nũc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptum, quemadmodum audistis ab initio, vt in eo ambuletis, quoniam multi seductores ingressi sunt in mũdum, qui non confitentur IESVM Christum venturum in carne. Hic est seductor & Anti- 1. Ioan. 2.
christus. Intuemini vosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed vt mercedem plenam reci-

piamus. Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina CHRISTI, deum non habet. Qui manet in doctrina CHRISTI, hic & patrem & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nec recipiatis eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malis. Quum multa haberem vobis scribēda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, vt gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

Ioā. 16. 1.Ioan.1.

βωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων, καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ αὐτῷ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IOANNIS
Theologi tertia.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

Ο πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθαν, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς

CAPVT I.

SEnior Gaio dilecto, quẽ ego diligo in veritate. Dilecte, de omnibus opto, vt prosperè agant & recte valeant, sicut prosperè agit anima tua. Gauisus sum enim valde venientibus fratribus, & testimoniũ reddentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas: maius iis non habeo gaudium, q̃ vt audiam filios meos in veritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres & in hospites qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos. Propter hoc, si venero, indicabo facta illius quæ facit, verbis malitiosis garriens in nos: & nec in his contentus, non solum non recipit fratres, verum etiam volentes recipere, prohibet, & è con-

grega-

gregatione eiicit. Dilecte, ne imiteris quod malum est, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex deo est: qui autem malefacit, nō videt deum Demetrio testimoniū redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus, & nostis quod testimonium nostrum verum est. Multa habebam quæ scriberē, sed nolo per atramentum & calamum scribere tibi: spero autem protinus me visurum te, & præsentes coram loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

τὸς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλ. ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

IN EPISTOLAM IVDAE ARGVMENTUM per D. Erasmum Rotorodamum.

MVltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonendo seruare. Quod si non queant, certè ipsi sese parent in aduentum Christi.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IVdæ Apostoli.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

Ἰούδας Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ Ἰησοῦ χριστῷ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν, ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελ-

CAPVT I.

IVdas Iesu Christi seruus, frater Iacobi, iis qui in deo patre sanctificati sunt, quiq; Iesu Christo seruati sunt, vocatis. Misericordia vobis & pax & charitas multiplicetur. Dilecti, tantum mihi studium fuit scribendi ad vos de cõmuni salute, vt non potuerim non scribere vobis obsecrans, vt vestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierunt quidã homines impij, qui priº descripti fuerant in hoc iudiciũ, qui dei nostri gratiã transferunt ad lasciuiã, ac deũ qui solus est herus, ac dominũ nostrũ Iesum Christum negant. Volo autẽ vos cõmonefacere, quum sciatis semel illud, ꝙ dominus posteaquam populum ex AEgypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebant, perdidit: quodq; angelos, qui non seruauerant suã originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudicium magni illius diei vinculis æternis sub caligine seruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad cõsimilem

Esa. 14.

Gen. 19.

lē modū cū illis ſtupris inqnatę fuerāt, ac ſequutæ fuerant carnē alienā, ꝓpoſitę ſūt exemplo, ignis æterni pœnā ſuſtinentes. Similiter ſanè & hi deluſi inſōniis carnē qdē polluūt, dominos vero ſpernunt, in poteſtate pręditos maledicta congerunt.

Zach.3 At Michael archāgelus, quum aduerſus diabolū certans diſceptaret de corpore Moſi, nō auſus eſt illi impingere notā maledicti, ſed dixit, Increpet te dominus. At iſti quæ nō nouerunt ea maledictis inſectantur: quæ vero natura ceu animātia rationis exptia ſciūt, in his corrūpūtur: vę illis quoniā viā Cain ingreſſi ſunt, & deceptione mercedis, qua decept⁹ fuit Balaā,

Nu.16. 26 effuſi ſunt, & cōtradictiōe Core ꝑierūt. Hi ſunt inter charitates veſtras, maculę inter ſe conuiuantes abſq; vlli⁹ timore, ſuo pte ductu arbitrioq́; viuentes, nubes aquā nō habētes, quę à vētis circūagūtur, arbores autūno marceſcentes, infrugiferæ, bis emortuæ & eradicatæ, vnde efferæ maris, deſpumantes ſua ipſorum dedecora, ſtellæ erraticę quibus caligo tenebrarū in ęternū ſeruata eſt. Prius aūt his vaticinatus eſt ſeptimus ab Adam

Apoc.1 Enoch, dicēs. Ecce venit domi

Eſaiæ.3 nus in ſāctis milib⁹ ſuis, vt faciat iudiciū aduerſus omneis, & redarguat oēs ex eis, qui ſūt impij de factis omnib. quę impie patrarunt,

καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκειν δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαι σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ'

κατ' αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοὶ, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

trarũt, deq; omnib. duris, quę loquuti sunt aduersus eũ pctōres impij. Hi sunt murmuratores, queruli iuxta cō cupiscentias suas ambulātes, & os illorũ loquitur tumida admirātes personas, vtilitatis gratia. Vos aũt dilecti memores estis verborum, quæ antehac dicta fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, ꝙ dixerũt vobis in extremo tēpore futuros illusores, qui iuxta suas impias cupiditates ambularēt. Hi sũt qui segregāt animales, spiritũ nō habentes. Vos aũt dilecti sanctissimæ vestræ fidei superstruētes vosipsos per spiritũ sanctũ orātes, vos inuicē in charitate dei seruate, expectātes misericordiā domini nostri Iesu Christi in vitā æternā. Et hos quidē cōmiseremini, dū diiudicamini: illos autem per timorem saluos facite, ex incendio rapientes, odio prosequentes, & eā quæ ex carne est maculatā tunicam. Ei vero, qui potest illos seruare à pctō immunes, & statuere in cōspectu gloriæ suæ, incontaminatos, cũ exultatione, soli sapienti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia & imperiũ & potestas, nunc & in omnia secula, Amen.

1. Tim. 4
2. Tim. 3
2. Petri. 3

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS THEOLOGI.

CAPVT I.

REuelatio Iesu Christi quã dedit illi de⁹, vt palàm feceret seruis suis, quę oporteat fieri cito, & significauit, quũ misisset mãdatũ per angelũ suũ seruo suo Ioanni, qui testificatus est sermonẽ dei, & testimoniũ Iesu Christi & quęcunq; vidit.

Iufra.22 Beatus qui legit & audit verba prophetiæ, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tẽpus enim prope est. Ioãnes septẽ ecclesiis quę sunt in Asia, Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui vẽturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: ei qui dilexit nos,

Hebr.9 & lauit nos à peccatis nostris
2.Ioan.1 per sanguinem ipsius, & fecit
2.Petri.1 nos reges & sacerdotes deo, & patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amẽ.

Esaiæ.3 Ecce venit cum nubibus, & vi
Matt.24 debit eum omnis oculus, & qui
Iudæ.1 eum cõpunxerunt. Et plangent se super eum omnes tribus ter-

Infra.22 ræ. Etiã, Amen. Ego sum Alpha & Ω,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

Ἀποκάλυψις ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. ναὶ, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ Α, καὶ τὸ Ω,

καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. ἐγώ εἰμι τὸ Α, καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρνην, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδικείαν. καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ.

καὶ

& Ω, principium & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat & qui venturus est omnipotēs. Ego Ioannes frater vester, & particeps in afflictione & regno & patientia in Christo Iesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter sermonem dei & testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ, dicentis Ego sum Alpha & Ω, primus, & nouissimus. Quod vides scribe in libro & mitte septem ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et conuersus sum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et cōuersus, vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum veste ad pedes vsque dimissa, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, velut lana alba, & tanquam nix. Et oculi eius tanq̄ flamma ignis, & pedes eius similes chalcolibano, velut in camino ardentes. Et vox illius tanq̄ vox aquarum multarum & habebat in dextera sua stellas septem. Et de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in virtute sua.

Infra. 4

Infr. 2. 19

Infra. 19

Matt. 17

Et cum

Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanq̃ mortuus. Et posuit dexteram suam super me,
Esa.44 dicens mihi: Noli timere, Ego sum primus & nouissimus, & viuus: & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, A-
Esaiæ.22 men. Et habeo claues inferorũ
Iob.12 & mortis. Scribe quæ vidisti,
Infra.3 & quę sunt, et quæ oportet fieri post hæc. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli sunt septem ecclesiarum: & candelabra septem quæ vidisti, septem ecclesiæ sunt.

Cap.11. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces, & tulisti, & patientiam habes, & propter nomen meum laborasti, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: sin minus, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo,
Lucæ.13 nisi resipueris. Sed hoc habes. quia odisti facta Nicolaitarum,

κὴ ὅτε εἶδομ αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τὸς πόδας αὐτ̃ ὡς νεκρός. κὴ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτ̃ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι. μὴ φοβοῦ, ἐγώ ἰμι ὁ πρῶτος κὴ ὁ ἔσχατος, κὴ ὁ ζῶν, κὴ ἐγενόμλν νεκρὸς, κὴ ἰδοὺ ζῶν ἰμὶ ἰς τοὺς αἰῶνας τ̃ αἰώνων, κὴ ἔχω τὰς κλεῖς τ̃ ᾅδου κὴ τ̃ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, κὴ ἃ ἐστιν, κὴ ἃ μέλλ γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυστήριον τ̃ ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τ̃ δεξιᾶς μου, κὰι τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τ̃ ἑπτὰ ἐκκλησιῶν ἰσί. κὴ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι ἰσί.

τῷ ἀγγέλῳ τ̃ ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατ̃ν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτ̃, ὁ περιπατ̃ν ἐν τῷ μέσῳ τ̃ν ἑπτὰ λυχνιῶν τ̃ χρυσῶν. οἶδα τὰ ἔργα σου, κὴ τὸν κόπον σου, κὴ τὴν ὑπομονήν σου. κὴ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακοὺς, κὴ ἐπειράσω τοὺς φάσκοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους, κὴ οὐκ ἰσὶ, κὴ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, κὴ ἐβάστασας, κὴ ὑπομονὴν ἔχεις, κὴ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας κὴ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, κὴ μετανόησον, κὴ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχει, κὴ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τ̃ τόπου αὐτ̃, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τ̃ νικολαϊτ̃ν,

τῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν θλῖψιν, καὶ τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ πλούσιος εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου. καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν πέργαμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον

rum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in medio paradiſi Dei. Et angelo Smyrnæorum eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus & viuit. Scio opera tua, & afflictionem, & paupertatem, ſed diues es: & blaſphemiam eorum, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Nihil horum timeas, quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda. Et angelo Pergamenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet romphæam vtraque parte acutam: Scio opera tua, & vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus meis, Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi Satanas habitat. Sed habeo aduerſus Num. 24
te pauca, quia habes iſthic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat in Balac mit-

tere ſcandalum coram filiis Iſraël, edere ex iis quæ ſimulacris immolantur, & ſcortari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. Reſipiſce, alioqui veniam tibi cito, & pugnabo cum illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis. Vincenti dabo edere ex manna abſcondito: & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano: Noui opera tua & charitatem & miniſterium & fidem & patiẽtiam tuam & opera tua & nouiſſima plura prioribus. Sed habeo aduerſus te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel, quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, ſcortari, & edere ex iis quæ ſimulacris immolantur. Et dedi illi tempus, vt reſipiſceret à ſcortatione ſua, nec reſipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui adulterio miſcẽtur cum ea, in afflictionem maximam, niſi pœnitentiam egerint ab operibus ſuis, & filios eius interficiam morte. & ſcient omnes eccleſiæ, ꝙ ego ſim ille ſcrutans renes & corda, & dabo vnicuique

Supra.1
Infra.19
3.reg.16
4.Reg.9
Iob.24
Hiere.17
Pſal.7

σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ, κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, ὃ μισῶ. μετανόησον, εἰδὲ μὴ ἔρχομαί σοι ταχὺ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείραις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν

ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν, καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου. καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπά, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ οὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα

cuiq; vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, & cæteris, qui Thyatiræ estis, Quicúque non habét doctrinam hãc, & qui non cognouerũt profunditates satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus, tamẽ id quod habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit, & custodierit vsque in finẽ opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas virga ferrea, & tanq̃ vasa figuli cõfringentur. Sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesiis. Psal. 2 Infra. 19

Et angelo ecclesiæ quæ est Sardis, scribe: Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei, & septem stellas. Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es. Esto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram Deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & serua, & resipisce. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescis qua hora veniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo no- Cap. III. 1. Thes. 5 2. Petri. 3

men eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Philadelphiensis ecclesiæ, scribe: Hæc dicit sanctus & verax, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, & nemo potest claudere illud, quia modicam habes virtutem. Et seruasti sermonem meum, & non negasti nomen meum. Ecce do de synagoga Satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & sciant quod ego dilexi te, quoniam seruasti sermonem patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum, vt tentet habitantes in terra. Ecce venio cito, tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuã. Qui vicerit, faciem illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus

Esa.22
Iob.12

μα αὐτ ἐκ βίβλ τ ζωῆς, κ ὁμολογήσομαι τ ὄνομα αὐτ ἐνώπιον τ πατρός μ, κ ἐνώπιον τ ἀγγέλων αὐτ. ὁ ἔχων ὠς ἀκουσάτω, τί τ πνῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τ ἀγγέλ τ ἐκκλησίας φιλαδελφίας ἐκκλησίας, γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τ κλεῖδα τ Δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, κ οὐδεὶς κλείει, κ κλείων, κ οὐδεὶς ἀνοίγ. οἶδά σ τ ἔργα. ἰδ δέδωκα ἐνώπιόν σ θύραν ἀνεῳγμένην, κ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτ̀ν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, κ ἐτήρησάς μ τ λόγον, κ οὐκ ἠρνήσω τ ὄνομά μ. ἰδ δίδωμι ἐκ τ συναγωγ τ σατανᾶ τ λεγόντων ἑαυτοὺς ἰουδαίους εἶναι, κ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδ ποιήσω αὐτούς, ἵνα ἥξωσιν, κ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τ ποδῶν σου, κ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τ̀ν λόγον τ ὑπομονῆς μ, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τ ὥρας τ πειρασμοῦ τ μελλούσης ὄρχεσθαι ἐπὶ τ οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς καθημένους ἐπὶ τ γῆς. ἰδ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τ̀ν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτ̀ν στῦλον ἐν τ ναῷ τ θεοῦ μου, κ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. κ γράψω ἐπ αὐτ̀ν τ̀ ὄνομα τ θεοῦ μου, κ τ̀ ὄνομα τ πόλεως τ θεοῦ μου τ καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τ οὐρανοῦ ἀπὸ τ θεοῦ μου, κ τ̀ ὄνομά μου τ καινόν. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τ̀ πνῦμα

πνεῦμα λέγῃ ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγῃ, ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς, οὔτε ζεστὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. ὅτι λέγῃς, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς, καὶ τυφλὸς, καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα, ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα.

spiritus dicat ecclesiis. Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit, Amen testis fidelis & verus, principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque feruidus: vtinam frigidus esses aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es, & nec frigidus, nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quod tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris: vt non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos vt videas. Ego quoscunque amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce, ecce sto ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Prouer. 3 Hebr. 12

Post hæc vidi, & ecce ostium apertum in cœlo, & vox prima quam audiui, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ca. IIII

Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedẽs. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circuitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura & tonitrua, & voces, & septem lampades ignis ardentes ante thronũ, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tanq̃ mare vitreum simile crystallo, & in medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis antè & retrò. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis. Et requiẽ non habent die ac nocte,
Esaiæ. 6 dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotẽs, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Et quum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super

σα. καὶ ἄβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνου καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι, κδ. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους, κδ. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου, τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ, καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ ἔχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ

τοῦ

τῆ θρόνε, τῷ ζῶντι ἐς τοὺς αἰῶνας τ αἰώνων, πεσοῦνται οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τῆ καθημένε ἐπὶ τῆ θρόνε, καὶ προσκυνῆσι τῷ ζῶντι ἐς τὰς αἰῶνας τ αἰώνων· καὶ βάλλουσιν τὰς στεφάνας αὐτ ἐνώπιον τ θρόνε, λέγοντες· ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δυνάμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σε ἦσι, καὶ ἐκτίσθησαν.

Καὶ εἶδον ἐν τῆ δεξιᾶ τ καθημένε ἐπὶ τῆ θρόνε βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ· τίς ἐστιν ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τ γῆς, καὶ ὑποκάτω τ γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολλά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς τ πρεσβυτέρων λέγει μοι· μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων, ὁ ὢν ἐκ τ φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τ θρόνε καὶ τ τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τ πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ τ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλμένα ἐς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε, καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τ δεξιᾶς τ καθημένε ἐπὶ τ θρόνε. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον,

per thronum, viuenti in secula seculorum, procidunt viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant viuentem in secula seculorũ, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicẽtes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptũ intus & in tergo, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum neque aspicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus esset aperire & legere librum, nec videre eum. Et vnus de senioribus dicit mihi: Ne fleueris: Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, vt aperiat librum, & soluat septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnus stans tanquam occisus, habens cornua septem & oculos septem, qui sunt septem spiritus dei, missi in omnem terram. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Et quum accepis-

Cap. v. Ezech. 2

Infr. 6

set librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt precationes sanctorum, & canunt canticum nouum, dicentes: dignus es accipere librum & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos deo per sanguinem tuum, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecisti nos deo nostro reges & sacerdotes, & regnabimus super terram. Et vidi & audiui vocem angelorum multorũ in circuitu throni & animaliũ & seniorum, & milia miliũ, dicentia voce magna: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuitias & sapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in cœlo est, & quæ super terram & quæ sub terra, & in mari, & quę in eis sunt omnia, audiui, dicẽtes: Sedenti in throno & agno benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorũ. Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderũt in facies suas, & adorauerunt viuentem in secula seculorum.

Infr. 7
Supr. 1
Heb. 9
1. Pet. 1
Dan. 7

Cap. VI. Et vidi quum aperuisset agnus vnum de sigillis, & audiui vnum de quatuor animalib', dicens

τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κι θιάλας καὶ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τ ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν, λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου, καὶ τ ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστιν τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον, καὶ σοφίαν, καὶ ἰσχύν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τ γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τ αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τ αἰώνων.

Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τ σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τ τεσσάρων ζώων, λέγον-

ον, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος, ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρὸς, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος, ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν. χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. καὶ ἔκραζον φωνῇ

dicens tanquam vocem tonitrui: Veni, & vide. Et vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens & vt vinceret. Et quum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & vide. Et exiuit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, vt tolleret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus. Et quum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et vidi, & ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. Et audiui vocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario vno, & tres chœnices hordei denario vno, & vinum & oleum ne læseris. Et quum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis, dicentem: Veni, & vide. Et vidi, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eũ, nomẽ illi mors, & infernus sequitur eũ. Et data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ gladio & fame & morte & à bestiis terræ. Et quũ aperuisset sigillum quintum, vidi subter altare animas interfectorum propter verbum dei & propter testimonium quod habebant. Et

Sup. 5

clamabãt

clamabant voce magna, dicentes: Vsquequo domine, qui es
Infr.19 sanctus & verax, non iudicas
ac vindicas sanguinem nostrũ
de his qui habitant in terra? Et
datæ sunt illis singulæ stolę albæ, & dictum est illis, vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec complerentur cõ
serui eorum & fratres eorum,
qui interficiendi essent sicut &
illi. Et vidi, quum aperuisset
Mat.27 sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est. Et
sol factus est niger tanquam
saccus cilicinus, & luna tota
facta est sicut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt super
terram, sicut ficus abiicit grossos suos, quum à vento magno
mouetur. Et cœlum recessit sicut liber qui circumuoluitur,
& omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt, & reges
terræ, & principes & diuites &
Esa.2 tribuni & fortes & omnis seruus & liber absconderunt se in
spelũcis, & in petris montium.
Et dicunt montibus & petris:
Osee.10 Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedẽtis super thronum, & ab ira agni, quoniam
venit dies magnus iræ illius. Et
quis poterit stare?

Ca.VII. Posthæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terrã, neq; super mare, neque in vllam

ζομ φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαὶ, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρὸν, ἕως οὗ πληρῶσιν καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοὶ, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις· πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτῶν· καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν

πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων. μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ισραὴλ, ἐκ φυλῆς Ιούδα, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ρουβὶμ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γαδ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ασὴρ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Νεφθαλὶμ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Συμεὼν, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευὶ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ισαχὰρ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ιωσὴφ, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, οὗ ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες

vllam arborem. Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum dei viui, & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusq; signemus seruos dei nostri in frontibus suis. Et audiui numerum signatorum, centum quadragintaquatuor milia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim milia signati: ex tribu Rubem, duodecim milia signati: ex tribu Gad, duodecim milia signati: ex tribu Aser, duodecim milia signati, ex tribu Neptalim, duodecim milia signati: ex tribu Manasse, duodecim milia signati: ex tribu Symeon, duodecim milia signati: ex tribu Leui, duodecim milia signati: ex tribu Isachar, duodecim milia signati: ex tribu Zabulon, duodecim milia signati: ex tribu Ioseph, duodecim milia signati: ex tribu Beniamin, duodecim milia signati. Post hæc vidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant

Infrà. 9

voce

voce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes, Amen. Benedictio & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo deo noſtro, in ſecula ſeculorum, Amen. Et reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & vnde venerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad viuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

Eſa. 25.
Infra. 21.

Ca. VIII

Et quum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, media fermè hora. Et vidi angelos ſtantes

ζοῦσις φωνῇ μεγάλῃ, λέγουτες· ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἱστήκασαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν· ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι· οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶ καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ· κύριε, σὺ οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν τὰς στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζώσας πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι,

ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός. καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῆς δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας, καιόμενος, ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται

tes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incẽſa multa, vt daret deprecationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incenſorum de precibus ſanctorum è manu angeli coram Deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram: & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus, & ſeptem angeli, qui habebant ſeptem tubas præparauerunt ſe, vt tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis mixta ſanguine, & miſſa ſunt in terram, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt. Et ſecundus angelus tuba cecinit, & tanquam mons, magnus igne ardens proiectus eſt in mare. Et facta eſt tertia pars maris ſanguis, & mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo ſtella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur

tur absinthium. Et versa est tertia pars in absinthium, & multi homines mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunę, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Et vidi, & audiui vnum angelum volantem per mediũ cœli, dicentem voce magna: Væ, væ habitantibus in terra, è cæteris vocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba cantaturi.

Cap. 1x

Et quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. Et

Infra. 14 19.

aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne lædèrent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderent eos, sed vt cruciarentur mensibus quinq;. Et cruciatus eorum, vt cruciatus scorpij, quum percusserit homi-

νεται τὸ τρίτον τῆς ἄμμου. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ. οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων, τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπιοὶ τῆς γῆς. καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, ἀλλ' εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὸ σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε. καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίσῃ ἄν-

σὴ ἄνθρωπον· καὶ οὐ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ· καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων· καὶ εἶχον τρίχας, ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας· ὡς θώρακας σιδηροῦς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον· καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις· καὶ κέντρα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε· καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών· καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα· καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγοντα τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὃς ἔχει τὴν σάλπιγγα· λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ· καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν

hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ, similes auro, & facies earum tanquam facies hominum: & habebant capillos, sicut capillos mulierum, & dentes earum, quasi leonum erant: & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox curruum equis multis currentibus ad bellum, & habent caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abbadon, Græcè autem ἀπολλύων, id est, perdens. Væ vnum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto angelo qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam & diem & mensem & an- Esa. 2. Osee. 10

& annum, vt occiderẽt tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus vicies millies decem millia. Et audiui numerum eorum. Et ita vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos. Et capita equorũ erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus, & sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & de fumo & sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum. Potestas enim eorum, in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri homines, qui non sunt occisi his plagis, neque resipuerunt ab operibus manuum suarum, vt nõ adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neq; videre possunt, neq; audire, neq; ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neq; à veneficiis suis, neq; à fornicatione sua, neq; à furtis suis.

Cap. x. Et vidi alium angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis. Et habebat in manu sua

τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τῶν ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων. καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐκ τῶν καπνοῦ, καὶ ἐκ τῶν θείου τῶν ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσίν, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔτε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ, καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ, καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δυνάται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πο-

οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς σύλοι πυρός. καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἤμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι· σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα· ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ· δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφα-

sua libellum apertum, & posuit pedem suum dextrum super mare, siniſtrum autem super terram, & clamauit voce magna, quemadmodum quum leo rugit. Et quum clamasset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas. Et cum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram. Et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem vidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per viuentem in secula seculorum, qui creauit cœlum & ea quæ in illo sunt, & terram, & ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt: tempus non fore amplius, sed in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummandum esse mysterium Dei, sicut euangelizauit seruis suis prophetis. Et audiui vocem de cœlo iterum loquētem mecum & dicentem, Vade, & accipe libellum apertum in manu angeli stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, vt daret mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe libellum, & deuora illum, & faciet amaricari vētrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel. Et accepi libellum Ezec. 3

de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquã mel dulcis. Et cum deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus. Et dicit mihi, Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis, & populis, & regibus multis.

Cap. xi. Et datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, & dictum eſt mihi: Surge, & metire templum Dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum eſt, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadragintaduobus, & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu Dei terræ ſtantia. Et ſi quis voluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & deuorat inimicos eorum. Et ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuũ,

Dan. 7. beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et

cor-

γον αὐτό. καὶ ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι. δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων. ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι, αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν τῆς προφητείας, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσῃ αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως

πόλεως τῆ μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴγυπτος, ὅπου ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανοῦνται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆ μεγάλη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀναβῆτε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε. καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι. ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & AEgyptus, vbi & dominus noster crucifixus est. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt super illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui habitant super terram. Et post dies tres & dimidium, spiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube, & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cœli Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri, & CHRISTI eius, & regnabit

bit in secula seculorum, Amen. Et vigintiquatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es, quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum, vt iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis, & perdas eos, qui perdunt terram. Et apertum est templum Dei in cœlo, & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grandō magna.

Ca. XII. Et signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Et in vtero habens, clamat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et visum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem, & cauda eius trahit tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierē, quæ erat

αἰώνων, ἀμήν. καὶ οἱ, κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἐπέσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες. εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίχθη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς

ναικὸς τ̃ μελλούσης τεκεῖν, ἵνα
ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτ̃, κατ̃α
φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄῤῥεν, ὃς
μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθ-
νη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη
τέκνον αὐτ̃ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν
θρόνον αὐτ̃. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς
τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡ-
τοιμασμένον ἀπὸ τ̃ θεῦ, ἵνα ἐκεῖ
τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας
διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγέν-
ετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ μι-
χαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτ̃ ἐπολέ-
μησαν κατὰ τ̃ δράκοντος. καὶ
ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγε-
λοι αὐτ̃, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐτε τό-
πος εὑρέθη αὐτ̃ ἔτι ἐν τῷ οὐρα-
νῷ. καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας,
ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος δι-
άβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν
τὴν οἰκουμένην ὅλην, καὶ ἐβλήθη εἰς
τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτ̃ μετ'
αὐτ̃ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν
μεγάλην, λέγουσαν. ἐν τῷ οὐρανῷ
ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύ-
ναμις καὶ ἡ βασιλεία τ̃ θεοῦ ἡ-
μῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τ̃ χριστ̃ αὐτ̃,
ὅτι κατ̃εβλήθη ὁ κατήγορος τ̃ ἀ-
δελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐ-
τῶν ἐνώπιον τ̃ θεοῦ ἡμέρας καὶ
νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐ-
τὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου,
καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυ-
ρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν
τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανά-
του. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ
οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦν-
τες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν τὴν
γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέ-
βη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ἔ-

erat paritura: vt quum peperisset filium eius, deuoraret. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad Deum & ad thronum eius: & mulier fugit in solitudinem, vbi habet locũ paratum à deo, vt ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est prælium magnum in cœlo. Michael & angeli eius præliabantur cũ draco ne, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem: & proiectus est in terram, & angeli eius cũ illo proiecti sunt. Et audiui vocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas CHRISTI eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte: & ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonẽ testimonij sui, & non dilexerunt animam suam vsque ad mortem. Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit diabolus ad vos habens

iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquam vidit draco quod proiectus esset in terram, persequutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret rapi à flumine. Et auditum terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abiit, vt faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium IESV CHRISTI. Et stetit super arenam maris.

Ca. XIII Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomen blasphemiæ. Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes vrsi, & os eius, sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & sedem suam, & potestatem magnam. Et vidi vnum de capitibus eius, quasi occisum in mor-

χων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν, καὶ καιροὺς, καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγ-

ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα, ὅς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες· τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα

in mortem, & plaga mortis eius curata est. Et admiratio fuit in vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. Et aperuit os suum in conuitia ad deum, vt conuitiis afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum & linguam & gentem, & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem vadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum. Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo, similia agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestiæ omnem facit in conspectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata

Infra. 19

Gen. 9
Mat. 26

est plaga mortis. Et facit signa magna, vt etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi, vt faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginẽ bestiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit. Et datum est illi vt daret spiritum imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ, & faciet, vt quicunque non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur. Et facit omnes pusillos & magnos & diuites & pauperes & liberos & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Caput XIIII. Et vidi, & ecce agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem audiui

σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ, χξς.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἤκουσα

ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν, οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν. παρθένοι γάρ εἰσιν, οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος. ἄμωμοί γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ. φοβήθητε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν. καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ. εἴ τις τὸ θηρίον προσκυνεῖ, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου

diui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno, & in ore eorum non est inuentus dolus. Sine macula enim sunt ante thronum Dei. Et vidi alterum angelum volantem per medium cœli, habentem euangelium æternum, vt euangelizaret habitantibus super terram, & omni genti & tribui & linguæ & populo, dicentem magna voce: Timete Deum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum. Et alius angelus sequutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus sequutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in

Psal.145 Act.14

Esa.21. Hiere.51 Infra.18

manu

manu sua, & hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in cõ spectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem IESV. Et audiui vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo. Etiam, dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Sed opera illorum sequuntur illos. Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & mete, quia venit tibi hora vt metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de

Supra. 9
Infra. 19

Ioel. 3

μελ ὡπτ αὐ ̄τ, ̄ ̄ ̄ τὼ χε ̄ρα αὐ ̄τ, κ̀ ̀
αὐτὸς πίε ̄ ἐκ ̄ τ ̄ οἴνυ τ ̄ θυμ ̄ τ ̄
θε ̄, τ ̄ κεκρασμλ ̄ ἀκρά ̄τ ἐν
τ ̄ ποτηρίῳ τ ̄ ὀργ ̄ς αὐ ̄τ. κ̀ βα
σανισθήσε ̄ ἐν πυρὶ κ̀ θέ ̄, ἐνώ-
πιον ἀγγέλων τ ̄ ἁγίων, κ̀ ἐνώ-
πιον τ ̄ ἀρνίυ, κ̀ ὁ καπνὸς τ ̄ βασα
νισμ ̄ αὐ ̄τ ἀναβαίν ̄ εἰς αἰῶνας αἰ
ώνων. κ̀ ὐκ ἔχυσιν ἀνάπαυσιν
ἡμέρας κ̀ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες
τὸ θηρίον, κ̀ τὴν εἰκόνα αὐ ̄τ, κ̀ εἴ
τις λαμβάν ̄ χαράγμα τ ̄ ὀνό-
ματος αὐ ̄τ. ὧδε ὑπομονὴ τ ̄ ἁγί-
ων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐν-
τολὰς κ̀ τὴν πίστιν ἰησ ̄. κ̀ ἤκου-
σα φωνῆς ἐκ ̄ τ ̄ οὐρανοῦ, λεγούσης
μοι. γράψον. μακάριοι οἱ νεκροὶ,
οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπαρ ̄
τι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀνα
παύσων ̄ ἐκ ̄ τ ̄ κόπων αὐ ̄τ, τὰ γὰρ
ἔργα αὐ ̄τ ἀκολουθεῖ μετ' αὐ ̄τ. κ̀ εἶ-
δον, κ̀ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, κ̀ ἐπὶ
τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος
υἱῷ ἀνθρώπυ, ἔχων ἐπὶ τ ̄ κεφα-
λ ̄ αὐ ̄τ στέφανον χρυσοῦν, κ̀
ἐν τῇ χειρὶ αὐ ̄τ δρέπανον ὀξύ.
καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξ ̄λθεν ἐκ ̄
τ ̄ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ
φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τ ̄ νε-
φέλης. πέμψον τὸ δρέπανόν συ.
κ̀ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα
θερίσαι, ὅτι ἐξ ̄ραν ̄θη ὁ θερισ-
μὸς τ ̄ γ ̄ς, κ̀ ἔβαλεν ὁ καθή-
μενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέ-
πανον αὐ ̄τ ἐπὶ τὴν γ ̄ν, κ̀ ἐ-
θερίσθη ἡ γ ̄. κ̀ ἄλλος ἄγγελος
ἐξ ̄λθεν ἐκ ̄ τ ̄ ναοῦ τ ̄ ἐν τῷ οὐ
ρανῷ, ἔχων κ̀ αὐ ̄τὸς δρέπανον
ὀξύ. κ̀ ἄλλος ἄγγελος ἐξ ̄λθεν

ἐκ

ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων. πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μεγάλην, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μωσέως, δούλου τοῦ θεοῦ. καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες. μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσι ἐνώπιόν

de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt vuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, vsque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei. Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni, & eos qui victoriam reportabant de bestia & de imagine eius, & de charactere eius, & de numero nominis eius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotēs: iustæ & veræ sunt viæ tuæ rex sanctorum: Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu

Cap. xv

Hiere. 10

ſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſtata ſunt. Et poſthæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cœlo, & exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas, de templo, veſtiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnũ ex quatuor animalibus dedit ſeptẽ angelis ſeptẽ phialas aureas, plenas iracũdiæ dei viuentis in ſecula ſeculorum. Et impletum eſt templum fumo à maieſtate dei, & de virtute eius, & nemo poterat introire in templũ, donec conſummarentur ſeptẽ plagæ ſeptem angelorum.

C.XVI. Et audiui vocem magnam de templo dicentem ſeptem angelis: Ite, effundite ſeptem phialas iræ dei in terram. Et abiit primus angelus & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt vulnus malum ac noxium in homines qui habebant characterem beſtiæ & in eos qui adorabant imaginem eius. Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima viuens mortua eſt in mari. Et tertius angelus effudit phialam ſuam in flumina & in fontes aquarum, & factæ ſunt ſanguis. Et audiui angelum aquarum dicentem, Iuſtus es domine qui es & qui eras, & ſanctus, quia hęc iudicaſti, quia

ſanguinẽ

πιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. Ⲥ μὴ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις. ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, Ⲥ ἐγένετο ἕλκος κακὸν Ⲥ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων, λέγοντος. δίκαιος κύριε εἶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι

αἷμα

αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεον καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν, ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν. καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ

sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, digni enim sunt. Et audiui alterum è sanctuario, dicentem: Etiam domine deus omnipotens, vera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt scelerum pœnitentiam, vt darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ, & factum est regnum eius tenebrosum, & cõmanducauerunt linguas suas præ dolore, & conuitiis affecerunt deum cœli præ doloribus suis & vlceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten, & siccata est aqua eius, vt præpararetur via regum ab ortu solis. Et vidi ex ore draconis & ex ore bestiæ & ex ore pseudoprophetę exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorũ facientes signa, vt procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælĩu diei illius magni dei omnipotentis.

Ecce

Mat.24 Luc.12 1.Thes.5 2.Pet.3

Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Et cõgregauit illos in locum qui vocatur Hebraice Armageddon. Et septimus angelus effudit phialam suã in aerem, & exiuit vox magna de templo cœli & à throno, dicens: Factum est. Et facta sunt fulgura & voces & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis terræmotus adeo magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante deum, vt daret illi calicem vini indignationis iræ suæ. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines, & blasphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est plaga eius vehementer.

c.xvii. Et venit vnus de septem angelis, qui habebant septem phialas, & loquutus est mecum, dicens mihi: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, cum qua scortati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. Et abstulit me spiritus in de-

ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν, καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν αἰσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, καὶ οὕτως τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν

μον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ, καὶ κεχρυσωμένη χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καίπερ ἔστιν. ὧδε ὁ νοῦς, ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε. καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον καιρὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς

tus in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiã coccinam, plenam nominibus maledictiæ, habentem capita septem, & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro & lapide precioso & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominationibus & immunditia libidinis suæ. Et in fronte eius nomẽ scriptum mysterium, Babylon magna mater scortationum & abominationũ terræ. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorũ & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum viderem illam admiratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris? Ego dicam tibi mysterium mulieris & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem. Bestia quã vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à condito mundo, videntes bestiam quæ erat & non est. Hic est mens quę habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinq; ceciderunt, vnus est, & alius nondũ venit. Et quum venerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, & non est, &

ipse

ipse octauus est, & de septem est, & in interitum vadit. Et decem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nõdum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora accipient cum bestia. Hi vnum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos, quoniam
1.Tm.6 dominus dominorũ est, & rex
Infr.19 regum: & qui cum illo sunt vocati, & electi, & fideles. Et dicit mihi: Aquæ quas vidisti, vbi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio ꝓsequẽtur meretricem, & desolatã facient illam, & nudam, & carnes eius comedẽt, & ipsam igne cõcremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum est illi vt vnam faciãt voluntatem, vt dent regnũ suũ bestiæ, donec cõsummẽtur verba dei. Et mulier quam vidisti,
Caput est ciuitas magna quæ habet re-
XVIII. gnum super reges terræ.

Et post hæc vidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnã, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per
Esa.21 fortitudinem voce magna, di-
Hiere.51 cens: Cecidit, cecidit Baby-
Supr.14 lon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis

ἀυτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τ̃ ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσὶν, οἵτινες βασιλείαν ὅπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τ̃ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διδώσουσιν. οὗτοι μετὰ τ̃ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι. τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν καὶ τὰς σάρκας αὐτ̃ φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτ̃, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθ̃ τὰ ῥήματα τ̃ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστὶν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τ̃ βασιλέων τ̃ς γ̃ς.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τ̃ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τ̃ δόξης αὐτ̃, καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς

παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν. ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλᾶ. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον κράσατε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει. κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνων αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ

dia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & inuisæ, quia de vino iræ scortationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt, & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam vocem de cœlo, dicentem: Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius vsque ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina & vidua non sum, & luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors & luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis est dominus deus, qui iudicabit illam. Et flebunt illã, & plangent se super illa reges terræ, qui cũ illa scortati sunt, & in deliciis vixerunt, quum viderint fumum incendij eius, longè stantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in vna Esa. 47. Hier. 51.

hora venit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent super illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis precioſi, neque margaritę & byſſi & purpurę & ſerici & coccini, & omne lignum thynum, & omne vas eburneum, & omne vas de ligno precioſiſſimo, & ære & ferro & marmore & cinnamomum & odoramentum & vnguentum & thus & vinum & oleum & ſimilam & triticum & iumenta & oues & equorum & rhedarum & mancipiorum & animas hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores horum qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt propter timorem torméti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapide precioſo & margaritis: quoniã vna hora deſtitutæ ſunt tãtæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus verſantium turba & nautæ & qui in mari operantur, lõge ſteterunt, & clamauerunt videntes fumum incendij eius dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerũt puluerem ſuper capita ſua, & clamauerunt

• Hiere. 51

ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου, καὶ πορφύρας, καὶ σιρικοῦ καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρῇς αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες· οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον, καὶ πορφυροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ τόπον πλοίων ὁ ὄμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες· τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαί-

ζουν κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων. οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος, τὸ ἀλληλούϊα, ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δυνάμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ.

uerunt flentes & lugentes, dicẽtes: Væ væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habebant naues in mari de preciis eius, quoniam vna hora deſolata eſt. Exulta ſuper eam cœlum, & ſancti Apoſtoli & prophetæ, quoniam iudicauit deus iudicium veſtrum de illa. Et ſuſtulit vnus angelus fortis lapidẽ quaſi molarem magnũ, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur: & vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia canentium, & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex cuiuſcũque artis, non inuenietur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox ſponſi & ſpõſæ nõ audietur poſthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes, & in ea ſanguis prophetarũ & ſanctorum inuentus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra. Hier. 51

Poſt hæc audiui quaſi vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicẽtis: Alleluia. Salus & honor & gloria & virtus domino deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quę corrupit terram proſtitutione ſui, & vindicauit ſanguinem ſeruorũ ſuo- C. xix. Sup. 6

rum de eius manu. Et iterum di
Sup.9.14 xerunt, Alleluia. Et fumus e-
ius ascendit in secula seculo-
rum. Et ceciderunt vigintiqua-
tuor seniores, & quatuor ani-
malia, & adorauerunt deū sedē-
tem super thronum, dicentes:
Amen, alleluia. Et vox de thro
no exiuit, dicens, Laudem di-
cite deo nostro omnes sancti
eius, & qui timetis eum pu-
silli & magni. Et audiui sicut
vocem turbæ multæ, & sicut vo
cem aquarum multarum, & si-
cut vocem tonitruorū magno-
rum dicentium, Alleluia: quo-
niā regnauit dominus deus no-
ster omnipotēs. Gaudeamus &
exultem⁹ & demus gloriam ei:
quia venerunt nuptiæ agni, &
vxor eius præparauit se. Et da-
tum est illi vt cooperiat se by-
ssino puro & splendido. Byssi-
num enim iustificationes sunt
sanctorum. Et dicit mihi: Scri-
• Mat.22 be, Beati qui ad cœnam nuptia-
Luc.14 rum agni vocati sunt. Et dicit
mihi. Hæc verba dei vera sunt.
Et cecidi ante pedes eius, vt a-
dorarem eum. Et dicit mihi,
Infrà.22 Vide ne feceris: conseruus tu-
us sum, & fratrum tuorum ha-
bentium testimonium IESV.
Deum adora. Testimonium e-
nim IESV, est spiritus pro-
phetiæ. Et vidi cœlum aper-
tum, & ecce equus albus, & qui
sedebat super eum, vocabatur
fidelis & verax, & per iusti-
tiam

λων αὐτ, ἐκ τ χερὸς αὐτ· καὶ δοῦ
τορμ εἰρηκαν, ἀλληλούϊα· καὶ ὁ κα
πνὸς αὐτ ἀναβαίνϵ ϵἰς τοὺς αἰῶ-
νας τ αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσ
βύτεροι οἱ κδ· καὶ τὰ τέσσαρα
ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ
καθημένῳ ἐπ τ θρόνου, λέγοντες·
ἀμὴν ἀλληλούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τ
θρόνου ἐξῆλθεν λέγουσα, αἰνεῖτε τ
θν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτ, καὶ
οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ
οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν
ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτ
των πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βρον τ
ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλληλούϊα, ὅτι
ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντο
κράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώ-
μεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ,
ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου· καὶ ἡ
γυνὴ αὐτ ἡτοίμασεν ἑαυτήν· καὶ
ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσ
σινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ
βύσσινον τὰ δικαιώματα ἐστὶν τ
ἁγίων. καὶ λέγει μοι· γράψον μα-
κάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τ γάμου τ
ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι·
οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ
θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν
ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐ-
τῷ. καὶ λέγει μοι· ὅρα μή· σύν-
δουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν
σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρ-
τυρίαν Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνη-
σον· ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ ἐστὶν τὸ
πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵπ
πος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐ
τὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινὸς,
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολε-
μεῖ. οἱ

μὲν. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι. δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων, καὶ μικρῶν, καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης, ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα

tiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius, diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse. Et vestitus erat veste tincta sanguine, & vocatur nomen eius, Sermo dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius acutus, vt eo percutiat gentes. Et ipse reget eas virga ferrea. Et ipse calcat torcular vini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in vestimento & in fœmore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni dei, vt edatis carnes regum & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum & pusillorum ac magnorum. Et vidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciẽdum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipsa, in quibus se-

Sup.1.2

Esa.63

Supr.1

Sup.2

1.Tim.6

Supr.16

duxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui cõ iecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Ca. xx. Et vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi & catenam magnã in manu sua, & apprehendit draconem serpentem antiquũ, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum: & signauit super illum vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium IESV & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis, & vixerunt & regnauerunt cum CHRISTO mille annis. Cæteri verò mortuorum non reuixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima.

In iis se-

σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ, ἃ ποιῆσαι ἐνώπιον αὐτοῦ, ἃ οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖδα τοῦ ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ Χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. ἄχρι αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ

ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς. καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς, καὶ ἐκρίθησαν

In iis secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei & CHRISTI, & regnabunt cum illo mille annis. Et quum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit vt seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, vt congreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum: & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors, & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant mortuos, & iudicatum est

de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, coniectus est in stagnũ ignis.

Ca. xxi. Esa. 65. 2. Pet. 3. Et vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abiit, & mare iam non est. Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et audiui vocem magnam de cœlo, dicentem, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Et Esa. 25. Supr. 7. absterſurus est Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima Esa. 43. abierunt. Et dixit qui sede- 2. Cor. 5. bat in throno. Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelia Esa. 44. sunt & vera. Et dixit mihi: Infra. 22 Factum est. Ego sum alpha & Ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Qui vicerit, possidebit omnia, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis', & exe-

θησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος θάνατος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α, καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις, καὶ ἐβδελυγμένοις, καὶ φονεῦσι,

φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι ὁ θάνατος ὁ δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο, δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι. ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἀπ' ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς. ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον καὶ τὸ πλάτος,

execratis, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus pars illorum, erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et venit ad me vnus de septem angelis, habentibus septem phialas plenas septem plagis nouissimis, & loquutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi sponsam vxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descendentem de cœlo à Deo, habentem claritatem Dei. Et lumen eius simile lapidi preciosissimo, tanquam lapidi iaspidi crystallizanti. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas x i i, & in portis angelos x i i, & nomina inscripta, quæ sunt nomina x i i tribuum filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta x i i, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorũ agni. Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem, & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est quanta & latitudo, & mensus est ciuitatem

tatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia, & longitudo, & altitudo, & latitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius CXLIIII cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli. Et erat ſtructura muri eius ex iaſpide. Ipſa verò ciuitas aurum mundum, ſimilis vitro mundo, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide precioſo ornata. Fundamentum primum iaſpis, ſecũdum ſapphirus, tertium chalcedonius, quartum ſmaragdus, quintum ſardonyx, ſextum ſardius, ſeptimum chryſolithus, octauum berillus, nonum topazius, decimum chryſopraſus, vndecimum hyacintus, duodecimum amethyſtus. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas, & ſingulæ portæ ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim deus omnipotens, templum illius eſt & agnus. Et ciuitas non eget ſole neque luna, vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes quæ ſeruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam, & portæ eius non claudentur per diem. Nox enim non

Eſa. 60.

Ibidem.

πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων. τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστιν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτοῦ ἴασπις. καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου. καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν καὶ τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας. νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ

οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

non erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni.

Καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποτα μὸν ὕδατος ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποτα μοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ. καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι. οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. καὶ λέγει μοι. ὅρα μὴ

Et ostendit mihi purum fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, proceden tem de sede Dei & agni In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius, sed sedes Dei & agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. Et videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus suis. Et nox vltrà non erit, & non egent lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniã dominus deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi: Hæc verba fidelia sunt, & vera. Et dominus deus sanctorum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet fieri cito. Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes, qui audiui & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dicit mihi: Vi-

Ca. x xii

Galat. 3.

Esa. 60.

Sup. 1.

Sup. 19

de ne

de ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obsignaueris verba prophetiæ libri huius. Tempus enim propè est. Qui nocet, noceat adhuc, & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc: & ecce venio cito, & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique, vt opus illius erit. Ego sum Alpha & Ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui seruant mandata illius, vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Iesus misi angelum meum, vt testificaretur vobis hæc in ecclesiis. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis deminuerit de verbis libri

Esa. 44

Esaiæ. 55
Ioan. 7
Prouer. 5

ὅρα μή. σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι. καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ ἔσται. ἐγώ εἰμι τὸ Α, καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα, καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυρῶ γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων βί-

prophetię

βλου

βλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναί, ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro vitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam, venio cito. Amen, etiam: veni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.

ΤΕΛΟΣ. FINIS.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ
τοῦ ἁγίου παύλου πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ταύτην ἔγραψε ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ ταγγελλομένην ὁρᾶν παντα χοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν ἐς αὐτοὺς πόθον, καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικῶς τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τὴν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, ὅτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἐμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτως τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δυνάσθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ ἡμότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τὸ ἀΐδιον δυνάμεως αὐτοῦ, ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ὅτι τὴν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργὸν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γεγόμενοι πάντες, ἐπ' ἴσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τῆς λυτρωμένου δέονται. τὴν δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπ' ἴσης τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἡνίκα καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν. τὸ δὲ κλήσεως τῆς ἐθνῶν γενομένης, δεῖ ἀναγκαίως πέπαυται ἡ περιτομὴ, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησιν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθεὶς, μετωνομάσθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἤμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυσίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκὶ, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ, παύσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅταν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, αἰξόμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραὰμ, ἐν ᾗ ἐδικαιώθη,

καιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χαρὶν καὶ μετωνομάσθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖνον. ἢ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, πανέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ, ἢ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐδὲ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σαρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλῆται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τις λοιπὸν περιτέμνεσθαι, ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ ἀβραὰμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χαρὶς τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, ἢ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα. δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ καταρὰ γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, ἢ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χαρὶς γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν ἰουδαίους παραμυθεῖται, ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐνθ' τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ἐπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρυάν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφά-

σει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἥδιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τὴν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ὑπονθένουσι, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτητο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγεγέρθαι τὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα αὐτιγράφει. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. ὑμᾶς ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ. ἔπειτα ἀπιτιμήσας τῷ μητρυᾷ λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς, λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄρρητον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν δι' αὐτὴν τὴν ἐγκράτειαν, γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ παθοῦ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφθείρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μηδὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χαρίσματα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σαρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν φθαρτὴ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τῷ δὲ ἀναστάσιμ, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν χριστὸν, σωίσησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας τῶν εἰς τοὺς ἁγίους παραγγέλλει, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑποθεσις τῆς πρὸς κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς.

ΤΑύτην ἐπισείλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. δεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυᾶν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ ὡς παριδόντες τὸ ποιοῦν ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τὴν καὶ τὰς προφάσεις τῶν χισμάτων ποιούντων, ὥστε παρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι

γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ χρι-
στοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις.
ἦσαν δὲ καὶ περὶ τῆς λογίας, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες κα-
λῶς. πρὸς ταῦτα οὖν αὐτῇ γράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν
ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα
ἀξιώσασιν αὐτοῖς καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖ-
νον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου,
διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου, καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμ-
βάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν
διάνοιαν ἐρευνᾷν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ῥη-
τοῖς ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, και-
νὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ' ὡς ἐν
καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν
τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς διακονίας,
καὶ προτρέπεται αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιώμενος δὲ τοὺς
ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε
διὰ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν,
εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα
παραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνον-
τας, ἐν εὐχαρισίᾳ τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς
λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ
τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως πρόεισιν εἴς
τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ εὐ-
συνείδητον, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ περὶ τῆς
μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζο-
νείας καὶ πονηρίας.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς γα-
λάτας ἐπιστολῆς
παύλου.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ
διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διδα-
χθέντες καλῶς οἱ γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πι-
στεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ
ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παρά τινων, ὥστε περιτέμνεσθαι.
ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶ-
τον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς

χρισὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς. ἔπειτα διαλαμβάνει πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔν τε τοῦ νόμου, καὶ τῆν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ δεδόσθαι τῷ σκιᾷ, καὶ τῷ πρωτοτύπῳ, καὶ αὖθις ἀντὶ λοιπὸν τῇ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀποστάσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι τῆς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χαρὶς καταργεῖ τῷ κατὰ σαρκα περιτομῷ. καὶ οὕτως πάλιν ἅπτεται τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδάξας, τελοῖ τῷ ὑποθέσει.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολῆς παύλου.

ΤΑύτῃ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὔπω μὴν αὐτοὺς ἑωρακὼς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐφέσιοι πιστεύσαντες διὰ τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔσχον διὰ πίστεως, καὶ διὰ πάντας τοὺς ἁγίους τῷ ἀγάπῃ, καὶ ἠβούλοντο παρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν γοῦν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥστε πρῶτον μὲν δεικνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην βουλὴν τοῦ θεοῦ, ὥστε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ὢν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐν τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες διὰ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τούτου ἀπεσάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. καὶ καθόλου πάντας παρασκευάζει, κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι τὴν πάλην. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείφας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ τὸ διαβολικῆς ἐνεργείας, οὕτως τελειοῖ τῷ ἐπιστολῇ.

ὑπόθεσις

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς φιλιππησίους ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἐφανερῶς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάσκας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων φιλιππησίων διακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων περιεργαζομένων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκεραίων πρόφασει τῶν σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων χωρὶς ταύτης μὴ δύασθαι δικαιωθῆναι, μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν, ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς πεοτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐξηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβὼν, ἀποδείκνυσι λοιπὸν ἀργὸν γεγονῆσθαι τὴν περιτομὴν. λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἥγημαι διὰ τὸν χριστόν ζημίαν. διὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας εἰς περιτομὴν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμφόμενος, καὶ ἡπῶν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται φιλιππησίους διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ πεοτρεμφόμενος πάλιν ἐς τὰ ἤθη αὐτοὺς, τελοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τοὺς κολοσσαεῖς ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, κατὰ τῆς εἰς ἰησοῦν πίστεως καὶ περὶ τοῦ νόμου βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχήσιν αὐτοῖς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σώτου αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὢν ἐπίσταται, ἥκων δὲ καὶ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτῶν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωθῇ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. πεοτρέπει δ' αὐτοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διάκονος ὢν τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ

κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν καὶ ἐνιαυτῶν ἐξηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι ἠργηκέναι λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομὴν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾷν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὧδε γονεῦσι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτης ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτοὺς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βεροίᾳ, καὶ ἐν φιλίπποις τῆς μακεδονίας καὶ ἐν κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθεν καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι. μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἰδὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιστηρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτειναντων. χριστιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέφεσθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτώντων παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν. οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῆς. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μὴ φθανεῖν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις προτρέπων αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσις

ὑπόθεσις τῆς πρὸς θεσσαλονικεῖς δευτέρας ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης αἱρετικοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνεστώσης, ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὡσανεὶ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξανούσαν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, ταῖς θλίψεσι γενναίως ἐνεφρόυσι δὲ τὸν χρισόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μηδὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μήτε δὲ πνεύματος, μήτε ὡς αὐτοῦ γράψαντος. μηθ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτὴν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει, εἶτα παραινέσας αὐτοῖς ἥκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ πλήρεις καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσωλάγωγον γίνεσθαι, καὶ λοιπὸν ἐπιθυμῶν αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς διεδήλωσεν.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς τιμόθεον πρώτης ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ λαοδικείας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκραίους πρόφασει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, πρωτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, ἡ-

δότα τὴν ἐν χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς παρὰ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾷν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ ποῦ, καὶ περὶ τίνων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθανέιν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθισταμένους. περὶ τῆν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῆν χρὴ ταύτας καταλέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τούτων διαταξάμενος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντας αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐμφιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' αἷς τινὲς καυχώμενοι παρέβησαν τὴν πίστιν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς τιμόθεον δευτέρας ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τῆν συναποδημουντων τῷ παύλῳ καταλειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς τῆν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστι φρύγελος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῆν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, παρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον

λον οὖν παραινεῖ αὐτοῦ προσέχειν ἑαυτοῦ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν, πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρῄνεσε δὲ αὐτοῦ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φιλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς τῖτον ἐπιστολῆς παύλου.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν κρήτην ἀπέλιπε τὸν τῖτον, ἵνα καταστήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἐπιχειρούντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαοὺς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ παῦλος γράφει, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τοῦ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμᾷν δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρῆτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρῄζουσιν ἐπιτιμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζειν τὰς νέας, παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χαρὶς οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀναισχύντους οὔσας, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ἐνετείλατό τε αὐτῷ ὥστε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτοῦ καλῶν ἔργων προΐστασθαι. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ Ῥώμης· ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη· ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης Φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, καὶ παρ' αὐτοῦ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν· περὶ τούτου οὖν γράφει Φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐλπίζῃ ἔλθῃ, οὗ ἐπέτυχε μείνῃ. καὶ ἔτους τελείου τῷ ἐπιστολῷ.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς ἑβραίους ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ Ἰταλίας· ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνίσαντο τῷ νόμῳ καὶ τοῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, ἧς τὰ ἔθνη ἀποσαλεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς ἐπιδύσασιν ἑβραίοις ἀποδεικτικὴν ταύτην ἐπιστολὴν, περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεσάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτὸς αὐτὸς ἔλθῃ, δοῦλός τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μιμυητὰς τοῦ αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ δὴ τὰ πάντα γέγονεν, καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον. οὐ γὰρ διὰ αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ διὰ αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ὑμῖν ἀπολέλειπται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ Ἀαρὼν εἰς τὸν χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ. δυκοῦν ἐκ τοῦ λαὸν πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτοὺς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ἀθυμονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσις

ὑπόθεσις τῆς καθολικῆς
τοῦ ἁγίου ἰακώβου.

Τ Αὐτῳ ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τ δώδεκα φυλῶν διασπορᾶσι, καὶ πιστοῦσιν ἐς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικῶ τῶ ἐπιστολῶ, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖος μὲν ἐστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τ ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τῶ πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. πδρίτε πλησίον παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τ πλουσίων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. ἢ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, ἢ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας πδρὶ ὑπομονῆς ἐν τῶ ἰὼβ τὸν χριστὸν τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ εὐχεσθαι ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἵνα μὴ τούτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὅτως τελειοῖ τῶ ἐπιστολῶ.

ὑπόθεσις τῆς ἐπιστολῆς
τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

Τ Αὐτῳ ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῆ διασπορᾶ οὔσιν, ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τῶ ἐπιστολῶ διδασκαλικῶ, ἐπιστηρίζων αὐτοὺς, διότι γὰρ ἀπὸ ἰουδαίων ἐπίστευσαν. καὶ πρῶτον μὲν ὀνηγῆται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἐς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τ προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ δι' αὐτὴν ἐμιμήθη, ἡ δ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, ἐς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναῖκας τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοφρονεῖν παραγγέλλει. καὶ ἐς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ ἐς τὸν ἅδην γέγονε παρὰ κυρίου τὸ κήρυγμα τ σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως. ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, καὶ κριθῶσι μὲν τῷ σώματι, τῆ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμένωσι, καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῶ κριτῆ. καὶ ὅτως τελειοῖ τῶ ἐπιστολῶ.

ὑπόθεσις

Ὑπόθεσις τῆς δευτέρας καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν. καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν, καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαίκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις. πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη, εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦ καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου πάυλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Ὑπόθεσις τῆς πρώτης καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Ταύτην αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτὸ, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅς τις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου

παρουσίας

παρουσίας, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾷν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, ποῖον δὲ τῆς πλάνης. καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν χριστὸν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ δι' ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τοῦ οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τοῦ ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινὸν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

Ὑπόθεσις τῆς δευτέρας καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Ταύτην ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκὶ, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν.

παραγγέλλει

παραγγέλλει δὲ, ὥς τε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ὑπόθεσσ τῆς τρίτης καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου τοῦ θεολόγου.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ὑπὲρ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, πάλιν τε αὐτοῦ μὲν τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. αἰτιᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα..

ὑπόθεσις τῆς ἰούδα ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάγκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο. δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

VARIARVM LECTIONVM tum dictionum tum ſententiarum annotationes, ex diuerſorum exemplarium alibi excuſorum atque adeò manu ſcriptorũ collatione deprehenſæ.

NVMERVS PRIOR CHARTAM, poſterior verſum: a, verò primam faciem, b ſecundam indicat.

IN EVANGELIIS & ACTIS APOSTOLORVM.

Folio.3.a.verſu 17. ῥαχὴλ, aliâs ῥαχιήλ.
4.b.6.à fine.al. νεφθαλείμ.
10.a.10. προσέπεσαν, al. προσέῤῥηξαν.
12.a.verſ.vlt.al. ἐσθίει καὶ πίνει.
12.b.19.al. ἀκνάφου.
13.b.10.al. ἐσκυλμένοι.
14.a.17.al. ἀσπάσασθε αὐτὴν, λέγοντες. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν, &c.
Ibidem verſu.25.al. τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐπ' αὐτῇ. ἀμὴν γὰρ λέγω, &c.
17.a.10.al. μεῖζον.
17.a.18.al. ἦν ἐκεῖ, τὴν χεῖρα.
18.a.12.à fine, al. deeſt, τῆς καρδίας.
Ibidem.8.à fine, ῥῆμα πονηρόν.
19.b.7.al. τὶς γὰρ ἂν ἔχει.
20.b.18.al. ἔκρυψεν.
21.a.3.à fine, al. ἄγγη.
21.a.15. al. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
22.b.3.à fi.al. ἐν τῆς θαλάσσης.
23.a.24.al. γενεζαρέτ.
24.a.11. aliâs, πορνεῖαι, φθόνοι, κλοπαὶ, &c.
Ibidem.19. ἔκραζεν, aliâs, ἐκραύγαζεν.
29.a.5.al. πεσὼν οὖν σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, &c.
30.b.15.al. οἰκίαν.
31.a.5.al. ἀμπελῶνά μου.
31.b.16. quidã codices pro μέλλω πίνειν, habent πίνω.
33.b.1.al. ἔχουσι.
37.a.25.al. ὁμοιάζετε.
44.a.7.al ἐφ' ᾧ.
44.17.al. μαχαίρᾳ ἀποθανοῦντι.
46.b.14. al. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον κρανίου τόπος.
47.a.5.al. καὶ πιστεύσωμεν ἐπ' αὐτῷ.
Ibidem.15.al. ἡλὶ ἡλὶ λιμᾶς ἀβαχθανί. ſic apud Suidam.

In quibuſdã

In quibusdam exemplaribus λειμᾶς.
47.b.9.al.ἰωσὴφ, vel ἰωσή.
52.vers.vlti.al.ἀκνάφου.
53.b.18.al.ὅτι ἐξέσταται.
54.b.11.al.ἐν τριάκοντα.
55.a.18.al.ὁ λύχνος ἔρχεται.
56.a.20.al.ἴσχνε.
59.b.ver.penult.al.βηθσαϊδάμ.
61.b.10.al.συροφοινίκισσα.
64.b.19.al.ἰδόν.
66.a.16.al.ἀρτύσεται.
66.a.14.al.καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλος πολὺς πρὸς, & cætera.
68.b.24.al.ἐπ' αὐτῷ.
57.b.7.al.ἔρχονται.
69.b.12.post παραπτώματα ὑμῶν additur εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. καὶ ἔρχονται, &c.
72.b.6.al.σταθησεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ
75.a.11.al.γεθσημανή.
76.b.5.à fine.al.ὑπὸ τοῦ.
77.a.14.à fine, al. ἀρχιερεῖς ἀνέπεισαν.
77.a.26.aliâs ἀνέπεισαν τὸν ὄχλον.
78.a.17.al.λαμᾶσα βαχθάνι. & λαμὰ σαβαχθανί.
79.a.16.al.σαββάτων.
83.a.9.aliâs, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διηρθρώθη.
83.a.17.al.τίς ἄρα.
Lucæ.3.cap. hæc nomina propria aliâs sic leguntur τοῦ μαθὰν pro μαθάτ.
ματατθίου pro ματταθίου vel ματαθίου.
σεμεεὶ pro σεμεΐ vel σεμεὶ
ἁμοὺς pro ἁμώς.
ναγγὲ pro ἀγγεί.
ἑλιέζερ pro ἑλιεζὲρ vel ἑλιεζὲρ
ῥησία pro ῥησά.
νηρὶ pro νειρή.
ἀδδι pro ἀδιδί.
ἰήσω pro ἰωσή.
ἰωρὴν pro ἰωρείμ.
ματθᾶ pro ματθὰ accentu accuto.
συμεὼν pro σιμεών.
ἰωνᾶν accent.circunfl.
ἡλιακεὶμ per ει diphth.
μαινὰν pro μενάν.
ματταθὰν pro μαθαθάν.
ὠβὴδ pro ὀβήδ.
βοὸζ pro βοώζ.
ἀμιναδὰμ pro ἀμιναδάβ.
87.a.8.post ἀρὰμ, quidam codex habet τοῦ ζωράμ.
θαρὰ pro θαῤῥᾶ.
φαλὲγ pro φαλέκ.
90.b.2.al.εὑρόντες πῶς εἰσενέγκωσι.
90.b.12.à fine.al.ἐφ' ᾧ.
91.b.3.al.δευτέρῳ πρώτῳ.
92.b.4.al.χαίρητε
Ibidem.vers.8.al.ψευδοπροφήταις.
94.a.8.al.παρέξῃ.
Ibid.ver.4.à fine ναΐν & ναΐμ.
96.a.ver.penulti.al.ὑπαρχόντων αὐτῶν.
99.b.22.al.πλεῖον.
103.b.16.al.σαμαρίτης.
104.b.18.al.ἢ καὶ ἰχθῦν.

105.15.b

105.b.15.à fine, aliâs φέγγος τοῦ σώματος.
106.a.12. à fine, aliâs τοῖς ἀνθρώποις.
112.a.verſ.19.20.poſt τοῦ δείπνου, aliâs adduntur hæc, πολλοὶ γὰρ εἰσὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἔκλεκτοι. συνεπορεύοντο, &c.
112.b.16.al. ἁλισθήσεται.
112.b.22.al. ἀκούοντες αὐτοῦ.
121.b.20.al. αὐτοῦ λόγου.
122.b.verſ.10.à fine, al. adduntur poſt ἔβαλε, ταῦτα λέγων ἐφώνει. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω, καί τινων, &c.
123.a.verſ.7.à fine, aliâs οὐ μὴ ἀπόληται.
123.b.8.al. ἔσται γὰρ συνοχή.
133.a.20. Sunt qui legant βηθανία. quod Suidæ non placet, alij ἐν θαβαρᾷ. Aldinus codex ἐν βυθαβαρᾷ.
127.b.14.à fine ἐπεφώνουν.
128.a.25.al. κρανίου.
133.b.verſ.14.aliâs, ῥαββὶ, & ſic deinceps.
135.b.11.al. πιστεύσατε.
136.b.verſ.penulti. σαμαρείας per ει diphth. & ſic deinceps.
137.b.9.à fine.al. μεσίας.
139.a.9.al.poſt ἐπότησεν ὁ ἰησοῦς adduntur hæc, ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρα ἐλθών, &c.
146.b.9. à fine, al. διδάσκαλε ταύτην εὕρομεν ἐπαυτοφώρῳ μοιχευομένην. ἐν δὲ, &c.
146.b.7.poſt ἀκούοντες, in quodam exẽplari hæc adiiciuntur, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι ἐνήρξαντο, &c.
Ibid.verſ.ſequẽti, poſt πρεσβυτέρων quoque habent quidã codices ἕως τῶν ἐσχάτων.
147.b.25.al. ἐλεύθεροι ἔσεσθε.
148.b.in fine capitis.8.Ioannis poſt ἱεροῦ. adduntur hæc in quibuſdam exemplarib. διελθὼν δὲ διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ παρῆγεν οὕτως. καὶ παράγων, &c.
149.a.14.al. ὅτι τυφλὸς ἦν.
164.a.18. ἦν γὰρ &. vide diuerſam lectionem in fine annotationum Eraſ..
166.b.9.á fine, al. κλεωπᾶ.
167.a.verſ.penulti.poſt πιλᾶτος addũtur hæc ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ἦλθε δὲ, &c.
169.b. 8. á fine, al. ἰωνᾶ, & ſic deinceps.
173.a.verſ.6.à fine, aliâs, προειδώς.
185.b.3. θεωροῦντες μὲν τὸ φῶς μηδένα δὲ ἀκούοντες. ita emẽdandum hunc locum Laurẽtius Valla putat, ne Lucas hic, & capite 22.infrà repugnare ſibi videatur.
192.a.verſ.6. à fine, al. ὑπὲρ τὸν κοιτῶνα.
211.b.21.al. δεδεώς.
207.a.verſ.penult.al.poſt πάντων additur ὑμῶν.
201.a.23.al. βέρειαν.
204.a.verſ.3.à fine, al. ἀφώρισε τοῦ κυρίου τοὺς μαθητάς.

206.a.15

206. a. 15. à fine. al. σώπατρος πύῤῥου βεῤῥοιαῖος, & al. βεροιαῖος.
214. b. 5. à fine, Aldinus codex habet τῶν ἰουδαίων αὐτῶν, &c.
219. a. 10. al. σύρτην.

IN EPISTOLIS ET Apocalypsi.

Fo. 7. b. versu. 5. à fine, aliâs, ἐν τῷ κριθῆναι.
10. b. 5. al. εὐλογεῖται.
Ibidem. 11. à fi. al. βασιλεύουσι.
16. b. 8. post λέγει addit ἡ γραφὴ
26. b. versu penult. al. γνώσει.
40. a. 8. al. ὁμῶς.
43. a. 23. al. πετεινῶν.
49. b. 15. post θεοῦ, additur, al. τοῦ ἀοράτου.
50. a. 3. à fine, al. ἐφ' ᾧ, ῥ ἐπειδή.
50. a. 16. al. ἔσω ἡμῶν ἀνακαινοῦται
Ibi. v. antep. al. ἐφ' ᾧ ὁ θέλομεν.
51. a. 5. à fine, al. συνιστάνοντες ἑαυτούς.
54. b. 14. al. περισσεύετε εἰς πᾶσαν
54. b. 20. al. εὐχαριστῶν.
55. b. 1. al. συνιστάνων.
56. b. 14. à fine, al. πληγὰς, δηλονότι.
60. b. 15. à fine, al. θεοῦ, ῥ χριστοῦ.
62. b. 2. al. συνιστάνω.
64. b. 5. al. οὐκ ἀναγινώσκετε.
68. a. 27. al. τῆς καρδίας.
69. b. 11. al. τῶν ἐθνῶν πρεσβεύω. εἴγε, &c.
72. a. 14. al. καρπὸς τοῦ φωτός.
72. a. 1. 2. al. ἴστε γινώσκοντες.
75. b. 16. al. post λόγον additur τοῦ θεοῦ.
76. a. 14. à fine post καρποφορούμενον, add. καὶ αὐξανόμενον.
78. b. 7. al. εἰς τὸ γεννῶσαι.
84. a. 9. al. πόθον πολύμ.
84. 16. al. παρ' ὑμῖν.
91. a. 12. al. ὑποστέλλεσθαι.
91. a. 19. al. ἐφάγομεν.
97. a. 6. al. τῆς ὄντως αἰωνίου.
98. a. 18. al. παραθήκην.
119. b. 21. al. ἐν ὑμῖν.
122. a. 2. à fine al. ταπεινόφρονες, μὴ, &c.
122. a. 11. al. δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου χωρὶς τῶν ἔργων, &c.
122. a. 5. à fi. al. τοὺς κατασκόπους
122. a. 6. à fine. al. ὑποδεξαμένη τοὺς κατασκόπους.
122. a. 12. al. χωρὶς τῶν ἔργων.
123. a. ver. vltimo, al. βηθῇ.
124. b. 9. al. ἤτω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, &c.
Ibid. 11. al. ἀπὸ κρίσιν diuisim.
Ibid. 21. al. ἐξομολογεῖσθε ἑαυτῶν ἀλλήλοις, &c.
Ibid. ver. penult. al. ψυχὴν αὐτοῦ.
123. b. 5. post χάριν. quidam codex inserit hęc. δι' ὃ λέγει. ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, τασάνοις (al. ταπεινοῖς) δὲ δίδωσι χάριν. ἀποτάγητε οὖν, &c.
Ibid. 23. al. νομοθέτης, καὶ κριτής.
123. b. 17. à fine post νομοθέτης additur καὶ κριτὴς ὁ, &c.
126. a. 7. à fine. al. ἅγιοι ἔσεσθε.
126. a. 10. al. ἐδηλοῦτο.
Ibid. 7. à fine. al. ἅγιοι ἔσεσθε.
126. b. 4. à fine, al. αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν

σωτηρίαν εἴπερ, &c.
127.a.4.aliâs, ἐποικοδομεῖσθε.
128.a.7. à fine, al. ὡς συγκληρονόμοις ποικίλης χάριτος καὶ ζωῆς, &c.
128.a.versu penul. φιλόφρονες, aliâs, ταπεινόφρονες.
128.b.al.17. ἀγαθοῦ ζηλωταί.
Ibid.vers. 5. à fine, al. ὑπὲρ ὑμῶν ἔπαθεν.
129.a.1. aliâs, φυλακῇ κατακεκλεισμένοις πνεύμασι. &c.
Ibidem.versu.6.al. ὀλίγοι.
130.a.6.à fine, al. ἐν καιρῷ. ἐπισκοπῆς, πᾶσαν, &c.
130.b.9.al. στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει.
131.a.1.epist..al. συμὼν πέτρος.
Ibidem. vers. 11. aliâs, δεδωρημένον.
Ibidem.vers.13.al. ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ.
Ibidem.vers.18.al. καὶ αὐτή.
Ibidem. vers. penult. al. ἀκάρπους καθίστησιν.
131.5. aliâs, σπουδάσατε, ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν, &c.
132.a.vers.24.aliâs, ταῖς ἀσελγείαις.
Ibid.vers.7. à fine, κρίσιν κολαζομένους τηρεῖν.
132.a.4.à fine, al. κήρυγμα.
133.a.11. à fine. post ἐπίγνοῦσι, sic al.legitur. εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι. ἐκ τῆς, &c.
133.a.vers.13.pro ὄντως, aliâs. ὀλίγως.
133.b.21.al. τῷ αὐτῷ λόγῳ.
136.a.3.à fine, al. πατέρα ἔχει. ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς, &c.
136.b.8.pro μένει, al. μενέτω.
138.b.5.à fine, al. ποιοῦμεν pro τηρῶμεν.
139.a.16. ἔχει τὴν μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ ἐν, &c.
139.b.5.à fine, al. ἀληθινὸν θεόν. καὶ, &c.
140.23.à fine, al. μεθ' ἡμῶν.
Ibidem.versu penult. al. ἵνα μὴ ἀπολέσητε.
140.a.ver.vlt.al. ἀπολάβητε.
141.a.9. à fine, aliâs, τῆς ἀληθείας.
141.b.11.al. γράφειν σοι.
142. a. 24. à fine, al. περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν.
143.a.11.al. ἐλεύσονται.
143.a.15.al. ἀποδιορίζοντες ἑαυτοὺς, ψυχικοὶ, &c.
143.a.7. à fine, al. φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταίστους.
145.a.7.à fine, aliâs, ἐν ἡμέραις ἐν αἷς.
145.b.5.pro ὃ μισῶ, aliâs legitur ὁμοίως.
Ibidem.ver.15.à fine, al. γυναῖκα σοῦ ἰεζάβελ.
Ibid.vers.5.à fine, al. ἔργων αὐτῆς.
146.a.6. à fine, al. ἃ οὐκ ἐμόλυναν.
146.b.5.al. ὁμοίως.
147.b.vers. 9. à fine, al. ἓν καθὲν αὐτῶν ἔχον.
146.a.25.al. καὶ τήρησον τὰ λοιπὰ ἃ ἤμελλες ἀποβάλλειν.

147.a. 8.à fine,al.οὐ μὴ γνώσῃ.
147.a.5.al.ἀρχὴ τῆς πίστεως.
117.b.9.à fine,al.ἓν καθ' ἕν.
148.a.5.à fine,al.ἅ εἰσι.
148.a.14.al.ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν.
148.b.16. al.ὡς φωνήν. Et sequéti.ver.ῥκυκλόθεν κύκλῳ.
Ibidem. versu à fine.2. al. pro ἓν legitur μίαν. Et eodē versu, aliâs, post τῶν additur ἑπτά.
148.b.13.pro ἡμᾶς legitur al.αὐτοὺς,& mox versu.3.sequen. legit̃.pro βασιλεύσομεν,βασιλεύσουσι.
148.b. 18.al. πρεσβυτέρων. καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες,&c.
149.a.ver.à fine.9.pro αὐτοῖς, al.αὐτῷ.
Eodem.vers.vlti.al. post μαρτυρίαν,additur τοῦ ἀρνίου.
149.b.9.al.καὶ οἱ μέλλοντες.
150.a.13.al.ἐσφραγισμένα, & sic in reliquis.
150.b.2.al. ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ,καὶ τῷ,&c.
151.a.17.al.post τὴν γῆν addun tur καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη.καὶ &c.
150.b.3.à fine,al. καταβαίνει ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ θεοῦ.
151.a.9.al. deest, τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
Ibidem.ver.vlt.καὶ ἐγένετο.
151.b.1.al. τὸ τρίτον τὴν ὑδάτων εἰς ἄψινθον.
Eodem.b.vers.11. al.pro ἀγγέλου,legitur ἀετοῦ.
152.b.17.pro αὐτῶν, al. legitur ἵππων.
153.b.12.al.ἔξωθεν.
153.a.ver.16.al.τὴν χεῖρα αὐτοῦ δεξιάν.
Eodem.a.vers.30.al. βιβλιδάριον,& βιβλίδριον.
154.a.10.al.χαίρουσιν.
154. b. 2.al. ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ.
Eodem,b. vers.21. al. τῆς διαθήκης τοῦ θεοῦ ἐν τῷ.
155.a.17.al.εὑρέθη αὐτῷ.
Eodem.a. ver. vltimo, al. πρὸς ἡμᾶς.
156.a.vers.12.al. ποιῆσαι πόλεμον μῆνας,&c.
156.b. 4. al. τοὺς ἐμοὺς κατοικοῦντας.
Eodem.b.10.al.ἔζησεν ἀπὸ τῆς μαχαίρας.καὶ,&c.
Eodem.6.à fine.al. ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ,καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς,&c.
157.a.13.al. οὗτοι ὑπὸ ἰησοῦ ἠγοράσθησαν,&c.
156.a.ver.1.al.ὡσεὶ ἐσφραγισμένην.
158.a.6.al.τὰς βοτάνας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς.
Eodem.a.ver.11.al.εἰς τὸν ληνὸν τὸν θυμὸν τοῦ θεοῦ, τὸν μέγαν,&c.
Eodem.a.20 al.ἐν αὐταῖς.
Eodem.a.vers.à fine.4.al.ὁ βασιλεὺς τὴν ἐθνῶν.
159.b.7.al.μαγεδών.

159 b

159.b.11.à fine,al. πληγὴ αὕτη
160.a. 9. al. καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ,&c.
160.b. vers.9. al. τῷ θηρίῳ διδόασιν.
161.b. vers. 3. al. πρηθοῦσι ἐπ' αὐτῇ.
Eodem.b.vers.20. al. ἀπώλετο ἀπό σου.
161.a.13.al.ὅτι ἐκολλήθησαν.
Eodem.a. vers. 24. post λέγει. al.legitur, ὅτι ἐμὶ καθὼς βασίλισσα.
161.a.ver.22.al. τοσοῦτον δότε αὐτῇ.
163.a.6.post ἱμάτιον, al. additur πορφυροῦν.
Eodem. a. 13. al. ῥομφαία, δίστομος ὀξεῖα.
163.b.4.al.ἐβλήθησαν.
Eodem.b.ver.14.al.τὴν κλεῖν.
Eodem. b.vers.17. post σατανᾶς adduntur ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην καὶ,&c.
164.a.5.al. βασιλεύσουσι μετὰ ταῦτα τὰ χίλια,&c.
Ibidem.ver.9.à fine.al.ἐνώπιον τοῦ θρόνου.
164.b.9.à fine.al.λόγοι τοῦ θεοῦ.
Eodem.b.vers.vlt.post ἀπίστοις additur καὶ ἁμαρτωλοῖς.
165.b.10.al.ὅμοιον.
Eodem.b.vers.vlt. post ἐκεῖ.al. additur καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτὴν, ἵνα εἰσέλθωσι, καὶ οὐ μὴ,&c.
166.a.16.al.κατάθεμα.
167.a.3.al.ἀπὸ ξύλου τῆς ζωῆς.
167.b.20.ἀπώλοντο ἀπὸ σοῦ.

FINIS.

testamenti, partim reiectis, aut non sine contradictione admissis, partim apocryphis. Ex Athanasio, tametsi mihi suspectus est titulus. Erasmo Roterodamo interprete.

ITaque qui libri sint ueteris instrumenti, quibus reclamatur à nonnullis, iam antea quoque diximus, uidelicet Sapientia Solomonis, Sapientia Iesu filij Sirach. Præterea Hester & Iudith, ac Thobias. Quibus adnumerantur & hi: Machabæorum libri quatuor, Ptolemaici, Canticum Solomonis, Susanna. Hi sunt libri ueteris testamenti, qui recepti sunt, non sine contradictione. Rursus apocryphi, hoc est, qui secreto habebantur, ueteris instrumenti libri, sunt hi: Enoch patriarchæ, Adsumptio Mosi, Abrahã, Eldad & Modad, Heliæ prophetæ, Sophoniæ prophetæ, Zachariæ patris Ioannis Baptistæ, Baruch, Abacuc, Ezechiel. Et qui falsò inscribuntur Danieli. Porrò noui testamenti libri, quibus contradicitur,

dicitur, sunt hi: Itinerarium Petri, Itinerarium Ioannis, Itinerarium Thomæ, Euangelium secundum Thomam, Doctriua apostolorũ, Libri Clementis, à quibus semoti sunt ac decerpti libri ueriores, ac diuino afflatu scripti, hi qui nunc leguntur. Atq; hæc quidẽ omnia sunt edita uti cognoscerentur. Cæterum illi notati sunt omnes ut adulterini & reiectitij. Ac ne horum quidem maximè apocryphorũ, ulla certitudo aut utilitas, præcipuè qui pertinent ad nouum testamentum. Sed omnes, præter illos, qui primũ à ueteribus ac doctis patribus recepti sunt, & comprobati, nimirum digniores sunt, qui occultentur q̃ legantur. Etiam reliqua illa quæ inter apocrypha numerantur euangelia, exceptis his quatuor, quæ nobis tradita sunt. Nam quatuor Euangelia nobis diuinitus tradiderunt sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ: uidelicet Euãgelium secundum Matthæum, secundum Marcum, secũdum Lucã. & secundum Ioannem, iuxta propheticam uisionem, quam uidit Ezechiel propheta de quatuor Cherubin. Vidit enim hic propheta quatuor

Cherubin. Vnum simile homini, hoc est Euangelium secundum Matthæum. Alterum simile leoni, hoc est, Euangelium secundum Marcum. Tertium simile uitulo, hoc est, Euangelium secundum Lucam. Quartum simile Aquilæ, hoc est, Euangelium secundum Ioãnem. Porrò præter hæc quatuor non est aliud ullum Euangeliũ. Euangelium igitur secundum Matthæum descriptum est ab ipso Matthæo Hebraica lingua, atque editum Hierosolymis. Interpretatus est autem Iacobus, qui fuit frater domini iuxta carnem, qui idem primus electus est à sanctis apostolis episcopus Hierosolymitanus. Euangelium autem secundum Marcum, dictatum quidem fuit à Petro apostolo Romæ, sed editũ à beato Marco apostolo, & ab eodem prædicatũ in Alexandria, Aegypto, Pẽtapoli, & Libya. Cæterum Euangelium secundum Lucam, dictatum quidem fuit ab ipso Paulo apostolo, conscriptum autem & editum à beato Luca apostolo & medico. Quemadmodum & Acta apostolorum, dictauit quidem Petrus apostolus, sed idem Lucas conscripsit.

ſcripſit. Euangelium autem ſecundum Ioannem, prædicatum quidem eſt ab ipſo Ioanne apoſtolo & Ieſu dilecto, cum exularet in inſula Patmo, editum ab eodem Epheſi, per Caium dilectum & hoſpitem apoſtolorum, de quo & Paulus Romanis ſcribens, ait: Salutat uos Caius hoſpes meus ac totius eccleſiæ.

FINIS.

PARISIIS,

Excudebat Carola Guillard, via ad diuum Iacobum, ſub ſole aureo. Anno reſtauratæ ſalutis. M. D. XLIII.

BIBLIOT. UNIWERSYT. W POZNANIU



